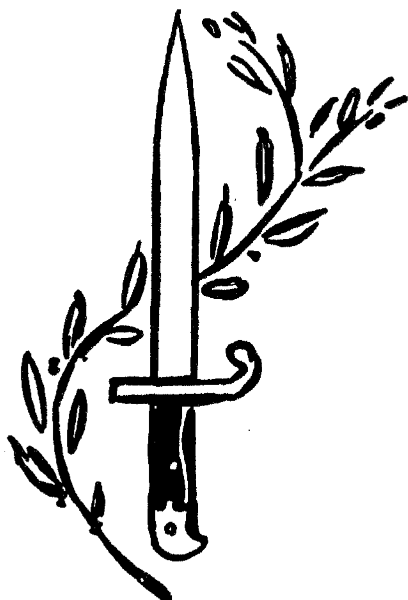
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ - ΑΡΧΗΓΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

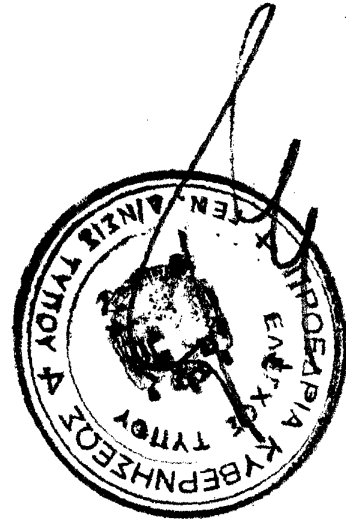
ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ - ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ - ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΓΡΑΨΕ Ο
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ



ΑΘΗΝΑΙ ★ «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΦΩΣ» ★ 1967

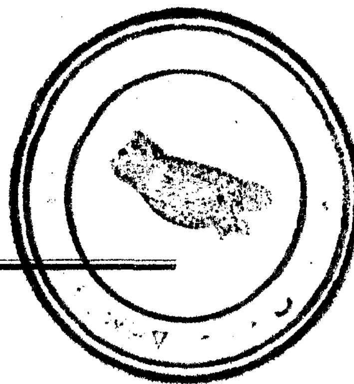
ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ





ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
ΕΒΡΟΥ 13 - ΤΗΛ. 684.244
ΧΑΛΑΝΤΡΙ - ΑΘΗΝΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ – ΑΡΧΗΓΟΥ Γ. Ε. Σ



ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ – ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ
ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΓΡΑΨΕ:
Ο ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ



ΑΘΗΝΑΙ 1967



Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ, μὲ τὴ γυναίκα του Κλεοπάτρα, τὸ γένος Χρυσοσπάθη, κατὰ φωτογραφία τοῦ 1953, ὅταν ὁ στρατηγὸς ἦταν ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεκίνησα ἀπό ἕνα μικρό χωριό, χωρίς μέσα οἰκονομικά καί χωρίς ὑποστηρίξεις σημαινόντων προσώπων.

Ἐπέτυχα, διά τῆς μελέτης καί ἐργασίας μου ν' ἀνέλθω εἰς τα ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς Πατρίδος μου, χάρις, εἰς τάς ἄνω μνημονευθείσας ἰδιότητάς μου.

— Ὑπηρέτησα εἰς τόν Στρατόν τῆς Πατρίδος μου ἄνω τῶν 45 ἐτῶν καί ἐξῆλθον μέ τόν βαθμόν τοῦ Ἀντιστρατήγου Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, διοικήσας, ἐν εἰρήνῃ ἤ πολέμῳ, Μεγάλας Μονάδας τοῦ Στρατοῦ μας (Μεραρχίας, Συγκροτήματα Μεραρχιῶν, Σώματα Στρατοῦ) καί κατά τόν συμμοριακόν πόλεμον τό σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς Ἀρχηγός, τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Συμβουλίου, Ἀρ-

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟ τοῦ στρατηγοῦ Γ. Κοσμᾶ: Ἡ πρώτη σελίδα τῶν ἀπομνημονευμάτων του

χηγού Ελλήνων ~~[illegible]~~ τις προσεδρίες των Υπαρχηγών των Επο[illegible]

– Διωρίσθην Γεν. Διοικητής Θράκης – Ανατ. Μακεδονίας, κατά τον ίδιον συμμοριακόν πόλεμον.

– Διετέλεσα να σώσω Βόρειον Ελλάδα, τη βοηθεία της Μεσογείου και της ικανότητος μου ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΥΛΙΑΣ

– Η θέσις μου ~~[illegible]~~ ως διοικητού Μεγ. Μονάδων, εν πολέμω, και Αρχηγού του Γεν. Επιτελείου Στρατού, εξιστορούνται εις ιδία βιβλία, αλλ' ηθέλησα, ειδικώς εν περιλήψει για τα της "ΖΩΗΣ ΜΟΥ", να συνδέσω όλα τα συμβάντα ταύτης κύρια γεγονότα, ~~[illegible]~~ μου, εκ των οποίων μερικά είναι μεγάλης εθνικής σπουδαιότητος.

Ιδού ο σκοπός της παρούσης.

[signature]



῾Ο Γ. ΚΟΣΜΑΣ, ὡς διοικητὴς Λόχου κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους.



Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ ὡς ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

Ἔκθεσις δράσεως Ἀντιστρατήγου Γ. Κοσμᾶ.

Ἀπό τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κατά Ἰταλίας πολέμου, ὁ ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ὑπηρετῶν ἐν Καβάλλᾳ ὡς Διοικητής τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ ἐζήτησεν νά τῷ ἀνατεθῇ Διοίκησις εἰς τό Ἀλβανικόν θέατρον ἐπιχειρήσεων. Τήν αἴτησίν του ταύτην ἀπεδέχθην καί τόν ἐτοποθέτησα ὡς Διοικητήν τοῦ «Συγκροτήματος Κ» ἀποτελουμένου ἀπό τάς Xης καί XIης Μεραρχίας Πεζικοῦ. Τό Συγκρότημα Κ ἐνεργῆσαν ἐπιτυχῶς ἐπίθεσιν κατά τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐχθρικῆς διατάξεως εἰς τήν περιοχήν τῆς νοτίου Μόροβα διέσπασε τήν ἐχθρικήν ἄμυναν νοτίως Κορυτσᾶς καί συνετέλεσεν εἰς τήν νικηφόρον ἔκβασιν τῆς μάχης τῆς Κορυτσᾶς. Τό Συγκρότημα Κ διά συνεχοῦς καί τολμηρᾶς ἐνεργείας του κατέλαβε τήν Μοσχόπολιν, ἀπώθησεν τόν ἐχθρόν δυτικῶς Ὀστροβίτσας καί ἐν γένει ἀντεπεξῆλθε πλήρως καί ἐπιτυχῶς εἰς πᾶσαν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἀποστολήν.

Ὁ ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ἀνέλαβεν ἐν συνεχείᾳ τήν Διοίκησιν τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ. Προσανατολισθείς παρ᾽ ἐμοῦ, ἐν Κορυτσᾷ, ὅσον ἀφορᾷ τήν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας, κατέλαβεν τό

ὑπό τήν Διοίκησίν του Σῶμα Στρατοῦ τήν περιοχήν Πανόρμου καί τῶν κορυφογραμμῶν Μάλι Σπάτ, Μπούζι Σερβίτ Αγαίτ, ἐξασφαλίσαν οὕτω βάσιν ἐξαιρέτου ἐξορμήσεως διά τάς ἐν συνεχείᾳ ἐπιχειρήσεις. Ἐν συνεχείᾳ κατέλαβε τήν περιοχήν Χειμάρρας – Κούτσι, εἰσέδυσεν βαθέως εἰς τήν κοιλάδα τοῦ Σιούσιτσα ἀχθείς εἰς δεκαπεντάδα χιλιομέτρων ἀπό Αὐλῶνος, κατέλαβεν τό ὑψίπεδον Νίβιτσα καί τήν ἄνω κοιλάδα τοῦ Μπένζια καί προσπεριεκύκλωσεν τόν πρός Σάλερα ἐχθρόν τόν ἀποβλέποντα εἰς τήν ἀποκοπήν τῶν πρός Τεπελένι συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ.
Κατά ἁπάσας τάς ἐπιχειρήσεις ταύτας ὁ ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ἐπεδείξατο διοικητικήν καί ἐπαγγελματικήν ἱκανότητα, ἥν ἀνεγνώρισεν ἡ Ἑλληνική Ἀνωτάτη Διοίκησις ἐμνημονεύσασα διά τῆς ἀπό 22ας Φεβρουαρίου 1941 ἡμερησίας διαταγῆς αὐτῆς καί ἀπένειμε αὐτῷ τόν Πολεμικόν Σταυρόν Α΄ τάξεως.

ΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΠΟΥΔΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ

Αὐτόγραφος βιογραφικός χαρακτηρισμός τοῦ στρατάρχου Παπάγου γιά τό στρατηγό Γ. ΚΟΣΜΑ.

Τὴν 1ην Μαΐου 1941 ὁ ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἀπεστρατεύθη. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς κατελθὼν εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἐπέκειτο ἡ ἐπέκτασις τῆς συρράξεως καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν, διετύπωσεν γνώμας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τηρητέαν πολιτικὴν αἵτινες ἀντέστρεφον πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην. Συνεπῶς ἡ ἐκ τῆς Διοικήσεως τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἀπαλλαγή του καὶ ἡ ἀποστράτευσίς του, οὐδόλως εἶναι ἀπόρροια ἐλλείψεως ἐπαγγελματικῆς ἀνεπαρκείας ἢ διοικητικῆς ἀνικανότητος. Τοὐναντίον ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοίκησις, ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων δι' οὓς ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῶν καθηκόντων του, ἐθεώρει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς διακεκριμένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Ἀνώτατον Ἀξιωματικόν. Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Ὀκτωβρίου 1945.

Α. Παπάγος

Συνέχεια καὶ τέλος τοῦ αὐτογράφου βιογραφικοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Παπάγου γιὰ τὸν ΚΟΣΜΑ.



Μία ἄλλη φωτογραφία τοῦ Γ. ΚΟΣΜΑ ὡς ἀρχηγοῦ ΓΕΣ,
κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριτοπολέμου.

Πρακτικόν Συνεδριάσεως της 20ης Μαΐου 1943

~~[illegible]~~

Οι κάτωθι υπογεγραμμένοι έχοντες υπ' όψιν:

— ότι η Ελλάς εκπροσωπουμένη εν τω Εξωτερικώ παρά της Α.Μ. του Βασιλέως και της Νομίμου Ελληνικής Κυβερνήσεως συνεχίζει τον εθνικόν αγώνα παρά το πλευρόν των Ηνωμένων Συμμάχων Εθνών.

— ότι μέχρι της αποκαταστάσεως της Ελλάδος ως Κυριάρχου Κράτους δεν αποκλείονται οι κίνδυνοι διαταράξεως της τάξεως ή ανατροπής του κοινωνικού καθεστώτος.

και φρονούντες:

ότι η διατήρησις της ενότητος και ομονοίας μεταξύ των εν Ελλάδι παραμενόντων αξιωματικών, εκτός του ότι αύτη αποτελεί υποχρέωσιν προς την Πατρίδα, δύναται επωφελώς να συμβάλη τόσον εις την παντοιοτρόπως ενίσχυσιν του εθνικού αγώνος όσον και εις την ματαίωσιν οιασδήποτε απόπειρας διαταράξεως της τάξεως ή ανατροπής του κοινωνικού καθεστώτος.

Δηλούμεν ~~[illegible]~~ και αναλαμβάνομεν την υποχρέωσιν όπως υπό την Προεδρίαν του εκάστοτε αρχαιοτέρου ημών, εν τω πνεύματι της πλέον

εἰλικρινοῦς συνεργασίας καὶ ἐκτὸς πάσης ἀτομικῆς σκέψεως:

1ον) Ἐνισχύσωμεν τὸν συνεχιζόμενον ἐθνικὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα.

2ον) Καταβάλωμεν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἑνότητος καὶ ὁμονοίας μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραμενόντων ἀξιωματικῶν.

3ον) Ἀντιταχθῶμεν κατὰ πάσης ἀποπείρας διασαλεύσεως τῆς τάξεως ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, συνεργαζόμενοι καὶ μὲ τὰς πολιτικὰς ἐκείνας ὀργανώσεις τὰς ἐμφορουμένας ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

4ον) Πειθαρχήσωμεν ἀπολύτως εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Νόμιμον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

5ον) Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρᾳ Νομίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνωτέρω Πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι.

Ὑπεγράφη τὴν 20ὴν Μαΐου 1943

Α. Παπάγος

[illegible signatures]

Τὸ πρακτικὸ τῶν ἀντιστρατήγων γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ στρατάρχη Ἀλέξανδρο Παπάγο, στὶς 20 Μαΐου 1943.



Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ, ὡς ὅμηρος τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1944.



Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ ὡς συνταγματάρχης.

Κον Α. Παπάγον, Αρχιστράτηγον
ιζ΄..

Τ.Τ. 526 - 14-11-40.

Δ΄. ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Κύριε Αρχιστράτηγε.

Επειδή έναντι του Δ΄ Σώματος Στρατού, όπερ ήδη διοικώ, δυνατόν να μη παρουσιασθή απαίτησις πολεμικής ενεργείας, λαμβάνω την τιμήν να Σας παρακαλέσω όπως, αν, νυν ή βραδύτερον, δημιουργηθώσιν, εν τη προς την Αλβανίαν μετά της λοιπής εκτάσεως του θεάτρου μου, με χρησιμοποιήσητε εν τω μετώπω τούτω.

Καβάλλα τη 14-11-40
Ευπειθέστατος
Γεώργ[illegible]

Υ.Γ. Παρακαλώ όπως μη [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] της [illegible] αιτήσεώς μου, ου ένεκεν [illegible] [illegible] θορύβου

Γράμμα του ΚΟΣΜΑ πρός τόν Παπάγο, γραμμένο στίς 14 Νοεμβρίου 1940 ἀπό τήν Καβάλλα



Ὁ Γ. ΚΟΣΜΑΣ ὡς εὔελπις.

Φίλε κ. Καλαντζή

Ὡς στρατιώτης εἰς ὅλας τὰς πολεμικὰς κρισίμους στιγμὰς τῆς Πατρίδος μας ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1950 ἔκαμα τὸ στρατιωτικό χρέος μου. Ἐναπόκειται τώρα στὴν Ἱστορία ἡ κρίσις καὶ ἡ ἐπαλήθευσις τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Μ' ἀγάπην

Κοσμᾶς

Ἀθῆναι
Μάϊος 1950

Αὐτόγραφο τοῦ Γ. ΚΟΣΜΑ πρὸς τὸν βιογράφον του Κώσταν Καλαντζῆν.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ὅλα κεῖνα τὰ ἀτίθασα καὶ αἰχμηρὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, τὰ εἶχε ὀργώσει καὶ τὰ εἶχε μὲ τὸ πνεῦμα του τιθασεύει, ἕνας Καλόγερος. Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς, ὁ ἐπονομαζόμενος Αἰτωλός, ποὺ τόσο λαμπρὰ τὸν σκιαγράφησε ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος. Στὶς στράτες τους, στὰ ὀροπέδια καὶ στὰ φαράγγια τους, ὁ ρασοφόρος ἐκεῖνος, ἔρριξε ἀφειδώλευτα τὸ σπόρο τοῦ πνεύματός του, προοίμιο χαραυγῆς τῆς Νεοελληνικῆς ἀναγέννησης.

Κατὰ τοὺς πρόσφατους χρόνους, τοὺς χρόνους τοῦ 1940-41, ἕνας ἄλλος Κοσμᾶς, ὁ Κοσμᾶς στρατιώτης, γίνηκε σὲ κεῖνα τὰ ἴδια τὰ βουνά, σύμβολο, ὄνειρο καὶ δόξα. Ὁ Λαός, ποὺ μὲ τὴ φαντασία του φτιάχνει τοὺς θρύλους καὶ δίνει ζωὴ καὶ αἴγλη στὰ σύμβολα, εἶπε πὼς τοῦτος τάχα ὁ Κοσμᾶς, ἤτανε ὁ παλιὸς Κοσμᾶς, μεταμορφωμένος σὲ στρατιώτη, ἐκδικητὴς τώρα τοῦ Γένους καὶ Ἀρχάγγελος τῆς ἐλευθερίας του.

Ποιός εἶναι λοιπὸν τοῦτος ὁ φλογερὸς Κοσμᾶς, ποὺ δάμασε, ὅπως ὁ παλιὸς συνώνυμός του, τὰ ἴδια βουνά, καὶ γίνηκε ἀφορμὴ νὰ ξαναζήσει ὁ θρύλος τοῦ παλιοῦ Ἁγιασμένου Ρασοφόρου;

Εἶναι τὸ παιδὶ τῆς εὐάντρης Μεσσηνίας, τὸ παιδὶ τῆς καρπερῆς γῆς τοῦ Ὁμηρικοῦ Νέστορα, ὁ μαχητὴς καὶ ὁ στρατιώτης, καὶ τέλος, ὁ ξακουστὸς Διοικητὴς τοῦ συγκροτήματος Κ (Κοσμᾶ) καὶ μετὰ ὁ διοικητὴς τοῦ Α΄ Σώματος στρατοῦ, ὁ νικητὴς τῆς Μοράβας, τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχόπολης, ὁ τροπαιοῦχος τῆς Χειμάρας καὶ τοῦ Κοῦτσι, καὶ τέλος ὁ δαμαστὴς τόσων ἄλλων ἀδάμαστων καὶ σκληρῶν ὑψωμάτων. Τ' ὄνομά του συμβολίζει τὴ Νίκη, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν αὐταπάρνηση. Πάνου του βρίσκει κανένας ζωντανεμένη τὴ Δωρικὴ τραχύτητα καὶ οἰστρηλατημένο τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα. Βρίσκει τετραγωνισμένο τὸν Ταϋγετικὸ ρυθμό, ποὺ ὑπῆρξε κάποτε ὁ ρυθμὸς τῆς ἀδάμαστης Σπάρτης. Ἂν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴ σωματικὴ διάπλαση τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ, ποὺ ὅσο τὰ χρόνια θὰ περνᾶνε, τόσο καὶ θὰ μεγαλώνει ἡ δόξα του, θὰ τὰ διαπιστώσουμε αὐτὰ ὁλοκάθαρα.

Τ' ἀνάστημά του εἶναι μέτριο. Τὸ σωματικό του δέσιμο ἄρτιο. Τὸ στέρνο του εἶναι φαρδύ, τετράγωνο. Ἕνας ρυθμὸς αὐστηρῆς Δωρικῆς ὑφῆς φαίνεται στὸ πρόσωπό του. Τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου του εἶναι μαυριδερό, τὸ βλέμμα

του ὀξὺ καὶ διαπεραστικό, τὸ κούτελό του φαρδὺ καὶ μονάχα ἡ μύτη του ἔχει μιὰ γραμμὴ κανονική. Τὰ χείλη του κλείνουν σφιχτά, καὶ ἡ χαλύβδινη θέληση ποὺ τὸν διακρίνει, πάντα εἶναι ζωγραφισμένη σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς μορφῆς του. Ὀρειβάτης δεινός, δὲ διστάζει ν' ἀνέβει καὶ τὶς ψηλότερες ἀκόμα κορφές, ἐκεῖ ποὺ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ φτάσει ἄνθρωπος σημερινός. Εἶναι ζωηρὸς ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ψύχραιμος, μετρημένος, εὐαίσθητος καὶ ἐνθουσιώδης. Θυμώνει, ἀλλὰ καὶ πολλὲς φορὲς μπορεῖ νὰ κλαίει σὰν ἕνα μικρὸ παιδί. Οἱ στρατιῶτες του τὸν εἶπαν στὶς μάχες Λιοντάρι. Λαμπρὸς λαϊκὸς χαρακτηρισμός. Ἡ κόψη του, τὸ σχῆμα του, ὅλα ἔχουν κάτι ἀπὸ τὴν ὑφὴ τοῦ Λιονταριοῦ, ποὺ πότε κοιμᾶται ἀμέριμνα καὶ ἀθῶα στὸν ἥλιο, καὶ πότε βρυχᾶται καὶ κάνει ὅλα τὰ γύρω του νὰ τρέμουν καὶ νὰ αἰσθάνουνται τὴν παρουσία τοῦ Βασιλιᾶ τοῦ ἄγριου δάσους.

Δὲν καπνίζει, δὲν παίζει καὶ τὸ μοναδικό του πάθος εἶναι ἡ τέχνη τῶν ἁρμάτων. Γιὰ τὸ ἄντρειεμά του συνετέλεσαν δυὸ τόποι. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ὁ κάμπος καὶ τ' ἀκρογιάλια τῆς Μεσσηνίας.

Οἱ πρόγονοί του κατάγονταν ἀπὸ τὴν Ἁλωνίσταινα κι ἦταν τσοπάνηδες. Ὁ στρατηγὸς γεννήθηκε στὶς 9 τοῦ Μάρτη τοῦ 1886 στὸ χωριὸ Πανιάρες, ποὺ σήμερα λέγεται Φαλάνθη τοῦ ἄλλοτε Δήμου Κολλωνίδων τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας. Ὁ στρατηγὸς βγῆκε ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ Νέστορα καὶ σ' αὐτὸ ἴσως νὰ ὀφείλεται ἡ σύνεσή του καὶ ἡ πολυμάθειά του. Τὸ χωριὸ τοῦ στρατηγοῦ ὀνομάστηκε Φαλάνθη, σὲ ἀνάμνηση τῆς προγονικῆς ρίζας τῶν κατοίκων του, ποὺ κατάγονταν ὅλοι σχεδὸν ἀπὸ τὴν Ἁλωνίσταινα τοῦ Δήμου Φαλάνθου. Ἐκεῖ, στὴν Ἁλωνίσταινα, γεννήθηκε καὶ ὁ πατέρας του καὶ ἡ μάννα του. Τὸν πατέρα του τὸν ἔλεγαν Γιάννη κι ἦτανε γιὸς τοῦ Θανάση Κοσμᾶ, καὶ τὴ μάννα του Παρασκευή, ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Πρανταλέων. Ἀκόμα καὶ σήμερα βρίσκονται σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ τῆς Ἀρκαδίας δικοί του συγγενεῖς. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ του ἔχουν τὴν ἱστορία τους. Τώρα ποὺ ἀκόμα εἶναι πρόσφατη ἀξίζει νὰ τὴ διηγηθοῦμε:

Τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἁλωνίσταινας, τοὺς χειμῶνες μὲ τὰ πολλὰ κρύα ἔπαιρναν τὰ κοπάδια τους καὶ κατέβαιναν γιὰ νὰ ξεχειμάσουν στοὺς κάμπους τῆς Μεσσηνίας. Καὶ προπολεμικὰ ἀκόμα, πολλοὶ Ἀρκάδες ροβόλαγαν στὸ γόνιμο κάμπο τῆς Μεσσηνίας. Ἄλλοι ἅπλωναν πρὸς τὴ γῆ τῆς Τριφυλίας, ἄλλοι πρὸς τὸν κάμπο τῆς Καλαμάτας, κι ἄλλοι πρὸς τ' ἀκρογιάλια τῆς Πυλίας. Οἱ Φαλανθεῖς πήγαιναν καὶ ξεχείμαζαν στὴν Κορώνη. Τὴν ἄνοιξη ἔπαιρναν ξανὰ τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Σκάλωναν στὰ δροσερὰ βουνά τους καὶ πέρναγαν κάτω ἀπὸ τὰ πυκνά τους ρουμάνια τοὺς ζεστοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ. Σιγὰ - σιγὰ ὅμως ἀγάπησαν τὸν τόπο τοῦ χειμαδιοῦ, δέθηκαν μὲ τὸ χῶμα του καὶ τοὺς ἀνθρώπους του, γίνηκαν καὶ οἱ ἴδιοι ρίζες του καὶ γῆ του. Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση ἐγκαταστάθηκαν μόνιμα κι' ἄρχισαν ἀμέσως νὰ καλλιεργοῦν μὲ ζέση τὰ τούρκικα χωράφια. Μεμιᾶς τὰ βλάχικα στανοτόπια γίνηκαν χωριὰ καὶ οἱ τσοπάνηδες ἔνθερμοι καλλιεργητὲς τῆς γῆς. Ἔτσι τὸ στανοτόπι τῆς Πανιάρας, γίνηκε τὸ ὡραῖο

καὶ προοδευτικὸ χωριὸ ποὺ σήμερα λέγεται Φαλάνθη καὶ ποὺ ἐκεῖ ζεῖ ἀκόμα ἡ πατρικὴ οἰκογένεια τοῦ στρατηγοῦ, μὲ τρόπο καθαρὰ ἀγροτικό.

Ἡ ἱστορικὴ ὅμως ἀκρίβεια μᾶς ζητάει καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ δοῦμε ἀπὸ ποιὸ μέρος κατάγονταν ὁ προπάπος τοῦ στρατηγοῦ Θανάσης Κοσμᾶς. Μιὰ παράδοση δὲν τὸν φέρνει ὡς γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Ἁλωνίσταινας. Ἡ παράδοση αὐτὴ μᾶς λέει πὼς ὁ Θανάσης Κοσμᾶς πῆγε στὴν Ἁλωνίσταινα μικρὸς καὶ ὀρφανὸς ἀκολουθώντας τὸν μεγαλύτερο ἀδερφό του, τὸ Στάθη. Ἐκεῖ ρίζωσαν καὶ οἱ δυό. Ἀπὸ ποῦθε ὅμως ἔρχονταν; Ποιὰ ἦταν ἄραγε ἡ ἀρχική τους ἀφετηρία; Μιὰ ἐκδοχὴ τοὺς φέρνει πὼς τάχα ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Τρίπολη, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἅλωσή της ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ἀπὸ τὸ μεγάλο λοιμὸ ποὺ χαρόδερνε τότε τὴν πρωτεύουσα τοῦ Μοριᾶ πέθαναν οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς τους κι ἔτσι αὐτοὶ οἱ δυὸ ἀναγκάστηκαν νὰ πάρουν τὶς στράτες. Ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ μοιάζει νά ᾿χει μέσα της κάποιαν ἀλήθεια. Στὴν Τρίπολη μεσουρανοῦσε πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση μιὰ προυχοντικὴ οἰκογένεια ποὺ ἔφερνε τὸ ἴδιο ὄνομα. Τὸ ἴδιο καὶ στὰ Μαγούλιανα ὅπου ὑπάρχει ἄλλη πάλι οἰκογένεια μὲ τὸ ὄνομα Κοσμᾶ ἢ Κοσμόπουλοι. Ἀπὸ μακρύτερα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχουνται. Καὶ ἡ περιφέρεια τῆς Τρίπολης εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ τόπος τῆς ἀρχικῆς προγονικῆς ἀφετηρίας τους, μιὰ καὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ περσότερα σημάδια ποὺ μᾶς θυμίζουν τοὺς πρώτους προγόνους τοῦ ἥρωα. Ἄλλη παρόδοση τοὺς φέρνει νὰ κατάγονται ἀπὸ τὸ χωριὸ Κοσμᾶ τῆς Κυνουρίας, μὲ τὸ ὄνομα Γεωργιόπουλοι.

Ὁ πατέρας τοῦ στρατηγοῦ ἔκανε ἀκόμα δυὸ παιδιά. Τὸ Θανάση, ποὺ ζεῖ σήμερα στὴν πατρικὴ περιουσία, καὶ τὸ Δημήτρη, πού ᾿χε ταξιδέψει στὴν Ἀμερικὴ καὶ γύρισε ἀπὸ ἐκεῖ λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ ἄραξε στὸ χωριὸ Χαροκοπιό, ὅπου καὶ πέθανε τὴν ἄνοιξη τοῦ 1942, ἐποχὴ τῆς μαύρης καὶ σκληρῆς Ἰταλογερμανικῆς κατοχῆς.



Σ᾿ αὐτὸ λοιπὸν ἐκεῖ, στὸ ἄλλοτε βοσκοτόπι, τὶς Πανιάρες, πέρασε ὁ στρατηγὸς τὰ πρῶτα του χρόνια. Ἤτανε χρόνια παιχνιδιοῦ καὶ ξεγνοιασιᾶς. Χρόνια ποὺ μοιραζότανε τὴ ζωὴ πότε μὲ τὴ θάλασσα καὶ τὶς ἀκτές της τὶς δαντελωτὲς καὶ πότε μὲ τὴ στεριά. Ἀπὸ τὰ τότε ἄρχισε νὰ δαμάζει καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα. Τὴν ἐποχὴ ὅμως ἐκείνη δὲν ὑπῆρχε στὶς Πανιάρες Δημοτικὸ σχολεῖο. Ὁ πολιτισμὸς στὴν Ἑλλάδα ἄρχισε νὰ ἁπλώνεται μὲ βραδύτητα μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21, γιὰ νὰ καλπάσει κάπως τὴν ἐποχὴ τοῦ Βενιζέλου καὶ νὰ σταματήσει ξανὰ λίγο ἀργότερα. Ἡ σπουδαιότερη ἀφορμὴ τῆς βραδύτητας αὐτῆς ἦταν καὶ εἶναι ἡ πολιτικὴ κακοδαιμονία ποὺ δέρνει τοὺς Ἕλληνες, αὐτὸς ὁ φοβερὸς κομματικὸς ἀνταγωνισμός.

Στὶς Πανιάρες ὑπῆρχε τότε ἕνα μικρὸ ἰδιοσυντήρητο σχολεῖο, στὸ ὁποῖο ἐδίδασκαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα κεῖνοι ποὺ γνώριζαν μιὰ σχετικὴ ἀνάγνωση καὶ γραφή. Ὁ πατέρας του δὲν τὸν ἔγραψε σ᾿ αὐτό. Ἔκανε τὴν ἐγγραφὴ

του στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Χαροκοπιοῦ καὶ λίγα χρόνια ἀργότερα γράφτηκε στὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Κορώνης. Ἔτσι ἀπὸ νήπιο ἄρχισε τὶς σκληρὲς πεζοπορίες. Γιὰ νὰ πηγαίνει στὸ σχολεῖο περπάταγε 12 χιλιόμετρα τὴν ἡμέρα. Ἔφαγε ὅλες τὶς βροχὲς καὶ τὰ κρύα στοὺς δρόμους. Ἀποβραδὺς ἔβανε τὸ ψωμοτύρι στὸ σακκουλάκι του, τὸ πέρναγε παραμάσχαλα τὶς κονταυγὲς καὶ γύριζε τ' ἀπόγιομα κατάκοπος. Οἱ κακουχίες ὅμως αὐτὲς φαίνεται πὼς ἀντὶς νὰ τοῦ τσακίσουν τὴν ὑγεία, τοῦ τὴν θέριεψαν περσότερο. Τὸ σῶμα του ἐξασκήθηκε στὶς πορεῖες καὶ στὴ σκληρὴ ζωὴ καὶ σ' αὐτὸ ἀσφαλῶς θὰ ὀφείλεται καὶ ἡ σιδερένια ὑγεία τοῦ στρατηγοῦ. Ποτὲ ὡς τὰ γεράματά του δὲν ἀρρώστησε: Ἦταν χαλύβδινος. Καὶ στὰ γερμανικὰ ἀκόμα στρατόπεδα ἔδειξε τὴν ἴδια ἀντοχὴ καὶ οἱ γερμανικὲς δοκιμασίες στάθηκαν ἀνίκανες νὰ τοῦ κλονίσουν τὴ σιδερένια του ὑγεία. Ὡς μαθητὴς ἦτανε ἀρκετὰ καλός. Ἐρχότανε πάντα μεταξὺ τῶν πρώτων. Στὰ 1899 τέλειωσε τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Κορώνης καὶ τὸν ἴδιο χρόνο γράφτηκε στὸ γυμνάσιο Φιλιατρῶν. Σ' αὐτὸ ἔμεινε ἕνα χρόνο. Τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τὰ πέρασε στὸ γυμνάσιο τῆς Καλαμάτας, τὸ ὁποῖο καὶ τέλειωσε τὸ 1903. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου ἀνέβηκε στὴν Ἀθήνα ὅπου καὶ γράφτηκε στὰ νομικά. Δὲν ἦτανε ὅμως στὸ δρόμο του. Κάποιος τοῦ τὸ σφύριξε αὐτὸ στ' αὐτί, κάποιος τοῦ τό 'λεγε μὲ τὰ χείλη. Ἔτσι μὲ τὸ μπάσιμο τοῦ νέου χρόνου, Γενάρης τοῦ 1904, μπῆκε στὸ νέο του δρόμο. Κατετάγη στὸ στρατὸ ὡς ἐθελοντὴς μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ δεκανέα καὶ τοποθετήθηκε στὸ Β΄ πεδινὸ πυροβολικό. Ὡς δεκανέας ἀρχικά, ὡς λοχίας καὶ ἐπιλοχίας ἀργότερα, γνώρισε τὴ ζωὴ τῆς «Καζάρμας», ἡ ὁποία μετέπειτα τοῦ χρησίμεψε ὡς κλείδα γνώσης καὶ ψυχολογίας τῶν ἀντρῶν του. Ἀπὸ τότε εἶχε τὸν τρόπο νὰ σαγηνεύει τοὺς ἄντρες του, νὰ τοὺς ἐνθουσιάζει καὶ νὰ τοὺς ἐμψυχώνει. Οἱ ἄντρες τοῦ λόχου του τὸν ὀνόμαζαν «μάγο». Στὰ 1909 μπῆκε στὴ στρατιωτικὴ σχολή, δέκατος ἀνάμεσα σὲ 54 συναδέλφους του. Πάταγε τώρα στέρεα. Δὲν εἶχε φόβο νὰ πέσει, δὲν εἶχε φόβο νὰ χάσει τὸ δρόμο του. Μπροστά του ἀνοίγονταν μιὰ πλατειὰ λεωφόρος ποὺ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ φανταστεῖ τὸ τέρμα της.

Στὴ στρατιωτικὴ σχολὴ φοίτησε τρία χρόνια καὶ βγῆκε, μὲ τὴν ἴδια σχεδὸν σειρὰ τῆς εἰσαγωγῆς του, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1912, ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ. Ἦτανε πιὰ ἀξιωματικός. Τὸν ἄλλο χρόνο γίνηκε ὑπολοχαγός, προαχθεὶς κατ' ἀπόλυτον ἐκλογήν, τίμημα τῆς λαμπρῆς πολεμικῆς του δράσης κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ἔτσι «κατ' ἐκλογὴν» πῆρε ὅλους τοὺς βαθμούς του. Τὸ Μάρτη τοῦ 1915 γίνηκε Λοχαγός, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1918 Ταγματάρχης, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1922 Ἀντισυνταγματάρχης, στὰ 1926, ὅταν ἐπὶ οἰκουμενικῆς ἐπανῆλθε, γίνηκε Συνταγματάρχης, τὸ 1934 Ὑποστράτηγος, καὶ στὰ 1939 κέρδισε τὸν ἀνώτερο βαθμὸ τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας. Γίνηκε Ἀντιστράτηγος. Μποροῦσε νὰ γελάσει. Δὲν γέλασε ὅμως. Κάτι τοῦ ἔλειπε ἀκόμα. Τῆς δόξας ὁ στέφανος. Ἔπρεπε νὰ ἀπόχταγε τώρα τὸ θρύλο τοῦ συνώνυμού του Ἅγιου Κοσμᾶ, νὰ κέρδιζε τὴ δάφνη τοῦ συντοπίτη του ἀντρείου Νικηταρᾶ, ποὺ τόσο πολὺ τοῦ μοιάζει στὸ χαραχτῆρα, στὴν ἀντρεία

καὶ στὴ στρατηγική, νὰ κέρδιζε τὴ συμπάθεια καὶ τὸ θαυμασμὸ τῆς πατρίδας του. Καὶ τώρα κάποιος πάλι τοῦ ᾿λεγε ἐπίμονα στ᾿ αὐτί. Πῶς θὰ τὰ κέρδιζε.



᾿Ανθυπολοχαγὸ τὸν βρίσκουμε στὸ 9ο πεζικὸ σύνταγμα νὰ ἐκπαιδεύει καὶ νὰ ἐκπαιδεύεται στὰ πολυβόλα, τὰ ὁποῖα τότε γιὰ πρώτη φορὰ μπαίνανε στὸ στρατό. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1912 τὸν βλέπουμε νὰ βαδίζει μὲ τὸ ἡρωϊκό του σύνταγμα στὴ φωτιὰ τοῦ πολέμου. Ἤτανε τότε ποὺ οἱ ἀρχαγγελικὲς σάλπιγγες εἶχαν σκορπίσει τὰ σαλπίσματά τους κι εἶχαν δονήσει τὶς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων ποὺ βάδιζαν γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Ἔπρεπε νὰ τελέψει τὸ ἔργο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἔπρεπε νὰ λυτρωθοῦν οἱ ἀλύτρωτοι ἀδερφοὶ καὶ νὰ κυματίσει ἡ γαλανόλευκη στὴ Βασιλεύουσα.

Ὁ Κοσμᾶς γίνηκε σ᾿ αὐτὸν τὸν πόλεμο ἕνας συντελεστὴς τῆς Νίκης. Ἀψήφιστα ἔπεφτε στὴ φωτιὰ καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπάθαγε νὰ κερδίσει τὸν ἀντικειμενικό του σκοπό. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες οἱ ἄντρες του τὸν ὀνόμασαν «ἄντρα ἀληθινό», τὸν ὀνόμασαν Ἥρωα. Ἔτσι μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ τὴν ἴδια αὐταπάρνηση τὸν βλέπουμε νὰ μάχεται στὶς μάχες τῆς Πόρτας, τῆς Καστανιᾶς, στὴ σκληρὴ καὶ διήμερη μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, νὰ συμμετέχει στὴν ἅλωση τῆς Θεσσαλονίκης, νὰ βρυχᾶται στὴ μάχη τοῦ Ὀστρόβου καὶ τοῦ Σόροβιτς, νὰ σφίγγει τὰ Γιάννενα, νὰ ἀνδραγαθεῖ σ᾿ αὐτὰ καὶ νὰ παρασημοφορεῖται.

Λίγο ἀργότερα ρίχτηκε μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο. Ἔλαβε μέρος σ᾿ ὅλες του τὶς μάχες. Στὶς τριήμερες μάχες τοῦ Κιλκὶς ἀνδραγάθησε πάλι καὶ προκάλεσε τὸν θαυμασμὸ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τὸ ὄνομά του ἀναφέρθηκε μὲ ἐγκωμιαστικὰ λόγια στὴν ἡμερησία διαταγὴ τῆς IV Μεραρχίας. Διηύθυνε τότε τὸν 5ο λόχο τοῦ 9ου συντάγματος. Τὴν ἴδια τόλμη δείχνει καὶ στὴ μάχη τοῦ Κασσελὶν καὶ στὶς μάχες τῆς περιοχῆς Χασὰν Πασᾶ ποὺ ἤτανε ἕνα ἀληθινὸ κυνηγητὸ τῶν Βουλγάρων ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα καὶ ἀπὸ κορυφογραμμὴ σὲ κορυφογραμμή.

Λίγο ἀργότερα, ὅταν πιὰ ἡ Βουλγαρία νικημένη ἀναγκάζονταν νὰ καταθέσει τὰ ὅπλα, γιὰ τὸν Κοσμᾶ ἄρχιζε ἕνας ἄλλος πόλεμος. Ἔπρεπε νὰ τοπογραφήσει τὰ πεδία τῶν μαχῶν ποὺ βρίσκονταν πέρα ἀπὸ τὸ Μπέλλες καὶ τὰ ὁποῖα ἀφήνονταν ξανὰ στοὺς Βουλγάρους. Τὴ δουλειὰ αὐτὴ ἀνάλαβαν νὰ τὴν κάνουν πέντε ἀξιωματικοί. Αὐτοὶ οἱ πέντε πῆραν ἀκόμα ἄλλους πέντε στρατιῶτες καὶ ἄρχισαν ἀμέσως τὴν τοπογραφικὴ δουλειά. Εἴχανε κάμποσο μέσα προχωρήσει ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ πέσανε σὲ μιὰ ἐνέδρα κομιτατζήδων καὶ μερικῶν χωρικῶν. Θά ᾿τανε κάπου 200. Ὁ Κοσμᾶς ἤτανε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδας. Ἀνάμεσα στὶς ὁμάδες αὐτὲς ἄνοιξε μιὰ πολύωρη καὶ σκληρὴ μάχη ποὺ ἀνάγκασε τοὺς κομιτατζῆδες νὰ μείνουν στὰ ταμπούρια τους καὶ νὰ μὴν ξεμυτίσουν. Πέσανε κάμποσοι Βούλγαροι κάτου. Ἀπὸ τὴν ὁμάδα τοῦ Κοσμᾶ χάθηκε ἕνας μόνο στρατιώτης. Δυὸ μέρες ὁλόκληρες μάχονταν μὲ τοὺς κομι-

τατζῆδες ἀπὸ στράτα σὲ στράτα καὶ ἀπὸ φαράγγι σὲ φαρράγγι, ὥσπου στὸ τέλος φτάσανε στὸ Πετρίτσι.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ πὼς τὸ κατόρθωμα αὐτὸ δὲν εἶναι μικρό. Κάθε μάχη καὶ κάθε συμπλοκὴ ἀποτελεῖ καὶ μιὰ ζωντανὴ ἱστορία γιὰ τοὺς δέκα ἐκείνους Ἕλληνες, ποὺ βρέθηκαν μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Βουλγαρίας ὁλομόναχοι, κάνοντας τὸ ἱερὸ καθῆκον ἀπέναντι τῆς πατρίδας καὶ τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων.

Στὴν Καλαμάτα γύρισε ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ συντάγματος. Τοὺς γίνηκε μιὰ ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. Ὁ κόσμος ἀλάλαζε δίπλα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς ἔρανε μὲ πέταλα ρόδων καὶ τοὺς στεφάνωσε μὲ τὶς δάφνες τοῦ Ἀπόλλωνα.

Τὸ ἔθνος εἶχε τότε παλμό. Εἶχε ἀνάταση. Εἶχε δίψα γιὰ οὐράνια φτερουγίσματα, εἶχε δίψα γιὰ πλατειὰ δημιουργία. Εἶχε κοπάσει τὸ πάθος καὶ ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμός. Ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες ὑπῆρχε μιὰ ἀδιάσπαστη συνοχὴ κι ὅλοι εἶχαν συσπειρωθεῖ στὴν ἔννοια τῆς πατρίδας ποὺ τὴν ἐνσάρκωναν δυὸ ἄνθρωποι—σύμβολα. Ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος. Μακάριες κι εὐτυχισμένες μέρες!

Στὰ 1916 τὸν βρίσκουμε στὸ ἐπιτελικὸ γραφεῖο τῆς XIV Μεραρχίας. Μετὰ ἕνα χρόνο μετατέθηκε στὸ ἐπιτελεῖο τῆς III Μεραρχίας ποὺ τὴ διεύθυνε ὁ στρατηγὸς Τρικούπης κι ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς πολεμικούς της ἀγῶνες κατὰ τὰ χρόνια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Καὶ στοὺς ἀγῶνες τῶν χαρακωμάτων καὶ στοὺς ἀγῶνες τῆς ἐξόρμησης, ἔδειξε τὴν ἴδια ψυχραιμία καὶ τὴν ἴδια στρατηγικὴ εὐφυΐα. Ἔτσι τὸν βλέπουμε νὰ μάχεται σκληρὰ στὴν καμπὴ τοῦ Ἐριβῶνος καὶ στὴ μάχη τοῦ Περλεπέ, στὴ μάχη τοῦ Μπρόντ, ὅπου καὶ τοῦ δόθηκε ὁ πολεμικὸς σταυρὸς τῶν μαχῶν τοῦ Μπρόντ, νὰ ἀλαλάζει στὴν προέλαση τῆς Μεραρχίας του καὶ νὰ φτάνει στὰ Σκόπια, στὴν Πριστίνα, στὴ Νίσσα καὶ στὸ Πιρότ.

Λίγο ἀργότερα τοποθετήθηκε ὡς ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας κι ἔλαβε μέρος σ' ὅλες τὶς μάχες ποὺ 'δωκε μὲ τὸν ἐχθρό. Μὲ τὴ Μεραρχία αὐτὴ τὸν βρίσκουμε στὸν Ἕβρο ἕτοιμο νὰ περάσει τὸ ποτάμι καὶ νὰ ἐκδικηθεῖ τὴν ἧττα τῆς Ἀσίας. Μετὰ τὸ γυρισμὸ τῆς Μεραρχίας γίνηκε τὸ κίνημα γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 22. Δὲν πέτυχε. Οἱ κυβερνητικοὶ διέθεταν μεγαλύτερη δύναμη καὶ μπόρεσαν νὰ τὸ καταπνίξουν ἀμέσως. Καταδικάσθηκε τότε ἐρήμην σὲ θάνατο ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο Πατρῶν. Ἡ καταδίκη αὐτὴ τοῦ 'φερε καὶ τὴν ἀπόταξη ἡ ὁποία κράτησε ὣς τὴν ἐποχὴ τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως. Βρισκόμαστε στὰ 1927. Τότε ἀνεκλήθη στὸ στρατὸ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἀνακληθέντων μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχη. Τοποθετήθηκε ἀμέσως διοικητὴς τοῦ συντάγματος Βοδενῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἑνάμισυ χρόνο γίνηκε διοικητὴς τοῦ συνοριακοῦ τομέα Ἕβρου. Λίγο ἀργότερα τὸν βλέπουμε ἐπιτελάρχη τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, γιὰ νὰ φύγει πάλι ἀπ' αὐτὸ μετὰ τὴν ἄρτια ὀργάνωσή του καὶ νὰ γίνει ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σώματος.

Σ' ὅλες τὶς θέσεις ποὺ ὑπηρέτησε ὑπῆρξε ὀργανωτικὸς καὶ δραστήριος.

Ἕνα σωστὸ πρότυπο στρατιώτη. Στὰ 1934 ποὺ γίνηκε ὑποστράτηγος ἀνάλαβε τὴ διοίκηση τῆς III Μεραρχίας ποὺ εἶχε τὴν ἕδρα της στὴν Πάτρα. Στὴ θέση αὐτὴ ἔκατσε κάπου τέσσερα σωστὰ χρόνια. Ἀναλαμβάνει γιὰ ἕνα χρόνο τὴ διοίκηση τοῦ σχολείου πολέμου καὶ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1939 γίνηκε διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ποὺ ἕδρευε στὴν Καβάλα. Ἤτανε τότε ποὺ ἄρχισαν νὰ μαζεύονται στὸν οὐρανὸ τὰ πρῶτα σύννεφα τοῦ πολέμου. Τὰ κράτη εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἑτοιμάζουνται, ἄλλα γιὰ πόλεμο ἐπιθετικὸ καὶ ἄλλα γιὰ ἄμυνα. Στὴ γραμμὴ τῶν ἐπιθετικῶν κρατῶν ἦταν ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ρουμανία κ.ἄ. Ἦταν οἱ χῶρες οἱ φιλοπόλεμες καὶ αἱμοχαρεῖς ποὺ ὀνομάζονταν Ἄξονας. Στὴν γραμμὴ τῶν ἀμυνομένων κρατῶν ἦταν καὶ ἡ Ἑλλάδα. Δὲν ἀπειλοῦσε κανέναν. Κι ὅμως ἄπειροι ἐχθροὶ τὴν ἀπειλοῦσαν καὶ ἐπιβουλεύονταν τὰ ἐδάφη της καὶ τὴν ἀνεξαρτησία της. Οἱ κοντινότερες ἐχθρικές της χῶρες ἦταν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἡ πρώτη ἔπαιξε ἀρκετὰ καλὰ τὸ ρόλο της καὶ ἡ δεύτερη κράδαινε σ' ὅλα τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπειλητικὰ τὸ σπαθί της πάνου ἀπὸ τὸ κορμὶ τῆς Ἑλλάδας. Δικαιολογημένα λοιπὸν καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως στράφηκε πρὸς τὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα. Ὁ κίνδυνος ποὺ μᾶς ἀπειλοῦσε φαίνονταν καθαρά. Ἔτσι μὲ τὴν πίεση αὐτὴ ἄρχισε καὶ ἡ χώρα τούτη τοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ τὰ ἀμυντικά της ἔργα. Ἤθελε νὰ φράξει τὶς πόρτες καὶ νὰ ἐμποδίσει τοὺς βαρβάρους νὰ περάσουν.

Ὡς Διοικητὴς λοιπὸν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ἔδειξε μιὰ δραστηριότητα ἀφάνταστη. Ὑπῆρξε ταχὺς καὶ ὀργανωτικὸς σὲ ὅλα του. Ὁ ἴδιος στάθηκε πάνου ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῶν ἔργων καὶ τοὺς καθοδηγοῦσε μὲ τὴν πολύτιμη πεῖρα του. Μὲ τὴν ἔνταση αὐτὴ κατασκεύασε στὴν περιοχή του 400 πολυβολεῖα ἀπὸ μπετὸν ἀρμὲ καὶ τόσα ἄλλα ἐμπόδια καὶ παγίδες γιὰ τὰ ἅρματα. Ἡ δουλειά του αὐτὴ προσέχτηκε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Στρατοῦ ποὺ ἐξέδωκε μιὰ ἐπαινετικὴ διαταγή.

Ἡ κήρυξη τοῦ πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδας τὸν βρῆκε διοικητὴ τοῦ Δ' Σώματος. Μὲ ταχύτητα καὶ μεθοδικότητα ἔκανε τὴν ἐπιστράτευσή του κι ἔπιασε τὶς ἐπίκαιρες θέσεις στὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα. Περίμενε ἀνήσυχος ἐκεῖ γιὰ νὰ κινηθοῦν οἱ προαιώνιοι ἐχθροὶ τοῦ γένους, οἱ Βούλγαροι, γιὰ νὰ τοὺς δώσει τὸ χρειαζούμενο χτύπημα. Φάνταζε σὰν λιοντάρι, λένε οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ ἦταν κοντά του. Ὁ χαρακτηρισμὸς εἶναι εὔστοχος γιατὶ τὸ κοντὸ καὶ γεροδεμένο κορμί του ἔχει κάτι ἀπὸ τὸ σχῆμα καὶ τὴν κόψη τοῦ λιονταριοῦ.

Καὶ στὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα ἀκόμα φυλάκια ἔκανε ὁ ἴδιος προσωπικὲς ἐφόδους ποὺ προκαλοῦσαν τὸ θαυμασμὸ μὰ καὶ τὸ φόβο τῶν στρατιωτῶν. Ξεκίναγε ἀπὸ τὸν κάμπο καὶ ἔφτανε σὲ ὑψόμετρο 1800 καὶ 2000 μέτρων. Τὰ πλεμόνια του, λένε οἱ γιατροί του, μοιάζουν σὰν μεγάλα ἀσκιά. Δὲν ἔχει χαλάσει οὔτε ἕνας ἀδένας, δὲν ὑπάρχει στὴν ἐπιφάνειά τους οὔτε μιὰ μικρὴ κι ἀσήμαντη κηλίδα. Μιὰ τέτοια διαδρομὴ μοῦ διηγήθηκε ὁ Συνταγματάρχης Πετρᾶς. Τὸν ἅρπαξε μιὰ μέρα καὶ τὸν ἀνέβασε σ' ἕνα τέτοιο ψηλὸ ὑψόμετρο,

πού τὰ πόδια τῶν νέων λύγισαν καὶ τὰ πλεμόνια λαχάνιασαν. Βάδιζε πάντα πιὸ μπροστὰ ἀπ᾽ αὐτοὺς καὶ κάθε τόσο τοὺς πείραζε γιὰ τὰ νεανικά τους φουσκώματα. Ἦταν γιομάτος κέφι. Γιομάτος ὁμηρικὴ γοητεία.

Οἱ δυὸ στερνὲς μέρες τοῦ Ὀκτώβρη καὶ οἱ πρῶτες τοῦ Νοέμβρη ἦταν γιὰ τὸ στρατηγὸ Κοσμᾶ μέρες φοβερῆς ψυχικῆς δοκιμασίας. Βράδυα ὁλόκληρα ἔμεινε ἄγρυπνος καρτερώντας στὸ ἀκουστικὸ τοῦ τηλεφώνου τὴν εἴδηση τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς.

Τὸ τηλέφωνο ὅμως δὲν χτύπαγε!... Ὁ Βούλγαρος ἔπαιζε ἐπιδέξια τὸ παιχνίδι του.

Ὅταν βεβαιώθηκε πὼς οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ κουνιόνταν σκέφτηκε νὰ φύγει ἀπ᾽ ἐκεῖ καὶ νὰ πάει στὴν Ἀλβανία. Οἱ συνάδελφοί του ἐκεῖ ἔστηναν τρόπαια, στόλιζαν τὰ μέτωπά τους μὲ δάφνες, βαράθρωναν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔσωναν τὸ Γένος. Ἄρχισε νὰ λυπᾶται γιατὶ καὶ κεῖνος δὲν ἦταν πρωταγωνιστὴς τῆς μεγάλης ἐποποιΐας καὶ νὰ ζηλεύει.

Εὑρισκόμενος κάτου ἀπὸ τὴν ἐπήρεια μιᾶς τέτοιας βαθειᾶς συγκινήσεως ζήτησε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο νὰ τὸν μεταθέσει στὴν Ἀλβανία.

Ἡ αἴτησή του αὐτὴ γίνηκε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγο Παπάγο τὴν νύκτα τῆς 16ης τοῦ Νοέμβρη. Τὴν ἴδια νύχτα πῆρε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐπιτελείου του καὶ τὸ διοικητὴ τοῦ πυροβολικοῦ του καὶ πῆγε στὴν Κοζάνη. Τὴν ἄλλη μέρα ἀνάλαβε τὴ διοίκηση τῶν Μεραρχιῶν X καὶ XI ποὺ ὀνομάστηκαν «Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ» (Κοσμᾶ) καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ γρήγορη ἀλλὰ καὶ τόσο προσεκτικὴ μελέτη τῆς καταστάσεως ἔβγαλε τὴν πρώτη διαταγὴ τῆς «Ὁμάδος Μεραρχιῶν».

Παίρνω ἀπὸ τὴ διαταγὴ αὐτὴ μερικὰ λόγια καὶ τὰ μεταφέρνω ἐδῶ μιὰ καὶ τώρα πιὰ ἀνήκουν στὴν ἱστορία τοῦ Ἔθνους:

«...Ἀπευθύνω χαιρετισμὸν εἰς ἅπαντας καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ καθῆκον των μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας». Καὶ πάρα κάτω ὑπάρχουν καὶ τοῦτα τὰ Σπαρτιατικά. «Π ᾶ ς ὑ σ τ ε ρ ῶ ν κ α ὶ δ ι σ τ ά ζ ω ν π ρ ὸ ἐ χ θ ρ ι κ ῆ ς π ι έ σ ε ω ς ν ὰ ἀ ν τ ι κ α θ ί σ τ α τ α ι ἄ ν ε υ ἑ τ έ ρ α ς δ ι α τ α γ ῆ ς».

Ἐπιτελάρχης του, σ᾽ ὅλη αὐτὴ τὴν πολεμικὴ ἐποποιΐα, ἦτανε κεῖνος ὁ δαιμόνιος Συνταγματάρχης, ὁ Γιῶργος Βαγενᾶς, ποὺ ἄφηκε τὴν τελευταία πνοή του στὴν Αἴγυπτο, κορμὶ βασανισμένο ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὶς ἀρρώστειες.

Πρώτη του φροντίδα ἦταν νὰ σφίξει τὸ ὕψωμα 1878 τὸ ὁποῖο καὶ ἀποτελεῖ τὸ κλειδὶ τοῦ νότιου συγκροτήματος τῆς Μοράβας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πτῶσις θὰ ἄνοιγε τὸ δρόμο πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ θὰ τσάκιζε τὴν Ἰταλικὴ ἀντίσταση τοῦ βόρειου συγκροτήματος.

Τὴ «θυελλώδη του» ἐπίθεση, ὅπως τὴν ὀνόμασε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν ἐξαπέλυσε τὴν 21 Νοεμβρίου ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἔντονη προπαρασκευὴ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μιὰ γερὴ ἐνίσχυση 55 πολυβόλων ποὺ τὰ κακαρίσματά τους γιόμισαν τὰ γύρω φαράγγια. Ἡ ἐπίθεση αὐτὴ ἦτανε γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς κάτι τὸ συγ-

τριπτικό. Μέσα κιόλας σὲ μιὰ μέρα ἔδωκε ὅλα κεῖνα τὰ ἀποτελέσματα πού 'χε προβλέψει ὁ Κοσμᾶς. Κατελήφθη τὸ φοβερὸ ὕψωμα 1878 ποὺ εἶχε δεχτεῖ τόσες Ἑλληνικὲς ἐπιθέσεις κι εἶχε φάει τόσα βλαστάρια. Τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο βράβευσε ἀμέσως τὸν Στρατηγὸ Κοσμᾶ καὶ τὸ στρατό του. Τοῦ ἀπένειμε τὸν πολεμικὸ σταυρὸ Α' Τάξεως.

Πρὸς τὸ βράδυ τῆς 21 Νοεμβρίου φάνηκαν τὰ πρῶτα Ἰταλικὰ τμήματα νὰ κατεβαίνουν ἄτακτα ἀπὸ τὴ Νότια Μοράβα καὶ τὸ ἴδιο βράδυ οἱ Ἰταλοὶ ἄδειασαν ὁλόκληρη τὴν περιοχὴ τῆς Κορυτσᾶς. Τὴν ἄλλη μέρα μπῆκαν μέσα θριαμβευτικὰ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Τὴν τροπὴ ποὺ πῆρε στὸ μέτωπο αὐτὸ ὁ πόλεμος, ὁ Κοσμᾶς τὴν εἶχε δεῖ ἀπὸ τὶς 20 τοῦ Νοέμβρη, ὅταν τὴ μέρα κείνη μερικὰ τμήματα τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς τῆς XI Μεραρχίας του, κατέβηκαν ἀπὸ τὸ Γράμμο, πέρασαν τὸν ἁμαξωτὸ δρόμο Κορυτσᾶς—Ἰωαννίνων καὶ ἐγκαταστάθηκαν ἀνενόχλητα σχεδὸν στὴ δυτικὴ μεριὰ τοῦ δρόμου τῆς Κόνιτσας. Στὴν ἀναφορὰ ποὺ ἔστειλε στὶς 20.11.40 στὸ Τμῆμα Στρατιᾶς γράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ γενική μου ἐντύπωσις περὶ τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ὅτι, ἡ Διοίκησις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων Κορυτσᾶς προφανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν τὴν γραμμὴν Παπέλασι—1878—Λότο, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς Κορυτσᾶς».

Ὕστερα ἀπὸ τὸ πέσιμο τῆς Μοράβας ὁ στρατηγὸς ὁδηγεῖ τὶς δυνάμεις του μὲ δραστηριότητα πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ κυριεύει «δι' ἀποσπασμάτων ἐκμεταλλεύσεως» τὸ Βυθοῦλκι, τὴ Μοσχόπολη, τῆς ὁποίας τὴν κατάληψη ἀνάγγειλε στὸ Ἔθνος καὶ στὸν κόσμο μ' ἕνα ἀνοιχτὸ ραδιοτηλεγράφημα καὶ ἐγκαταστάθηκε σταθερὰ στὴν κορυφογραμμὴ τῆς Ὀστροβίτσας. Οἱ νίκες αὐτὲς δὲν ἦταν μικρές. Κραταίωναν τὴν πίστη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ τρομαγμένου κόσμου γιὰ τὴν τελικὴ νίκη. Λάφυρα πολλὰ καὶ πολυάριθμοι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες πιάστηκαν ἀπὸ τὶς προελαύνουσες δυνάμεις τοῦ Στρατηγοῦ Κοσμᾶ, ὁ ὁποῖος ἄρχισε νὰ γίνεται θρῦλος στὰ μέρη αὐτά. Ἦτανε ὁ δεύτερος Κοσμᾶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας ποὺ πέρναγε ἀπ' ἐκεῖ καὶ ὄργωνε τὴ γῆ, πότε μὲ τὸ φλογερὸ λόγο του καὶ πότε μὲ τὸ ἀστραφτερὸ σπαθί του. Πολλοὶ τότε κεῖ πάνου, ποὺ ἡ ἁπλότητά τους φτάνει ὡς τὴν καλοπιστία καὶ τὴν ἀφέλεια τῶν παιδιῶν, πίστεψαν, πὼς αὐτὸς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς μεταμορφωμένος. Τὸ θρῦλο του αὐτὸν ἄρχισαν νὰ τὸν ψιθυρίζουν τὰ στόματα, νὰ τὸν παίρνουν στὰ φτερούγια τους οἱ ἀγέρες, νὰ τὸν κελαϊδοῦν στὶς τρίλλιες τους τὶς γλυκόφθογγες τὰ πουλιά, νὰ τὸν διαλαλοῦνε μὲ τὰ γράμματά τους στὶς μαννάδες καὶ στὶς ἀγαπημένες τους οἱ στρατιῶτες του.

Στὶς 4 τοῦ Δεκέμβρη ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἦταν στὴν Κορυτσά. Συγκρότησε ἐκεῖ ἕνα συμβούλιο ἀντιστρατήγων κι ἄκουσε τὶς γνῶμες τους σχετικὰ μὲ τὴ νέα ἐξόρμηση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τοῦ 'σφιξε τοῦ Κοσμᾶ τὸ χέρι καὶ συνάμα τοῦ τόνισε πὼς θὰ τοῦ ἀνάθετε τὴ διοίκηση τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ τυπικὴ διαταγὴ ἐξεδόθη στις 10 τοῦ Δεκέμβρη. Ἀπὸ τὴ μέρα κείνη τὸν βρίσκουμε διοικητὴ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἔπρεπε νὰ συνε-

χίσει καὶ νὰ ὁλοκληρώσει μιὰ πολεμικὴ προσπάθεια ποὺ εἶχε τόσο ἔνδοξα ἀρχίσει. Μὲ τὴν πρώτη του διαταγὴ χαιρέτισε τοὺς στρατιῶτες, στάθηκε σιωπηλὸς πρὸ τῶν τάφων τῶν ἐνδόξων νεκρῶν καὶ χάραξε τὸ δρόμο τῆς νέας ἐξόρμησης:

«Ἡ πρώτη μου σκέψις πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας φέρεται πρὸς ὅσους ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἔπεσαν ὑπὲρ Πατρίδος κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε ἀγῶνας του... Αἰωνία των ἡ μνήμη, ὅπως αἰωνία θὰ εἶναι καὶ ἡ δόξα των.

» Ἐξαίρω τοὺς ἀγῶνας τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ, ὡς καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὸ ἔργον, ποὺ μᾶς ἀνέθεσεν ἡ πατρὶς δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη. Πρέπει νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ στρατοῦ. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν ὠθοῦντες καὶ ἀνατρέποντες πᾶσαν προσπάθειάν του νὰ ἑδραιωθῇ ἐπὶ τοποθεσίας τινὸς μέχρις ὅτου τὸν ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν.

» Μόνον οὕτω θὰ ἡσυχάσωμεν διὰ πάντα. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας ταύτην πρέπει ὅλοι μας, βαθμοφόροι καὶ στρατιῶται, νὰ πολεμήσωμεν δραστήρια καὶ μὲ αὐτοθυσίαν μέχρις ἐ ξ α ν τ λ ή σ ε ω ς ἢ θ α ν ά τ ο υ. Ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος. Ὅλος ὁ κόσμος τὸ ὁμολογεῖ καὶ μᾶς θαυμάζει. Ἐμπρὸς καὶ πάντα ἐμπρὸς ὅλοι μας γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ.

Ζήτω ἡ Πατρίς!...».

Ὁ μεγαλύτερος ὄγκος τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης (III, IV, II, καὶ ἄλλα ἀνεξάρτητα ἀποσπάσματα καὶ σὲ δευτέρα γραμμὴ ἡ VIII Μεραρχία καὶ τὸ ἀπόσπασμα Λούμπα), ὅταν ὁ στρατηγὸς Κοσμᾶς πῆρε στὰ χέρια του στὶς 10 τοῦ Δεκέμβρη τὴ διοίκηση τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ βρίσκονταν στὴν εἴσοδο τῆς κοιλάδας Ζαγοριὰ—Β. Μονῆς Τσέπας περὶ τὸ Γκολέμι—θάλασσα. Ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη εἶχαν καταληφθεῖ ὅλοι οἱ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καθωρισμένοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί. Ὁ στρατηγὸς ὅμως ἔβλεπε πὼς δὲν εἶχε στρατηγικὴ ἀσφάλεια στὸ μέρος αὐτό. Γιὰ νὰ ἀποχτήσει λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἀσφάλεια ἔπρεπε νὰ καταληφθεῖ ὁπωσδήποτε ἡ δεσπόζουσα ὅλων τῶν πρὸς τὸ Τεπελένι καὶ Αὐλῶνα ὁδεύσεων ὀχυρωμένη κορυφογραμμὴ Κουρβελέσι μὲ τὰ ἐπικρατοῦντα ὑψώματά της, Παπαδιά, τὸ περίφημο Σκίβορβικ (ὑψ. 1700), Μαλισπὰτ καὶ Σεφὲρ - Ἀγάϊτ. Ἔτσι δίχως νά 'χει καμμιὰ σχετικὴ διαταγή, ἀποφάσισε νὰ κινηθεῖ. Στὶς 11 τοῦ Δεκέμβρη ἄρχισε τὴν ἐπίθεση γιὰ τὴν κατάληψη τῶν μερῶν αὐτῶν. Ἡ γραμμὴ αὐτὴ εἶχε ἕνα πλάτος ποὺ πέρναγε τὰ 50 χιλιόμετρα. Κι ὅμως τὰ ὑψώματα τῆς γραμμῆς αὐτῆς πέσανε τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὶς συνδυασμένες καὶ καλομελετημένες ἐπιθέσεις.

Ἡ ἀκατάσχετη ὁρμὴ τῆς IV Μεραρχίας σαρώνει τὸ Σκίβορβικ καὶ τὸ Μαλισπάτ, καὶ πέφτει στὰ χέρια τῆς II Μεραρχίας τὸ Σεφὲρ - Ἀγάϊτ. Ὁ στρατηγὸς ἐδῶ, ποὺ στὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ λαοῦ, φαντάζει σὰν μυθικὸς ἥρωας, πηγαίνει ὣς τὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ πολέμου, ὁδηγεῖ καὶ καθοδηγεῖ, μάχεται καὶ νικάει.

Ἔτσι, ὅταν στὶς 14 τοῦ Δεκέμβρη φτάσανε οἱ διαταγὲς τοῦ ἐπιτελείου γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἀγῶνα στὸν τομέα αὐτὸν τοῦ πολέμου, τὸ μεγαλύτερο σχεδὸν μέρος τοῦ καθωρισμένου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἦταν κερδισμένο, καὶ τὰ κυριευθέντα ἐδάφη ἀποτελοῦσαν μιὰ σπουδαία στρατηγικὴ βάση γιὰ τὴν καινούργια ἐξόρμηση.

Δίχως καθόλου νὰ πάρουν ἀνάσα οἱ ἄντρες του, ρίχνουνται στὴν καινούργια ἐπίθεση γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουν τὴ Νίκη τους, γιὰ νὰ πλατύνουν ἀκόμα τὴ δόξα τους, γιὰ νὰ λαμπρύνουν τὸ θρύλο τους. Οὔτε οἱ βροχὲς μπόρεσαν νὰ τοὺς κάμψουν, οὔτε καὶ τὰ βαριὰ κρύα. Λὲς καὶ ὁ Δεκέμβρης εἶναι Ἀπρίλης, ἀρχὴ τῆς γλυκειᾶς ἄνοιξης, κι ὄχι ἀρχὴ τοῦ βαριοῦ καὶ σκληροῦ χειμῶνα. Στὶς μέρες λοιπὸν τοῦ Δεκέμβρη πέφτει στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων τὸ Πηλιούρι, ἡ πολυδαρμένη Χειμάρα καὶ τὸ Κούτσι ποὺ εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς Αὐλώνας. Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία δαμάζει τὸ Προγκονάτι, ἡ VI τὴ Νιβίτσα, ποὺ ἀνοίγει διάπλατα πιὰ τὸ δρόμο πρὸς τὴ Σαλάρια. Τμήματα πάλι τῆς ΙΙ κατεβαίνουν στὴν παρυφὴ τοῦ Τεπελενιοῦ, καὶ τὸ ἡρωϊκὸ καὶ ἀδάμαστο 34 πεζικὸ σύνταγμα, μπαίνει στὴν κοιλάδα τοῦ Ζαγοριὰ καὶ κυριεύει τὴν ὄμορφη καὶ παινεμένη Μελισσόβα. Αἰχμαλωτίζει δυὸ τάγματα μὲ ἄρτια συγκρότηση, κυριεύει πολλὰ κανόνια καὶ ἄλλο ἄφθονο πολεμικὸ ὑλικό, συλλαμβάνει ἕνα Συνταγματάρχη καὶ 4 Ταγματάρχες καὶ 50 ἄλλους κατώτερους ἀξιωματικούς.

Βαδίζουμε γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἑλιγμῶν τοῦ στρατηγοῦ Κοσμᾶ, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα «Ἑλιγμὸς τῆς Σαλάριας», καὶ ποὺ θὰ ἔφερνε τοὺς Ἕλληνες στὰ πλευρὰ τῶν Ἰταλῶν τοῦ Τεπελενιοῦ καὶ θὰ συντελοῦσε ὄχι μονάχα στὴν πτώση τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ βουνοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ δυτικὰ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ ἐδάφους, θὰ πέρναγε τὴν Κλεισούρα καὶ θὰ 'φτανε ἀκόμα πιὰ κάτου. Ὁ ἑλιγμὸς αὐτὸς θὰ 'δινε ἀναντίρρητα τεράστια κέρδη στὸν μαχόμενο Ἑλληνικὸ στρατό. Οἱ δραματισμοὶ ὅμως αὐτοὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρωθοῦν, ἔχουν ἀνάγκη κι ἀπὸ ἄλλους παράγοντες καὶ συντελεστές. Ὁ σπουδαιότερος συντελεστὴς γιὰ τὴν ἐπιτυχία θὰ 'ταν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρός, ὄχι ὁ στρατός, μὰ ὁ περίφημος «στρατηγὸς Χειμώνας». Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ πὼς ὁ ψυχρὸς καὶ ἐγκεφαλικὸς αὐτὸς στρατηγὸς δὲν βοήθησε καθόλου σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση. Λὲς κι εἶχε τὶς ἀντιρρήσεις του, λὲς κι εἶχε χαράξει πρωτύτερα τὰ δικά του πολεμικὰ σχέδια. Ἔτσι, μόλις ἀντιλήφθηκε τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἕλληνα στρατηγοῦ, ἄφηκε τὸ χιόνι νὰ πέσει στιβάδες—στιβάδες, νὰ φτάσει καὶ νὰ περάσει τὸ μέτρο καὶ τὶς ψυχρὲς καὶ παγωμένες του νύχτες ἡ θερμοκρασία κατέβαινε κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν. Ἦταν ὁ θάνατος τοῦ Ἕλληνα φαντάρου. Μὲ μιᾶς ἔνοιωσε νὰ παγώνουν τὰ μέλη του, νὰ ξυλιάζουν τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, νὰ κροταλίζουν τὰ δόντια του, νὰ μαργώνει ὁ νοῦς του, νὰ σβύνει σιγὰ—σιγὰ κι αὐτὴ ἡ φλόγα τῆς ψυχῆς του. Ἦτανε κάτι τὸ ἀφάνταστο γιὰ τὸν Ἕλληνα στρατιώτη αὐτό.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἡ εὐθύνη τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας εἶναι τεράστια. Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο παρουσιάστηκε ἐντελῶς ἀπροετοίμαστη, μὲ ἀληθινὴ ἄγνοια τῶν κρυοπαγημάτων. Ἡ φοβερὴ αὐτὴ μάστιγα δὲν εἶχε γιὰ πρώτη φορὰ

παρουσιαστεῖ στὸ στρατό μας. Καὶ οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, καὶ ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία μᾶς εἶχαν δώσει τὰ κρούσματά τους. Ἀπὸ τὰ κρούσματα αὐτὰ οἱ στρατιωτικοὶ γιατροὶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν βγάλει τὰ συμπεράσματά τους. Θά 'πρεπε νά 'χαν μελετήσει τὶς ἐπιπλοκὲς τῆς περίεργης αὐτῆς ἀρρώστειας καὶ νά 'χαν προλάβει τὴν νέα καταστροφή. Δὲν εἶχαν κάμει τίποτα. Δὲν εἶχαν εἰσηγηθεῖ κανένα ριζικὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ μέτρο. Δὲν εἶχε γίνει καμμιὰ διδασκαλία. Ἀδιαφορία ὀλέθρια, μεγάλη καὶ ἐγκληματική.

Ἔτσι ἄρχισαν κατὰ ἑκατοντάδες τὰ κρυοπαγήματα. Ἄλλου μπλαβίνιζαν τὰ πόδια, κι ἄλλου τὰ χέρια. Αὐτόματα σταμάταγε ἡ πορεία, ἔπεφτε τὸ τουφέκι ἀπὸ τὰ χέρια. Τὴν καταστροφὴ ποὺ ἔκαναν τὰ κρυοπαγήματα, δὲν τὴν εἶχαν κάνει οἱ σκληρὲς μάχες. Τὸ ἴδιο τὸ ἀπόσπασμα ποὺ συγκροτήθηκε γιὰ νὰ κάνει τὸν περίφημον αὐτὸν ἑλιγμὸ (ἦταν μονάδες τοῦ θρυλικοῦ 9ου συντάγματος τῶν Καλαμῶν καὶ μερικὰ ἄλλα τάγματα) ἔφτασε στὸν σκοπό του, ἀλλὰ μὲ τὴν ψυχὴ κυριολεχτικὰ στὰ δόντια. Ἀπὸ τὶς πέντε χιλιάδες ἄντρες ποὺ εἶχε, δὲν ἔμειναν στὰ πόδια τους παρὰ 500 μονάχα, οἱ ὁποῖοι κι ἔπιασαν χιλιάδες αἰχμαλώτους καὶ κυρίεψαν ἄφθονο ὑλικό. Ἡ πολεμική τους αὐτὴ προσπάθεια ἤτανε πραγματικὰ γιγαντιαία. Ὅλοι τους οἱ ἄλλοι συμπολεμιστὲς εἴχανε πέσει ξυλιασμένοι στὰ χιόνια, ἄλλοι εἶχαν χωθεῖ γιὰ πάντα κάτου ἀπὸ τὰ παγερά τους σεγτόνια, κι ἄλλοι εἶχαν πάρει τὸ δρόμο τῆς μαύρης ἐπιστροφῆς... Οἱ 500 τώρα λέοντες ἔπρεπε νὰ τὰ κάνουν ὅλα. Ἤτανε ὅμως ἀδύνατο. Οἱ Ἰταλοὶ τά 'χασαν. Κεραυνοβολήθηκαν. Τί ἤτανε τοῦτο; Πῶς ἔφτασαν τοῦτοι οἱ φοβεροὶ Ἕλληνες ἐδῶ πέρα; Ἔτσι ἄρχισαν νὰ ζητᾶνε ἐνισχύσεις γιὰ νὰ προλάβουν τὴν ὁλοκλήρωση τῆς καταστροφῆς. Ἀεροπλάνα, αὐτοκίνητα, ποδήλατα, ἄλογα καὶ γαϊδούρια, ὅλα τώρα τὰ μεταγωγικὰ μέσα, κουβαλᾶνε Ἰταλοὺς στρατιῶτες στὴ ζώνη αὐτῆς τῆς ἀνέλπιστης φωτιᾶς. Κουβαλᾶνε στρατιῶτες, εἰδικοὺς γιὰ τέτοιον πόλεμο. Φέρνουν τὴν ἐκλεκτή τους Μεραρχία «Μπρένερο», φέρνουν τὴν «Πουστέρια» ποὺ οἱ ἄντρες τους στρατολογοῦνται ἀπὸ τὰ βόρεια κλίματα τῆς Ἰταλίας. Ἑδραιώνουν μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ τὸ μέτωπό τους, ἐκμεταλλεύουνται τὴν ἀδυναμία τῶν Ἑλλήνων, ποὺ μάταια περιμένουν νὰ φτάσουν καὶ σ' αὐτοὺς ἐνισχύσεις, τροφὲς καὶ πολεμικὸ ὑλικό.

Ἡ Ἀγγλία, ξανὰ σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο, ἔπαιξε τὸ διπρόσωπο πολεμικὸ παιχνίδι της. Ἀκολούθησε τὸ δρόμο τῆς δικῆς της πολεμικῆς σκοπιμότητας. Κάτου ἀπὸ τὸ κράτος τῆς δόλιας αὐτῆς σκοπιμότητας δὲν ἔζωσε αἴφνης μὲ τὸ στόλο της τὴν Ἀδριατική, καὶ σκόπιμα δὲν ἐσφυροκόπησε μὲ τὴν ἀεροπορία της τὰ μεταγωγικὰ τοῦ ἐχθροῦ, πίεση ποὺ θὰ ἔκανε δύσκολη καὶ τραγικὴ τὴ θέση τῶν Ἰταλῶν στὴν Ἀλβανία. Ἔτσι, πιεζόμενοι ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ λογχιζόμενοι καὶ γιουχαϊζόμενοι ἀπὸ τὴ στεριά, θὰ ἔπεφταν σίγουρα στοὺς γιαλοὺς τῆς Ἀλβανίας καὶ θὰ ὑφίσταντο τὰ δεινά, ποὺ ὑπέστησαν οἱ Ἄγγλοι στὴν Δουγκέρκη καὶ στὴ Μάγχη. Πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ, πὼς στὴ θάλασσα τότε ἡ Ἑλλάδα, ἔκανε μιὰ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια μὲ τὸ στόλο της καὶ μὲ τὰ ὑποβρύχιά της, καὶ ποὺ οἱ τολμηροὶ καὶ ριψοκίνδυνοι κυβερνῆτες τους, Σπα-

νίδης, Χατζηκωνσταντῆς καὶ Ἰατρίδης, ὁ πικραμένος αὐτὸς ναυμάχος τῆς Κορίνθου, ποὺ οἱ ἥρωες τοῦ Γραφείου τοῦ ἐστέρησαν τὸ βαθμὸ τοῦ Ναυάρχου, ὁ Λάσκος καὶ οἱ ἄλλοι, ποὺ ξαναζωντάνεψαν τοὺς ναυμάχους τοῦ 21, μὲ ἀληθινὸ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ματαίωσαν, ὅσο μποροῦσαν, τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ. Ἡ θαλασσινὴ ὅμως αὐτὴ δύναμη, δὲν ἦτανε ἀρκετή. Χρειάζονταν στόλος ἰσχυρός. Τὴν Ἀγγλία ὅμως, δὲν τὴν συνέφερε τότε νὰ ματαιώσει τελείως τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ντοῦτσε. Οἱ ἐχθρικὲς αὐτὲς δυνάμεις ἔπρεπε νὰ μείνουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθοῦν καὶ στρέψουν ἀλλοῦ τὴν προσοχή τους, στὴ Μέση αἴφνης Ἀνατολή, καὶ νὰ κατατροπώσουν ἔτσι τοὺς Ἄγγλους τοῦ Οὐέϊβελ. Νά ἡ αἰτία, ποὺ οἱ νηστικοὶ Ἕλληνες, δὲν μπόρεσαν νὰ ρίξουν στὴ θάλασσα τοὺς Ἰταλούς, πρᾶγμα ποὺ τόσο εὔκολο τὸ ἔβλεπαν μερικοὶ δικοί μας θεωρητικοὶ τοῦ πολέμου. Λόγια καὶ σκέψεις τοῦ γραφείου, μὲ τὴ στείρα διάθεση τῆς κακῆς ἐπίκρισης.

Ὁ Κοσμᾶς τὸ εἶχε διαισθανθεῖ. Οἱ ἀξιωματικοί μας τὸ εἶχαν πιὰ καταλάβει. Ὅλοι τους ὅμως, ἀνακατεμένοι μὲ τοὺς φαντάρους, κάθουνται κεῖ καὶ τρῶνε ὠμὸ καλαμπόκι καὶ κριθάρι γιὰ νὰ κορέσουν τὴν πεῖνα τους. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε κονιάκ, οὔτε ρακί, οὔτε σῦκα μὰ καὶ οὔτε καὶ σταφίδα γιὰ νὰ τονώσει ἔστω καὶ μόνη, μὲ τὴ θέρμη της τὰ κορμιὰ τῶν Ἑλλήνων φαντάρων. Ἔτσι ἀφήνονταν ἀνυπεράσπιστοι στὸ κρύο. Τὰ πολλὰ χιόνια εἶχαν κλείσει γι᾽ αὐτοὺς τοὺς δρόμους, εἶχαν διώξει μακριὰ κι᾽ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἐλπίδα. Τοὺς τύλιγε ὁ Ζόφος! Κι ὅμως ἐπέμεναν.

Ἡ πρωτοφανὴς αὐτὴ φθορὰ ἄρχισε νὰ κλονίζει τὸ ἠθικὸ μερικῶν διοικήσεων. Ὁ Κοσμᾶς τὸ βλέπει αὐτό, τοὺς ἀντικαθιστᾶ βιαστικὰ γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν καὶ στοὺς ἄλλους τὰ ψυχικά τους αὐτὰ συναισθήματα, καὶ διατάσσει νὰ μπεῖ στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ποὺ ἔχει μιὰ μορφὴ τιτάνεια, ἡ VIII Μεραρχία ποὺ βρίσκονταν στὴν γραμμὴ τῆς ἐφεδρείας.

Γίνεται μιὰ σκληρὴ πάλη, ἕνας ἀγώνας ποὺ πάει νὰ σπάσει τὶς ἴνες τῶν πρωταγωνιστῶν, ποιός θὰ νικήσει τὸ χιόνι, ποιός θὰ καταβάλει τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ θὰ φτάσει γρηγορώτερα στὸν τόπο ποὺ παίζονταν τὸ φοβερὸ παιγνίδι τοῦ πολέμου. Οἱ Ἰταλοὶ στέκουνται ἐδῶ τυχεροί. Δὲν ἔχουν χιόνι γιατὶ ὁ χῶρος τῆς μάχης βρίσκεται κοντὰ στὸ δημόσιο δρόμο, Τεπελένι—Αὐλῶνα, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ φτάσουν κεῖ πέρα στὸ μακάριο τόπο, πρέπει νὰ περάσουν τὸ ἀτίθασο Κουρβάλεσι, ποὺ τὸ ὕψος του φτάνει τὰ 1700 μέτρα κι εἶναι σκεπασμένο μὲ χιόνια. Γιὰ νὰ περαστεῖ αὐτὸ τὸ βουνὸ μὲ τέτοιες σκληρὲς συνθῆκες, χρειάζουνται πέντε μέρες. Ἐδῶ τώρα οἱ Ἕλληνες φαντάροι δὲν παλεύουν μονάχα μὲ τὸ χιόνι. Παλεύουν καὶ μὲ τὴν Ἰταλικὴ ἀεροπορία. Οἱ Ἰταλοὶ μαντεύουν τὸ δρόμο τοῦ περάσματος καὶ τὸν σφυροκοπᾶνε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Λυγίζουν ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τὴν πεῖνα οἱ ἄνθρωποι, ψοφᾶνε τὰ μουλάρια καὶ τὰ γαϊδούρια, πολύτιμοι συναγωνιστὲς στὶς ὧρες τοῦτες τοῦ πολέμου. Ὅλα σκεπάζουνται ἀπὸ τὸ χιόνι. Μὲ μιᾶς σταματάει ὁ ἐφοδιασμὸς σὲ τρόφιμα καὶ πυρομαχικά. Πιεσμένος ἀπὸ τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη ὁ Κοσμᾶς, ἐγκαταλείπει σὲ μιὰ στιγμὴ τὸν ἑλιγμὸ γιὰ νὰ ἀνασυντάξει τὶς δυνάμεις του.

Τώρα πάλευε μὲ δυὸ ἐχθρούς. Μὲ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ μὲ τὴν ὀργισμένη φύση. Οἱ πρῶτοι εἶχαν δαμαστεῖ, ἡ δεύτερη ὄχι. Καθὼς τὸ μυαλό του γυρίζει, βλέπει καὶ σκέφτεται κάτι ἄλλο, ποὺ χαμογελάει ἐγκάρδια. Ἡ σκέψη αὐτὴ τοῦ φαίνεται σὰν τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ. Κάνει τότε ὁλοταχῶς στροφή, καὶ ἀπὸ ἄλλη μεριά, ἀπὸ τὸ Κούτσι, τραβάει πρὸς τὴν Αὐλώνα. Περνάει μέσα ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Σιουσίτσας. Ἐδῶ τὸ χιόνι λιγοστεύει καὶ ἡ προέλαση ἔχει λιγώτερες δυσκολίες. Προχωρεῖ μὲ τὰ στρατεύματά του 20 χιλιόμετρα καὶ φτάνει λίγο πιὸ ἔξω ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Τότε ἀρχίζει νὰ φανερώνεται ἄλλη ἀπειλὴ στὸν ὁρίζοντα. Ἡ Γερμανική. Ὁ Στρατηγὸς στρέφει τώρα καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ μάτι του. Ἀρχίζει νὰ σκέφτεται ξανά, νὰ ὑπολογίζει, νὰ βλέπει....

Βρισκόμαστε στὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Φλεβάρη. Ὁ Κοσμᾶς ἑτοιμαζόταν νὰ κάμει συνδυασμένες ἐπιχειρήσεις μὲ τὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ. Ἤθελε νὰ δώσει τὴ βολή του. Ὁ Μεταξᾶς ἔχει πεθάνει, κι ἡ Γερμανικὴ εἰσβολὴ ἔχει δημιουργήσει φοβερὲς πολιτικὲς ἀνωμαλίες. Στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικοὶ στρέφουν μὲ δικαιολογημένη ἀνησυχία τὰ μάτια τους παντοῦ. Τὶς μέρες ἐκεῖνες συγκροτήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ «Συμβούλιο τῶν Ἀντιστρατήζων». Κλήθηκε κι ὁ Κοσμᾶς φυσικά.

Στὸ συμβούλιο αὐτὸ μίλησε ξάστερα, παστρικὰ καὶ τίμια ὅπως λέει ὁ λαός. Δωρικά. Δωρικὸς ἦταν ὁ λόγος του, ὅπως δωρικὴ εἶναι καὶ ἡ μορφή του. Στὸ συμβούλιο αὐτὸ ξεταστήκανε ὅλα τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Εἶχε μιὰ διαφορὰ μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγο σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἰταλο—Γερμανῶν πλέον.

Ἡ Ἑλλάδα—πίστευε—ἢ ἔπρεπε νὰ μείνει μονάχη της γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ τοὺς δυὸ εἰσβολεῖς, καὶ νὰ πέσει μὲ τρόπο ἔνδοξο, ποὺ καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ πέσιμό της νὰ εἶναι γιὰ τοὺς λαοὺς ἀνάταση σωστὴ καὶ μεσουράνημα δόξας, ἢ ἂν τῆς ἔλθουν ἐνισχύσεις «νὰ ἔλθουν εἰς βαθμὸν ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν Ἰταλο—Γερμανικὴν ἀνάσχεσιν προσωρινῶς καὶ προοδευτικὰ νὰ ἐπιτρέψουν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως. Ἐὰν πάλιν δὲν ἐξασφαλίζουν αὐτό, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἔλθουν καθόλου, διότι καὶ δικαιολογίαν πολιτικὴν δίδουσαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς διὰ τὴν ἐπέμβασίν των καθ' ἡμῶν, καί, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ μᾶς βοηθήσωσιν ἀποτελεσματικῶς, δεσμεύουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐνεργείας τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων διὰ τῆς δημιουργίας πρὸς αὐτὰ στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων».

Τὰ πράγματα ἔδειξαν πὼς ὁ Κοσμᾶς εἶχε δίκιο. Ἡ γνώμη του αὐτὴ ἤτανε φωτεινή, ἀνάβλυσμα πραγματικὸ τῆς καρδιᾶς του.

Ἡ γνώμη του ἐκείνη δὲν ἤτανε γέννημα ἀντιζηλίας, ἡττοπάθειας ἢ πεμπτοφαλαγγιτισμοῦ, ὅπως τὸν κατηγόρησαν τότε πολλοί. Προέρχονταν ἀπὸ ἀγάπη πραγματικὴ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ μόνο πρὸς τὴν πατρίδα. Τὰ μεταγενέστερα γεγονότα τὸν δικαίωσαν, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἀπίστευτο.

Ἡ κυβέρνηση τοῦ Κορυζῆ εἴτε ἀπὸ κακὴ ἐκτίμηση, εἴτε ἀπὸ διάφορες σκοτεινὲς πιέσεις ἔκανε τὸ σφάλμα νὰ ἀπορρίψει τὴ γνώμη αὐτή. Δὲν στάθηκε

ὅμως ἐδῶ. Προχώρησε πάρα πέρα. Τὴν ἴδια μέρα ἀποστράτευσε τὸ στρατηγὸ Κοσμᾶ καὶ τοὺς δυὸ του συναδέλφους ποὺ τάχτηκαν μὲ τὸ μέρος του στὸ Συμβούλιο τῶν Ἀντιστρατήγων. Τὸ Μάρκο Δράκο καὶ τὸν Δημ. Παπαδόπουλο.

Ἐκεῖ, στὸ Ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὑπηρετοῦσε τότε ὡς Προσωπάρχης ὁ Συνταγματάρχης Ἀσημάκης Ζῆρος. Τὴν ἴδια μέρα, μ' ἕνα του ἰδιόγραφο γράμμα, ἀνακοίνωσε στὸ στρατηγὸ Κοσμᾶ, καὶ τὴν ἀποστρατεία του, καὶ τὰ αἴτιά της.

Στὸ γράμμα του αὐτό, ὁ Ζῆρος ἔγραφε:

«Στρατηγέ μου,

Διὰ σημερινῆς ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ διατάγματος, δημοσιευθέντος εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἐτέθητε εἰς αὐτεπάγγελτον ἀποστρατεῖαν, καθὼς καὶ οἱ Ἀντιστράτηγοι Δράκος καὶ Παπαδόπουλος. Ὁ κ. Ὑπουργὸς διέταξε νὰ κοινοποιηθῇ ἐντὸς τῆς σήμερον. Ἡ αἰτιολογία εἶναι ὅτι ἡ περαιτέρω παραμονή σας εἰς τὸ στράτευμα δὲν προάγει τὰ συμφέροντα τῆς Ὑπηρεσίας, ὅπως εἶχεν ἀποστρατευθῇ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ὁ Στρατηγὸς Γιαλίστρας. Ἄλλο τί περισσότερον δὲν γνωρίζω εἰ μὴ ὅτι εἰς τὴν Στρατιὰν Ἠπείρου πηγαίνει ὁ Πιτσίκας καὶ εἰς τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ ὁ Δεμέστιχας καὶ εἰς τὸ Β΄ ὁ Μπάκος».

Ὁ Μαχητὴς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ζῆρος, ἔλεγε τὴν ἀλήθεια.

Κάτι τέτοιο μᾶς λέει καὶ ὁ Παπάγος:

«Ὁ Κοσμᾶς, γράφει, διετύπωσεν γνώμας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τηρηθησομένην πολιτικήν, αἵτινες διΐσταντο πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην».

Τί ἤτανε αὐτό;

Ἀπρόσμενος κεραυνὸς ποὺ ἐρχότανε στὶς δυσκολώτερες ὧρες γιὰ τὸ Ἔθνος. Δὲν στενοχωρέθηκε τόσο γιὰ τὴν ἀποστράτευσή του —εἶχε κερδίσει πιὰ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας— ὅσο γιατὶ τοῦ φραζότανε ὁ δρόμος τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ χρέους. Ἔβλεπε καθαρὰ πὼς ἄρχιζαν γιὰ τὸ Ἔθνος οἱ φοβερὲς δοκιμασίες. Μὲ τῆς ψυχῆς του τὰ μάτια ἔβλεπε τὰ μεγάλα σύννεφα ποὺ κάλπαζαν πρὸς τὸ γαλάζιον οὐρανό της, διαισθάνονταν τὸν παγερὸ μαντύα τοῦ Ζόφου ποὺ ἤθελε νὰ καλύψει μ' αὐτὸν τὸ κορμὶ τῆς ἀσπαίρουσας πατρίδας. Δάκρυσε σὰν ἔμαθε τὴν εἴδηση. Δὲν ἀπελπίστηκε ὅμως. Τὴν ἄλλη μέρα συγκεντρώθηκε καὶ πῆγε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐκεῖ ὑπόβαλε μιὰ ἀναφορά, ποὺ γύρευε μέσα σ' αὐτὴ νὰ ἀνακληθεῖ ὡς ἔφεδρος Ἀντιστάτηγος (γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴ μομφὴ τοῦ φιλογαλονᾶ) καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὰ ὀχυρὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ποὺ τὰ εἶχε δημιουργήσει καὶ τὰ γνώριζε τόσο καλά. Ἤθελε νὰ πολεμήσει τοὺς Γερμανούς. Γύρευε νὰ προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες του στὴν ἀγωνιζόμενη καὶ μάλιστα τόσο ἔντονα πατρίδα.

Εἶναι τόσο ὀλιγόλογο τὸ κείμενο τῆς αἰτήσεως αὐτῆς τοῦ Κοσμᾶ, ποὺ τὸ πάθος τῆς ἀλήθειας μὲ ἀναγκάζει νὰ τὸ μεταφέρω ἐδῶ: Γράφτηκε καὶ στάλθηκε στὶς **10-3-41**.

«Κύριε Ὑπουργέ,

Ἀσχέτως τῆς αἰτίας δι' ἣν ἀπεστρατεύθην, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀναφέρω ὅτι εἶμαι πρόθυμος καὶ ὡς ἔφεδρος νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα μου κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον, ὅπου καὶ ὅπως ἡ Ὑπηρεσία κρίνει τοῦτο σκόπιμον».

Καὶ στὸν Ζῆρο ποὺ τὴν ἔδωσε τόνισε πὼς προτιμοῦσε νὰ πάει στὴν περιοχὴ τῆς Καβάλας γιὰ νὰ πολεμήσει, εἴτε ὡς ἔσχατος, εἴτε ὡς πρῶτος, τοὺς Γερμανούς. Γύρεψε λοιπὸν νὰ ὑπηρετήσει τὴν Πατρίδα του. Καὶ οἱ ὑπερπατριῶτες τοῦ ἔκλεισαν κατάμουτρα τὴ θύρα τῆς χαρᾶς αὐτῆς.

Ὑπάρχει, ἀκόμα, μιὰ βεβαίωση τοῦ Ζήρου, ποὺ μᾶς λέει πὼς ἡ αἴτηση παρελήφθη ἀπ' αὐτόν. Καὶ τονίζει στὴν τελευταία της παράγραφο ὁ Συνταγματάρχης Ζῆρος:

«Προφορικῶς δὲ ὁ στρατηγός, μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐπροτίμα νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον ἔνθα ἐπὶ μακρὸν ὑπηρέτησεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Εἰρήνης. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην παρέδωσα πάραυτα εἰς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Παπαδήμαν».

Ὁ Παπαδήμας ὅμως, μόλις εἶδε τὴν αἴτηση, ρώτησε τὸν Ζῆρο:

— «Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ θέλει αὐτὸς τώρα;»

Λὲς κι' αὐτός, ὁ «αὐτός», ἦτανε ἕνας ὁποιοσδήποτε «αὐτὸς» κι' ὄχι ὁ στρατηγὸς Διοικητὴς Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὁ στρατηγὸς ποὺ διέσπασε τὶς ἐχθρικὲς γραμμὲς στὸ Μοράβα, ποὺ κατέλαβε τὴν Κορυτσᾶ καὶ τὴ Μοσχόπολη καὶ ἀπώθησε τοὺς Ἰταλοὺς δυτικὰ τῆς Ὀστροβίτσας. Δὲν ἤτανε τάχα «αὐτὸς» ποὺ κατέλαβε τὴν περιοχὴ Χειμάρας —Κούτσι, τὸ ὑψίπεδο τῆς Νιβίτσας, τὴν κοιλάδα τοῦ Μπετζιᾶ καὶ προπαρασκεύασε τὸν ἑλιγμὸ τῆς Σαλάριας, γιὰ νὰ ἀποκόψει τὶς παρὰ τὸ Τεπελένι συγκοινωνίες τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἔνδοξος λοιπὸν στρατηγός, εἶχε γίνει τώρα ἕνας «αὐτός».

Ἔτσι, οὔτε μιὰ ἀπάντηση δὲν καταδέχτηκε νὰ στείλει στὸν στρατηγὸ Κοσμᾶ, τὸ συντελεστὴ τοῦ νεώτερου θρύλου καὶ τῆς νεώτερης δόξας.

Ἡ σιωπὴ αὐτὴ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ 'φερε μιὰ φοβερὴ ἀπόγνωση. Γιὰ ἕνα διάστημα, ἦταν θολὸς ὁ νοῦς του καὶ θολωμένα ἀπὸ τὸ ψυχικό του τάραγμα τὰ μάτια του. Γύριζε ἀπόστρατος στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ πάνω στὰ σύνορα οἱ ἄντρες του τὸν ἀναζήταγαν. Ἡ μαχόμενη καὶ ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα τὸν καρτέραγε γιὰ νὰ σύρει ξανὰ τὸ αἰχμηρὸ ξῖφος του καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσει πρὸς τὴ δόξα.

Ὁ στρατηγὸς ὅμως δὲν φαίνονταν. Κάποιοι ἄλλοι τοῦ 'χανε φράξει οριστικὰ πιὰ τὸ δρόμο... Δὲν μποροῦσε νὰ περάσει. Δὲν τὸν ἄφηναν νὰ πορευτεῖ —κι ἂς τὸ ἤθελε τόσο— πρὸς τὰ ἐκεῖ!... Πρὸς τὸ μέτωπο, πρὸς τοὺς ἄντρες του, πρὸς τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἑλλάδα!...

Λίγο ἀργότερα θέλησε νὰ μάθει τοὺς λόγους ποὺ ἀνάγκασαν τὸν Κορυζῆ νὰ ὑπογράψει τὸ διάταγμα τῆς ἀποστρατεύσεώς του. Ὁ ἀείμνηστος Κ. Ζαβιτσιάνος τὸν ὡδήγησε μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς σκοτεινοὺς μαιάνδρους τῆς δο-

λοπλοκίας καὶ τῆς συναλλαγῆς. Βρίσκεται στὰ ἀρχεῖα τοῦ στρατηγοῦ ἕνα γράμμα τοῦ Ζαβιτσιάνου ποὺ τὸ δημοσιεύω ἐδῶ γιὰ τὴν ἱστορία:

«Ἐν συνεχείᾳ — γράφει ὁ Ζαβιτσιάνος στὸ στρατηγὸ — μὲ ὅσα προφορικῶς εἴπομεν ἐν σχέσει μὲ τὴν δρᾶσιν σας κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Γερμανο - Ἑλληνικοῦ πολέμου, σπεύδω διὰ τῆς παρούσης μου νὰ σᾶς διευκρινίσω ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπομακρύνσεώς σας ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ὁ τότε πρωθυπουργὸς ἀείμνηστος Κορυζῆς, ὁμιλῶν πρὸς ἐμὲ περὶ ὑμῶν δὲν παρέλειψεν ἀπὸ τοῦ νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀπομάκρυνσίς σας ἀπετέλει δυστύχημα διὰ τὴν χώραν κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας στιγμάς».

Τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπ' αὐτὸ τὸ γράμμα εἶναι διπλό. Μᾶς δείχνει τὴν ἀδυναμία τοῦ μακαρίτη Κορυζῆ καὶ τὴ σατανικότητα τοῦ περιβάλλοντός του. Ὁ Κορυζῆς δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ χρειάζονταν ἡ Ἑλλάδα κεῖνες τὶς τραγικὲς ὧρες. Ξεκίνησε λαμπρὰ ὡς Ὑπουργὸς τῆς Προνοίας, μ' ὅλο ποὺ συστηματικὰ ἀπέφευγε νά 'ρθει σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ λαό, καὶ τέλειωσε ὀλέθρια ὡς πρωθυπουργός. Οἱ ὦμοι του δὲν ἄντεξαν τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας. Λύγισαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Ἀντὶς νὰ ἐξουσιάσει μεμιᾶς τὸν κύκλο τοῦ προκατόχου του, ἐξουσιάστηκε ὁ ἴδιος καὶ γίνηκε ἄβουλο ὄργανο τῆς φατρίας αὐτῆς. Τὸ εὐτύχημα εἶναι ὅτι, ἂν καὶ κάπως ἀργά, ἀναγνώρισε τὸ σφάλμα του καὶ τίναξε τὰ μυαλά του. Μὲ τὴν πράξη του αὐτή, ποὺ τὸν ὡδήγησε στὸν τάφο τόσο πρόωρα, μᾶς ἔδειξε πὼς ἦταν ἕνας ἄνθρωπος τίμιος καὶ ἀναμφισβήτητα πατριώτης.

Ἀκόμα, ὁ ἐγκλωβισμὸς αὐτὸς τοῦ Κορυζῆ ἔδειξε τὸ πόσο μεγάλη ἤτανε ἡ ἀπώλεια τοῦ Γιάννη Μεταξᾶ, τοῦ δυνατοῦ γιὰ κεῖνες τὶς ὧρες Κυβερνήτη τοῦ Ἔθνους.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μεταξᾶ, ἡ πολιτικὴ Διοίκηση τῆς Ἑλλάδας, εἶχε περιέλθει σὲ ὄχι ἱκανὰ πρόσωπα. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος δὲν εἶχε τότε τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμη ποὺ εἶχε στὸ μεταγενέστερο πόλεμο, δηλαδὴ στὸ Συμμοριτοπόλεμο. Τὸν Ἀρχιστράτηγο, τότε, φαίνεται πὼς τὸν ἔκαναν πολλοί. Καὶ ὅσο βέβαια ζοῦσε ὁ Μεταξᾶς, τὸ πρᾶγμα εἶχε κάποια ἐξήγηση. Μετὰ ὅμως τὸ θάνατό του, οἱ διάφοροι Διάκοι καὶ οἱ Μανιαδάκηδες, πῆραν στὰ χέρια τους τὴ Διοίκηση, καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ φαύλη Διοίκηση, ἔμπλεξαν κι ἕναν ἔντιμο ἄνθρωπο, τὸν Κορυζῆ.

Τὸ Ἔθνος ὥδευε στὴν καταστροφή, καὶ οἱ ἡγέτες τῆς ὥρας ἐκείνης κάναν πνεῦμα μὲ τὴν καταστροφή του. Ἔτσι ὁ Κορυζῆς, μὲ τὸ σκιῶδες Ὑπουργικό του Συμβούλιο, ἔκανε τὴ γκάφα νὰ υἱοθετήσει τὴν εἰσήγηση τῆς ἀποστρατεύσεως τῶν στρατηγῶν, ποὺ τὴν ἔκαναν οἱ διάφοροι τυχάρπαστοι τῆς ἐξουσίας. Ἄλλωστε, τὸ ὅτι ὁ Κορυζῆς παγιδεύτηκε, μᾶς τὸ λέει καὶ τὸ γράμμα τοῦ Κ. Ζαβιτσιάνου, ποὺ ἄκουσε τὸν Κορυζῆ νὰ τοῦ τονίζει εὐθαρσῶς «πὼς ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Κοσμᾶ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ἀπετέλει δυστύχημα διὰ τὴν χώραν».

Καὶ γεννιέται τώρα τὸ ἐρώτημα: Γιατί ὁ Κορυζῆς δὲν πρόλαβε αὐτὸ τὸ δυστύχημα; Δὲν τὸ πρόλαβε γιατὶ φαίνεται πὼς δὲν τὸ μποροῦσε. Καὶ δὲν τὸ

μποροῦσε γιατὶ οἱ σκοτεινὲς δυνάμεις δὲν τὸν ἄφηναν. Τώρα, ποὺ τὰ πάντα βλέπουν τὸ φῶς, πολλὰ τὰ καλὰ μπορεῖ νὰ γράψει κανεὶς γιὰ τὸν Κοσμᾶ. Ἡ βιογραφία του τούτη ἂς θεωρηθεῖ ὡς σχεδίασμα. Καὶ ὁ βιογράφος τοῦ μέλλοντος, ἂς τὴν πλατύνει μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὸ νοῦ του. Οἱ δρόμοι χαράχτηκαν. Τὰ φῶτα φέγγουν καὶ ὅλα εἶναι ἁπλᾶ. Ἁπλᾶ ὅπως ἡ ζωή, ὅπως ὅλος ὁ ντουνιᾶς, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ποὺ ἔδωσε στὴ φύση καὶ στὰ ὄντα του, κάτι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας ἁπλότητάς του. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ξέρουν τοὺς ὠκεανοὺς τῆς δικῆς μου αἰσιοδοξίας, θὰ ἀπορήσουν. Τοὺς ἀπαντῶ:

— Τὴν αἰσιοδοξία τὴ σκέπασε ἡ ἀηδία. Ἀηδία πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς λυμεῶνες τοῦ πνεύματος, ἀηδία πρὸς τὴν ἡγέτιδα τάξη, πρὸς τὰ τρωκτικὰ καὶ τοὺς λυμεῶνες τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Ἔθνους, πρὸς τὶς βουλὲς καὶ τὰ μεγάλα τοῦ Ἔθνους Τζαμιά. Ἀηδία ποὺ φέρνει φτυσιὲς πικρὲς στὰ χείλη. Καὶ μὲ τὶς φτυσιὲς αὐτὲς θέλουν φτύσιμο ὅλοι. Κάτι τέτοια ἔκλεισαν τὸν Διογένη στὸ πυθάρι του. Κι' αὐτὰ ἀκριβῶς φέρουν στὸ κοίλωμά του καὶ μένα, κι' ὅσους ἄλλους πιστεύουν στὸ βάθος τῆς ὑπέρκαλλης καὶ σκληρῆς λογικῆς του.

***

Ἔτσι, ὡς ἀπόστρατος, εἶδε τὴν πατρίδα του νὰ καταρρέει, εἶδε τοὺς δοξασμένους φαντάρους τῆς Ἑλλάδας νὰ γυρίζουν σὰν τρελλοὶ ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῆς φωτιᾶς, ποὺ ἤτανε ἄλλοτε γραμμὲς δόξας.

Μετὰ τὴν ὑποδούλωση τῆς Ἑλλάδας, πολλοὶ θέλησαν νὰ τὸν ὁδηγήσουν στοὺς δρόμους τῶν πολιτικῶν ἀξιωμάτων. Δὲν δέχτηκε τίποτα. Οἱ πρῶτες μέρες τῆς κατοχῆς ἤτανε μέρες θανατικῆς ἀγωνίας γιὰ τὸν Κοσμᾶ. Εἶχε διαδοθεῖ εὐρύτατα σ' ὅλη τὴν Ἀθήνα, τ' ὅτι ἀρνήθηκε νὰ λάβει μέρος στὴν πρώτη Κυβέρνηση τῆς Κατοχῆς. Ἄρχισε νὰ σχολιάζεται μὲ εὐμένεια ἀπὸ ὅλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ, ποὺ ἔβλεπαν μὲ μάτι ἔχθρας κάθε συνεργάτη τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ φωτιὰ δούλευε, ὅπως ἡ χόβολη, στὰ κεφάλια καὶ στὶς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων.

Κρατάω ἀκόμα στὴ μνήμη μου χαραγμένα τὰ φλογερὰ λόγια ἑνὸς Ἕλληνα δημοσιογράφου, τοῦ Κώστα Νταϊφᾶ, ποὺ μοῦ εἶπε ἕνα ἀπόγευμα στὸ σπίτι του τῆς ὁδοῦ Καλλιδρομίου:

—«Ὁ Μοριᾶς ἔβγαλε σ' αὐτὸν τὸν πόλεμον ἕναν ἀδάμαντα, ἔβγαλε τὸν καινούργιο Νικηταρᾶ του. Τρόχισε τὴν πέννα σου κι ἑτοιμάσου νὰ γράψεις τὴν βιογραφία του».

— Ποιός εἶναι; τοῦ εἶπα.

—«Ὁ Κοσμᾶς, μοῦ λέει. Ὁ Κοσμᾶς»!

Κι ἄρχισε νὰ μοῦ ἀραδιάζει, μὲ τὴ γνωστή του εὐφράδεια, πολλὰ δικά του ἱστορικὰ γεγονότα. Ὁ ἴδιος πάλι ὁ Νταϊφᾶς, μοῦ τὸν ἔδειξε τὸ καλοκαῖρι τοῦ 41, καθὼς σουλατσαίρναμε στὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως κουβεντιάζοντας γιὰ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ γεγονότα τῆς περιόδου. Ὁ Κοσμᾶς, πέρασε

ἀπὸ κοντά μας, μὲ τοὺς τετράγωνους ὤμους του καὶ μὲ μιὰ κομψότητα ἀσυνήθιστη γιὰ στρατιωτικό.

— Νά τος, μοῦ λέει, ὁ νέος Νικηταρᾶς. Νά ὁ Κοσμᾶς!

Τὸν εἶδα πράγματι, καὶ χάρις στὸν Νταΐφᾶ, ἔκανα τὴ γνωριμία του κι ἀντάλλαξα μαζί του τὰ πρῶτα λόγια. Χάρις πάλι στὸ Γιώργη Κυριακό, Ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ καὶ μόνιμο Ὑπουργὸ τῆς Γεωργίας, γίναμε λίγο ἀργότερα φίλοι. Ὁ σπόρος ὅμως τῆς βιογραφίας ρίχτηκε μέσα μου ἀπὸ τὴν ὁδὸ Καλλιδρομίου, χάρις στὸ Νταΐφᾶ ποὺ πρωτοχάραξε μέσα μου τὸ ὄνομά του. Γιώργης Κοσμᾶς, ὁ νέος τῆς Ἑλλάδας Νικηταρᾶς.

Σήμερα, ποὺ μαθεύτηκαν πολλὰ καὶ ἐπαλήθεψαν ὅλα, βλέπω πῶς ὁ συνάδελφος εἶχε δίκιο. Ὑπῆρξε ἀλάνθαστος σ' αὐτό του τὸν χαρακτηρισμό. Ὁ Κοσμᾶς εἶναι ὅπως τὸν φαντάστηκε, εἶναι ὅπως τὸν ἔπλασε ὁ Προμηθέας του. Γιομᾶτος ἀπὸ πανάκριβες ἀρετές. Καὶ σπανίζουν τόσο στὶς μέρες μας οἱ ἀρετὲς αὐτές.

Ὁ στρατηγὸς Κοσμᾶς, μὲ συντομία, βιογραφήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Στρατάρχη Παπάγο. Μὲ τὰ ὡραῖα του, στρογγυλὰ καὶ καθαρὰ γράμματα, ὁ Στρατάρχης, μᾶς ἔδωσε ἕνα ὡραῖο βιογραφικὸ σκίτσο γιὰ τὸ στρατηγὸ Κοσμᾶ. Μεταφέρνω ἐδῶ τὸ ὡραῖο αὐτὸ κείμενο, κι ἀκόμα, γιὰ τοὺς μεταγενέστερους τὸ ρίχνω στὸ φακό. Εἶναι ἕνα χαρτὶ ποὺ πρέπει νὰ ἐπιζήσει. Καὶ θὰ ἐπιζήσει.

Γράφει λοιπὸν ὁ Παπάγος: «Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας πολέμου, ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς, ὑπηρετῶν ἐν Καβάλᾳ ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, ἐζήτησε νὰ τῷ ἀνατεθῇ Διοίκησις εἰς τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον ἐπιχειρήσεων. Τὴν αἴτησίν του ταύτην ἀπεδέχθην καὶ τὸν ἐτοποθέτησα ὡς Διοικητὴν τοῦ «Συγκροτήματος Κ», ἀποτελουμένου ἀπὸ τὴν Χην καὶ XIην Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Τὸ «Συγκρότημα Κ», ἐνεργῆσαν ἐπιτυχῶς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐχθρικῆς διατάξεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νοτίου Μοράβα, διέσπασε τὴν ἐχθρικὴν ἄμυναν νοτίως τῆς Κορυτσᾶς. Τὸ «Συγκρότημα Κ» διὰ συνεχοῦς καὶ τολμηρᾶς ἐνεργείας του κατέλαβε τὴν Μοσχόπολιν, ἀπώθησε τὸν ἐχθρὸν δυτικῶς Ὀστροβίτσας καὶ ἐν γένει ἀνταπεκρίθη πλήρως καὶ ἐπιτυχῶς εἰς πᾶσαν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἀποστολήν.

Ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ἀνέλαβεν ἐν συνεχείᾳ τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Προσανατολισθεὶς παρ' ἐμοῦ ἐν Κορυτσᾷ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας, κατέλαβε τὸ ὑπὸ τὴν Διοίκησίν του Σῶμα Στρατοῦ τὴν περιοχὴν Πανάριμου καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Μάλα Σπάτ, Μπουζὲ Σεφὲρ Ἀγκίτ, ἐξασφαλίσαν οὕτω βάσιν ἐξαίρετον ἐξορμήσεως διὰ τὰς ἐν συνεχείᾳ ἐπιχειρήσεις. Ἐν συνεχείᾳ κατέλαβε τὴν περιοχὴν Χειμάρας — Κοῦτσι, εἰσέδυσεν βαθέως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σιούσιστα, ἀχθὲν εἰς δεκαπεντάδα χιλιομέτρων ἀπὸ Αὐλῶνος, κατέλαβε τὸ ὀψίπεδον Νιβίτσης καὶ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Μπέντζια καὶ προπαρεσκεύασε τὸν πρὸς Σάλαρι ἑλιγμόν του ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν πρὸς Τεπελένι συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Καθ' ἁπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας — συνεχίζει ὁ Παπάγος — ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ἐπεδείξατο διοικητικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἱκανότητα, ἣν ἀναγνωρίζουσα ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοίκησις, ἐμνημόνευσε διὰ τῆς ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1941 ἡμερησίας διαταγῆς αὐτῆς καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν Α' Τάξεως.

Τὴν 7ην Μαρτίου 1941, ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων του

τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ ἀπεστρατεύθη. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς, κληθεὶς εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἐπέκειτο ἡ ἐπέκτασις τῆς συρράξεως καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν, διετύπωσε γνώμας ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τηρηθησομένην πολιτικήν, αἵτινες διΐσταντο πρὸς τὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κεχαραγμένην τοιαύτην.

Συνεπῶς, ἡ ἐκ τῆς Διοικήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀπαλλαγή του καὶ ἡ ἀποστράτευσίς του οὐδόλως εἶναι ἀπόρροια ἐκτιμήσεως ἐπαγγελματικῆς ἀνεπαρκείας ἢ διοικητικῆς ἀνικανότητος. Τοὐναντίον, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνωτάτη Διοίκησις, ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων δι' οὓς ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῶν καθηκόντων του, ἐθεώρει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς διακεκριμένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Ἀνώτατον Ἀξιωματικόν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31η Ὀκτωβρίου 1945

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΓΟΣ

Αὐτὰ ἔγραψαν καὶ εἶπαν γιὰ τὴ ρωμαλέα στρατιωτικὴ δράση του καὶ τὶς πολλαπλὲς νίκες του τὰ ἁρμοδιώτερα ἑλληνικὰ στρατιωτικὰ χείλη.

Ἀπὸ ἄποψη ἰδεολογικὴ στέκονταν δίπλα ἀπὸ τὸ Βασιλέα. Μὲ κάθε τρόπο φρόντιζε νὰ πετύχει ἀπόλυτα ἡ χαραχθεῖσα Βασιλικὴ πολιτική. Δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὸν ἐπικρίνει γι' αὐτό. Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀκολουθεῖ τὸν πολιτικὸ δρόμο τῆς ἀρεσκείας του. Αὐτὸ θέλει ἄλλωστε καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς ἐργάστηκε μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς του γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Ἦταν ἐπικεφαλῆς μιᾶς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως ποὺ ἔφερνε τὸν τίτλο «ΘΕΡΟΣ».

Στὰ 1943 γίνηκε ἡ συνένωση καὶ ἐπῆλθε ἡ πλήρης συνεννόηση τῶν Ἀντιστρατήγων Διοικητῶν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο. Στὸν Κοσμᾶ ἀνατέθηκε ἀπ' ὅλους ἡ ἐκτέλεση τῶν διαφόρων ἀποφάσεων.

Ἡ ὀργάνωση αὐτή, ἡ ὁποία δὲν εἶχε γιὰ σκοπό της τὴν πολιτικὴ ἐπικράτηση, ἀλλὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἤθελαν βίαια νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχὴ δίχως τὴ θέληση τοῦ λαοῦ, προκάλεσε τὴ δυσπιστία καὶ τὸ μῖσος τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων παρακυβερνώντων. Ἔτσι οἱ Ἀντιστράτηγοι προδόθηκαν στοὺς Γερμανοὺς καὶ πιάστηκαν ἀμέσως. Ὡδηγήθηκαν στὴ Γερμανία καὶ ἐκεῖ, δυὸ ὁλόκληρα χρόνια, πέρασαν μιὰ ζωὴ φριχτὴ καὶ ταπεινωτικὴ σὲ διάφορα στρατόπεδα. Ἡ σύλληψή του ὅμως αὐτή, διέψευσε, καὶ μάλιστα πανηγυρικά, τὴ μομφὴ τῆς Γερμανοφιλίας του, πρᾶγμα ποὺ τόσο εἶχε συντελέσει στὴν ἀποστράτευσή του.

ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΣ
Ο ΝΕΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

Ένας όμως άνθρωπος πληθωρικός, δὲν μπορεῖ τόσο εὔκολα νὰ μπεῖ στὸ περιθώριο καὶ νὰ ζήσει τὴν ἀκύμαντη ζωὴ τοῦ συνταξιούχου. Ὅταν τὸ αἷμα παφλάζει μέσα στὶς φλέβες, καὶ τὸ πνεῦμα τ' ἀνθρώπου δένει τῆς σκέψης τοὺς στοχασμούς, καὶ χαϊδεύει μὲ τὶς ἀνταύγειές του τοὺς συνανθρώπους του, εἶναι μοιραῖο, νὰ ἐμπλακεῖ ξανὰ στὴ δίνη τῆς δημιουργίας. Αὐτὸ γίνηκε μὲ τὸν Κοσμᾶ. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1947, ὁ τότε πρωθυπουργὸς Μάξιμος, τοῦ ἀνάθεσε τὴ Γενικὴ Διοίκηση Θράκης καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς περιοχές, ζοῦσαν τότε δύσκολες στιγμὲς μὲ τὴν ἐξάπλωση τῶν νέων ἀνταρτῶν, ἐξάπλωση, ἡ ὁποία προμήναγε μιὰ νέα ἀναμέτρηση μὲ τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις. Ὁ Κοσμᾶς δὲν ἀντιλόγησε. Καὶ ἐδέχθη.

Ὡς Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ εἶχε ὑπηρετήσει παλιότερα σὲ κείνη τὴν περιοχὴ καὶ γνώριζε καλὰ καὶ τοὺς ἐπισφαλεῖς τόπους καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Πῆγε ἐκεῖ, καὶ μὲ τὴν ἐθνική του φλόγα, συνένωσε καὶ συντόνισε τὶς πολιτικὲς καὶ τὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις τῶν γύρω περιοχῶν, πόλεων καὶ χωριῶν, ὅπως τῆς Ξάνθης, τῆς Κομοτηνῆς, τῶν Σαππῶν, τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, τοῦ Σουφλιοῦ καὶ τοῦ Διδυμοτείχου. Ὅλα τὰ μέρη τῆς Διοικήσεώς του, τὰ ὀργάνωσε κατὰ τέτοιον στρατιωτικὸ καὶ ἀποδοτικὸ τρόπο, ποὺ παρέλυσε κυριολεχτικὰ τὶς διεισδύσεις καθὼς καὶ τὶς ἐπιθετικὲς ἐνέργειες τῶν ἀνταρτῶν, ποὺ ἀπὸ μιὰ νέα τους τώρα πλάνη, πήγαιναν νὰ δημιουργήσουν, ὅπως καὶ τὸν δημιούργησαν, ἕναν νέον ἐμφύλιο πόλεμο. Ἡ ἡγεσία τῶν ἀνταρτῶν, τὸν ἐπεσήμανε καὶ θέλησε μὲ κεραυνοβόλο ἐνέργεια νὰ τὸν ἐξοντώσει. Στάθηκε ὅμως ἀδύνατο. Ὁ Κοσμᾶς ἦταν στρατιώτης. Γενναῖος, συνετός, ἐπιτελικὸς καὶ φρόνιμος. Γνώριζε καλά, πὼς τὸ ἠθικὸ τοῦ ἐχθροῦ, κλονίζεται καὶ σπάει, μονάχα μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες ἀπογοητεύσεις. Κι εἶχε τὸν τρόπο νὰ δίνει στὸν ἀντίπαλό του, κάτι τέτοια ψυχικὰ τραύματα, ποὺ πολλὲς φορὲς γίνουνται θανάσιμα.

Τὴ θέση του αὐτὴ τὴν ἄφηκε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1948. Νέα καθήκοντα τὸν καρτέραγαν, καὶ μάλιστα καθήκοντα μεγίστης στρατιωτικῆς μορφῆς. Ἡ παθητικὴ στάση τοῦ στρατοῦ, εἶχε σχεδὸν ἀποθρασύνει τοὺς ἀντάρτες. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀπὸ κακὲς στρατιωτικὲς ἐνέργειες, ἔτρωγε ραπίσματα

κι ἔχανε ἐδάφη, χωριὰ καὶ πολιτεῖες ὁλόκληρες. Εἶναι πικρὴ ἡ ἱστορία τοῦ ἀνταρτοπολέμου αὐτοῦ, ποὺ θύμισε στὸ νεοελληνικὸ ἔθνος, τοὺς ὀλέθριους ἐμφύλιους πολέμους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Δὲν εἶναι ἡ ὥρα νὰ ἱστορήσουμε ἐδῶ τὶς μάχες τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸ γνωστὸ πάθος τῆς ἰδεολογικῆς χίμαιρας τῶν Ἑλλήνων, στοίχισε τόσα στὸ ταλαίπωρο ἔθνος μας. Τονίζουμε μονάχα, ὅτι ἡ γνήσια Δημοκρατία, ἡ ἀληθινὴ προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, πέρασε τότε τὴ δυσκολώτερή της καμπή. Πηγαίναμε νὰ χάσουμε ἀπὸ πλάνη, κεῖνο ποὺ οἱ ἄλλοι μὲ λαχτάρα τὸ νοσταλγοῦν. Πηγαίναμε νὰ χάσουμε τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐθνικῆς καὶ προσωπικῆς μας ἐλευθερίας, τὸ ἀγαθό, στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου νικήσαμε πρῶτοι τοὺς στρατοὺς τοῦ Ἄξονα.

Ὁ στρατὸς τῆς νέας Ἑλλάδας, εἶχε ὑποστεῖ ἀπὸ ἔλλειψη ἡγεσίας, ἀπὸ ἔλλειψη πνοῆς, ἀπὸ ἔλλειψη στρατιωτικῆς προοπτικῆς καὶ ἀποφάσεως, ταπεινωτικὲς ἧττες. Εἶχε χάσει τὸ Γράμμο, εἶχε χάσει τὸ Καρπενῆσι, τὴ Νάουσα καὶ τὴν Καρδίτσα. Τὸ ἠθικὸ τοῦ λαοῦ εἶχε κυριολεκτικὰ σμπαραλιάσει. Ὅλα αὐτὰ τὰ νικήματα τοῦ ἄλλοτε νικηφόρου στρατοῦ του, τοῦ 'χαν σκοτώσει κάτι τὸ ἱερὸ καὶ τὸ πολύτιμο. Τὴν Πίστη. Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τῆς Ἑλλάδας, φάνταζαν τώρα στὰ μάτια τοῦ λαοῦ, ὡς στρατὸς δίχως ἀξία. Τὴν ἴδια γνώμη ἄρχισαν δυστυχῶς νὰ σχηματίζουν καὶ οἱ ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολές. Σ' ὅλους εἶχαν ὀρθωθεῖ αἰνιγματικὰ τείχη. Οἱ πάντες ἀναζητοῦσαν τὸν παλιὸ ἡρωϊσμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὸν ἡρωϊσμὸ τοῦ 12, τοῦ 20 - 22 καὶ τοῦ 40 - 41. Τί εἶχε τώρα γίνει; Ποῦ εἶχε πάει ἡ ρώμη τῶν νιάτων τῆς Ἑλλάδας;

Στὸ Στρατὸ τῆς Ἑλλάδας γιὰ τύχη κακή, εἶχε ἀρχίσει νὰ φυτρώνει τὸ πνεῦμα τῆς πολυαρχίας. Γιὰ τὴν κατάντια αὐτή, δὲν εἶναι ἀνεύθυνοι δυστυχῶς οἱ ξένοι, δηλαδὴ οἱ ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολές, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Μὲ μιὰ ἀνόητη ἐπιμονή, ποὺ ἔφτανε ὡς τὸ πεῖσμα, εἶχαν εἰσχωρήσει στὴ διοίκηση τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἐδέσμευαν κάθε πρωτοβουλία.

Τὸ ψυχοφθόρο αὐτὸ πνεῦμα, τό 'καναν πέρα τότε, τὸ ἐξαφάνισαν κυριολεχτικά, δυὸ ἄντρες. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος, κι ὁ Γιώργης Κοσμᾶς. Ὁ πρῶτος σκέφτηκε, πὼς γιὰ νὰ ὁλοκληρώσει τὴ δεύτερή του πολεμικὴ προσπάθεια, εἶχε ἀνάγκη ἑνὸς ἐφάμιλλου πνεύματος, μιᾶς ἁδρῆς στρατιωτικῆς φυσιογνωμίας, μὲ τίμια καὶ καθαρὴ συνείδηση, ἱκανῆς νὰ σταθεῖ ἰσάξια καὶ ἰσοδύναμα δίπλα του, μὲ ἀγάπη καὶ κατανόηση τῶν δυσκόλων στιγμῶν, καὶ χωρὶς τὸ γνωστὸ ἀνθρώπινο φθόνο, ποὺ ἐκδηλώνεται στὸν ἄνθρωπο μὲ πολλὲς μορφές. Καὶ ὡς τέτοιον ξεχώρισε τὸ Γιώργη Κοσμᾶ. Ἔτσι, τὸ Γενάρη τοῦ 1949, ἐπανῆλθε ξανὰ στὴν ἐνεργὸ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, καὶ ἀπὸ τὶς 20 τοῦ ἴδιου μῆνα, ἀνάλαβε τὴν ἀρχηγία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ἀπὸ κοντὰ πάλι ὁ Παπάγος, εἶχε ἀναλάβει τὴν Ἀρχιστρατηγία τοῦ στρατοῦ.

Ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη ἄρχισε ἀμέσως νὰ ἐπανέρχεται στὸ στρατὸ ἡ φυγαδευθεῖσα τάξη, πρᾶγμα ποὺ δείχνει ἄλλη μιὰ φορά, τὸ πόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ πνοὴ τῆς δυνατῆς ἡγεσίας. Ἀλλεπάλληλες διαταγὲς βγῆκαν, ἄλλες αὐστηρὲς καὶ ἐπιτιμητικές, κι ἄλλες καθοδηγητικές. Ὀργανώθηκαν νέες ἐν-

διάμεσες καὶ ὑπεύθυνες διοικήσεις, οἱ ὁποῖες ἀνάλαβαν νὰ συντονίζουν τὶς στρατιωτικὲς ἐνέργειες τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, κι ἔλειψε ἀμέσως ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ μὴ ἀλληλοβοήθεια τῶν γειτονικῶν μονάδων, ὅταν μιὰ ἄλλη παραπλήσια, ὑφίστατο τὸ βάρος μιᾶς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Γιατὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶχε καταντήσει ὁ στρατός. Νὰ προσβάλλεται κάπου ἕνα τμῆμα του, νὰ χτυπιέται καὶ νὰ ἐκμηδενίζεται ἀνελέητα, καὶ τὰ διπλανά του στρατιωτικὰ τμήματα, νὰ ἀδιαφοροῦν κυνικά, καὶ ἐγκληματικά. Σ' αὐτὸ τὸ ἐλεεινὸ κατάντημα εἴχανε φέρει τὸ στρατὸ οἱ ξένοι καὶ οἱ ντόπιοι καὶ κούφιοι στρατιωτικοὶ διοικητές του. Πρὸς μεγάλη ντροπή τους, εἶχαν φτάσει στὸ πνεῦμα τῶν κλεφτῶν τῆς Τουρκοκρατίας, ποὺ κανόνιζαν τὴ δράση τους, ἀνάλογα μὲ τὶς συμπάθειές τους καὶ τὰ συμφέροντά τους.

Ἕνα μάθημα μὴ ἐπεμβάσεως δόθηκε καὶ πρὸς τοὺς ξένους. Καὶ ὁ Παπάγος καὶ ὁ Κοσμᾶς, τοὺς ὑπόδειξαν, πὼς δὲν ἔπρεπε ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς νὰ ἀνακατεύουνται στὴ διοίκηση τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀξίωσαν νὰ τὸν ἀφήσουν ἀπολύτως ἐλεύθερον στὶς ἐνέργειές του, νὰ δρᾶ, νὰ κινεῖται καὶ νὰ πολεμάει, ὅπως αὐτὸς ξέρει καὶ οἱ ἀνάγκες τοῦ πολέμου τὸν ἀναγκάζουν.

Στοὺς ξένους ἀφέθηκε μόνο ἡ ἐλευθερία νὰ λένε τὴ γνώμη τους, παράδοση Ἑλληνικὴ αὐτή, δίχως ὅμως νά 'χουν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιβάλλουν στὶς στρατιωτικὲς μονάδες καὶ νὰ τὴν κάνουν ἐφαρμόσιμο πολεμικὸ σχέδιο. Ὅταν πιὰ ὅλα ἦρθαν στὴ θέση τους, ὅταν ὁ στρατὸς ἀπόχτησε τὴν πειθαρχία του καὶ βρῆκε τὸν πατροπαράδοτο πολεμικὸ ρυθμό του, ἄρχισε ἀμέσως ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Γενικοῦ Πολεμικοῦ Σχεδίου. Ἡ πρώτη ἐκδήλωση τοῦ σχεδίου αὐτοῦ γίνηκε ἀπὸ τὸ Μοριᾶ. Ὁ στόλος πρόσφερε ἐδῶ τὶς πρῶτες του ὑπηρεσίες. Ἀνάλαβε τὴν ἐπιτήρηση τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ, καὶ γενικὰ ὁλόκληρης τῆς Πελοποννήσου. Τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐνέργειας αὐτῆς ἦταν ἄμεσα καὶ κεραυνοβόλα. Μηχανοκίνητα τρεχαντήρια βυθίστηκαν, ἄλλα πάλι πιάστηκαν αἰχμάλωτα στὶς ἐκβολὲς τῆς Νέδας, ποτάμι ποὺ χωρίζει τὴν Ὀλυμπία ἀπὸ τὴν Τριφυλία, καὶ χάρις στὸν τρόπον αὐτόν, σταμάτησε ὁ πολεμικὸς ἐφοδιασμὸς τῶν ἀνταρτῶν. Ἀπὸ τὶς πρῶτες κιόλας μέρες τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνταρτῶν τοῦ Μοριᾶ, ἄρχισε νὰ λυγίζει, καὶ σιγὰ - σιγὰ νὰ ἐκμηδενίζεται. Περιοχὲς ὁλόκληρες, ποὺ πρῶτα ἐλέγχονταν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες, περιῆλθαν μὲ μιᾶς στὸν ἐθνικὸ στρατό. Ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ ἀναπνέει, νὰ ζεῖ, νὰ κινεῖται ἐλεύθερα καὶ νὰ μὴ φοβᾶται. Ἡ ταχτικὴ τοῦ Παπάγου καὶ τοῦ Κοσμᾶ, ἄρχισε ἀμέσως νὰ ἀποδίδει τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς. Μιὰ τότε Μεραρχία καὶ μιὰ Ταξιαρχία τοῦ στρατοῦ, ἄφηκαν τὸ Μοριᾶ, νὰ ζεῖ τὴ νέα ὥρα τῆς ἐλευθερίας του, καὶ πέρασαν στὴν Ἤπειρο, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὶς ἐκεῖ μονάδες καὶ νὰ ἀπωθήσουν τοὺς ἐκεῖ δρῶντας ἀντάρτες πρὸς τοὺς παραμεθορίους χώρους.

Προτοῦ ἀρχίσει ἡ γενικὴ ἐπίθεση κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, γίνηκε κι ἐδῶ μιὰ νέα διοικητικὴ ὀργάνωση, μεταφέρθηκαν ἐχέμυθα δυνάμεις στὶς νέες ζῶνες τῆς στρατιωτικῆς ἐνεργείας, κι ἀφέθηκαν οἱ ἀντάρτες νὰ πιστεύουν, πὼς ἡ πρώτη καὶ κύρια ἐπίθεση θὰ γίνονταν κατὰ τοῦ Γράμμου. Ἡ Διοίκηση τῶν

ἀνταρτῶν ἔδωκε πίστη στὶς φῆμες καὶ στὶς μετακινήσεις αὐτὲς τοῦ στρατοῦ, κι ἔστρεψε τώρα κι αὐτὴ τὴν προσοχή της πρὸς τὴν ἀρτιώτερη ὀχύρωση τοῦ Γράμμου. Ὁ στρατὸς ὅμως, ἐξαπέλυσε τὴν ἐπίθεσή του, ὄχι πρὸς τὸ Γράμμο, ἀλλὰ πρὸς τὸ Βίτσι. Καὶ σὰν πιὰ ὁλοκλήρωσε ἐκεῖ τὶς πολεμικές του βλέψεις, στράφηκε μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ πρὸς τὸ Γράμμο. Κι ἐδῶ εἶχε τὰ ἴδια νικηφόρα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐξέπληξαν, ὅπως ἄλλοτε, ξανά, τοὺς ξένους. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, μὲ τὴ νέα ἡγεσία του, εἶχε βρεῖ τὴν ὁρμή του καὶ τὸ δρόμο του.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση τῶν δυὸ αὐτῶν βουνῶν, οἱ κύριες πιὰ στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις ἔληξαν. Ἐλάχιστες ἑστίες ἀνταρτῶν παρέμειναν στὸ ἐσωτερικό, ποὺ κι αὐτὲς ὅμως, καταστράφηκαν μὲ ταχύτητα καὶ εὐχέρεια.

Αὐτὸ εἶναι τὸ δεύτερο στρατιωτικὸ ἔργο τοῦ Κοσμᾶ, πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐλευθερία. Ἡ ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ὅπως εἴπαμε καὶ πιὸ πάνου, δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστη. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ἦτανε πόλεμος ἐμφύλιος, ὀλέθριος καὶ καταστροφικός, ποὺ στοίχισε αἷμα καὶ δάκρυα, καὶ ἔφερε φοβερὲς καὶ ἀνυπολόγιστες οἰκονομικὲς καταστροφὲς στὴν Ἑλλάδα. Τὸ μικρὸ τοῦτο περίγραμμα τὸ ρίξαμε ἐδῶ, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ φωτίσουμε καὶ νὰ τονίσουμε τὴ νέα δράση τοῦ στρατηγοῦ Κοσμᾶ. Καὶ τονίζουμε, μὲ ὅλη τὴν παλληκαριὰ τῆς σκέψης μας, πῶς καὶ τοῦτον τὸν καταραμένο πόλεμο, τὸν δημιούργησαν, τὸν ὀργάνωσαν καὶ τὸν ἐφοδίασαν οἱ ξένοι, καὶ τὸν πραγματοποίησαν δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες, πάλι ἀπὸ τὸ ἀνόητο ἐκεῖνο πάθος ποὺ ἔχουν πρὸς τὴν ἰδεολογικὴ χίμαιρα, ποὺ σὰν σωστὴ καὶ καταραμένη Κίρκη, τοὺς μεταμορφώνει κάθε τόσο καὶ τοὺς κάνει παθιασμένα καὶ ἀνόητα ὄργανα τῶν ἐπιθυμιῶν της.

Μετὰ τὴ λήξη τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ἔληξε καὶ ὁ σκοπὸς τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναφορᾶς του στὴν ἐνέργεια. Ἄφηκε τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο καὶ τὴν ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μάρτη τοῦ 1951. Εἶχε κάνει τὸ χρέος του σὰν συνειδητὸς Ἕλληνας καὶ στρατιώτης.

«Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον — τόνισε στὴν τελευταία του ἡμερησία διαταγὴ πρὸς τὸ Στρατὸ — μετὰ ἀνάκλησίν μου ἐκ τῆς ἐφεδρείας καὶ ὑπερδιετῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ διαβίωσιν, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Στρατηγούς, Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες μετ᾽ ἐμοῦ, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, συνειργάσθησαν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅ,τι ἐπετεύχθη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εὔχομαι καὶ πιστεύω, ὅτι ὁ δοξασμένος καὶ τιμημένος Ἑλληνικὸς Στρατὸς θὰ τηρήσῃ ὑψηλὰ τὸ γόητρόν του καὶ τὴν πανταχόθεν ὁμολογουμένην Στρατιωτικήν του ἀξίαν.

Πρὸς τοῦτο ἂς ἔχῃ ὑπ᾽ ὄψιν του τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορίαν του.

Συνιστῶ εἰς πάντας ἐργασίαν, πειθαρχίαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν πάντα τυχὸν ἀναφανησόμενον ἐν τῷ μέλλοντι κίνδυνον τῆς Πατρίδος μας».

Ὁ Στρατάρχης Ἀλέξανδρος Παπάγος, χαιρέτησε τὴ νέα ἀπὸ τὸ στρατὸ

ἀπομάκρυνσή του, μ' αὐτὴ τὴ διαταγή του, βγαλμένη ἀπὸ τὶς 7 κιόλας τοῦ Μάρτη.

«Εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Κοσμᾶν Γεώργιον, γράφει, ἐκφράζω τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου, διότι ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὸ Ἔθνος μας, ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1949 καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, προσήνεγκε πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας διὰ τῆς πείρας του, τοῦ ἐμπνευσμένου πατριωτισμοῦ του, τῆς παραδειγματικῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὰς αὐστηρὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν πολυτίμων συμπαραστατῶν μου καὶ συντελεστῶν τῆς ἐπιτευχθείσης νίκης κατὰ τὸ 1949, καὶ τῆς μέχρι σήμερον καταβαλλομένης προσπαθείας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ ἡ ὅλη του ἐργατικότης καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἔθνους ἰδανικά, ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμησιν τῶν ἐπιγιγνομένων...».

Γιὰ τὶς ὑπηρεσίες του αὐτὲς τοῦ ἀπενεμήθη κι ἕνα ἄλλο παράσημο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας Χάρρυ Τροῦμαν. Τὸ παράσημο τοῦ Ἀνώτερου Ταξιάρχη τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας. Τὸ σχετικὸ διάταγμα τῆς ἀπονομῆς του, γράφει κι αὐτὰ τὰ τιμητικὰ λόγια, γι' αὐτὸν τὸν μαχητὴ τῆς Ἐλευθερίας καὶ ποὺ φέρνουν τὴν ἰδιόχειρη ὑπογραφὴ τοῦ Τρούμαν:

«...Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἐξετέλεσεν ὑπηρεσίαν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου 1949 μέχρι Δεκεμβρίου 1949. Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, διὰ τῆς πίστεως, τῆς ἡγετικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς του ἱκανότητος καὶ διὰ τῆς δλοψύχου συνεργασίας του, ἐβοήθησε μεγάλως εἰς τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ συνετέλεσεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ. Διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν τῆς πατρίδος του ὑπόθεσιν, τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας, ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς παρέσχε μεγίστην συμβολὴν πρὸς ἐπίτευξιν εἰρήνης εἰς τὴν γενέτειράν του χώραν».

Ἡ ἐπιβολή του στὶς ξένες στρατιωτικὲς ἀποστολὲς ἤτανε μεγάλη. Ὅλοι ἔμειναν ξανὰ ἔκθαμποι πρὸ τῆς ραγδαίας μεταβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ποιά τὰ αἴτια; Ἡ στιβαρότης καὶ ἡ πνοὴ τῆς ἡγεσίας. Θὰ μεταφέρω ἐδῶ μιὰ ἀκόμα περικοπὴ ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ ὑποστράτηγος τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ Ρούβην Ε. Τζέκηνς, συμμαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Βὰν Φλήτ,, ἀλλὰ καὶ ἐπιτελάρχης του κατὰ τὴν περίοδο τοῦ συμμοριτιπολέμου. Ἐλήφθη στὸ ἐπιτελεῖο στὶς 15.3.51 ΜΓ) ΓΕΣ ἀριθ. 608384, καὶ λέει αὐτά:

«Πρέπει πάντοτε, τοῦ 'γραψε ὁ Τζέκινς, νὰ ἀποτελῇ πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως δι' ὑμᾶς ἡ ἐπίγνωσις, ὅτι διετελέσατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ μίαν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων ἀλλὰ καὶ προοδευτικῶν περιόδων αὐτοῦ. Ἀνελάβατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τὸν Ἰανουάριον

1949 εἰς περίοδον μεγάλης ἀβεβαιότητος καὶ ἠθικοῦ χαμηλοῦ. Ὑπῆρχον πολλοί, οἵτινες ἐπίστευον, ὅτι πράγματι διεκυβεύετο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητα· ἀλλ' ἡ κατάστασίς του ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως καὶ αἱ γνώσεις του περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγώνων του, εὑρίσκοντο εἰς ἐπικινδύνως χαμηλὸν ἐπίπεδον.

»Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὑπηρεσίας σας ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολάς.

»Ἀνεπτύχθη ἀπὸ παιδίον ἀμφιβόλου ἱκανότητος, εἰς πλήρως ἀνεπτυγμένην μηχανὴν ὑψηλῆς ἀποδόσεως. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν σημερινὸν πρωϊνὸν Τύπον σημειώνω δήλωσιν, ἑνὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων πλέον αὐστηρῶν κριτικῶν, τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «Οὐάσιγκτων Πὸστ» Ντριοὺ Πῆρσον, ὅστις ὁμιλῶν διὰ τὸν στρατόν σας λέγει: «Ἡ Ἑλλὰς σήμερον διαβαθμίζεται ὡς μία ἐκ τῶν ἱκανωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν φιλοφρόνησιν, ἥτις δύναται νὰ ἀποδοθῇ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ἡγεσίας σας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα δύο ἔτη καὶ δύο μῆνας. Πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως θὰ ἀποτελῇ πάντοτε δι' ἐμὲ τὸ ὅτι συνειργάσθην μεθ' ὑμῶν κατὰ τὴν λίαν προοδευτικὴν ταύτην περίοδον».

Μὲ τὴν κάθοδο τοῦ Στρατάρχου Παπάγου στὴν πολιτικὴ πολιτεύθηκε κι ὁ Κοσμᾶς στὴ Μεσσηνία, καὶ στὰ 1951 βγῆκε βουλευτὴς τοῦ Συναγερμοῦ, μὲ πολλὲς χιλιάδες σταυρούς. Στὶς ἑπόμενες ἐκλογές, ξανακέρδισε τὴν ἐκλογή, καὶ ὡς βουλευτὴς τῆς Πυλίας ἀντιπροσώπευσε τὴν ἐπαρχία του στὸ κοινοβούλιο.

Στὰ 1953, ἐπὶ Συναγερμοῦ πάντα, γίνηκε Ὑπουργὸς τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Σὰν πέθανε ὁ Στρατάρχης, ἀποσύρθηκε τῆς πολιτικῆς. Ἀπὸ τότε ζεῖ τὴ ζωὴ τοῦ ἁπλοῦ πολίτη, παρ' ὅτι ἕνα πλῆθος παράσημα, Ἑλληνικὰ καὶ ξένα, κι ἕνα πλῆθος πολεμικοὶ Σταυροί, λαμπραίνουν τὸ φαρδὺ στῆθος του. Πάνου του δὲν ἔχει καμμιὰ ἀπολύτως ἔπαρση. Εἶναι μετρημένος, λιτὸς καὶ ἁπλός, σωστὸς Ἕλληνας. Ἥρωας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀπαράμιλλος μαχητὴς τῆς περιπόθητης Ἐλευθερίας, ποὺ κάθε τόσο κλυδωνίζεται καὶ στραγγαλίζεται ἀπὸ τὰ ἄνομα συμφέροντα τῶν ἄπληστων καὶ ἰδιοτελῶν ἀνθρώπων.

Τὰ χρόνια τῆς ἀποστρατείας του, πέρασαν ὁμαλά, φυσιολογικά, εἰρηνικά. Ζοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ φυσιολάτρη. Τὰ καλοκαίρια βούταγε στὴ θάλασσα, καὶ σκαρφάλωνε στὶς πλαγιὲς καὶ στὶς κορφὲς τῶν βουνῶν, μὲ μιὰ ζηλευτὴ σβελτάδα.

Βλέποντάς τον, νόμιζε κανένας, πὼς ὁ θάνατος, δὲν θὰ τὸν ἄγγιζε ποτέ. Τὸ φῶς τοῦ νοῦ του, ἡ λυγεράδα τοῦ κορμιοῦ του, ὁ παλμός του καὶ ἡ αἰσιοδοξία του, ὅλα αὐτὰ δείχνανε πὼς γι' αὐτόν, ἡ ἀφετηρία τοῦ θανάτου, ἦταν ἀκόμα μακρυά. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 63, κολύμπαγε σὰν ἔφηβος. Τὸ καλοκαίρι μάλιστα ἐκεῖνο, ἔδειξε στὸ γραφεῖο μου ἕνα μεγαλεῖο ἁπλότητας. Τὸν εἶχα παρακαλέσει νὰ μοῦ στείλει τὸ σωφέρ του, γιὰ νὰ πάει κάτι βιβλία σ' ἕνα φίλο στὸν Πειραιᾶ, ἀπόστρατο ἀξιωματικὸ καὶ προσωπάρχη τῆς Ἑταιρείας

Λιπασμάτων, τὸ Μῆτσο Γυφτόπουλο, ἀπὸ τὴ Βανάδα τῆς Τριφυλίας. Πρωΐ - πρωΐ δέχτηκα τὴν καλημέρα τοῦ ἀρχηγοῦ:

— Καθῆστε, τοῦ εἶπα, Στρατηγέ. Θὰ πάρετε καφέ;

— Οὔτε κάθουμαι, κι οὔτε καφὲ θέλω. Τὰ βιβλία;

— Ποιά βιβλία, Στρατηγέ μου; τόλμησα νὰ ψελλίσω.

— Τὰ βιβλία ποὺ προορίζεις γιὰ τὸ Γυφτόπουλο.

— Μά, Στρατηγέ μου, ἔχανα. Εἶναι δυνατὸν αὐτό; Ἐσεῖς τὰ βιβλία;

— Ναί, μοῦ ἀπάντησε μὲ τὸν κοφτὸ λόγο του. Φέρε τὰ βιβλία.

Τὰ πακέτα ἤτανε ἕτοιμα. Πῆρα ἐγὼ τὰ δυὸ καὶ φώναξα γιὰ βοήθεια καὶ τὸν κλητήρα τοῦ γραφείου. Ὁ Κοσμᾶς ὅμως, αὐτὸ τὸ λιοντάρι τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ Γ.Ε.Σ., πῆρε στὶς ἀμασχάλες του τ' ἄλλα δυὸ μεγάλα πακέτα καὶ βγῆκε, θέλοντας κι ὅλας πρῶτος νὰ κατέβει τὶς σκάλες, ἐνῶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Τμήματος Τύπου τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, τὸν κύτταγαν μὲ θαυμασμὸ κι ἔκπληξη.

Εἶχα κοκκινίσει κι εἶχα ντραπεῖ, γιατὶ γίνηκα ἀφορμή, ἕνας ἄνθρωπος τέτοιας ἡλικίας καὶ τέτοιων ἀξιωμάτων, νὰ φορτωθεῖ τὰ δικά μου βιβλία.

— Θὰ τὰ πᾶμε στὸν Πειραιᾶ, μοῦ εἶπε ἀποχαιρετώντας με, και μετὰ θὰ πᾶμε στὴ Βάρκιζα γιὰ νὰ κάνουμε τὸ μπάνιο μας.

Ἕνας ἄλλος, θὰ 'στελνε τὸ σωφέρ του ἀπάνω, ποὺ ἤτανε κι ὅλας στρατιώτης. Ὁ Κοσμᾶς ὅμως, ἀνέβηκε ὁ ἴδιος, καὶ βοήθησε ὁ ἴδιος.

Ὢ! θεῖο μεγαλεῖο ἁπλότητας, ποὺ φυτεύεσαι ἀπὸ τὸ Θεὸ στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἐπεισόδιο ὅμως αὐτὸ εἶχε συνέχεια. Γιατὶ ἐκεῖ, στὸ ἴδιο γραφεῖο, βρισκόταν κι ἕνα καλὸ καὶ δικό μου παιδί, ὁ Νῖκος Σταματόπουλος, ἀπὸ τὰ Φιλιατρά. Ὅσες φορὲς τὸν παρακαλοῦσα νὰ μοῦ πάει στοῦ Ἐλευθερουδάκη κανένα πακέττο μὲ βιβλία, τὰ πήγαινε μὲ στενοχώρια.

— Γιατί Νῖκο; τοῦ εἶπα κάποτε, βλέποντάς τον ἔτσι.

— Ντρέπουμαι, μοῦ ἀπάντησε. Νομίζω πὼς οἱ ἄνθρωποι, βλέποντάς με μὲ πακέτα, μὲ κοροϊδεύουν.

Ἀνεβαίνοντας ἐπάνω, τοὺς ἔκανα ἀνάλυση τοῦ μαθήματος, ποὺ πήραμε ὅλοι μας ἀπὸ τὸν Κοσμᾶ.

— Τί ἔχασε ὁ Κοσμᾶς; τοὺς εἶπα. Ἔπαψε μήπως νἆναι μ' αὐτὸ ποὺ ἔκανε, ὁ δοξασμένος Κοσμᾶς; Κοκκίνισαν, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ φίλος μου ὁ Νῖκος. Κι' ἀπὸ τότε, μὲ τὸ μάθημα αὐτό, κάτι ἄλλαξε μέσα του. Ὁ σεισμὸς τῆς ἁπλότητας τοῦ Κοσμᾶ,ἔφερε τὴν καρδιά του στὴν εὐθεία της. Παρ' ὅλη ὅμως αὐτὴν τὴν γεροσύνη, ἐβλήθη. Κι' ἐβλήθη ἴσως γιὰ πρώτη φορά, σκληρὰ καὶ ἀνεπανόρθωτα.

Προπολεμικὰ ζοῦσε στὴν Ἀθήνα, ἕνας γιατρὸς φιλόσοφος, ἕνας γιατρὸς μὲ καλλίμορφο ψυχικὸ κόσμο, ὁ Διονύσιος Ἀντωνάκος, ἀπὸ τὴ Μάνη. Τὴν ἰατρική του, τὴν εἶχε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ φτωχὸ καὶ τὸν πάσχοντα, κι ὄχι γιὰ τὸν κερδῷον Ἑρμῆ. Ἀντάμα λοιπὸν μὲ τ' ἄλλα, τὰ καλὰ ποὺ ἔκανε κι ἔλεγε, εἶπε κάποτε καὶ τοῦτο:

— Φυλάξου ἀπὸ τὰ χρυολογήματα, γιὰ νὰ ζήσης πεντακόσια χρόνια.

Εἶναι ἡ ἀλήθεια. Αὐτὰ τὰ χρυολογήματα τὰ καταραμένα, αὐτὲς οἱ λεγόμενες γρίππες, κονταίνουν φοβερὰ τὴ ζωὴ τ' ἀνθρώπου. Σπαθιὰ - σπαθιά, κόβουν τὸν ἄνθρωπο, ὅπως οἱ ξυλοκόποι τὰ μεγάλα δένδρα. Πᾶμε λοιπὸν τώρα γιὰ τὸ Φεγγάρι, πᾶμε γιὰ τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτη, δαμάσαμε τὸ ἄπειρο, καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ δαμάσουμε ἀκόμη αὐτοὺς τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ἰοὺς τῆς καταραμένης γρίππης. Καὶ θυμᾶμαι τώρα ἕναν ἄλλο γιατρό, τὸν ψυχίατρο Ὑφηγητὴ Φώτη Σκούρα, ποὺ σὰν μὲ τὸ γιατρὸ Νῖκο Ἀγγελόπουλο, πήγαινε στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ ἀνακαλύψει ἐκεῖ τὸν ἰὸ ποὺ εἶχε εἰσχωρήσει στὸ αἷμα του, μοῦπε ἀπηυδησμένος, μιὰ καὶ τοῦ εἶχα πεῖ πώς, τάχα θὰ σωθεῖ, μιὰ καὶ πάει στὴν Πόλη τῆς νέας ἐπιστήμης:

— Φασκέλωσε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πρόοδό της.

Πράγματι, οὔτε ἡ ἐπιστήμη τοῦ Παρισιοῦ μπόρεσε νὰ ἀνακαλύψει τὸν ἰό, ποὺ τὸν πέθανε τόσο νέον.Εἶναι λοιπὸν γιὰ φασκέλωμα, ἀφοῦ ἀκόμα δὲν μπόρεσε νὰ γονατίση τὴ στρατιὰ τῶν ἰῶν τῆς γρίππης. Μιὰ τέτοια, λοιπόν, μικρογρίππη γονάτισε τὸ Στρατηγό. Αὐτόν, ποὺ οὔτε τὸ κρεββάτι τὸν ἤξερε, οὔτε τὸ νοσοκομεῖο τὸν γνώριζε, ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰοὺς τῆς γρίππης τὸν ἔρριξε κάτω, ὅπως ὁ κεραυνὸς ρίχνει τὰ μεγάλα δέντρα, τὰ καμπαναριὰ καὶ τοὺς ναούς. Τὸν πλησίασε μὲ μιὰ φοβερὴ ὑποκρισία, παίρνοντας τὴ μορφὴ τοῦ ἁπλοῦ συναχιοῦ. Ὁ Στρατηγός, ἀήττητος καθὼς ἦτανε, μὲ δοκιμασμένη γεροσύνη, δὲν ἔδωκε προσοχή. Ὁ καταραμένος ὅμως ὁ ἰός, ντυμένος ἔτσι προσεχτικά, εἰσεχώρησε ραγδαῖα βαθειά. Τρούπωσε στὸν ἐγκέφαλό του ἀστραπιαῖα, καὶ τοῦ χτύπησε τοῦ κεφαλιοῦ του τὰ τέλεια. Ἔτσι στὶς ἑφτὰ τοῦ Γενάρη τοῦ 1964, γιορτὴ τ' Ἁγιαννιοῦ, κατὰ τὶς ὀχτὼ τὸ βράδυ, ὅπως καθόταν στὸ σπίτι του, δέχτηκε τὸ μεγάλο κεραυνὸ στὸ κεφάλι του.

Μπῆκε ἀμέσως στὸ Νοσηλευτικὸ Ἵδρυμα καὶ ἔζησε ὡς ἄρρωστος ἐκεῖ κάπου 36 μέρες. Πάλεψε καὶ μὲ τὸ θάνατο, καὶ μὲ τοὺς ὕπουλους συνεργούς του, τοὺς καταραμένους αὐτοὺς ἰούς. Πέθανε στὶς 11 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1964, ἡμέρα Τρίτη κατὰ τὶς τρεῖς τὸ ἀπομεσήμερο.

Ἡ κηδεία του, κηδεία ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ., γίνηκε τὴν ἄλλη μέρα κατὰ τὶς 4 τὸ ἀπόγιομα. Τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία, ὡς προσωπικὸς φίλος, τὴν ἔψαλε ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος, καὶ παρευρέθη σ' αὐτὴν ὅλη ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ Ἑλλάδα. Κηδευόταν ὁ Νικητὴς δύο μεγάλων πολέμων, μιὰ δόξα ἀληθινὴ τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ.

Γιὰ τὸ λιοντάρι ὅμως αὐτό, δὲν βρέθηκε ἐκεῖ γύρω ἕνας ἄλλος Τερτσέτης γιὰ νὰ τὸν νεκρολογήσει Ὁμηρικὰ καὶ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσει. Καὶ θυμᾶμαι τώρα ἐδῶ, τὸν ἐπιτάφιο τοῦ Τερτσέτη πρὸς τὸν Ὑψηλάντη, ποὺ συντάραξε τ' Ἀνάπλι μὲ τὸ θάνατο τοῦ δημοκράτη Πρίγκιπα. Ἡ καταραμένη ἡ γρίππη, μ' ἔχε τότε κατεβάσει στὸν οἶκο τῆς Περσεφόνης. Ἔτσι δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω καὶ νὰ τὸν νεκρολογήσω. Εἶναι ὁ μεγάλος καυμός μου. Μίλησε ὁ Στρατηγὸς Κλεάνθης Μπουλαλᾶς, ἕνας ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Μεσσηνίων Ναύαρχος Θ. Μουτσούλας. Τὰ ἄνθη τῶν ἐπι-

τάφιων αὐτῶν λογυδρίων δὲν ἦτανε εὔοσμα. Ἡ νέα Ἑλλάδα ὑστερεῖ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαία σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λόγου. Ἀκόμα ὑστερεῖ κι' ἀπὸ τοὺς κλασικίζοντας προγόνους τοῦ 21. Ἀπὸ ἱστορικὴ ὅμως εὐσυνειδησία θὰ μεταφέρω ἐδῶ μερικὲς φράσεις ἀπὸ τοὺς ἐπιτάφιους αὐτούς.

«.....Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, εἶπε ὁ Μπουλαλᾶς, κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ «Συγκροτήματος Μεραρχιῶν Κ» (Κοσμᾶ), καὶ ὑπῆρξεν ὁ κύριος μοχλὸς τῆς κατὰ τῆς Κορυτσᾶς ἐπιχειρήσεως - ἑλιγμοῦ καὶ καταλήψεως τῆς πόλεως ταύτης τὴν 22αν Νοεμβρίου 1940. Ἦτο δὲ τόσον ἐπιτυχὴς ἡ δρᾶσις του, ὥστε αὐτοβούλως ἀνέλαβε τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀχθεὶς μέχρι Μοσχοπόλεως...».

Γιὰ τὴν δράση του ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον, τόνισε :

«Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς ἐπέτυχε πλήρως καὶ εἰς τὸ νέον του αὐτὸ ἔργον, ὡς εἶναι ἱστορικῶς γνωστόν, δικαιώσας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν συναδέλφων του, καὶ ἐπισφραγίσας τὴν πολυκύμαντον δρᾶσιν του ὁλοκλήρου 40ετίας, μὲ ἀγαθὴν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐξόχων ὑπηρεσιῶν του».

Κι' ὁ Μπουλαλᾶς τέλειωσε ἔτσι:

«.... Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς καθ' ὅλην τὴν ζωήν του. Τὸν διέκρινε πάντοτε ἡ ἀκάματος καὶ ἐργώδης προσπάθεια πρὸς αὐτοδημιουργίαν του, ἣν ἐπέτυχε πλήρως, παρακάμψας σκοπέλους καὶ παγίδας, τὰς ὁποίας συνήντησεν εἰς τὴν ζωήν του, μὲ τελικὸν ἔπαθλον τὴν ἀξιοζήλευτον σταδιοδρομίαν του, ὀφειλομένην εἰς μόνην τὴν ἱκανότητά του καὶ τὴν ἅμιλλαν πρὸς ἀρετήν.

Παρὰ πᾶσαν φαντασίωσιν καὶ λυρικὴν ἔξαρσιν, αἵτινες συνήθως χαρακτηρίζουν τοὺς ἐπικηδείους λόγους, περιωρίσθην εἰς τὴν ξηρὰν ἀφήγησιν τοῦ χρονικοῦ τῆς ζωῆς του, διότι τοῦτο προσάδει εἰς τὴν ἱστορίαν. Καὶ ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον τιμώμενον ἀπὸ τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας».

Ὁ Ναύαρχος Μουτσούλας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Παμμεσηνιακῆς Ἑνώσεως, εἶπε :

«Ἀνθρώπων γενναίων, εὐγενῶν καὶ ἐναρέτων, ὁ βίος παράδειγμα». Αὐτὸ τὸ ἀπόφθεγμα ταιριάζει. Διότι ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, τὸν ὁποῖον μὲ πραγματικὸν πόνον συνοδεύομεν σήμερον ἀπερχόμενον τοῦ κόσμου τούτου, ὑπῆρξε καὶ εὐγενής, καὶ ἐνάρετος, καὶ γενναῖος. Σύζυγος ἰδεώδης, στοργικὸς καὶ εὐγενής, φίλος εἰλικρινὴς καὶ ἀνυστερόβουλος καὶ ἀνυπόκριτος, στρατιώτης μὲ ὀρθοφροσύνην καὶ κρίσιν καὶ ἐντιμότητα ἀπαράμιλλον καὶ παραδειγματικήν, κοινωνικὸς παράγων ἐξαίρετος.

Γι' αὐτό, ὅπου κι' ἂν ἐπέρασε καὶ ὅπου κι' ἂν ἐστάθη, τὸ ὄνομά του ἀκούεται καὶ θὰ ἀκούεται μὲ σεβασμόν, καὶ ἄπειρον πάντοτε εὐλάβειαν.»

Τὸ λιοντάρι αὐτό, καὶ ἐλπίζω νὰ μὲ δικαιώσουν οἱ μεταγενέστεροι γιὰ τὸν χαρακτηρισμό μου, θάφτηκε στὸ Α' Νεκροταφεῖο, καὶ στὸ εἰδικὸ γιὰ τοὺς ἀ-

ξιωματικούς τμῆμα, μιὰ καὶ ὁ οἰκογενειακός του τάφος βρίσκεται στὴν Καλαμάτα. Ἡ γυναίκα του, ἡ Κλεοπάτρα, ἤθελε νὰ τὸν ἔχει κοντά της, γιὰ νὰ τὸν ραίνει μὲ τὰ λουλούδια της καὶ τὰ δάκρυά της, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα τρέχουν ἄφθονα ἀπὸ τὰ μάτια της.

Ὁ τάφος του βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς τάφους τοῦ Στυλιανοῦ Κιτριλάκη καὶ τοῦ Δημητρίου Γιαντζῆ. Ἔτσι, καὶ μετὰ τὸν θάνατο, δυὸ γενναῖοι, εἶναι οἱ φρουροὶ τοῦ ὕπνου του.

ΜΕΡΙΚΑ ΤΩΡΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Εἴδαμε τὴ ζωή του. Καιρὸς τώρα νὰ δοῦμε καὶ τὸ ἔργο τοῦ γραφτοῦ λόγου ποὺ μᾶς ἄφησε, δηλαδὴ αὐτὰ τὰ λεγόμενα ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ, τὰ ὁποῖα τεκμηριώνουν καὶ φωτίζουν δύο δραματικοὺς πολέμους τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος τοῦ 1940—41 κι᾿ ὁ δεύτερος ὁ συμμοριτοπόλεμος.

Στὸ πρῶτο μέρος, βλέπουμε τὴ δράση τῶν «Μεραρχιῶν Κ» (Κοσμᾶ) καὶ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ποὺ κατὰ τὶς 10 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1940, μπῆκε κι αὐτὸ κάτω ἀπὸ τὴ στιβαρὴ διοίκησή του καὶ τὴν ἐμπνευσμένη του ἡγεσία. Βλέπει κανένας ἐδῶ τὶς τολμηρὲς στρατηγικὲς πρωτοβουλίες τοῦ Κοσμᾶ, αὐτὲς ποὺ προώθησαν τὸν στρατό του ὡς τὴν Μοσχόπολη καὶ τοῦ ἐνέπνευσαν τὸν στρατηγικὸ ἑλιγμὸ τῆς Σαλάριας, ἑλιγμός, ποὺ ἂν ὁλοκληρωνότανε θὰ νέκρωνε σχεδὸν τελείως πολλὲς ἀπὸ τὶς ἐκεῖ ἰταλικὲς δυνάμεις. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια, βλέποντας κανένας αὐτὲς τὶς ὡραῖες στρατηγικὲς ὑποδείξεις καὶ τὶς ὀρθὲς στρατιωτικὲς κρίσεις καὶ ἐκτελέσεις, σκέφτεται, πὼς ἂν ὁ Γιώργης Κοσμᾶς εἶχε μεγαλύτερη δύναμη καὶ μεγαλύτερη ἐξουσία καὶ ἐλευθερία στὸν πόλεμον αὐτόν, οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἔπεφταν στὴ θάλασσα κατὰ τοὺς δυὸ κιόλας πρώτους μῆνες τοῦ πολέμου. Δυστυχῶς δὲν τὴν εἶχε, ὅπως δὲν τὴν εἶχε καθὼς φαίνεται κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος. Καὶ τοῦτο γιατὶ δίπλα του, κοντά του, βρίσκονταν κι ἄλλοι, ἄκαπνοι δυστυχῶς, ποὺ ἔκαναν τὸν Ἀρχιστράτηγο καὶ περιώριζαν ἔτσι τὴν δράση τοῦ πραγματικοῦ Ἀρχιστράτηγου, ποὺ ἀπὸ ἔμφυτη εὐγένεια τοὺς ἀνέχονταν δυστυχῶς ὅλους.

Θὰ δεῖ κανένας ἐδῶ, τὸ πόσο ὀρθὰ καὶ ὠμᾶ μίλησε ὁ Κοσμᾶς στὸν Ἀρχιστράτηγο καὶ στὴν Κυβέρνηση στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάρτη 1941, ὅταν πιὰ φαίνονταν καθαρὰ στὸν ὁρίζοντα ἡ νέα πρὸς τὴν Ἑλλάδα Γερμανικὴ καταιγίδα. Μίλησε σὰν στρατηγός, ποὺ καὶ τὸν πόλεμο θέλει νὰ κερδίσει, καὶ τὴν πατρίδα του νὰ σώσει. Μαζύ του, σύμφωνοι, ἦταν καὶ δύο ἄλλοι γενναῖοι στρατηγοί, ὁ Μάρκος Δράκος, ὁ νέος αὐτὸς Μπότσαρης, καθὼς ἔχω κι ἀλλοῦ γράφει, ἀρχηγὸς ὡς τὴν ἡμέρα ἐκείνη τῆς Στρατιᾶς Ἠπείρου, κι ὁ Δημήτριος Παπαδόπουλος.

Ἀντὶς ὅμως οἱ διάδοχοι τοῦ Μεταξᾶ καὶ μυστικοσύμβουλοι, οἱ κρυφοὶ ἐκεῖνοι ἀρχιστάτηγοι, νὰ τοὺς ἀκούσουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ὀρθὴ καὶ σωστὴ στρα-

τιωτική τους σκέψη, τοὺς ἀποστράτευσαν καὶ τοὺς τρεῖς, τὴν ἑπομένη κιόλας ἡμέρα. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ στρατὸς καὶ τὰ ὕψιστα συμφέροντα τοῦ ἔθνους, τοὺς καρτέραγαν στὴν γραμμὴ τῆς φωτιᾶς καὶ τῆς μάχης, αὐτοὶ τοὺς ἔκαναν περιπατητὰς τῶν Ἀθηναϊκῶν πεζοδρομίων.

Ὁ Κοσμᾶς ἤτανε καὶ ἐπιτελικὸς στρατηγός, καὶ στρατηγὸς τῆς πολεμικῆς θύελλας καὶ τῶν χαρακωμάτων. Ἤτανε στρατιωτικὴ φυσιογνωμία μεγάλης ὁλκῆς. Εἶχε τὴν ἀρετὴ νὰ κινιέται ἄνετα καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς ὑπεύθυνες θέσεις. Αὐτὸ βέβαια τὸ ξέραμε, ἀλλὰ καὶ μᾶς τὸ ἔδειξαν τώρα πιὸ χειροπιαστά, τὰ χαρτιά του καὶ οἱ ἐπιτελικὲς μελέτες του.

Ἀρχηγὸ αἴφνης τοῦ ΓΕΣ τὸν ἔκανε μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἐπιτελικὴ μελέτη του, ποὺ τὴν ἔδωσε στὸν Σοφούλη καὶ στὸν Παπάγο, καὶ ποὺ ἔπιασε πρῶτος, καὶ τόσο ὀρθά, τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως καὶ ἐξοντώσεως τῶν ἀνταρτῶν. Ὅλοι μας ξέρουμε σήμερα καλά, τὸ πόσο δραματικὴ καὶ πόσο ταπεινωτικὴ ἤταν ἡ θέση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, προτοῦ ἀναλάβουν τὴν ἡγεσία του ὁ Κοσμᾶς καὶ ὁ Παπάγος. Εἶχε γίνει ἀγνώριστος καὶ εἶχε ἀγγίξει τοῦ κακοῦ τὴν σκάλα...

Ἀλήθεια τραγική, ποὺ σὰν ἄντρες, πρέπει νὰ τὴν παραδεχτοῦμε. Ἐκεῖ τὸν εἶχε ὁδηγήσει ἡ πολυαρχία καὶ οἱ κακὲς καὶ ὀλέθριες εἰσηγήσεις τῶν ἀσπόνδων φίλων καὶ τῶν συμμάχων...

Κι ὅταν πιά, ἔστω κι ἀργά, ἀνάλαβαν τὸν στρατὸ οἱ δυό τους, τὰ πάντα μεταβλήθηκαν, τὰ πάντα μπῆκαν στὸν δρόμο τῆς γνώριμης ἑλληνικῆς τιμῆς, στὸν δρόμο τῆς Νίκης καὶ τῆς Δόξας.

Σὲ εἰδικὴ πάλι μελέτη του, ποὺ κι αὐτὴ μπαίνει στὸ παράρτημα τοῦ τόμου, βλέπουμε τὸν Κοσμᾶ, νὰ δραματίζεται καὶ νὰ σχεδιάζει τὸν ἀνταρτοπόλεμο τῆς Κύπρου. Ἔτσι, ὁ μετέπειτα ἀρχηγὸς τοῦ ἀγώνα αὐτοῦ, ὁ Διγενής, παληὸς ὑφιστάμενος τοῦ Κοσμᾶ, προτοῦ ἀναλάβει καὶ κατεβεῖ στὴν Κύπρο, βρίσκονταν σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν ἄλλοτε προϊστάμενό του, τὸν Κοσμᾶ, ποὺ τοῦ ἄναψε τὴν δάδα καὶ τοῦ τρόχισε καὶ τὸ νοῦ, καὶ τὸ σπαθί, στὴν ὁδὸ Μετσόβου 30.

Στὴ μελέτη του γιὰ τὸν ἀνταρτοπόλεμο, βλέπουμε ὅλες τὶς δραματικὲς φάσεις τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ ἀνακόψει τὴν πορεία τοῦ ἔθνους καὶ νὰ τὸ ὁδηγήσει σὲ μιὰ ἀνεπανόρθωτη καταστροφή. Ἀκόμα βλέπουμε, καὶ τὴν αἰώνια καὶ βρωμερὴ ἰδιοτέλεια τῶν συμμάχων, αὐτὴν ποὺ ζημιώνει κάθε τόσο ἀφάνταστα τὸν ἑλληνισμό. Κι ὅμως δὲν συνετιζόμεθα. Κι ἔτσι ἀφήνουμε πάντα ἀνεκμετάλλευτη τὴν πικρὴ πεῖρα ποὺ ἀποχτήσαμε, χύνοντας τὸ αἷμα μας καὶ κομματιάζοντας τὰ κορμιά μας.

Καὶ ἡ λογικὴ ἔχει πάνω σ' αὐτό, τὰ εὔλογα ἐρωτήματά της. Καὶ λέει:

— Ποῦ θὰ πάει, κι ὡς πότε θὰ βαστάξει αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο πνεῦμα τῆς ὑποτέλειας καὶ τοῦ φριχτοῦ ραγιαδισμοῦ;

Στὰ κείμενά του διατηρεῖ ἀντικειμενικότητα. Στέκεται αἴφνης μὲ δικαιοσύνη στὸν στρατιωτικὸ ἀγῶνα τῶν ἀνταρτῶν. Καὶ παρ' ὅτι ἀντίπαλοί του, δὲν διστάζει νὰ σημειώσει τὶς πολεμικὲς ἀρετές τους, ποὔτανε ἀρετὲς κι αὐτὲς

ἑλληνικές, ἔστω κι ἂν αὐτοί, (οἱ ἀντάρτες), ἦτανε μουρλαμένοι καὶ παραστρατημένοι σὲ δρόμο ὀλισθηρό, ἀπὸ τὶς ἄλλες σειρῆνες τοῦ Βορρᾶ.

Μαριονέττες λοιπὸν στὰ χέρια τῶν ξένων οἱ ἀπ' ἐδῶ, Μαριονέττες στὰ χέρια τῶν Σλαύων οἱ ἀπ' ἐκεῖ. Ἔτσι ὅλοι, ἐγκληματικὰ κι ἀπερίσκεπτα κι ἐπιπόλαια κάνανε τὶς ὀδομαχίες τους πάνω στὸ στέρνο τῆς πυρπολημένης καὶ καθημαγμένης Ἑλλάδας.

Ἀκόμα ὁ Κοσμᾶς, μᾶς δίνει ἔγγραφα, μᾶς δίνει διαταγές, μᾶς δίνει σχέδια, μᾶς δίνει ὑπεύθυνα τὶς τρομαχτικὲς ἀπώλειες τοῦ φριχτοῦ αὐτοῦ πολέμου. Ἔτσι, τὸ βιβλίο αὐτό, ντοκουμέντο καυτό, ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει. Καὶ στοὺς μελετητὲς τῆς ἱστορίας, καὶ στοὺς σπουδαστὲς τῶν πολεμικῶν σχολῶν. Θὰ πρόσφερνε βέβαια καὶ στὸ λαό, ἂν ἦτανε γραμμένο στὸν τόνο μιᾶς ἄλλης σύνθεσης καὶ παρουσιαζότανε μὲ τὸ ἔνδυμα μιᾶς ἄλλης γλώσσας. Γιατί, παρ' ὅτι ὁ Κοσμᾶς ἦταν γιὸς χωρικῶν καὶ τσοπάνηδων, καὶ τὸ τόνιζε μὲ ὑπερηφάνεια αὐτό, δὲν μπόρεσε νὰ ἐκφραστεῖ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, στὴν καθημερινὴ δική του γλώσσα. Ἐλάττωμα τοῦ λογιωτατισμοῦ καὶ τῶν ξηρῶν σπουδῶν, ποὺ νομίζουν, καὶ τόσο βέβαια λανθασμένα, τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας, τὴ γνήσια γλώσσα μας, τὴ θυγατέρα τῆς ἀρχαίας, ὡς γλώσσα ξένη, χυδαία, καὶ βάρβαρη. Κι ἔτσι ὅμως, θὰ τὸ χαροῦν καὶ θὰ ὠφεληθοῦν, καὶ οἱ κάπως καλλιεργημένοι ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ μας. Θὰ ὠφεληθοῦν, ὅπως ὠφελοῦνται οἱ μέλισσες, ἀπὸ τὴν γύρη τῶν ἀνθέων.

Ἀκόμα, στὸ παράρτημα, θὰ βρεῖ ὁ ἀναγνώστης καὶ μιὰ συνομιλία τοῦ Κοσμᾶ μὲ τὸν ἀείμνηστο βασιλέα Παῦλο, πάνω στὶς τότε σχέσεις Ἀνακτόρων καὶ Παπάγου.

Γενικά, μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς, πὼς ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ στρατηγοῦ Κοσμᾶ, πηγάζουν πολλὰ διδάγματα. Ὡς συγγραφέας ὅμως καὶ σχολιαστής, ἀποφεύγω νὰ τὰ ὑπογραμμίσω. Ὄχι βέβαια ἀπὸ ἔλλειψη τόλμης. Ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν διαβάσει τὰ κείμενά μου, καὶ γνωρίζουν τὴν ὑπερήφανη πορεία μου, ξέρουν καλὰ τὸ πιστεύω μου, ποὺ εἶναι ὀρθόδοξο, ὅπως καὶ τὸ πιστεύω τῶν γνησίων Ἑλλήνων, τῶν ἀπὸ τοὺς Πελασγοὺς προερχομένων. Καὶ οἱ Πελασγοὶ ἦτανε καὶ ἀδάμαστοι καὶ ἀλύγιστοι. Θεριά!

Τ' ἀφήνω ὅμως ἔτσι, ἀπὸ τὴν τόσο σὲ μένα προσφιλῆ Διογένειον ἀηδίαν...

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Χαλάνδρι, Μάρτης 1967

Σημείωσις: Τὰ πρῶτα δύο μέρη τῆς βιογραφίας τοῦ ΚΟΣΜΑ, γράφτηκαν, ὅταν ἀκόμα ζοῦσε ὁ Στρατηγός, καὶ δημοσιεύθηκαν στοὺς «ΙΤΑΛΟΜΑΧΟΥΣ», ἔκδοσις ΔΙΦΡΟΥ 1961. Τὸ τρίτο μέρος, γράφτηκε πρόσφατα, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1967, ὅταν πιὰ ἀποφασίσθηκε ἡ ἔκδοσις τῶν κειμένων τοῦ Στρατηγοῦ.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεκίνησα ἀπὸ ἕνα μικρὸ χωριό, χωρὶς μέσα οἰκονομικὰ καὶ χωρὶς ὑποστηρίξεις σημαινόντων προσώπων.

Ἐπέτυχον διὰ τῆς μελέτης καὶ ἐργασίας μου ν' ἀνέλθω εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς Πατρίδος μου, χάρις εἰς τὰς ἄνω μνημονευθείσας ἰδιότητάς μου.

Ὑπηρέτησα εἰς τὸν Στρατὸν τῆς Πατρίδος μου ἄνω τῶν 45 ἐτῶν, καὶ ἐξῆλθον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντιστρατήγου, Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, διοικήσας ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, μεγάλας μονάδας τοῦ Στρατοῦ μας (Μεραρχίας, Συγκροτήματα Μεραρχιῶν, Σώματα Στρατοῦ), καὶ κατὰ τὸν συμμοριακὸν Πόλεμον, τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, καὶ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτελαρχῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Διωρίσθην Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης - Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν ἴδιον συμμοριακὸν Πόλεμον. Διετέλεσα Ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, Βουλευτὴς Μεσσηνίας καὶ τῆς ἰδιαιτέρας μου Ἐπαρχίας Π Υ Λ Ι Α Σ.

Ἡ δράσις μου ὡς διοικητοῦ Μεγάλων Μονάδων, ἐν Πολέμῳ, καὶ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἐξιστορεῖται εἰς ἴδια βιβλία, ἀλλ' ἠθέλησα, ἐκθέτων ἐν περιλήψει τὰς τῆς «Ζ Ω Η Σ Μ Ο Υ», νὰ συνδέσω ὅλα τὰ συνιστῶντα ταύτην κύρια γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ εἶναι μεγάλης Ἐθνικῆς σπουδαιότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I.— ΚΑΤΑΓΩΓΗ

Ἐγεννήθην τὴν 9ην Μαρτίου 1884, εἰς τὸ χωρίον Πανιάρες, ποὺ τώρα ὀνομάζεται Φ α λ ά ν θ η, τοῦ τέως Δήμου Κολωνίδων, τῆς Ἐπαρχίας Π Υ Λ Ι Α Σ.

Τὸ χωρίον μετωνομάσθη καὶ ἐπῆρε τὸ ὄνομα Φ α λ ά ν θ η, ὅταν, πρό τινων ἐτῶν, τὰ μὲν Τουρκικὰ ἢ Σλαυϊκὰ ὀνόματα χωρίων ἢ πόλεων, ἐπῆραν Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Τότε καὶ τὸ χωρίον Πανιάρες, μετωνομάσθη Φ α λ ά ν-θ η, εἰς ἀνάμνησιν, τοῦ ὅτι οἱ κάτοικοί του ἅπαντες, κατήγοντο ἐκ τοῦ χωρίου Ἀ λ ω ν ί σ τ α ι ν α τοῦ τέως, παρὰ τὴν Τρίπολιν, δήμου Φ α λ ά ν θ ο υ.

Οἱ γονεῖς μου Ἰωάννης Ἀθαν. Κοσμᾶς, καὶ ἡ μήτηρ μου Π α ρ α σ κ ε υ ή, τὸ γένος Παναγ. Π ρ α ν τ ά λ ο υ, ἐγεννήθησαν στὴν Ἀ λ ω ν ί σ τ α ι ν α, ἔνθα εὑρίσκονται συγγενεῖς ταυτώνυμοι τῆς μητρός μου, καθὼς καὶ ἴχνη ἐρειπίων τῆς προγονικῆς οἰκίας μου.

Ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας, ἦτο τὸ χωρίον Β ρ ο τ α μ ο ῦ, τῆς περιφερείας Κ ο σ μ ᾶ τῆς Κυνουρίας, καὶ ἔφερεν τὸ ὄνομα Γ ε ω ρ γ ό-π ο υ λ ο ς. Αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα Κοσμᾶς, ἐκ τοῦ πρωτεύοντος χωρίου τῆς καταγωγῆς της, ὅταν οἰκογένεια, ποιμενικὴ οὖσα, ὁριστικῶς ἐγκατεστάθη, λόγῳ φόνου ὃν διέπραξεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἕνα τῶν μελῶν της, εἰς τοὺς περὶ τὸ χωρίον Ἀβραμοῦ τοῦ Νησίου τῶν Καλαμῶν βοσκοτόπους της.

Ἐκ τῆς περιοχῆς Μεσσήνης, λόγῳ τοῦ προμνησθέντος φόνου, ὁ μὲν προπάππος μου Ἀ θ α ν ά σ ι ο ς, κατέφυγεν εἰς περιοχὴν Κ ο ρ ώ ν η ς, ὁ δὲ διαπράξας τὴν ἀξιόποινον πρᾶξιν, κατέφυγεν πρὸς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Τριφυλίας (Ἀετός), καὶ οἱ ἄλλοι, ἔμειναν εἰς Νησίον Καλαμῶν.

Οὕτω ἡ οἰκογένεια διεσπάσθη εἰς τρεῖς κλάδους.

Ἐκ τοῦ κλάδου Κ ο ρ ώ ν η ς, προέρχεται ἡ οἰκογένεια τοῦ πατρός μου.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀβραμοῦ, ὑπάρχουν ἀπόγονοι τῶν παραμεινάντων ἐκεῖ, πρὸς τοὺς ὁποίους εἴχομεν ἐπαφὴν καὶ γνωριμίαν πάντοτε.

Πρὸς τοὺς ἐν Τριφυλίᾳ (χωρίον Ἀετός), δὲν εἴχομεν ἐπαφήν, ἀλλὰ ἐγνωρίζαμεν τὴν ὕπαρξίν των.

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων, προέρχεται ὁ Γ ι ῶ ρ γ ο ς Κ ο σ μ ᾶ ς, ὀνομαστὸς ἁρματωλὸς ἐπὶ Τουρκοκρατίας (ὅρα Ἱστορία Γρηγοριάδου ἐκ Κυπαρισσίας), καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ὁ εἰς Νησίον διαπράξας, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, τὴν ἀξιόποινον πρᾶξιν*.

Ὁ προπάππος μου, καταφυγὼν εἰς περιοχὴν Κορώνης (χωρίον Μουσού-

---

* Ὁ Ἀθανάσιος Γρηγοριάδης, στὶς «Ἱστορικὲς ἀλήθειες του», ποὺ στὰ 1934 τὶς τύπωσε ὁ ἀείμνηστος Γιώργης Γρηγοριάδης, γερουσιαστὴς τότε, καὶ στὴ σελίδα 32, γράφει αὐτὰ γι αὐτὸ τὸν πατριώτη Κοσμᾶ, ποὺ ἐθεωρεῖτο ἰσάξιος τοῦ Μάρκου Ντάρα, τοῦ Θειακοῦ, τοῦ Ρούση, τοῦ Ι. Μέλλιου καθὼς καὶ τοῦ Γιάννη Κολοκοτρώνη.

«... Σὺν δὲ τούτοις περιφημότατος διετέλεσεν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ ὁ Γεώργιος Κοσμᾶς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Γιῶργος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν κώμην ΑΕΤΟΝ τῶν κοντοβουνίων τῆς Τριφυλίας. Ὁ Γιῶργος ἦτο ἥρως ἀτρόμητος καὶ ὁρμητικώτατος, μαχιμώτατος, εὐκίνητος, τολμηρὸς καὶ ταχύπους εἰς τὸ ἔπακρον. Πάντοτε δὲ ἔχων ὑπ' αὐτὸν 100 ἐπίλεκτα παλληκάρια καὶ φέρων μίαν κλέπτικην σημαίαν, διέμενεν ἀνεξάρτητος κλεφταρχηγὸς μόνον ἀπὸ τοῦ 1790 - 1804. Ἐλεηλάτει τὰς κωμοπόλεις καὶ πόλεις τῶν Τούρκων, ἐξ ὧν πολλοὺς συλλαμβάνων κατέσφαζε ὡς πρόβατα, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Γιώργου ἐνεποίει τρόμον ἀπερίγραπτον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς φύσει

λη), ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ ἐξ Ἀλωνισταίνης Ἀργυροπούλου καὶ ἀπέθανε, ἀφήσας ἔγκυον τὴν σύζυγόν του.

Τὸ γεννηθὲν ἄρρεν (ὁ πάππος μου), λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του Ἀθανάσιος, καὶ ἀκολουθεῖ τοὺς ἐκ μητρὸς συγγενεῖς Ἀργυροπούλους. Οὗτος ἀνδρωθεὶς νυμφεύεται κόρην τῆς οἰκογενείας Μουντζούρη, ἐκ τοῦ χωρίου Κακόρεμα, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ πατήρ μου Ἰωάννης. Ὁ πάππος μου ἀκολουθεῖ τοὺς νέους συγγενεῖς του, μεταβαίνων τὸ θέρος εἰς Ἁλωνίσταιναν, τὸν δὲ χειμῶνα εἰς τά, ἐν περιοχῇ Κορώνης, χειμαδειά των.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Χώρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ πρώην ποιμένες, κατέλαβον τὰ ἐγκαταλειφθέντα κτήματα τῶν Τούρκων, καὶ ἠγόρασαν καὶ ἄλλα, καὶ οὕτω, προοδευτικά, μετετράπησαν ἀπὸ ποιμένας εἰς ἀγρότας καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ μεταβαίνωσιν, τὸ θέρος, εἰς Ἁλωνίσταιναν, ἐγκατασταθέντες, μονίμως, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν τὰ χειμαδειά των.

Συνεπῶς ὁ πατήρ μου ἦτο ἀγρότης, κατὰ τὴν γέννησίν μου καὶ ἐφεξῆς, μέχρι τοῦ θανάτου του.

II.— Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΜΟΥ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἡ παιδική μου ἡλικία ὁμοιάζει μὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου. Παιγνίδι καὶ ἀέρα. Στὸ χωριό μου δὲν ὑπῆρχε Δημοτικὸν Σχολεῖον τότε, διὰ τοῦτο τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθα εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς παρακειμένης κωμοπόλεως Χαροκοπιοῦ, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τοῦ Δήμου, Κορώνην. Ἐπήγαινα στὴν Κορώνην πεζῇ, καθ' ἡμέραν, καὶ ἐπέστρεφα στὸ χωριό μου τὸ ἑσπέρας, διανύων οὕτω περὶ τὰ δέκα (10) χιλιόμετρα ἡμερησίως.

Αὐτὴ ἡ καθ' ἡμέραν πορεία, μὲ ἐβοήθησε νὰ στερεώσω μίαν ὑγείαν ἀτσαλένια καὶ ν' ἀγαπήσω τὴν φύσιν. Τόσον, ὥστε νὰ καταστῶ ἕνας καλὸς ὀρειβάτης, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἤδη, ἡλικίας ἄνω τῶν 70 ἐτῶν, τὸ πράττω, ἀνερ-

---

ἀτρομήτους καὶ ἐμπειροπολέμους Ἀλβανούς. Ὁ Γιῶργος ἐν καιρῷ μάχης οὐδέποτε κατεδέχετο νὰ ρίψῃ ντουφέκι ἢ πιστόλι, ἀλλ' ἀείποτε μετὰ τῶν παλληκαριῶν του πρῶτος ἐφώρμα ξιφήρης καὶ νικῶν καὶ καταδιώκων ἔσφαζε ὡς πρόβατα τοὺς Τούρκους καὶ Ἀλβανούς. Δραστηρίως δὲ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν τέλος μετὰ 50 παλληκαρίων του, Ἀρκαδίων καὶ Καρυτινῶν πολιορκηθεὶς ἐν τῇ Μονῇ τῶν Αἰμυαλῶν, κειμένης πλησίον τῆς κωμοπόλεως Δημητσάνης ἀπὸ 1000 Τούρκους καὶ 800 Ἀλβανοὺς πεζοὺς καὶ πολεμήσας ἡρωϊκῶς ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας τῆς πρωΐας μέχρι τῆς 3ης μ.μ. τῆς 18ης Μαρτίου τοῦ 1804 καὶ φονεύσας καὶ πληγώσας 300 ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς ἀνθιστάμενος, ὁμοῦ μετὰ τῶν παλληκαριῶν του. Μετ' αὐτοῦ ἐφονεύθησαν τότε καὶ 50 Καρυτινοὶ κλέπται ὑπὸ τοὺς Γιάννην καὶ Κουντάνην Κολοκοτρώνην, οἵτινες εἶχον προσέλθει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Γιώργου. Καὶ ὁ περιώνυμος κλεφταρχηγὸς Γιῶργος ἐθεωρεῖτο ἐφάμιλλος μὲ τοὺς Μᾶρκον Ντάρα, Θειακόν, Ρούσην, Ι. Κολοκοτρώνην καὶ Ι. Μέλλιον».

χόμενος εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν ὄρη, καθ᾽ ἑκάστην Κυριακήν, καὶ εἰς ἄλλα βουνὰ τῆς Ἑλλάδος, συμμετέχων εἰς ὀργανωμένας ὀρειβατικὰς ὁμάδας.

Τελειώσας τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Κορώνης τὸ 1899, ἐφοίτησα τὸ πρῶτον ἔτος εἰς τὸ Γυμνάσιον Φιλιατρῶν, καὶ τὰ λοιπὰ σχολικὰ ἔτη εἰς τὸ Γυμνάσιον Καλαμῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβον ἀπολυτήριον, τὸ ἔτος 1903.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1903 ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφην εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1904, κατετάγην εἰς τὸν Στρατὸν (Β' Πεδινὸν Πυροβολικόν), ὡς ἐθελοντὴς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Δεκανέως. Ἦτο ἡ ἐπιθυμία μου καὶ ἡ κλίσις μου νὰ γίνω στρατιωτικός.

III.— ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ὡς Ὑπαξιωματικός, ἤτοι Λοχίας καὶ Ἐπιλοχίας, βαθμούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆλθον πολὺ ταχέως, ἐδιδάχθην πολλά. Ἐγνώρισα τὴν ζωὴν τοῦ Στρατῶνος, ἡ ὁποία πολὺ μὲ ἐβοήθησε ἔπειτα νὰ ψυχολογῶ τοὺς ὑφισταμένους μου καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιῶ ἀνάλογα μὲ τὰς ἱκανότητάς των. Εἰσῆλθον εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον τὸ 1909, δέκατος μεταξὺ 54, καὶ μετὰ τριετῆ φοίτησιν ἐξῆλθον, μὲ τὴν ἰδίαν σειράν, Ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ. Οὕτως, ἡ Στρατιωτική μου μόρφωσις μὲ πλήρη θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν γνῶσιν ὅλων τῶν ὅπλων τοῦ Στρατοῦ μας, συνετελέσθη, διότι, ὑπηρετήσας εἰς τὸ Πυροβολικὸν ἐγνώριζον τὰ τοῦ Πυροβολικοῦ, φοιτήσας εἰς τὴν Ἱππευτικὴν Σχολὴν ἐγνώριζον τὰ τοῦ Ἱππικοῦ. Διὰ τῆς ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχολείῳ ἐκπαιδεύσεως ἔμαθον καὶ τὴν τακτικὴν τοῦ Πεζικκοῦ. Ἐπὶ πλέον, φοιτήσας, ὡς ὑπαξιωματικός, εἰς Σχολὴν Τηλεγραφητῶν τοῦ Πολυτεχνείου, ἔλαβον ἐκεῖθεν καὶ πτυχίον Τηλεγραφητοῦ. Βραδύτερον, ὡς Λοχαγός, ἐφοίτησα εἰς Ἐπιτελικὴν Σχολήν, διευθυνομένην ὑπὸ Γάλλων Ἀξιωματικῶν (ἔτος 1917), καὶ τέλος, ὡς Συνταγματάρχης, ἐφοίτησα εἰς τὴν Σχολὴν Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀποφοιτήσας μὲ Καλλίστην Ἐπίδοσιν.

Διώκησα τὴν Σχολὴν Πολέμου βραδύτερον, ἔνθα μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διδαχθῶ καὶ νὰ διδάξω. Τέλος, διατελέσας Ἀξιωματικὸς Ἐπιτελείου, Ἐπιτελάρχης Μεραρχίας καὶ Σωμάτων Στρατοῦ, πρὸς δὲ Διοικητὴς ὅλων τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων Μονάδων ἐν Εἰρήνῃ καὶ Πολέμῳ, μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία διὰ πολυχρονίων ἀσκήσεων μετὰ Στρατοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Χάρτου, νὰ γνωρίσω τὴν ἀληθινὴν Στρατιωτικὴν Ἐπιστήμην, ὄχι μόνον θεωρητικά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της.

IV.— ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΗ

Προήχθην εἰς Ἀνθυπολοχαγόν, ἀποφοιτήσας τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου, τὸν Ἰούλιον 1912.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1913 προήχθην εἰς Ὑπολοχαγόν, ἀμέσως μετὰ τὴν λῆξιν τῶν πολέμων 1912—13.

— Τὸν Μάρτιον τοῦ 1915 εἰς Λοχαγόν.

— Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 εἰς Ταγματάρχην.

— Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 εἰς Ἀντισυνταγματάρχην.

— Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1927 εἰς Συνταγματάρχην, λογισθείσης τῆς ἀρχαιότητός μου ἀπὸ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1924.

— Τὸν Μάϊον τοῦ 1934 εἰς Ὑποστράτηγον, καὶ

— Τὸν Μάρτιον τοῦ 1939 εἰς Ἀντιστράτηγον.

Ἅπαντας τοὺς ἄνω βαθμοὺς ἔλαβον, κατ' ἐκλογήν, οὐδὲ τῶν κατωτέρων ἐξαιρουμένων.

V. — Ο ΓΑΜΟΣ ΜΟΥ

Ἐνυμφεύθην τὴν Κλεοπάτραν, κόρην Κ. Χρυσοσπάθη ἐκ Καλαμῶν, τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1920. Ἡ οἰκογένειά της ἦτο ἐκ τῶν καλυτέρων τῶν Καλαμῶν καὶ συνεδέετο συγγενειακῶς πρὸς τὰς καλυτέρας οἰκογενείας τοῦ τόπου. Μορφωμένη (ἀπόφοιτος τοῦ ἐν Ἀθήναις Γαλλικοῦ Κολλεγίου Σαίντ Ζοζέφ), ὑπῆρξε καθ' ἅπαντα τὸν μακρὸν συζυγικόν μας βίον (ἤδη πλέον τῶν 40 ἐτῶν), σύζυγος πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη. Ὀφείλω πολλὰ εἰς αὐτήν. Ἡ συμπεριφορά της καὶ ἡ εὐθυκρισία της ὑπῆρξαν εἰς ἄριστον βαθμὸν διὰ μίαν γυναῖκα.

Κατὰ τὸν πολυκύμαντον βίον μας, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἐκστρατείας, δμηρίας κλπ. ἀντεπεξῆλθεν ἀπολύτως εἰς τὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις της. Δὲν ὑπεισήρχετο εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἐπαγγέλματός μου, καὶ ἐτήρει ἀξιοπρεπεστάτην συμπεριφορὰν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν διαφόρων πόλεων, ἔνθα ὑπηρέτησα, ὡς Διοικητὴς μικρῶν τε καὶ μεγάλων Μονάδων καὶ ὡς Ὑπουργός. Ἐκφράζω ἐνταῦθα τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς Αὐτήν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν μου εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν σύντροφον τῆς ζωῆς, ποὺ μοῦ ἔδωσεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

VI. — ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΜΑΧΑΙ

Ἔλαβα μέρος εἰς ὅλους τοὺς Πολέμους τῆς Πατρίδος μου, ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ τοῦ 1912, μέχρι τοῦ κατὰ τοῦ συμμοριτισμοῦ τοῦ ἔτους 1949—1950 συμπεριλαμβανομένου.

Προαχθεὶς εἰς Ἀνθυπολοχαγὸν τὸν Ἰούλιον 1912, ἐτοποθετήθην εἰς τὸ 9ον Πεζικὸν Σύνταγμα (Καλαμῶν). Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἄνω τοποθετήσεώς μου, ἐπελέγην καὶ ἀπεστάλην εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ Πολυβόλα, διὰ τῶν ὁποίων, τὸ πρῶτον ἤδη, ἐφωδιάσθη ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός. Ταῦτα ἦσαν συστήματος Σβάρτς - Λόζ. Ἡ ἐκπαίδευσις διήρκεσεν ἐπὶ 20ήμερον. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σύνταγμά μου, ἐξεπαίδευσα τὸ ἀπαραίτητον προσωπικὸν τῶν πολυβόλων μου καὶ ἀνεχώρησα, ἀτμοπλοϊκῶς διὰ τὸ μέτωπον (Παλαιὰ Ἑλληνο - Τουρκική, εἰς Θεσσαλίαν, μεθόριος). Ἀπεβιβάσθην εἰς Βόλον, ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς εἰς Λάρισαν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁδικῶς εἰς Γριζά-

γ ο ν Θεσσαλίας, ἔνθα συνήντησα τὸ Σύνταγμά μου. Μετὰ δύο ἡμέρας εἰσήλθομεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, τοῦ Συντάγματος διελθόντος μετὰ μικρὰν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος καὶ στρατοπεδεύσαντος τὴν πρώτην νύκτα εἰς τὸ χωρίον Ἐλευθεροχῶρι.

Μεγάλη ἦτο ἡ συγκίνησίς μας κατὰ τὴν διάβασίν μας ἐκ τῆς Ἑλληνο - Τουρκικῆς τότε, ἐν Θεσσαλία, μεθορίου. Ὅλοι οἱ λόχοι οἱ διερχόμενοι ταύτην ἐξητωκραύγαζον μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεως. Τὴν νύκτα εἰς τὸ Ἐλευθεροχῶρι ἔλαβε χώραν ἓν εἶδος αἰφνιδιασμοῦ, ἐκδηλωθέντος ἐκ μέρους ἡμῶν διὰ πυροβολισμῶν ἀσκόπων, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τῶν βαθμοφόρων, ἐπετεύχθη ἡ παῦσις τοῦ πυρὸς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ καταυλισμῷ. Ἐξηκριβώθη τὴν πρωΐαν, ὅτι εἷς σκοπὸς τοῦ χώρου τοῦ καταυλισμοῦ, ἤκουσε κατὰ μεσονύκτιον, φωνὰς ἀτόμων βαδιζόντων κατὰ μῆκος τῆς χαράδρας, ἣν ἐπετήρει καὶ μὴ ὑπακουσάντων νὰ σταματήσωσι εἰς τὴν πρόσκλησίν του, ἐπυροβόλησε καὶ ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ τούτου ἐπῆλθεν ἡ διαταραχὴ εἰς τὸν καταυλισμόν, ἐκδηλωθεῖσα δι' ἀσκόπων πυροβολισμῶν, πρᾶγμα ὅπερ μαρτυρεῖ ἀπειρίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς καὶ ἐπιμελοῦς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Στρατοῦ.

Μετὰ ταῦτα εἰσήλθομεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τ ι τ α ρ η σ ί ο υ ποταμοῦ καὶ μετὰ διήμερον πορείαν διὰ τῶν Καμβουνίων ὀρέων ἐφθάσαμεν εἰς χωρίον Μ ε τ α ξ ά δ ε ς (πατρὶς τοῦ παλαιοῦ καὶ λίαν ἱκανοῦ, πρὸ τοῦ 21, ὁπλαρχηγοῦ Ν ι κ ο τ σ ά ρ α), ἐκεῖθεν, νύχτα, ἐβαδίσαμεν πρὸς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ ΠΟΡΤΑΣ (μεταξὺ Καμβουνίων καὶ Πιερίων ὀρέων), εἰς τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Πόρτας πρὸς Σέρβια.

Κατὰ τὴν ἔξοδον, τὸ 9ον Πεζικόν, συνῆψε τὴν πρώτην συμπλοκήν του μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς καὶ πλέον Τάγματος, ἐρχομένου ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς Δεσκάτης, εἰς πυκνοὺς σχηματισμοὺς καὶ ἀλλαλάζον διὰ Τουρκικῶν ἐκφράσεων, παροτρύνσεως. Ἐπιτυχὴς βολὴ πεζικοῦ καὶ πολυβόλων, διέλυσε, μὲ μεγίστας ἀπωλείας, τὸν οὕτως ἀκαλύπτως βαδίζοντα ἐχθρόν, καὶ μεταξὺ τῶν πτωμάτων ἀνευρέθη, φερομένη ὑπό τινος Τούρκου Δερβίση (κληρικοῦ Ὀθωμανοῦ), μία σημαία ἱερὰ Τουρκική, ἥτις μετὰ τὸν Πόλεμον παρεδόθη καὶ εὑρίσκετο εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον. Τὴν ἑπομένην διερχόμεθα τὸν Ἀλιάκμονα διὰ τῆς γεφύρας τῶν Σερβίων καὶ παρεμείναμεν εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Θεσσαλονίκης—Κοζάνης. Πρὸς τὴν Κοζάνην—Καϊλάρια, ἡ πορεία συνεχίσθη διὰ τῶν Νοτίων κλιτύων τοῦ Βερμίου καὶ μετὰ συμπλοκῶν ἕως Ξηρολειβάδι μικρᾶς διαρκείας καὶ μικροῦ ἐνδιαφέροντος, κατήλθομεν καὶ κατηκλίθημεν παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Ναούσης. Ἐκεῖ ἐδέχθημεν ἐπίσκεψιν Ναουσαίων, οἵτινες πληροφορηθέντες ὅτι στερούμεθα ἄρτου, ἐπέστρεψαν εἰς Νάουσαν καὶ τὴν ἑπομένην, ἐπανῆλθον μὲ φορτώματα ἄρτου ἐπὶ τῶν ζώων των καὶ ἔδειξαν τὴν χαράν των παντοιοτρόπως διὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἐλευθέρωσίν των ὑπ' αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ πρόγονοί των εἶχον γενναίως πολεμήσει διὰ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Μετὰ δύο ἡμέρας, ἤτοι τὴν 19 καὶ 20 Ὀκτωβρίου, ἔλαβε χώραν ἡ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν.

Ὁ ὑποφαινόμενος διώκει, ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην ταύτην, τὴν Β΄ Διμοιρίαν Πολυβόλων τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Αἱ Διμοιρίαι πολυβόλων τότε (τὸ πρῶτον εἰσελθοῦσαι εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ), ἦσαν ἀνεξάρτητοι καί, κατὰ τὴν μάχην, διετίθεντο εἰς ἓν τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ δι' ὑποστήριξίν του, διὰ τῶν πυρῶν των. Ἀλλ' ὅλοι οἱ διοικοῦντες (Συντάγματα, Τάγματα), ἠγνόουν τὴν τακτικὴν τῶν ὑφισταμένων εἰς τὴν «ἄμεσον καὶ ἐκ τοῦ ἐγγὺς ὑποστήριξιν τοῦ προχωροῦντος Πεζικοῦ διὰ τῶν πυρῶν των». Αἱ Τουρκικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν πολυάριθμοι, ἀλλά, ἡ ἀμυντική των ὀργάνωσις ἦτο πλήρης. Στρατηγικῶς ἐστήριζον τὸ ἀριστερὸν εἰς τὰ ἕλη τῶν Γιαννιτσῶν, τὸ δὲ δεξιόν των εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Π ά ϊ κ ο ν. Ἅπας δὲ ὁ ἐνδιάμεσος χῶρος ἦτο καλῶς ὀργανωμένος διὰ διαδοχικῶν ὀρυγμάτων ἐπὶ τῶν ἐκ Πάϊκου ὄρους κατερχομένων πρὸς τὴν πεδιάδα ἀντέρεισμά των.

Τὸ Σύνταγμά μας — 9ον Πεζικὸν — ἦτο Σύνταγμα ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ἐνεπλάκη πρῶτον καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ, προοδευτικά, ἀνεπτύχθησαν τὰ ἄλλα δύο Συντάγματα τῆς IV Μεραρχίας (8ον καὶ 11ον Πεζικόν).

Ἡ μάχη ἐκερδήθη, ἀλλὰ μὲ πολλὰς ἀπωλείας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπέδειξαν γενναίαν διαγωγὴν καὶ ἐφονεύθησαν ἐκ τοῦ 9ου Πεζικοῦ πολλοὶ Ἀξιωματικοὶ καὶ μεταξὺ τούτων ὁ Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Ν ι κ ο λ ό π ο υ λ ο ς, ἐκ Μεσσηνίας.

Τὴν νύκτα τῆς 19ης—20ῆς Ὀκτωβρίου, οἱ Τοῦρκοι προβλέποντες τὴν ἧτταν των, διεπέρασαν τὸν ὄγκον τῶν στρατευμάτων των ἀνατολικῶς τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἄφησαν ἐπὶ τῶν θέσεων ἀμύνης των μικρὰ τμήματα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ τῆς φυσιογνωμίας τῆς μάχης, τὰ ὁποῖα ἐντὸς τῆς 10ης ὥρας τῆς πρωΐας τῆς 20ῆς παρεδόθησαν ἢ ἐξουδετερώθησαν καὶ ἡ μάχη ἔληξεν.

Μετὰ τὴν μάχην, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, παρέμεινε δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, καὶ τέλος διέβη αὐτὸν διὰ τῆς ἐπικαλυφθείσης διὰ σανιδώματος σιδηροδρομικῆς γεφύρας Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης.

Τὴν 26ην Ὀκτωβρίου κατελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ 9ον Πεζικὸν κατεκλίθη βορείως τῆς πόλεως. Μετὰ παραμονὴν ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ Μεραρχία μας ἐκινήθη πρὸς δυσμὰς κατὰ τὸ γενικὸν δρομολόγιον Θεσσαλονίκη—Ἀξιὸς—Σκύδρα Ἐδέσσης—Πόδος—Βέρμιον ὄρος—Κάτω Γραμματίκοβον—Ὄστροβον. Παρὰ τὸ Ὄστροβον συνῆψε μάχην μικρᾶς ἀξίας καὶ εἶτα διὰ τῆς νοτίας παρυφῆς τῆς λίμνης Ὀστρόβου, ἔφθασεν εἰς Κατρανίτσαν καὶ Σόροβιτς (ἤδη Ἀμύνταιον). Ἐκεῖθεν ἐκβιάσασα τὴν στενωπὸν τοῦ Κιλύνδρ - Ντερβὲν εἰσῆλθεν εἰς Πάνιτσαν καὶ εἶτα εἰς Φλώριναν.

Τὸ 9ον Πεζικὸν ἐν συνεχείᾳ ἐπροχώρησεν πρὸς Ποσιδέρι, καὶ ἐκεῖθεν ἀφίκετο εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον Β α τ ο χ ῶ ρ ι, ἐπανελθὸν μετὰ δεκαήμερον, εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐκ Θεσσαλονίκης, μετά τινας ἡμέρας, ἐπεβιβάσθη μετὰ τῶν λοιπῶν Μονάδων τῆς Μεραρχίας εἰς πλοῖα καὶ ἤχθη εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖ-

θεν εἰς Περιοχὴν ἄνω καὶ κάτω Μανωλιάσσης, λαδὸν μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μπιζανίου καὶ εἰς τὴν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1913, πτῶσιν αὐτοῦ καὶ παράδοσιν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μπιζανίου καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ἔληξεν ὁ κατὰ τῶν Τούρκων Πόλεμος τοῦ 1912—13.

Θὰ ἐκθέσω περιληπτικῶς ἐνταῦθα τὴν διεξαγωγὴν τῶν κυρίων μαχῶν τοῦ Πολέμου τούτου ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως καὶ εἴς τινα σημεῖα ἀπὸ τακτικῆς τοιαύτης, πρὸς δὲ θὰ μνημονεύσω καὶ ἔνια ἐπεισόδια ἀτομικῶς συνδεόμενα πρὸς ἐμέ.

Ὁ κατὰ Τούρκων Πόλεμος περιλαμβάνει τὰς τρεῖς κάτωθι κυρίας μάχας.

— Σαρανταπόρου.

— Γιαννιτσῶν.

— Μπιζανίου—Ἰωαννίνων.

α) Μάχη Σαρανταπόρου.

Α'. Ἔδαφος.

Ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν δὲν ὑπῆρχον τότε παρὰ μία ἁμαξιτὴ ὁδός, ἤτοι: Λαρίσης—Τυρνάβου—Ἐλασσῶνος καὶ ἐκεῖθεν διχοτομουμένη ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἄγει ἀφ' ἑνὸς διὰ τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου πρὸς Σέρβια—Κοζάνην—Φλώριναν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, διὰ Σερβίων, κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Ἀλιάκμονος, εἰς Βέροιαν—Θεσσαλονίκην.

Ἐκ Κοζάνης ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς συνεχίζετο διὰ Σιατίστης πρὸς Καστοριάν.

Χιλιόμετρά τινα πρὸς βορρᾶν ἀπὸ Ἐλασσῶνος, ἕτερος κλάδος ὁδοῦ, ἀποσπᾶται τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ, καὶ στρεφόμενος πρὸς Ἀνατολάς, διέρχεται τὰ στενὰ Πέτρας καὶ καταλήγει εἰς Κατερίνην.

Τὰ στενὰ ΠΟΡΤΑΣ σχηματίζονται ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς καταπτώσεις τῶν Καμβουνίων ὀρέων καὶ τῶν δυτικῶν τοιούτων τῶν Πιερίων.

Πρὸ τῆς ἐκ τῆς Ἐλασσῶνος εἰσόδου τούτων καὶ ἀνατολικῶς τῆς ὁδοῦ, ὑπάρχει τὸ ὕψωμα Βέγλα (ὕψος 1142), ὅπερ φράσσει τὴν ἐκ Νότου εἴσοδον τῶν Στενῶν Σαρανταπόρου, ἕτερα δὲ τοιαῦτα φράσσουν τὴν δυτικὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ Πέτρας.

Ἅπαντα ταῦτα ἦσαν ὀργανωμένα ἀμυντικῶς.

Ἄνευ τῆς ἐκβιάσεως τῶν στενωπῶν τούτων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὁδῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὰς περιφερείας Γιαννιτσῶν — Κατερίνης καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κεντρικὴν Μακεδονίαν.

Β' Ἑλιγμός

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον (ἀρχιστράτηγος ὁ Διάδοχος τότε Κωνσταντῖ-

νος), συνέλαβε καὶ ἐφήρμοσεν τὸν ἐπιβαλλόμενον ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ Ἑ λ ι γ μ ὸ ν ἤτοι:

— Προσέβαλε καὶ συνεκράτησε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ὀχυρωμένας νοτίας εἰσόδους τῶν στενωπῶν Π ό ρ τ α ς καὶ Π έ τ ρ α ς καὶ διὰ τῶν Καμβουνίων ὀρέων (Γιαννιτσὰ—Μεταξάδες, Βορεία ἔξοδος στενωποῦ Πόρτας) διὰ τῆς IV Μεραρχίας καὶ τοῦ Ἱππικοῦ διὰ τῆς Κοιλάδος τῆς Δεσκάτης ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τῆς βορείας ἐξόδου τῆς στενωποῦ τῆς Π ό ρ τ α ς (5 χιλ. Ν.Δ. Σερβίων). Ἡ κατάληψις τῆς βορείας ἐξόδου τῆς στενωποῦ τῆς Π ό ρ τ α ς ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ τὸ ἄνοιγμα διὰ τὴν ἀκώλυτον κατάληψιν τῆς Στενωποῦ Π έ τ ρ α ς.

Ὁ ἑλιγμὸς οὗτος, ἀριστοτεχνικὸς εἰς τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, τιμᾷ τὸ τότε Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ τὸν ἐκτελεστὴν Ἑλληνικὸν Στρατόν.

Γ' Ἀ ξ ι ο σ η μ ε ί ω τ α ἐ π ε ι σ ό δ ι α

Κατὰ τὴν κίνησιν τῆς IV Μεραρχίας ἀπὸ Γιαννιτσὰ—Μεταξάδες—ἔξοδος στενωποῦ Πόρτας, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ, 8ον (Ναυπλίου) 9ον (Καλαμῶν) καὶ 11ον (Τριπόλεως), ἐνῶ ἓν Τάγμα τοῦ προπορευομένου 8ου Πεζικοῦ διήρχετο χείμαρρόν τινα, κατὰ τὰ μεσάνυκτα, ἐδέχθη ὀλιγάριθμα πυρὰ ἐξ Ἀνατολῶν λίαν ἐπιτυχῆ. Ἡ πορεία διεκόπη. Ἀπόπειραι ἐπαναλήψεως ἐματαιοῦντο διὰ πυρῶν ἐκ τῆς ἰδίας θέσεως, τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ σκότους μὴ ἐπιτρεπόντων παράκαμψιν τῆς βαλλομένης χαλικώδους ἐκτάσεως. Εἰς μίαν τῶν ἀποπειρῶν τούτων, ἐφονεύθη ὁ ἀνδρεῖος Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Π α π α δ ή μ α ς, παρορμῶν τὸ Τάγμα του νὰ διέλθη τὴν διάβασιν ταύτην. Ἡ φάλαγξ τῆς Μεραρχίας οὕτω ὑπεχρεώθη νὰ παραμείνη μέχρι πρωΐας ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ταύτης ὁδοῦ. Τὴν πρωΐαν περίπολοι καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, ἐπὶ κεφαλῆς διμοιρίας πολυβόλων (τὰ πρῶτα πολυβόλα ποὺ ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, συστήματος Σβάρτς - Λόζ), ἐπετύχαμεν τὴν ἐξόντωσιν τῶν παρακωλυόντων τὴν διάβασιν τῆς Χαράδρας Τούρκων Στρατιωτῶν. Ἐπρόκειτο περὶ ὀλιγαρίθμων Στρατιωτῶν, ὑποχωρούντων ἐκ τῆς Νοτίας εἰσόδου τῆς στενωποῦ Π ό ρ τ α ς, οἵτινες ἐπεζήτουν, Ἀλβανοὶ ὄντες, νὰ διαφύγωσι, μέσω Δυτικῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀλβανίαν καὶ διασταυρωθέντες τὴν νύκτα μὲ τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας, ἔβαλον ἀπὸ φόβον, πρὸς τὸ λαμπρότερον μέρος τοῦ χάνδακος, μόλις ἔβλεπον νὰ καλύπτεται τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸ τῶν σκιῶν τῶν διαβαινόντων. Εὐτυχῶς ἡ ἔξοδος τῆς στενωποῦ κατελήφθη, ἐγκαίρως, ὑπὸ τῶν διαβάντων ἀκωλύτως, λοιπῶν δύο Ταγμάτων τοῦ 8ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Τὴν πρωΐαν ἡ πορεία συνεχίσθη καὶ ἐφθάσαμεν εἰς βορείαν ἔξοδον στενωποῦ Π ό ρ τ α ς, ἔνθα ἐδέχθημεν ἐπίθεσιν Τουρκικοῦ Τάγματος ἐκ τοῦ Δυτικοῦ πλευροῦ. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχον ἐρείπια παλαιοῦ τείχους φράξαντος τὴν στενωπόν. Τὸ ἐπικεφαλῆς Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ, ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν ὑπ' ἐμὲ πολυβόλων καὶ ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἀπεκρούσθη, κυρίως

διὰ τῶν πυρῶν πολυβόλων μου. Ἐπρόκειτο περὶ Τάγματος Τουρκικοῦ, κατερχομένου ἐκ Δεσκάτης, ὅπερ νομίσαν ὅτι ἡ στενωπὸς δὲν εἶχε καταληφθῆ, ἢ ὅτι τότε κατελαμβάνετο καὶ ἐμπνεόμενον ἀπὸ ἕνα ἔξαλλον Δερβίσην ἀναπτύξαντα μίαν σημαίαν πρασίνην, ἱστορικῆς Τουρκικῆς ἀξίας, ἤρχετο ἀκάλυπτον καὶ ἀλλαλάζον ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ 9ου Πεζικοῦ Συντάγματος, ἐνῷ τὸ 8ον Πεζικὸν εὑρίσκετο εἰς Σέρβια, ἤτοι 4—5 χιλιόμετρα πέραν τῆς στενωποῦ.

Ἐνταῦθα μοῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ θαυμάσω τὴν ἀξίαν τοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων ἐν τῇ μάχῃ. Τὸ Τουρκικὸν Τάγμα, ἀκαλύπτως προχωρῶν, διεσκορπίσθη ἐντὸς λεπτῶν τινῶν τῆς ὥρας, ἐγκαταλεῖπον καὶ τὴν ἱστορικὴν σημαίαν του, ἥτις περισυλλεγεῖσα ὑπὸ τοῦ 4ου λόχου τοῦ 9ου Πεζικοῦ, κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνονολογικὸν **Μουσεῖον**, ἔνθα δέον ἤδη νὰ εὑρίσκεται.

Μάχη Γιαννιτσῶν

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλιάκμονος διὰ τῆς μεγάλης ἐπ᾽ αὐτοῦ γεφύρας περὰ τὰ Σέρβια, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, μετὰ ἐξακρίβωσιν ὅτι ὁ ὄγκος τοῦ εἰς Σαραντάπορον Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ὑπεχώρει πρὸς Θεσσαλονίκην, δι᾽ ὅλων τῶν ἀπὸ Βερμίου μέχρι Πέτρας ὁδεύσεων, ἐκινήθη καλυφθεὶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Φλωρίνης διὰ μιᾶς Μεραρχίας (τῆς Vης), πρὸς Ἀνατολὰς καὶ μετὰ τὴν ἀπώθησιν ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων ἐπὶ Βερμίου καὶ εἰς Κατερίνην ἤχθη διὰ τοῦ ὄγκου του εἰς περιοχὴν Γιαννιτσῶν καλυπτόμενος πρὸς τὰς Νοτίας διαβάσεις τοῦ Ἀξιοῦ ὑπὸ μιᾶς Μεραρχίας (τῆς VIIης).

Α΄. Ἔδαφος

Ὁ χῶρος τοῦ πεδίου μάχης Γιαννιτσῶν περιορίζεται μεταξὺ τῶν Νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Π ά ϊ κ ο ν, τῶν ὁποίων τὰ διαδοχικὰ ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον ἀντερείσματα σβύνουσι εἰς τὰ ἕλη τῶν Γιαννιτσῶν. Ἐντὸς τούτων ἐχύνοντο τὰ ὕδατα τῶν ἐκ τοῦ χώρου Ἐδέσσης κατερχομένων ὑδάτων καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀρδέας κατερχομένου παραποτάμου Μογλενίτσα.

Δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ στενωποῦ προασπιζομένης ὑπὸ ὀργανωμένων διαδοχικῶν ἀντερεισμάτων, στηριζόντων τὴν μὲν βορείαν πλευράν των εἰς τὸ ὄρος Πάϊκον, τὴν δὲ νοτίαν εἰς τὰ ἕλη τῆς λίμνης Γιαννιτσῶν. Ἀνατολικῶς τῶν ἑλῶν καὶ τῆς πόλεως Γιαννιτσῶν, ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, οὐδὲν ὑπῆρχεν, παρὰ ἡ γέφυρα Ἰγνατίας. Νοτιώτερον δὲ τῶν ἑλῶν δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ ἄλλη διάβασις, παρὰ ἡ διάβασις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης. Ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἀρίστη πρὸς ἄμυναν, διότι ἦτο οἰκονομικὴ (μικρὸν πλάτος), καὶ εἶχεν τὰ πλευρὰ ἐξησφαλισμένα εἰς Πάϊκον καὶ ἕλη Γιαννιτσῶν. Εἶχεν ὅμως τὸ μέγα ἐλάττωμα νὰ ἔχῃ ὄπισθέν της τὸν Ἀξιὸν ποταμόν, πρᾶγμα ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν αἰχμαλώτισιν ὁλοκλήρου τοῦ ἀμυνομένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἂν μετὰ τὴν μάχην ἐνεργεῖτο

ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἄνευ ἐλαχίστης χρονοτριβῆς, δραστηρίως, ἐκμετάλλευσις πρὸς τὴν ὁδικὴν γέφυραν Ἰγνατίας ὁδοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, ἥτις δὲν ἐγένετο.

Β' Ἑλιγμὸς

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον (Ἀρχιστράτηγος Διάδοχος Κωνσταντῖνος), ἐφήρμοσε καὶ ἐδῶ τὸν ἴδιον ἐπιτυχῆ ἑλιγμόν.

— Συγκράτησις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ πεδίῳ, τομὴ (ἀπὸ τοῦ τέρματος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Πάϊκον μέχρι τῶν ἑλῶν) καὶ ὑπερκέρασις διὰ τοῦ ἀριστεροῦ (Βορείως) μέσω τῶν προσβάσεων τοῦ ὄρους Πάϊκον. Κάλυψις τῶν νοτίως τῶν ἑλῶν Γιαννιτσῶν διαβάσεων ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιοῦ (σιδηροδρομικὴ γέφυρα).

Γ'. Ἐκτέλεσις

Ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξε δραστηρία.

Τὸ 9ον Πεζικὸν (IV Μεραρχίας), ἀποτελοῦν τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας, ἐπροχώρησε ἀκατασχέτως, καταλαμβάνον τὰ διαδοχικὰ ὀργανωμένα ἀντερείσματα καὶ ἤχθη ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ἑκατέρωθεν τμήματα.

Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὴν νύκτα, ὑπεχώρησε καὶ διῆλθε τὸν Ἀξιόν, διὰ τῆς ἁμαξιτῆς γεφύρας τῆς Ἰγνατίας ὁδοῦ, διαφυγὼν οὕτως τὴν ἀπειλὴν τῆς ὑπερκεράσεως τοῦ δεξιοῦ του ὑπὸ τῶν διὰ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους προχωρούντων ἡμετέρων τμημάτων τοῦ Ἑλιγμοῦ. Ἐπὶ τοῦ μετώπου πρὸ Γιαννιτσῶν, ἄφησεν πρὸς διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας τῆς μάχης, ἐλάχιστα τμήματα, ἅτινα τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης παρεδόθησαν ἀμαχητί, ἢ μετὰ ἐλαφρὰν ἀντίστασιν.

Ὡς προεῖπον, δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας τῆς νίκης, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀχθεὶς μετὰ 1 ἢ 2 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν, εἰς Ἀξιὸν ποταμόν, εὗρεν τὰς ὁδικὰς γεφύρας κατεστραμένας καὶ ἠναγκάσθη νὰ καλύψῃ διὰ σανίδων τὴν σιδηροδρομικὴν τοιαύτην διὰ νὰ διέλθῃ τὸν ποταμόν, διαταχθεὶς μετὰ 2 ἢ 3 ἡμέρας γύρω τῆς Θεσσαλονίκης, ἣν καὶ κατέλαβεν τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912.

Ἀξιοσημείωτα Ἐπεισόδια

α) Ἡ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν ὑπῆρξε σκληρὰ διὰ τὸ 9ον Πεζικόν. Ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἀξιωματικοί του, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύω τὸν Ταγματάρχην Ἠλιόπουλον καὶ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν Σγοῦρον Γρ. Οὗτος εἶχε συνεκπαιδευθῆ μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν ὑπηρέτησιν τῶν πολυβόλων καὶ διώκει τὴν ἄλλην διμοιρίαν πολυβόλων τοῦ Συντάγματος.

β) Τὴν ἑπομένην τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, ἀπεστάλην ὑπὸ τῆς Διοι-

κήσεώς μου (9ον Πεζικόν), νὰ συντάξω ἐπιτοπίως πρόχειρον σχεδιάγραμμα τοῦ χώρου πεδίου μάχης τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Τὸ πεδίον μάχης παρουσίαζεν μίαν εἰκόνα ἐπιγείου ΚΟΛΑΣΕΩΣ. Πτώματα ἡμετέρων καὶ Τούρκων ἔκειντο, ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, μὲ τὰ μάτια ἀνοικτά, τὰ πόδια γυμνά, ἄνευ ἀμπεχώνων καὶ λοιπῶν εἰδῶν ἱματισμοῦ. Ὅλα τὰ εἶχον ἀφαιρέσει κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωΐαν οἱ νεκροκλέπται τῶν γύρω χωρίων. Τὰ πτώματα μαυρισμένα ἤρχισαν νὰ μυρίζουν ἀποκρουστικὰ καὶ οἱ κόρακες, καὶ αἱ κοινῶς καλούμεναι, ἐν Μακεδονίᾳ, κάργες, περιΐπταντο ἕτοιμα νὰ τὰ καταφάγωσι. Ποῦ καὶ ποῦ ἔβλεπε κανεὶς τοὺς νεκροκλέπτας ν' ἀναφαίνωνται καὶ νὰ ἐξαφανίζωνται, ἁμιλλόμενοι μὲ τὰ ὄρνεα τ' οὐρανοῦ εἰς τὴν διαρπαγήν, οὗτοι μὲν τῶν ρούχων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τῶν νεκρῶν, τὰ δὲ ὄρνεα τῶν σαρκῶν των*.

---

* Τὶς ὧρες τοῦ πολέμου, τὸ 9ον Σύνταγμα Καλαμῶν, ποὺ εἶναι τὸ Σύνταγμα ὁλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας, βρίσκεται πάντα στὶς προφυλακὲς καὶ πολεμάει στῆθος μὲ στῆθος μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ εἴμαστε δίκαιοι, δυὸ ἀκόμη Συντάγματα, συμμερίζουνται τὴ μοῖρα του: Τὸ 8ον τοῦ Ναυπλίου καὶ τὸ 11ον τῆς Τριπόλεως. Ἐδῶ ὅμως τώρα ὁ λόγος γιὰ τὸ θρυλικὸ 9ον τῆς Καλαμάτας, ποὺ ἔχει μιὰ ἐξαίρετη, μιὰ ζηλευτή, μιὰ ἀσύγκριτη πολεμικὴ δράση. Κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους, ἡ πολεμικὴ αὐτὴ δράση, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 21 — μὲ τὸ πρῶτο ξεφάντωμα τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως ποὺ νίκησε τοὺς Τούρκους κι' ἀρνήθηκε πεισματικὰ νὰ προσκυνήσει τὸν Ἰμπραήμ —, λαμπραίνεται κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, δαφνοστολίζεται στὶς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο φτάνει ὡς τὴν Οὐκρανία, μεσουρανεῖ στὴν Μικρὰν Ἀσία, τροπαιοφορεῖ στὸν πόλεμο τοῦ 40 — 41 καὶ φεύγει ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῆς μάχης τελευταῖο. Τὶς τέτοιες τους πολεμικὲς ἀρετές, φαίνεται πὼς τὶς γνώριζαν καλὰ οἱ Ἀθηναῖοι. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐστράτευαν καὶ τοὺς ἔβαναν νὰ πολεμοῦν τοὺς Σπαρτιᾶτες, Πρόσφυγες ἀκόμα στὴν Ναύπακτο καὶ ἀλλοῦ, καὶ συγκροτοῦσαν πάντα τὸ στρατιωτικὸ σῶμα τους, ποὺ πολεμοῦσε τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τῆς Σπάρτης καὶ τοὺς ἅρπαγες τῆς πατρίδας τους. Δὲν ξέρω ποιὸς ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους λογοτέχνες, τοὺς μὲ ταλέντο προικισμένους, θὰ κάτση νὰ γράψη τὴν πολεμικὴ ἱστορία τοῦ 9ου Συντάγματος, ποὺ θὰ εἶναι ἡ πολεμικὴ ἱστορία τῆς Μεσσηνίας. Θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἱστοριοδίφης Φερέτος; Θὰ εἶναι ὁ Ἀναπλιώτης, ὁ Τσέλαλης, γιὰ ὁ Τάκης Δεμοδός; Θὰ εἶναι μήπως ὁ Κατσαρός, ὁ Σταθόπουλος γιὰ ὁ Ζαδές; Θὰ εἶναι μήπως ὁ Γιῶργος Καλογερόπουλος; Κάποιος πάντως πρέπει νὰ εἶναι. Ρίχνω ἐδῶ τὴν ἰδέα, ὅπως ὁ ἄνεμος ρίχνει τοὺς σπόρους καὶ περιμένω τὸ φύτρωμά της καὶ τὸ κάρπισμά της. Ἂν ζῶ, θὰ χαρῶ. Κι' ἂν ἔχω φύγει θὰ ἱκανοποιηθῶ... Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ στόφα μου. Νὰ χαίρουμαι καὶ νὰ ἱκανοποιοῦμαι μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἄλλων. Ἡ ὑποσημείωση ὅμως αὐτὴ ἁπλώνει. Καὶ πρέπει νὰ ἁπλώσει. Ἀλλοῦ ὅμως καὶ ὄχι ἐδῶ. Γιατὶ τώρα πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τὶς θυσίες τοῦ 9ου Συντάγματος στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ὁ Κοσμᾶς, μᾶς γράφει γιὰ τὸ Γαρίδη, γιὰ τὸ Νικολόπουλο, γιὰ τὸν Παπαδήμα, γιὰ τὸν Κουτήφαρη, καὶ γιὰ τόσους ἄλλους ἐπώνυμους μάρτυρες τῶν πολέμων αὐτῶν. Αἰωνία τους ἡ μνήμη καὶ δοξασμένο ἂς εἶναι τὸ ὄνομά τους. Σφάγηκαν αὐτοί, γιὰ νὰ χαροῦμε ἐμεῖς τοὺς δικούς τους κόπους καὶ τὶς δικές τους θυσίες. Δὲν μᾶς λέει ὅμως τίποτε γιὰ τοὺς ἀνώνυμους ἥρωες τοῦ Συντάγματος. Τὰ ἀνώνυμα αὐτὰ θεριὰ τοῦ λαοῦ ποὺ κερδίζουν τὶς μάχες καὶ τοὺς πολέμους. Καὶ τέτοια θεριὰ ἔχει πολλὰ τὸ Σύνταγμα τῆς Καλαμάτας. Στὰ 1912 ποὺ δόθηκε τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, τὸ ἱερὸ σάλπισμα τοῦ Συναγερμοῦ, γιὰ τὸ ἅπλωμα καὶ τὴ σωτηρία τῆς Πατρίδας, ἔτρεξαν ἀπὸ παντοῦ. Ἀπὸ τὶς πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὶς

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐκινήθη πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ἔνθα τὸ ἐπισυμβὰν ἀτύχημα εἰς Σόροβιτς εἰς τὴν V Μεραρχίαν (ὑπέστη νυκτερινὸν αἰφνιδιασμόν, ὅστις ἐπέφερε σχεδὸν τὴν διάλυσίν της) καὶ ἡ κατάληψις τοῦ χώρου τούτου ἀπῄτει τὴν ἐνέργειάν του.

Ἐκινήθη πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον ἀρκετὸν μέρος τοῦ Στρατοῦ. Τὸ ὑπόλοιπον παρέμεινεν εἰς χῶρον Θεσσαλονίκης — Γιαννιτσὰ — Λαγκαδᾶ — Νιγρίτα διὰ τὴν κατοχὴν καὶ διατήρησιν τοῦ χώρου τούτου ὑποβλεπομένου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Τὸ 9ον Πεζικόν, μετὰ τῆς Μεραρχίας, ἐκινήθη κατὰ τὸ δρομολόγιον Ἀ-

---

ξέμακρες πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Στὸ χέρι τους ἦταν νὰ κωφεύσουν. Στὸ χέρι τους ἦταν νὰ ἀδιαφορήσουν καὶ νὰ μὴν ἔρθουν. Ἄκουσαν ὅμως τὸ σάλπισμα τῆς πατρίδας, ἄκουσαν τὸ πρόσταγμα τῆς καρδιᾶς τους καὶ ἦρθαν. Ἦρθαν καὶ πολέμησαν, νίκησαν καὶ πέθαναν. Τὸ ἐρώτημα ποὺ ἔκανε τότε στὸ Βασιλέα Κωνσταντῖνο ὁ ταγματάρχης Κουτήφαρης, εἶναι τὸ ἐρώτημα ποὺ ψέλλισαν τὰ χείλη ὅλων τῶν φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων τότε ἡρώων. Κι' εἶναι αὐτοὶ οἱ αἰώνιοι Ἱερολοχῖτες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ αἴφνης ἦρθαν πολλοί. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν κι' ὁ Γιῶργος Τσατσούλης, πρωτογιὸς τοῦ Ἀπόστολου Τσατσούλη, ἀπὸ τὰ Πλατάνια τῆς Τριφυλίας. Ἦρθε ἀπὸ τὸ Σικάγο τῆς Ἀμερικῆς, ἀφήνοντας τὶς σπουδές του καὶ τὶς δουλειές του. Πολέμησε, τραυματίστηκε στὴ σκληρὴ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν καὶ πέθανε, ρωτῶντας τὸ διπλανό του καὶ πρωτοξάδερφό του Ἡρακλῆ Τσατσούλη ἂν νικήσαμε. Καὶ τότε, ἀκούγοντας τὸ «Ναί, τοὺς νικήσαμε», ζήτησε αὐτὸ τὸ ἔσχατα ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ:

— «Νερό, Ἡρακλῆ, νερό. Νερό...».

Ἡ ποίηση τραγούδησε τὸν ἐρχομό του στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ἡρωϊκὸ χαμό του. Νὰ μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὴν Ὠδή του, ποὺ βρίσκεται ἀτάφια στὸ «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξα», σελ. 118—119.

«...Μὰ νικητὴς δὲν πρόλαβες ὀπίσω νὰ γυρίσῃς,
ν' ἀκούσῃς τ' ὄχλου τὴ βουή.
Σὲ λόφο δαφνοφύτευτο ταμμένο ἦταν ν' ἀφήσῃς
τὸ τιμημένο σου σπαθί...
Σὲ τέτοιο λόφο ἀπαλά, ἔγειρες τὸ κεφάλι·
καὶ ζήτησες «νερὸ» ἀπ' τοὺς γύρω,
Ναὸς ἐφύτρωσε μὲ μιᾶς, κι' ὁ ποιητὴς σοῦ ψάλλει
τὸ θρυλικό σου κλῆρο».

Ὁ γράφων τοῦτες τὶς σημειώσεις, κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη τῶν πολέμων, ἤτανε ὁ γραμματεὺς τῶν γυναικῶν σ' ἕνα ὁλόκληρο χωριό. Τὰ Πλατάνια τῆς Κυπαρισσίας. Ἔγραφε τὰ γράμματα, ποὺ οἱ μαννάδες καὶ οἱ ἀρραβωνιαστικὲς ἔστελναν στὸ μέτωπο καὶ στὴν ξενητειὰ καὶ τοὺς διάβαζε κεῖνα ποὺ ἔφταναν. Καὶ θυμᾶται μὲ συγκίνηση τὸ τί παλμὸ καὶ τί πάθος εἶχαν κεῖνα τὰ γράμματα τῶν πολεμιστῶν. Ἀξέχαστα πάλι τοῦ μένουν τὰ γράμματα ποὺ ἕνας ἄλλος Πελασγός, τὸ μπόϊ του πέρναγε τὰ δυὸ μέτρα, ὁ Παναγιώτης Τσατσούλης, τοῦ Περικλῆ, ἔγραφε στὴ μάνα του ἀπὸ τὴν Οὐκρανία τῆς Ρωσίας. Γιατὶ καὶ ὣς τὰ κεῖ ἔφτασαν οἱ ἄντρες τοῦ 9ου Συντάγματος. Πέθανε κι' αὐτὸς τὸ τελευταῖο πενθήμερο τοῦ Φλεβάρη τοῦ 67, ἀπὸ τὸ γαγγραινιασμένο τραῦμα τοῦ ποδιοῦ του, στὸ Νοσηλευτικὸ Ἵδρυμα τῆς Ἀθήνας, καὶ ποὺ ἄρρωστος τότε ἀπὸ γρίππη, δὲν μπόρεσα νὰ ἀποχαιρετήσω αὐτὸν τὸν τελευταῖο ἐπιζῶντα τῶν Ἱερολοχιτῶν κείνης τῆς δοξασμένης ἐποχῆς. Ἄς εἶναι οἱ γραμμὲς τοῦτες δάφνες καὶ ροδοπέταλα στὴ μνήμη καὶ στὴ δόξα τὴ δική του καὶ τῶν ἄλλων συμπολεμιστῶν του. Ὅλων τους.

ξιός—Γιαννιτσά—Σκύδρα—Πόδος—Άνω καὶ Κάτω Γραμματίκοβον—Νοτίας Λίμνης Ὀστρόβου—Σόροβιτς—Βεύη—Φλώρινα—Πισοδέρι—Βατοχῶρι (Μπρε-νίτσα).

Συνῆψεν εἰς Ὄστροβον καὶ Στενὰ Κλειδί, μάχας πρὸς Τάγματά τινα Τούρκων, καλύπτοντα τὸ πλευρὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἅτινα εὐκόλως ἀπώθησεν, πρὸς Φλώριναν, ἣν καὶ κατέλαβεν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὅλος ὁ Τουρκικὸς Στρατός, ὑπὲρ τὰς 15 χιλιάδας, ὑπὸ τὸν Τζαβὴτ Πασᾶ, ὅστις ὑπεχώρει πρὸ τῶν Σέρβων, ἐχόντων καταλάβει ἤδη τὸ Μοναστήριον, διέρρευσεν, μέσω Κορυτσᾶς καὶ Λεσκοβικίου εἰς Ἰωάννινα λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ Μπιζανίου μέχρι τῆς ἁλώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Μετά τινας ἡμέρας παραμονὴν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ 9ον Πεζικόν, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ IV Μεραρχία, ἐπανῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐπιβιβασθεῖσα πλοίων, μετεφέρθη εἰς Πρέβεζαν, καὶ ἐκεῖθεν ὁδικῶς εἰς Περιοχὴν Μανωλιάσσης — λαβὼν μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μπιζανίου καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων.

γ) Πτῶσις Μπιζανίου καὶ ἅλωσις Ἰωαννίνων

Α΄. Ἔδαφος

Νοτίως τῶν Ἰωαννίνων, καὶ εἰς ἀπόστασιν δεκάδος χιλιομέτρων, ὑψοῦται τὸ Μπιζάνι (ὕψ. 864). Βορειοανατολικῶς τοῦ Μπιζανίου εὑρίσκονται τὰ ὑψώματα Κοτούλιο καὶ ΒΑ τὰ τοιαῦτα Καστρίτσα, Δρίσκος καὶ αἱ Νότιαι καταπτώσεις τοῦ ὄρους Μιτσικέλι, ἅτινα μὲ τὴν λίμνην Ἰωαννίνων, καλύπτουσι τὸ Μπιζάνι ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐκ Βορρᾶ. Νοτίως καὶ Δυτικὰ τὸ Μπιζάνι προασπίζετο ὑπὸ τῶν ὑψωμάτων Ἀετορράχης — Μανωλιάσσης (ὕψ. 1016) καὶ Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσούκας (ὕψ. 1178) ἁπάντων ὀργανωμένων πλήρως ἀμυντικῶς (ὀρύγματα διαδοχικὰ — συρματοπλέγματα — πυροβολεῖα κλπ.).

Ἡ ὀργάνωσίς των, γενομένη ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς ἐν Τουρκίᾳ, Στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, ἀπέκλειε τὴν ἐξ Ἀνατολῶν, Νότου καὶ Δυσμῶν προσπέλασιν πρὸς Ἰωάννινα, δεδομένου ὅτι ἀνατολικώτερα εὑρίσκετο ἡ κορυφογραμμὴ τοῦ ὄρους Λάμαρος (Περιστέρι ὕψ. 2295) καὶ δυτικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Τόμορος (Ὀλύτσικα ὕψ. 1816), ἀμφοτέρων ἀπροσπελάστων.

Μεταξὺ Τόμορος (Ὀλύτσικα), καὶ τῆς κορυφογραμμῆς Μανωλιάσσα—Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσούκας, ὑπάρχει ὀρεινὸς αὐχὴν ἄξων, διὰ Δωδώνης πρὸς τὰ δυτικὰ τῶν Ἰωαννίνων.

Β΄. Ἑλιγμὸς

Ὁ Στρατὸς τῆς Ἠπείρου (Διοικητὴς Στρατηγὸς Σαπουντζάκης), ἀποτελούμενος ἀπὸ ὀλίγα τάγματα Εὐζώνων, εἶχεν ἐπιτύχει, κατ' ἀρχάς, τὴν ἀπώθησιν τῶν Τούρκων ἐξ Ἄρτης — Πρεβέζης καὶ τὸν περιορισμόν του ἐντὸς

τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας. Ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ἐγκαίρως, διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Ἰωάννινα τῆς Στρατιᾶς τοῦ Τζαβὴτ Πασᾶ (15—20 χιλιάδες) ἀνέκοψε τὴν προχώρησιν τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου. Ἀλλὰ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, τυχὼν ἐγκαίρως βοηθείας διὰ τῆς ἀφίξεως εἰς Ἤπειρον, ἐκ Θεσσαλονίκης Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν (IIα καὶ IVη) ἐπέτυχε νὰ περιορίση τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας του.

Τὴν Διοίκησιν τοῦ οὕτω συγκεντρωθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἀνέλαβε, κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου, ὁ Ἕλλην Διάδοχος Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του.

Μετὰ μελέτην καὶ ἐπιτοπίας ἀναγνωρίσεις, ἀπεφασίσθη:

— Ὁ Ἑλιγμὸς (κυρία προσπάθεια), νὰ ἀχθῇ διὰ τῶν δυτικῶν προσβάσεων Μανωλιάσσης πρὸς Μικρὰν καὶ Μεγάλην Τσούκαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἁμαξιτὴν ὁδὸν Μπιζάνι — Ἰωάννινα πρὸς ἀποκοπὴν συγκοινωνιῶν Μπιζανίου — Ἰωαννίνων.

— Ταυτοχρόνως ἐπίθεσις ἀπὸ ἀνατολικὰ Μανωλιάσσης δι' Ἀετορράχης-Δρίσκου πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας πεδίου μάχης.

— Κάθοδος τῆς εἰς Κορυτσᾶν III Μεραρχίας πρὸς Ἐρσέκαν — Λεσκοβίκι πρὸς ἀπειλὴν τῶν μετόπισθεν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ.

— Εἰκονικαὶ ἀπόπειραι ἀποβάσεως ἐκ θαλάσσης εἰς Ἁγίους Σαράντα, πρὸς πλήρη περικύκλωσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπιθέσεως ἔγινε:

— Διὰ συγκεντρώσεως τῶν ἐν τῷ ΝΑ. Μετώπῳ δυνάμεων νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐφεδρειῶν ἐκ τῶν Μονάδων εἰς χῶρον Κάτω.

— Ἡ ἔνταξις τούτων εἰς τὰς μονάδας τῆς κυρίας προσπαθείας, ὧν τὸ πλεῖστον ἀπετέλει ἡ IV Μεραρχία.

— Ἡ τάξις ὅλων τῶν ἄνω δυνάμεων τοῦ Ἑλιγμοῦ ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV Μεραρχίας Μοσχοπούλου.

Ὅλα ταῦτα ἐπετεύχθησαν μυστικὰ καὶ χωρὶς νὰ ἀντιληφθῇ τίποτε ὁ ἐχθρός.

Τὸ σχέδιον ἐνεργείας εἶναι τέλειον καὶ ἐφάμιλλον εἰς ὅλα, πρὸς τὰ ἄριστα τῶν σημερινῶν Ἐπιτελείων. Ὅλα εἶχον προβλεφθῇ.

Γ΄. Ἐκτέλεσις

Ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξε κεραυνοβόλος. Ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 20ῆς πρὸς 21 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, ὁ ὄγκος τοῦ Ἑλιγμοῦ ἐπέτυχεν τὴν διαδοχικὴν κατάληψιν: Δυτικῶν κορυφῶν Μανωλιάσσης, τῆς Μικρᾶς καὶ Μεγάλης Τσούκας καὶ ἓν Τάγμα Εὐζώνων (Διοικητὴς Ταγματάρχης Βελισσαρίου) κατέλαβε, Νοτίως Ἰωαννίνων, τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Μπιζανίου — Ἰωαννίνων.

Τὸ 9ον Πεζικόν, οὗτινος τὸν 5ον Λόχον διώκει ὁ ὑποφαινόμενος, ἤρχισε τὴν κίνησίν του διὰ τῶν Ἀνατολικῶν Κλιτύων τῆς Μανωλιάσσης καὶ κατελ-

θὸν εἰς τὴν πεδιάδα ἐτάχθη, ὀπίσω γηλόφων, ἐγγὺς τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ἔναντι τοῦ Μπιζανίου.

Τὴν πρωΐαν τὸ Μπιζάνι ἦτο καταστόλιστον μὲ λευκὰς σημαίας καὶ λευκὰς σινδόνας, ἔνδειξις παραδόσεώς του, καὶ οὐδεμία βολὴ ὅπλου ἢ πυροβόλου ἠκούετο.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄνδρες ἠγείροντο καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν ἠκούετο ἡ χαρμόσυνος ἰαχή: «Τὸ Μπιζάνι παρεδόθη». Τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἀλληλοσυνεχαίροντο, ἐτραγουδοῦσαν θούρια, ἐχόρευον καὶ ὑπεδέχοντο ἐνθουσιωδῶς τὰ κατερχόμενα ἐκ Μανωλιάσσης ἀκάλυπτα καὶ ὄρθια τμήματα τοῦ Συντάγματός μας. Δεξιὰ (Ἀνατολικὰ) τοῦ 9ου Πεζικοῦ, εὑρίσκετο εἰς τὸ Μικρὸ Αὐγὸ ἡ ΙΙ Μεραρχία (Μέραρχος Καλλάρης). Καὶ ἐκεῖ ἐγένοντο τὰ ἴδια. Χαρὲς καὶ ἐπιφωνήσεις.

Δ΄. Ἀξιοσημείωτα ἐπεισόδια

Ὄπισθεν, νοτίως, τοῦ χωρίου Ἄνω Θεωρακίσι, εὑρίσκετο λόφος δενδροσκεπής, ἔνθα τὸ γύρω ἡμέτερον πυροβολικὸν εἶχε τοποθετήσει διόπτραν πολλῶν μεγεθύνσεων καὶ ἠδύνατο νὰ ἴδη εὐκρινῶς τὴν ἐν τῷ Μπιζανίῳ κίνησιν. Πολλὲς φορὲς Ἀξιωματικοί, τῶν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Λόφου ἀναπαυομένων Λόχων, ἀνήρχοντο καὶ ἔκαμνον παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Μπιζανίου.

Ὄχι πολλὰς ἡμέρας πρὸ τῆς πτώσεως, εἶχον ἔλθει ἐξ Ἀθηνῶν ἐπίσημοί τινες, ὡς ὁ Πρωθυπουργὸς Βενιζέλος, πρίγκηπες καὶ πριγκίπισσες. Ἡ ἀσυνήθης αὐτὴ συγκέντρωσις, καὶ κυρίως τὰ ἀλεξιβρόχια τῶν πριγκιπισσῶν, ἐπροκάλεσαν τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων Ἀξιωματικῶν τῆς Πυροβολαρχίας, ἥτις εὑρίσκετο ἔναντι τοῦ Λόφου ἐν Μπιζανίῳ, ὅπου αἰφνιδιαστικὰ ἔβαλεν πυρὰ κατὰ τοῦ Λόφου. Ὅ,τι ἔγινεν τότε ἦτο τελείως Κινηματογραφικόν. Οἱ ἄνδρες ἔσυρον ἀμέσως τὰς κυρίας πρὸς τόν, ὄπισθεν τοῦ Λόφου, ἀπυρόβλητον χῶρον. Αἱ κυρίαι ἐφώναζον, καὶ γενικῶς ἐδημιουργήθη μία κατάστασις τόσον κωμική, ὥστε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰ γύρω τμήματα πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ συνεζήτουν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ὅταν κατελήφθησαν τὰ Ἰωάννινα ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ μας, μετέβην εἰς τὸ τότε οἴκημα τοῦ Διοικητηρίου, ὅπου εἶχον τοποθετήσει τοὺς ὑπερχιλίους παραδοθέντας Τούρκους Ἀξιωματικοὺς τοῦ Μπιζανίου καὶ συζητῶν μέ τινας τούτων καὶ ἀλληλοερωτώμενος ποῦ ἕκαστος ἡμῶν ἢ ἐκείνων εὑρίσκετο κατὰ τὴν πολιορκίαν, εὑρέθην καὶ πρὸ τοῦ Ἀξιωματικοῦ, ὅστις διώκει ἐν Μπιζανίῳ, τὴν Πυροβολαρχίαν, ἥτις ἔβαλε κατὰ τοῦ Λόφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ διόπτρα ἦτο τοποθετημένη.

Τὸν ἠρώτησα ἂν ἡ βολή του προεκλήθη ἐκ πληροφορίας τινὸς ἰδιαιτέρας, καὶ μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ποσῶς δὲν συνέβαινεν αὐτό. Ἀλλ' ὅτι, ἰδὼν τὴν ἀσυνήθη αὐτὴν κίνησιν ἐπὶ τοῦ Λόφου, ἔβαλε κατὰ καθῆκον. Τοῦ ἐξήγησα τί συνέβαινεν καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι τὸ ἐπληροφορήθη βραδύτερον ἐξ Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ἃς ἐλάμβανεν ἐξ Ἁγίων Σαράντα καὶ Αὐλῶνος.

— Κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραδόσεως τοῦ Μπιζανίου, εὑρισκόμενος μὲ τὸν λόχον μου εἰς τοὺς παρὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας γηλόφους, μοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι ἐσταμάτησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἅμαξαι ἵππων καὶ ὅτι οἱ ἐπιβαίνοντες μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο εἷς Ἕλλην Ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ, εἷς Τοῦρκος Ἀξιωματικὸς καὶ εἷς κληρικὸς Ἕλλην, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ διέλθουν ἄνευ χρονοτριβῆς, διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ εἰς Χάνι Ἐμὶν Ἀγὰ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον. Μετέβην καὶ ἀνεγνώρισα εἰς τὸν Ἕλληνα Ταγματάρχην, τὸν ἀείμνηστον Βελισσαρίου, φονευθέντα, ὄχι πολὺ βραδύτερον, εἰς τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον. Τοῦτον ἐγνώριζα, πρὸ τοῦ Πολέμου. Ἐπέτρεψα τὴν διάβασιν καὶ τοὺς συνώδευσα μέχρι τοῦ ὁρίου τοῦ Τομέως μου.

Μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας εἰσῆλθον, μετ' ἄλλων Ἀξιωματικῶν, ὡς ἐπισκέπτης, εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν πολυτραγουδημένην, ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως πόλιν. Εἶχε χάλια. Παντοῦ παρετήρει τις τὰς ἐνδείξεις κακοπαθείας, μιᾶς πολιορκημένης πόλεως. Οὐχ' ἧττον ἐχάρηκα τὴν μυστικοπάθειάν της μὲ τὴν λίμνην της, τοὺς Μιναρέδες καὶ τὰς ἐκκλησίας της. Τὸ Διοικητήριον, τὸ μεγαλύτερον καὶ ὀγκωδέστερον οἴκημα τῆς πόλεως, ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐμφανίσεώς του. Ἐκεῖ συναντήσαμεν ὑπερχιλίους Τούρκους ἀξιωματικοὺς καὶ ἀρχίσαμεν ἐπαγγελματικὰς συζητήσεις. Οἱ πλεῖστοι, καταγόμενοι ἐξ Ἀλβανίας, ὡμίλουν τὰ Ἑλληνικά. Ἔνιοι δὲ εἶχον φοιτήσει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων. Μετά τινας ἡμέρας ἀνεχωρήσαμεν ὁδικῶς διὰ Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖθεν ἀτμοπλοϊκῶς διὰ Θεσσαλονίκην. Καθ' ὁδὸν ἐμάθαμεν τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Α' εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μετ' ὀλίγον διῆλθεν καὶ ὁ νέος Βασιλεύς μας Κωνσταντῖνος μεταβαίνων εἰς Ἀθήνας διὰ τὴν ὁρκωμοσίαν του καὶ τὴν ταφὴν τοῦ πατρός του.

Λόγω τῆς κηδείας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α', ἡ IV Μεραρχία ἀπεβιβάσθη εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐκεῖθεν ὁδικῶς ἀνῆλθεν εἰς Ἀθήνας, καταυλισθεῖσα εἰς τὸ ἄδενδρον τότε πεδίον Ἄρεως. Μετὰ τὴν κηδείαν, ἡ IV Μεραρχία ἐπεβιβάσθη καὶ πάλιν τῶν πλοίων καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Θεσσαλονίκην, καταυλισθεῖσα εἰς τὸν χῶρον τῆς Μπάλτζας (σήμερον Μελισσοχῶρι) καὶ Ἄη - Μπουνὰρ (σήμερον Ὡραιόκαστρον, μὴ ὑφισταμένου τότε). Καὶ μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ ἡμερῶν τινων τὸ 9ον Πεζικόν, προωθήθη εἰς Ἀμπάρκιοϊ (ἤδη Μάνδρες) καὶ Νέαν Σάνταν καὶ βαθμηδὸν πρὸς ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐξαπλωθῶσι, κατὰ τὴν συνήθειάν των. Ἀνατολικῶς τοῦ Γαλλικοῦ ἐγκατέστησε προφυλακάς, καίτοι δὲν εἶχε κηρυχθῆ πόλεμος ἀναμεταξὺ τῶν δύο Ἐθνῶν. Μετά τινας, πρὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἡμέρας, τὸ 9ον Πεζικὸν συνεκεντρώθη εἰς Μπάλτζαν (Μελισσοχῶρι), τῶν Βουλγάρων καταλαμβανόντων τὰς θέσεις τοῦ 9ου Πεζικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κι' ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐκηρύχθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1913.

Ὁ Πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν περιλαμβάνει τὰς κυρίας μάχας:

— Κιλκὶς — Λαχανᾶ.

— Βορείως Μπέλλες (Κούλα Στρούμα).

— Τὰς πέραν τοῦ Μπέλλες μέχρι Ἄνω Τσουμαγιᾶς Μάχας τοῦ:

— Ροῦγεν (16 Ἰουλίου).

— Ἄνω Τσουμαγιᾶς, ἔνθα τὴν μεσηβρίαν τῆς 17ης Ἰουλίου ἐκλείσθη Ἀνακωχή.

— Τὰς μετὰ τὴν Ἀνακωχὴν μετακινήσεις τῆς IV Μεραρχίας πρὸς Πέτσοβον.

α'. Μάχη Κιλκὶς — Λαχανᾶ

Α'. Ἔδαφος

Ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Γαλλικοῦ Ποταμοῦ καὶ Κιλκὶς καὶ Βορείως μέχρι Μπέλλες, τὸ ἔδαφος εἶναι τελείως πεδινόν, διακοπτόμενον ὑπὸ τῶν ἑλῶν τοῦ Ἀρτζὰν τῆς λίμνης Ἀστρόβου.

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης — Δοϊράνης, τὸ ἔδαφος βορείως τοῦ Κιλκὶς περιβάλλεται ὑπὸ δύο παραλλήλων, εἰς τὰς ἀρχὰς κορυφογραμμῶν: Τὴν τοῦ Μπέλλες, ἥτις τερματίζεται εἰς Στρυμῶνα, καὶ τὴν τοῦ Δυσώρου ὄρους (Κρούσια ὕψ. 783) — Μαυροβοῦνι (Καρὰ Ντὰγ ὕψ. 1179), ἥτις καμπτομένη πρὸς Νότον μέχρι Βερτίσκου ὕψ. 1103 καὶ Κερδυλίων (ὕψ. 1092) στρέφεται εἶτα πρὸς Ἀνατολὰς καὶ σβήνει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ὀρφανοῦ.

Ἀνατολικῶς τοῦ Κιλκὶς καὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ποταμοῦ Γαλλικοῦ, τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν καταπτώσεων καὶ ἀντερεισμάτων τῶν ἄνω κορυφογραμμῶν μὲ ὑψώματα, μέσου ὕψους ἀπὸ 300 μέτρων μέχρι 811 μέτρων, ὡς

τὰ τοιαῦτα Ἅγιος Γεώργιος Κιλκὶς (ὕψ. 371), Ντιβὲ Καρὰν (ὕψος 569), Κλέπε (ὕψ. 816) κλπ.

Ἀμέσως Β.Δ. τῆς ἀνωτέρω καρυφογραμμῆς τοῦ Δυσώρου — Μαυροβοῦνι — Βερτίσκου — Κερδυλίων ὑπάρχει ὁ ποταμὸς Στρυμὼν καὶ τὰ ἕλη τῆς Κερκίνης. Ὁ ποταμὸς Στρυμὼν δὲν εἶχε τότε παρὰ τρεῖς γεφύρας ὁδικάς: Εἰς Κάτω Πετρίτσι — Στρυμονικὸν (Ὄρλιακο) — Νιγρίταν καὶ τὴν παραθαλασσίαν, παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν τοιαύτην.

Μεταξὺ Μπέλλες καὶ Δυσώρου (Κρούσγια) ὑπάρχει στενὴ κοιλὰς δύσβατος, ἑλώδης εἰς πλεῖστα σημεῖα, ἄνευ ἁμαξιτῆς ὁδοῦ τότε, καὶ δὲν ἄφηνεν πρὸς βορρᾶν παρὰ μίαν ἡμιονικὴν ὁδόν, τὴν διὰ Ροδοπόλεως — Πορόϊα (ὕψ. 1821 — Γαδόβρον — Στροῦμας ποταμός).

Ἡ στρατηγικὴ ἐπισκόπησις τοῦ ἐδάφους, λαμβανομένης ὑπ᾿ ὄψιν τῆς πρὸ τῆς μάχης τοῦ Κιλκὶς διατάξεως Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ἀφ᾿ ἑνός, καὶ τῆς κοινῆς ἀντιπάλου Βουλγαρίας ἀφ᾿ ἑτέρου, κατὰ γενικὴν ἔννοιαν εἶχε τὴν γραμμήν: Νιγρίτα — Σωχὸς — Βορεία παρυφὴ λίμνης Λαγκαδᾶ — Λαγκαδᾶ πόλις — Ντεβὲν Καρὰν (ὕψ. 569) — Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Γαλλικοῦ ποταμοῦ μὲ φυλάκιον εἰς τὴν Νοτιώτερον σιδηροδρομικὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ — Ἀξιοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Ἀξιούπολιν. Πέραν τῆς Ἀξιουπόλεως πρὸς Γευγελῆν — Ἀξιὸς ποταμὸς ἤρχισεν ἡ διάταξις τῶν Σέρβων.

Εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας τῶν Βουλγάρων, πᾶσα σύμπτυξις διὰ τοῦ χώρου δυτικῶς τῆς Δοϊράνης, Ἀνατολικὰ τοῦ Ἀξιοῦ, ἐξετίθετο εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σέρβων ἐφ᾿ ὅσον ἦσαν νικηταὶ τῶν ἔναντι αὐτῶν Βουλγάρων, ὡς ἄλλως τε συνέβη. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἑλιγμὸς εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκὶς ἔδει νὰ ἔχῃ κατεύθυνσιν κατὰ μῆκος καὶ ἑκατέρωθεν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης — Ὄρλιακο — Γέφυρα τοῦ Στρυμῶνος.

Οὕτως, οἱ Βούλγαροι, οἱ εὑρισκόμενοι δυτικῶς τῆς ἄνω ὁδοῦ, θὰ ἐζήτουν νὰ διαφύγωσι διὰ Δοϊράνης καὶ τῆς διὰ Ποροΐων ἡμιονικῆς, πρὸς Μπέλλες, ὁδοῦ, πρᾶγμα δύσκολον καὶ θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αἰχμαλωσίαν των κατὰ μεγάλον τμῆμα.

Β΄. Ἑλιγμὸς

Ὁ ἐφαρμοσθεὶς ἑλιγμὸς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατηγείου (Ἀρχιστράτηγος Κωνσταντῖνος), δὲν φαίνεται, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διατάξεως καὶ τῆς κατανομῆς τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, νὰ ἐφηρμόσθη ἐπὶ μιᾶς κατευθύνσεως, ἀλλὰ ἐφ᾿ ὅλου τοῦ μετώπου ἰσοπύκνωσις, μὲ κάποιαν πύκνωσιν ἔναντι τῶν κατοχυρωμένων τοποθεσιῶν τοῦ Κιλκὶς καὶ τοῦ χώρου Δορκὰς — Λαχανᾶς.

Ἐπίσης ὁ ἑλιγμὸς μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν (Κιλκὶς — Λαχανᾶς), μὴ κατοχυρωμένων, ἐπιτυγχάνων θὰ ἔκοπτε τὸν Βουλγαρικὸν στρατὸν εἰς δύο, ἡ δὲ διαφυγή του θὰ ἦτο πολὺ καταστρεπτικὴ δι᾿ αὐτόν, ἐφ᾿ ὅσον ἐν ταυτῷ κατελαμβάνετο ἐγκαίρως (ὑπὸ τῆς VII Μεραρχίας) ἡ γέφυρα τοῦ Ὄρλιακο, ἢ ἐτίθετο ὑπὸ τὰ μαζικὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ μας.

Ἡ διάταξις καὶ ἡ κατανομὴ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἦτο ἡ ἑξῆς:

— Τρεῖς (3) Μεραρχίαι εἰς ὀχυρωμένην τοποθεσίαν Κιλκίς.

— Τρεῖς (3) Μεραρχίαι εἰς ὀχυρωμένην τοποθεσίαν ἑκατέρωθεν ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης πρὸς Λαχανᾶν.

— Μία (1) Μεραρχία εἰς περιοχὴν Νιγρίτης.

Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀνήρχετο περίπου εἰς 63 Τάγματα (7 Μεραρχίαι τῶν 9 Ταγμάτων), ἡ δὲ τοῦ Βουλγαρικοῦ εἰς 48 Τάγματα (6 Ταξιαρχίαι τῶν 8 Ταγμάτων). Ἐπὶ πλέον οἱ Βούλγαροι ἔδιδον μάχην ἀμυντικὴν ἐπὶ κατοχυρωμένων τοποθεσιῶν καὶ ἦσαν ἰσχυρότεροι εἰς Πυρὰ Πυροβολικοῦ.

Ἡ μάχη ἤρξατο τὴν πρωΐαν 20ῆς Ἰουνίου 1913. Τὸ σύνταγμά μου (9ον Πεζικὸν) ἐξορμῆσαν ἐκ Μπάλτζας (ἤδη Μελισσοχῶρι) κατῆλθεν καὶ ἐδέχθη τὰ πρῶτα πυρὰ πυροβολικοῦ ἀμέσως νοτίως τῆς μὴ ὑφισταμένης τότε Νέας Σάντας. Τὸ ἔδαφος ἦτο ἑλῶδες παρὰ τὸν ποταμὸν Γαλλικὸν καὶ πλέον σταθερὸν καὶ παρέχον κάλυψιν πρὸς Μάνδρας (τότε Ἀμπάρκιοϊ). Τὴν τελευταίαν κατεύθυνσιν ἠκολούθησεν τὸ ΙΙον Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ, οὗτινος τὸν 5ον Λόχον διώκουν.

Οἱ Βούλγαροι ἀνέπτυξαν ζωηρὰν ἀντίστασιν καὶ κυρίως ἀπὸ τῶν ὀχυρωμένων σημείων, ἤτοι: Μάνδρες — ὑψώματα Γαλλικοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν κυριωτέρων σημείων μέχρι Ἀξιοῦ. Οἱ Βούλγαροι εἶχον χρησιμοποιήσει τὴν προκεχωρημένην τοποθεσίαν ἀπὸ Ἀξιοῦ μέχρι Κερδυλίων, καλυπτικὴν τῶν κυρίως τοποθεσιῶν Κιλκὶς — Λαχανᾶ πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀναπτύξωσι, καταπονήσωσι τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις καὶ νὰ τὰς φέρωσιν οὕτω κουρασμένας πρὸ τῆς κυρίας τοποθεσίας. Ἀλλὰ ἐπέτυχον τὸ ἀντίθετον. Ἡ Ἑλληνικὴ ὁρμὴ ἐσάρωσεν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου τὴν προκεχωρημένην ταύτην ἀντίστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις, συντεταγμένας νὰ λάβωσιν ἐπαφὴν μὲ τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως, μὲ ἠθικὸν ἄφθαστον.

Εἰς τὰς μάχας τῆς προκεχωρημένης τοποθεσίας, καὶ ἰδία εἰς τὰ περὶ τὸν σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν τοῦ Γαλλικοῦ (Σαλαμανλῆ), ἐφονεύθη ὁ ἡρωϊκὸς Ταγματάρχης τοῦ ΙΙΙου Τάγματος τοῦ 9ου Πεζικοῦ Κουτήφαρης. Εἷς ἁγνός, καὶ πέραν τοῦ δέοντος, διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκείνην ἐποχήν, εὐγενὴς Ἕλλην ἀνώτερος ἀξιωματικός. Τοῦτον μεταφερθέντα εἰς Μπάλτζαν (Μελισσοχῶρι) πρὸς νοσηλείαν εἰς τὸ ἐκεῖ Χειρουργεῖον ἐπεσκέφθη ὁ ἐν τῷ μεταξὺ ἔχων ἐγκαταστήσει, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ Στρατηγεῖον του, Βασιλεὺς Ἀρχιστράτηγος Κωνσταντῖνος. Τὸν ἠρώτησε:

— Πῶς εἶσαι, ἀγαπητέ μου Κουτήφαρη;

Καὶ ἀντὶ νὰ ἀπαντήσῃ ὁ θανασίμως τραυματισμένος Ταγματάρχης εἰς τὴν ἐρώτησίν του, ἀντεπερώτησεν:

— Νικῶμεν, Μεγαλειότατε;

Καὶ λαβὼν τὴν ἀπάντησιν καταφατικήν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ πλευρὸν καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ἁγίαν ψυχήν του εἰς τὸν Θεόν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς προκεχωρημένης Βουλγαρικῆς τοποθεσίας, στοιχιζομένης ἐν τῷ μετώπῳ τῆς IV Μεραρχίας διὰ Μάνδρας (Ἀμπάρκιοϊ) — ὑψώματα ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Γαλλικοῦ (Σαλαμανλῆ) κλπ. ἡ IV Μεραρχία ἐπροχώρησε πρὸς Βορρᾶν μὲ κατεύθυνσιν γενικὴν Ἅγιον Γεώργιον Κιλκὶς καὶ παρὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἔλαβεν ἐπαφὴν πρὸς τὴν Κυρίαν τοποθεσίαν ἐντὸς τῆς 20ῆς Ἰουνίου.

Ὁ 5ος Λόχος τοῦ ΙΙ Τάγματος, ὃν διώκουν, μαχόμενος ἐν τῇ κατευθύνσει μέσω δυτικῶς τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ, ἔχων δεξιὰ Λόχους τοῦ ΙΙΙου Τάγματος τοῦ ἰδίου Συντάγματος καὶ ἀριστερὰ Τάγμα τοῦ 8ου Πεζικοῦ, ἤχθη, μαχόμενος καὶ καταλαμβάνων διαδοχικὰ ὑψώματα, εἰς στενὴν ἐπαφήν, τὸ ἑσπέρας, μὲ περιπολίαν Τάγματος τῶν Βουλγάρων καὶ διῆλθε τὴν νύκτα πρὸ ταύτης μὲ τὴν λόγχην ἐπὶ τοῦ ὅπλου. Τὴν πρωΐαν τῆς 21 Ἰουνίου, ἐγένετο ἔφοδος καὶ κατελήφθη ἡ περιπολία, συλληφθέντων αἰχμαλώτων καὶ πολλοῦ ὑλικοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Λόχος μου μεθ' ὅλης τῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος ἐπροχώρησε πρὸς Βορρᾶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς κωμοπόλεως. Καὶ εἶτα συνεχισθείσης τῆς προχωρήσεως ἤχθημεν τὴν ἑπομένην ἐπὶ Κρουσίων ἔναντι τοῦ χωρίου Πορόϊα.

Ὡς προελέχθη, οἱ Βούλγαροι, ὠθούμενοι ἐκ μὲν τοῦ Κιλκὶς πρὸς Δοϊράνην, οἱ δὲ τοῦ Λαχανᾶ πρὸς Ὄρλιακο (Στρυμονικόν), ἐπέτυχον, ἐξαιρέσει ἐνίων αἰχμαλωτισθέντων τμημάτων των, νὰ διαφύγωσιν κατ' ὄγκον Βορείως Στρωμνίτσης — Μπέλες — Ἄνω καὶ Κάτω Νευροκόπιον, καὶ νὰ δώσωσι πλείστας ὅσας μάχας μέχρι λήξεως τοῦ Πολέμου. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀδράνεια τῆς VII Μεραρχίας (περιοχὴ Νιγρίτης πρὸς Στρυμονικὸν) νὰ μὴ καταλάβῃ ἢ θέσῃ ὑπὸ τὰ πυρά της, τὴν ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος γέφυραν τοῦ Ὄρλιακο (Στρυμονικόν).

Κατὰ τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Κιλκίς, ὁ Λόχος μου εἶχε σοβαρωτάτας ἀπωλείας: 28 νεκροὶ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα τραυματίας, ἤτοι ἀπωλείας προσεγγιζούσας τὸ 50%. Ὅλοι ἐπολέμησαν μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ πείσματος.

β'. Μάχαι βορείως Μπέλλες

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἡ IV Μεραρχία, διὰ Ποροΐων ἀνῆλθεν ἐπὶ Μπέλες ἐγγὺς τῆς κορυφῆς Σαγιαμὲν Κιγιασὶ καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στροῦμα (παραποτάμου Στρυμῶνος), ἑκατέρωθεν τοῦ χωρίου Γάμπροβον, καὶ ἐγκατέστησεν προφυλακὰς ἡμικυκλικῶς εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἄκρα της νὰ στηρίζωνται: εἰς τὸ Μπέλλες καὶ τὸ μέσον της (8ον πεζικόν), εἰς τὴν Στροῦμαν.

Ἅμα τῇ ἔω τῆς ἑπομένης, ἐπὶ ἔναντι τοῦ μετώπου τῶν προφυλακῶν ὁδοῦ, ἐσημειώθη Βουλγαρικὴ φάλαγξ, πυροβόλων καὶ ὀχημάτων, κατερχομένη ἐκ Στρωμνίτσης πρὸς Ἄνω Πετρίτσι. Ἀδιάτακτος ἐξόρμησις ἐγένετο τῶν ἔναντι ταύτης, ἐν προφυλακαῖς Λόχων τοῦ 8ου Πεζικοῦ καὶ τοῦ 9ου τοιούτου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἡμέτερος Λόχος καὶ μετὰ μάχην ὀλίγων λεπτῶν,

ὅλη αὐτὴ ἡ φάλαγξ, ἀποτελουμένη ἀπὸ εἰκοσάδα Πυροβόλων καὶ πληθὺν ἄλλων ὀχημάτων, περιῆλθεν εἰς τοὺς ἄνω Λόχους τοῦ 8ου πεζικοῦ καὶ κυρίως τοῦ ἡμετέρου Λόχου.

Εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐφονεύθη ὁ ἡρωϊκὸς Λοχαγὸς τοῦ 8ου Πεζικοῦ Χρυσομάλλης. Ἄριστος καὶ ἱκανὸς ἀξιωματικός.

Μετὰ ταῦτα, ἡ IV Μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τὸν ροῦν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Στροῦμα ἤχθη εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ἄνω Πετριτσίου καὶ εἶτα ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατὰ τὴν διαδρομὴν ταύτην συνήντησε καταυλισμὸν Βουλγάρων πλήρη πτωμάτων, θανόντων ἐκ χολέρας. Ἐδῶ ἤρχισεν ἡ προσβολὴ καὶ τῶν ἡμετέρων ἐκ τῆς ἐπαράτου ταύτης νόσου, τῆς τρομερᾶς καὶ ἀπαισίου, ἥτις ἐντὸς ὡρῶν ἀπετελείωνεν τοὺς προσβληθέντας παρ᾽ αὐτῆς. Οἱ θάνατοι ἐσημειώθησαν εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας κάμει ἐμβολιασμὸν διὰ τοῦ σχετικοῦ ἐμβολίου, ἢ εἶχον κάμει μόνον μίαν φοράν. Οἱ ἄλλοι τὴν ἐπέρασαν ὑπὸ μορφὴν χολορίνης (διαρροίας), καὶ εὐθὺς ἠρχίσαμεν ἀνερχόμενοι πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ Στρυμῶνος.

Γενικῶς αἱ μάχαι βορείως τοῦ Μπέλλες, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἔχουσιν οὕτως:

Α΄. Ἔδαφος

Τὸ βορείως τοῦ Μπέλλες καὶ Ἀγγίστης ἔδαφος τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐντὸς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς βαθείας γραμμῆς τοῦ Στρυμῶνος, ὅστις διὰ Ντούμνιτσας — Τσουμαγιᾶς κατέρχεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος μέσω Ἀγγιστρίου καὶ Κούλας.

Ἀνατολικῶς καὶ Δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχουσιν αἱ ὀροσειραί:

— Ἀνατολικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Ὀρβήλου, ἐκσπωμένη ἐξ ὄρους Ρήλου.

— Δυτικῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Δυτικοῦ Ὀρβήλου (Λιάλες Πλανίνα).

Ἀμφότεραι κατερχόμεναι πρὸς Νότον χύνουσι τὰ ὕδατά των πρὸς Στρυμῶνα.

— Τὸ ἔδαφος, λίαν ὀρεινόν, δὲν ἔχει εἰ μή:

— Πρὸς Ἀνατολὰς τὴν ὁδὸν Σερρῶν — Κάτω καὶ Ἄνω Νευροκοπίου — Λιαχομίας πρὸς Σαμάκοβον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Τατὰρ Παταρτζὶκ καὶ ὀψίπεδον Σοφίας.

— Πρὸς Δυσμὰς Στρώμνιτσα — Πέτσοβον.

— Εἰς τὸ κέντρον τῶν ὁδῶν Ντουμνίτσας — Τσουμαγιᾶς — Ἄνω Πετριτσίου — Κούλας — Σιδηροκάστρου.

Β΄. Ἑλιγμὸς

Καὶ εἰς τὰς βορείως τοῦ Μπέλλες — Ἀγγίστρου μάχας δὲν ἐφηρμόσθη ἑλιγμός, ἀλλ᾽ ἐφηρμόσθη γραμμικὴ παράταξις ὅλων τῶν μεραρχιῶν μὲ κάποιαν πύκνωσιν τῶν ζωνῶν ἐνεργείας ἑκατέρωθεν τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ.

Ὅταν ἡ III Μεραρχία εἰς Πέτσοβον, λόγῳ τῆς ἐκκλίσεως τῶν Σέρβων πρὸς Δυσμάς, ἐδέχθη ἐπίθεσιν ἰσχυρὰν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, συνεπτύχθη εἰς

Πέτσοβον καὶ μόλις συνεκρατήθη Νοτίως τούτου, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν μονάδων της καὶ οὕτω ἀπεφεύχθη ἡ πλευροκόπησις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἀπειλὴ τῶν μετόπισθεν, ἂν οὗτοι κατήρχοντο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρούμα ποταμοῦ (Πανικιδΐ).

Γ'. Δρᾶσις IV Μεραρχίας καὶ 9ου Πεζικοῦ

Ἡ IV Μεραρχία καὶ δὴ τὸ 9ον Πεζικόν, οὗτινος τὸν 5ον Λόχον διώκουν ἠκολούθησεν κατὰ γενικὴν ἔννοιαν τὴν κατεύθυνσιν:

Ἄνω Πετρίτσι — Λίχνοβον — Τόσκο — Τσεπέρεβον — Βραχοκοπανίτσα — Τσαμὶ Τεπὲ — Χασὰν Πασᾶ.

Κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην ἔδωσε μάχας τὴν 7, 10, 15, καὶ 17ην Ἰουλίου.

Οἱ Βούλγαροι, ὅλα τὰ ἀντερείσματα τὰ κατερχόμενα ἐκ Δυτικοῦ Ὀρβήλου εἰς Στρυμῶνα, τὰ εἶχον ὀργανώσει δι' ὀρυγμάτων καὶ ἐκ τούτων ἐμάχοντο μέχρι προσεγγίσεως εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων, ὁπότε ὑπεχώρουν εἰς τὸ ἀμέσως ἑπόμενον ὀργανωμένον ἀντέρεισμα.

Αἱ κυριώτεραι μάχαι τοῦ 9ου πεζικοῦ εἶναι αἱ κατὰ τὰς ἄνω ἡμερομηνίας καθοριζόμεναι.

Τὴν 17ην Ἰουλίου, καὶ περὶ ὥραν 11ην πρωϊνήν, ἐσήμανον ἑκατέρωθεν αἱ σάλπιγγες «παύσατε πῦρ», ὅπερ προοδευτικὰ ἔπαυσε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης. Παρεμείναμεν ἐπὶ τῶν θέσεών μας καὶ εἰς μάχην. Περὶ ὥραν 15ην τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἦλθεν εἰς τὴν θέσιν μου ὁ Διοικητὴς τοῦ τάγματός μας Ταγματάρχης Τριλύβας, ὅστις μοῦ εἶπεν, ὅτι ἐπελέγην, νὰ καθορίσω μετὰ Βουλγάρων Ἀξιωματικῶν τὸ ὅριον μεταξὺ τῶν γραμμῶν μάχης, ὅπερ δὲν θὰ ὑπερέβαινον οὔτε ἐμεῖς, οὔτε οἱ Βούλγαροι καὶ ἀπῆλθεν, χωρὶς καμμίαν ἄλλην ὁδηγίαν.

Πράγματι μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθη εἷς Βούλγαρος Ἀξιωματικὸς Ἐπιτελείου, ἔφιππος καὶ μεγαλοπρεπής. Ἐξῆλθον τῶν γραμμῶν καὶ ἐπροχώρησα πρὸς τὸ μέρος του, συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς στρατιώτου μου, γνωρίζοντος καλῶς τὴν Βουλγαρικήν. Ἡ ἐμφάνισίς μου ἦτο περίεργος. Ἀξύριστος ἀπὸ καιροῦ καὶ μὲ γένεια. Λασπωμένος, χωρὶς κανὲν διακριτικὸν βαθμοῦ, διότι τὰ εἴχαμεν ἀφαιρέσει, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, κατόπιν διαταγῆς, ἵνα μὴ παρέχωμεν στόχον εἰς τοὺς Βουλγάρους, διότι παρετηρήθησαν πολλοὶ θάνατοι καὶ τραυματισμοὶ Ἀξιωματικῶν καὶ ἀπέδιδον τοῦτο εἰς τὰ χρυσίζοντα γαλόνια τοῦ πηλικίου τῶν Ἀξιωματικῶν.

Ὁ Βούλγαρος Ἀξιωματικός, ἀποτεινόμενος εἰς ἐμένα, μὲ ἠρώτησε βουλγαριστί:

«Δὲν εἶναι ἐδῶ κανένας ἀξιωματικός;»

Ὅταν ὁ συνοδεύων με στρατιώτης τοῦ εἶπεν ποῖος εἶμαι, κατῆλθε τοῦ ἵππου του καὶ ἐχαιρετήθημεν στρατιωτικῶς καὶ διὰ τῆς χειρός. Ἐκαθίσαμεν καὶ γαλλιστὶ ἀνεκοινώσαμεν ἀλλήλους τὴν ἣν εἴχαμεν ἐντολήν.

Ὁ Βούλγαρος ἠκολουθεῖτο ὑπὸ δεκάδος στρατιωτῶν, φορτωμένων λευκὰς ἐπὶ πασσάλων σημαίας, καὶ ἐζήτει παρ' ἐμοῦ νὰ τοποθετήσωμεν δύο σειρὰς σημαιῶν, καὶ ὁ ἐνδιάμεσος χῶρος νὰ θεωρῆται οὐδέτερος.

Τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι ἐγὼ δὲν εἶχα σημαίας καὶ τοῦ ἐπρότεινα νὰ θέσωμεν μίαν σειρὰν διὰ τῶν ἰδικῶν του σημαιῶν, συνιστῶντες εἰς τοὺς στρατιώτας μας, ἀμοιβαίως, νὰ μὴ ὑπερβῶσι ταύτας. Μοῦ ἐζήτησε χρόνον νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Διοικητήν του καὶ ἀπεχωρίσθημεν. Τὸ ἑσπέρας οἱ Βούλγαροι ἐτοποθέτησαν μίαν σειρὰν λευκῶν σημαιῶν καὶ οὕτω τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔληξεν. Εἶχεν ὑπογραφῇ κατ' ἀρχὰς 4ήμερος ἀνακωχὴ καὶ εἶτα ἡ ὁριστικὴ τοιαύτη.

Ἀπὸ 19 Ἰουλίου, τὸ 9ον Πεζικόν, συγκεντρωθὲν ὀπίσω ἀρκετὰ τῆς νέας γραμμῆς μάχης, ἐβάδιζε διὰ Τζαμὶ - Τεπὲ εἰς θέσεις Ν.Δ. Πετσόβου καλυφθὲν ὑπὸ προφυλακῶν. Ἡ μεταστάθμευσις αὕτη ἐγένετο ἵνα καλυφθῇ τὸ κενὸν μεταξὺ ΙΙΙ Μεραρχίας, εὑρισκομένης ἀμέσως νοτίως Πετσόβου καὶ τῶν Σέρβων, ἵνα, ἂν αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπανελαμβάνοντο νὰ ὑπάρχῃ συνδυασμὸς μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ ἡμῶν.

Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονήν μας, ἐντολῇ τῆς Μεραρχίας, ἐξετέλεσα ἐφίππους ἀναγνωρίσεις διὰ νὰ ἐξακριβώσω ποῦ εὑρίσκετο τὸ δεξιὸν τῶν Βουλγάρων. Διῆλθον τὸ Πέτσοβον καὶ ἐστράφην πρὸς Β.Δ. Τὸ Πέτσοβον ἦτο κενόν. Τέλος συνηντήθην μὲ Βουλγάρους εἰς μεγάλην πρὸς τὰ Β.Δ. ἀπόστασιν. Μετά τινας ἡμέρας ὑπεγράφη ὁριστικὴ ἀνακωχὴ καὶ ὁ πόλεμος μὲ τοὺς Βουλγάρους ἐτελείωσεν.

Δ'. Διάφορα ἐνδιαφέροντα

1) Εἰς τὴν μάχην τῆς 11ης Ἰουλίου, καὶ εἰς τὰ ὑψώματα Κασσελόν, ἐφονεύθη εἰς τὸν ἀμέσως ἀριστερὰ Λόχον, ὁ Διοικητής του καὶ συμμαθητής μου Διονύσιος Γαρίδης ἐκ τῆς Δυτικῆς Μάνης. Ἕνας ἄριστος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως νεαρὸς Ἀνθυπολοχαγός, πολλὰ προοιωνιζόμενος. Ἐτάφη ἐπὶ τόπου, ἐντὸς τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους.

2) Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου 1913, συνεκροτήθη ὑπὸ τῆς Μεραρχίας τοπογραφικὸν Συνεργεῖον, ἵνα συντάξῃ πρόχειρα τοπογραφήματα ὅλων τῶν πεδίων μαχῶν, τῶν βορείως τοῦ Μπέλλες συναφθεισῶν τοιούτων, προκειμένου τὸ βορείως τοῦ Μπέλλες ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καταληφθὲν ἔδαφος νὰ παραμείνῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους. Αἱ ἐργασίαι του ἦσαν τελείως πρόχειροι καὶ ἔβαινον καλῶς, ὁπότε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 31ης Ἰουλίου, περιεπέσαμεν εἰς ἐνέδραν Βουλγάρων, βορείως τοῦ χωρίου Κόγκο ἐντὸς βαθέως περιορισμένου κοιλώματος, δασωμένου καὶ διαρρεομένου ὑπὸ μικροῦ παραποτάμου. Οἱ ἐνεδρεύοντες, ἀπετελοῦντο ἀπὸ λιποτάκτας τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, χωρικοὺς καὶ χωρικάς. Ἀφοῦ μᾶς ἄφησαν νὰ εἰσέλθωμεν ἅπαντες εἰς τὸ κοίλωμα, προσέβαλον τοὺς τελευταίους καὶ ἐφόνευσαν ἕνα στρατιώτην. Οἱ λοιποὶ δύο σύντροφοί των ἐγκατέλειψαν τὰ φορτηγὰ ζῶα καὶ ἐκρύβησαν ἐντὸς τοῦ δάσους. Οἱ πυροβολισμοὶ μᾶς εὗρον ὅλους τοὺς λοιποὺς συγκεντρωμένους, ἤτοι 6 Ἀξιω-

ματικούς (Λοχαγός Σταμουλάκης καὶ Ἀνθυπολοχαγοὶ Κοσμᾶς, Δρομᾶζος, Σγουμπᾶκος, Παπουλᾶκος, Ἐξαρχάκης) καὶ περὶ τοὺς 10 στρατιώτας (ἡμιονηγοὺς καὶ ὑπηρέτας), καὶ ἐδεχόμεθα πυρὰ ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ. Ἀπεφασίσθη νὰ προχωρήσω ἐγὼ μετὰ δύο στρατιωτῶν πρὸς κάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων, οἵτινες θὰ ἠκολούθουν τὴν ὁδόν, ὁδηγοῦντες τὰ φορτηγὰ καὶ τοὺς κέλητας ἵππους. Ἠκολούθησα τὴν παρυφὴν τοῦ δάσους, ὁπότε ἐδέχθην πυρὰ καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, προφανῶς ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Κόγκο. Μεταξὺ τῶν βαλόντων καθ' ἡμῶν ἦσαν καὶ γυναῖκες μὲ δρεπάνια. Τὰ πυρά μας τοὺς ἐζάλισαν. Ἀλλά, ἐν τῷ μεταξύ, οἱ ἀκολουθοῦντες μὲ τὰ ζῶα Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ὑποχρεούμενοι νὰ βαδίζωσι διὰ τοῦ ἀκαλύπτου ὑπὸ δάσους μέρους, ἐδέχοντο πυρὰ πανταχόθεν καὶ ἐφώναζον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ γυρίσωμεν πίσω, ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν. Συγκεντρωθέντες εἰς τὸ ἴδιο μέρος, ἀπεφασίσαμε νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς ἵππους καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα μετὰ τῶν ἀποσκευῶν, καὶ ὡπλισμένοι ὅλοι δι' ὅπλων, νὰ διαφύγωμεν πρὸς Δυσμάς, ἤτοι πρὸς παλαιὰν Βουλγαρίαν. Ἐπροχωρήσαμεν ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ ἀνήλθομεν εἰς τὰ πλευρὰ μεγάλου ὑψώματος, ἔνθα ὑπῆρχε ἓν κτῆμα ἀποψιλωμένον ἐκ δένδρων καὶ ὑπῆρχον ἐρείπια παλαιᾶς λιθίνης καλύβης καὶ παρ' αὐτὴν ἑτέρα ἐκ κλάδων. Αἴφνης εὑρέθημεν πρὸ 6—7 συμμοριτῶν, οἵτινες, μὴ ἀναμένοντες τὴν ἐκεῖ ἐμφάνισίν μας, αἰφνιδιάσθησαν καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὸ παρακείμενον δάσος βαλλόμενοι παρ' ἡμῶν. Ἀσφαλῶς ἐλάχιστοι θὰ ἐπέζησαν. Εἶτα, ἐγκαταλείποντες αὐτούς, ἐβαδίσαμεν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅπου ἐφθάσαμεν, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους, ἀφήνοντες τὴν πρὸς Βουλγαρίαν κατεύθυνσιν καὶ στραφέντες πρὸς Νότον, μὴ συναντηθέντες μὲ τοὺς ἐνεδρεύοντας εἰς τὴν κορυφὴν Βουλγάρους.

Βαδίζοντες καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Πανσελήνου, καὶ αἴροντες τὰς συναντωμένας ἐκ τῶν, καθ' ὁδόν, ποιμνιοστασίων ὑπὸ τῶν ποιμένων προσβολὰς διὰ πυροβολισμῶν, ἐφθάσαμεν τὴν ἑπομένην πρωΐαν εἰς Ἄνω Πετρίτσι, ἔνθα συνηντήσαμεν ἡμέτερα τμήματα, ἅτινα μᾶς περιέθαλψαν, (Συνταγματάρχης Μαντᾶς) καὶ μᾶς μετέφερον διὰ διτρόχου ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ ἐκεῖθεν εἰς κάτω Πετρίτσι, ἔνθα ἐπιβιβασθέντες τοῦ Σιδηροδρόμου ἐφθάσαμεν ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἰς Θεσσαλονίκην.

Ἀλλ' ὁ Πόλεμος ἐτελείωσεν, καὶ μετὰ παραμονὴν ἐπί τινα χρόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπανήλθομεν εἰς Καλάμας, ἔνθα, προαχθείς, ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ, παρέμεινα μέχρι τοῦ ἔτους 1917, ὁπότε ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ κατίσχυσεν τὸ Βενιζελικὸν καθεστώς.

Ὑπηρέτουν τότε ὡς Λοχαγὸς εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς XIV Μεραρχίας, καὶ μετετέθην εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς III Μεραρχίας, εὑρισκομένης ἐν τῷ Μετώπῳ, ἑκατέρωθεν τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ, (Περιοχὴ Μεριχόβου Δυτικῆς Μακεδονίας).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διοικητὴς τῆς ἄνω ΙΙΙ Μεραρχίας, ἦτο ὁ Συνταγματάρχης Τρικούπης, ὅστις βραδύτερον, προήχθη εἰς Ὑποστράτηγον. Παρεμείναμεν εἰς τὰ χαρακώματα μέχρι τῆς ἐξορμήσεως.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία περιβαλλομένη ἑκατέρωθεν ὑπὸ Γαλλικῶν Μονάδων, (ΙΙα Ἀποικιακή), ἐξώρμησεν καὶ ὑπερνικῶσα τὰς Βουλγαρικὰς ἀντιστάσεις, ἤχθη πρὸς Περλεπέν, ὅν καὶ κατέλαβεν μετὰ Γαλλικῶν Τμημάτων. Εἶχε μόνον τὰ δύο Συντάγματά της Πεζικοῦ (6ον καὶ 12ον). Τὸ 2) 39 Εὐζώνων, ἐντεταγμένον κατὰ τὸν Πόλεμον χαρακωμάτων, εἰς τὸ Περιστέρι (συνέχεια κορυφογραμμῆς Βίτσι) καὶ μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὴν Μεραρχίαν.

Ἡ Μεραρχία, ὑπηγμένη εἰς τὴν Γαλλικὴν Διοίκησιν (AFO), συνέχισε τὴν προχώρησίν της καὶ ἔφθασεν, μετὰ μάχας, ἅς ἔδωσεν εἰς Κότσιβερ, Μπρόντ, ΝΔ Σκοπίων, εἰς Σκόπια, ἔνθα παρεδόθησαν εἰς Γαλλικὰ μικροτμήματα Ἱππικοῦ 30 χιλιάδες Βουλγάρων, καίτοι αἱ Ἑλληνικαὶ Μονάδες εὑρίσκοντο πλησιέστερον πρὸς τὰ Σκόπια. Τοῦτο τὸ ἔπραττον οἱ Βούλγαροι, προφανῶς, λόγω φόβου ἐκδικήσεων, ἤ ἄλλης τινὸς αἰτίας.

Μετὰ παραμονὴν εἰς τὰ Σκόπια ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, ἡ ΙΙΙ Μεραρχία συνέχισεν τὴν προχώρησίν της καὶ διὰ Φερζοβὶκ — Κοσσυφοπεδίου — Πριστίνας — Πρεκούπλιε ἤχθη εἰς Νίσσαν τῆς Σερβίας, ἔνθα ἀνεσχέθη ἡ πρὸς Βελιγράδιον, πορεία της τῶν Αὐστριακῶν ὑπογραψάντων Ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς συμμάχους.

Μετὰ παραμονὴν ἐπὶ 15 περίπου ἡμέρας, ἡ Μεραρχία ἐκινήθη πρὸς Πιρὸτ τῆς Σερβίας καὶ ἐπεστάθμευσεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Πιρὸτ χωρία. Εἰς χῶρον Πιρὸτ ἡ Μεραρχία παρέμεινεν πλέον τῶν τριῶν μηνῶν. Ἐκεῖ οἱ ἄνδρες της προσεβλήθησαν ἀπὸ τὴν Πανευρωπαϊκὴν τότε ἀσθένειαν «τῆς Ἱσπανικῆς γρίππης» καὶ ἀπώλεσεν πλέον τῶν 300 ὁπλιτῶν της καὶ τὸν ἱερέα της Ἀρχιμανδρίτην τοῦ Στρατοῦ. Ἅπαντες ἐτάφησαν εἰς τὸν ἴδιον χῶρον τοῦ Νεκροταφείου Πιρότ,

ἔνθα, μερίμνῃ τοῦ Μηχανικοῦ τῆς Μεραρχίας, (Ἀνθυπολοχαγὸς Νόμπελης), ἀνηγέρθη καὶ πρόχειρον ἐκ μπετὸν μνημεῖον.

Ἐπιτευχθείσης γενικῆς Εἰρήνης, ἡ Μεραρχία ἐκινήθη πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ κάτωθι δρομολόγιον κινήσεως τῶν Μονάδων της, κινουμένων διαδοχικῶς:

1) Μέχρι Τσαριμπρόντ: ὁδικῶς.

2) Ἀπὸ Τσαριμπρὸντ διὰ Σόφιας — Κιούστευτηλ μέχρι Γκιούζεβο χωρίον, παρὰ τὴν Γιουγκοσλαβικὴν — Βουλγαρικὴν μεθόριον: σιδηροδρομικῶς.

3) Ἀπὸ Γκιούζεβο — Ἐγρὶ Πάλαικα — Κουμάνοβο — Σκόπια: ὁδικῶς,

4) Ἀπὸ Σκόπια εἰς Γευγελῆν: σιδηροδρομικῶς.

5) Ἀπὸ Γευγελῆς εἰς Περιοχὴν Θεσσαλονίκης: ὁδικῶς. Ἤτοι ἡ Μεραρχία διήνυσε πλέον τῶν 1000 χιλιομέτρων.

Ἐκ Θεσσαλονίκης ἡ ΙΙΙ Μεραρχία συνεκεντρώθη εἰς Νέστον ποταμὸν ἑτοιμαζομένη διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δυτικῆς Θράκης, εἰς ἣν καὶ συμμετέσχε μερικῶς.

Ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ἔληξεν, καὶ μετ᾿ ὀλίγον ἤρξατο ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τοιοῦτος.

Κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀνωτέρω κίνησιν τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας, ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμεν, ὅτι ὅλαι αἱ πόλεις καὶ κωμοπόλεις εἶχον πολυαρίθμους Κοινότητας Ἑλληνικάς, οἱ δὲ Δήμαρχοί των ἦσαν Ἕλληνες. Οὕτω:

— Εἰς Σκόπια ὁ Δήμαρχος ἦτο Ἕλλην καὶ ὠνομάζετο Πετρίδης.

— Εἰς Φερζοβὶκ καὶ Πριστίναν ἐπίσης.

— Εἰς Νίσσαν εἷς Ἕλλην ὀνόματι Δούκας.

— Εἰς Βελιγράδι, ὡς μᾶς ἔλεγον, εἷς Ἕλλην ὀνόματι Βυζάντιος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἐκ τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας, ἐπανελθούσης εἰς τὴν ἐν Εἰρήνῃ ἕδραν της, (Πάτρας), ἐτοποθετήθην, ταγματάρχης ὤν, Ἐπιτελάρχης τῆς XIV Μεραρχίας, ἧς τὴν τύχην ἠκολούθησα μέχρι λήξεως τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀγῶνος καὶ τῆς μετὰ τούτου στρατηγικῆς συγκεντρώσεως τοῦ Ἕβρου.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐχρησιμοποιήθην ὡς Πρόεδρος, τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὁροθέτησιν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς Μεθορίου εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἐπανελθούσης τῆς XIV Μεραρχίας εἰς Καλάμας, τὸ 1923, συμμετέσχον εἰς τὸ κατὰ Πλαστήρα Κίνημα καὶ ἀπετάχθην.

Εἶχον τότε τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου. Παρέμεινον ἐπὶ 3,½ ἔτη ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος καὶ ἐπὶ Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως ἀνεκλήθην πρῶτος

ἐκ τῶν Ἀντισυνταγματαρχῶν τοῦ ὅπλου μου. Ἐφοίτησα τότε εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1917, εἶχον φοιτήσει καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Ἐπιτελικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς Σχολὰς ταύτας ἐδίδασκον καθηγηταὶ Γάλλοι ἀξιωματικοί.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σχολῆς Ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως ἀποφοίτησιν, Συνταγματάρχης ὤν, ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τοῦ 30οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ μὲ ἕδραν τὴν Ἔδεσσαν, ἔνθα παρέμεινον ἐπὶ διετίαν μέχρι τοῦ 1928 καὶ εἶτα ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τοῦ Συνοριακοῦ Τομέως Ἕβρου, τῆς μεγαλυτέρας Πεζικῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μὲ ἕδραν τὸ Διδυμότειχον. Παρέμεινον ἐπὶ διετίαν Διοικητὴς τῆς Μονάδος ταύτης καὶ τὸ 1930 ἐτοποθετήθην Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ μὲ ἕδραν τὴν Καβάλαν.

Τὸ 1931, μετετέθην ὡς Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, μὲ ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην, ἔνθα παρέμεινον μέχρι τοῦ προβιβασμοῦ μου εἰς Ὑποστράτηγον (ἔτος 1934) καὶ ἐτοποθετήθην Διοικητὴς τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας μὲ ἕδραν τὰς Πάτρας.

Ὡς Διοικητὴς τῆς ἄνω Μεραρχίας, παρέμεινον μέχρι τοῦ 1937 καὶ εἶτα ἐτοποθετήθην ὡς διοικητὴς τοῦ Σχολείου Πολέμου εἰς Θεσσαλονίκην. Παρέμεινον ὡς Διοικητὴς τῆς Σχολῆς ταύτης ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1938 παρέλαβον τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ μὲ ἕδραν τὴν Καβάλαν, προβιβασθεὶς εἰς Ἀντιστράτηγον.

Ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 1938, 1939 καὶ 1940, μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ Πολέμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καθ᾽ ὑμῶν ἐν Ἀλβανίᾳ, εἰργάσθην προσωπικῶς διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὀχυρώσεως τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς Μεθορίου, ἀπὸ Περσὲκ (Ἄνω Βροντοῦ), μέχρι ἐκβολῶν Νέστου ποταμοῦ. Ὑπὲρ τὰ 500 πυροβολεῖα καὶ πολυβολεῖα κατεσκευάσθησαν μεταξὺ τῶν, ὑπὸ τοῦ Φρουρίου κατασκευαζομένων ὀχυρῶν, κωλύματα κατὰ ἁρμάτων ἐπὶ τῶν μᾶλλον πιθανῶν διαβάσεων καὶ ἄλλα ἔργα ἀμύνης συνετελέσθησαν μὲ ἐλάχιστα ἔξοδα, τοῦ δημοσίου παρέχοντος τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὰ μπετὸν ὑλικὰ καὶ τῶν χωρικῶν ἐργαζομένων προσωπικῶς κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς, ἄνευ ἀμοιβῆς τινος.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ὁ Ἑλληνο - Ἰταλικὸς Πόλεμος μὲ εὗρεν διοικοῦντα τὸ ἄνω Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιστράτευσίν του καὶ τὴν παρέλευσιν τοῦ 15νθημέρου, βλέπων ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν προετίθεντο νὰ μᾶς ἐπιτεθῶσιν ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον νὰ μὲ διαθέσῃ εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐπὶ ἀναλόγου, μὲ τὸν βαθμόν μου, διοικήσεως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἀπεδέχθη τοῦτο, καὶ μεταβὰς εἰς Ἀλβανίαν διώκησα ἀρχικῶς τὴν ὁμάδα Μεραρχιῶν, Κ, (Κοσμᾶ), καὶ μετὰ τὴν κατά-

ληψιν ἐν μέρει ὑπὸ ταύτης τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχοπόλεως, παρέλαβον τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Ἀλλὰ τὰ τῆς Διοικήσεως τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων, ἐμφανίζονται πιὸ κάτω, βάσει τοῦ ὁποίου συνετάγη καὶ ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ πολεμικὴ ἔκθεσις τῶν Μονάδων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

1) Διατί οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Πολλὰ ἐγράφησαν παρὰ διαφόρων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τὰ ὅσα γράφω κατωτέρω συνήγαγον πολὺ μεταγενεστέρως ἐκ συζητήσεων καὶ βεβαιώσεων διαφόρων προσώπων.

Ἡ μὴ ἀπόρριψις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν ὀφείλεται εἰς τὴν μὴ Στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, (Ἀρχιστράτηγος Παπάγος), ἥτις δὲν κατενοήθη καὶ δὲν ἐγένετο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ὅπως αὕτη δέον νὰ κατανοῆται καὶ νὰ διεξάγηται. Ὑπάρχει, ὅμως, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν μία δικαιολογία. Τὸ ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν ἤθελον νὰ ρίψωμεν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐβοήθησαν, διὰ παρεμποδίσεως ἔν τινι ποσοστῷ διὰ τῆς ἀεροπορίας των καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ στόλου των εἰς Ἀδριατικὴν τὰς Ἰταλικὰς μεταφοράς. Διατί; Θὰ τὸ εἴπωμεν ἀμέσως κατωτέρω.

Κατ' ἐμὲ ἡ Στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις προπαρασκευάζεται καὶ ἐκτελεῖται κατὰ γενικὴν ἔννοιαν ὡς ἑξῆς:

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, κατὰ τὰς ἀμέσως προηγουμένας νικηφόρους διὰ τὸν στρατόν του τακτικὰς μάχας, δέον νὰ προΐδῃ βάσει καὶ τῶν σχετικῶν Στρατηγικῶν πληροφοριῶν, ἃς τὸ Ἐπιτελεῖον θὰ ἔχῃ περισυλλέξῃ, ἐπὶ ποίας νέας Στρατηγικῆς τοποθεσίας ὁ ἀντίπαλος προβλέπεται ὅτι δύναται νὰ ἑδραιωθῇ καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ἀπαγορεύσῃ, διὰ γωπῶν, προσφερομένων εἰς τοῦτο δυνάμεων καὶ μέσων, καὶ διὰ τῆς συγκλίσεως καὶ καταλλήλου κατευθύνσεως τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ στερεοποιηθῇ ἐπὶ τῆς νέας τοιαύτης τοποθεσίας.

Ἴδωμεν τί διεξήχθη στὴν πραγματικότητα καὶ διατί.

Ἡ Κορυτσᾶ κατελήφθη τὴν 22αν Νοεμβρίου 1940, ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Συγκροτήματος Κ. καὶ τοῦ Γ' Σώματος. Οἱ Ἰταλοί, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων κατεδείχθη, εἶχον ἐκκενώσει τὴν Κορυτσᾶν πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μοράβα, ὡς τοῦτο καταδεικνύει ἡ μὴ σύλληψις αἰχμαλώτων καὶ ἡ μὴ κατάληψις ὑλικοῦ τοῦ πεδίου μάχης.

Οὕτω οἱ Ἰταλοί, ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου, ἀφ' ἧς τὸ ἡμέτερον «Συγκρότημα Κ» εἶχε διακόψει τὴν κυρίαν καὶ μόνην ἁμαξιτὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων — Κορυτσᾶς παρὰ τὴν Βόνιτσαν, συνέπτυξαν τοὺς ὄγκους τῶν Στρατευμάτων των, ὡς καὶ τὸ κινητὸν ὑλικόν των ἐκστρατείας πρὸς τὴν Γενικὴν τοποθεσίαν:

Πόγραδετς — Κάμια — Γκιούρα — Γκάντι — Ὀστροβίτσα ὅσον ἀφορᾶ τὸν Τομέα Κορυτσᾶς, ὅσον δὲ ἀφορᾶ τὸν ΝΔ τομέα ἀπὸ Ἀώου — Ἑλληνο - Ἀλβανικὴ Μεθόριος ἐξηκολούθουν νὰ συμπτύσσωνται μαχόμενοι μέχρι ἀρχῶν Δεκεμβρίου 1940 ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους.

Καθ' ἅπαντα τὸν ἄνω χρόνον, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, οὐδὲν ἐποιήσατο ἀπὸ Στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἤτοι δὲν ὤθησε τμήματα εἰδικὰ ἢ καὶ αὐτὰς τὰς Μεραρχίας τῆς Γραμμῆς διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κυρίων σημείων τῆς ὡς ἄνω Στρατηγικῆς τοποθεσίας (Κάμια — Γκιούρα — Γκάντι — Ὀστροβίτσα) ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Κορυτσᾶς, ἀλλὰ περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ τηρῇ τὴν ἐπαφὴν διὰ τῶν Μεραρχιῶν τῆς Γραμμῆς μάχης, καὶ μόνον τῇ ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ μου τὸ «Συγκρότημα Η» ἤχθη εἰς τὴν κατάληψινΜοσχοπόλεως καὶ εἶτα πρὸς τὰ κύρια σημεῖα τῆς κορυφογραμμῆς Ὀστροβίτσας.

Οὕτως εἶχεν ἡ κατάστασις μέχρι 4 Δεκεμβρίου, ἤτοι 12 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πτώσεως Κορυτσᾶς, χωρὶς νὰ ἐνεργηθῇ Στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις.

Τὴν 4ην Δεκεμβρίου, τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου ἐλθόντος μέσω Ἰωαννίνων εἰς Κορυτσᾶν, μετὰ τοῦ τότε διαδόχου Παύλου, ἔγινε πολεμικὸν Συμβούλιον εἰς ὃ συμμετέσχομεν: Παπάγος, Πιτσίκας, Τσολάκογλου καὶ ἐγώ. Ὁ Ἀρχιστράτηγος μᾶς ἀνεκοίνωσεν τὰς προθέσεις του ὅτι: Ἡ ἐπίθεσις θὰ συνεχισθῇ (δὲν ὡμίλησεν περὶ ἐκμεταλλεύσεως, διότι αὐτη εἶχεν παρέλθει ἀχρησιμοποίητος ἐν χρόνῳ) κατὰ τὴν Γενικὴν ἔννοιαν Ἰωάννινα — Χάνι Μπαλαμπὰν πρὸς Σκοῦμπι.

Ἐπὶ πλέον, εἰδικῶς δι' ἐμέ, εἶπεν ὅτι θὰ παραλάβω τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ, ὅπερ εὑρίσκετο εἰσέτι, κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ὄγκου του ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

Τοῦ ἐπρότεινα νὰ φύγω ἀμέσως διὰ τὴν νέαν μου θέσιν. Μοῦ ἀπήντησεν: «Ὄχι, θὰ διατάξω ἐξ Ἀθηνῶν». Καὶ οὕτω, ἡ μὲν δι' ἐμὲ διαταγὴ ἦλθεν καὶ ἀνεχώρησα τὴν 10ην Δεκεμβρίου, ἡ δὲ Γενικὴ διαταγή του τὴν 14ην Δεκεμβρίου, ἤτοι 21 ἡμέρας ἀπὸ πτώσεως Κορυτσᾶς.

Καὶ τώρα, διατί οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐπεθύμουν καὶ δὲν ἐβοήθησαν νὰ ρίψωμεν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν; Ἂν οἱ Ἄγγλοι διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ στόλου των εἰς τὸν Ἀνδρίαν καὶ τῆς Στρατηγικῆς των ἀεροπορίας, παρεκώλυον τὰς Ἰταλικὰς μεταφορὰς διὰ θαλάσσης, (ἐκ Μπάρι καὶ λοιπῶν λιμένων τῆς Νοτίου Ἰταλίας), ἔστω καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἐρρίπτοντο ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ Ἰταλοί, ἐνισχυθέντες καὶ διὰ μεταφορικῶν ἀεροπλάνων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, κατώρθωσαν νὰ μεταφέρωσι 3 Μεραρχίας, κατὰ μέσον ὅρον ἑβδομαδιαίως καὶ οὕτω ἐπέτυχον, βοηθούσης καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς χιονοπτώσεως, νὰ μᾶς ἀνασχέσωσι, ἐν πλήρει χειμῶνι καὶ αἱ δυνάμεις των νὰ ἀνέλθωσιν εἰς 850 χιλιάδας, (ὅπως εἶπε εἰς λόγον του ὁ Μουσολίνι μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος).

Ἐξ ὅλων τούτων, κατ' ἐμέ, συνάγεται ὅτι ἡ Στρατηγικὴ καὶ ἐκμετάλλευσις δὲν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου, ὅστις, τόσον αὐτός, ὅσον

καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον του, ἐγνώριζον κάλλιστα πότε καὶ πῶς ἐνεργεῖται αὕτη. Καὶ τοῦτο διότι οὕτω εἶχον ἀπαιτήσει οἱ Ἄγγλοι. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν ἐκθέτω τὰ κάτωθι:

Κατὰ τὸ ἔτος 1957 — 1958, εἶχεν ἔλθει εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Πρίγκηψ Πέτρος, (υἱὸς τοῦ Βασιλόπαιδος Γεωργίου). Οὗτος, συνοδεύων στρατηγοὺς Ἄγγλους, ἢ καὶ δι' ἄλλην ὑπηρεσίαν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἦλθεν κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὸ Στρατηγεῖόν μου, (Α' Σῶμα Στρατοῦ, παρὰ τὸ Ἀργυρόκαστρον).

Ἐθεώρησα πρέπον νὰ περάσω ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας οἰκίαν του καὶ νὰ ἀφήσω μίαν κάρταν. Προσέλαβον τὸν Στρατηγὸν Μπουλαλᾶν, Διοικητὴν τῆς IV Μεραρχίας μου κατὰ τὸν ἄνω πόλεμον καὶ γνωστὸν εἰς τὸν Πρίγκηπα. Ὁ Πρίγκηψ, μᾶς ἐδέχθη μὲ ἐνθουσιασμόν. Καί, ἀναφερόμενος εἰς τάς, εἰς τὸ Στρατηγεῖόν μου ἐπισκέψεις του, μοῦ εἶπεν:

— «Σᾶς ἐξετίμησα, ὅταν τὰ εἶπες τόσον ὠμὰ εἰς τὸν Ἄγγλον Στρατηγόν, ὅστις σοῦ ἔλεγε μετ' ἐμφάσεως:

«Ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες, νὰ εὐγνωμονῆτε τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία σᾶς ἐβοήθησε νὰ νικήσετε τοὺς Ἰταλούς...».

Ἐνεθυμήθην τὸ γεγονὸς καὶ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν Ἄγγλον Στρατηγόν:

«Στρατηγέ μου ποῦ καὶ πῶς μᾶς ἐβοηθήσατε; Μέχρι σήμερα, (ἦτο μέσα Ἰανουαρίου), ὅ,τι ἐπετύχαμεν ἔναντι τῶν Ἰταλῶν, τὸ ἐπετύχαμεν μόνοι μας καὶ διὰ τῶν μέσων μας. Κυττάχτε πρὸς τὸν δρόμον, (Ἰωαννίνων — Ἀργυροκάστρου), καὶ θὰ ἰδῆτε ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατευμένην. Θὰ ἰδῆτε ἐπιτεταγμένα αὐτοκίνητα μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐργοστασίων, ποὺ πρὶν ἐχρησιμοποιοῦντο. Θὰ ἰδῆτε ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ μόνον τὴν Ἑλλάδα. Ἂν μᾶς βοηθούσατε μὲ τὸν στόλον καὶ τὴν ἀεροπορίαν σας θὰ τοὺς εἴχαμε ρίψει εἰς τὴν θάλασσαν...». Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἀπήντησε.

Ταῦτα ἐνεθυμήθη ὁ Πρίγκηψ. Καὶ εἰς ἐρώτησίν μου:

— «Εἶχον ἄδικον Πρίγκηψ»; μοῦ ἀπήντησεν — παρόντος τοῦ Στρατηγοῦ Μπουλαλᾶ:

— «Ξεύρεις, δὲν ἤθελον οἱ Ἄγγλοι νὰ ρίψετε τοὺς Ἰταλοὺς στὴν θάλασσαν, διότι ποῦ θὰ ἐπήγαινον τότε αἱ 850 χιλιάδες στρατιῶτες, τὰς ὁποίας συγκρατούσατε ἐσεῖς εἰς τὴν Ἀλβανίαν; Ἴσως στὴν Ἀφρικήν, ὅπου κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὰ πράγματα ἦσαν ἄσχημα διὰ τοὺς Ἄγγλους. Εἶχον ἀπωθηθῆ πρὸς τὴν Αἴγυπτον...».

Τότε ἐκατάλαβα τί θὰ πῆ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ καὶ πονηρία. Ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἐβοηθοῦσαν τοὺς Ἰταλούς, αὐτοί, — οἱ Ἄγγλοι, — μᾶς ἄφηναν σκοπίμως ἀβοηθήτους πρὸς ἴδιον ὄφελος...

II. Διατί οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ὀλίγας δυνάμεις, (Δυναμικότητος 1½ Μεραρχίας), διὰ νὰ ἀνασχέσωσιν τὴν Γερμανικὴν ἐπίθεσιν καὶ πόσον αὗται μᾶς ἔβλαψαν.

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ γράφω, κατὰ τὴν συζήτησίν μου μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπάγον μετὰ τὴν ὁποίαν, ἀπεστρατεύθην μετὰ τῶν Στρατηγῶν Δράκου καὶ Παπαδοπούλου, τοῦ εἶπα:

Διατί ἐδέχθητε τὴν ἀσήμαντον ταύτην βοήθειαν, ἥτις οὐδὲν δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ, ἐνῶ μᾶς ἐκθέτει ἔναντι τῶν Γερμανῶν; Δὲν μοῦ ἀπήντησε.

Κατὰ τὴν ὁμηρίαν μας ὅμως ἐν Γερμανίᾳ, πλειστάκις, μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ἐθίξαμεν ζητήματα τοῦ Ἑλληνο - Ἰταλικοῦ Πολέμου ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἐκεῖ τὸν ἐρώτησα καὶ πάλιν:

— «Διὰ τὴν ἐκ 1½ Μεραρχίας ἐνίσχυσιν τῶν Ἄγγλων, ἠναγκάσθην μοῦ εἶπεν, νὰ τὴν δεχθῶ, καίτοι δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ τίποτε, διότι ἐπέμενον οἱ Ἄγγλοι: Ἀφ' ἑνὸς μέν, συνέχισεν ὁ Παπάγος, διότι ἤθελον νὰ ἐμπνεύσωσι θάρρος εἰς τοὺς Σέρβους, οἵτινες ἐπεζήτουν νὰ σπάσωσι τὸ σύμφωνόν τους μὲ τὸν ἄξονα, καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, ἥτις ἐπεζήτει καὶ αὐτὴ βοήθειαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ».

Ἐπὶ πλέον μοῦ ἐτόνισε τὴν πικρίαν:

— «Τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποσταλὲν ἐκστρατευτικὸν Ἀγγλικὸν Σῶμα, (Στρατηγὸς Οὐΐλσων), εἶχεν προφορικὴν ἐντολὴν τοῦ Τσῶρτσιλ νὰ μὴ περικλεισθῇ καὶ αἰχμαλωτισθῇ ἐν Ἑλλάδι. Αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπεν ὁ Ἄγγλος λοχαγὸς Σμίθ, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ἦτο Στρατηγὸς κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον». Καὶ συνέχισεν:

— «Λόγῳ ἀκριβῶς τούτου, ὁ Οὐΐλσων, δὲν ἤθελεν νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγάς μου, (τοῦ Παπάγου), ἀλλὰ ἤθελεν νὰ δρᾶ ἐν ἰδίῳ τομεῖ, ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Ἀλιάκμωνος, ἀνεξάρτητα. Ἀντετάχθην, καὶ τέλος ἐξευρέθη ἡ πολιτικὴ λύσις: «Νὰ ὑπαχθῇ», ἀλλά, ἂν διαφωνῇ (μὲ τὸν Παπάγον), νὰ ἐπιλύωσι τὴν διαφορὰν αἱ οἰκεῖαι Κυβερνήσεις». Καὶ ἀκόμα μοῦ εἶπεν:

— «Ὅτι, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ τὴν ἐμφάνισιν βαρέων ἁρμάτων Γερμανικῶν εἰς Φλώριναν μὲ κίνησιν πρὸς Ἀμύνταιον — Ἐξσοῦ, τὰ Ἀγγλικὰ ἅρματα ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἄνευ μάχης, καὶ δὲν ἐστάθησαν περὶ τὴν Καλαμπάκαν».

— «Ὅτι, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς συμπύξεως τῶν Ἀγγλικῶν Πεζικῶν δυνάμεων, πολλαὶ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἀπεμακρύνθησαν τῆς κυρίας ἀποστολῆς των».

— «Ὅτι, ὁ Στρατηγὸς Οὐΐλσων, ἐζήτησεν καὶ ἔλαβεν παρὰ τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου Παπάγου βεβαίωσιν, ὅτι τὰ Ἀγγλικὰ Στρατεύματα ἐν Ἑλλάδι, ἐξετέλεσαν πλήρως καὶ καλῶς τὰς πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὑποχρεώσεις των. Τὴν βεβαίωσιν ταύτην τὴν ἔδωσεν ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος!!!».

— «Ἐν συνεχείᾳ, εἰς συζήτησιν, διατί δὲν ἔκαμε τὴν σύμπτυξιν τοῦ δε-

ξιοῦ ἀπὸ λιμνῶν μέχρι Κάφ — εφ — Κιαρὶ ἐπὶ τοῦ Μοράβα, ἐν α΄ φάσει, καὶ εἶτα ἐπὶ ἄνω Ἀλιάκμωνος, ὡς τοῦ εἶχεν ὑποδειχθῆ παρὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐμοῦ ἐγκαίρως, ἤτοι ἀπὸ 6 Ἀπριλίου, ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ εἶχαν εἰσέλθει εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐπλησίαζον εἰς Μοναστήριον, ἀλλὰ τὴν ἔκαμε τὴν 13ην Ἀπριλίου, ἤτοι μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, ὁπότε ἦτο ἀργά, διότι οἱ Γερμανοὶ εἶχον φθάσει εἰς Κοζάνην καὶ Κλεισούραν, μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ὁ Ἤντεν, πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν, εἰς σχετικὴν συζήτησιν περὶ συμπτύξεως, τοῦ εἶπεν:

«Νὰ μὴν τὴν κάμη, πρὶν οὗτος τὸν εἰδοποιήσει ἐξ Ἀγκύρας, εἰς ἣν μετέβαινεν πρὸς συζήτησιν μὲ τοὺς Τούρκους».

Βραδύτερον, ὅταν συνηντήθην εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸν Ἤντεν, εἰς ὑπόμνησίν μου, (τοῦ Παπάγου), διατί δὲν μὲ εἰδοποίησεν σχετικῶς, μοῦ ἀπήντησεν:

— «Ἔπρεπε νὰ τὴν κάμης μόνος σου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Αἰτία τῆς ἀποστρατεύσεώς μου ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ λοιπῇ Ἑλλάδι.

Πολὺ πρὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1941, κατέστη ἐμφανὲς ἐκ τῆς Γενικῆς διατάξεως τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅτι οὗτοι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ Ἑλλάδος:

α) Διὰ νὰ ἀπαλλάξωσι τοὺς συμμάχους των Ἰταλοὺς ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεώς των ἐν Ἀλβανίᾳ.

β) Νὰ κερδίσωσι τὰς 850 χιλιάδας τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ πρὸς διάθεσίν του ἀλλαχοῦ.

γ) Νὰ ἀπαγορεύσωσιν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν δημιουργίαν μετώπου ἐν Βαλκανίοις, ὅταν οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐνεπλέκοντο εἰς Πόλεμον πρὸς τοὺς Ρώσσους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου καὶ δή, ἀφ' ἧς Γερμανικαὶ Μονάδες ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς μεθορίου, οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἤρχισαν νὰ ἐκδηλῶσι ἀνησυχίας περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ καὶ νὰ αἰσθάνωνται δυσανασχέτισιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὅσων εἶχον κερδίσει μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν νικῶν των.

Περὶ τὴν 5ην Μαρτίου, ἐκλήθημεν εἰς Ἀθήνας οἱ ἀντιστράτηγοι διοικηταὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, (Τσολάκογλου — Παπαδόπουλος — Κοσμᾶς), ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον κληθῆ οἱ Ἀντιστράτηγοι τῶν τμημάτων Στρατιᾶς Δράκος καὶ Πιτσίκας.

Τὴν 5ην Μαρτίου, ἐλθὼν ἐκ τοῦ μετώπου εἰς Ἀθήνας, παρουσιάσθην εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον. Καθ' ὁδὸν εἰς τὸν χῶρον τῶν Θηβῶν συνήντησα Ἀγγλικὰς δυνάμεις ἀνερχομένας πρὸς Λάρισαν καὶ Κοζάνην.

Ἅμα τῇ εἰσόδῳ μου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, (Ξενοδοχεῖον Μεγάλης Βρεταννίας), μὲ ἐδέχθη ὁ τότε Ὑφυπουργὸς Μανιαδάκης, παλαιός μου

γνώριμος, ὅστις μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ Γραφεῖον του, διότι ἦτο πολὺ πρωΐ διὰ τὸ Συγκροτηθησόμενον Συμβούλιον.

Ὁ Μανιαδάκης προσεπάθει νὰ μὲ πείσῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ἦτο νὰ πολεμήσῃ καὶ κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ὅτι ἂν καταστραφῇ ἡ Ἑλλὰς πάλιν θὰ τὴν ξαναφτιάξωμεν κλπ. Τοῦ εἶπα ὅτι δὲν ἔχω ἀντίρρησιν διὰ τὴν μέχρις ἐσχάτων ἀντίστασιν, καὶ ὅτι ἡμεῖς θὰ κάμωμεν τὸ καθῆκον μας ὡς στρατιωτικοί.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τοῦ Μανιαδάκη εἰσῆλθον εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Εἰς τὸ πρῶτον τούτων συνήντησα τούς: Συνταγματάρχην Κιτριλάκην καὶ Ἀντισυνταγματάρχην Δόβαν, παλαιοὺς γνωρίμους μου, οἵτινες μοῦ εἶπον διάφορα καὶ ὅτι εἰς τοὺς Στρατηγοὺς τοῦ μετώπου ἐναπόκειται ἐφεξῆς ἡ κατάστασις. Ταυτόχρονα, ἐξ ἀνοικτῆς θύρας, εἶδον εἰς τὸ ἐσωτερικώτερον Γραφεῖον τοὺς Συνταγματάρχας Στρίμπερ καὶ Μελισσινόν, οἵτινες καὶ μὲ ἐπλησίασαν καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ὑπῆρχον προτάσεις τῶν Γερμανῶν περὶ συνθηκολογήσεως καὶ συνεζήτουν μάλιστα τὸν ὅρον «ΣΤΑΤΟΥΣ ΚΒΟ» τῶν προτάσεών των. Ἐν τῷ μεταξὺ ἠνοίχθη ἡ θύρα τοῦ Γραφείου τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ὅστις ἰδών με, μὲ ὡδήγησε εἰς τὸ Γραφεῖον του. Ἡ συζήτησίς μας ὑπῆρξε καθαρῶς στρατιωτικὴ ἐπὶ τῆς δημιουργουμένης καταστάσεως. Τοῦ ἀνέφερον:

— Ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν δυναμικότητα νὰ προχωρήσω ἐπιθετικῶς ἀρκεῖ τὸ δεξιὸν Β΄ Σῶμα Στρατοῦ, νὰ προχωρήσῃ τὸ ἀριστερόν του. (Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συζητήσεως (6 Μαρτίου) διεξῆγον νικηφόρους μάχας ἐπὶ Ὄρλιακο πρὸς Τεπελένι, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, δεχομένου τὴν ἰσχυρὰν ἀντεπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν τοῦ Μαρτίου 1941).

— Ὅτι δύναμαι νὰ συμπτυχθῶ κανονικῶς, ἂν παραστῇ ἀνάγκη, διότι ἔχω ἐξασφαλίσει τὸ ἀριστερόν μου πλευρὸν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῇ ζώνῃ μου ὁδοὶ μοῦ ἐπιτρέπουσι τὴν ἀσφαλεστέραν σύμπτυξιν.

— Ὅτι τὸ πρὸς τὰ δεξιά μου Σῶμα δὲν ἔχει παρὰ μίαν ὁδόν, τὴν πρὸς Ἰωάννινα καὶ δὲν ξεύρει, ἂν θὰ ἐπιτύχῃ κανονικὴν σύμπτυξιν.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰ περεδέχθη ὅλα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ταῦτα τὰ εἶχε βεβαιώσει πρό τινων ἡμερῶν ὁ Διοικητὴς τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Στρατηγὸς Δρᾶκος, καὶ ἀναπτύσσων εὐρύτερον τὰς σκέψεις του, μοῦ εἶπεν ὅτι νομίζει, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν συμπτυσσόμενοι νὰ καλύψωμεν προοδευτικά, ὅλην τὴν Ἑλλάδα μέχρι Πελοποννήσου. Τοῦ εἶπα τὴν γνώμην μου ὅτι, πλέον τῆς μιᾶς ἢ τὸ πολὺ δύο στρατηγικῶν τοποθεσιῶν, ἤδη μέχρι Μπιζανίου ἢ τὸ πολὺ μέχρι Ἀράχθου, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνθέξωμεν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπεισέλθωσι εἰς τὰς διαδοχικὰς στρατηγικὰς τοποθεσίας νωπαὶ δυνάμεις καὶ τέλος τοῦ ὡμίλησα ἐπὶ τῶν κάτωθι ἀντικειμένων.

— Ὅτι ἔξω, οἱ Μελισσινὸς καὶ Στρίμπερ ὡμίλουν περὶ προτάσεων εἰρήνης ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Μοῦ ἀπήντησεν:

«Ὄχι. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχουν, θὰ μᾶς γελάσουν». Μάλιστα ἐξῆλθεν εἰς τὴν

ἑνοῦσαν τὸ γραφεῖον του μετὰ τοῦ γραφείου τῶν ἀνωτέρω αἴθουσαν, καὶ τοὺς εἶπεν ἐπιτακτικά:

«Ποιός εἶπε εἰς τὸν Στρατηγὸν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι κάμει προτάσεις»; Ἐκεῖνοι δὲν ἀπήντησαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον του συνεχίσθη ἡ μεταξύ μας συζήτησις. Τοῦ εἶπα:

— Καθ' ὁδὸν συνήντησα ἀνερχομένας εἰς τὸ μέτωπον Ἀγγλικὰς δυνάμεις, εἶναι πολλαί; Μοῦ ἀπήντησεν:

«Εἶναι ἐν συνόλῳ, δυναμικότητος 1½ Μεραρχίας».

— Γιατί τὰς δέχθηκες; τὸν ρώτησα.

Αὐταὶ τίποτε δὲν μᾶς προσφέρουσι. Δὲν ἄφηνες νὰ τοὺς πολεμήσωμεν τοὺς Γερμανοὺς μόνοι μας διὰ νὰ γράψῃ ἡ Ἱστορία ὅτι, μόνοι μας, χάριν τῆς ἐλευθερίας μας, ἐπολεμήσαμεν δύο μεγάλα Κράτη; Ἐσεῖς δὲν εἴχατε προτείνει ἄλλοτε, ὅτι ἡ ἐνίσχυσις 8—10 Μεραρχιῶν Ἀγγλικῶν, θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ μᾶς βοηθήσῃ ἔναντι καὶ τῶν Γερμανῶν; Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἀπῆλθον, ἵνα τὴν ἐπομένην, ἀφικνουμένων καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν, διοικητῶν Σωμάτων Στρατοῦ, λάβῃ χώραν τὸ Συμβούλιον.

Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην, λίαν πρωΐ, μοῦ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ἀπεστρατευόμην μετὰ τῶν Στρατηγῶν Δράκου καὶ Παπαδοπούλου.

Μοῦ ἔκαμε κατάπληξιν τὸ γεγονὸς αὐτό, καὶ ἐζήτησα διὰ τοῦ Προσωπάρχου Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν τότε Ὑφυπουργὸν Παπαδήμαν Νικόλαον.

Οὗτος δὲν μὲ ἐδέχθη προσωπικῶς, ἀλλ' ἔλαβε τὴν ἔγγραφον αἴτησίν μου, διὰ τοῦ Προσωπάρχου Ζήρου, δι' ἧς ἐζήτουν ν' ἀνακληθῶ, ὡς ἔφεδρος καὶ νὰ τοποθετηθῶ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἣν εἶχον ὀχυρώσει καὶ ἐγνώριζον καλῶς ὡς Διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ.

Κατὰ τὸν Συνταγματάρχην Ζῆρον, οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν αἴτησίν μου. Σχετικῶς ὑπάρχει ἡ ἑξῆς βεβαίωσις τοῦ Συνταγματάρχου Ζήρου:

«Β ε β α ί ω σ ι ς

Ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος Συνταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Ζῆρος Ἀσημάκης, βεβαιῶ, ὡς Προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Γεώργ. Κοσμᾶς, τὴν 7ην Μαρτίου 1941, ἐπομένην τῆς ἀποστρατείας του, μοὶ παρέδωσεν ἀναφοράν του πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτει, ὅπως, ἀσχέτως μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀποστρατείας του, χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν ἐπικειμένην Γερμανικὴν ἐπίθεσιν, ὅπου καὶ ὅπως αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι τῆς Πατρίδος ἀπαιτήσωσι τοῦτο, ἀνακαλούμενος εἰς ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν οὐχί, δι' ἀκυρώσεως τοῦ Διατάγματος τῆς ἀποστρατείας του, ἀλλ' ὡς ἔφεδρος ἐκ μονίμων. Προφορικῶς δὲ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐπροτίμα νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν ἔναντι τῶν Γερμανῶν, ὅπου, ἐπὶ μακρὸν προπολεμικῶς ὡς Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ ὑπηρέτησεν. Τὴν ἀναφοράν του ταύτην παρέδωσα προσωπικῶς εἰς τὸν τότε Ὑφυπουργὸν Παπαδήμαν. Ἀθῆναι τῇ 20 Νοεμβρίου 1942. Ἀσημ. Ζῆρος — Συνταγματάρχης

Πεζικοῦ. 'Αθῆναι τῇ 16)4)43. 'Ο Γραμματεὺς Α.Σ.Σ. (Τ. Σ.) ὑπογραφή».

Βραδύτερον, κατὰ τὴν κατοχήν, ὁ πολιτευτὴς Κ. Ζαβιτσᾶνος ἐζήτησε διὰ κοινοῦ φίλου νὰ μὲ γνωρίσῃ. Ἦτο τότε Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Προσῆλθον εἰς τὸ Γραφεῖον του. Ἐξέφρασε ὅλην τὴν εὐχαρίστησίν του καὶ μοῦ προσέθηκε ὅτι ὁ μακαρίτης τότε Πρωθυπουργὸς Κορυζῆς εἰς ἐρώτησίν του διατί μὲ ἀπεστράτευσαν, ἐνῷ πανταχόθεν ὁμολογεῖται ὅτι ὑπῆρξα ἱκανὸς καὶ ἀποδοτικός, τοῦ εἶπεν πᾶν ὅ,τι διατυποῦται εἰς τὴν κάτωθι πρὸς ἐμὲ ἐπιστολήν του.

Κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν χώραν μας, καὶ πρὶν ἀκόμη ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου διορισθῇ Πρωθυπουργός, πολλοὶ Γερμανόφιλοι, νομίζοντες ὅτι ἡ ἀποστράτευσίς μου ἐδικαιολόγει τὴν ἀνάληψιν παρ' ἐμοῦ τῆς Πρωθυπουργίας τῆς χώρας, μὲ ὡδήγησαν, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἀνωτέρας Πολιτικῆς Γερμανικῆς Ἀρχῆς ἐνώπιον αὐτῆς. Εἰς ταύτην, ὡς καὶ βραδύτερον, ὅταν ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου διωρίσθη Πρωθυπουργός, ἐκλήθην καὶ πάλιν νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν Κυβέρνησίν του. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἠρνήθην, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶμαι ἄμοιρος, ὅλως διόλου τῆς Πολιτικῆς καὶ συνεπῶς ἀκατάλληλος διὰ ἀνάληψιν Πολιτικῆς Διοικήσεως.

Ἔκτοτε, ἀνεγράφην ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς τοὺς ἐχθρούς των, δι' ὃ καὶ ὡς κατωτέρω ἐξηγῶ, βραδύτερον συνελήφθην μετὰ τῶν Στρατηγῶν Παπάγου, Πιτσίκα, Δέδε καὶ Μπακοπούλου καὶ ὡδηγήθημεν ἐπὶ 2 ἔτη εἰς διάφορα στρατόπεδα τῆς Γερμανίας, ἐνῷ οἱ συναποταχθέντες μετ' ἐμοῦ δύο ἕτεροι Στρατηγοί, δὲν ἤχθησαν εἰς Γερμανίαν ὅμηροι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Μυστικὴ Ὀργάνωσις ἐν Ἑλλάδι. Ἡ σύλληψις τῶν 5 Στρατηγῶν καὶ μεταφορά των εἰς Γερμανίαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Στάλινγκραντ, κατεφάνη διὰ πάντα στρατιωτικὸν προηγμένον, ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἔχαναν τὸν Πόλεμον.

Τότε, τῇ προσκλήσει τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου συνήλθομεν οἱ ἀντιστράτηγοι τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Πολέμου καὶ συνεπήξαμεν «τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἱεραρχίας», ὡς οἱ σκοποὶ ἐμφαίνωνται εἰς τὸ συνημμένον πρακτικὸν ὑπ' ἀριθ. 1, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖον μου καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀναγνώστης θὰ τὸ ἴδῃ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου.

Ἡ οὕτως συγκροτηθεῖσα «Ὀργάνωσις τῶν ἀντιστρατήγων τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου», ἐξαιρέσει τοῦ ἀντιστρατήγου Δράκου Μάρκου, μὴ δεχθέντος νὰ εἰσέλθῃ εἰς ταύτην, εἰργάσθη δραστηρίως καὶ πολλὰ πράγματα θὰ προελαμβάνοντο μὲ μεγάλην πιθανότητα, νὰ μὴ συμβῶσιν ὡς π.χ., τὰ Δεκεμβριανὰ τοῦ 1944.

Τὰ κυριώτερα σημεῖα ἐνεργείας τῆς Ἱεραρχίας εἶναι τὰ ἑξῆς:

— Εἰς τὸν ὑποφαινόμενον ἀνετέθη ἡ ὑλοποίησις τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων ὑπὸ τῆς Ὀργανώσεως.

— Ὅλοι οἱ Ἐθνικόφρονες ἀξιωματικοί, οἱ διαμένοντες ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Συνταγματάρχου καὶ ἄνω, ἐκλήθησαν παρ' ἐμοῦ, εἰς οὓς ἀνεκοίνουν ὅ,τι ἐχρειάζετο, καὶ προσεκαλοῦντο νὰ δηλώσωσι ἂν ἀπεδέχοντο νὰ συνεργασθῶσιν ἢ οὔ. Πλὴν ἐλαχίστων, οἵτινες ἀπὸ φόβον ἢ ἀπὸ ἀντιπολίτευσιν ἐζήτουν νὰ ἀποφύγωσι, ἰσχυριζόμενοι διαφόρους αἰτίας καὶ οἵτινες ἀφέθησαν ἐλεύθεροι νὰ μὴ συμμετάσχωσι, οἱ ἄλλοι ἀπεδέχθησαν ἀμέσως.

— Ἡ πόλις διηρέθη εἰς τομεῖς συμπίπτοντας μὲ τὴν περιοχὴν τῶν ἀστυνομικῶν τμημάτων καὶ ἐν ἑκάστῳ τομεῖ διωρίσθη εἷς ἀρχηγός, (ὁ ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος), ὅστις ὠργάνωσε τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ του λοιποὺς ἀξιωματικοὺς Στρατοῦ, Χωροφυλακῆς καὶ Ἀστυνομίας. Διετάχθη δὲ ὅπως ἕκαστος ἀξιωματικός, ὁπλισθῇ μὲ οἱασδήποτε φύσεως ὅπλον ἢ νὰ φροντίσῃ ὅπως προσλάβῃ ἕνα ἢ δύο ἰδικούς του, ἀλλ' ἐπίσης ἰδιώτας τῆς περιφερείας του, φροντίζων διὰ τὴν ὅπλισίν των. (Τόσον ἡ Χωροφυλακή, ὅσον καὶ ἡ Ἀστυνομία Πόλεων εἶχον διορίσει ἀντιπροσώπους παρ' ἐμοί).

— Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Γρίβας, ἀρχηγὸς τῆς ὀργανώσεως Χ, προσκληθεὶς παρ' ἐμοῦ, ἐνετάχθη προθύμως ὑπὸ τὴν ὀργάνωσιν «τῶν ἀντιστρατήγων».

— Εἶχον ἐγγραφῆ εἰς τοὺς Καταλόγους τῶν Τομεαρχῶν περὶ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας ἀξιωματικῶν, (Στρατοῦ, Ἀεροπορίας, Ἀστυνομίας Πόλεων, Χωροφυλακῆς). Ἕκαστος τούτων διετάχθη νὰ ὁπλισθῇ ὁπωσδήποτε ἐξευρίσκων ἀκόμη φίλον του ἢ συγγενῆ του. Οὕτω συνεκεντρώθησαν περὶ τὰς 15.000 ἐγγεγραμμένων καὶ ὁπωσδήποτε ὡπλισμένων.

— Ἤλθομεν εἰς ἐπαφὴν μὲ φιλοϊταλοὺς Ἕλληνας πολιτικούς, ἢ ἰδιώτας, καὶ ἐζητήσαμεν νὰ μᾶς παραδώσωσι ὅπλα οἱ Ἰταλοί. (Ἦτο ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ Μουσολίνι εἶχεν ἐκπέσει τῆς Ἀρχῆς κι' ὀλίγον βραδύτερον ἀπηλευθερώθη).

— Συνετάχθη ἕνα Σχέδιον «Καταστροφῶν ὁδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γεφυρῶν» ὑπὸ Ἐπιτελικῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ παρεμποδισθῇ ἡ ἀκώλυτος ἔλευσις τῶν Ἐπαρχιωτῶν Κομμουνιστῶν εἰς Ἀθήνας, ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τῶν Γερμανῶν.

— Ἤλθομεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις εὑρισκομένους πολιτικοὺς ἀρχηγούς. Ὁ ὑποφαινόμενος ἐπεσκέφθη τὸν ἀείμνηστον Καφαντάρην, καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ ὁ Παπάγος, ἀλλὰ ἡ συνάντησις δὲν συνετελέσθη, διότι ἐν τῷ μεταξὺ συνελήφθημεν.

— Εἶχε προπαρασκευασθῆ καὶ μελετηθῆ ἡ ἐπιστράτευσις τῆς ΙΙ Μεραρχίας, ἀλλὰ δὲν προήχθη, διότι συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

— Οἱ εἰς τὰ Τάγματα Ἀσφαλείας, (ἐπὶ Πρωθυπουργίας Ι. Ράλλη), κατατασσόμενοι ἀξιωματικοὶ ἐλάμβανον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὁδηγίας τῆς ἐνδεχομένης χρησιμοποιήσεώς των ὑπὲρ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τάξεως. Γενικῶς αἱ

ἐργασίαι ἔβαινον καλῶς, ὁπότε τὴν ἐπομένην τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἰταλίας συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἄνευ δικαιολογίας καὶ ἤχθημεν εἰς Γερμανίαν, (πλὴν τοῦ ἀντιστρατήγου Παπαδοπούλου Δημ., δὲν ἠξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν).

Ἐν συνεχείᾳ ἤχθημεν ὡς ὅμηροι εἰς Γερμανίαν, καὶ παρεμείναμεν μέχρι πτώσεως τοῦ Χίτλερ, ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Πατρίδα περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1945.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὁμηρικῆς ζωῆς μας ἐν Γερμανίᾳ, ἐξιστοροῦνται εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Στρατηγῶν Παπάγου καὶ Μπακοπούλου ἐκδοθέντα τότε βιβλία. Περιληπτικῶς ἐκθέτω ἐνταῦθα:

— Ὅτι ἐζήσαμεν εἰς τὸ φρούριον Κενστάϊν, (30 χιλιόμετρα Νοτίως Δρέσδης), ἐπί τινας μῆνας ἐν μέσῳ 50 Γάλλων Στρατηγῶν καὶ 5 Ὁλλανδῶν καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον (1½ ἔτη) εἰς Οὐράνιευμπουργκ, μόνοι μας οἱ Ἕλληνες Στρατηγοί.

Οἱ Γερμανοὶ ἐμερίμνησαν καὶ μᾶς ἔφερον τὰς στρατιωτικὰς στολάς μας, ἃς καὶ ἐφέρομεν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὁμηρίας μας.

— Ὅτι ἡ μεταφορά μας ἐκ Κενστάϊν εἰς Οὐράνιευμπουργκ ἐγένετο πρὸς τιμωρίαν μας, λόγῳ διαλέξεως ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνο - Ἰταλικοῦ Πολέμου, ἣν ἔκαμεν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος παρακλήσει τῶν Γάλλων Στρατηγῶν, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Γερμανικὴν Διοίκησιν τοῦ Φρουρίου. Ὁ Στρατηγὸς Παπάγος δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ καθαρὸν στρατιωτικὸν μέρος, ἀλλὰ ἐξέθεσε καὶ τὴν Πανευρωπαϊκὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς περιόδου ταύτης, πρᾶγμα ὅπερ ὤχλησε τοὺς Γερμανούς, οἵτινες τὸ ἐπληροφορήθησαν ἀμέσως καὶ χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγήσωσι τὴν αἰτίαν, τὴν ἑπομένην μᾶς μετέφερον σιδηροδρομικῶς εἰς Οὐράνιευμπουργκ.

— Ὅτι, εἰς ἀμφότερα τὰ στρατόπεδα, οἱ Γερμανοὶ μᾶς μετεχειρίσθησαν εὐπρεπῶς. Ἕκαστος εἶχε τὸ δωμάτιόν του, μίαν μερίδα τροφῆς καὶ ὑπηρέτην, Γάλλον ἢ Ἕλληνα αἰχμάλωτον στρατιώτην.

Ποιοῦμαι ἔξαρσιν ἐνταῦθα, καὶ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλων μας διὰ τὴν μέριμναν ἣν ἐπεδείξατο ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρός, (ἕδρα Γενεύη), εἰς ὅν, τῇ Συμβουλῇ τῶν Γάλλων Στρατηγῶν ἐν Κενστάϊν ἀπετάθημεν τηλεγραφικῶς.

Οὗτος ἔστελνεν δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἀνὰ ἓν δέμα καθ' ἑβδομάδα, περιέχον πλεῖστα ὅσα εἴδη διατροφῆς, σιγαρέττων, καφὲ κλπ.

— Ὅτι ἐγκαίρως, καὶ πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἱ Γερμανοὶ μᾶς μετέφερον σιδηροδρομικῶς, μέσῳ Βερολίνου — Λειψίας, κατ' ἀρχὰς εἰς Στρατόπεδον Φλέσμπουργκ καὶ κατόπιν παραπόνων εἰς ἕνα παρακείμενον Πύργον.

Μετὰ παραμονὴν ἐκεῖ 20 ἡμερῶν δι' αὐτοκινήτων, μέσω Νταχάου καὶ Βιέννης εἰς Ἴσμπουργκ, (στρατόπεδον). Μετὰ τινας ἡμέρας παραμονὴν ἐκεῖ, μᾶς μετέφερον εἰς περιοχὴν Βρένερο, ἔνθα καὶ ἀπελευθερώθημεν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, οἵτινες καὶ ἀνέλαβον ἐφεξῆς τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ἐν γένει συν-

τήρησίν μας. Μετά τινας ἡμέρας οἱ Ἀμερικανοὶ μᾶς μετέφερον δι' αὐτοκινήτων εἰς Βερόναν Ἰταλίας καὶ ἐκεῖθεν ἀεροπορικῶς εἰς Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, ἔνθα παρεμείναμεν ἐπί τινας ἡμέρας, ἐπισκεφθέντες τὴν παρακειμένην Πομπηΐαν. Τέλος ἀεροπορικῶς, οἱ Ἀμερικανοὶ μᾶς μετέφερον εἰς Ἀθήνας, ἔνθα πλέον εἶχεν κατασταλῇ τὸ Κομμουνιστικὸν Κίνημα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944, καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1945, ἐπανήλθομεν εἰς τὰς οἰκίας μας καὶ τοὺς ἰδικούς μας.

— Ὅτι, ἡ ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησις, εὐγνωμονοῦσα (!!) καὶ ὑπήκουσα εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν στρατιωτικῶν, μᾶς εἶχεν ἀποστρατεύσει ὅλους, (ἢ μᾶλλον τοὺς Στρατηγοὺς Μπακόπουλον — Δέδεν καὶ ἐμέ, — διότι οἱ Στρατηγοὶ Παπάγος — Πιτσίκας, ἦσαν ἤδη ἀπόστρατοι φυσιολογικὰ λόγῳ ὁρίου ἡλικίας.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Μετὰ τὴν ἀποστρατείαν παρέμεινον ἰδιωτεύων μέχρι τέλους 1946. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1947, ἐκλήθην παρὰ τῆς μικτῆς Κυβερνήσεως Μαξίμου καὶ ὁ Πρόεδρός της ἀείμνηστος Μάξιμος μοῦ εἶπεν:

«Ἐθνικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ πᾶς Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης». Μὲ παρεκάλεσε νὰ μὴν ἀρνηθῶ. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα τὸ θέτει ὡς Ἐθνικὴ ἀνάγκη, κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθῇ. Τὸν παρεκάλεσα μόνον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, (Καβάλαν — Δράμαν), διὰ νὰ ταυτίζωνται τὰ ὅρια τῆς Πολιτικῆς Διοικήσεως μὲ τὰ τοιαῦτα τῆς Στρατιωτικῆς, (Μεραρχία Καβάλας), διότι ὁ ρόλος μου δὲν θὰ εἶναι μόνον Διοικητικός, ἀλλὰ καὶ συντονιστικὸς τῶν Πολιτικῶν Διοικήσεων — πρὸς τὰς Στρατιωτικὰς τοιαύτας, εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὰς ἐνεργείας των κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

Τὸ τί ἔπραξα διὰ τὴν ὀχύρωσιν πόλεων, σπουδαίων κόμβων κλπ. δαπάναις τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων, βοηθούσης τῆς ἐπιτοπίου Χωροφυλακῆς καὶ τοῦ Στρατοῦ, ἐκτίθενται ἀλλαχοῦ.

Παρέμεινον ἰδιωτεύων ἀπὸ τῆς παραιτήσεώς μου ἐκ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Θράκης — Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, μέχρι 20 Ἰανουαρίου 1949, ὁπότε ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου, Ἀρχιστρατήγου διὰ δευτέραν φοράν, ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ τοῦ Στρατοῦ βραδύτερον, (μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Γ.Ε.Ε Θ.Α.), μέχρι τοῦ Μαρτίου περίπου τοῦ 1951, ὁπότε ἐπανῆλθον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀποστρατείας.

Τὰ κατὰ τὴν ἀρχηγίαν ταύτην, ἐμφαίνονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου.



ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΛΗΝΟ·Ι·ΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ
1940 - 1941

Η ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΚΑΙ ΤΟ Α΄ ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΩ ΠΟΛΕΜΟΝ

(Ἀφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τῶν πεσόντων Ἀξιωματικῶν καὶ Ὁπλιτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1940 — 1941)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον (1940—41) διώκησα, κατ' ἀρχάς, τὴν Ὁμάδα Μεραρχιῶν Κ. (Χ καὶ ΧΙ Μεραρχίαι) καὶ εἶτα τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνισχυμένον.

Ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ἐνεργείας τοῦ Σώματος τούτου ἔδρασε κατὰ καιρούς, δύναμις 5½ περίπου Μεραρχιῶν (ΙΙ, ΙΙΙ, IV, VIII, 2 Ἀν. Συντάγματα Πεζικοῦ, Μεραρχία Ἱππικοῦ), ἤτοι τὸ 1) 3 περίπου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ.

Ἡ δρᾶσις τῶν ἄνω Μονάδων ἐκτίθεται ἀπό τε Στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως ἐν τῷ πλαισίῳ μόνον τῶν Μεραρχιῶν καὶ μικτῶν ἀποσπασμάτων. Ἀπεφύγαμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γεγονότων ἐν τῷ πλαισίῳ μικροτέρων Μονάδων, ἵνα μὴ αἱ μακραὶ καὶ ἐκτεταμέναι λεπτομέρειαι συσκοτίσωσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεγάλων Μανάδων καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων συναγόμενα στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ συμπεράσματα. Σκοπὸς τοῦ παρόντος βιβλίου δὲν εἶναι μόνον ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς δράσεως τῶν προμνησθεισῶν Μεγάλων Μονάδων ἀλλ' ἡ ἐξαγωγὴ ἐκ τῆς δράσεώς των, Στρατηγικῶν ὠφελημάτων διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ μέλλοντος, δι' οὓς καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ παροῦσα συγγραφὴ γίνεται.

Πρὸ πάσης ἐνάρξεως φέρω τὴν σκέψιν μου πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀναπήρους ἐν γένει τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀναπήρους τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων.

Ἀθῆναι τῇ 20 Ἰουνίου 1941
Ι. Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ι. ΑΙΤΙΑ ΕΛΛΗΝΟ-Ι-ΤΑΛΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ μελέτη τῶν πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν ἱστοριῶν διδάσκει ὅτι τὰ αἴτια παντὸς πολέμου ὑπῆρξαν πάντοτε τὰ αὐτά. Ταῦτα ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι συγκεκαλυμμένα μέν, ἡ ΤΑΣΙΣ καὶ ἡ ΕΠΙΘΥΜΙΑ παντὸς ἔθνους νὰ δεσπώσῃ δι-

οικητικῶς καὶ οἰκονομικῶς παντὸς ἄλλου ἀσθενεστέρου γειτονικοῦ, φανερὰ δέ, διάφορα ἀσήμαντα μεθοριακὰ ἐπεισόδια, ἢ τοιαῦτα κατὰ τῆς σημαίας καὶ τῆς Ἐθνικῆς τιμῆς, δημιουργούμενα ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως δικαιολογηθῇ ἠθικῶς ὁ πόλεμος.

Ὅλοι οἱ πόλεμοι, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν μέχρι τῶν σημερινῶν, δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ἄνω αἰτίων καὶ ἀφορμῶν. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις εἶναι ἡ κυρίως αἰτία καί, ὡς μέσον ἐπιβολῆς τῆς θελήσεώς της χρησιμοποιεῖ τὴν διοικητικὴν ἐπικράτησιν, ἐπιβαλλομένην διὰ τοῦ Στρατοῦ.

Οἱ φεουδαρχικοὶ καὶ οἱ Τουρκικοὶ Πόλεμοι δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν αἰτίων τούτων. Οὗτοι τὴν οἰκονομικὴν ἐπικράτησιν τὴν ἐξησφάλιζον διὰ τῆς ἁρπαγῆς, μετὰ τὴν νίκην, τῶν περιουσιῶν καὶ διὰ τῆς καταδουλώσεως τῶν κατοίκων πωλουμένων ὡς δούλων, ἢ ἐργαζομένων ἐπ' ἀόριστον ὑπὲρ τῶν νικητῶν, τὴν δὲ διοικητικὴν ἐπικράτησιν διὰ τῆς λήψεως διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν μέτρων, ἐξασφαλιζόντων τὴν διαρκῆ ὑποδούλωσιν τῶν καταδυναστευομένων. Ἡ διαφορὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡ σημερινὴ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις ἐξασφαλίζεται οὐχί, κατὰ τὸν χονδροειδῆ τρόπον τῆς μεσαιωνικῆς καὶ Τουρκικῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει Προγράμματος καὶ ἐπιστημονικοῦ συστήματος, ἀποδίδοντος πλείονα οἰκονομικὰ ὀφέλη, ἡ δὲ διοικητική, διὰ τῆς δῆθεν ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ μεταφραζομένης ὑλικῶς, διὰ τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῶν ζωτικωτέρων καὶ εὐαισθητοτέρων Περιοχῶν τῆς ὑπὸ προστασίαν χώρας.

Ἐν τῷ Ἑλληνοϊταλικῷ Πολέμῳ ἡ μυστικὴ αἰτία, ἤτοι ἡ οἰκονομικὴ ἐπικράτησις, εὑρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς Ἰταλίας, ἀνήκει γεωγραφικῶς εἰς τὸν ζωτικὸν χῶρον αὐτῆς καὶ ἰδίᾳ, διὰ τῶν πρὸς Ἰόνιον καὶ Αἰγαῖον βλεπόντων τμημάτων της, ἡ δὲ φανερὰ αἰτία τοῦ Πολέμου ἐξεδηλώθη διὰ διαφόρων ἐπεισοδίων, ἀφορμὴν ἐχόντων τὴν παραβίασιν δῆθεν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος τῆς οὐδετερότητος ἐν τῷ Πολέμῳ τοῦ ἄξονος (Γερμανία —Ἰταλία) πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν σκληρὰν διαγωγὴν καὶ συμπεριφοράν της πρὸς τοὺς Ἀλβανοφώνους κατοίκους τῆς Θεσπρωτίας (Τζουμαγιᾶς).

Οὕτω λοιπόν, ἡ Ἰταλία, μὲ μυστικὴν καὶ συγκεκαλυμμένην ἐπιδίωξιν τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος, πρῶτον βῆμα πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καὶ μὲ φανερὰν ὑλικὴν αἰτίαν πολέμου τὸν θάνατον ἑνὸς Ἀλβανοῦ ληστοῦ τῆς Θεσπρωτίας, ἐκήρυξε, ἀπροειδοποιήτως, τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, μὴ δώσασα καιρὸν εἰς αὐτὴν παρὰ ἐλαχίστων τετάρτων ὥρας.

Τῆς παρούσης σπουδῆς καθαρῶς στρατιωτικῆς οὔσης, ἀφήνομεν εἰς τὸν πολιτικὸν ἱστοριογράφον νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰ φανερὰ καὶ ἀφανῆ αἴτια τοῦ Πολέμου τούτου, ἡμεῖς δὲ περιοριζόμεθα ἁπλῶς καὶ συντόμως εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν μονάδων, ἃς διῳκήσαμεν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ εἰς ὅ,τι στενῶς πρὸς τὴν δρᾶσιν των συνδέεται.

II. ΕΔΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΕΑΤΡΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

α΄) Ὅρια Θεάτρου ἐπιχειρήσεων.

Τοῦτο περιλαμβάνει:

— Ἐκ μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὸ ἀμέσως ἀπὸ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου ἔδαφος μέχρι Φλωρίνης — Καστοριᾶς — Γρεβενῶν — Μετσόβου — Ἰωαννίνων Ἀχέροντος — Θαλάσσης τοιοῦτον.

— Ἐκ δὲ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, τὴν Βόρειον Ἤπειρον καὶ τὴν ἐπαρχίαν ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ τὸ μέχρι τοῦ ποταμοῦ ΣΚΟΥΜΠΗ τμῆμα.

β΄) Γενικὴ μορφολογία τοῦ Θεάτρου ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους ἐν γένει.

Ἡ Ἀλβανία κατὰ γενικὴν ἔννοιαν διασχίζεται ἐξ Α. πρὸς Δ. ὑπὸ τεσσάρων κυρίων ποταμῶν. Οὗτοι εἶναι:

— Ἀῶος (Βοϊοῦσα) μὲ κύριον παραπόταμον τὸν Δρῦνον.

— Δέβολις, μὲ κύριον παραπόταμον τὸν Ἄψον (Οὔζουν).

— Σκούμπης.

— Ντρὶν (μέλας Δρῦνος).

Οἱ δύο πρῶτοι πηγάζουσιν ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου (ὁ Ἀῶος κυρίως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Πίνδου), οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἐκ τῆς Ἀλβανοσερβικῆς τοιαύτης.

Τῶν δύο πρώτων, οἱ παραπόταμοι συμβάλλουσιν ὁ μὲν Δρίνος εἰς Ἀῶον παρὰ τὸ Τεπελένιον, ὁ δὲ Ἄψος παρὰ τὸ Βεράτιον, εἰς Δέβολιν.

Μεταξὺ τῶν, ὡς ἄνω, ποταμῶν ὑψοῦνται κύριαι ὀροσειραὶ καὶ δευτερεύουσαι κορυφογραμμαί, ὧν αἱ κλιτύες ἀποσβυνόμεναι, ἐγγὺς ἢ μακρὰν τῆς κοίτης τῶν ποταμῶν, σχηματίζουσι κοιλάδας λίαν στενῆς, κατ᾽ ἀρχήν, διατομῆς, πλὴν τῆς πεδιάδος τῆς Μουζουκιᾶς, ἥτις εἶναι λίαν ἐκτεταμένη καὶ διαποτίζεται ὑπὸ τῶν τριῶν ἐκ τῶν ἄνω ποταμῶν, τοῦ Ἀώου, Δέβολι καὶ Σκούμπη, ἐκβαλόντων εἰς Ἀδριατικήν.

Οὕτω μεταξὺ θαλάσσης καὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀώου, τοῦ Δρύνα ὑπάρχει ἡ παράκτιος ὀροσειρά, ἥτις ἀρχομένη ἐκ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα ΠΛΑΤΟΒΟΥΝΙ, καταλήγει, διατεμνομένη καθέτως ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς ΣΟΥΧΑΓΚΟΡΑΣ (ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) εἰς τοὺς ὀρεινοὺς ὄγκους ΚΕΡΑΥΝΙΑ, ΛΟΥΓΚΑΡΑΝ, ΣΚΕΝΤΕΡΒΙΤΣΑΝ, ἀποσβυνομένους εἰς τὴν περὶ τὴν ΑΥΛΩΝΑ πεδιάδα.

Μεταξὺ ΔΡΙΝΑ καὶ ΑΩΟΥ ὑψοῦται ὁ ὀρεινὸς ὄγκος τῆς Νεμέρσκας, ἀποσβυνόμενος εἰς τὰ στενὰ τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Μεταξὺ τοῦ ΑΩΟΥ καὶ ΑΨΟΥ ὑψοῦνται, διαδοχικῶς, οἱ ὀρεινοὶ ὄγκοι τοῦ ΡΑΔΟΝΙ καὶ ΝΤΡΑΣΑΣ, ἀποσβυνόμενοι εἰς περιοχὴν ΒΕΡΑΤΙΟΥ καὶ διακοπτόμενοι διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν καθέτων κορυφογραμμῶν τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ (ἀμέσως Δ. τῆς Κλεισούρας) καὶ ΣΕΤΕΛΙ (ἀμέσως Α. Τεπελενίου). Αἱ

δυτικαὶ καταπτώσεις τῶν τελευταίων τούτων ὀρέων μετὰ τῆς ἔναντι ΝΕΜΠΡΕ-ΣΚΑΣ σχηματίζουσι τὰ περιώνυμα στενὰ τῆς Κλεισούρας — Τεπελενίου.

Μεταξὺ ΑΨΟΥ καὶ ΔΕΒΟΛΙ ὑψοῦνται οἱ ὀρεινοὶ ὄγκοι τῆς ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ΤΟΜΟΡΙ, τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς κεντρικῆς Ἀλβανίας (ὕψ. 2480) ὅπερ ἀποσβύνεται πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς ΜΟΥΖΑΧΙΑΣ.

Μεταξὺ ΔΕΒΟΛΙ καὶ ΣΚΟΥΜΠΙ ὑψοῦνται οἱ ὀρεινοὶ ὄγκοι τῶν ΚΑΝΔΑΟΥΙΩΝ καὶ ΚΑΜΙΑΣ, ὧν αἱ μὲν ΒΑ καταπτώσεις σχηματίζουσι τὸ δυτικὸν περίβλημα τῆς λίμνης ΑΧΡΙΔΟΣ, αἱ δὲ ΒΔ τοιαῦται τὴν στενωπὸν ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΔΟΣ.

Μεταξὺ ΣΚΟΥΜΠΗ καὶ ΔΡΙΝΑ (Ντρὶν) ὑψοῦνται διάφοροι ὀρεινοὶ ὄγκοι, οἵτινες, μετὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀλβανο - Σερβικὴν μεθόριον τοιούτων, ἀποτελοῦσι τὰς κεντρικὰς Ἀλβανικὰς Ἄλπεις, βορείως δὲ τοῦ ΔΡΙΝΑ (Ντρὶν) πρὸς Μαυροβούνιον ὑψοῦνται αἱ βόρειαι Ἀλβανικαὶ Ἄλπεις.

Κατὰ γενικὴν μορφολογικὴν ἔννοιαν ἐξεταζομένη ἡ Ἀλβανία εἶναι χώρα, κατ᾽ ἐξαίρεσιν, ὀρεινὴ μὲ ἀπόλυτα ὕψη μέχρι 2.400—2.500 μ. καὶ δὲν ἀφήνει μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων της, παρὰ λίαν περιωρισμένας πεδινὰς ἐκτάσεις, ἤ, λίαν περιωρισμένης διατομῆς, κοιλάδας, ἑκατέρωθεν τῶν ποταμῶν. Τοιαῦται εἶναι:

— Ἡ λεκάνη τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ ΒΙΓΛΙΤΣΗΣ (ἑνούμεναι διὰ τῆς στενωποῦ Τσαγγόνι).

— Ἡ πεδιὰς τῆς ΜΟΥΖΑΚΙΑΣ.

— Ἡ κοιλὰς τοῦ ΔΡΙΝΑ.

— Τὰ παραθαλάσσια πεδινὰ μέρη ὡς αἱ περιοχαὶ ΒΟΥΘΡΩΤΟ, ΔΥΡΡΑΧΙΟΝ, ΖΟΥΖΕΤ καὶ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Νάθη ποταμοῦ.

γ') Συγκοινωνίαι

— Ἡ Ἀλβανία στερεῖται παντελῶς σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ἐξαιρέσει ὀλίγων χιλιομέτρων στενῆς γραμμῆς (ΝΤΕΚΟΒΙΛ), ἀποκλειστικῶς χρησιμοποιουμένης δι᾽ ἐκμεταλλευτικοὺς σκοποὺς παρὰ τὴν Αὐλῶνα καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ζουζέτ.

— Τὸ ὁδικὸν δίκτυον αὐτῆς ἐπίσης εἶναι λίαν περιωρισμένον καὶ συνδέει τὰς κυριωτέρας πόλεις αὐτῆς.

Τοῦτο κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχεν ὡς κάτωθι.

α') Ἐκ Φλωρίνης καὶ Μοναστηρίου ἄγουσι, μέσῳ βαθειῶν γραμμῶν καὶ ὀρεινῶν διαβάσεων, αἱ ἁμαξιτοί.

1) Φλώρινα — Πισοδέρι — Βιγλίτσα — Κορυτσᾶ.

2) Μοναστήριον — Πρέσπα — Κορυτσᾶ.

β') Ἐκ τῆς περιοχῆς Καστοριᾶς καὶ Κοζάνης ἄγουσιν, ὑπὸ παρομοίας συνθήκας, αἱ ἁμαξιτοί.

1) Κοζάνη — Σιάτιστα — Καστοριὰ — Ἱερὰ Πηγὴ — Βιγλίτσα — Κορυτσᾶ.

2) Κοζάνη — Κλεισούρα — Καστοριά καὶ ἐκεῖθεν, ὡς ἡ ἄνω.

γ΄) Ἐκ Κορυτσᾶς ἄγουσιν αἱ ἁμαξιτοί:

1) Κορυτσᾶ — Ἐρσένα — Μπέρζανη — Ἰωάννινα.

2) Κορυτσᾶ — Μοσχόπολις.

3) Κορυτσᾶ καὶ εἶτα κατὰ μῆκος Δεβόλι μέχρι Μογλίτσης.

4) Κορυτσᾶ — Πογραντὲτς — Ἐλβασὰν — Δυρράχιον — Τίραννα.

5) Κορυτσᾶ — Μπαμπότιστα — Δάρδα — Βιγλίτσα.

Ἐν τῷ Νοτίῳ τμήματι ὑπάρχουσιν, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἰωάννινα — Ἐρσέκα — Κορυτσᾶ καὶ αἱ κάτωθι:

1) Ἰωάννινα — Δελβινάκι — Ἀῶος — Κλεισούρα ἔνθα, διακλαδιζομένη, ἄγει διὰ τοῦ ἑνὸς κλάδου της, μέσῳ Τεπελενίου, εἰς Αὐλῶνα διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου της εἰς Μπεράτι καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αὐλῶνα καὶ Δυρράχιον — Τίραννα.

2) Ἰωάννινα — Δελβινάκι — Ἀργυρόκαστρον — Τεπελένι — Αὐλών. Ἐκ ταύτης εἰς Γεωργουτσάδες ἀποσπᾶται κλάδος, ἄγων εἰς Δέλβινον καὶ Ἁγίους Σαράντα καὶ ἐκεῖθεν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας εἰς Μπόρσι, ἔνθα, διακλαδιζομένη, ἄγει κατὰ μῆκος μὲν τῆς παραλίας εἰς Χειμάραν καὶ Αὐλῶνα, διὰ δὲ τοῦ Κοὺτς εἰς Βάϊτζαν καὶ Αὐλῶνα (τὸ τμῆμα Μπόρσι — Κοὺτς — Βόϊτζα δὲν ἦτο κατασκευασμένον. Τὸ μηχανικὸν τοῦ Α΄ Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ κατεσκεύασεν ἐντὸς μηνός, τὸ τμῆμα Μπόρσι — Κοὺτς μέχρι Μπολένας).

ΙΙΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Ἐνεργῶν τις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διακρίνει τὰς κάτωθι κυρίας καὶ δευτερευούσας στρατηγικὰς κατευθύνσεις ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς θάλασσαν.

1) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν ἐκ Φλωρίνης διὰ Πισοδερίου Καπετίτσης πρὸς Κορυτσᾶν καὶ ἐκ περιοχῆς Καστορίας διὰ Ἱεροπηγῆς πρὸς Κορυτσᾶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλι πρὸς Ἐλβασάν.

Ἡ κατεύθυνσις αὕτη καλύπτεται καὶ ὑποβοηθεῖται.

α΄) Ὑπὸ τῆς δευτερευούσης Μικρὰ Πρέσπα — λίμνη Μαλίκι — Πογραντὲτς καὶ ἐκεῖθεν μὲ ἄξονα τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς Ἐλβασάν.

(Σ η μ ε ί ω σ ι ς: Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον ἡ ἁμαξιτὴ Κορυτσᾶς διὰ Δεβόλι δὲν ἐξικνεῖτο μέχρι Ἐλβασάν, ἀλλ᾿ ἐτερματίζετο εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ κατεύθυνσις αὕτη δὲν εἶχε λάβει τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ ἡ δευτερεύουσα τοιαύτη, ἤτοι Κορυτσᾶ — Πογραντὲτς καὶ ἐκεῖθεν ἁμαξιτὴ πρὸς Ἐλβασάν).

β΄) Ὑπὸ τῆς δευτερευούσης Καστοριὰ — Δάρδα — Βυθούλκι — Κοιλὰς Τομαρίτσας.

γ΄) Ὑπὸ τῆς ἔτι νοτιώτερον δευτερευούσης τοιαύτης Γράμμος — Αὐχὴν Κάφε-Κιάριτ — Μπιλοῦσι καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἄνω κλάδον τοῦ ποταμοῦ Ἄψου.

2) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν Ἰωάννινα — Ἀῶος — Κλεισούρα — Μπόμπεσι — Βεράτιον, καλυπτομένην καὶ ὑποβοηθουμένην ἀπὸ Βορρᾶ ὑπὸ τῆς δευτερούσης κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄψου ποταμοῦ.

3) Τὴν κυρίαν στρατηγικὴν κατεύθυνσιν, ἀρχομένην ἐκ τῆς νοτίας περιοχῆς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἄγουσαν διὰ Κακαβιᾶς — Ἀργυροκάστρου — Τεπελενίου πρὸς Αὐλῶνα καὶ καλυπτομένην ὑπὸ τῆς δευτερευούσης: Περιοχὴ Κάτω Καλαμᾶ — Δέλβινον — Στενὰ Σκαρφίτσας — Προγκονάτι — Σάλαρι.

4) Τὴν ἀρκετῆς στρατηγικῆς ἀξίας κατεύθυνσιν, περιοχὴ Ἁγίων Σαράντα — Κοὺτς — Κοιλὰς Σουσίστης — Αὐλών, καλυπτομένην ὑπὸ τῆς παραλιακῆς κατευθύνσεως πρὸς Χειμάραν καὶ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Αὐλῶνος.

III.— ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ

Τοποθεσίαι διακόπτουσαι τὰς ἄνω κατευθύνσεις καὶ ἐφ᾽ ὧν δύναται νὰ στηριχθῇ στρατηγικὴ διάταξις, ἢ νὰ ἐξορμήσῃ στρατηγικὴ ἐπίθεσις εἶναι κατὰ γενικὴν ἔννοιαν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος.

1) Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων—Βενέτικος ποταμὸς—Ὄρλιακας ὄρος — Ζυγὸς Μετσόβου — Ἄραχθος ποταμός, ἢ δι᾽ Ὀλίτσικα ὄρους πρὸς θάλασσαν.

2) Λαιμὸς Πρέσπης — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάρικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικα ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμᾶς ποταμός.

3) Πρέσπα λίμνη — Ἰβὰν ὄρος — Μόροβας ὄρος — Γράμμος ὄρος — Μέρτζανι (παρὰ Ἀῶον π.) — Δέλβινον — Ἅγιοι Σαράντα.

4) Ἀχρὶς λίμνη — Ὀστροβίτσα ὄρος — Μπούμπεσι αὐχὴν — Τεπελένι χωρίον — Κοὺτς χωρίον — Χειμάρα χωρίον — Θάλασσα.

5) Ἀχρὶς (παρὰ τὸ Λὶν) — Βεράτιον — Ἐκβολαὶ Ἀώου.

6) Μπόροβα (ἐπὶ τῆς Ἀλβανοσερβικῆς μεθορίου) — Τίραννα — Δυρράχιον.

Μεταξὺ τῶν ἄνω κυρίων στρατηγικῶν τοποθεσιῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δευτερευούσης ἀξίας, ἐφ᾽ ὧν δύνανται νὰ στηριχθῶσιν ἀμυντικαὶ στρατηγικαὶ ἐνέργειαι, ἢ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς βάσεις στρατηγικῆς ἐξορμήσεως, ἀλλ᾽ ἀποφεύγομεν ν᾽ ἀναφέρωμεν ταύτας, ὡς ἐξερχομένας τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης μελέτης.

IV.— ΣΧΕΔΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αον Ἰταλικὸν

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβεῖς πληροφορίας. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μουσολίνι, ἐκφωνηθέντος τὴν 10ην Ἰουνίου 1941, ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, συνάγομεν τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ Ἰταλικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ὁ λόγος οὗτος ἔχει ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων ση-

μείων ὡς ἑξῆς: «... ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων, Στρατηγὸς Βισκόντι Πράσκα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναλάβει τὴν διοίκησιν ἀπὸ 5ης Ἰουνίου ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἠπείρου θὰ εἶχεν ταχεῖαν καὶ εὐνοϊκὴν ἐξέλιξιν. Τὸ σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον ἐνεκρίθη ἀπὸ τὰ ἐπιτελεῖα τῆς Ρώμης καὶ ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον ἦτο λογικὸν καὶ πειστικόν.

Ἐπρόκειτο περὶ ἑλιγμοῦ λαβίδος, ἐκτελουμένου Ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἡ ὁποία ὤφειλεν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Μετσόβου, ὄπισθεν τῶν Ἰωαννίνων καὶ Δυτικῶς ὑπὸ τακτικῶν Μεραρχιῶν Πεζικοῦ, αἱ ὁποῖαι διαβαίνουσαι τὸν Καλαμὰν καὶ προωθούμεναι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἄρτης θὰ ὑπερέβαινον τὰ Ἰωάννινα προκαλοῦσαι οὕτω τὴν πτῶσιν των. Ἡ φάλαγξ τοῦ Κέντρου θὰ ἐνήργῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καλπακίου διὰ νὰ συνάψῃ μάχην καὶ διασπάσῃ τὰ φοβερὰ ἀμυντικὰ ἔργα τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ»... Ἐκ τοῦ ἄνω λόγου καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἄνω ἐξάγεται ὅτι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ σχεδίου τούτου διετέθησαν ἐννέα (9) περίπου Μεραρχίαι, συνολικῆς δυνάμεως 70—75 περίπου Ταγμάτων.

Συνθέτοντες, μὲ στρατιωτικὴν διατύπωσιν, τὰ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Μουσολίνι παρεχόμενα στοιχεῖα, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν τὸ Ἰταλικὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἐν περιλήψει, ὡς ἑξῆς:

Ἰδέα Ἑλιγμοῦ

1) Κυρία ἐπιθετικὴ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἰωαννίνων ὑποβοηθουμένη.

— Δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας διὰ ΠΙΝΔΟΥ πρὸς Μέτσοβον.

— Διὰ δευτερευούσης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας διὰ Καλαμᾶ πρὸς Ἄρταν.

Ἀντικειμενικὸς σκοπός: Ἡ κατάληψις τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου καὶ τῶν ἀγουσῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα διόδων τοῦ Μετσόβου καὶ Ἄρτης.

2) Ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ ἀπὸ Γράμμου μέχρι λιμνῶν, ἀμυντικὴ συγκρότησις τοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὅσον ἡ προχώρησις πρὸς Φλώριναν, Καστοριὰν δὲν εἶναι ἐφικτή.

α) Γενικὴ ἀρχικὴ Διάταξις καὶ κατανομὴ Δυνάμεων (κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς πληροφορίας).

α') Ἐν τῇ γραμμῇ μάχης:

1) Περιοχὴ Κορυτσᾶς:

2 Μεραρχίαι, Τάγματα	16
2 Τάγματα Μελανοχιτώνων	2
1 Τάγμα Πολυβόλων	1
1 Σύνταγμα Ἱππικοῦ	3
Σύνολον Ταγμάτων	22
Βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι	26

2) Περιοχὴ Πίνδου:

1 Μεραρχία, Τάγματα	8

3) Περιοχὴ Ἠπείρου:

— Δύο Μεραρχίαι, Τάγματα	14
— Τεθωρακισμένη Μεραρχία Κενταύρων	(150—200 ἅρματα)
— Σύνταγμα Γρεναδιέρων, Τάγματα	3
— Σύνταγμα Ἱππικοῦ, Τάγματα	3
— Δύο Τάγματα Μελανοχιτώνων	2
— Δύο Τάγματα Ἀλβανῶν	2
Σύνολον Ταγμάτων	24 καὶ Μεραρχία τεθωρακισμένη
— Βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι	7

β΄) Ἐφεδρεῖαι ἐμπλακεῖσαι κατὰ διάρκειαν τῆς μάχης Μόροβα καὶ εὑρισκόμεναι ἐν Ἀλβανίᾳ.

— Ἀρέτζο, Τάγματα	8
— Βενέτσια, Τάγματα	6
— Ἓν Σύνταγμα Ἱππικοῦ	3
— Ἓν Τάγμα Πολυβ.	1
Σύνολον Τάγματα	18

γ΄) Ἀποστολαί, ὡς αὗται ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ΙΔΕΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ἤτοι:

— Ἀμυντικὴ ἀπὸ Πρέσπας μέχρι Γράμμου καὶ ἐνδεχομένως ἐπιθετική.

— Ἐπιθετικὴ διὰ τὰς λοιπὰς ζώνας.

δ΄) Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ἡ σύλληψις τῆς στρατηγικῆς ἰδέας δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτυχής.

Τὰ πρὸς πραγματοποίησιν ὅμως ταύτης ληφθέντα μέτρα (ΔΙΑΤΑΞΙΣ — ΔΥΝΑΜΕΙΣ), ἤτοι ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἑλιγμοῦ, ἑλιγμοῦ μάλιστα τόσον μεγάλης ἀκτῖνος καὶ διεξαχθησομένου ἐπὶ τόσον ὀρεινοῦ καὶ δυσβάτου ἐδάφους, δὲν ἦσαν τὰ πρέποντα εἰς ποσὸν καὶ φύσιν, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀνατιθεμένων ἀποστολῶν.

Οὕτω:

— Ἡ διάταξις δὲν εἶναι κλιμακωμένη πρὸς τὰς κατευθύνσεις ἐκείνας, ἡ κατὰ τὰς ὁποίας προχώρησις καὶ ἐπιτυχία θὰ ἐξησφάλιζε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συνόλου ἑλιγμοῦ. Εἶναι διάταξις παραταχτὴ καὶ τῆς αὐτῆς δυναμικῆς ἰσχύος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων, χωρὶς καμμίαν σοβαρὰν προτίμησιν ὑπὲρ τῶν, ὡς ἰδιαιτέρας στρατηγικῆς σημασίας, χαρακτηρισθεισῶν κατευθύνσεων.

— Τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων ἀνεπαρκὲς δι' ἑλιγμὸν τόσου βάθους πανταχοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τοιούτων ἐδαφῶν, ἡ διὰ τῶν ὁποίων κίνησις καὶ μάχη ἐπιφέρει συντόμως τὴν φθορὰν τῶν στρατευμάτων, εἰς τρόπον ὥστε, ἀφικνούμενα ταῦτα εἰς τὸ τέρμα τῶν στρατηγικῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των, εἶναι δυναμικῶς ἀνίκανα νὰ διατηρήσωσι τούτους, εἰς πρώτην σοβαρὰν ἀντεπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀντιπάλου.

— Ἡ φύσις τῶν μέσων μάχης, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπρόσφορος διὰ τοιαῦτα ἐδάφη (πολλὰ τροχήλατα μέσα εἰς ὀρεινὸν ἔδαφος).

Ἡ διαπίστωσις τῶν ἀνωτέρω ἐνεργεῖται καὶ καταδεικνύεται ἐκ τῶν κάτωθι ἀποτελεσμάτων:

— Ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια διὰ Πίνδου πρὸς Μέτσοβον, μὴ προικοδοτηθεῖσα ἀρχῆθεν διὰ τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων καὶ μὴ τροφοδοτηθεῖσα ἐγκαίρως δι' ἐνισχύσεων, δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν της, ἀλλ' ἐξητμίσθη πρὸ αὐτοῦ, καίτοι ὁ παράγων ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ὑφίστατο καὶ ἐπέτυχεν ἐκ τῆς αἰφνιδιαστικῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Τοὐναντίον, ἂν ἀρχῆθεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐρρίπτοντο ἀντὶ μιᾶς δύο Μεραρχίαι (ἡ μία ὄπισθεν τῆς ἄλλης), ἀσφαλῶς θὰ ἔφθανεν εἰς Μέτσοβον καὶ θὰ εἶχον ἐναπομένουσαν δύναμιν διὰ νὰ διατηρήσωσι τὸν ἀντικειμενικὸν τοῦτον σκοπόν.

Βραδύτερον πρός τε τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἄλλας ἐπενέβησαν ἐνισχυτικῶς ὁλόκληροι Μεραρχίαι ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλληνικὴ συγκέντρωσις, συντελουμένη προοδευτικῶς, ἐπέτρεψεν οὐ μόνον τὴν ἀνάσχεσιν τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνατροπὴν πέραν τῆς μεθορίου.

Οὕτω ἐπενέβησαν πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Μόροβα καὶ τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου:

Αἱ Μεραρχίαι Ἀρέτζο, Πάρμα, Τριντεντίνα καὶ 4ον Βερσαλιέρων εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς.

— Ἡ Μεραρχία Μπάρι καὶ τὸ 2ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων πρὸς Κόνιτσαν — Λεσκοβίκι.

— Ἡ Μεραρχία Μοδένα, τὸ 1ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων, τμήματα Ἱππικοῦ καὶ 1—2 τάγματα Ἀλπινιστῶν εἰς περιοχὴν Κακαβιᾶς.

— Ἡ ἐπιθετικὴ πρὸς Ἰωάννινα ἐνέργεια ἀπέτυχε, διότι, ἀντὶ νὰ κρούσῃ μετὰ ἰσχύος καὶ ὁρμῆς κατὰ τῆς προχείρως ὀχυρωμένης τοποθεσίας, αὕτη περιωρίσθη εἰς ψευδοεπιθέσεις μεμονωμένου Τάγματος, ἢ λόχων καὶ τοιαύτης δι' ἐλαφρῶν ἁρμάτων, ἀναμένουσα τὸ ἀποτέλεσμα ἐκ τῶν δευτερευουσῶν, πρὸς Μέτσοβον διὰ Πίνδου καὶ πρὸς Ἄρταν διὰ Κάτω Καλαμᾶ, ἐπιθέσεων. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν ἄνω ὑποβοηθητικῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἀποτυχουσῶν, ἀπέτυχεν καὶ ἡ πρὸς κυρίαν ταύτην κατεύθυνσιν ἐπιθετικὴ ἐνέργεια.

— Ἡ ἐπιθετικὴ διὰ Θεσπρωτίας καὶ Κάτω Καλαμᾶ πρὸς Πρέβεζαν καὶ Ἄρταν ἐνέργεια ἦτο διστακτικὴ καὶ ἀνασταλτική, ἀφ' ἧς ἡ Κεντρικὴ καὶ ἡ διὰ Πίνδου τοιαῦται ἀνεσχέθησαν.

— Τὰ ἐν τῷ προμνησθέντι λόγῳ τοῦ Μουσολίνι ἀναφερόμενα περὶ «τρομερῶν ὄγκων τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ...» καὶ «... τὸ ὀγκούμενον ρεῦμα τοῦ Καλαμᾶ ἀνεχαίτισεν ἐπὶ 5 ἡμέρας τὴν Μεραρχίαν Σιέννας...» δὲν εἶναι σοβαρά, οὔτε ἔχουσιν οὕτω ἐν τῇ πραγματικότητι.

Μόνιμος ὀχύρωσις δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῇ περιοχῇ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Τοιαύτη μόνον ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὑπῆρχεν ἔναντι τῆς Βουλγαρικῆς μεθορίου.

Ἡ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὀργάνωσις ἦτο πρόχειρος κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀχυρωτικῆς ἐκστρατείας. Μόνον εἴς τινα σημεῖα εἶχον ριφθῆ σκέπαστρα τινα διὰ πολυβόλα, ἢ ἀντιαρματικὰ πυροβόλα, ἐκ μπετὸν ἀρμέ, καὶ ταῦτα ὅλως διόλου ἐπιφανειακά.

Τὸ διαρκῶς ὀγκούμενον ρεῦμα τοῦ Καλαμᾶ ἦτο τόσον ἀσήμαντον ὥστε οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους, τὸ ἐπέρασαν δίς, χρησιμοποιοῦντες ὑπὸ μορφὴν ψευδογεφύρας τὰ θρανία τῶν Σχολείων, τὰ δὲ κτήνη διῆλθον ἀπ' εὐθείας μὴ θιγέντα ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἄνω τῆς κοιλίας.

ε') Συνολικὴ δύναμις τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Ἡ προϋπάρχουσα καὶ ἀποβιβασθεῖσα ἐν Ἀλβανίᾳ δύναμις τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀνῆλθεν:

— Ὑπῆρχον πρὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου (Ἑλληνικὴ πληροφορία) 160.000.

— Μετεφέρθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου (λόγος Μουσολίνι) :

1) Ἀκτοπλοϊκῶς	560.000		
2) Δι' Ἰταλικῶν ἀεροπλάνων	39.851		
3) Διὰ Γερμανικῶν ἀεροπλάνων	39.816	:	639.667
Σύνολον δυνάμεων	799.667		

Αἱ Ἀλβανικαὶ δυνάμεις δὲν συμπεριλαμβάνονται.

Β' Ἑλληνικὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων

Ὑπῆρχεν μόνον ἀμυντικὸν τοιοῦτον. Αἱ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου προβλεφθεῖσαι καὶ μελετηθεῖσαι τοπικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀντιπερισπασμόν, ἢ βελτίωσιν τῶν θέσεων, δὲν ἀποτελοῦσι στρατηγικὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν, ὡς περιστρεφόμεναι διὰ τὴν κατάληψιν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν περιωρισμένης ἐκτάσεως.

Διὰ τοῦ ἀμυντικοῦ ὅθεν σχεδίου καὶ τῶν παραρτημάτων του εἶχον προβλεφθῆ καὶ μελετηθῆ τρεῖς περιπτώσεις.

α') Ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Βουλγαρίας, παραβιαζομένου τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους, ἢ χρησιμοποιουμένου, τῇ συγκαταθέσει τῶν Σέρβων.

β') Ἐπίθεσις, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, μὴ παραβιαζομένου ἢ ἑκουσίως χρησιμοποιουμένου τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους.

γ') Ἐπίθεσις, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, δι' ἑκατέρων τῶν α' καὶ β' περιπτώσεων, τῶν Ἰταλῶν διαθετόντων καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Θαλάσσης.

Ἐξετάσωμεν τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ σχεδίου δι' ἑκάστην τῶν περιπτώσεων κεχωρισμένως.

1) Περίπτωσις α' (Παραβίασις ἢ χρησιμοποίησις Σερβικοῦ ἐδάφους).

Α' ἔναντι τῶν Βουλγάρων.

α') ἀμυντικὸς ἑλιγμός:

— Ἀνάσχεσις Βουλγάρων πρὸ τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας Μπέλλες — Νέστος.

— Κάλυψις καὶ προοδευτικῶς ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ τμήματι Μπέλλες — Ἀξιὸς καί, εἰ δυνατόν, εἰς τὸ ὕψος τῆς ἄνω τοποθεσίας.

β') διατιθέμεναι δυνάμεις 4½ Μεραρχίαι.

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') ἀμυντικὸς ἑλιγμός:

— Κάλυψις τῶν κατευθύνσεων πρὸς Θεσσαλονίκην, Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα μὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν πρὸς Θεσσαλονίκην.

— Ἀνάσχεσις πρὸ τῆς γενικῆς τοποθεσίας Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων — Βενέτικος ποταμὸς — Ὄρλιακας ὄρος — Ζυγὸς Μετσόβου — Ἄραχθος ποταμός.

β') διατιθέμεναι δυνάμεις: 9—10 Μεραρχίαι.

γ') Γενικὴ ἐφεδρεία Ἀρχιστρατήγου δι' ἀμφότερα τὰ μέτωπα 4½ Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ 1 Μεραρχία Ἱππικοῦ.

2) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς β' (μὴ χρησιμοποίησις Σερβικοῦ ἐδάφους)

Α' ἔναντι τῶν Βουλγάρων:

— Ἀμυντικὸς ἑλιγμός, ἀμετάβλητος.

— Διατιθέμεναι δυνάμεις, αἱ αὐταί.

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') Ἀμυντικὸς ἑλιγμός. Κάλυψις τῶν ἰδίων κατευθύνσεων, ἀλλ' ἀνάσχεσις πρὸ τῆς τοποθεσίας Πρέσπα (Λαιμὸς) — Βάρμπα ὄρος — Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάρικο ὄρος — Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικας ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμᾶς ποταμός.

— Δυνάμεις: αἱ αὐταί.

β') Γενικὴ ἐφεδρεία Ἀρχιστρατήγου: Ἡ αὐτή.

3) Π ε ρ ί π τ ω σ ι ς γ' (ἡ δυσμενεστέρα διὰ τὴν Ἑλλάδα)

Α' ἔναντι Βουλγάρων:

α') Ἀμυντικὸς ἑλιγμὸς ἀμετάβλητος, καὶ ἐὰν ἡ κατάστασις ἐπιβάλλῃ, ὁ ἀμυντικὸς ἑλιγμὸς θὰ διεξαχθῇ ἀνεξαρτήτως καὶ κεχωρισμένως τοῦ ἔναντι τῶν Ἰταλῶν τοιούτου, χρησιμοποιουμένου, τοῦ ποταμοῦ ΑΞΙΟΥ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ.

β') Ἀσφάλεια ἀκτῶν: Ἀπὸ Νέστου μέχρι Στρυμῶνος καὶ αἱ νῆσοι Μυτιλήνη, Χίος καὶ Σάμος.

γ') Διατιθέμεναι δυνάμεις, 6½ Μεραρχίαι.

(Αἱ ἀναγκαιοῦσαι δυνάμεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀντιστοίχων ἀκτῶν καὶ νήσων ἀνήρχοντο εἰς 1½ Μεραρχίαν).

Β' ἔναντι τῶν Ἰταλῶν:

α') Ἀμυντικὸς ἑλιγμός: Ὁ τῆς περιπτώσεως α', σὺν τῇ προσθήκῃ, ὅτι, ἂν ἡ ἀνάσχεσις δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον — Ἀλιάκμων κλπ.) τότε νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ τμῆμα Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀλιάκμων — Θάλασσα (τοποθεσία Ὀλύμπου). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην προφανὲς τυγχάνει ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχε σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο θεάτρων ἐπιχειρήσεων, Ἰταλικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ.

β') Ἀσφάλεια ἀκτῶν καὶ νήσων:

Ἀσφαλισθησόμεναι περιοχαί:

— Περιοχὴ Θεσσαλονίκης — Σταυροῦ.

— Περιοχὴ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου.

— Περιοχαὶ ἀκτῶν Ἀττικῆς — Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας.

— Νῆσος Κρήτης.

γ') Διατιθέμεναι δυνάμεις:

— Διὰ τὸν ἀμυντικὸν ἑλιγμόν: αἱ αὐταί, μεῖον αἱ δυνάμεις πρὸς ἀσφάλειαν ἀκτῶν καὶ νήσων, ἀνερχόμεναι εἰς 1½—2 Μεραρχίας.

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀκτῶν περιοχῆς Θεσσαλονίκης — Σταυροῦ: Μία Μεραρχία Ἱππικοῦ (ἐκ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀκτῶν Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου. 1½—2 Μεραρχίαι λαμβανόμεναι ἐκ τῶν μονάδων τοῦ Ἰταλικοῦ μετώπου (ὡς ἀνωτέρω).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Ἀκτῶν Ἀττικῆς — Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας. Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ μία Ταξιαρχία εἰσέτι (ἐκ τῆς Γενικῆς ἐφεδρείας).

— Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Κρήτης μία Μεραρχία (ἡ ἐν Κρήτῃ V Μεραρχία).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, δὲν ἔμεινε οὐδεμία μικρή, ἢ μεγάλη μονὰς εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς γενικὴ ἐφεδρεία.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ

Δι' ἁπάσας τὰς ἄνω τρεῖς περιπτώσεις εἶχον ὀργανωθῆ αἱ κάτωθι ἀνώταται διοικήσεις:

— Γενικὸν Στρατηγεῖον. Διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων ἀμφοτέρων τῶν θεάτρων (Ἰταλικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ).

α') ἔναντι τῶν Βουλγάρων:

— Τ.Σ.Α.Μ. (τμῆμα Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας).

β' Ἔναντι τῶν Ἰταλῶν.

— Τ.Σ.Δ.Μ. (τμῆμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας).

— VIII Μεραρχία (ἐν Ἠπείρῳ) ἀπ' εὐθείας ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐγένετο τροποποίησις τῶν ἄνω διοικήσεων καὶ δημιουργία ἑτέρων τοιούτων, ἐπιβληθεισῶν ἐκ τῆς ἑκάστοτε τακτικῆς καταστάσεως.

V.— ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΟΛΙΓΟΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ·Ι·ΤΑΛΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αον) ΙΤΑΛΟΙ

1) Προπαρασκευή

Οἱ Ἰταλοὶ ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεώς των ἐν Ἀλβανίᾳ, ἤρξαντο νὰ προπαρασκευάζωσι στρατηγικῶς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον.

Ἡ προπαρασκευὴ συνίστατο:

— Εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Ἀλβανίας.

— Εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν λιμενικῶν ἔργων διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀποβιβάσεων καὶ ἐκφορτώσεων.

— Εἰς τὴν κατασκευὴν ἔργων στρατωνισμοῦ διὰ τὴν παραμονὴν πολλῶν μεγάλων μονάδων καὶ οὐχὶ μόνον τοῦ διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως ἐν Ἀλβανίᾳ ἀναγκαιοῦντος Στρατοῦ. Τοιαῦτα ἔργα στρατωνισμοῦ παρετήρησα ἐν Βιγλίτσῃ — Κορυτσᾷ — Μοσχοπόλει — Ἐρσέκα — Γεωργουτσάδες — Δελβίνῳ — Ἁγίους Σαράντα — Δερβίσανι— Ἀργυροκάστρῳ, δυνάμενα νὰ περιλάβωσι πολλὰς μεγάλας Μονάδας.

— Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ὑλικοῦ διὰ ζεῦξιν ποταμοῦ.

— Εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐδάφους ἀπό τε στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὴν κρίσιν των, Στρατοῦ.

Ἡ συγκέντρωσις αὕτη γιγνομένη διὰ μεταφορᾶς ἐξ Ἰταλίας δυνάμεων καὶ οὐχὶ δι' ἐπιτοπίου ἐπιστρατεύσεως, ἐπέτρεπεν εἰς τὴν Ἰταλίαν νὰ ἔχῃ τὴν ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, πρὸ πάσης Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως.

— Εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῆς πρὸς Σερβίαν Ἀλβανικῆς μεθορίου διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν δυνάμεων ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμου.

2) Διάταξις καὶ Δυνάμεις

Ἡ διάταξις, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν, ἦτο γραμμική, ἄνευ κλιμακώ-

σεως πρὸς τὰς κατευθύνσεις κυρίας προσπαθείας, ἢ τὰς κατευθύνσεις τοῦ ὑπερκερωτικοῦ ἑλιγμοῦ.

Αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων Ἰταλικαὶ δυνάμεις ἀνήρχοντο:

Ἐ ν α΄ γ ρ α μ μ ῇ:

— Εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς	21 Τάγματα
— Εἰς περιοχὴν Πίνδου	8 »
— Εἰς περιοχὴν Ἠπείρου	24 »

Ἐ ν ἐ φ ε δ ρ ε ί ᾳ

— Εἰς περιοχὴν Ἐλβασὰν καὶ Τιράννων	18 Τάγματα
Σύνολον Ταγμάτων	71 »

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσι 10—12 Ἀλβανικὰ Τάγματα.

3) Δ υ ν α μ ι κ ό τ η ς τ ῆ ς Ἰ τ α λ ι κ ῆ ς Μ ε ρ α ρ χ ί α ς

Ἑκάστη Ἰταλικὴ Μεραρχία ἀπετελεῖτο:

— Ἐξ ἓξ Ταγμάτων (ἔνιαι εἶχον περισσότερα).

— Ἐξ ἑνὸς Τάγματος Πολυβόλων ἰσοδυνάμου εἰς πυρὰ πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ.

— Ἐκ δύο Συνταγμάτων Πυροβολικοῦ.

— Ἐξ ἑνὸς Τάγματος Ἀλβανῶν, ἢ καὶ ἐκ περισσοτέρων ἄλλων Ταγμάτων, διαφόρων ἄλλων κατηγοριῶν (Μελανοχίτωνες κλπ.).

Ἕκαστον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἦτο ὀργανικῶς προικισμένον διὰ λόχου ὅλμων τῶν 81 καὶ λόχου ὁλμιδίων.

Ἑκάστη μοῖρα Πυροβόλων ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν Πυροβολαρχιῶν καὶ ἑκάστη Πυροβολαρχία εἶχεν 6 πυροβόλα ἔναντι τῶν 4 τῆς ἡμετέρας (ἤτοι ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία διέθετεν 54 πυροβόλα ἔναντι 24 τῆς Ἑλληνικῆς).

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται ὅτι ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία Πεζικοῦ ἦτο πολὺ ἰσχυροτέρα τῆς ἡμετέρας εἰς ΠΥΡ καὶ ἴση, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰς Πεζικὸν δύναμιν.

Κατὰ συνέπειαν, ἡ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων δυναμικότης τοῦ Ἰταλικοῦ Πεζικοῦ, μεταφραζομένη εἰς Τάγματα, ἀνήρχετο εἰς 70—80 τοιαῦτα, ἡ δυναμικότης εἰς Πυροβολικὸν ἦτο τοὐλάχιστον ὑπερδιπλασία, εἰς Ἀεροπορίαν πολλαπλασίως ὑπερτέρα, εἰς ἅρματα, ἄνευ συγκρίσεως, τῆς Ἑλλάδος μὴ διαθετούσης τοιαῦτα.

Ἐπὶ πλέον, ὅπερ καὶ τὸ οὐσιωδέστατον, ἡ στρατηγικὴ διάταξις ἦτο εἰλημμένη ἐκ τῶν προτέρων καὶ αἱ Μονάδες ἦσαν ἔναντι τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των, πρὸ πάσης ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ μᾶλλον, πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Βον) Ε Λ Λ Η Ν Ε Σ

1) Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ή:

Οἱ Ἕλληνες, πρὸ τῆς ἀποβιβάσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν, οὐ-

δὲν ἰδιαίτερον στρατηγικὸν μέτρον ἀσφαλείας εἶχον λάβει ἢ ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους εἶχον ἐνεργήσει ἔναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου.

Ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεως ὅμως καὶ καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας κατέστη ἐμφανὲς ὅτι ἀπώτερος πολιτικὸς σκοπὸς τῶν Ἰταλῶν δὲν ἦτο νὰ περιορισθῶσι ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀλλά, χρησιμοποιοῦντες ταύτην, ὡς βάσιν ἐξορμήσεως, νὰ ἐπεκταθῶσιν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν διὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ Ἑλλὰς ἤρχισε καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποβίβασιν καὶ βραδύτερον, νὰ λαμβάνῃ μέτρα τινά, σχέσιν ἔχοντα, μὲ τὴν πύκνωσιν τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ μονάδων πρὸς Φλώριναν, Καστορίαν καὶ Ἰωάννινα κατευθύνσεων.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐγίγνοντο ὑπὸ τὸν διπλοῦν φόβον, ἀφ᾽ ἑνὸς μήπως παρεμποδισθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ διαμαρτυριῶν καὶ ἀπειλῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου μήπως προκαλέσωσι τὴν αὔξησιν τῶν Ἰαλικῶν μέτρων ἐν Ἀλβανίᾳ, δεδομένου ὅτι αὕτη ὡς μεγάλη δύναμις, δὲν ἐστερεῖτο τοιούτων, ἀλλ᾽ ἀφθόνως διέθετεν.

Ἡ Ἑλλάς, παρακολουθοῦσα μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τῶν Γερμανῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλογάλλους, τὴν γενικὴν ἐν Βαλκανίοις κατάστασιν, ἥτις ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς Βαλκανίους (Τούρκους, Βουλγάρους, Σέρβους κλπ.) νὰ λάβωσι μέτρα τινὰ διὰ τὴν στρατηγικήν των προκάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν, ὧν τὸ κυριώτερον ἦτο ἡ τήρησις ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀρκετῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐκάλει καὶ αὕτη διαδοχικῶς ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀνὰ μίαν ἡλικίαν ἐφέδρων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰς τὰ νέα ὅπλα ἐκπαιδεύσεώς των.

Ἡ δύναμις τῆς κλάσεως ταύτης, ὁμοῦ μετὰ τῆς τοιαύτης τῶν ἐν ὅπλοις δύο τελευταίων ἐνεργῶν ἡλικιῶν, ἐπέτρεψεν ὅπως καὶ ἔναντι τῆς Βουλγαρικῆς καὶ ἔναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου, προϋπάρχουσιν αἱ στοιχειώδεις δυνάμεις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς στρατηγικῆς προκαλύψεως καὶ ἀσφαλείας πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ στρατηγικῆς συγκεντρώσεως.*

2) Εἰδικὴ Κατάστασις

Ἡ εἰδικὴ Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ κατάστασις ἔναντι τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, καθ᾽ ἥν, ὅλως αἰφνιδιαστικῶς ἐκηρύ-

* Συμπληρωματικῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπόψεως συνέβη τὸ κάτωθι, ὅπερ ηὔξησε τὰς ὑπὸ τὰ ὅπλα Ἑλληνικὰς Δυνάμεις. Ἡ Ἑλλὰς ἐκάλει ἀνὰ μίαν ἡλικίαν ἐφέδρων ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐπὶ ἕνα μῆνα. Τὴν 25ην ἑκάστου μηνὸς ἐκαλεῖτο ἡ ἑπομένη ἡλικία, ἥτις, ἐντὸς τοῦ μηνός, ἀντικαθίστα τὴν κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα ὑπηρετοῦσαν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἡλικίαν ἐφέδρων, τῆς ἀπολύσεως τῶν τελευταίων συντελουμένης μέχρι τέλους ἰδίου μηνός. Οἱ Ἰταλοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Ὀκτωβρίου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν εὑρίσκοντο ὑπὸ τὰ ὅπλα καὶ αἱ δύο ἡλικίαι ἐφέδρων, αἵτινες καὶ παρέμειναν ὑπὸ τὰ ὅπλα, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὸ Γενικὸν Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον νὰ διαθέσῃ ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ τὴν στρατηγικὴν κάλυψιν καὶ ἀσφάλειαν. Κατὰ συνέπειαν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ὑπηρεσία πληροφοριῶν τῶν Ἰταλῶν ὑστέρησεν ἐπὶ τοῦ σημείου καταπληκτικά.

χθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος, ἦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ ἀκόλουθος:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ

α΄) Δύναμις προκαλύψεως καὶ στρατηγικῆς ἀσφαλείας.

— Ἐν Ἠπείρῳ VIII Μεραρχία συνολικῆς δυνάμεως 14 Ταγμάτων, 10 Πυροβολαρχιῶν καὶ ἐπὶ πλέον 3 Τάγματα καὶ 4 Πυροβολαρχίαι. Σύνολον 17 Τάγματα, 14 Πυροβολαρχίαι.

— Εἰς περιοχὴν ΠΙΝΔΟΥ Ἀπόσπασμα ἐκ 3 Ταγμάτων καὶ 1 Πυροβολαρχίας.

— Ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ IX Μεραρχία ἐκ 10 Ταγμάτων 8 Πυροβολαρχιῶν καὶ ἡ IV Ταξιαρχία ἐξ 8 Ταγμάτων καὶ 5 Πυροβολαρχιῶν. Σύνολον 19 Τάγματα καὶ 14 Πυροβολαρχίαι. Γενικὸν σύνολον δυνάμεων ἐν τῷ Ἀλβανικῷ μετώπῳ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων, 38 Τάγματα καὶ 28 Πυροβολαρχίαι (τῶν 4 Πυρ)λων).

β΄) Διάταξις δυνάμεων:

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κορυτσᾶς — Φλωρίνης 8 Τάγματα καὶ 5 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Μόροβα καὶ Γράμμος πρὸς Καστοριὰν καὶ Κοζάνην 10 Τάγματα καὶ 8 Πυροβολαρχίαι.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Πίνδου 3 Τάγματα καὶ 1 Πυροβολαρχία.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἑκατέρωθεν ταύτης δευτερευουσῶν 14 Τάγματα καὶ 10 Πυροβολαρχίαι.

Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Θεσπρωτίας — Κάτω Καλαμᾶ Π. 3 Τάγματα καὶ 4 Πυροβολαρχίαι.

γ΄) Ἀποστολαί.

Ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς Ἀν. Ἑλληνικῆς Στρ. Διοικήσεως εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς β΄ περιπτώσεως τοῦ σχεδίου ἑλιγμοῦ, ἤτοι κάλυψις τῶν κατευθύνσεων πρὸς Θεσσαλονίκην, Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα, δι᾽ ἀνασχέσεως τῆς ἐχθρικῆς προχωρήσεως πρὸ τῆς γενικῆς τοποθεσίας. Λίμνη Πρέσπα (λαιμὸς) — Βάρμπα ὄρος—Φλατσάτα ὄρος — Ψωριάρικο ὄρος—Σταυρὸς ὄρος — Σμόλικας ὄρος — Γκαμήλα ὄρος — Ἐλαία — Καλαμᾶς. Ἀλλ᾽ αἱ ἐνδείξεις αἱ λαμβανόμεναι διὰ τὴν Ἰταλικὴν συγκέντρωσιν ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οὗτοι θὰ ἐνήργουν ἐπιθετικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀμυντικῶς, ἢ ἐπιθέσεις ἀντιπερισπασμοῦ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἤγαγεν τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν εἰς τὸ Σχέδιον ἑλιγμοῦ ἐκφραζομένην ἰδέαν ἐνεργείας της, ὡς πρὸς τὸ τμῆμα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τοῦτο περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐπιθετικὰς ἐνεργείας πρὸς συγκράτησιν τῶν ἔναντι ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνικῶν τοιούτων. Αἱ σχετικαὶ ὁδη-

γίαι ἐξεδόθησαν τὴν 16-9-40, ἤτοι, 12 ἡμέρας πρὸ τοῦ πολέμου. Κατὰ συνέπειαν αἱ ἀποστολαὶ περιληπτικῶς εἶχον οὕτω.

— VIII Μεραρχία καὶ λοιπαὶ ἐν Ἠπείρῳ δυνάμεις.

Ἀπόφραξις τῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Αἰτωλοακαρνανίαν κατευθύνσεων, δυναμένη, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, νὰ ἐπιδιωχθῇ εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία — Καλαμᾶ εἴτε ἐπὶ τῆς τοιαύτης Μέτσοβον — Ἄραχθος, εἴτε καὶ ἐπὶ ἐνδιαμέσου τοιαύτης.

— Τ.Σ.Δ.Μ. (Τμῆμα Στρατιᾶς Δυτ. Μακεδονίας).

1) Συγκέντρωσις τῆς I Μεραρχίας ἐν τῇ περιοχῇ Καλαμπάκας καὶ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ταύτης εἴτε διὰ Σαμαρίνης — Κεράσοβον — Μέρτζανι ἢ πρὸς Λεσκοβίκι, ἤτοι διὰ Σαμαρίνας πρὸς Ἐλάτην, ἢ ἔτι πρὸς Δίκορφον κατὰ τῶν πλευρῶν τοῦ μὲ ἄξονα τὴν ἁμαξιτὴν Μέρτζανι — Ἰωάννινα ἐνεργοῦντος ἐχθροῦ. Ἡ Μεραρχία αὕτη εἰς δυσμενῆ περίπτωσιν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀμυντικὸν μέτωπον, συνδέον τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ πράξει, διότι, ἐνῷ εἶχε ζητηθῇ ἡ ἐπιστράτευσις τῆς I Μεραρχίας πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, δὲν ἐνεκρίθη αὕτη. Κατὰ συνέπειαν ἡ πραγματοποίησίς της ἐπεζητήθη νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ μετ' αὐτήν.

2) Ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου διὰ τὴν κατάληψιν σημείων τῆς μεθορίου, πρὸς ἀπειλὴν τῆς ἁμαξιτῆς Λασκοβίκι — Ἐρσέκα. (Ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐπετεύχθη ἐν τῇ πράξει, διότι τὸ ἀπόσπασμα Πίνδου αἰφνιδιάσθη καὶ συνεπτύχθη).

3) Ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐν τῇ περιοχῇ Ψωριάρικα — Λίμνη, διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς μεθοριακῆς περιοχῆς πρὸς δημιουργίαν ἀντιπερισπασμοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ θεάτρου ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου.

4) Ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις (ἐφ' ὅσον ἐπραγματοποιεῖτο ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων), διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας, πρὸς δημιουργίαν ἐπίσης σοβαρωτέρου ἀντιπερισπασμοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ θεάτρου τῆς Ἠπείρου καὶ ἐν περιπτώσει καταλήψεως, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀντισταθμίσματος ὑπὲρ ἡμῶν.

5) Ὀργάνωσις ἐδάφους.

Τοιαύτη εἶχε γίνει ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς περιπτώσεως β' καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὅλως στοιχειώδη ἔργα ἐκστρατείας.

Συνίστατο δέ:

— Ἀπὸ ὀρύγματα μάχης μὴ συνεχῆ.

— Ἀντιαρματικὰ κωλύματα.

— Πρόχειρα σκέπαστρα.

— Ἀνεπτυγμένον συρματόπλεγμα ἐπὶ τῶν κυριωτέρων κατευθύνσεων, ἢ πρὸ εὐαισθήτων τινων περιοχῶν.

ΛΟΙΠΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΞΗΡΑΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΣ

α') Στρατός ξηρᾶς.

Ἡ Ἑλλὰς ἐκ τῶν ἐπιστρατευθεισῶν ὑπὸ ταύτης δυνάμεων, διέθεσεν εἰς Μεγάλας Μονάδας διὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, προοδευτικῶς συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προμνησθεισῶν δυνάμεων προκαλύψεως καὶ στρατηγικῆς ἀσφαλείας.

— Μεραρχίας Πεζικοῦ 15.

— Μεραρχίας Ἱππικοῦ 1½.

— Ἅρματα ἢ ἄλλα μηχανοκίνητα μέσα δὲν διέθετεν ἡ Ἑλλάς.

Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ ἐν γένει εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον χρησιμοποιηθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μετόπισθεν τοῦ θεάτρου τούτου τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνῆλθεν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς 360 χιλιάδας ἄνδρας, τὸ δὲ σύνολον τοῦ ἐπιστρατευθέντος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ κατανεμημένου εἰς ὅλα τὰ θέατρα ἐπιχειρήσεων (Ἀλβανικὸν — Βουλγαρικὸν καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας), ἀνῆλθεν εἰς 450 χιλιάδας ἄνδρας. Ἐπὶ πλέον ἐκλήθησαν καὶ 50 χιλιάδες νεοσύλλεκτοι, οἵτινες δὲν ἐξεπαιδεύθησαν, λόγῳ τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς καὶ ἀπελύθησαν ἀνένδυτοι.

Ἡ λεπτομερὴς κατανομὴ ἔχει οὕτω:

— Ἀλβανικὸν Θέατρον. Ἄνδρες	360 χιλ.
— Βουλγαρικὸν Θέατρον. Ἄνδρες	50 »
— Κεντρικὴ Μακεδονία. Ἄνδρες	35 »

Εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Θέατρον ὑπῆρχον χιλιάδες κτήνη ἀπασχολοῦντα 120 χιλιάδες ἄνδρες. Ἂν εἰς τούτους προσθέσωμεν 25 χιλιάδας εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ Θεάτρου τούτου, ἡ ἐναπομείνασα εἰς μάχιμα τμήματα δύναμις ἀνέρχεται εἰς 210 χιλιάδες ἄνδρας.

β') Στρατὸς Ἀέρος:

Ἡ δύναμις τῆς Ἀεροπορίας ἀνήρχετο εἰς:

— 35 ἀεροπλάνα διώξεως (ἐξ ὧν ἱκανὰ δι' ἀμέσους πολεμικὰς ἀποστολάς: 28).

— 11 ἀεροπλάνα ἀναγνωρίσεως καὶ ἐλαφροῦ βομβαρδισμοῦ (ἐξ ὧν ἱκανὰ δι' ἀμέσους πολεμικὰς ἀποστολὰς 6).

— 35 ἀεροπλάνα βομβαρδισμοῦ (ἐξ ὧν ἱκανὰ δι' ἀμέσους ἀποστολὰς 17).

— 35 ἀεροπλάνα στρατ. συνεργασίας παλαιοῦ τύπου.

Αὕτη ἐνισχύθη, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου παρὰ τῶν Ἄγγλων διὰ τῶν κάτωθι ἀεροπλάνων (ὑπὸ βρεταννικὴν διοίκησιν καὶ βρεταννικὸν προσωπικόν).

— Διώξεως 30 Γκλαντιατὸρ (μέτωπον).

— Διώξεως 9 Μπλενέϊμ (Ἀθῆναι).

— Βομβαρδισμοῦ 15 Μπλενέϊμ.

᾿Από τοῦ ᾿Ιανουαρίου διετέθησαν ἐπὶ πλέον ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους.

— Διώξεως 24 Χαρικέϊν.

— Βομβαρδισμοῦ 16 Οὐέλιγκον.

— Βομβαρδισμοῦ 12 Μπλενέϊμ.

᾿Επὶ πλέον ἐδόθησαν εἰς τὴν ῾Ελληνικὴν ἀεροπορίαν:

— Διώξεως 12 Γκλαντιατόρ.

— Βομβαρδισμοῦ 5 Μπλενέϊμ, ἤτοι: ἐν συνόλῳ, Διώξεως 75 καὶ Βομβαρδισμοῦ 51.

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἡ ἄνω ἀεροπορία ἦτο ἀνεπαρκὴς ν᾿ ἀνταποκριθῇ, ἀφ᾿ ἑνὸς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μάχης, ἀφ᾿ ἑτέρου δι᾿ ἐπέμβασιν ἐπὶ τῶν λιμένων ἀποβιβάσεως τῆς ᾿Αλβανίας (Αὐλὼν — Δυρράχιον), οὐδεμία δὲ ἐπέμβασις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ τῆς ῾Ελληνικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τοῖς ῎Αγγλοις ἐπέτυχεν, ὅπως αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν διατιθεμένων ἀεροπλάνων. πρὸς ἱκανὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἄνω δύο ᾿Αποστολῶν.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΙ

— Τὰ εἰς πυρομαχικὰ ἀποθέματά μας ἀνήρχοντο περίπου εἰς 9 Μονάδας πυρὸς (περιελαμβάνοντο καὶ τὰ Πυρομαχικὰ ἐπιστρατεύσεως).

— Τὰ εἰς τρόφιμα, νομὴν κλπ. ἀποθέματα ἀνήρχοντο:

Τρόφιμα 10—12 ἡμερῶν.

Νομὴ 20 ἡμερῶν.

Βενζίνη 13 ἡμερῶν.

VI ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ (ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.) παρὰ ὑποφαινομένου.

Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου μεταξὺ ῾Ελλάδος καὶ ᾿Ιταλίας ἀπὸ τῆς 6ης ὥρας τῆς 28ης ᾿Οκτωβρίου 1940, ἐκηρύχθη συνάμα καὶ ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ ῾Ελληνικοῦ Στρατοῦ πρὸς συγκρότησιν τῶν ὑπὸ τοῦ σχεδίου ᾿Επιστρατεύσεως προβλεπομένων μονάδων καὶ σχηματισμῶν.

῾Η ἐπιστράτευσις καὶ αἱ μεταφοραὶ ἐπιστρατεύσεως ἐξετελέσθησαν ὁμαλῶς καὶ ἄνευ ἐπιβραδύνσεως τινὸς ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ᾿Ιταλικῆς ἀεροπορίας.

᾿Επίσης ἡ στρατηγικὴ συγκέντρωσις συνετελέσθη ὁμαλῶς, ἄνευ σοβαρᾶς τινὸς ἐπιβραδύνσεως εἰς τὰς μεταφοράς της ἐκ μέρους τῆς ᾿Ιταλικῆς ἀεροπορίας.

῾Η μεταφορὰ ἐγένετο δι᾿ ὅλων τῶν μέσων, ἅτινα διέθετεν ἡ χώρα, (ἀτμόπλοια, σιδηρόδρομοι), ἀλλὰ καὶ ἓν μέγα μέρος, κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ δρομολογίου του, μετεφέρθη ὁδικῶς. ῾Η ΙΙ Μεραρχία, τὸ 2)39 Σύνταγμα Εὐζώνων διήνυσαν πεζῇ πλέον τῶν 200 χιλιομέτρων ἐκ τοῦ δρομολογίου των.

Λόγῳ τῆς ἀνάγκης, ἥτις ἐπεβλήθη ἐκ τῆς προσπαθείας ν' ἀνασχεθῇ ὁ ἐχθρὸς τὸ ταχύτερον ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ πρὶν οὗτος καταλάβῃ ὡρισμένα σημεῖα, ὧν ἡ κατάληψις θὰ διηυκόλυνεν τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον, (π. χ. κατάληψις Μετσόβου), αἱ μονάδες ἤγοντο εἰς τὸ θέατρον πολέμου οὐχί, μετὰ τὴν πλήρη συγκρότησίν των, ἀλλὰ κατὰ τάγματα καὶ ἀντιστοίχους μονάδας τῶν λοιπῶν ὅπλων. Πολλαὶ τούτων διήνυσαν πεζῇ 200 καὶ 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ, ἢ τοῦ λιμένος τῆς ἀποβιβάσεώς των διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας των!!!

***

Αἱ κυρίως ἐπιχειρήσεις ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου μέχρι 18 Ν)βρίου 1940 διεξήχθησαν, ὡς ἀκολούθως:

Ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἠπείρου, οἱ Ἰταλοὶ εἰσέβαλον αἰφνιδιαστικῶς μὲ κυρίαν προσπάθειαν κατὰ τὴν ἁμαξιτὴν Κακαβιὰ — Ἰωάννινα καὶ δευτερεύουσαν τοιαύτην κατὰ τὴν παραλιακὴν ζώνην.

Ἐκ τούτων, ἡ μὲν τῆς κυρίας προσπαθείας προχώρησις ἀνεσχέθη πρὸ τῆς τοποθεσίας Γκαμήλα — Ἐλαία καὶ μετά τινας ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, περιωρισμένης ἐκτάσεως, οἱ Ἰταλοὶ παρέμεινον ἀδρανοῦντες πρὸ τῆς ἄνω τοποθεσίας, μέχρι τῆς οριστικῆς ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἀπωθήσεώς των πρὸς Βορρᾶν (4 Δ)βρίου).

Ἡ παραλιακὴ ἐπίθεσις ἤχθη μέχρι Καλαμᾶ, ἀλλὰ δὲν προωθήθη νοτιώτερον τούτου οὐσιωδῶς, καίτοι τὰ Ἑλληνικὰ τμήματα (2—3 τάγματα) εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς Ἀχέρωνα ποταμόν. Ἀναληφθείσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐπιθέσεως, τὰ τμήματα ταῦτα ἤρξαντο συμπτυσσόμενα, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν Ἰταλικῶν τμημάτων τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Κέντρου, πρὸς Βορρᾶν.

Ἐν τῇ ζώνῃ Πίνδου, οἱ Ἰταλοὶ ἐπέτυχον ν' ἀπωθήσωσιν τὴν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν δύναμιν (3 Τάγματα, 1 Πυροβολαρχία) καὶ νὰ δημιουργήσωσι ρῆγμα, ὅπερ τοῖς ἐπέτρεψεν ν' ἀχθῶσιν ἐγγὺς Μετσόβου. Ἀναληφθείσης τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τῶν ἀφιχθεισῶν ἐνισχύσεων, ὁ σχηματισθεὶς θύλαξ ἐπετεύχθη, μέχρι 20—22 Νοεμβρίου νὰ ἐξαλειφθῇ.

Ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δέβολι καὶ λοιπῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐπετεύχθη, ἐν μὲν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δέβολι πλήρης ἐπιτυχία εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνεργηθέντα ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα, ὁλοκληρωθείσης σχεδὸν τῆς μεθοριακῆς γραμμῆς, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ τμήματι ἡ ἀνάσχεσις τῆς διὰ τοῦ ὄρους Γράμμου, προχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἀναληφθείσης ἐν ἅπαντι τῷ θεάτρῳ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τῆς ἐπιθέσεως παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπετεύχθη ἡ ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ, μέχρι τῆς 18 Νοεμβρίου πρὸς τὴν τοποθεσίαν ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ — ΓΡΑΜΜΟΣ.

Αἱ κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν διατιθέμεναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δυνάμεις ἐκ Βορρᾶ πρὸς Θάλασσαν ἐν τῇ γραμμῇ μάχης ἦσαν XV, XIII, IX, X, XI, I Μεραρχίαι Πεζικοῦ, Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, Ταξιαρχία Πεζικοῦ, II Μεραρχία, VIII Μεραρχία, Μεραρχία Ἱππικοῦ, Ἀπόσπασμα Θεσπρωτίας καὶ ὄπισθεν

τούτων ὡς ἐφεδρεία. Μία Ταξιαρχία, XVII Μεραρχία, III Μεραρχία καὶ ἔτι ὄπισθεν ἡ IV Μεραρχία. (115 Τάγματα ἔναντι 120 Ἰταλικῶν) *.

VII. ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΩΤ. ΣΤΡΑΤ. ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ: «ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ», ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ», «ΑΝΑΣΧΕΣΙΣ» ΚΑΙ «ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ»

α΄) Ἐ π ι σ τ ρ ά τ ε υ σ ι ς

Αὕτη καλῶς παρασκευασμένη ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης διεξήχθη σύμφωνα πρὸς τὴν προπαρασκευὴν ταύτην, περατωθεῖσα, κατὰ γενικὴν ἔννοιαν, ἐντὸς τῶν τεταγμένων προθεσμιῶν.

β) Σ τ ρ α τ η γ ι κ ὴ σ υ γ κ έ ν τ ρ ω σ ι ς

Αἱ ἐπιστρατευθεῖσαι μονάδες ἤχθησαν εἰς τοὺς χώρους ἀποβιβάσεως καὶ τοὺς τόπους ἐνεργείας των, μὴ παρακωλυθεῖσαι, σοβαρῶς ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας ἢ ὑποβρυχίων. Εἰς τὰς θαλασσίας μεταφορὰς οὐδὲν ἐσημειώθη. Εἰς τὰς σιδηροδρομικάς, καίτοι ἐβλήθησαν γέφυραι ὁδικαὶ ἢ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, οὐδεμία διακοπὴ ἐπῆλθεν εἰς τὸν ροῦν τῶν μεταφορῶν, λόγῳ τῆς ἀστοχίας ἐν τῇ βολῇ τῶν ἐξ ἀέρος Ἰταλικῶν βομβαρδισμῶν.

γ) Ἀ ν ά σ χ ε σ ι ς τ ο ῦ ἐ χ θ ρ ο ῦ

Ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, εἶχε καθορίσει διὰ τοῦ Σχεδίου Ἐπιχειρήσεων δύο τοποθεσίας:

— Μίαν προωθημένην (ἐγγὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου).

— Μίαν ἐλάχιστου ὁρίου. (Καϊμακτσαλὰν — Βέρμιον Ἀλιάκμων — Βενέτικος — Μέτσοβον — Ἄραχθος) πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν ἐκλέξῃ ἐν καιρῷ καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, τὴν ὁριστικὴν ἑλληνικὴν τοποθεσίαν (ὅρα σχεδιαγράμματα συνοπτικῆς ἐκθέσεως πολέμου 1940—41, συναχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραφείου Πολεμικῆς Ἐκθέσεως — Ἐμμ. Κιτριλάκης — Δόβας ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου κατὰ τὸν πόλεμον).

Αἱ ὁριστικαὶ ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι πρέπει νὰ εἶναι καθωρισμέναι ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὀργανωμέναι εἰς τὰ κύρια αὐτῶν στοιχεῖα. Μάλιστα πρέπει ἐγκαίρως ἐπ᾽ αὐτῶν νὰ ὠθοῦνται τμήματα διὰ νὰ ὑποστηρίξουν ἀφ᾽ ἑνὸς τὴν κανονικὴν σύμπτυξιν τῶν διεξαγόντων ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα προκαλυπτικῶν τμημάτων καὶ τὴν κάλυψιν ἀφ᾽ ἑτέρου τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφικνουμένων τμημάτων, διὰ νὰ λάβουν θέσεις ἐπὶ τῆς ὁριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια ἦτο ἐπιβεβλημένη πάντοτε, ἀλλ᾽ ἰδίᾳ κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν μηχανοκινήτων, ἅτινα, ἐφ᾽ ὅσον βοηθοῦνται ὑπὸ προσφό-

* Εἶναι ἡ μόνη περίπτωσις, καθ᾽ ἣν αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις προσήγγισαν εἰς Τάγματα τὰς Ἰταλικάς, ἐνῶ εἰς ἁπάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις (πρὸ καὶ μετὰ Νοέμβριον) αἱ Ἰταλικαὶ ἦσαν ὑπερδιπλάσιαι καὶ πλέον.

ρων ἐδαφικῶν συγκοινωνιῶν, διασπῶσιν τὴν ἁπλῶς μόνον καθωρισμένην (ἄνευ ὀργανώσεως) τοποθεσίαν, πρὶν ἢ αἱ διεξάγουσαι ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα δυνάμεις, ἀφιχθῶσιν ἐπὶ ταύτης, ἢ αἱ ὄπισθεν ἀφικνούμεναι ἐντεθῶσιν ἐπὶ αὐτῆς. Καθορισμὸς τῆς ὁριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος καὶ συνεπῶς ἀνοργανώτου, εἶναι πρᾶξις ἀνέφικτη καὶ ἡ ἐπιτυχία της, ὑπὸ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν γεγονότων, εἶναι πρᾶξις αὐτόχρημα προβληματική. Κατὰ συνέπειαν, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἔδει, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ εἶχεν προβλέψει δύο φάσεις ἀγώνων διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ:

— Μίαν, δι᾽ ἧς νὰ ἐπιζητῆται ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς προχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ δι᾽ ἀντιστάσεως κατὰ μῆκος τῶν κυρίων καὶ δευτερευουσῶν κατευθύνσεων, μὲ συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὑποχωρούντων ἐπὶ διακοπτουσῶν τὰς κατευθύνσεις ταύτας προσφόρων ἐνδιαμέσων τοποθεσιῶν, ἐφ᾽ ὧν νὰ ἐπιζητῆται ἐπιπλέον καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν τμημάτων.

— Μίαν, δι᾽ ἧς νὰ ἐπιζητῆται, ἡ, ἐπὶ τῆς ὁριστικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, τελειωτικὴ ἀνάσχεσις τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς προκαταλήψεως ταύτης ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφικνουμένων μονάδων καὶ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιβραδυνουσῶν τὴν προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ προκαλυπτικῶν τοιούτων.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὰ προεκτεθέντα, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἔσχεν μίαν τῶν μεγαλυτέρων, ἢ μᾶλλον, τὴν μεγαλυτέραν του ἐπιτυχίαν, ν᾽ ἀνασχέσῃ δηλαδὴ τὸν ἐχθρόν, ὁριστικῶς ἐν περιοχῇ Κορυτσᾶς ἄνευ διεισδύσεως, ἐπὶ κατευθύνσεων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πίνδου, καὶ πρὸ τοποθεσίας ἐλαφρὰ ὠργανωμένης ἐν Ἠπείρῳ καὶ Καλαμᾶ.

Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο, παρακολουθῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς προκαλυπτικοὺς ἀγῶνας, ἐπέτυχε νὰ ὠθήσῃ ἐγκαίρως ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις πρὸς τὰς ἀπειλουμένας κατευθύνσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὰς τοπικὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, μεγάλας καὶ μικράς, νὰ κατατρίψωσιν ἢ νὰ φθείρωσιν τὴν δυναμικότητα τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν ἢ αὕτη φθάσῃ εἰς τοὺς τελικοὺς ἀντικειμενικούς της σκοπούς.

δ) Ἐ π ι θ ε τ ι κ ὴ ἐ π ι σ τ ρ ο φ ὴ

Ἐπίσης μεγάλην ἐπιτυχίαν ἀποτελοῦσιν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον αἱ διαταχθεῖσαι, κατὰ τοὺς προκαλυπτικοὺς ἀγῶνας, ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἐν περιοχῇ Κορυτσᾶς πρὸς ἐπιβοήθησιν τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀμυντικῶν ἀγώνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι, προοδευτικῶς ἐπιτυγχάνουσαι, μετέπεσαν εἰς πλήρη ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τόσον ἐν περιοχαῖς Κορυτσᾶς καὶ Πίνδου, ὅσον καὶ ἐν Ἠπείρῳ.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι, οἵτινες, ὡς ἀποτέλεσμα, εἶχον τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τοῦ Μορόβα, Γράμμου καὶ Πίνδου, τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως, τὴν προσέγγισιν ἐν Ἠπείρῳ πρὸς Ἀῶον ποταμὸν καὶ τὴν διάβασιν τούτου, ἀποτελοῦσιν διὰ τὴν ἐποποιΐαν τῆς πολεμικῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἐν Ἀλβανίᾳ τὰ κυριώτερα καὶ ἄψογα κεφάλαια αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ' Η' ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Κ'

Ι. Ἀναχώρησις ἐκ Καβάλας καὶ ἀνάληψις τῆς Διοικήσεως τῆς συγκροτηθείσης «Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ».

18 Νοεβρίου

Πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου διώκουν τὸ ἐν Καβάλᾳ Δ' Σῶμα Στρατοῦ. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ πολέμου, μὴ προβλέπων ἄμεσον καὶ πιθανὴν τὴν ἐνέργειαν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ Ἑλληνοβουλγαρικῇ μεθορίῳ, ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τὴν διάθεσίν μου εἰς τὸ Ἑλληνοαλβανικὸν μέτωπον. Πράγματι τὴν 21ην ὥραν τῆς 18ης Νοεμβρίου ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ ἔφερε τὸν συμβατικὸν τίτλον «Φρουραρχεῖον ΣΓ», ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 1718) 18-11-40 Διαταγή.

Γενικὸν Στρατηγεῖον

Φρουραρχεῖον Σ.Γ.
ΚΑΒΑΛΑΝ

Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ μετὰ ἀπαραιτήτου, κατὰ κρίσιν του, κλιμακίου Ἐπιτελείου καὶ διαβιβάσεων ἀναχωρήσει τάχιον ΚΟΖΑΝΗΝ παρουσιασθῇ Ἀντιστράτηγον Πιτσίκαν παρ' οὗ θὰ λάβῃ διαταγάς.

Ἀποστολὴ ἔσεται προσωρινὴ διεύθυνσις καὶ συντονισμὸς Μεραρχιῶν.

Διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν καὶ συντήρησιν τούτων ἐξακολουθήσει μεριμνᾷ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ὃ σήμερον ὑπάγονται.

Διοίκησιν Δ. Σ. Στρατοῦ μέχρι τῆς ἐπανόδου Ἀντιστρατήγου ἀναλάβῃ ἀρχαιότερος Μεράρχων.

Ἀθῆναι τῇ 18-11-40
Ἀντιστράτηγος Παπάγος

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς διετάχθη ὁ Διοικητὴς τῆς VIIης Μεραρχίας ὅπως παραλάβῃ τὸ Σ. Στρατοῦ, ὁ δὲ ὑπαφαινόμενος μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, τῶν Διευθυντῶν τῶν I, II, III, ἐπιτελικῶν γραφείων, τοῦ Διοικητοῦ Διαβιβάσεων, ἑπτὰ ἑτέρων βοηθῶν Ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ Πυροβολικοῦ ἀνεχώρησαν τὴν 0.50' ὥραν τῆς 19ης Νοεμβρίου 1940, ἐπ' αὐτοκινήτου, διὰ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ — ΚΟΖΑΝΗΝ.

19 Νοεμβρίου

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας διῆλθον ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ τὴν 7ην ὥραν ἀφίχθην εἰς Κοζάνην.

Τὸ εἰς ΚΟΖΑΝΗΝ Τμῆμα Στρατιᾶς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (πλὴν τῶν

διαμειφθέντων προφορικῶς) ἐξέδωσε τὴν κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5848) 19-11-40 διαταγήν του.

Μονὰς 734
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἐξ. ἐ π ε ί γ ο υ σ α

Ε ἰ δ ι κ ὴ Δ ι α τ α γ ὴ

Ι. Τὴν ὀργάνωσιν τῆς Διοικήσεως, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, τροποποιῶ ὡς ἑξῆς:

Α') Τὴν Διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν Χ καὶ ΧΙ ἀνατίθημι εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγον κ. Κοσμᾶν Γ.

Τὸ συγκρότημα τοῦτο θὰ λειτουργήσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ» μὲ σταθμὸν Διοικήσεως τὸ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ.

Β') Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ συγκροτήματος τούτου θὰ ἔχῃ τακτικὸν χαρακτῆρα. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Μεραρχιῶν Χ καὶ ΧΙ θὰ λειτουργήσουν ὡς καὶ μέχρι σήμερον διὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων.

Γ') Τὴν Διοίκησιν τῆς Χης Μεραρχίας ἀνατίθημι εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Δρομάζον Γ., τὴν δὲ Διοίκησιν τῆς ΧΙΙΙης εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μουτούσην Γ.

Ὁ Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Παπαδόπουλος Κ. θὰ ἀναλάβῃ τὴν Διοίκησιν Πυροβολικοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

ΙΙ. Τὴν τακτικὴν ἀποστολὴν τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. καθορίζω ὡς ἑξῆς:

— Γραμμὴ διαχωρισμοῦ ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. ΚΙΟΥΤΕΖΑ — ΠΡΟΠΑΣ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ (ὑψ. 1421) (εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ).

— Ἀποστολή: Συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἀναλαμβανομένῳ τμήματι τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ.

— Κατεύθυνσις τῆς ἐπιθετικῆς προσπαθείας: ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ.

— Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Αὐχένος.

Τ. Τ. 512 19-11-40
Ὁ Διοικητὴς
Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἄνω διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὁ Διοικητὴς αὐτοῦ, ἐνημερῶν με ἐπὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως, μοὶ ἀνέθεσεν τὴν διοίκησιν τῶν Μεραρχιῶν τοῦ δεξιοῦ (XVης καὶ XIIIης), ἀλλά, κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς μου

ὅτι, συμφώνως προφορικαῖς διαταγαῖς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὸ Στρατηγεῖον μου κατηυθύνθη πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς Νεστόριον, μοὶ ἀνέθεσεν τὴν διοίκησιν τοῦ ἀριστεροῦ (Χης καὶ ΧΙης Μεραρχιῶν).

ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Ἡ εἰδικὴ κατάστασις, τῆς διὰ τῆς ἄνω Διαταγῆς, νεοσυγκροτουμένης ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἦτο, τὸ ἑσπέρας τῆς 19ης Νοεμβρίου, ἡ ἀκόλουθος:

Α') Διάταξις

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ μάχης (Χη πρὸς Βορρᾶν, ΧΙη πρὸς Νότον) ἐν τῇ ἀναφερομένῃ εἰς τὴν Α.Π. 5842) 19-11-40 Διαταγῇ Τ.Σ.Δ. Μ. ζώνῃ ἐνεργείας.

Κατεχομένη γραμμὴ ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν: Γράμμος (2520, 58) καὶ ἐν συνεχείᾳ Ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριος μέχρι Καζάν, ἐκεῖθεν ἠκολούθει τὴν κυρίαν κορυφογραμμὴν τοῦ Μόροβα ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους καὶ διήρχετο δυτικῶς τοῦ σταυροειδοῦς ὑψώματος (1500 μ. Α. τοῦ ὕψ. 1878) καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς 1583, τὸ 1120 (Α. Λότο), Αὐχὴν Ντάρζας, Ν. Α. Κλιτύες, Πρόπας (1710).

Ἐφεδρεία: Ἓν Σύνταγμα τῆς ΙΧης Μεραρχίας εἰς Οἰνόην.

Β') Κατάστασις μονάδων

Ἡ ἀνάμιξις τῶν μονάδων ἦτο μεγίστη. Οὐδὲν Σύνταγμα Πεζικοῦ εἶχε ἅπαντα τὰ ὀργανικά του Τάγματα εἰς ἀριθμόν, ἢ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιστρατευθέντα. Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν Μεραρχιῶν ὑπῆρχον μονάδες Πεζικοῦ διαφόρων Συνταγμάτων, αἱ δὲ ἐν συνόλῳ μονάδες τῶν Μεραρχιῶν ἦσαν ὀλιγώτεραι ἢ περισσότεραι τῶν ὀργανικῶς προβλεπομένων. Πάντως τὸν ὄγκον των αἱ Μεραρχίαι διετήρουν ἐκ τῶν ὀργανικῶν των μονάδων. Ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνασχέσεως τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ἠναγκάζοντο νὰ διαθέτωσι καὶ νὰ προωθῶσι τὰ προοδευτικῶς ἀφικνούμενα Τάγματα ἢ Συντάγματα, πρὸς ἃς κατευθύνσεις, ἢ ζώνας ἐνεργείας ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπήτει, ἀνεξαρτήτως προηγουμένης Διοικητικῆς ὑπαγωγῆς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ἐντὸς τῶν Μεραρχιῶν διοικητικὴ ὀργάνωσις ἐπεκράτησε τῆς ὀνομασίας τῶν Μονάδων καὶ ἀντὶ νὰ ἀπευθύνεταί τις πρὸς Μονάδας, μὴ ὑφισταμένας ὁμοειδῶς ἐν συνόλῳ των, ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν οὕτως δημιουργηθέντων ἀποσπασμάτων, ἢ τακτικῶν συγκροτημάτων. Τοιαῦτα ἀποσπάσματα ὑπῆρχον ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν.

— Ἀπόσπασμα Μπουσπουρίδη (Ἀντισυνταγματάρχου) ἐκ 2½ Ταγμάτων
— » Παπακωνσταντίνου (Συνταγματάρχου) ἐκ 2½ Ταγμάτων.
— » Μπιτσάνη (Συνταγματάρχου) ἐκ 3 Ταγμάτων.
— » Γούλα (Συνταγματάρχου) ἐκ 3 Ταγμάτων.

Ἡ ΧΙη Μεραρχία εἶχεν ἓν Σύνταγμα εἰς Οἰνόην, ἤτοι ὀπίσω τοῦ δεξιοῦ τῆς Χης καὶ τὸ ἕτερον, ὑπὸ τὸ Β. Σ. Στρατοῦ, εἰς Δίστρατον.

Ἡ πρώτη μου μέριμνα ἦτο νὰ ἐπιφέρω πᾶσαν δυνατὴν τάξιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν Μεραρχιῶν, ἄνευ ἀνασχέσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τοῦτο, τὴν ΧΙην Μεραρχίαν τὴν ἔταξα ἀριστερὰ τῆς Χης, παραλαμβάνουσαν καὶ τὸ εἰς Οἰνόην Σύνταγμά της καὶ ἐξησφάλισα ὅπως τὸ ὑπὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ, ἕτερον Σύνταγμά της, ἐπανέλθῃ εἰς αὐτήν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπετεύχθη τὴν 21ην Νοεμβρίου.

Κατ᾽ ἀναλογίαν ἡ ἀνάμιξις ἐπεκτείνετο καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὅπλα.

Αἱ Διοικήσεις τῶν Μεραρχιῶν συμπληρωματικῶς ἤλλασσον ἅπασαι, ταὐτοχρόνως μὲ τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. Τὴν διοίκησιν τῆς Χης ἀνελάμβανεν ὁ ἐκ μονίμων ἔφεδρος Ὑποστράτηγος Δρομάζος Κ. ἀντὶ τοῦ ἀντικαθισταμένου Ὑποστρατήγου Κίτσου, τῆς δὲ ΧΙης ὁ ἐκ μονίμων ἔφεδρος Ὑποστράτηγος Τσίμπουρας Ν. ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦντος Ὑποστρατήγου Καβράκου Χρ.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.

Α΄ Ἐχθρός

Δὲν ὑπῆρχον περὶ αὐτοῦ σαφεῖς καὶ συγκεκριμέναι πληροφορίαι, οὔτε περὶ τῆς δυνάμεώς του, οὔτε περὶ τῆς διατάξεώς του οὔτε περὶ τῶν δυνατοτήτων του.

Ἐκ τῆς ἐπαφῆς κατεδεικνύετο ὅτι ἐν τῷ τμήματι ἀπὸ ὑψ. Γράμμος (2520) μέχρι Καζὰν δὲν ὑπῆρχεν συνεχὴς ἐπαφή, παρὰ μόνον εἴς τινα σημεῖα καὶ εἰς ταῦτα οὐχὶ στενή. Ἀπὸ Καζὰν μέχρι τοῦ δεξιοῦ ὁρίου ὑπῆρχε στενὴ ἐπαφή.

Πληροφορίαι περὶ τῆς κατὰ βάθος κλιμακώσεώς του δὲν ὑπῆρχον. Ἐπιθέσεις ἡμέτεραι κατὰ 1878 (ζώνη Χης Μεραρχίας) καὶ ΛΟΤΟ εἶχον ἀποτύχει κατ᾽ ἐπανάληψιν, προσκρούσασαι ἐπὶ θέσεων ὠργανωμένων ἀμυντικῶς καὶ προικοδοτημένων διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ὄλμων. Ἡ ἰσχυροτέρα ἀντίστασις εἶχεν προταθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τμήματι 1878 — Λότο. Ἡ ἐντύπωσίς μου περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῶν περὶ τούτου πληροφοριῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἔδαφος ἦτο: α΄) Ὅτι οὗτος εἶχεν μεταπέσει τελείως εἰς ἀμυντικὴν κατάστασιν, μὲ κυρίαν ἀμυντικὴν προσπάθειαν ἐν τῷ τμήματι ἀπὸ ὑψ. 1878 μέχρι αὐχένος Ντάρζας καὶ β΄) αἱ δυνατότητές του περὶ συγκρατήσεώς του ἐπὶ Μόροβα ἦσαν λίαν περιωρισμέναι, δεδομένου ὅτι οὗτος δὲν κατεῖχε παρὰ τὰ τελευταῖα πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ὑψώματα τῆς κορυφογραμμῆς Μόροβα.

Β΄) Ἔδαφος

Αἱ κορυφογραμμαὶ Γράμμος — Μόροβα εἶναι μᾶλλον στεναὶ μὲ κλιτύας μᾶλλον ἀποτόμους πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Διαβάσεις, τελείως ἡμιονικαί, ὑπάρχουσι μόνον ἐπὶ τῶν κυριωτέρων αὐχένων. Μία μόνον ἁμαξιτὴ ὁδὸς ὑπῆρχε, ἐν τῷ τμήματι τῆς Μόροβας, ἡ τοιαύτη ἐκ Βιγλίτσης διὰ Βόζιγραδ — Σι-

νίτσας — Ντάρζας — Μπομποτίστας, ἥτις συναντᾶ τὴν ἁμαξιτὴν Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα εἰς τὸ μέσον τοῦ λεκανοπεδίου Κορυτσᾶς. Αἱ κλιτύες τῶν κορυφογραμμῶν Γράμμος καὶ Μόροβα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον δασωμέναι, ἡ δὲ κορυφογραμμὴ παρουσιάζει παρομοίαν δάσωσιν εἰς πολλά σημεῖα. Κατὰ συνέπειαν, ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῶν ἄνω κορυφογραμμῶν προεβλέπετο ὅτι θὰ ἦτο ἀσυνεχὴς καὶ ἰσχυρᾶς ἐντάσεως μόνον ἐπὶ τῶν διαβάσεων καὶ τῶν δεσποζόντων τούτων ἑκατέρωθεν ὑψωμάτων. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπέδωσα ἀρχῆθεν.

— Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σίνιτσα — Ντάρζα — Μπομπότιστα.

— Νικολίτσα — 1878 — Κουμενίτσα μὲ δεσπόζουσαν σημασίαν ἐπὶ τοῦ 1878.

γ') Ἀποστολή

Αὕτη μὲ ὑπεχρέωνε:

— Νὰ ἐπιτεθῶ μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς Νικολίτσαν — Καμενίτσαν πρὸς ὁλοκλήρωσιν Μόροβας.

— Νὰ καλύψω τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Νικολίτσα — Κουμενίτσα, ἀλλ' ἡ συγκέντρωσις μέσων καὶ ἰδίᾳ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἦτο διὰ τὸ ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους, δύσκολος διὰ τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικόν, ἀνέφικτος δὲ διὰ τὸ βαρὺ τοιοῦτον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς κατὰ τὴν ἐν Καστορίᾳ, ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας συνάντησίν μας, νὰ μοὶ διαθέσῃ καὶ τὴν ΙΧην Μεραρχίαν καὶ νὰ ἐγκρίνῃ ὅπως φέρω τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπιθέσεώς μου ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σινίτσα — Ντάρζα — Μπομπότιστα, πρὸς ἣν καὶ ἡ συγκέντρωσις μέσων ἦτο εὔκολος καὶ ἐπὶ πλέον, τῆς προσπαθείας μας ταύτης ἐπιτυγχανούσης, θὰ διερρηγνύαμεν τὴν ἐπὶ τοῦ Μόροβα ἐχθρικὴν διάταξιν εἰς τὸ μέσον μὲ λίαν ὑπὲρ ἡμῶν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα. Ἐσκεπτόμην, ἂν οὗτος ἀπεδέχετο τὴν αἴτησίν μου, νὰ ὀργανώσω καὶ διεξαγάγω τὸν ἄνω ἑλιγμόν μου διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς Χης καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΙΧης μετὰ τοῦ ὄπισθεν καὶ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ Συντάγματος τῆς ΧΙης καὶ τοῦ δυναμένου εὐκόλως νὰ ταχθῇ ἑκατέρωθεν τῆς κατευθύνσεως ταύτης Βαρέος Πυροβολικοῦ. Ἅπαντα τ' ἀνωτέρω μέσα θὰ μᾶς ἔδιδον ἀσφαλῶς τὴν ἐπιτυχίαν, ἀφοῦ εἴχομεν ταύτην ἐπὶ τῆς ἄλλης κατευθύνσεως, ὑπὸ δυσμενεστέρους ὅρους συγκεντρώσεως μέσων, λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν δυσκολιῶν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἄποψίν μου, δικαιολογῶν ὅτι ὁ συνάδελφός μου τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἦτο ἀρχαιότερος καὶ κατὰ συνέπειαν ἔδει οὗτος νὰ ἔχῃ τὰς τρεῖς ἐκ τῶν διατιθεμένων ὑπ' αὐτοῦ πέντε Μεραρχιῶν! Προσεπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω, ἀναπτύσσων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικήσεων ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἐδάφους, παράγοντες, οἵτινες ἐνταῦθα, ἦσαν μὲ τὴν ἄποψίν μου, ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατή.

Κατόπιν τούτου, ἀπεφάσισα νὰ φέρω τὴν κυρίαν μου προσπάθειαν ἐπὶ τῆς

ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καθοριζομένης κατευθύνσεως μὲ α' ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ 1878, ὑποβοηθῶν καὶ καλύπτων τὴν προσπάθειάν μου ταύτην διὰ δύο ἑκατέρωθεν δευτερευουσῶν ἐπιθέσεων, κατευθυνομένων, τῆς μὲν δεξιὰ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Ἄρζα — 1720 — Σεπαπίστα, τῆς δὲ πρὸς ἀριστερὰ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Καζὰν — Κοτσέλ. Ἰδιαιτέρα σημασία ἐπὶ τοῦ 1878.

δ') Μέσα καὶ χρόνος

Ἡ ὑπὸ τὴν ἄνω ΙΔΕΑΝ ἑλιγμοῦ, ἐπίθεσις, ἀποφασισθεῖσα νὰ γίνῃ καὶ διὰ προπαρασκευῆς Πυροβολικοῦ 30', εἶχε τὴν μὲν διάταξιν τοῦ Πεζικοῦ ἀρκετὰ προσηρμοσμένην, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὅμως τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐφεδρειῶν ἐπὶ τῆς προσφόρου θέσεως καὶ κατευθύνσεως ἀπητοῦντο τοὐλάχιστον 24 ὧραι.

Αἱ διατιθέμεναι Μονάδες καὶ λοιπὰ μέσα ἦσαν ἐπαρκῆ.

ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ.
ΔΙΑΤΑΓΗ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Πρώτη διαταγὴ ἐπιχειρήσεων

Μετὰ τὴν λῆψιν τῆς προαναφερομένης ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5842) 19-11-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐσυνέχισα μετὰ τοῦ ἐπιτελείου μου τὴν κίνησιν πρὸς Καστορίαν, ἔνθα ἡ ἕδρα τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν περὶ τὴν 12ην ὥραν.

Εἰς Σ.Δ. τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ εὑρίσκοντο, πλὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Σ. καὶ οἱ Διοικηταὶ Χης Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Δρομάζος καὶ ΧΙης Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Τσίπουρας.

Μετ' ὀλίγον ἀφίκετο ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσίκας, ὅστις ἀναπτύσσων εἰς ἐμὲ καὶ τὸν Διοικητὴν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τὴν ὑφ' ἡμῶν τηρητέαν διαγωγὴν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Μόροβας (παρίσταντο καὶ οἱ ἄνω Ὑποστράτηγοι), μᾶς ἐτόνισεν ἰδιαζόντως ὅτι ἔδει ν' ἀναμείνωμεν, χωρὶς νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὴν Πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη προχώρησις θὰ ἐγένετο μόνον τῇ Διαταγῇ του. Γενικῶς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Τ.Σ. Δ.Μ. καὶ τὸ ἐπιτελεῖον αὐτῆς ἐπεκράτει λίαν ἐφεκτικὴ καὶ συντηρητικὴ διαγωγὴ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς, μετὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας. (Δικαιολογητικὰς σκέψεις τῆς τοιαύτης ἐντυπώσεώς μου ὅρα εἰς τὸ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.)

Ἐν Καστορίᾳ ἐξεδόθησαν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 διοικητικὴ Διαταγὴ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς Ο.Μ.Κ. ἔχουσαι οὕτω:

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον 1
Ἀριθ. Α.Π. 1

'Απόρρητος — ἐπὶ ἀποδείξει
"Ωρα 15η

Διαταγή

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 17180) 18-11-40 (Κρυπτ. 13625) Διαταγῆς Γεν. Στρατηγείου καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 5842) 19-11-40 ὁμοίας Τμήματος Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας ἀναλαμβάνω ἀπὸ μεσονυκτίου τῆς σήμερον τὴν τακτικὴν Διοίκησιν τῶν Χ καὶ ΧΙ Μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.».

Διοικητὴς τῆς Χης Μεραρχίας ὡρίσθη ὁ Ὑποστράτηγος Δρομάζος.

"Απασαι Μονάδες ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ἄνω Μεραρχιῶν ὑπάγονται προσωρινῶς ὑπ' αὐτάς.

Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Μεραρχιῶν Χ καὶ ΧΙ θὰ λειτουργήσουν ὡς καὶ μέχρι σήμερον διὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

'Απευθύνω χαιρετισμὸν εἰς ἅπαντας καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ καθῆκον των μετὰ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Πᾶς ὑστερῶν, ἢ διστάζων, πρὸ ἐχθρικῆς πιέσεως, ν' ἀντικαθίσταται ἄνευ ἑτέρας Διαταγῆς.

Παροῦσα νὰ κοινοποιηθῇ διὰ Μεραρχιῶν εἰς ἁπάσας τὰς Μονάδας.

Τ.Τ. 212 19-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
'Αντιστράτηγος

'Εν συνεχείᾳ ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων, ἔχουσα ὡς κατωτέρω:

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ.
'Επιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙον
"Ωρα 16η

'Απόρρητος — 'Επὶ ἀποδείξει.

ΧΑΡΤΑΙ
Κορυτσᾶ
Κόνιτσα — Νεστόριον
Μοσχόπολις
Λεσκοβίκι

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

Ι. Γενικὴ Κατάστασις
"Ορα Δελτίον Πληροφοριῶν

ΙΙ. 'Αποστολὴ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
— Συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ἀναλαμβανομένῳ τμή-

ματι τῆς ζώνης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ.

— Κατεύθυνσις τῆς ἐπιθετικῆς προσπαθείας: ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ.

— Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Β. Δ. ΝΤΑΡΖΑΣ.

III. Ζ ώ ν η ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς

— Ἀριστερὸν ὅριον: ΜΑΛΕΔΑΡ — ΑΗΤΟΜΗΛΙΤΣΑ — ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ (ἅπαντα ναί).

— Δεξιὸν ὅριον: ΚΙΟΥΤΕΖΑ — ΠΡΟΠΑΣ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ (ὕψ. 1421 — εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ).

IV. Ἰ δ έ α ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς

— Στηριζομένου εὐρέως τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τῆς Κορυφογραμμῆς ΓΡΑΜΜΟΣ — ΓΚΟΥΜΠΕΛ, ἐπίθεσις ἐπὶ τῆς κυρίας κατευθύνσεως: ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ, καλυπτομένη δεξιὰ διὰ τοιαύτης ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΖΑ — 1720 — ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570 πρὸς κάλυψιν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ἀριστερὰ ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ 1508 — ΚΟΣΤΕΛ — ΜΠΟΥΤΚΕ. Ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὰς περιοχὰς 1878 καὶ Λότο.

V. Δ ι ά τ α ξ ι ς — ἀ π ο σ τ ο λ α ὶ

Δεξιὰ Χ Μεραρχία, ἀριστερὰ XI Μεραρχία.

Χ. Μεραρχία — Κυρία ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΕ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ, μὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐπὶ τοῦ 1878.

Δευτερεύουσα καλυπτικὴ τοιαύτη ὑπὲρ τοῦ ἀριστεροῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, μεθ' οὗ νὰ διατελῇ καὶ ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΖΑΝ — 1720 — ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1.570).

XI Μεραρχία. Ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ — ΚΟΣΤΕΛ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης Μεραρχίας.

Ἐλαφρὰ προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ της πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ της.

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν νὰ ὠθήσωσιν ἐλαφρὰς ἀναγνωρίσεις, ἰδίᾳ ἱππικοῦ πρὸς τήρησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ τοὐλάχιστον μέχρι τῆς Δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ.

Ὅρια διαχωρίσεως Ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν τὸ ΚΑΦ - Ε - ΚΑΡΙΤ (1450) — ΚΟΣΤΕΛ — ΑΓ. ΖΑΧΑΡΙΑΣ (ἅπαντα τῆς XIης Μεραρχίας).

Συμπληρωματικὰ μέσα:

Εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν: Ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ζώνῃ της ὑπάρχοντα.

Εἰς τὴν XIην Μεραρχίαν: Ὁμοίως, πλὴν αὕτη θὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν ἕνα Τάγμα τοῦ 13ου Σ. Π. εἰς τὴν περιοχὴν ΜΟΝΟΠΥΛΟΝ.

VI. Ἐκτέλεσις

Ἡ XI Μεραρχία νὰ ρυθμίσῃ καὶ συντονίσῃ ἐν χρόνῳ τὴν ἐπίθεσίν της ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς XIης Μεραρχίας.

VII. Σταθμοὶ Διοικήσεως

Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. Νεστόριον.
Χης Μεραρχίας Σλήμνιτσα.
XIης Μεραρχίας Ἁγ. Ζαχαρίας.

Σ.Δ. 19 Νοεμβρίου 1940

Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Ἡ ὡς ἄνω Διαταγὴ συνετάγη εἰς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ παρεδόθη ἀνὰ ἓν ἀντίγραφον εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, πρὸς οὓς ὁ Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος ἔδωκε καὶ προφορικὰς ὁδηγίας, ἕτερα δὲ ἀντίγραφα ταύτης ἐκοινοποιήθησαν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὸ Γ΄ Σ. Στρατοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Χης ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια τῆς Μεραρχίας του δέον τὸ πρῶτον νὰ ἀχθῇ κατὰ τοῦ 1878, τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ σπουδαιοτέρου ὑψώματος τῆς κορυφογραμμῆς ΜΟΡΟΒΑ.

Περὶ ὥραν 17ην ὁ Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του κατηυθύνθη πρὸς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ὁμάδος, τὸ χωρίον Νεστόριον, ἔνθα καὶ ἀφίκετο περὶ τὴν 18.30΄ ὥραν.

Εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ ἐστάθμευον πολλοὶ Σχηματισμοὶ καὶ ὑπηρεσίαι τῆς Χης Μεραρχίας (Ὑγειον. Σχηματισμοί, ἀνεφοδιαστικὰ ὄργανα, Λόχοι ἡμιονηγῶν κ.λ.π.), οἵτινες διετάχθησαν νὰ μετασταθμεύωσι καταλλήλως πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν, λόγῳ ἐχθρικῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, καθ᾽ ὅσον τοιαῦται ἐπιδρομαὶ εἶχον ἐπανειλημμένως σημειωθῇ κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας μετὰ θυμάτων καὶ σχετικῶν καταστροφῶν, κυρίως ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κωμοπόλεως.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΜΟΡΟΒΑ

Τὴν πρωΐαν, ἡ Χη Μεραρχία, διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 168 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς της, ᾐτήσατο τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀριστεροῦ (νοτίου) ὁρίου τῆς ζώνης ἐνεργείας της διὰ τοῦ τοιούτου: ὑψ. 1878 εὐρέως — Αὐχὴν Ν. Σταυροειδοῦς — Φούσια (ἅπαντα εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν).

Ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ. διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. Α. Π. 3008 Διαταγῆς της ἐνέκρινε τὴν αἰτουμένην τροποποίησιν, ἣν ἐκοινοποίησεν καὶ εἰς τὴν XIην Μεραρχίαν.

Εἰς τὴν ἰδίαν XIην Μεραρχίαν ἐπίσης ἐγνώσθη ὅτι ἡ Χη Μεραρχία (καθ᾽ ἃ τελευταῖα αὕτη ἀνέφερε καὶ ἐνεκρίθη) θὰ ἐπιτεθῇ τὴν 21ην Νοεμβρίου περὶ

ὥραν 10ην μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς 1878 καὶ ὅτι ἡ ΧΙη ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τοῦ ἀποσπάσματος Παπακωνσταντίνου, τὸ ὁποῖον ὑπήχθη ὑπὸ τὰς διαταγάς της, ταυτοχρόνως ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας της διὰ τὴν κάλυψιν ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς ἐπιθέσεως τῆς Χης καὶ τὴν κατάληψιν ἀφ' ἑτέρου τοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων, καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

Ἐπίσης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3001 ἀναφορᾶς της ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ. ἠτήσατο παρὰ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπως διατάξῃ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας τὴν ὀρειβατικὴν Μοῖραν της, ἤ, ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν τοιαύτην.

Ὁμοίως, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 3002 τηλ)τος παρεκλήθη τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως διατάξῃ τὴν βαρεῖαν Μοῖραν, τὴν προσηρμοσμένην εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν, ὅπως μετάσχῃ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ 1878, προωθουμένη ἐν ἀνάγκῃ. Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν ἡμῶν ταύτην καὶ διέταξε σχετικῶς. Ἐν συνεχείᾳ, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3010 τηλ)τος, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ὅπως ἡ, ὡς ἄνω, βαρεῖα Μοῖρα ὑπαχθῇ ὁριστικῶς ὑπὸ τὴν Ὁμάδα Μεραρχιῶν ὡς Πυροβολικὸν Σώματος, καθ' ὅσον τοιούτου Πυροβολικοῦ ἐστερεῖτο παντελῶς ἡ Ὁμάς.

Τ' ἀνωτέρω δύο τηλ)τα ἐκοινοποιήθησαν καὶ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τὴν ἔγκρισιν.

Διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 21ης Νοεμβρίου ἀπησχολήθησαν εἰς προπαρασκευαστικὰ μέτρα οἱ Διοικηταὶ Μεραρχιῶν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς τμήματα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Μόνον τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ τῆς ΧΙης Μεραρχίας, προωθῆσαν ἀναγνωρίσεις πρὸς ἁμαξιτὴν ΕΡΣΕΚΑΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, οὐδαμοῦ συνήντησεν ἐχθρόν, κατόπιν δὲ τούτου ἐγκατέστησε φυλάκια περὶ τὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

Τὴν 21ην ὥραν ὑπεβλήθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2007 ἀναφορὰ πληροφοριῶν πρὸς Τ.Σ.Δ.Μ.:

Συγκρότημα Κ.
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 2007
Ἀναφορὰ πληροφοριῶν 21ης ὥρας, 20-11-40

Ι. Φίλοι

1) Κατεχομένη γραμμὴ ἐκ Ν. πρὸς Β. ΜΑΜΕΛΑΡ — ΚΡΕΣΟΒΕ — ΜΠΟΥΤΚΕ — Ἀντέρισμα Ἀν. κλιτεῖς ΚΟΣΤΕΛ καὶ βορειότερον ὡς χθεσινὸν δελτίον. Προωθημένα τμήματα (φυλάκια) εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

2) Σύνδεσμος μετὰ τῶν γειτόνων ἀποκατεστάθη.

3) Ἐπαφὴ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τηρεῖται δι' ὄγκου ἐκ Βορρᾶ μέχρι ὕψους ΚΟΣΤΕΛ. Ἐκεῖθεν πρὸς Νότον δὲν ὑπάρχει ἐπαφή.

II. Ἐχθρὸς

1) Δρᾶσις ἐχθροῦ 0.

2) » ἐχθρικῆς ἀεροπορίας 0.

3) Μεταφοραί. Μεγάλη κίνησις αὐτοκινήτων ἀπὸ ΠΕΠΕΛΑΣΙ πρὸς ΚΟΡΥΤΣΑΝ.

4) Γενικὴ ἐντύπωσις περὶ ἐχθροῦ. Διοίκησις ἐχθρικῶν στρατευμάτων ΚΟΡΥΤΣΑΣ πιθανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρισμῶν ὀπισθοφυλακῶν γραμμὴν ΠΕΠΕΛΑΣΙ — 1878 ΛΟΤΟ, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίσῃ χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἡ ἐντύπωσις αὕτη τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ διέβησαν τὴν ἁμαξιτὴν Ἰωαννίνων — Κορυτσᾶς καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ, ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης, λίαν ἐπιτυχής. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἤγαγε τὴν Διοίκησιν τῆς Ο.Μ.Κ. εὐθὺς ἀπὸ τῆς συλλήψεώς της νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Μεραρχιῶν της κατὰ τὴν ἑπομένην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ ὑψ. 1878, ὅλην τὴν δυνατὴν δραστηριότητα καὶ τὴν πρέπουσαν ἔντασιν εἰς τὸν ρυθμόν της. Αὕτη ἐκλήθη βραδύτερον ὅταν εἰς τὸν Διοικητήν, Ἀντιστράτηγον Γ. Κοσμᾶν ἀπενεμήθη ὁ πολεμικὸς Σταυρὸς Α' Τάξεως, «Θυελλώδης ἐπίθεσις κατὰ τοῦ 1878».

Κατὰ τὴν νύκτα, ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι ἐξέδωσε Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν αὔριον καὶ ὅτι ὥρισε ὡς ὥραν ἐξορμήσεως τὴν 10ην.

Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης εἰδοποιήσαμεν τὴν Διοίκησιν Ἀεροπορίας Στρατιᾶς, μεθ' ἧς εἴχομεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος διὰ τὸν κατατοπισμὸν καὶ ταύτης ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μεραρχιῶν τῆς ἑπομένης, ὅτι ὡρίσθη ἡ 10η ὥρα διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ἀεροπορίας δέον νὰ περιορισθῇ κυρίως εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ εἰς χαράδραν ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ἀποφευχθῇ δὲ ὁ βομβαρδισμὸς ἐπὶ 1878 λόγω ἐγγύτητος τῶν φιλίων.

21 Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 8ην ἐγνώσθη ἡμῖν ὅτι τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν Ο.Μ.Κ. ἡ ἐπιλαρχία ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.

Κατόπιν τούτου ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 301 Διαταγήν της:

Συγκρότημα Κ.
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον, ὥρα 9η
Ἀριθ. Α.Π. 3011

Πρὸς
Τὴν ΧΙην Μεραρχίαν
Τ.Τ. 235

Ἡ ἀφικνουμένη εἰς Ἅγ. Ζαχαρίαν ἐπιλαρχία Παπαθανασίου τίθεται εἰς διάθεσίν σας, μὲ ἀποστολὴν νὰ προωθηθῇ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ — ΣΕΛΕΝΙΤΣΑ, μέχρι τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ, ἣν καὶ νὰ διακόψῃ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος ΜΠΟΜΠΟΡΙΔΗ καὶ ἐξασφαλίζουσα τὰ ἐπὶ ταύτης λάφυρα καὶ ὑλικά, νὰ ὠθήσῃ ἐκεῖθεν ἀναγνωρίσεις, πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς καὶ σύνδεσμον μετὰ τμημάτων Β΄ Σώματος Στρατοῦ πρὸς ΕΡΣΕΚΑΝ.

Σ.Δ. 21-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 8.30 ὁ Διοικητὴς τῆς Χης Μεραρχίας ἀνέφερε προφορικῶς ἀπὸ τηλεφώνου ὅτι λόγῳ πυκνοτάτης ὁμίχλης ἐμποδιζούσης τὴν ὁρατότητα καὶ εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν, δὲν ἦτο δυνατὸν ν᾿ ἀρχίσῃ ἡ ἐπίθεσις τὴν 10ην ὥραν καὶ ὅτι αὕτη θὰ ἀναβληθῇ δι᾿ ἀργότερον. Τῷ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐνεκρίθη ὅπως αὕτη ἐκτελεσθῇ τὴν 13ην ὥραν.

Περὶ ὥραν 11ην ἐλήφθη τὸ ὑπ᾿ ἀριθ. Α.Π. 543 τηλεφώνημα τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ ὅπως προωθήσῃ εἰς ΚΙΟΥΤΕΖΑΝ πεδινὴν Πυροβολαρχίαν εἰς διάθεσιν τῆς Ο.Μ.Κ.

Ἡ Ο.Μ.Κ. διέθεσε τὴν Πυροβολαρχίαν ταύτην εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν καὶ ὥρισεν ὡς κυρίαν ἀποστολὴν τῆς Πυροβολαρχίας τὴν χρησιμοποίησίν της ὡς ἀντιαρματικήν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ΝΤΑΡΖΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ.

Τὴν 11ην ὥραν ἐδόθη ἐκ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πληροφορία περὶ ἐκδιδομένης Διαταγῆς του διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἥτις ἐλήφθη τὴν 14ην ὥραν καὶ εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

Μονὰς 734
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 5875

Μεταφορὰ δι᾿ ἀξιωματικοῦ
Ἀπόρρητος — Προσωπική

I. Εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν τῆς εὐνοϊκῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἠπείρῳ ἀνετέθη ὡς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἡ ἀπὸ Βορρᾶ ἐξασφάλισις τῆς ἐγκαρσίας ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΚΑΚΑΒΙΑΣ καὶ ἡ εὐρεῖα ἐξασφάλισις τοῦ Κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

II. Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ εὐρεῖαν κάλυψιν ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ ἀπὸ βορειοδυτικά.

Ὅριον μεταξὺ Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ: ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — Κορυφογραμμὴ ΜΕΛΕΣΙΝΕ — Χωρίον ΧΟΤΟΒΑ, ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ὁ Σύνδεσμος μεταξὺ τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ, κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, θὰ ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

III. Αἱ ἐνέργειαι εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ συντονίζωνται δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ δύο Σωμάτων Στρατοῦ. Αἱ ἐνέργειαι αὗται δέον νὰ εἶναι τολμηραί, καθ' ὅσον ὑπόσχονται κέρδη σημαντικά.

IV. Εἰς τὸ δεξιὸν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας του μὲ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς ΚΟΡΥΤΣΑΝ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Ὁμάδος «Μεραρχιῶν Κ.».

Ὅριον μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος «Μεραρχιῶν Κ.» ΕΡΣΕΚΑ — ΜΑΜΑΛΙ ΒΟΝΤΙΣΤΗΣ — Χωρίον ΤΡΕΣΚΑ (ἅπαντα εἰς Β' Σ. Στρατοῦ).

Σύνδεσμος μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. μερίμνῃ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

V. Ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ. καὶ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ συνεχίσουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν των πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

VI. Καθ' ἁπάσας τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴ δέον ὁπωσδήποτε νὰ τηρηθῇ.

VII. Ἀναφέρατε λῆψιν.

Σ. Δ. 21-11-40

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ. ἐξέδωσε τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων:

Ο.Μ.Κ.
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 3014

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2

I. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἔχει ἀποστολὴν νὰ συνεχίσῃ ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ὁλοκλήρωσιν ὀρεινοῦ ὄγκου ΜΟΡΟΒΑΣ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐπιδιώξῃ δι' ἀριστεροῦ τὴν εὑρεῖαν κάλυψιν ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΝ ἀπὸ βορειοδυτικὰ καὶ διὰ τοῦ δεξιοῦ του νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας του μὲ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τῆς Ο.Μ.Κ.

ΙΙ. Ἡ Ο.Μ.Κ. μὲ ὅρια ζώνης ἐνεργείας ὡς πρὸς τὸ δεξιὸν τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀριστερὸν τὸ ΕΡΣΕΚΑ — ΜΑΛΙ ΒΟΝΤΙΣΤΗΣ — Χωρίον ΤΡΕΣΚΑ (ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ) θὰ συνεχίσῃ διὰ τοῦ δεξιοῦ της τὰς ἐπιθετικάς της ἐνεργείας καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ της θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπίτευξιν ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

ΙΙΙ. Ἡ Χη Μεραρχία θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ὡς ἔχει προκαθορισθῇ διὰ τῆς Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ διὰ ταύτης καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, νὰ ὠθήσῃ δραστηρίως τὴν ὑπ' αὐτὴν Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως μέχρι τῆς ἁμαξιτῆς ΚΟΥΛΙΑ-ΤΕΠΕΝΤΖΙΚ ἣν νὰ διακόψῃ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξαποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς ΓΚΙΑΝΤΖΙ καὶ ΝΤΕΡΚΟΝ.

ΙV. Ἡ ΧΙη Μεραρχία διὰ τοῦ δεξιοῦ της νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Χης Μεραρχίας ὡς ἔχει προκαθορισθῇ καὶ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ της νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπίτευξιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Πρὸς τοῦτο τίθεμεν εἰς τὴν διάθεσίν της, πλὴν τῆς ἐπιλαρχίας ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς αὔριον ἀφικνουμένην εἰς Ἅγιον Ζαχαρίαν Δ' Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως, ἥτις μετὰ τῆς ὡς ἄνω ἐπιλαρχίας ἀποτελοῦσα ἑνιαῖον συγκρότημα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου νὰ προωθηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ — ΧΕΛΜΕΣΙ μέχρι τῆς δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΥΛΙΑ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξαποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς ἰδίᾳ ἐν τῇ κατευθύνσει ΧΕΛΜΕΣΙ — ΦΟΥΣ — ΕΣΚΡΑΒΕ.

Σ.Δ. 21-11-40
Διοικητὴς Ο.Μ.Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ ΤΟΥ ΥΨ. 1878

Τὴν 14ην ὥραν ὁ παρὰ τῇ Χη Μεραρχίᾳ Σύνδεσμος τῆς Ο.Μ.Κ. ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι τὴν 13.45' ἤρξατο παρὰ τῆς Μεραρχίας ἡ ἐπίθεσις μετὰ προπαρασκευὴν Πυροβολικοῦ, μὲ ἄγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελέσματα.

Περὶ τὴν 16.30' ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερεν ἐπίσης ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελέσματα ἅτινα συνοψίζονται εἰς τὴν κάτωθι ἀναφορὰν τῆς Ο.Μ.Κ. πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἔχουσαν ὡς ἀκολούθως:

Ο.Μ.Κ.
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 3017
Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἐπίθεσίς μας ἐν τῇ κατευθύνσει 1720—ΛΟΤΟ εὑρεθεῖσα πρὸ ἰσχυρῶν ἀντιστάσεων καθηλώθη, τραυματισθέντων Διοικητοῦ δεξιοῦ Τάγματος καί τινων ἀξιωματικῶν.

Ἐπίθεσις ἐν τῇ κατευθύνσει κατὰ 1878 ἐξελίσσεται εὐνοϊκῶς καὶ διετάχθη ὁλοκλήρωσις διὰ καταλήψεως ὑψώματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπερκερασθῇ ὑπὸ τμημάτων πρώτου κλιμακίου. Ἐξ ἐνδείξεων φαίνεται ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐκλονίσθη.

Ἐπίθεσις κατὰ ΚΟΣΤΕΛ ἐξελίσσεται ἐπίσης εὐνοϊκῶς.

Σ.Δ. 21-11-40
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 19ην αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὑρίσκοντο καὶ βάσει τῶν προφορικῶς δοθεισῶν πληροφοριῶν των ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπέβαλε τὴν 19.30′ τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 3023 ἀναφορὰν τῆς Στρ. Καταστάσεως.

Ο.Μ.Κ.
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 3023 ΩΡΑ: 19.30.

Ἀναφορὰ Στρατιωτικης Καταστάσεως ἑσπέρας 21ης Νοεμβρίου

Τ.Σ.Δ.Μ.

Χ Μεραρχία μετὰ ἰσχυρὸν ἀγῶνα κατέλαβεν ὕψωμα 1878 καὶ προώθησε δραστηρίως τμήματα ἐπαφῆς ἐπὶ κατευθύνσεώς της.

ΧΙ Μεραρχία προώθησε δεξιόν της εἰς ΚΟΣΤΕΛ ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ Χης.

Πληροφορίαι περὶ λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι.

Σ.Δ. 21-11-40
Διοικητὴς Ο.Μ.Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω καὶ περὶ ὥραν 20ην ἡ Διοίκησις Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὴν Μεραρχίας.

Ο.Μ.Κ.
Ἐπιτελεῖον, Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 3024 ὥρα 20η
Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας

Αὔριον συνεχισθῇ δραστηρίως ἐπίθεσις ἐπὶ κατευθύνσεώς σας, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγῇ ἐπιχειρήσεων, ἐκμεταλλευόμενοι σημερινὴν ἐπιτυχίαν διὰ καταλήψεως 1878.

Σ.Δ. 21-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 20.50' ὥραν παρεσχέθη ἡ πληροφορία εἰς τὴν Ο.Μ.Κ. ὅτι τίθεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς της ἡ VIIη Ὁμὰς ἀναγνωρίσεως.

Ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσεν ἀμέσως τὴν κάτωθι Διαταγήν.

Ο.Μ.Κ.
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον
Ἀριθ. Α.Π. 3025 ὥραν 21ην
Χην Μεραρχίαν

Τὴν εἰς τὴν διάθεσιν Ο.Μ.Κ. τεθεῖσαν εἰς ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ VIIην Ο. Α. τίθεμεν ὑπὸ τὰς Διαταγάς σας.

Αὕτη ἑνουμένη μετὰ τῆς ὑφ' ὑμᾶς XIης Ο.Α. νὰ ἀποστείλῃ ἑνιαῖον συγκρότημα ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου, ὅπερ νὰ δράσῃ συμφώνως τῇ παραγράφῳ III τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων Ο.Μ.Κ.

Σ.Δ. 21-11-40
Διοικητὴς Ο.Μ.Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

22α Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 6.50 αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον προφορικῶς ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε κατὰ τὴν νύκτα καὶ διέκοψε τὴν ἐπαφήν.

Ἡ Ο.Μ.Κ. κατόπιν τῶν ἄνω πληροφοριῶν ὑπέβαλε τὴν κατωτέρω τηλεφωνικὴν ἀναφοράν:

Ἀριθ. 3029 ὥρα 7η
Τ.Σ.Δ.Μ.

Κατάστασις πρωΐας 22ας Νοεμβρίου

Ἐχθρὸς διακόψας ἐπαφὴν κατὰ τὴν νύκτα ὑπεχώρησε. Μεραρχίαι διετάχθησαν προωθηθῶσιν δραστηρίως ἐπὶ κατευθύνσεών των.

Ο.Μ.Κ. Σ.Δ. 22-11-40
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 11ην ἐλήφθη ἡ κάτωθι τηλεγραφικὴ Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀριθ. 5897, ὥρα 11η

Ο.Μ.Κ.

Τηρήσατε ἐπαφὴν ἐπὶ κατευθύνσεων: ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ καὶ ἐξασφαλίσατε αὐχένα ΚΙΑΡΙ Στόπ.

Νὰ καλύψητε σταθερῶς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ νὰ συνδέεσθε μὲ δεξιὸν Β' Σώματος Στρατοῦ Στόπ.

Ὅρια μεταξὺ Ο.Μ.Κ. καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ 1313 — 1307 (ΝΤΡΕΣΟΒΟΝ) ἅπαντα εἰς Ο.Μ.Κ.

Σ.Δ. 22-11-40

Ἡ Ο.Μ.Κ., ἥτις πρὸ τῆς λήψεως τῆς ἄνω Διαταγῆς εἶχεν κατατοπισθῆ προφορικῶς, περὶ τὴν 9.30 ὥραν ἐπὶ τῶν προθέσεων τῆς Στρατιᾶς, ἐξέδωσε τὴν 10ην ὥραν τὴν κάτωθι Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Ο.Μ.Κ.
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 3031

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς
Ἐπὶ ἀποδείξει

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3

Ι. Κατόπιν ἀπωθήσεως ἐχθροῦ καὶ διακοπῆς τοῦ ἀγῶνος παρ' αὐτοῦ ἡ Ο.Μ.Κ. θὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ καὶ θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατάληψιν αὐχένος ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ.

Ζ ώ ν η ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς

Δεξιὸν ὅριον: ΣΥΝΙΤΣΑ — ΝΤΑΡΖΑ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ — ΓΙΑΤΡΟΚ — 1313 (7 χιλ. Α. Μοσχόπολις 1515, 5 χιλ. Β. Α. Μοσχόπολις), ἅπαντα ναί.

Ἀριστερὸν ὅριον: ἀμετάβλητον.

ΙΙ. Ἡ Χ Μεραρχία νὰ ὠθηθῇ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ καὶ νὰ καταλάβῃ διὰ τοῦ ὄγκου της τὰ ὑψώματα ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — ΤΕΠΕΤΖΙ καὶ ἐντεῦθεν νὰ ὠθήσῃ ἀναγνωρίσεις καὶ ὁλόκληρον τὸ ὑπ' αὐτὴν ἱππικὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

Νὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ μεθ' οὗ νὰ διατελῇ ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ.

ΙΙΙ. Ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ ὠθηθῇ ταχέως ἐν τῇ κατευθύνσει ΚΑΖΑΝ - - ΚΟΣΤΕΛ — ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΓΙΑΝΤΣΙ (1453) — ΓΚΕΡΚΕΒΙΤΣΑ

καὶ νὰ καταλάβῃ διὰ τοῦ ὄγκου της τὸν αὐχένα ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΧΕΛΜΕΣΙ — ΣΤΙΚΑ (1160) καὶ ἐκεῖθεν νὰ ὠθήσῃ ἀναγνωρίσεις καὶ ὅλον τὸ ἱππικόν της πρὸς τὰς κατευθύνσεις ΚΟΥΛΙΑ — ΓΚΕΡΚΕΒΙΤΣΑ — ΣΕΛΕΝΙΤΣΑ — ΦΟΥΣ - Ε - ΣΚΕΡΑΒΕ πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

Νὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Χης Μεραρχίας καὶ νὰ εἶναι ἑτοίμη ν' ἀνταπεξέλθῃ διὰ μέρους τοῦ ὄγκου της κατὰ παντὸς τυχὸν κινδύνου ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ της, τελοῦσα ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ὅριον διαχειρίσεως μεταξὺ Μεραρχιῶν. ΚΟΥΡΙΑ — 1508.00 — ΠΟΥΛΑΤΑ — ΟΡΕΝ (1024) — ΜΠΑΜΠΑ — ΠΑΠΑΤΕΠΕ (3 χιλ. Ν. Δ. ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ), ἅπαντα εἰς Χην.

IV. Ἐ φ ε δ ρ ε ῖ α ι

1) Τὸ εἰς διάθεσιν ὁμάδος 1) 13 Τάγμα νὰ ἀχθῇ εἰς περιοχὴν ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ, μερίμνῃ Χης Μεραρχίας.

2) Ἡ XI Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ ἕνα Τάγμα (κατὰ προτίμησιν τοῦ 13ου Σ.Π.) μετὰ Δ)σεως τοῦ Συντάγματος εἰς τὸν αὐχένα Ν. ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΟΥΣ (3 χιλ. Β.Δ. ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ) εἰς διάθεσιν Ο.Μ.Κ.

V. Δ ι α δ ο χ ι κ ο ὶ Σ τ α θ μ ο ὶ Δ ι ο ι κ ή σ ε ω ς

Ο.Μ.Κ. ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ ἢ ΚΙΟΥΤΕΖΑ καὶ εἶτα ΝΤΑΡΖΑ
Χ Μεραρχία ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ
XI Μεραρχία ΓΡΑΜΜΟΣ καὶ εἶτα ΜΟΥΤΚΕ ἢ ΚΟΣΤΕΛ

Σ.Δ. 22.11.40
Διοικητὴς Ο.Μ.Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ κατόπιν τῆς ἄνω Δ)γῆς ἡ Ο.Μ.Κ. ἀπέστειλεν ἀναγνωρίσεις διὰ τὸν νέον Σταθμὸν Διοικήσεώς της, περὶ τὴν 16ην ὥραν δὲ ὅταν ἐπληροφορήθη παρὰ τῶν ἀποσταλεισῶν ἀναγνωρίσεων σχετικῶς μὲ τὴν νέαν ἐγκατάστασιν καὶ τὰς διαβιβάσεις ἀπέστειλεν ὁλόκληρον τὸ ἐπιτελεῖον τῆς Ὁμάδος πρὸς δημιουργίαν τοῦ νέου Σ.Δ., ὁ δὲ Στρατηγὸς Διοικητὴς μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ IIIου Γραφείου παρέμειναν εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ ὅπου ὑπῆρχον διαβιβάσεις μέχρις ἐγκαταστάσεως νέων τοιούτων εἰς τὸν νέον Σ. Δ.

Περὶ ὥραν 20ὴν ἡ Στρατιωτικὴ Κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. 3033
Τ.Σ.Δ.Μ.
Ἀναφορὰ Στρατ. Καταστάσεως
29ης ὥρας 22-11-40

ΔΙΑΤΑΞΙΣ: Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι κατέλαβον ἀμαχητὶ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν. (ΒΟΝΤΙΣΤΑ — ΚΟΥΛΙΑ — ΤΕΠΕΤΖΙΚ) κρατοῦσαι διὰ τοῦ ὄγκου των στενωπὸν ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ Στόπ.

Ἐκ τοῦ ὠθηθέντος, Δυτικῶς τῆς ἁμαξιτῆς ΕΡΣΕΚΑΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, ἱππικοῦ δὲν ἐλήφθησαν εἰσέτι πληροφορίαι.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ: Δραστηριότης ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ — Πυροβολικοῦ μηδαμινή. Ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας σχετικῶς δραστηρία. Βομβαρδισμοὶ ἐκ 15 ἀεροπλάνων καθ' ἡμετέρου Πυροβολικοῦ ἄνευ ἀποτελέσματος. Βομβαρδισμοὶ κατὰ Σ.Δ. τῆς Χης Μεραρχίας ἐπέφερον τραυματισμὸν 6 ὁπλιτῶν καὶ 10 πολιτῶν καὶ τὸν θάνατον εἰς 6 πολίτας.

ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. — Γ. Κοσμᾶς Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 23.30 ὥραν ἡ Ο.Μ.Κ., ἐπὶ τῇ προσόψει ἀναχωρήσεως καὶ τοῦ εἰς ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ παραμείναντος Διοικητοῦ της, κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ὑπέβαλεν τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3038 ἀναφορὰν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς ἀνέφερεν ὅτι ἀπὸ 23 Νοεμβρίου ὁ Σ.Δ. τῆς Ὁμάδος θὰ ἦτο τὸ χωρίον ΚΙΟΥΤΕΖΑ, τῆς Χης Μεραρχίας τὸ ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ καὶ τῆς ΧΙης τὸ χωρίον ΓΡΑΜΜΟΣ.

ΑΝΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Τ.Σ.Δ.Μ.
Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑ

23 Νοεμβρίου

Περὶ τὴν 4ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 5297 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς καθωρίζετο ὅπως τὸ Β' Σ. Στρατοῦ προετοιμάση ἐπιχείρησιν δι' ἱππικοῦ ἀπὸ τῆς περιοχῆς ΕΡΣΕΚΑ — ΒΟΝΤΙΣΤΑ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΠΕΡΜΕΤΗ, ἐπὶ σκοπῷ διευκολύνσεως τῶν ἐπὶ τῆς κοιλάδος ΑΩΟΥ ἐπιχειρήσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθετε ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ ἀπέβλέψη ἀναλόγως συνθηκῶν εἴτε εἰς ἁπλῆν ἐπιδρομήν, εἴτε εἰς μονιμώτερα ἀποτελέσματα καὶ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις θὰ ἀναληφθῇ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ἀποκαταστάσεως εὐχεροῦς ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐν τέλει, κατόπιν τῶν ἄνω, διέτασσε ὅπως ἡ Ο.Μ.Κ. θέση εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ταχύτερον τὴν ἐπιλαρχίαν Παπαθανασίου εἰς τὴν περιοχὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑ.

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς, περὶ τὴν 6ην ὥραν, ἡ Ο.Μ.Κ. διέταξε τὴν ΧΙην Μεραρχίαν ὅπως θέση ἀμέσως εἰς τὴν διάθεσιν Β.Σ.Σ. καὶ εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ τὴν ἄνω ἐπιλαρχίαν.

Περὶ τὴν 6.15' ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Ὁμάδος, μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ΙΙΙου Γραφείου ἀνεχώρησεν ἐκ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ καὶ περὶ τὴν 11ην ὥραν ἀφίχθη εἰς ΚΙΟΥΤΕΖΑΝ.

Περὶ τὴν 12ην ὥραν ἐπετεύχθη ἡ τελικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν Μεραρ-

χιῶν, πλὴν ὅμως, ὡς ἀνέφερον αὗται, δὲν εἶχον εἰσέτι πληροφορίας, ἰδίως παρὰ τῶν ἀποσταλεισῶν ὑπ' αὐτῶν ἀναγνωρίσεων.

Περὶ τὴν 15ην ὥραν, καθ' ἣν αἱ Μεραρχίαι ἀνέφερον σχετικῶς μὲ τὴν διάταξίν των, ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπέβαλε τὴν κάτωθι ἔκτακτον ἀναφορὰν πληροφοριῶν:

Ἀριθ. 3040 ὥρα 15
Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἔκτακτος ἀναφορὰ πληροφοριῶν 23-11-40

XI Μεραρχία διὰ Πεζικοῦ της κατέχει τὴν γραμμήν, ὑψώματα Βορείως ΣΤΙΚΑ — ΦΛΟΚΙ, συνδεθεῖσα μετὰ δεξιοῦ Β.Σ.Σ. εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑ Στόπ.

Ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ της κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς χθὲς ἔφθασαν μέχρι ΛΕΝΤΕΚΑ καὶ ἀνέφερον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ 2ημέρου ἐγκατέλειψε χωρία ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΛΕΝΤΣΑ, στόπ. Ἕτεραι ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ πρὸς ΡΟΖΑΜ — ΡΑΧΟΒΑ οὐδὲν ἀνέφερον μέχρι πρωΐας στόπ. Σύνδεσμος ἱππικοῦ μετὰ Β' Ὁμάδος ἀναγνωρίσεως ἐπετεύχθη εἰς ΛΙΟΥΡΑΣΑ στόπ. Χη Μεραρχία δι' ὄγκου της κατέχει τὴν γραμμὴν ΦΛΟΚΙ — ΤΕΠΕΤΖΙΚ στόπ. Ὄγκος ἱππικοῦ της εὑρίσκετο πρωΐαν σήμερον εἰς ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ στόπ. Ἐλλείπουσι πληροφορίαι παρ' ἀποσταλεισῶν πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ ἀναγνωρίσεων αὐτοῦ στόπ.

Σ. Δ. 23-11-40
Διοικητὴς Ο.Μ.Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Χη Μεραρχία ἀνέφερεν ὅτι τὸ Συγκρότημα ἱππικοῦ της τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἐνῷ εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν ΝΤΡΕΝΣΙΚΟ, ἐπέστρεψεν ὀπίσω τῶν γραμμῶν καὶ διενυκτέρευσε, τὴν δὲ πρωΐαν ἐπανῆλθε πρὸς συνέχισιν τῶν ἀναγνωρίσεών του.

Κατόπιν τῆς ἐνεργείας ταύτης ἡ Ο.Μ.Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν καὶ ἐκοινοποίησεν καὶ πρὸς τὴν XI Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3051 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).
Ὥρα 16η
Χην Μεραρχίαν
Τ. Τ. 345

Ἐνέργεια συγκροτήματος ἱππικοῦ σας, ἀποτελουμένου ἐκ 2 Ὁμάδων ἀναγνωρίσεως, ἐπιστρέψη ὄπισθεν Πεζικοῦ ὅπως διανυκτερεύση, καίτοι εὑρίσκετο

πρὸ ἐχθροῦ ὑποχωροῦντος εἰς σημαντικὴν ἀπόστασιν καὶ μεθ' οὗ οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐπαφὴ κρίνεται ἀπαράδεκτος στόπ.

Ἔδει ὠθηθῇ τολμηρῶς ἐπὶ κατευθύνσεώς του καὶ διανυκτερεύσῃ ὑπὸ τὴν κάλυψιν κατοπτεύσεων καὶ ἀναγνωρίσεών του ἐκεῖ ἔνθα ἐνύκτωσεν, λαμβάνον ἅμα τὰ ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ἀναγραφόμενα μέτρα ἀσφαλείας του στόπ.

Ὁμοίως δέον ἐξ ἑκάστου σοβαροῦ σημείου πληροφορῇ τὴν Διοίκησίν του, ἔστω καὶ ἀρνητικῶς στόπ.

Διατάξατε Διοικητὴν Συγκροτήματος ἱππικοῦ δικαιολογήσῃ ἄνω ἐνέργειάν του.

Σ. Δ. 23-11-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Περὶ 21.30' ὥραν τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀπέστειλε δι' ἀξιωματικοῦ τὰς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5932) 23-11-40 ὁδηγίας εἰς τὰς ὁποίας ἐξέθετε τὰς προθέσεις του, ὡς ἑξῆς, ἐπὶ λέξει:

Ι. Διὰ τὴν μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 22ας ἐξελισσομένην περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων αἱ ἀποστολαὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου ἡμῶν διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Πρόθεσις τῆς Διοικήσεως εἶναι νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς συμπτύξεως ἐκ τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν, νὰ προαγάγῃ πρὸς ΔΥΣΜΑΣ τὴν διάταξιν, οὕτως ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς ἀρτηρίας ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος νὰ τηρήσῃ ὁπωσδήποτε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

ΙΙ. Καθορίζω συνεπῶς διὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰς ἀποστολὰς τῶν Μ. ΜΟΝΑΔΩΝ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς ἑξῆς:

Α'. ΦΑΣΙΣ

Γ' Σ. Στρατοῦ: Ἐξασφάλισις τοῦ ὄγκου ΙΒΑΝ, τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ καὶ τὰ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του τμήματα τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ. Τήρησις ἐπαφῆς πρὸς τὰς ἑκατέρωθεν τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ ἀρτηρίας, ὡς καὶ πρὸς τὴν κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης ΠΡΕΣΠΑΣ.

Συγκρότημα Κ: Ἰσχυρὰ κατοχὴ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ. Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. Τήρησις τῆς ἐπαφῆς δι' ἐλαφρῶν στοιχείων πρὸς τὰς κατευθύνσεις ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ καὶ ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ. Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ: Κάλυψις τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ ἀπὸ Β.Δ. ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Μεραρχίας ἱππικοῦ.

Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Συγκροτήματος Κ. Προοδευτική, ἀναλόγως τῆς βελτιώσεως τῶν ἀνεφοδιασμῶν του, κάλυψις τῆς ἀρτηρίας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΕΡΣΕΚΑ.

Β' ΦΑΣΙΣ

Γ' Σῶμα Στρατοῦ: Προαγωγὴ τῆς διατάξεώς του μεταξὺ τῶν λιμνῶν Μεγάλης ΠΡΕΣΠΑΣ καὶ ΜΑΛΙΚ εἰς τὸ ὕψος τῶν βορείων ἐξόδων τῶν ἑκατέρωθεν τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ στενωπῶν, μὲ ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ τοῦ ΔΕΒΟΛΙ εἰς τὸ ὕψος τῆς ΤΡΕΣΟΒΑΣ.

Συγκρότημα Κ: Ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, ἐν συνδέσμῳ πρὸς ἀσφαλῆ καὶ ἰσχυρὰν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ: Εὐρεῖα κάλυψις τῆς ἀρτηρίας ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του.

III. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ διαδοχὴ τῶν φάσεων θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκ τῆς βελτιώσεως τῶν ἡμετέρων συνθηκῶν ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν, ἀνεφοδιασμοῦ καὶ διαβιβάσεων.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν Διοικητῶν τῶν Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ. ἐπὶ τοῦ ὅτι ἐπιβάλλεται:

1) Ἡ τήρησις τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸν ἐχθρόν, μέχρι οἱουδήποτε βάθους καὶ ἂν ἀποσυρθῇ οὗτος.

2) Ἡ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφάλισις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ καὶ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ.

3) Ἡ ὀργάνωσις τῶν συγκοινωνιῶν, τῶν ἀνεφοδιασμῶν καὶ τῶν Διαβιβάσεων καὶ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν Μονάδων.

IV. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀνωτέρω ἀποστολῶν εἶναι ἀπαραίτητος ὡσαύτως ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΡΣΕΚΑ — ΠΡΕΜΕΤΗ πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἂν διατίθενται συνδετικὰ τμήματα μεταξὺ τοῦ βορείου καὶ νοτίου συγκροτήματος τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸς ἐνδεχομένην συνεργασίαν τελικῶς μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, τὰ ἐνεργοῦντα Β.Δ. ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ.

Πρὸς τοῦτο τὸ Συγκρότημα Κ. νὰ θέσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἐν τῇ περιοχῇ ΕΡΣΕΚΑΣ — ΒΟΝΤΙΣΤΑ, ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα ἔφιππα στοιχεῖα, ἅτινα ἑνούμενα πρὸς τὰ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἔφιππα τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θ' ἀναλάβωσιν ὑπὸ ἑνιαῖαν Διοίκησιν, ὁρισθησομένην, ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἀποστολὴν ἐρεύνης, ἐπὶ τοῦ ἄξονος ΕΡΣΕΚΑ — ΠΡΕΜΕΤΗ, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5927) 22-11-40 Διαταγήν μου.

Εἰς τὸ ἔφιππον τοῦτο συγκρότημα ἐρεύνης νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ἀπαραίτητον στήριγμα τοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ διὰ στοιχείων προωθουμένων διαδοχικῶς ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ πρὸς τὸν ἄξονα κινήσεως τῆς Ὁμάδος ἐρεύνης.

Ὁμοίως νὰ καταβληθῇ ἰδιαιτέρα προσπάθεια διὰ τὴν βελτίωσιν διατροφῆς ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν.

V. 'Αναφέρατε λῆψιν. Σ.Δ. 23-11-40.

Διοικητὴς Τ.Σ.Δ.Μ.
Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ
'Αντιστράτηγος

'Εκ τῆς Διαταγῆς ταύτης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καταδεικνύεται ἐμφανῶς:

α') Ὅτι δὲν εἶχεν ἀρχῆθεν νοήση τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν ἐπὶ ΜΟΡΟΒΑ — ΙΒΑΝ ἀμυντικῶν του ὀργανώσεων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀντιστάσεώς του. Ὁ σκοπὸς οὗτος συνιστώμενος ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ νὰ ἐκκενώση τὸ λεκανοπέδιον Κορυτσᾶς ἐκ τῶν πολυειδῶν σχηματισμῶν καὶ παντοειδοῦς ὑλικοῦ, ἀνεφέρθη παρ' ἡμῶν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 2007 ἀναφορᾶς πληροφοριῶν τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἥτις εἶχεν ἐπὶ λέξει οὕτω:

«Γενικὴ ἐντύπωσίς μου περὶ ἐχθροῦ εἶναι ὅτι ἡ διοίκησις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων ΚΟΡΥΤΣΑΣ πιθανῶς κρατεῖ δι' ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν γραμμὴν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ εἶτα κάθετον τοποθεσίαν 1878—ΠΕΠΕΛΑΣΙ, ἀποσκοποῦσα ὅπως κερδίση χρόνον δι' ἐκκένωσιν περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ».

Τὰ πράγματα ἐπεβεβαίωσαν πλήρως τὴν ἐντύπωσίν μου ταύτην, ἣν τὸ Τ. Σ.Δ.Μ. δὲν εἶχε νοήσει οὔτε μόνον του, οὔτε προσέξη, ὅταν τῷ ὑπεβλήθη διὰ τῆς προμνησθείσης ἀναφορᾶς, ὡς προέκυψεν ἐκ συζητήσεώς μου, βραδύτερον πρὸς τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἡ μὴ σύλληψις οὔτε αἰχμαλώτων, οὔτε ὑλικοῦ σοβαροῦ ἐν τῇ περιοχῇ Κορυτσᾶς δίδει τὴν ὑλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἄνω ὀρθῆς ἐντυπώσεώς μου.

β') Ὅτι ἠγνόει τὴν κατάστασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἤγετο ἐν πλήρει ἀταξίᾳ πρὸς Δυσμάς, μὲ ἀπόστασιν 2—3 ἡμερῶν πορείας, ἀκολουθῶν κυρίως τὰς ἁμαξιτὰς ΚΟΡΥΤΣΑ — ΟΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν τοῦ ΑΩΟΥ πρὸς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ τοιαύτην, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῇ τροχός.

Οὕτω, ἀντὶ νὰ διατάξῃ δραστηρίαν ἐκμετάλλευσιν δι' ὅλων, τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του, προσφόρων μέσων καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν Μεραρχιῶν τῆς α' γραμμῆς, περιορίζεται ἁπλῶς νὰ καθορίσῃ, διὰ μὲν τῆς 1 παραγράφου τῆς Διαταγῆς του, κατ' ἀρχὰς μέν, τὸ ἀκατανόητον στρατιωτικῶς ὅτι «αἱ ἀποστολαὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ» καὶ εἶτα νὰ διατυπώσῃ τὴν πρόθεσίν του, συνισταμένην εἰς τὸ νὰ «προαγάγῃ πρὸς Δυσμὰς τὴν διάταξιν, οὕτως ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς τὰς ἀρτηρίας ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τέλος νὰ τηρήσῃ ὁπωσδήποτε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ».

Διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποστολῶν ἐμφαίνεται ὅτι ἀρχικῶς θέλει νὰ καλύψῃ τὰς ὄπισθεν τῆς γενικῆς γραμμῆς ΛΙΜΝΑΙ — ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΘΟΡΙΟΣ συγκοινωνίας της, αἵτινες μετὰ κατάληψιν ΜΟΡΟΒΑΣ οὐδόλως ἐξετίθεντο, διότι ἅπασαι εὑρίσκοντο καθέτως ὀπίσω τῆς ἄνω γραμμῆς καὶ εἶτα τὴν ἁμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ διὰ τῆς προωθήσεως τῆς ΔΙΑΤΑ-

ΞΕΩΣ ἐπὶ τῆς δυτικῶς τῶν λιμνῶν ΠΡΕΣΠΑΣ — ΜΑΛΙΚ δδικῶν ἐξόδων καὶ ἐπὶ τῶν Δυτικῶς τοῦ λεκανοπεδίου ΚΟΡΥΤΣΑΣ ὑψωμάτων καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἀναλόγως πρὸς Νότον μέχρι ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑΣ. Ἡ τοιαύτη ἐφεκτικὴ καὶ ἀδικαιολόγητος ἀμυντικὴ διαγωγὴ ἐκ μέρους τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., μετὰ μίαν τοιαύτην ἐπιτυχίαν, ὡς ἡ πτῶσις τῆς ΜΟΡΟΒΑ, ἐπιτυχίαν, βεβαιουμένην καὶ ἐκ τῆς τακτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, διὰ τῶν Ὁμάδων ἀναγνωρίσεως, ἥτις ἐκμετάλλευσις μᾶς ἔδιδε ἀποτέλεσμα ἀνυπαρξίας ἐχθροῦ ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι μέχρι ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ὑπάρξεως αὐτοῦ μόνον κατὰ τὰς ἁμαξιτὰς ΑΩΟΥ καὶ ΟΧΡΙΔΟΣ πρὸς ΕΛΒΑΣΑΝ, μὲ τὰ τελευταῖα τμήματά του εἰς τὸ ὕψος ΠΡΕΜΕΤΗΣ καὶ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ, μᾶς ἐξέπληξεν ὅλους καὶ ἐπεζητήθη καὶ δι' ἀτομικῶν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. συζητήσεων καὶ διὰ προωθήσεως τμημάτων σοβαρῶν εἰς ἀρκετὸν βάθος νὰ ἐπιτύχωμεν, ὄχι μόνον, τὴν ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ, ὡς τὸ Συγκρότημα Κ. διετάσσετο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν τοποθεσίαν διὰ τοῦ ὄγκου μας ἐν τῷ χώρῳ ΚΑΦΕΖΕΣΙ — ΒΙΘΟΥΛΚΙ — ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ, ἕτοιμοι ν' ἀναλάβωμεν, ἐνισχυόμενοι στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ ΝΤΕΒΟΛΙ, εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ ΑΨΟΥ, εἴτε τέλος καὶ νοτιώτερον πρὸς αὐχένα τοῦ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ἁπλῆν κατοχὴν τοῦ ΚΙΑΡΙΤ, ἐξέδωσα τὴν ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς ὁποίας, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐξησφάλιζον, ὄχι μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ ΚΙΑΡΙΤ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἁμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ἐκάλυπτον εὐρέως, ἤμουν ἅμα εἰς θέσιν, ἂν αἱ ἄνω ἀντιλήψεις μου περὶ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐγένοντο παραδεκταί, νὰ ἄρξωμαι ταύτης τὸ ταχύτερον καὶ ἐκ τῆς μᾶλλον προσφόρου βάσεως.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ἔχει οὕτω:

Συγκρότημα Κ.
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙον ὥρα 23.50'
Ἀριθ. Α.Π. 3053

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4

Ι. Πρὸς κάλυψιν τῆς δημοσίας ὁδοῦ ΕΡΣΕΚΑ — ΚΟΡΥΤΣΑ ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ ἀπόσπασμα ἐκ Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ, ὅπερ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων 1750 (1000 μ. Β. ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ) — 1662 — ΛΕΣΝΙΑ (1296) ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν ἔμπροσθεν ἐνεργούντων τμημάτων ἱππικοῦ στόπ.

ΙΙ. Τὸ δεξιὸν τοῦ ἀποσπάσματος θὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ Χ Μεραρχία διὰ προωθήσεως ἐλαφρῶν τμημάτων της εἰς τὸ ὕψος ΓΚΙΑΝΤΣΑ (1353) — ΤΕΠΕΤΖΙΚ, ὑπὸ τὴν κάλυψιν καὶ τῶν πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ τμημάτων ἱππικοῦ στόπ.

III. Τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἀποσπάσματος θὰ ἐξασφαλίση ἡ XI Μεραρχία, διὰ προωθήσεως ἐλαφρῶν τμημάτων ἐκ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεών της εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς 1030 (1 χιλ. ΝΔ. ΚΑΦΕΖΕΣΙ) — ΠΣΑΡΟΖΙ — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) στόπ.

IV. Ἐκτέλεσις τῆς παρούσης θὰ ἄρξηται κατόπιν νεωτέρας Διαταγῆς.

V. Νὰ προπαρασκευασθῇ αὕτη οὕτως ὥστε ἡ ἔναρξις ἐκτελέσεώς της νὰ εἶναι δυνατὴ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς αὔριον στόπ.

Σ.Δ. 23-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Ἐκ τῆς Α. Π. 5948 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. μὲ ἡμερομηνίαν 24-11-40 καταφαίνεται ὅτι αὕτη ἀπεδέχθη τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Συγκροτήματος Κ. καὶ ἀντὶ νὰ τὸ περιορίση εἰς τὸν ἁπλοῦν ρόλον τῆς διατηρήσεως τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ καὶ τὸν Σύνδεσμον πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν Σώματα Στρατοῦ, ἀποδέχεται τὴν προώθησιν ἰσχυρῶν στοιχείων Πεζικοῦ πρὸς περιοχὴν ΚΟΥΡΟΡΑ.

24 Νοεμβρίου

Περὶ ὥραν 0.20', κατόπιν τῆς ληφθείσης πρὸ 3ώρου Διαταγῆς τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς, ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν ἐξέδωσε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3054 Δ) γήν της,, ἣν ἐκοινοποίησεν ἀμέσως εἴς τε τὰς Μεραρχίας, τὸ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν ἔχουσαν ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. Α.Π. 3054
Χ—XI Μεραρχίας

I. Τὴν παρὰ τῇ XIῃ Μεραρχίᾳ Δ. Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως τίθημι ἀπὸ τῆς λήψεως παρούσης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ στόπ.

II. Τὴν παρὰ τῇ Χῃ Μεραρχίᾳ XI Ὁμάδα ἀναγνωρίσεως τίθημι ἀπὸ τῆς λήψεως παρούσης εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XI Μεραρχίας εἰς ΒΙΘΟΥΛΚΙ στόπ.

Σ.Δ. 24-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 9ην ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 5948 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πρὸς Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκρότημα Κ., ἔχουσα οὕτω:

Μονὰς 734
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον IIIον
Ἀριθ. Α. Π. 5948 Γ' Σ. Στρατοῦ

Συγκρότημα Κ.

I. Τὸ Γ′ Σ. Στρατοῦ νὰ προωθήσῃ στοιχεῖα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τμημάτων ἐπαφῆς καὶ κατάληψιν τῶν ἐξόδων τῶν στενωπῶν βορείως καὶ νοτίως τῆς λίμνης ΜΑΛΙΚ.

II. Τὸ Συγκρότημα Κ. νὰ ὠθήσῃ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ ἰσχυρὰ στοιχεῖα Πεζικοῦ καὶ Πυρ)κοῦ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ′ Σ. Στρατοῦ.*

III. Τὰ ἔφιππα στοιχεῖα νὰ ὠθηθῶσι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐπαφῆς ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον.

Ἐπὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἀγουσῶν ἀρτηριῶν νὰ ληφθῶσιν μέτρα ἀντιαρματικῆς ἀμύνης.

Διὰ τὸν μεταξὺ στοιχείων Γ′ Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ. σύνδεσμον νὰ προηγηθῇ συνεννόησις μεταξὺ Γ′ Σ. Στρατοῦ καὶ Συγκροτήματος Κ.

Σ.Δ. 24-11-40

Περὶ ὥραν 9.20, κατόπιν τῆς ὡς ἄνω Διαταγῆς ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν ἐξέδωκε τὴν ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 3056 Διαταγήν της πρὸς τὰς Μεραρχίας, δι᾽ ἧς ἔθετεν εἰς ἰσχὺν τὴν πρὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐκδιδομένην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, διαταγὴν ἐπιχειρήσεών της ὑπ᾽ ἀριθ. 3053.

Ὥρα 9.20′.

Χης καὶ ΧΙης Μεραρχίας.

Ἐκτελέσατε ἅμα λήψει παρούσης ὑπ᾽ ἀριθ. 4 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διαβιβασθεῖσαν διὰ 3053 Διαταγῆς μας.

Προωθοῦντες ὑμέτερον ἱππικόν, ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον καὶ λαμβάνοντες ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα ἀντιαρματικῆς προστασίας ἐπὶ προσφερομένων ὁδεύσεων.

Ἡ Χ Μεραρχία θὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ δεξιὸν Γ′Σ.Σ.

Σ. Δ. 24-11-40

Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Περὶ ὥραν 11.15′ τὸ Συγκρότημα Κ. διέταξε τὴν Χην Μεραρχίαν ὅπως τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του ἐφεδρικὰ τάγματα μετακινηθῶσιν εἰς τοὺς κάτωθι χώρους:

---

* *Εἰς τὸν ἀναγνώστην στρατιωτικὸν ἐπαφίεται νὰ κρίνῃ, ἂν ἡ κατεύθυνσις ΦΛΟΚΙ— ΚΟΥΡΟΡΑ καλύπτῃ ἢ οὔ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ′ Σώματος Στρατοῦ, εὑρισκόμενον εἰς 20—25 χιλιόμετρα μακράν, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ΔΕΒΟΛΙ ποταμοῦ.*

— Τάγμα 1) 13 εὑρισκόμενον ἤδη ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ μετακινηθῆ εἰς περιοχὴν ὑψώμ. 1500.00 (2 χιλ. Ἀνατολ. ΦΛΟΚΙ).

— Ἕτερον τάγμα εὑρισκόμενον ἤδη εἰς αὐχένα νοτίως ΣΤΑΥΡΟΕΙΔΟΥΣ νὰ μετακινηθῆ εἰς περιοχὴν ΣΕΠΑΤΙΣΤΑ (1570.00).

— Ἐξηκολούθουν νὰ κατέχωμαι πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐντυπώσεως ὅτι ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκεται ἐν ἀνωμάλῳ στρατηγικῇ συμπτύξει καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν στρατηγικῶς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην καὶ ὅτι ὤθησις τῶν ὄγκων τῶν Μεγ. Μονάδων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εὐρέως δυτικῶς τῆς ἁμαξιτῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ—ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ὄχι μόνον ἐξασφαλίζει μεγάλως τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἢ τὰς τυχὸν ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, δι' ὃ διὰ συνεννοήσεων πρὸς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπέτυχον τὴν προώθησιν τοῦ ὄγκου τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔτι δυτικώτερον, ἐκδοθείσης τῆς 3060 τηλεφωνικῆς Διαταγῆς, ἐχούσης οὕτω:

Ἀριθ. 3060

Ἐ π ε ί γ ο υ σ α

Ὥρα 12.45'

Χης καὶ ΧΙης Μεραρχίας

Ι. Μετὰ ἐκτέλεσιν ὑπ' ἀριθ. 4 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων αἱ Μεραρχίαι νὰ προπαρασκευάζωσι προώθησιν τοῦ ὄγκου των ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ 1750—1662 — ΛΕΣΝΙΑ (1296) — 943 (1624) — 1313 (2 χιλ. Β. Α. ΓΚΙΝΟΜΑΛΙ) καὶ ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΠΑΝΑΡΙΤΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΑΣΣΑΤΕΠΕ (1642) — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ — 1553 (5 χιλ. Β.Α. Μοσχόπολις).

ΙΙ. Ἡ Χη Μεραρχία νὰ συνδέηται καὶ νὰ καλύπτη τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ ΧΙ Μεραρχία ὑπὸ ἰδίους ὅρους τὸ ἀριστερὸν τῆς Χης Μεραρχίας καὶ νὰ ἐπιζητῇ σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Σ.Δ. 24-11-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 17.20' ὥραν κατόπιν νεωτέρας συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τὸ Συγκρότημα Κ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3065 Διαταγῆς του διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 3060 Διαταγῆς ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 25-11-40.

Περὶ τὴν 19.30' τὸ Συγκρότημα Κ. ἐκ τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς πληροφοριῶν κατήρτισεν ἀναφορὰν Στρατ. Καταστάσεως τῆς 19ης ὥρας, ἣν καὶ ὑπέβαλεν εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐκοινοποίησεν εἰς Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἔχουσαν οὕτω:

Ἀριθ. 3068 ὥρα 19.30'
Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς Καταστάσεως 19ης ὥρας 24-11-40

Ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ κατέχουν τὴν γραμμὴν

ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ — ΒΙΘΟΥΛΚΙ — ΟΡΕΝ — ΒΟΣΚΟΠΙ συμφώνως πρὸς διατεταγμένα ἄνευ ἐπαφῆς στόπ.

Τμήματα ἱππικοῦ εἰς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ μὲ ἀναγνωρίσεις πρὸς ποταμὸν ΔΕΒΟΛΙ ἄνευ πληροφοριῶν εἰσέτι στόπ.

Σ.Δ. 24-11-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

25 Νοεμβρίου

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἀπεστάλη παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 5965 Διαταγή:

Ἀριθ. Α.Π. 5965 ὥρα 19.20'
Γ' Σῶμα Στρατοῦ
Συγκρότημα Κ.

Ι. Αὔριον 25ην τρέχοντος ἡ διάταξις μάχης ὑμῶν νὰ προωθηθῇ μέχρι τῆς γενικῆς γραμμῆς 975 (Δυτ. ΠΙΣΚΟΓΙΑ) — ΚΟΖΕΛΗ — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) —ΚΡΟΥΣΙΟΒΑ (1498) — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — 1881, ἐφ' ἧς θὰ ἐγκατασταθῇ σταθερῶς στόπ.

ΙΙ. Κυρία κατεύθυνσις:

α') Γ' Σ. Στρατοῦ: ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ ΣΤΟΠ.

β') Συγκροτήματος Κ.: ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΟΣΟΓΙΑ.

Σ.Δ. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.

— Γ' Σ. Στρατοῦ: ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗ.

— Συγκρότημα Κ. ΝΤΑΡΖΑ.

ΙΙΙ. Ζῶναι ἐνεργείας: Αἱ αὐταὶ μὲ ἐπέκτασιν ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΣΕΛΤΕ, ἀμφότερα εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ στόπ.

IV. Σύνδεσμος Γ' Σ. Σ. καὶ Συγκροτήματος Κ. μερίμνῃ Συγκροτήματος ὅπερ νὰ καλύπτῃ ἀριστερὸν Γ' Σ. Στρατοῦ στόπ.

V. Διὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐκδοθήσεται ἰδία Διαταγή.

Τ.Τ. 152) 24-11-40

Μετὰ τῆς ἄνω Διαταγῆς ἐλήφθη καὶ ἡ κάτωθι Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πρὸς τὸ Β' Σ. Σ. ἔχουσα ὡς ἀκολούθως:

Ἀριθ. 5965
Β' Σ. Στρατοῦ

Β' Σ. Σ. συνεχίσῃ αὔριον, 25ην τρέχοντος, ἐπιχειρήσεις του συμφώνως Α.Π. 609 καὶ 611 Διαταγῆς του. Ἐπὶ πλέον ὠθήσῃ Vην Ταξιαρχίαν πρὸς γε-

νικὴν κατεύθυνσιν ΤΡΕΜΠΙΣΤΑ μὲ ἐντολὴν καταλάβη γραμμὴν ΚΑΦ - Ε - - ΜΠΟΝΣΚΟΒΕ — ΜΑΛΙΤΕΛΚΕ.

Ταξιαρχία αὕτη ὀφείλει καλύπτη ἀριστερὸν Συγκροτήματος Κ. καὶ ἐξασφαλίζη σταθερὸν σύνδεσμον μετ' αὐτοῦ.

Β' Σ. Στρατοῦ διαθέτει καὶ Δ' Ὁμάδα ἀχθεῖσαν σήμερον περιοχὴν ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.

Ἀναφέρατε λῆψιν τηλεφωνικῶς.

Σ.Δ. 24-11-40

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω Διαταγῶν τῆς Στρατιᾶς τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωκε τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 5 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διαβιβασθεῖσαν τὴν 9ην ὥραν τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως μερίμνῃ ταύτης διαβιβασθῇ εἰς ΧΙην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3069 ὥρα 8.40'

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 5

Ι. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 5965 Διαταγῆς Στρατιᾶς ἡ διάταξις μάχης τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. θὰ προωθηθῇ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΚΑΦ - Ε - ΚΙΑΡΙΤ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΘΕΟΓΙΑ καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ὑψ. 1881—ΜΑΣΚΟΥΛΟΡΙ (1872)—ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1498) — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307), ἐφ' ἧς θὰ ἐγκατασταθῇ καλύπτουσα τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ τηροῦσα στενὸν μετ' αὐτοῦ σύνδεσμον.

Δεξιὰ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, κινούμενον ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ, θὰ ὠθήσῃ τὴν διάταξίν του ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΚΟΨΕΛΗ (1463).

Ἀριστερὰ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ (V Ταξιαρχία) θὰ ὠθηθῇ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΤΡΕΜΠΙΣΚΑ καὶ θὰ καταλάβῃ τὴν γενικὴν γραμμὴν ΜΟΥΤΚΟΒΕ — ΜΑΛΙΤΕΛΚΕ καλῦπτον τὸ ἀριστερόν μας καὶ ἐξασφαλίζον τὸν μεθ' ἡμῶν σύνδεσμον.

ΙΙ. Ἡ Χ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὄγκους της ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ—Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1498)—ΣΤΡΕΛΤΣΑ καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ τούτους ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ΜΑΝΤΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ — 1533, τὰς δὲ προφυλακάς της ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΠΟΥΝΕΜΥΡΑ — Τργ. ΚΡΟΥΣΟΒΑ (1493) — ΤΡΕΣΟΒΑ (1307), ἔνθα καὶ θὰ ἐγκατασταθῇ σταθερῶς καλύπτουσα διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν Γ' Σ. Στρατοῦ, καὶ διατελοῦσα ἐν διαρκῇ συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ.

ΙΙΙ. Ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ ὠθήσῃ τοὺς ὄγκους της ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ΚΟΥΛΙΑ — ΒΙΘΟΥΛΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΟΣΟΓΙΑ καὶ ἐπὶ τῆς

γραμμῆς ΠΑΝΑΡΙΤΙ — ΜΑΣΚΟΥΛΩΡΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΟΥΝΕΜΥΡΑ, ἔνθα ἐγκατασταθήσεται σταθερῶς, καλύπτουσα διαρκῶς τὸ ἀριστερὸν τῆς Χης Μεραρχίας καὶ τελοῦσα ἐν διαρκῆ μετ' αὐτῆς συνδέσμῳ.

IV. Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι νὰ προωθήσωσι τὸ ἱππικόν των ἐπὶ τῶν κατευθύνσεών των καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον πρὸς ἀναζήτησιν ἐπαφῆς.

V. Ὅριον ζωνῶν ἐνεργείας: Μετὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τὸ ὑπάρχον καὶ μὲ ἐπέκτασιν ΤΡΕΣΟΒΑ (1307) — ΣΕΛΤΣ ἀμφότερα εἰς Γ' Σ. Στρατοῦ. Μετὰ Β' Σ.Σ. ἀμετάβλητον.

VI. Πυροβολικόν. Τὸ Βαρὺ Πυροβολικὸν νὰ ὠθηθῆ ἐν τῇ περιοχῇ ΝΤΡΕΣΝΙΚΟΝ μὲ δυνατότητα βολῆς, πρός τε τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ.

VII. Ἐφεδρεῖαι Ὁμάδος. Τὸ Α) 31 Τάγμα εἰς ΤΕΠΕΤΖΙΚ, τὸ δὲ 1) 13 εἰς περιοχὴν ΚΟΥΛΙΑ μὲ ἐντολὴν νὰ καλύπτουν τὰς πρὸς Ἀνατολὰς δδεύσεις.

VIII. Σταθμοὶ Διοικήσεως:
Συγκρότημα Κ. ΝΤΑΡΖΑ.
Χης Μεραρχίας: ΛΙΒΙΤΑΡΙ.
ΧΙης Μεραρχίας: ΓΚΙΝΤΖΙ.

Σ.Δ. 25-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

Ἡ ὡς ἄνω Διαταγὴ μετεδόθη τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην Χης Μεραρχίας, ὅστις ἀφοῦ τὴν ἀντέγραψε παρεκλήθη νὰ τὴν διαβιβάση εἰς τὴν ΧΙην Μεραρχίαν. Εἰς τὴν Στρατιὰν καὶ τὰ παράπλευρα Σώματα Στρατοῦ δὲν κατωρθώθη νὰ μεταδοθῆ, λόγῳ διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν τὸ Στρατηγεῖον τῆς Ὁμάδος ἐκινήθη ἐκ ΚΙΟΥΤΕΖΑΣ πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ, ὅπου ὁ νέος Σ.Δ. αὐτῆς. Τὸ Στρατηγεῖον ἠκολούθησε τὸ δρομολόγιον ΚΙΟΥΤΕΖΑ πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ, πλὴν ὅμως, λόγῳ τοῦ ὅτι περὶ τὴν ΣΙΝΙΤΣΑΝ ἡ ὁδὸς εὑρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψη καὶ ν' ἀκολουθήση τὸ δρομολόγιον ΒΟΖΙΓΚΡΑΝΤ — ΠΟΛΟΣΚΑ — ΜΠΙΓΛΙΣΤΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ — ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ — ΝΤΑΡΖΑ.

Πλὴν ἐπιβατικῶν τινῶν αὐτοκινήτων, δι' ὧν μετεφέρθησαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ, τὰ λοιπὰ παρέμειναν εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ, καθ' ὅσον λόγῳ τῆς πιπτούσης βροχῆς καὶ τοῦ ἐκ ταύτης ὀλισθηροῦ τῆς ὁδοῦ, δὲν ἠδυνήθησαν ταῦτα νὰ μετακινηθῶσι πρὸς ΝΤΑΡΖΑΝ.

Εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἐπετεύχθη ἡ ἀποκατάστασις τηλεφωνικοῦ συνδέσμου μετὰ τῶν Μεραρχιῶν.

Μετὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ γενικῶς πρὸς τὰ ὄπισθεν δὲν κατωρθώθη νὰ ἐπι-

τευχθῇ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος καὶ ὁ μόνος ἐπιτευχθεὶς τοιοῦτος ἦτο ὁ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου.

Τὸ ἑσπέρας, κατόπιν ἀναφορῶν τῶν Μεραρχιῶν, ὑπεβλήθη εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ κάτωθι ἀναφορά, κοινοποιηθεῖσα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου εἰς Β΄ καὶ Γ΄ Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. 2033
Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφέρω ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ σύνολον ἡ προβλεπομένη διάταξις.

Σ.Δ. 25-11-40
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ.
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος

26 Νοεμβρίου

Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 173 τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τῆς ΧΙης Μεραρχίας περὶ ἐγκρίσεως ἀλλαγῆς τοῦ Σ.Δ. αὐτῆς ἀπὸ ΓΚΙΝΤΣΙ εἰς ΜΠΕΛΑΒΟΝΤΑ. Τὸ Συγκρότημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3083) 23.11.40 Διαταγῆς του, ἐνέκρινε τὴν ὡς ἄνω αἴτησιν.

Ἐπίσης ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 544 ἀναφορὰ τῆς Χης Μεραρχίας περὶ ἀλλαγῆς τοῦ Σ.Δ. της ἐκ ΛΙΒΙΝΤΑΡΙ εἰς ΒΟΣΚΟΠΙ, ἐγκριθείσης καὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Κ.

Εἰς τοιαύτην εὑρισκόμεθα κατάστασιν, ὅτε ἐλήφθη περὶ ὥραν 14ην τῆς 26ης Νοεμβρίου ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5944 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη μοὶ ἔδωσε τὴν ἐντύπωσιν:

α) ὅτι δὲν θὰ προωθηθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας.

β) ὅτι ὁ ὑποφαινόμενος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὸ Δ. Σ. Στρατοῦ, ληξάσης τῆς ἐν τῷ Ἀλβανικῷ μετώπῳ ἀποστολῆς του, ὡς εἰς τὴν Διαταγὴν Α.Π. 17810) 18.11.40 τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ διαθέσεώς μου εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καθωρίζετο.

Ἡ Α.Π. 5994 Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἔχει οὕτω:

Ἀριθ. Α.Π. 5994

Προπαρασκευαστικὴ Διαταγὴ

Ι. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13406) 24-11-40 Διαταγῆς τοῦ Γεν. Στρατηγείου νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ ἐκτέλεσις τῶν κάτωθι:

α) Τὸ ταχύτερον δυνατὸν ἡ ΧΙ Μεραρχία νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ.

β) Ἡ Διοίκησις τοῦ Συγκροτήματος Κ. προσεχῶς θ' ἀνακληθῇ καὶ νὰ προπαρασκευασθῇ πρὸς τοῦτο.

γ) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ν' ἀναλάβῃ ζώνην ἐνεργείας ὁριζομένην πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τῆς Ἑλληνογιουγκοσλαβικῆς μεθορίου καὶ πρὸς Νότον ὑπὸ τῆς γραμμῆς ΓΚΟΥΜΠΕΛ (224) 51) (ναὶ — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (Β' Σ.Σ.) — ΟΣΤΡΑ — ΒΙΤΣΑ (2370) (ναὶ) — ὑψ. 1844 — Τρ. ΛΕΣΝΙΑ (ναὶ) — ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ναί).

δ) Δύναμις ὑπὸ τὰς ἀμέσους Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ 3 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακά.

Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. 1 Μεραρχίαν Πεζικοῦ εἰς περιοχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

ε) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προετοιμάσῃ τὴν εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ διάθεσιν τῶν ἑπομένων μέσων.

— Β' Σ. Β. Πυροβολικοῦ (ἐνδεχομένως μεῖον μοίρας) καὶ ὁλόκληρον τὸ Β' Σ. Π. Πυρ)κοῦ.

— 2 ἀντιρματικὰ Πυροβόλα τῶν 37 μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των κλπ.

— 24 ἀντιαρματικὰ τυφέκια Δ)σεως.

— 2 Μοῖραι τοῦ XVI Σ. Ο. Πυρ)κοῦ.

ΙΙ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μέτρων θὰ ἐκτελεσθῶσι, τὸ ταχύτερον δυνατόν.

1) Ἡ εἰς Β' Σ. Στρατοῦ διάθεσις τῆς ΧΙης Μεραρχίας.

2) Ἡ εἰς τὴν διάθεσίν μου τήρησις μιᾶς Μεραρχίας εἰς περιοχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

Διὰ τὰ ὑπόλοιπα μέτρα θὰ ἐπακολουθήσωσιν εἰδικαὶ Διαταγαί.

ΙΙΙ. Μέλλοντες Σταθμοὶ Διοικήσεως.

Τ.Σ.Δ.Μ. Περιοχὴ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ.

Β' Σ. Στρατοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ.

Τὸ Συγκρότημα Κ., κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς ἐξέδωκε περὶ ὥραν 17.30' τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας του, ἣν ἐκοινοποίησεν εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. Α.Π. 3086

Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5994 Διαταγῆς Στρατιᾶς ἡ ΧΙ Μεραρχία τεθήσεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Σ. Δ. περιοχὴ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ), ὅπερ παρακαλεῖται νὰ καθορίσῃ τὸν χρόνον καὶ τρόπον συγκεντρώσεως τῆς Μεραρχίας.

Ἡ ΧΙ Μεραρχία ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀνῆκον αὐτῇ ὀργανικῶς 59ον Σ.Π. ἐκ τῆς Χης Μεραρχίας, θέτουσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τελευταίας τὰς ὑπ' αὐτὴν ἐν τῇ ζώνῃ της τυχὸν Μονάδας, ἢ τμήματα.

Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας τίθημι τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τοῦ Συγκροτήματος Κ. τηρούμενον 1) 13 ἐφεδρικὸν τάγμα.

— Τὸ Συγκρότημα Κ. διαλύεται προσεχῶς καὶ ἡ Διοίκησίς του ἐπανέρχεται εἰς τὴν ὀργανικήν της θέσιν.

Ἡ Χ Μεραρχία ὑπαχθήσεται ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, οὗτινος ἀριστερὸν ὅριον εἶναι ἡ γραμμὴ ΓΚΟΥΜΠΕΛ (2247.51) ηναὶ) ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ (2370) (ναὶ) — ὑψ. 1844 — Τρ. ΛΕΣΝΙΑ (ναὶ) Μ. ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ναί).

— Τὸν τρόπον ἀντικαταστάσεως τοῦ τομέως τῆς ΧΙης Μεραρχίας, παρακαλεῖται νὰ ρυθμίσῃ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Σ. Δ. 26-11-40
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὴν δοθεῖσαν ἀναφορὰν Στρατ. Καταστάσεως ἀνεφέρθη καὶ αὖθις ὅτι αἱ Μεραρχίαι κατέλαβον τὴν ὑπὸ τῆς Διαταγῆς διαταχθεῖσαν διάταξιν.

27 Νοεμβρίου

Τὴν πρωΐαν τὸ εἰς ΝΤΑΡΖΑΝ κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου μετεφέρθη εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ὅπου ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς μεσημβρίας.

Περὶ τὴν 17ην ὥραν ἐλήφθη ἡ κάτωθι Διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τηλεφωνικῶς:

Ἀριθ. 6013
Συγκρότημα Κ.

Θέσατε τὸ ταχύτερον διάθεσιν Β' Σ. Στρατοῦ ΧΙην Μεραρχίαν στόπ.

Ἐν ἀνάγκῃ κινηθῶσιν ἐπειγόντως διαθέσιμα τμήματα αὐτῆς στόπ.

ΧΙ Μεραρχία ν' ἀναλάβῃ κατεύθυνσιν ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ.

Πρὸς ἀπαλλαγὴν V Ταξιαρχίας, ἵνα ἡ τελευταία αὕτη ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κατευθύνσει ΜΑΛΙ — Ι — ΡΑΝΤΟΠΙ — ΜΑΛΙ — Ι — ΚΕΛΚΕΣ στόπ.

Διαρκὴς προσπάθεια τοῦ Συγκροτήματος Κ. νὰ ἐξασφαλίσῃ στενῶς σύνδεσμον Β' Σ.

Σ.Δ. 27-11-40

Ταυτοχρόνως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐλήφθη τηλεφωνικῶς τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 732 ἔγγραφον τοῦ Γ' Σ.Σ.

Ἀριθ. 732
Συγκρότημα Κ.

Παρακαλῶ διατάξατε κατόπιν κινήσεως ΧΙ Μεραρχίας ὅπως ἡ Χ Μεραρχία ἐπεκτείνῃ τὸ ἀριστερόν της μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ νέου ὁρίου τοῦ Σώματος στόπ.

Δεξιὸν Χης Μεραρχίας παραμένει ὡς ἔχει στόπ.

Σ.Δ. 27-11-40

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς καὶ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Γ΄ Σ.Σ. τὸ Συγκρότημα ἐξέδωκε τὰς κάτωθι Διαταγάς του:

Ἀριθ. 3087 ὥρα 17.20΄

ΧΙην Μεραρχίαν

Κατόπιν τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 6013 Διαταγῆς Στρατιᾶς τίθεσθε ἀπὸ λήψεως παρούσης ὑπὸ Διαταγὰς Β΄ Σ. Στρατοῦ. Κατόπιν τούτου κινηθῆτε μεθ᾽ ἁπάντων ὀργανικῶς διαθεσίμων τμημάτων σας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΛ στόπ.

Ἀ π ο σ τ ο λ ή: Ἀντικατάστασις Vης Ταξιαρχίας καὶ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ἐν τῇ προμνησθείσῃ κατευθύνσει κινήσεως στόπ.

Ζ ώ ν η ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς: Πρὸς Βορρᾶν ΓΚΟΥΜΠΕΛ (ὄχι) — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (ναὶ) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ (2370) (ὄχι) — 1844 — Τρ. ΛΕΣΝΙΑ (ὄχι) — Ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ (ὄχι). Πρὸς Νότον καθορισθήσεται ὑπὸ τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ.

Κατεύθυνσις προσπαθείας Vης Ταξιαρχίας: ΜΑΛΙ - Ι - ΡΑΝΤΟΝΙΤ — ΜΑΛΙ - Ι - ΚΑΛΚΕΣ στόπ.

Σύνδεσμος μετὰ τῆς Χης μερίμνῃ τελευταίας ἐπὶ ὁρίου στόπ.

Τάγμα εἰς διάθεσιν Ὁμάδος Μεραρχιῶν τίθεται διάθεσίν σας ἀπὸ λήψεως παρούσης.

Σ.Δ. 27-11-40
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἀριθμ. 3088 Ὥρα 17.30΄

Χην Μεραρχίαν

Κινουμένης τῆς ΧΙης Μεραρχίας εἰς τὴν νέαν ζώνην ἐνεργείας της, μὲ δεξιὸν ὅριον (τὸ προαναφερόμενον)

ἐπεκταθῆτε

πάραυτα ἀπὸ λήψεως παρούσης μέχρις ἄνω ὁρίου χρησιμοποιοῦντες τὰ μὴ ὀργανικῶς ἐν τῇ ζώνῃ σας τμήματα καὶ ἐξασφαλίσατε διαρκῆ σύνδεσμον πρὸς Μεραρχίαν ταύτην στόπ.

Κατεύθυνσις ἐνεργείας τῆς ΧΙης ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΝΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ.

Σ.Δ. 27-11-40
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ἀνωτέρω Διαταγὰς καὶ ἵνα λάβῃ γνῶσιν τὸ Β' Σ. Σ. περὶ τῶν διαταχθέντων ἀπεστείλαμεν κρυπτογραφικῶς διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἀριθμ. 3089 Ὥρα 17.30'

Β'Σ.Σ.

ΧΙ Μεραρχία ἐτέθη διάθεσίν σας καὶ κινεῖται ἐν τῇ κατευθύνσει ὁριζομένῃ ὑπὸ Διαταγῆς Στρατιᾶς.

Σ.Δ. 27-11-40
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἐπίσης ταυτοχρόνως διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἐδόθη τὸ κάτωθι κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα:

Ἀριθ. 3090 Ὥρα 18.10'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀναφέρω ὅτι Συγκρότημα ἐπεράτωσεν ἀποστολάς του καὶ εἶναι ἕτοιμον πρὸς κίνησιν.

Σ.Δ. 27-11-40
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλεν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 730) 27.11.40 Διαταγῆς του τὴν ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεών του, δι' ἧς καθώριζε λεπτομερῶς τὰς ἐνεργείας ἑκάστης τῶν Μεραρχιῶν του καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων τὴν τῆς Χης Μεραρχίας.

Κατόπιν τῆς Διαταγῆς ταύτης τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε καὶ ἀπέστειλε περὶ ὥραν 18ην τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν καὶ ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ:

Ἀριθ. 3094 Ὥρα 18

Χην Μεραρχίαν

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3088 σημερινήν Διαταγήν μου συμμορφωθῆτε πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 730) 27-11-40 ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ πρὸς τὰς μεταγενεστέρας ἐκδοθησομένας Διαταγάς του.

Σ. Δ.
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Περὶ τὴν 18.30' τὸ Συγκρότημα Κ ὑπέβαλε τὴν κάτωθι τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἀριθ. 3095 "Ὥρα 18.30'

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων Γ' Σ. Στρατοῦ διέταξα Χην Μεραρχίαν συμμορφωθῇ πρὸς ταύτην ὡς καὶ πρὸς τὰς μελλούσας Διαταγὰς Γ' Σ. Στρατοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν ἑνιαίου συντονισμοῦ ἐνεργειῶν.

Σ.Δ. 27-11-40
Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Σχεδὸν ταυτοχρόνως ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6002) 26-11-40 Διαταγὴ Τ.Σ.Δ.Μ., δι' ἧς παρέχονται αἱ κάτωθι ὁδηγίαι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Δ ι α τ α γ ή

I. Μετὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἤδη εὐρεῖαν κάλυψιν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ — ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ἡ εἰς τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς ἀνατιθεμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 13405) 24-11-40 Διαταγῆς Γεν. Στρατηγείου ἀποστολὴ εἶναι.

— Νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὸ ὑ ψ ί π ε δ ο ν ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶν ἢ ἀπὸ Δυσμῶν ἀπειλῆς.

— Νὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν Μεγάλων Μονάδων μας.

II. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τίθεται ἡ Δ)σις τοῦ Γ' Σ.Σ. 4 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ εἰς μὴ Μεραρχιακὰ στοιχεῖα προικοδότησίς του.

Ἡ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διατεθεῖσα Διοίκησις τοῦ Συγκροτήματος Κ. θὰ ἀνακληθῇ.

III. Θὰ πραγματοποιηθῇ συνεπῶς ἀναπροσαρμογὴ τῆς διατάξεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς Διοικήσεως ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὕτη θὰ πραγματοποιηθῇ προοδευτικῶς δι' εἰδικῶν Διαταγῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνημμένου πίνακος.

Ἐκ τῶν μεταβολῶν τοῦ πίνακος τούτου θὰ ἐκτελεσθῶσι τὸ ταχύτερον.

α') Ἡ εἰς τὸ Β' Σ.Σ. διάθεσις τῆς ΧΙης Μεραρχίας καὶ

β') Ἡ συγκέντρωσις μιᾶς Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν περιοχὴν ΠΙΣΟΔΕΡΙ — ΚΑΡΥΑΙ — ΒΑΤΟΧΩΡΙ.

Ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Β' Σ.Σ. διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας αἱ παροῦσαι ὁδηγίαι ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 5994) 25-11-40 προπαρασκευαστικὴ Διαταγή μου ἐνέχουν θέσιν Διαταγῆς ἐκτελέσεως.

IV. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω τὸ Γ΄ Σ.Σ. θὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὸ ὑψίπεδον ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶ ἢ ἀπὸ Δυσμῶν ἀπειλῆς καὶ θὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν Μεγάλων Μονάδων.

Μέσα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ 3 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακά.

Ἡ διάταξις τῶν Μεραρχιῶν του θὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς: Δεξιὸν XVIIη Μεραρχία Κέντρον 1 ἐκ τῶν ἤδη εἰς τὴν διάθεσίν του Μεραρχιῶν.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 2 εἰς τὴν διάθεσίν του Μεραρχιῶν τὸ Γ΄ Σ. Στρατοῦ θὰ διαθέσῃ.

1) Μίαν Μεραρχίαν Πεζικοῦ ὡς ἐφεδρείαν Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς περιοχὴν ΚΟΡΥΤΣΑ — ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

2) Μίαν Μεραρχίαν Πεζικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου ὡς ἀνωτέρω ὁρίζεται.

Τὸ ἀριστερὸν ὅριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ ὁρίζεται ὡς ἑξῆς: ΓΚΟΥΜΠΕΛ (2247) (ναὶ) — ΜΑΛΙ - Ι - ΖΙ (1600) (Β΄ Σ.Σ.) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — ὑψ. 2370 (ναὶ) — 1844 — Τργ. ΛΕΣΝΙΑ (ναὶ) — ὄρος ΖΑΛΟΣΓΙΑ.

Τὸ ὅριον τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀριστερὸν ὅριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Συγκροτήματος Κ. μετὰ τὴν εἰς τὸ Β΄ Σ. Σ. διάθεσιν τῆς XIης Μεραρχίας καὶ μέχρις ἀνακλήσεώς του.

Ὡσαύτως μέχρις ἀνακλήσεως τοῦ Συγκροτήματος Κ. τὸ δεξιὸν ὅριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τῆς Xης Μεραρχίας θὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Γ΄ Σ.Σ. καὶ θὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸ Συγκρότημα Κ. Τὸ ὅριον τοῦτο θὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ Γ΄ Σ.Σ. ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς νέας διατάξεων, ἣν θὰ πραγματοποιήσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Κατὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς διατάξεώς του ταύτης τὸ Γ΄ Σ. Σ. νὰ ἔχῃ ὑπ᾿ ὄψιν ὅτι ἀποδίδει πρωτεύουσαν σημασίαν εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ζώνης ἐνεργείας του καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὸ Κέντρον.

V. Ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἀποστολῆς του ταύτης τὸ Γ΄ Σ. Σ. δέον νὰ ἔχῃ ὑπ᾿ ὄψιν του ὅτι δὲν θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ στατικῆς ἀμύνης. Τοὐναντίον δέον νὰ διέπεται ὑπὸ ἐπιθετικοῦ πνεύματος.

Αἱ κατευθύνσεις πρὸς ΒΙΘΟΥΛΚΙ, ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ καὶ κοιλάδα ΔΕΒΟΛΙ προσφέρονται δι᾿ ἐπιθετικὰς διεισδύσεις.

Ἡ βορείως ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ προχώρησις θὰ ἀποφράξῃ ὁριστικῶς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ θὰ παρεμποδίσῃ πᾶσαν μελλοντικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀπόπειραν διεισδύσεως.

VI. Ὑπὸ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου δὲν ὁρίζεται τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς διὰ τὰς ἐν ἐξελίξει ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

Θὰ ἐξαρτηθῇ οὗτος καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χειμῶνος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐκ τῶν προσκαίρως κακοκαιριῶν.

Εἰς τὰς Διοικήσεις ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας εἶναι δύο παράγοντες σοβαρᾶς δυνατότητος ἐκμεταλλεύσεως.

Σ. Δ. 26-11-40

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ὑπεβλήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2038 ἀναφορᾶς τὸ κάτωθι Δελτίον σχετικῶς μὲ τὴν κατὰ τὸ ἑσπέρας Στρατ. Κατάστασιν: «Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φιλίων ΜΟΣΚΟΥΛΟΡ — ΚΟΥΡΟΡΑ (1714) — ΠΟΝΕΜΥΡΑ — ΟΣΟΓΙΑ — ΓΚΙΓΚΙΝΑΤΣΙ — ΤΡΕΣΟΒΑ στόπ. XI Μεραρχία ἐτέθη εἰς διάθεσιν Β' Σ. Σ. ἐπὶ διατεθείσης κατευθύνσεως ΜΠΙΛΟΥΣΙ — ΤΡΕΜΠΙΣΚΑ — ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ».

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη ἐξωδίκως ὅτι δὲν πρόκειται ν' ἀνακληθῇ, ὅτι πιθανὸν ν' ἀναλάβῃ ἑτέραν ἀποστολὴν καὶ κατόπιν τούτου ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς αὐτοῦ διέταξε τὴν ἐξακολούθησιν τῆς παραμονῆς τοῦ Σ.Δ. τοῦ Συγκροτήματος εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ.

28 Νοεμβρίου

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ἐν ἀναμονῇ Διαταγῆς.

Περὶ τὴν 23ην ὥραν Ἀξιωματικὸς τοῦ Συγκροτήματος παραμένων ὡς Σύνδεσμος ἐν τῇ Στρατιᾷ, ἀφίκετο εἰς Σ.Δ. καὶ προσεκόμισε τὴν κάτωθι Διαταγὴν αὐτῆς, ἔχουσαν οὕτω:

Ἀριθ. Α. 6037

Εἰδικὴ Διαταγή

I. Ἡ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 6002) 26-11-40 ὁδηγιῶν μου προβλεπομένη ἀνάκλησις τῆς Διοικήσεως τοῦ Συγκροτήματος Κ. δὲν διετάχθη εἰσέτι.

Ἡ Διοίκησις αὕτη θὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς ἀμέσους Διαταγὰς ἡμῶν, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν διάθεσίν της μόνον τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἡ διάρκεια τῆς ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον παραμονῆς τῆς Διοικήσεως Συγκροτήματος Κ. θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τουτέστιν τὸ Συγκρότημα Κ. ἢ θὰ ἀνακληθῇ, ἢ θὰ ἐνισχυθῇ πρὸς ἀνάληψιν ἑτέρας ἀποστολῆς.

II. Αἱ πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν ἐκδοθεῖσαι Διαταγαὶ τοῦ Γ' Σ. Σ. θὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀκριβῶς ὡς ἐξεδόθησαν.

III. Ἀναφέρατε λῆψιν καὶ προτείνατε ὁριστικὸν Σ. Δ. σας.

Σ.Δ. 28-11-40

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος διέταξε τὸν προσκομίσαντα τὴν ὡς ἄνω Διαταγὴν Ἀξιωματικὸν Σύνδεσμον ν' ἀναφέρῃ εἰς τὴν Στρατιάν,

ὅτι, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 10 Διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς τὸ τελευταῖον τοῦτο δίδει λεπτομερῶς ὁδηγίας εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν, τὸ Συγκρότημα διέταξε τὴν Μεραρχίαν νὰ ἐκτελέση τὴν ὡς ἄνω Διαταγὴν τοῦ Γ' Σ. Σ. καὶ μελλοντικῶς νὰ ἐκτελῇ πᾶσαν Διαταγὴν τοῦ ἰδίου Σ. Στρατοῦ.

Ἐπίσης ἐγνώρισεν ὅτι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, πρὸς ἐξασφάλισιν ἑνιαίου συντονισμοῦ ἐνεργειῶν, ἡ Χ Μεραρχία δέον ὅπως συμμορφοῦται πρὸς τὰς Διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Τ' ἀνωτέρω ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν Στρατιὰν καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 3094 καὶ 3 ἀναφορῶν τοῦ Συγκροτήματος, ὧν ἀντίγραφα ἐδόθησαν εἰς τὸν ὡς ἄνω Ἀξιωματικὸν Σύνδεσμον διὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὴν Στρατιάν.

Συγχρόνως παρεκλήθη ὁ Ἀξιωματικὸς οὗτος ὅπως ἐκζητήση ἀπὸ τὴν Στρατιὰν τὴν ἔκδοσιν τῶν Διαταγῶν της ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἀναφέρει ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ Συγκρότημα, ἐν ἀναμονῇ τούτων, θὰ παραμείνῃ ἐν Μπομποτίστῃ.

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΕΙΣ ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΕΙΣ Σ. Δ. ΤΟΥ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Τὴν 29ην Νοεμβρίου, ἢ τὴν προηγουμένην, ἐλήφθη Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ. Ἐκ ταύτης ἐξήγετο ὅτι ἡ ΧΙ Μεραρχία, ἀντὶ νὰ ὠθηθῇ, ἐνισχυομένη ἐν ἀνάγκῃ, ἐπὶ τῆς καθορισθείσης εἰς αὐτὴν κατευθύνσεως (Μπιλοῦσι — Τρέμνιτσα — Κιάφ - ε - Λίρες) καὶ νὰ ἀχθῇ εἶτα πρὸς αὐχένα ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ, διετάχθη ν' ἀνακόψῃ τὴν προχώρησίν της (εἶχε φθάσει ἤδη ἐπὶ ΚΙΑΦ - Ε - ΛΙΡΕΣ χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρὸν) καὶ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς περιοχὴν ΓΚΟΖΤΑΡΑΤΖΑ, ἐνισχύουσα δι' ἑνὸς τῶν Συνταγμάτων της, τὸ ἀμέσως Δυτικῶς δρῶν ἀπόσπασμα Καλῇ. Ἡ τοιαύτη διάταξις τοῦ Β' Σ.Σ. καθαρῶς ἀμυντικὴ καὶ ἐπηρεασμένη ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ συνήντα εὔλογον ἀντίστασιν, ἐμαρτύρει ὅτι τοῦτο, ἄρτι διαβὰν τὸν ΓΡΑΜΜΟΝ ἐξ ΕΠΤΑΧΩΡΙΟΥ εἰς ΚΟΝΙΤΣΑΝ, ἠγνόει ὅτι ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ΑΨΟΥ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικῶς τοῦ ΑΩΟΥ ὀροπεδίου, δὲν ὑπῆρχον σοβαραὶ ἀντιστάσεις, ἡ δὲ ἀνάκλησις τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἦτο ὡς ἐκ τούτου, ἄστοχος.

Ἀπέστειλα ὅθεν τὸν Ἐπιτελάρχην μου Συνταγματάρχην Βαγενᾶν ὅπως διαφωτίσῃ τὸ Σῶμα τοῦτο σχετικῶς. Οὗτος συναντήσας τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΚΟΝΙΤΣΑΝ ἀντὶ τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ, ἔνθα τῷ ὡρίζετο, ἐπέτυχε, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν εἴς τε τὸν Στρατηγὸν καὶ Ἐπιτελάρχην τῆς ὑφισταμένης ἔμπροσθεν Καταστάσεως, νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ΧΙην Μεραρχίαν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς κατευθύνσεώς της. Ἀλλ' ἀπωλέσθησαν 4 ἡμέραι εἰς βάρος τῆς ταχείας καὶ δραστηρίας ἐκμεταλλεύσεως.

29 Νοεμβρίου

Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑΝ ἐν ἀναμονῇ Διαταγῶν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Περὶ τὴν 17.45′ ὥραν, τὸ Γ′ Σ.Σ. ἐκοινοποίησε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 793) 29-11-40 Διαταγῆς του ὁδηγίας πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, εἰς ἃς ἐδίδοντο λεπτομερεῖς κατευθύνσεις καὶ ἀποστολαὶ εἰς XVII, IXην, XIII, Xην Μεραρχίας ἐπὶ τῶν προβλεπομένων νὰ συνεχισθῶσιν ἐπιχειρήσεων.

Τὸ Συγκρότημα ἐπειδὴ μέχρι τῆς στιγμῆς οὐδεμίαν Διαταγὴν εἶχε λάβει παρὰ τῆς Στρατιᾶς, σχετικῶς μὲ τὴν περαιτέρω ἀποστολήν του, ἀπέστειλε τὸν Διοικητὴν τοῦ III Γραφείου εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, ἵνα ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Στρατιᾶς καὶ πληροφορηθῇ σχετικῶς.

Πράγματι ὁ ὡς ἄνω 'Αξιωματικὸς μεταβὰς εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ 'Επιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς τηλεφωνικῶς καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἀπεστάλη δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου Διαταγή, ἥτις λεπτομερῶς καθώρισε τὸν ρόλον τοῦ Συγκροτήματος.

Τὸ Συγκρότημα, κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἐν ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΗ, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀποσταλείσης Διαταγῆς.

30 Νοεμβρίου

Τὴν πρωΐαν δὲν εἶχε περιέλθῃ εἰς τὸ Συγκρότημα ἡ δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου ἀποσταλεῖσα ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς χθὲς Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη καὶ πάλιν ὁ Διοικητὴς τοῦ IIIου Γραφείου, ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ὅστις καὶ ἔπραξε τοῦτο, ἔλαβε δὲ ἐντολὴν ὑπὸ τοῦ 'Επιτελάρχου τῆς Στρατιᾶς, ὅπως ἀποτανθῇ εἰς τὸ Γ′ Σ. Στρατοῦ εἰς τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν ἀφιχθῇ ἡ Διαταγή, ἵνα λάβωμεν ἀντίγραφον ταύτης.

'Ο 'Αξ) κὸς ἡμῶν μετέβη εἰς ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΝ, ἔνθα ἡ ἕδρα τοῦ Γ′ Σ. Στρατοῦ, ὅπου ἐπληροφορήθη ὅτι καὶ ἐκεῖ δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ Διαταγή.

Κατόπιν τούτου ἐγένετο καὶ πάλιν τηλεφωνικὴ συνεννόησις μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ἥτις μᾶς ἐγνώρισεν ὅτι, ἀφοῦ δὲν ἐλήφθη ἡ Διαταγή, θὰ ἀποστείλῃ ἕτερον 'Αξιωματικὸν διὰ νὰ τὴν μεταφέρῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

1 Δεκεμβρίου

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐλήφθη ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 6059) 29-11 - 40 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

'Αριθ. 6059

Διαταγή

'Εν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6037) 28-11-40 Διαταγήν μου τὸ Συγκρότημα Κ. θὰ ὑπάγηται ὑπὸ τὰς ἀμέσως Διαταγάς μου στόπ. Μέσα εἰς τὴν

διάθεσίν του ἡ Χ Μεραρχία καὶ συμπληρωματικὰ διατεθησόμενα ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Σ., τῇ αἰτήσει του στόπ. Ζώνη ἐνεργείας ἡ τῆς Χης Μεραρχίας στόπ. Ἀποστολὴ Συγκροτήματος ἐξασφάλισις καταληφθείσης γραμμῆς, κάλυψις ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ' Σ.Σ. πυρὰ Πυροβολικοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ Γ'Σ.Σ. τῇ αἰτήσει του. Σύνδεσμος μετὰ Β' Σ.Σ. στόπ. Συγκρότημα Κ. νὰ παρουσιάζηται δι' ἐπέμβασιν ἐνδεχομένης καὶ κατόπιν ἐνισχύσεώς του ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Β' Σ.Σ. στόπ. Ἀναφέρατε τηλεφωνικῶς λῆψιν.

Σ.Δ. 29-11-40

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς καὶ περὶ ὥραν 9ην τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγήν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, κοινοποιηθεῖσαν πρὸς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὸ Γ'Σ.Σ.

Ἀριθ. 7104 Ὥρα 9η

Χην Μεραρχίαν

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 6059) 29-11-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ ὑφ' ὑμᾶς Μεραρχία ὑπάγεται καὶ πάλιν τακτικῶς ὑπὸ τὰς ἀμέσως Διαταγάς μου στόπ.

Ἀποστολὴ τῆς Μεραρχίας εἶναι ἐξασφάλισις καταληφθείσης γραμμῆς, κάλυψις ἀριστεροῦ πλευροῦ Γ'Σ.Σ. πυρὰ Πυρ) κοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ Γ' Σ.Σ. τῇ αἰτήσει του καὶ Σύνδεσμος μετὰ τοῦ Β' Σ.Σ.

Σ. Δ. 1-12-40

Ἐπίσης, περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν ἀπέστειλε τὸ Συγκρότημα τὸ κάτωθι τηλεφώνημα εἰς τὸ Γ' Σ.Σ. ὅπερ ἐκοινοποίησεν εἴς τε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. 3103

Γ' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν διαθέσεως ὑμῶν ἐκ τῆς Χης Μεραρχίας τοῦ βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ τῆς πεδινῆς Πυροβολαρχίας παρακαλῶ διαθέσητε εἰς τὴν Μεραρχίαν ταύτην Μοῖραν ὀρεινοῦ Πυροβολικοῦ.

Σ.Δ. 1-12-40

Ἡ Χ Μεραρχία κατόπιν σχετικῆς Διαταγῆς περὶ τῶν παρ' αὐτῇ διατιθεμένων Μαχίμων Μονάδων, ἀνέφερεν ὅτι διαθέτει τὰς κάτωθι:

30ον Σ.Π. ἐκ 2 Τ.Π., 68ον Σ.Π. ἐκ 3 Τ.Π., ἀπόσπασμα ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ἐκ 3 ἐπίσης Τ.Π., τὸ 4ον Τ. Πολυβόλων κινήσεως, Πυροβολικόν, 14 Πυροβόλα τῶν 75) 19, 3 Πυροβόλα τῶν 105) 19, 4 Πεδ. Πυροβόλα τῶν 75, 4 Πυροβόλα τῶν 105 Μ., 4 Πυροβόλα τῶν 155 Β., 3 Α) Α Πυροβόλα τῶν 37 καὶ 2 Α) Α Πυροβόλα τῶν 20 καὶ τὴν VIIην Ο.Α.

Περὶ τὴν 18ην ὥραν ἡ Μεραρχία ὑπέβαλεν ἀναφορὰν τῆς Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ἥτις ὑπεβλήθη εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τῆς κάτωθι ἀναφορᾶς μας:

'Αριθ. 2048 "Ωρα 19.45'
Τ.Σ.Δ.Μ.

I. Κατεχομένη γραμμή ὑπὸ τῶν φιλίων: ΓΚΙΓΚΙΝΑΣΙ — Μονὴ ΓΚΙΓΚΙΝΑΣΙ — ΚΑΡΑΜΠΑΓΙΝΣΙ — ΠΡΟΖΝΤΟΒΕΤΣ — ἐκεῖθεν ΜΕΛΙΖΩΝΙ — ρεῦμα ΓΚΙΩΝ — ΜΠΑΡΔΑΣΙ — ΝΤΕΠΟΥΛΑ (1842).

'Απόσπασμα συγκροτηθὲν πρὸς τήρησιν ἐπαφῆς κατέλαβε μέχρι 13ης ὥρας ὑψ. 1100 μ. Δ. ΚΟΥΤΣΙΑΚΑ — ὑψ. 1500 μ. Α. κορυφῆς ΛΕΓΝΙΑ.

Προέλασις πρὸς ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΑΛΙΚΙ ἀνεστάλη προσωρινῶς ἀφ' ἑνὸς μέν, λόγῳ χιόνος καὶ πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων καὶ Πυροβολικοῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΠΕΣΤΑΝΙ — ΒΑΡΒΑΡΑ καὶ πυρῶν αὐτομάτων ὅπλων ἐκ τῶν ἐντερεσμάτων Β. ΒΟΓΛΙΤΣΑ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ δυσχερειῶν ὑποστηρίξεως φιλίου Πυροβολικοῦ λόγῳ ἐλλείψεως ὁρατότητος.

II. 'Εντυπώσεις περὶ ἐχθροῦ: 'Εχθρὸς φαίνεται δι' ἐλαφρῶν ὀπισθοφυλακῶν τηρεῖ ἐπαφὴν μεθ' ἡμετέρων δυνάμεων, ἐπιδιώκων ἐπιβράδυνσιν τῆς προχωρήσεώς μας.

Σ. Δ. 1-12-40

'Επίσης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ 'Επιτελάρχης τοῦ Συγκροτήματος μετέβη παρὰ τῷ Σ.Δ. τοῦ Γ'Σ.Σ., ὅπως προσανατολισθῇ ἐπί τε τῆς Καταστάσεως καὶ γενικῶς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Γ' Σ. Σ.

Κ α ι ρ ό ς: Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἔπιπτεν χιὼν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Τομέως τοῦ Συγκροτήματος.

2 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

'Η κατάστασις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας παρέμεινεν ἀμετάβλητος.

Τὸ συγκροτηθὲν μόνον ἀπόσπασμα πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΛΕΣΝΙΑ — ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ τήρησιν τῆς ἐπαφῆς, κατώρθωσε περὶ τὴν 10ην ὥραν νὰ καταλάβῃ τὰς ἀνωνύμους κορυφὰς 500 μ. Α. ΛΕΣΝΙΑ, περὶ δὲ τὴν 14ην ὥραν ὡλοκλήρωσε τὴν κατάληψιν τῆς κορυφῆς ΛΕΣΝΙΑ (1799).

'Εκεῖθεν ἐσυνέχισε τὴν ἐνέργειάν του καὶ περὶ τὰς τελευταίας ἀπογευματινὰς ὥρας κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν αὐχένα 100 μ. Β.Δ. ΛΕΣΝΙΑ καὶ Νοτιώτερον τὸ Α. ἄνω ΜΟΓΛΙΤΣΗΣ ἀντέρισμα, βαθεῖαν γραμμὴν Ν. ΜΑΛΙΚΙ καὶ ἀντερίσματα Δ. ΝΙΚΟΛΑΡΑ.

Κ α ι ρ ό ς: Χιὼν παραμένει σχετικῶς πυκνή, πλὴν γενικῶς ἡ κατάστασις τοῦ καιροῦ ἔχει βελτιωθῆ.



ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΓΩΝΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. ΜΕΧΡΙΣ ΑΦΙΞΕΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ

3 Δεκεμβρίου

Τὸ Γ΄ Σ. Στρατοῦ, κατόπιν προηγουμένης προφορικῆς μεθ᾽ ἡμῶν συνεννοήσεως, ἐξέδωκε τὴν κάτωθι ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 872) 3-12-40 Διαταγήν του πρὸς τὰς ΙΧ καὶ Χ Μεραρχίας, δι᾽ ἧς καθωρίζετο, ἐν ἐπεκτάσει, τὸ ὅριον ζώνης ἐνεργείας τῶν Μεραρχιῶν τούτων, ὡς ἑξῆς:

1515 (2 χιλ. Β. Α. ΕΠΙΣΚΑ) — ΛΕΣΝΙΑ (1799) — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018) — ὑψ. 1114 (ἀμέσως Νοτίως ΓΚΡΑΜΠΟΒΑ Μωαμεθανική) ἅπαντα εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Περὶ ὥραν 16.25΄ τὸ Συγκρότημα ἐξέδωκε πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν τὴν κάτωθι Διαταγήν του, ἣν ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β΄ καὶ Γ΄ Σ. Στρατοῦ.

Ἀριθ. Α.Π. 3113 — Ὥρα 16.25΄

Χην Μεραρχίαν

Πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Γ΄ Σ.Σ. καὶ ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ τοῦ Β΄ Σ.Σ., ἡ Μεραρχία μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Γ΄ Σ.Σ. (ΙΧης Μεραρχίας) τοῦ ὑψ. 2214 (Ν. ΜΠΟΤΣΚΟ) καὶ τὴν κατάληψιν ὑφ᾽ ὑμῶν τοῦ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018) νὰ προωθήσῃ βαθμιαίως τὰς προφυλακάς της ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς.

ΦΡΕΝΓΟΝ (2176) — ΜΠΟΦΝΙΑ (2004) — ΠΕΣΤΑΝ, (1375) — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (2018), τὸ δὲ κέντρον βάρους τοῦ ὄγκου της ἐπὶ τῆς περιοχῆς ΛΑΜΝΤΑΡΙ — ΟΠΑΡΙΤ — ΟΣΟΓΙΑ.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω προώθησιν ἡ Μεραρχία νὰ προωθήσῃ ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ζώνῃ της κυριωτέρων κατευθύνσεων καὶ ἰδίᾳ ΜΑΖΡΕΚΑ — ΓΚΡΕΜΣΙ.

Ἀποστολὴ τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῶν νέων της θέσεων ἡ διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 3104) 1-12-40 Διαταγῆς μου καθοριζομένη.

Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἀπὸ αὔριον: ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ.

Σ.Δ. 3-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, οἱ μὲν ὄγκοι τῆς Μεραρχίας παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, τὸ δὲ ἀπόσπασμα ὅπερ συνεκροτήθη εἰς τὸ δεξιὸν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΝΙΚΟΛΑΡΑ — ΛΕΣΝΙΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ μέχρι 15ης ὥρας τὴν ἑξῆς γενικὴν γραμμήν: Ἀνώνυμον ὕψωμα 1500 μ. Β.Δ. ΛΕΣΝΙΑ, Ἀνώνυμον ὕψωμα 1500 μ. Β.Δ. ΑΝΩ ΜΟΓΛΙΤΣΑ, προωθῆσαν ἐκεῖθεν ἀναγνωρίσεις πρὸς ΓΚΟΠΕΣΙ καὶ ΚΑΤΩ ΜΟΓΛΙΤΣΑΝ.

Εἰς τὸ ἀριστερόν, ὁ ἐχθρός, δυνάμεως περίπου λόχου, μετὰ ὅλμων, κατώρ-

θωσε νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα 2370 καὶ τὸ ὕψωμα ΦΡΕΝΓΟΥ καὶ ἤρχισε νὰ βάλῃ κατὰ φιλίων τμημάτων κατὰ ΜΑΡΤΑΣ. Ἡμέτεροι διέταξαν ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν κατὰ ΦΡΕΝΓΟΥ, ἧς ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀνεφέρθη κατὰ τὴν προαναφερομένην χρονολογίαν.

Γενικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐγένοντο, αἱ κάτωθι ἐξακριβώσεις περὶ τοῦ ἐχθροῦ.

Περιοχὴ Τριγ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ Β. τούτου 2214 ὕψωμα κατείχετο ὑπὸ ἐχθροῦ δυνάμεως 300 περίπου ἀνδρῶν διαθέτοντος ὅλμους καὶ αὐτόματα ὅπλα.

— Περιοχὴ ΛΙΕΣΕΤΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ (Ν. ΔΕΒΟΛΙ) ἐξηκριβώθησαν φωλεαὶ αὐτομάτων ὅπλων καὶ θέσεις οὐλαμοῦ Πυροβολικοῦ, ὅστις μάλιστα ἔβαλεν, κατ' ἐπανάληψιν.

— Περιοχὴ ΓΚΟΣΤΕΝΚΑ δύναμις ἐχθρικῆς Διλοχίας.

— Περιοχὴ ΚΙΑΦ - Ε - ΚΝΑΛΙ — ΙΜΠΑΡΤΕ δύναμις ἐχθροῦ λόχου, πιθανῶς, ἀλπινιστῶν.

— Περιοχὴ ὑψωμ. ΦΡΕΝΓΟΥ — ὕψ. 2370 δύναμις ἐχθροῦ λόχου μετὰ ὅλμων.

Βάσει τῶν ἄνω πληροφοριῶν αἵτινες ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Μεραρχίας τὴν 18ην ὥραν συνετάγη δελτίον Στρατ. Καταστάσεως Πληροφοριῶν, ὅπερ ὑπεβλήθη εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ.Σ.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀξιωματικὸς τῆς Στρατιᾶς διεβίβασε τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Δ) τὴν τοῦ ΙΙΙ Γραφείου τὴν κάτωθι πληροφορίαν μεταδοθεῖσαν παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου: «Κατὰ θετικὰς πληροφορίας πρόκειται νὰ γίνῃ κίνησις ἐχθρικῶν τμημάτων ἐπὶ δρομολογίου ΚΑΤΩ ΝΤΟΥΣΑΡΙ (5 χιλ. Β.Δ. ΜΠΟΦΝΑ) διὰ τοῦ αὐχένος ΚΙΑΦ - Ε - ΜΑΡΤΕΣ (ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ) καὶ μεταξὺ τῶν ὑψωμ. 2359 καὶ 2394 πρὸς ΜΑΡΓΙΑΝΝΑΝ».

Τὴν ὡς ἄνω πληροφορίαν τὸ Συγκρότημα διεβίβασεν εἰς τὸ ΙΙΙον Γραφεῖον τῆς Χ Μεραρχίας καὶ συγχρόνως διέταξε προφορικῶς νὰ ληφθῶσι τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα.

4 Δεκεμβρίου

Κατόπιν παρασχεθεισῶν προφορικῶς πληροφοριῶν περὶ προχωρήσεως τοῦ δεξιοῦ τοῦ Β' Σ.Σ., τὸ Συγκρότημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3116) 4-2-40 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἣν ἐκοινοποίησεν εἴς τε τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ Χην Μεραρχίαν, ᾐτήσατο τὰ ἑξῆς:

«Ἀνάγκαι καλύψεως προχωροῦντος δεξιοῦ Β' Σ.Σ. ἐπιβάλωσιν εἰς Χην Μεραρχίαν χρησιμοποιήσῃ τμήματά της πρὸς τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν στόπ. Κατὰ συνέπειαν παρακαλῶ διατάξετε περιορισμὸν δεξιοῦ ὁρίου της συμφώνως αἰτήσει μας στόπ».

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐξηκολούθησε, διὰ συγκροτημάτων, ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις καὶ εἰς μὲν τὸ δεξιὸν κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΑΠΕΣΙ, νοτιώτερον δὲ τὸ χωρίον ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ, εἰς δὲ τὸ ἀριστερόν, ἀ-

φοῦ ἐξησφαλίσθη ὁ αὐχὴν ΜΑΡΤΑ, προωθήθη πρὸς ὕψ. ΣΥΜΕΖΑ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς ΧΙης Μεραρχίας.

Πάντως αἱ παρὰ τοῦ ΙΙ Γραφείου ἐξακριβωθεῖσαι διὰ τὸν ἐχθρὸν πληροφορίαι εἶναι ὅτι οὗτος διὰ τοῦ 5ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν (3 Τάγματα μὲ φθορὰν 40%) κατέχει τὴν γραμμὴν ΜΕΤΑ — ΜΠΟΦΝΙΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ, διὰ τοῦ 6ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν τὴν περιοχὴν ΚΙΑΦ - Ε - ΚΟΥΑΛΙ — ΜΠΑΡΤΕ καὶ ἐκ τῶν πάσης πλευρᾶς πληροφοριῶν κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται περὶ ὀπισθοφυλακῆς κατεχούσης διαβάσεις καὶ δεσπόζοντα σημεῖα πρὸς ἐπιβράδυνσιν τῆς προχωρήσεώς μας.

Ἅπαντα τ' ἀνωτέρω ἀνεφέρθησαν εἰς τὸ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2090) 4-12-40 ἀναφορᾶς μας ὑποβληθὲν δελτίον Στρατ. Καταστάσεως καὶ Πληροφοριῶν.

Περὶ τὴν 20ὴν ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6092 Δ) γὴ τῆς Στρατιᾶς δι' ἧς μᾶς γνωρίζει ὅτι, ἡ XV Μεραρχία θ' ἀρχίση ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς σήμερον τὴν κίνησιν πρὸς τὸν χῶρον συγκεντρώσεως ΤΕΠΕΤΖΙΚ — ΦΛΙΟΚΙ — ΠΕΠΕΛΑΣΙ — ΚΑΦΕΖΕΣΙ — ΜΠΙΛΟΥΣΙ καὶ τῆς ὁποίας πέρας κινήσεως ὁρίζεται ἡ πρωΐα τῆς 7ης τρέχοντος τιθεμένης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου. Κατὰ τὴν ἄνω Διαταγὴν εἰς τὴν Μεραρχίαν ταύτην θὰ δοθῶσιν ὑπὸ τῆς XIIIης Μεραρχίας ὀρεινοὶ σχηματισμοὶ καὶ Ὑπηρεσίαι προσωρινῶς ὡς καὶ Μοῖρα ὀρ. Πυροβολικοῦ 105 καὶ ὅτι αἱ δυνατότητες περαιτέρω κινήσεώς της θὰ εἶναι πρὸς ΚΙΑΦΕ - ΛΙΡΕΣ ἢ πρὸς ΜΑΛΙ - ΚΕΛΚΕΣ ἢ καὶ νοτιώτεραν.

Κατάστασις καιροῦ βελτιωμένη, πλὴν παραμένει ἡ ἀπὸ 3ημέρου πεσοῦσα χιών, ἰδίως εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχάς.

5 Δεκεμβρίου

Περὶ τὴν 2αν ὥραν μετεδόθη τηλεφωνικῶς - κρυπτογραφικῶς τὸ κάτωθι τηλεφώνημα παρὰ τῆς Στρατιᾶς:

Ἀριθ. Α.Π. 6110

Συγκρότημα Κ., Χην καὶ ΧΙην Μεραρχίας «ἐχθρικὰ τμήματα ἐξ αὐχένος ΜΠΑΡΤΑ (Ν.Δ. ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ) ἢ μετεκινήθησαν ἢ μετεφέρθησαν νοτιώτερον ὅπως προσβάλωσι πλευρικῶς τμήματα ἐνεργοῦντα κατὰ ΚΙΑΦΕ — ΚΟΥΑΛΙ — ΜΠΑΡΤΕ (7 χιλ. Ν.Δ. ΜΠΑΡΤΑΣ) στόπ. Ἐχθρὸς ἐλπίζει ἐνισχυθῇ ταχέως εἰς περιοχὴν ταύτην στόπ. Περιοχὴν ταύτην σημειοῦνται τμήματα Ἀλπινιστῶν».

Τὴν ὡς ἄνω πληροφορίαν μετεδώσαμεν προφορικῶς πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω πληροφοριῶν τὸ Συγκρότημα ὑπέβαλε τὴν κάτωθι κρυπτογραφικὴν ἀναφοράν:

'Αριθ. Α.Π. 3120 "Ωρα 9.10'
Τ.Σ.Δ.Μ.

Παρακαλῶ διατάξατε ἐπὶ τῆς 3116 τηλεφωνικῆς ἀναφορᾶς μας περὶ περιορισμοῦ ὁρίων ζώνης Χης Μεραρχίας κατόπιν ἀναφαινομένων ἀναγκῶν καὶ εἰς ἀριστερὸν ὅριόν της.

Σ.Δ. 5-12-40

'Επίσης ἐν συνεχείᾳ ἐξέδωκε τὴν κάτωθι Διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν:

'Αριθ. 3124 "Ωρα 9.20'

Δεξιὸν Β' Σ.Σ. εὑρίσκεται εἰς αὐχένα ΚΙΑΦΕ - ΚΟΥΛΛΙ — ΙΜΠΑΡΤΕ στόπ.

Κατὰ συνέπειαν πρὸς ἐξασφάλισιν συνδέσμου καὶ καλύψεως ἄνω τμημάτων προωθήσατε τμήματα ἀποσπάσματος ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ πρὸς ΜΠΙΡΣΑΚΑ καὶ ΚΟΥΡΣΟΒΑ στόπ.

Προοδευτικῶς πρὸς ἴδιον σκοπὸν ἴδια τμήματα νὰ προωθηθῶσι εἰς ΛΕΣΝΙΑ καὶ διάβασιν ΣΤΙΠΑ στόπ.

Ταυτοχρόνως Κέντρον σας νὰ προωθηθῇ πρὸς διάβασιν ΜΙΕΤΑ καὶ ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ στόπ.

Δεξιόν σας μέχρι περιορισμοῦ δεξιοῦ ὁρίου ζώνη σας ἐξακολουθεῖ ἐξασφαλίζων κάλυψιν καὶ σύνδεσμον πρὸς ΙΧ Μεραρχίαν.

Σ. Δ. 5-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
'Αντιστράτηγος

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη εἴς τε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ εἰς τὰ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ.

'Εν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἄνω Διαταγὴν ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2093) 5-12-40 κάτωθι τοιαύτη:

Χην Μεραρχίαν

Πληροφορίαι φέρουσιν ὅτι 'Ιταλικὴ Διοίκησις περιοχῆς Δυτικῶς ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ ζητεῖ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων εἰς περιοχὴν ὑψ. ΡΑΜΙΣ — Τργ. ΛΕΣΝΙΑ — ὑψ. ΤΣΙΠΑ — ὑψ. ΜΙΕΤΑ στόπ.

Σκοπὸς ἐνισχύσεων δὲν εἶναι γνωστὸς στόπ.

Κατόπιν καὶ προηγουμένης σχετικῆς πληροφορίας περὶ ἐνεργείας 'Ιταλῶν κατὰ δεξιοῦ πλευροῦ Β' Σ.Σ. ἐκτελέσατε δραστηρίως Α.Π. 3124 σημερινὴν Διαταγήν μου ἐνισχύοντες ἀπόσπασμα ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

Σ.Δ. 5-12-40

Διοικητὴς Ο. Μ. Κ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
'Αντιστράτηγος

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ διαφόρων κατευθύνσεων τῆς Μεραρχίας διάφοραι ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις, καταληφθέντων παρὰ τούτων διαφόρων σημείων.

Ἐν συνόψει ἡ Στρατ. Κατάστασις τοῦ τομέως τῆς Μεραρχίας εἶχεν ὡς ἑξῆς κατὰ τὸ ἑσπέρας:

— Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ φιλίων: ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΥΨΩΜΑ Δυτ. ΛΕΣΝΙΑ (1799) — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΛΕΣΙΕΤΣΙ — ὑψ. ΠΕΣΤΑΝΙ (1375) — ΚΟΥΛ - Ε - ΠΕΣΤΑΝΙ — ΟΠΑΡ — ΜΑΡΤΑ — ΣΙΝΙΤΣΑ.

— Γεγονότα: Ὕψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ καταληφθὲν παρ' ἡμετέρων ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς ἀνακατελήφθη παρ' ἐχθροῦ 22αν ὥραν τῆς παρελθούσης νυκτός. Σημεριναὶ προσπάθειαι πρὸς ἀνακατάληψιν δὲν ἐπέτυχον. Αἱ ἐνέργειαι θὰ συνεχισθῶσιν αὔριον.

— Ἡμετέρα ἐνέργεια κατὰ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑΣ τὰς προκεχωρημένας ἀπογευματινὰς ὥρας εὑρίσκεται ἐν ἐξελίξει.

— Ἀναγνωρίσεις ἀποσταλεῖσαι πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις δὲν ἀνέφερον εἰσέτι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν.

— Καιρικὴ Κατάστασις: Αὕτη ἐβελτιώθη σχετικῶς.

6 Δεκεμβρίου

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐλήφθη κρυπτογραφικῶς ἡ ὑπ' ἀριθ. 6113) 5-12-40 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

«Ἐπὶ 3116 ἀναφορᾶς ἀντὶ περιορισμοῦ ὁρίου τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν σας ἓν Τάγμα 30ὸν Σ.Π. στόπ. Τὸ Γ' Σ.Σ. νὰ διαθέσῃ τὸ ταχύτερον».

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀπεστάλησαν διάφοροι ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ τομέως τῆς Μεραρχίας.

Μόνον πρὸς τὴν περιοχὴν Νοτίως ΔΕΒΟΛΙ αἱ ἀναγνωρίσεις προωθήθησαν καὶ κατέλαβον τὸ χωρίον ΒΑΡΒΑΡΑ.

Βορείως τοῦ ΔΕΒΟΛΙ καὶ συγκεκριμένως πρὸς τὸ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ δὲν ἐγένετο ἐνέργεια, πλὴν ὅμως παρεσκευάσθη αὕτη δι' αὔριον.

Ἐπίσης εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας καὶ συγκεκριμένως εἰς ΦΡΕΝΤΟΥ δὲν κατωρθώθη λόγω ἰσχυρᾶς χιονοθυέλλης νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ προπαρασκευασθεῖσα διὰ σήμερον ἐπίθεσις καὶ ἀνεβλήθη ὅπως ἐκτελεσθῇ αὔριον.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας αἱ ἀποσταλεῖσαι ἀναγνωρίσεις δὲν ἀνέφερον ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα.

Πάντως αἱ γενικαὶ περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐντυπώσεις εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἐλαφρῶν τμημάτων ἐνισχυμένων δι' αὐτομάτων ὅπλων καὶ κατεχόντων δεσπόζοντα σημεῖα, αὐχένας, καὶ ὁδικοὺς κόμβους, εἰς ἃ ἀμύνονται πεισμόνως πρὸς ἐπιβράδυνσιν προχωρήσεώς μας.

Καιρός: Εἰς περιοχὴν ΦΡΕΝΤΟΥ χιονοθύελλα, ἐπὶ λοιπῆς περιοχῆς δριμὺ ψῦχος.

ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΛΑΒΟΝ ΧΩΡΑΝ ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἀφίκετο εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ ἡ Α.Υ. ὁ Διάδοχος καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Παπάγος. Λόγῳ τοῦ προκεχωρικότος τῆς ὥρας ἀφίξεώς των, τὸ καθωρισμένον νὰ γίνῃ Συμβούλιον ἀνεβλήθη διὰ τὴν 9ην ὥραν τῆς ἑπομένης. Παρέστησαν κατὰ τοῦτο:

— Ὁ Ἀρχιστράτηγος Ἀντιστράτηγος Παπάγος.

— Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσίκας.

— Ὁ Διοικητὴς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Τσολάκογλου.

— Ὁ Διοικητὴς τῆς Ο.Μ.Κ. Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς Γ.

Κατὰ τὸ Συμβούλιον τοῦτο ὁ Ἀντιστράτηγος Παπάγος:

— Μᾶς ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ τῶν Ἰταλῶν.

— Μᾶς ἐξήγησε τὴν ΙΔΕΑΝ ΕΛΙΓΜΟΥ τῆς νέας φάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Κατὰ ταύτην, μὲ ἄξονα περιστροφῆς τὸ δεξιὸν (Γ' Σ.Σ.) θὰ ἔφερε τὴν ἐπιθετικὴν προσπάθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΩΟΣ — ΑΥΛΩΝ (διὰ τοῦ Κέντρου τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ.).

Μοὶ ἀνεκοίνωσεν, παρόντων καὶ τῶν ἄνω, ὅτι θὰ ἀνελάμβανον κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος προσωπικῶς μετὰ τμήματος τοῦ Ἐπιτελείου του θὰ ἤρχετο εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ πρὸς συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν, παρὰ πάντων τῶν παρισταμένων Ἀντιστρατήγων ἐτονίσθη ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις, ἅπαξ ἀπεφασίσθησαν ἔδει ν' ἀρχίσωσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς, διότι ὁ χειμὼν ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνεται δριμύτερος καὶ ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐκαρποῦτο τοῦ διαρρέοντος χρόνου ὅπως ἰσχυροποιηθῇ καὶ σταθεροποιήσῃ τὴν ἐπὶ νέας τοποθεσίας διάταξίν του εἰς βάρος τῶν ἐπιχειμένων ἐνεργειῶν μας. Μάλιστα, διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐζήτησα παρ' αὐτοῦ ν' ἀναχωρήσω ἀμέσως διὰ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ, οὗτινος τὴν διοίκησιν θ' ἀνελάμβανον, ἀλλὰ δὲν συγκατετέθη καὶ μοὶ εἶπεν ν' ἀναμένω σχετικὴν Διαταγὴν ἐξ Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ ἄνω Συμβούλιον, ὡς καὶ κατὰ τὰς πρὸ καὶ μετὰ τοῦτο ἐπακολουθησάσας συζητήσεις, καθ' ἃς παρίστατο καὶ ὁ Διάδοχος, ἐλέχθησαν πολλά, ἀλλὰ αἱ κάτωθι ἐκφράσεις μοῦ ἔκαμον τόσον τότε, ὅσον καὶ βραδύτερον, βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

— Ὅταν ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ συνεχισθῶσιν καὶ θὰ ἔλθῃ εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ διὰ τὸν συντονισμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ, ὁ Διάδοχος τῷ εἶπεν: «Ὥστε τὸ ἀπεφάσισες»; Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λῆψις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐλήφθη παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο, ἀφοῦ ἐπεκοινώνησε μὲ τοὺς Διοικητὰς τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, ἤτοι τὴν 7ην Δεκεμβρίου καὶ συνεπῶς κατὰ τὸν ἀπὸ

22 Νοεμβρίου (πτῶσις ΜΟΡΟΒΑΣ) μέχρι 7 Δεκεμβρίου χρόνον, ἤτοι ἐπὶ 15 ἡμέρας ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δὲν εἶχε λάβει ἀπόφασιν, ἂν θὰ συνεχίση, ἢ ὄχι, τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἅπαξ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, τὴν 7ην Δεκεμβρίου, δὲν τὰς ἀρχίζει ἀμέσως, ἀλλ' ἀφήνει νὰ ἐπιστρέψη εἰς Ἀθήνας, ἵνα ὑποβάλη προφανῶς τὴν ἀπόφασίν της ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Βασιλέως καὶ οὕτω παρέρχονται ἄλλαι 4—5 ἡμέραι εἰς βάρος ἡμῶν καὶ εἰς ὄφελος τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις κατὰ τὰς ἄνω 20 ἡμέρας, ὅπως βραδύτερον ἐξηκριβώθη, ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῶν μεταφορῶν του δι' Ἀδρία, ἐπέτυχε νὰ μεταφέρη περὶ τὰς 5—6 Μεραρχίας ἔναντι ἡμῶν (ὁ ἐχθρὸς μετέφερεν κατὰ μέσην τιμήν, 5 Μεραρχίας μηνιαίως. Κατὰ συνέπειαν διὰ τὸν χρόνον ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου μέχρι 10ης Δεκεμβρίου ἀναλογοῦσι 5—6 Μεραρχίαι).

β') Ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀντιστράτηγος Πιτσίκας ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ θεωρῇ τὴν τοποθεσίαν ΜΟΡΟΒΑ — ΙΒΑΝ ὡς στρατηγικὴν τοποθεσίαν ΑΝΑΣΧΕΣΕΩΣ, καίτοι κατὰ τὸ ἄνω Συμβούλιον ἀπεφασίσθη συνέχισις τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

γ') Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος, καίτοι ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβω τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἐξέδωσεν ἐπὶ τόπου τὴν Διαταγήν, ἀλλ' ἄφησε νὰ ἐπιστρέψη εἰς Ἀθήνας, πρὸς τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ ὑποβάλη καὶ τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν προμνησθέντων προσώπων εἰς βάρος τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐπειγουσῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Μ.Κ. ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 10ης Δ) ΒΡΙΟΥ, ΗΜΕΡΑΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

7 Δεκεμβρίου

Ἡ Μεραρχία κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀνέφερεν ὅτι ἀπέστειλε μὲν ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐπίσης ἡ ΧΙ Μεραρχία μεθ' ἧς ἐπικοινωνήσαμε τηλεφωνικῶς ἀνέφερεν ὅτι διὰ τὴν προχώρησίν της ἐπεβάλλετο ἡ προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης.

Κατόπιν τούτου τὸ Συγκρότημα Κ. ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγήν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν, ἣν ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς καὶ τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ ΧΙην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. Α.Π. 3135 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Χην Μεραρχίαν Ὥρα 16.20'

Ἀπαραίτητος τυγχάνει ταχίστη πτῶσις ΦΡΕΝΤΟΥ παρακωλύοντος προχώρησιν ΧΙης Μεραρχίας στόπ.

Ἐπιζητήσατε τὴν ταχίστην πτῶσιν αὐτοῦ διὰ μετωπικῆς ἐπιθέσεως καὶ ὑπερκερωτικῆς κινήσεως ἐκ κατευθύνσεων: ΜΑΡΖΕΚΑ (Μαργιάν) πρὸς ΦΑΚΕΚΟΥΚΙ (Φάκια - ε - Κούκιε) καὶ ἐκ ΚΡΑΣΤΑ πρὸς ΚΑΠΙΝΟΒΑ στόπ.

Μετὰ τὴν πτῶσιν ΦΡΕΝΤΟΥ προωθηθῆτε ἐπὶ γενικῆς γραμμῆς ΚΑΒΑΝΣΙΠΑ — ΜΙΕΤΑ — ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ — Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ, μὲ κυρίαν προσπάθειαν ΜΠΟΦΝΙΑ — ΜΙΕΤΑ (2022) ἐπὶ σκοπῷ συνδέσμου μετὰ Β΄ Σώματος καὶ καλύψεως ἀριστεροῦ Γ΄ Σώματος στόπ.

Ἀναφέρατε ἐνεργείας σας.

Σ.Δ. 7-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Τὸ ἑσπέρας περὶ τὴν 19.20΄ ὥραν τὸ Συγκρότημα Κ. κατόπιν καὶ τῆς ὑποβληθείσης διὰ τοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς Καταστάσεως Πληροφοριῶν παρὰ τῆς Μεραρχίας ὑπέβαλεν εἰς τὸ τμῆμα Στρατιᾶς τὸ κάτωθι Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως ὅπερ ἐκοινοποίησεν εἰς τὰ παράπλευρα Σ.Σ. καὶ ὅπερ ἐν περιλήψει ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀριθ. Α.Π. 2110

Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως
Ἑσπέρας 7-12-40

Ἡ κατεχομένη σήμερον παρ᾽ ἡμετέρων γραμμὴ εἶναι γενικῶς ἡ διὰ προηγουμένων δελτίων ἀναφερθεῖσα.

Ἡ Μεραρχία κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐξέπεμψε ἰσχυρὰς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι συγκεκριμέναι πληροφορίαι περὶ τῶν παρὰ τούτων ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων, πλὴν τῆς καταλήψεως τοῦ χωρίου ΜΑΖΡΕΚΑ, κατόπιν σχετικῆς πείσμονος ἀντιστάσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως κατοικουμένης περιοχῆς Βορείως ΜΠΟΦΝΙΑ.

Προπαρασκευασθεῖσαι διὰ σήμερον ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι κατὰ Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ (δεξιὸν Μεραρχίας) καὶ κατὰ ὑψ. ΦΡΕΝΤΟΥ (ἀριστερὰ Μεραρχίας) ἐξεδηλώθησαν καὶ εὑρίσκονται ἐν ἐξελίξει.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας συνελήφθησαν 2 Ἀξιωματικοὶ (ἐξ ὧν εἷς λοχαγὸς Διοικητὴς λόχου), 26 ὁπλῖται καὶ 6 Ἀλβανοὶ αὐτόμολοι.

Καιρικὴ Κατάστασις: Χιονώδεις θύελλαι—δριμὺ ψῦχος. Ἐσημειώθησαν κρυοπαγήματα ἐπὶ 50 ὁπλιτῶν.

Συμπέρασμα: Ὁ ἐχθρὸς ἐκ μικρῶν τμημάτων ἀποτελούμενος κατέχει ἀσυνεχεῖς πλὴν ἐπικαίρους θέσεις, ὧν ἡ πτῶσις δυσχεραίνεται λόγῳ χιόνος καὶ λοιπῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

8 Δεκεμβρίου

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς σήμερον ἡ Μεραρχία ὑπέβαλε συμπληρωματικὸν δελτίον περὶ τῶν ἐπιτευχθέντων κατὰ τὴν χθὲς ἀποτελεσμάτων καὶ βάσει τού-

των συνετάγη συμπληρωματικὸν δελτίον τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τὰ παράπλευρα Σ. Στρατοῦ καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ἀριθ. 3137 Ὥρα 8η

Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως.

I. Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ αὐχὴν ΣΕΠΡΕΜΠΕΣ (Δυτ. ΜΟΓΛΙΤΣΑΣ) κατελήφθησαν προκεχωρημένας ἀπογευματινὰς ὥρας χθὲς παρὰ ἐπικρατοῦσαν σφοδρὰν καταιγίδα στόπ. Λόγῳ ἐξακολουθείσης καταιγίδος ἐλλείπουσι λεπτομέρειαι στόπ.

II. Κατάληψις χωρίου ΜΑΖΡΕΚΑ ἐπετεύχθη κατόπιν ἀγῶνος ἐντὸς τοῦ χωρίου διὰ χειροβομβίδων στόπ.

III. Ὕψωμα ΦΡΕΝΤΟΥ κατελήφθη ἀπογευματινὰς ὥρας χθές, ἀνατραπεισῶν τῶν ἑκατέρωθεν ἀντιστάσεων στόπ.

IV. Ἐπὶ κορυφογραμμῆς 1928 — ΜΝΗΜΑ ΛΙΑΜΙΤ — ΜΙΕΤΑ συνεχὴς κίνησις ἐχθρικῶν τμημάτων στόπ.

V. Δρᾶσις ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ δὲν ἐσημειώθη χθές.

Σ. Δ. 7-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Τὸ Συγκρότημα κατόπιν τῶν ἐπιτευχθέντων ὡς ἄνω ἀποτελεσμάτων ἀπέστειλε πρὸς τὸ Γ΄ Σ.Σ. τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἀριθ. Α.Π. 3139 Ὥρα 8.30΄
Γ΄ Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν καταλήψεως παρὰ τῆς Χης Μεραρχίας Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ καὶ αὐχένος Δυτικῶς τούτου, παρακαλῶ διαταχθῇ προώθησις ἀριστεροῦ ΙΧης Μεραρχίας πρὸς ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ ταύτης.

Σ.Δ. 8-12-40

Ἐπίσης τὸ Συγκρότημα παρακολουθοῦν τὸν τρόπον ἐνεργείας τῶν ἡμετέρων κατὰ τῶν ἐπιβραδυντικῶν ἐχθρικῶν τμημάτων ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγήν του πρὸς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Ἀριθ. Α.Π. 3138 (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)
Χην Μεραρχίαν

Κατὰ τοὺς ἐσχάτους ἀγῶνας παρετηρήθη ὅτι τὰ ἐχθρικὰ ἐπιβραδυντικὰ τμήματα καταλαμβάνουσιν ἐξέχοντα σημεῖα τοῦ ἐδάφους, ἐνίοτε ἀπόκρημνα καὶ ἀπρόσιτα, ἡ κατὰ τῶν ὁποίων ἐπίθεσις εἶναι ἀπρόσφορος λόγῳ τῆς χιόνος καὶ τῶν λοιπῶν καιρικῶν καὶ ἐδαφικῶν συνθηκῶν.

Κατὰ τούτων ἐπιβάλλεται ἁπλῆ καθήλωσις κατὰ μέτωπον καὶ τολμηρὰ ἐνέργεια (ἐνίοτε εὐρεῖα) ὑπερκεράσεώς των καὶ ἀποκοπὴ τῶν συγκοινωνιῶν των, ὅτε θὰ παραδίδωνται ἀναιμάκτως καὶ ἄνευ μακρᾶς χρονοτριβῆς.

Ἡ παροῦσα μου νὰ κοινοποιηθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ εὐρέως εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια καὶ ἰδίᾳ τὰ κατώτερα τοιαῦτα Τάγματος καὶ Λόχου.

Σ.Δ. 8-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Κατὰ τὴν δδιάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐξετέλεσε διαφόρους ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις, ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφαίνηται εἰς τὸ κάτωθι Δελτίον:

Ἀριθ. Α.Π. 2115

Δελτίον

Στρατ. Καταστάσεως ἑσπέρας 8 - 12 - 40

ΦΙΛΟΙ: Κατεχομένη γραμμὴ Αὐχὴν ΣΟΥΜΠΡΕΜΝΕΣ (Δυτ. Τργ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ) — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΒΑΡΕΡΑ — ὑψ. 953 (Νοτ. ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ) — Αὐχὴν Ν. Δ. ΜΠΟΦΝΙΑ — ΜΑΖΡΕΚΑ.

Γεγονότα: Ἐξετελέσθησαν ἀναγνωρίσεις εἰς περιοχὴν Β. ΔΕΒΟΛΗ.
α) πρὸς ὑψ. 2214 (Β.Δ. ΜΟΓΛΙΤΣΑ) καὶ εὗρον τοῦτο κενὸν ἐχθροῦ.
β) πρὸς ΣΥΝΑΠΡΕΓΙΑ χωρὶς ν' ἀναφερθῇ εἰσέτι τὸ ἀποτέλεσμα.
— Εἰς περιοχὴν ΜΠΟΦΝΙΑ καὶ ΜΝΗΜΑ ΛΙΑΜΙΤ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνέλθωσι λόγῳ κακοκαιρίας καὶ χιόνος.
—Περιοχὴν ΦΡΕΝΤΟΥ ἀπόσπασμα συνεχίζει ἐνέργειάν του ἐκ ΚΑΠΙΝΟΒΑΣ, εἰς ἣν εὑρίσκετο ἀπὸ πρωΐας.

Καιρός: Ὑψηλὰς περιοχὰς δριμύτατον ψῦχος. Παρετηρήθησαν ἐπὶ ἀνδρῶν λιποθυμίαι καὶ κρυοπαγήματα.

9 Δεκεμβρίου

Περὶ τὰς πρώτας ἑσπερινὰς ὥρας ἐλήφθη ἡ κάτωθι Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ἔχουσα οὕτω:

Μονὰς 734
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙον
Ἀριθ. Α.Π. 6149

Ὁδηγίαι διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων (συμπληροῦσαι τὰς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6002) 21-11-40 Διαταγῆς μου ἀποσταλείσας).

Ι.— Σύνθεσις τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.
— Γ' Σ. Στρατοῦ (XVII, IX Μεραρχίαι).

— Xη Μεραρχία σὺν Δ' ὁμὰς ἀναγνωρίσεως, διατεθησομένη ἐκ τοῦ Β'Σ.Σ.
— XIII Μεραρχία, ἐφεδρεία εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

II.— Γενικὴ ἰδέα ἐνεργείας τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ.

— Διὰ τοῦ δεξιοῦ του θὰ ἀποτελέση ἰσχυρὰν καὶ ἀσφαλῆ στροφέα τῆς ὅλης διατάξεως τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἐκστρατείας καὶ

— Διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του θὰ καλύψη τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ. Σ. καὶ τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. ἐνεργοῦντος διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ ΟΥΖΟΥΝ καὶ ΑΩΟΥ ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως ΜΕΣΟΓΕΦΥΡΑ — ΒΕΡΑΤΙΟΝ.

III.— Ἀποστολαὶ

α') Γ' Σώματος Στρατοῦ

— Κάλυψις τοῦ ὑψιπέδου τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἀπὸ Βορρᾶν ἀπειλῆς.

— Πίεσις κατὰ τὸ μέγιστον δυνατὸν τοῦ ἀντιπάλου ἐν τῇ περιοχῇ Β. ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ καὶ ΚΑΜΙΑΣ πρὸς ἀσφαλῆ ἀπόφραξιν τῶν ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις κατευθύνσεων καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν μεγάλων Μονάδων μας.

β') Χ Μεραρχίας.

— Ὠθουμένη ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει τῶν ποταμῶν ΤΟΜΟΛΙΤΣΗ καὶ ΔΕΒΟΛΗ νὰ καλύψη τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ' Σ.Σ. ἐπιζητοῦσα ὅσον τὸ δυνατὸν βαθυτέραν διείσδυσιν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ΔΕΒΟΛΙ πρὸς τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν 12 χλμ. Ν.Δ. ΕΛΒΑΣΑΝ.

γ') XIII Μεραρχίας

— Παραμένουσα ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς τὴν διάθεσίν μου ἐν τῇ περιοχῇ ΠΟΝΤΚΟΡΙΕ.

1ον) Νὰ ἔχη προμελετήσει καὶ προπαρασκευάσει ἐνδεχομένην ἐπέμβασιν εἰς τὰς ζώνας ἐνεργείας τῆς XVIIης καὶ τῆς IX Μεραρχίας καὶ

2ον) Νὰ ἔχη προσανατολίσει, ἕτοιμον πρὸς κίνησιν εἰς τὴν ζώνην τῆς Χης Μεραρχίας διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ΣΟΒΙΑΝΙ — ΜΑΛΙΚ — Κοιλὰς ΔΕΒΟΛΙ ἓν ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς Συντάγματος καὶ μιᾶς Μοίρας Πυροβολικοῦ.

IV. Τὰ ὅρια τῶν ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ τῶν Μ.Μ. ἐπεκτείνονται ὡς ἑξῆς:

Μεταξὺ Β' Σ.Σ. καὶ Χης Μεραρχίας

... ... κορυφογραμμὴ ΖΑΛΙΟΓΝΙΑ — ΤΟΜΑΡΟΣ ὄρος εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

Μεταξὺ Χης Μεραρχίας καὶ Γ' Σ.Σ.

... ... ΛΕΣΝΙΑ — ΜΟΓΛΙΤΣΑ — ΚΟΜΓΙΑΝΙΤ (1796) ΚΟΥΝΟΡΑ (1321) — ΖΕΡΒΟΛΙ — (1270) ἅπαντα εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν.

V. Τὸ Συγκρότημα Κ. ἐν ἀναμονῇ τῶν Διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου θὰ παραμείνη ὡς ἐφεδρεία Διοικήσεως εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙΣΤΑ.

Θὰ ἐξασφαλίση διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διατιθεμένων μέσων τὴν ὀργάνωσιν τοῦ

ἄξονος διαβιβάσεων ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ δι' ἑνὸς μεταλλικοῦ κυκλώματος, πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τῆς Χης Μεραρχίας.

Οὗτος νὰ προεκταθῇ πρὸς ΚΑΡΜΠΑΝΓΙΟΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ ἔνθα ὑφίσταται ἐχθρικὴ τοιαύτη.

Διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν ὑλικοῦ τηλεφωνικοῦ ὑποβάλατε τηλεφωνικῶς αἴτησιν.

Σ.Δ. 8-12-40

Κατόπιν τῆς ἄνω Διαταγῆς τὸ Συγκρότημα ἐξέδωσε τὴν κάτωθι πρὸς τὴν Δ)σιν Δ)σεων τοῦ Συγκροτήματος:

Α.Π. 3156 Ὥρα 19.30'

Δ)τὴν Διαβιβάσεων Συγκροτήματος Κ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6149)8-12-40 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς μεριμνήσατε διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Συγκροτήματος διατιθεμένων μέσων, τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἄξονος Δ)σεων ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ δι' ἑνὸς μεταλλικοῦ κυκλώματος πρὸς ἐπίτευξιν ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μεταξὺ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Χης Μεραρχίας.

Ὁ ἄνω Δ)τὴς Δ)σεων θὰ προεκταθῇ ἐκ ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ πρὸς ΚΑΡΜΠΑΝΓΙΟΣΙ — ΠΕΣΤΑΝΙ ἔνθα ὑφίσταται ἐχθρικὴ τηλεφωνικὴ γραμμή.

Διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν τηλεφωνικοῦ ὑλικοῦ νὰ προκαλέσητε τὰς Διαταγάς μου διὰ τὴν αἴτησιν τούτου τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὴν Στρατιάν.

Σ.Δ. 9-12-40

Ἐπίσης ἐν συνεχείᾳ ἐξέδωσε τὴν κάτωθι Διαταγήν:

Ἀριθ. Α.Π. 3158 Ὥρα 21

Χην Μεραρχίαν

Κατόπιν Α.Π. 6149)8-12-40 Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κοινοποιηθείσης καὶ ὑμῖν ὑπάγεσθε ἀπὸ λήψεως παρούσης ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἄνω Στρατιάν.

Σ. Δ. 9-12-40

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Μεραρχία ἐσυνέχισε τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφαίνηται εἰς τὸ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 2148) 9-12-40 ἀναφορᾶς μας ὑποβληθὲν κάτωθι Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως.

Φ Ι Λ Ι Ο Ι: Κατεχομένη γραμμὴ ΣΟΥΠΡΕΝΤΕΣ — ΓΚΟΠΕΣΙ — ΤΟΡΟΒΕΤΣΙ — ὑψ. 953 — Αὐχὴν Ν.Δ. ΜΠΟΦΝΙΑ — ὑψ. Β. ΚΟΥΡΣΙΟΒΑ — ὑψ. Β. ΤΕΡΜΠΟΒΑ — ὑψ. 1705 — Χωρίον ΛΕΣΝΙΑ.

Γ ε γ ο ν ό τ α: Ἀριστερὸν Μεραρχίας συνεδέθη μὲ δεξιὸν ΧΙης Μεραρχίας.

Α ἰ χ μ ά λ ω τ ο ι: 1 Ἀξιωματικὸς καὶ 7 ὁπλῖται τοῦ 6ου Σ. Ἀλπινιστῶν.

Κ α ι ρ ό ς: Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν πίπτει χιών. Εἰς ὀρεινὴν περιοχὴν καὶ εἴς τινα σημεῖα ὑπερέβη τὰ 0.50 μ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

10 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

Τὸ Συγκρότημα κατόπιν τῆς χθὲς ληφθείσης ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 6149) 8-12-40 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἐξηκολούθη νὰ νὰ παραμένη εἰς ΜΠΟΜΠΟΤΙ-ΣΤΑΝ ὡς ἐφεδρεία.

Περὶ τὴν 10.30' ὥραν ἐλήφθη τηλεφωνικῶς ἡ κάτωθι Διαταγὴ Στρατιᾶς:

Ε ἰ δ ι κ ὴ Δ ι α τ α γ ὴ

Ἀντιστράτηγος ΚΟΣΜΑΣ δυνάμει τῆς 19411) 10-12-40 Διαταγῆς Γεν. Στρατηγείου τοποθετεῖται Διοικητὴς Α' Σ. Στρατοῦ.

Ἅμα λήψει παρούσης ἀναχωρήση διὰ νέαν του θέσιν στόπ. Συγκρότημα Κ. ἀνασυνίσταται μὲ Διοικητὴν Ἀντιστράτηγον Δεμέστιχαν καὶ ζώνην ἐνεργείας τὴν τῆς Χης Μεραρχίας ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 6149) 8-12-40 Διαταγή μου στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν καὶ ἐκτέλεσιν.

Σ.Δ. 10-12-40
Ι. ΠΙΤΣΙΚΑΣ

Κατόπιν τῆς Διαταγῆς ταύτης ὁ ὑποφαινόμενος περὶ ὥραν 12ην ὑπέγραψε τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 3160) 10-12-40 κάτωθι ἀναφοράν του πρὸς Στρατιάν.

Ἀριθ. Α.Π. 3160
Μονάδα 734

Ἀναφέρω λῆψιν καὶ ἐκτέλεσιν ὑπ' ἀριθ. 6166) 10-12-40 Διαταγῆς σας.

Σ. Δ. 10-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἀκολούθως ἐξέδωσα τὴν κάτωθι Η. Δ. πρὸς τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἔχουσαν οὕτω:

Η. Δ. Σ υ γ κ ρ ο τ ή μ α τ ο ς Κ. 10 - 12 - 40

Ἀπερχόμενος εἰς τὴν νέαν μου θέσιν αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Στρατηγείου τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν δραστηριότητα καὶ προσπάθειαν καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον ποὺ ἐλειτούργησε καὶ ἔδρασεν ἡ Ο.Μ.Κ. ὑπὸ τὰς Διαταγάς μου.

Ἰδιαιτέρως ποιοῦμαι εὔφημον μνείαν τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Ο.Μ.Κ. Συνταγματάρχου Πυρ. Βαγενᾶ Γ., ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεώς μας ἐκ τοῦ Δ.Σ.Σ. ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὰ προσόντα Ἐπιτελάρχου.

Ἀνέπτυσσεν καὶ ὑλοποίει τὰς ἀποφάσεις μου μετ' ἐξαιρετικῆς ἀκριβείας. Παρηκολούθη νυχθημερὸν ἀκαταβλήτως τὸν ἀγῶνα τῶν Μεραρχιῶν, ἐνημερῶν με ἐπὶ τῆς προόδου τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰσηγεῖτο πάντοτε τὰς ὀρθοτέρας ἀπόψεις.

Σ.Δ. 10-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς ἄνω Διαταγῆς ὁ Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος ἐκάλεσε τοὺς Ἀξιωματικούς, οὓς, ἀφ' οὗ ηὐχαρίστησεν, ἀπεχαιρέτησεν καὶ περὶ ὥραν 14ην ἀνεχώρησε διὰ τὴν νέαν του θέσιν.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΣ ΜΟΥ διὰ τὴν ἐφεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν διαγωγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὡς πρὸς τὸν βραδὺν ρυθμὸν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ **ΜΟΡΟΒΑ** καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας (σελ. 105).

Η ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ μου αὕτη ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τῆς Διοικήσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ μὴ κατέλθωμεν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ νὰ μὴ προχωρήσωμεν ἄνευ Διαταγῆς του, πρᾶγμα ὅπερ παραδέχεται ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅτι εἶπε καὶ μάλιστα ἐνώπιον τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἐκθέσει προσώπων.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΝ μιᾶς τοιαύτης ἐντυπώσεως, δὲν χρειάζεται χρόνος, παρὰ μόνον στιγμαί.

Η ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ τῆς ἐντυπώσεως εἶναι ἀληθὲς ὅτι χρειάζεται κάποιον χρόνον. Ἀλλὰ ἐνταῦθα δὲν παρῆλθον 2—3 ἡμέραι καὶ τὰ γεγονότα ἐπεβεβαίωσαν τὴν ἄποψίν μου.

Η ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ συνάγεται ἐκ τῶν κάτωθι:

1) ΤΜΗΜΑΤΑ τῆς XI Μεραρχίας διέβησαν τὴν ἁμαξιτὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ ΕΡΣΕΚΑΣ τὴν πρωΐαν τῆς 20ῆς καὶ ἐγκατέστησαν φυλάκια δυτικῶς ταύτης εἰς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ (ὅρα σελ. 109).

Ο ΕΧΘΡΟΣ διέκοψε τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν Ὁμάδα Μεραρχιῶν Κ. τμήματος τοῦ ΜΟΡΟΒΑ (ἀπὸ ὑψ. 1878 μέχρι ΠΡΟΠΑΣ (1210) εὐθὺς μετὰ κατάληψιν τοῦ 1878, ἤτοι τὴν νύκτα τῆς 21—22 Νοεμβρίου (ὅρα σελ. 115).

ΤΟΥΤΟ ἀνεφέρθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν 7ην ὥραν τῆς 22ας Νοεμβρίου σὺν τῇ ἀναφορᾷ ὅτι «αἱ Μεραρχίαι διετάχθησαν νὰ προωθηθῶσι δραστηρίως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεώς των» (ὅρα σελ. 115).

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ παρ' ὅλα ταῦτα, μόλις τὴν 11ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐλήφθη ἡ 5897 τηλεγραφικὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., διὰ τῆς ὁποίας ἀντὶ τῆς διατασσομένης παρ' ἐμοῦ δραστηρίας προωθήσεως πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας (ὅρα σελ. 116) τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐντέλλεται.

«Τὴν τήρησιν τῆς ἐπαφῆς (ὡσὰν ἡ τήρησις τῆς ἐπαφῆς νὰ μὴ ἦτο ὑπο-

χρέωσις τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης) καὶ ἐξασφάλισιν τοῦ κατειλημμένου ἤδη αὐχένος ΚΙΑΡΙΤ... (ὅρα σελ. 116).

2) ΤΜΗΜΑΤΑ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, κατελθόντα τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ κινούμενα πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς, τὴν 23ην Νοεμβρίου, ἀνεκλήθησαν τῇ διαταγῇ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐπανῆλθον εἰς ΜΟΡΟΒΑ (Κατάθεσις προφορικὴ ἤδη Ταγματάρχου Πεζικοῦ Παπαθανασίου εἰς ὑποφαινόμενον).

3) Τὴν 21.30′ ὥραν τῆς 23ης Νοεμβρίου, ἤτοι δύο πλήρεις ἡμέρας μετὰ πτῶσιν ΜΟΡΟΒΑ καὶ τέσσαρες τοιαύτας ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ, λαμβάνεται τέλος ἡ ὑπ' ἀριθ. 5932)23-11-40 ὁδηγία τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐξ ἧς ἐξάγονται τὰ κάτωθι χαρακτηριστικά. (Ὅρα σελ. 120).

— «... ΟΤΙ ΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ. ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεως καὶ στάσεως τοῦ ἐχθροῦ. Δηλαδὴ ταῦτα ἀναλυόμενα δηλοῦσι ὅτι ἡ φύσις καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀποστολῶν μας θὰ ἐξηρτῶντο, οὐχὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν τῆς νικητρίας ἤδη διοικήσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἡττηθέντα ἐχθρὸν καὶ εὑρισκόμενον εἰς ἡμερῶν ἀπόστασιν!!! (ὅρα ἔκτακτον ἀναφορὰν πληροφ. Ὁμ. Μεραρχιῶν Κ. 3040, σελ. 119).

ΟΤΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. συνισταμένη τελικῶς εἰς τὴν προώθησιν τῆς διατάξεώς του εἰς τρόπον νὰ καλύπτεται ἡ ὁδὸς Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα γίγνεται κατὰ φάσεις, λίαν συντηρητικὰς καὶ μὲ μεγάλην περίσκεψιν, ὡσεὶ νὰ εὑρίσκετο πρὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀνθισταμένου ὑποχωρητικῶς, ἢ ἀνθισταμένου ἀπὸ τοποθεσίας, ἐνῶ ἐχθρός, ἐν τῷ ἄνῳ χώρῳ, δὲν ὑπῆρχεν.

ΟΤΙ ΚΑΤΑ τὴν προώθησιν ταύτην τῆς διατάξεως μᾶς συνιστᾶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωμε διαρκῶς ὑπ' ὄψιν «τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξασφάλισιν ΜΟΡΟΒΑΣ τῆς ΣΤΕΝΩΠΟΥ ΤΣΑΓΚΟΝΙ καὶ τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ» (ὅρα παράγραφον ΙΙΙ τῆς ἰδίας διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.), ἤτοι τὴν ὄπισθεν τοποθεσίαν!!!

ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΩΝ ΑΝΩ εὑρίσκω ὅτι καὶ ἐκ τῶν γεγονότων ἐπιβεβαιοῦται ἡ ἀρχικῶς δημιουργηθεῖσα παρ' ἐμοὶ ἐντύπωσις.

Ἕτερα γεγονότα ἐπιβεβαιοῦντα ἀριδήλως τὴν ἐντύπωσίν μου ταύτην εἶναι:

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ τῆς Ο.Μ.Κ. διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἦτο καθαρῶς ἐπιθετικὴ καὶ συνίστατο εἰς τὴν «Συνέχειαν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ. ἀναλαμβανομένῳ τμήματι τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ ἐν αὐτῇ περιλαμβανομένου τμήματος τοῦ ΜΟΡΟΒΑ — Κατεύθυνσις ἐπιθετικῆς προσπαθείας ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ — ΚΑΜΕΝΙΤΣΑ — Κάλυψις ἀριστεροῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ κατευθύνσεως τοῦ αὐχένος». Ἐπίσης:

ΕΙΣ ΤΗΝ Α. Π. 5875 διαταγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. (ὅρα σελ. 112) διὰ τὴν ἰδίαν ἐπίθεσιν ἡ ἀποστολὴ εἶναι:

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ μεταξὺ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ Ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., μερίμνῃ Β' Σ. Στρατοῦ.

Η ΟΜΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ Κ. καὶ τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ συνεχίσουν τὴν ἐν ἐξελίξει ἐπιθετικὴν ἐνέργειάν των πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ...».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ τῶν ἄνω ἀποστολῶν ἦτο ἡ κατόπιν προπαρασκευῆς Πυροβολικοῦ κατάληψις ὑπὸ τῆς Ο.Μ.Κ. τοῦ ὑψ. 1878, κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 21ης Νοεμβρίου, ἡ ἐντεῦθεν, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἐκ τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἀπόσυρσις τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς Ἡμερησίαν Διαταγὴν ἐκάλεσε «Θυελλώδη».

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ἡ καθαρὰ αὕτη ἐπιθετικὴ ἀποστολὴ ἀμέσως, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ΜΟΡΟΒΑ, μετατρέπεται καὶ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν «Ἰσχυρὰν κατοχὴν τῆς στενωποῦ ΚΙΑΡΙΤ—Κάλυψις» κλπ. (ὅρα Α. Π. 5932) 23-11-40 διαταγήν του Τ.Σ.Δ.Μ. σελ. 120).

Η ΟΜΑΣ Μεραρχιῶν Κ. δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν παθητικὴν ταύτην ἀποστολὴν καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4) 23-11-40 Διαταγῆς της ἐπιχειρήσεων (σελ. 123) παρασκευάζει ἐνέργειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΦΛΟΚΙ — ΚΟΥΡΟΡΑ πρὸς κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ ἐν τῇ ζώνῃ καὶ ἐπεμβάσει τοῦ συνδέσμου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Συνταγματάρχου Κορόζη καὶ διὰ προφορικῶν συνεννοήσεων ἐπιτυγχάνει τὴν ἔγκρισιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐκδοθείσης πρὸς τοῦτο, τὴν ἐπομένην (2 Δεκεμβρίου, τῆς Α.Π. 5948 Διαταγῆς του (ὅρα σελ. 124), δι' ἧς ἀφήνει πλέον τὴν ἐπιφυλακτικὴν στάσιν τῶν φάσεων τῆς Α. Π. 5932) 23-11-41 ὁδηγίας του καὶ διατάσσει τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ καταλάβῃ τὰς ἐξόδους βορείως ΜΑΛΙΚ καὶ τὴν Ὁμάδα Μεραρχιῶν νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὅσα αὕτη, ἐν τῇ προπαρασκευαστικῇ διαταγῇ της, καθώρισεν, ὅπερ πράγματι γίνεται ὑπὸ τῆς Ο.Μ.Κ. ἐκδοθείσης τῆς ἁπλῆς Α.Π. 3056 Διαταγῆς της, δι' ἧς διατάσσονται αἱ Μεραρχίαι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν προμνησθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 4 προπαρασκευαστικὴν διαταγήν της ἐπιχειρήσεων (ὅρα σελ. 125).

ΤΟ ΙΔΙΟΝ ἐπαναλαμβάνεται, βραδύτερον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ὄγκου Ο.Μ.Κ. ἐπὶ τῆς Γενικῆς Τοποθεσίας ΤΡΕΣΟΒΑ (1498) — ΚΟΥΡΟΡΑ (17.4) — ὑψ. 1881 (ὅρα σελ. 126), ὁπότε ἡ Ο.Μ.Κ. ἀνακαλεῖται καὶ ὁ ὑποφαινόμενος μετά τινας ἡμέρας ἀπέρχεται διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

4) ΑΛΛΑ καὶ αἱ μεταγενεστέρως ἐκδοθεῖσαι διαταγαὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., δηλαδὴ ἡ ὑπ' ἀριθ. 5965) 24-11-40 (ὅρα σελ. 127), ἡ προπαρασκευαστικὴ 5994) 25-11-40 (ὅρα σελ. 130) καὶ τέλος ἡ 6002) 23-11-40 (ὅρα σελ. 135) θέτουσι

ὡς σκοπὸν τῆς Στρατιᾶς οὐχὶ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ — ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ καὶ μετὰ τοῦτο:

— Τὴν ἐξασφάλισιν ὁπωσδήποτε τοῦ ὑψιπέδου ΚΟΡΥΤΣΑΣ κατὰ πάσης ἐκ Βορρᾶ ἢ ἀπὸ Δυσμῶν ἀπειλῆς.

— Νὰ πιέσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως καὶ ἀπορροφήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ὄφελος τῶν λοιπῶν μονάδων.

Εἰς ὅλα ταῦτα βλέπει κανεὶς ἄλλο ἀπὸ τὴν ὑπ' ἐμοῦ διατυπωθεῖσαν ἀντίληψιν ὅτι τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἦτο ἐφεκτικὸν καὶ λίαν συντηρητικόν; Βλέπει κανεὶς ἴχνη στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως;

ΚΑΙ ΟΥΤΩ καὶ διὰ τῶν, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ, γεγονότων ἐπιβεβαιοῦται ἅπαξ ἔτι, ἡ ἀρχικὴ περὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐντύπωσίς μου.



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

I.— ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ Α΄ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΑΡ' ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου τὸ ἑσπέρας ἀφικόμην εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ, εὑρισκόμενον εἰς τὸ χωρίον ΖΙΤΣΑ (3 χιλ. Β. Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ), τὴν δὲ Διοίκησιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς ἑπομένης (11η Δεκεμβρίου) καὶ ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 914 Διαταγήν:

Μονὰς Ι
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον Ι
Ἀριθ. Πρωτ. 914

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΜΟΝΑΔΟΣ Ι

Παρέλαβον ἀπὸ σήμερον τὴν Διοίκησιν τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς Α.Π. 6166) 10-12-40 Διαταγῆς Γ.Σ.

Ἡ πρώτη μου σκέψις, πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας φέρεται πρὸς ὅσους Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔπεσαν ὑπὲρ Πατρίδος κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε ἀγῶνας του.
Αἰωνία των ἡ μνήμη, ὅπως αἰωνία θὰ εἶναι καὶ ἡ δόξα των.

Ἐξαίρω τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σ. Στρατοῦ ὡς καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὸ ἔργον ποὺ μᾶς ἀνέθεσε ἡ Πατρὶς δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη. Πρέπει νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν ὠθοῦντες καὶ ἀνατρέποντες πᾶσαν προσπάθειάν του μέχρις ὅτου τὸν ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν. Μόνον οὕτω θὰ ἡσυχάσωμεν διὰ πάντα. Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην πρέπει ὅλοι μας, βαθμοφόροι καὶ στρατιῶται, νὰ πολεμήσωμεν δραστήρια καὶ μὲ αὐτοθυσίαν μέχρις ἐξαντλήσεως ἢ θανάτου.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' ἐμοῦ τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος εἶχον συμβῆ τὰ κάτωθι πολεμικὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν εὐθύνης του:

Εἰς τὴν στενωπὸν ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ οὐδεμία πρόοδος σημειοῦται. Ἕνεκα τούτου ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13361) 23-11-40 Διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἧς τῷ καθίστανται γνωστά: «... αἱ ἐνέργειαι ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΛΑΙΑ — ΚΑΚΑΒΙΑ δὲν φαίνονται ἐξελισσόμεναι μὲ ἀνάλογον ρυθμὸν πρὸς τὰς λοιπὰς κατευθύνσεις. Ἐὰν νομίζητε, δύνασθε νὰ ἐνισχύσητε ταύτην, ὥστε ἀποδώση ταχέως. Ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα ἐπιδράσωσιν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκ ΦΙΛΙΑΤΩΝ πρὸς Βορρᾶν ἐνεργείας».

Εἰς τὸν τομέα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ τὸ ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ἐπιτυγχάνει νὰ διαβῆ τὸν ΚΑΛΑΜΑΝ ποταμόν. Ἀλλὰ ἡ ἐν γένει ἐξέλιξις τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ βραδύνει καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνέπλεξε καὶ τὴν ΙΙΙην Μεραρχίαν νοτίως τῆς ἁμαξιτῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἥτις προώθησεν τμήματά της πέραν τοῦ ΞΕΡΙΑ ποταμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Ἡ VIII Μεραρχία ὅμως φαίνεται καθηλωμένη πρὸ τῆς μεθοριακῆς περιοχῆς ὑψ. 669 (Β. ΚΑΚΑΒΙΑΣ) — Δάσος ΜΠΟΝΑ, δεξιώτερα δὲ ταύτης ἡ ΙΙ Μεραρχία ἐπίσης δὲν σημειοῖ πρόοδον. Διὰ τοῦτο ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 13430) 25-11-40 διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἧς τῷ γνωρίζονται: «...ἡ παρὰ τὴν Α.Π. 13361) 23-11-40 Διαταγὴν (ὅρα ἀνωτέρω) σημειουμένη γενικῶς βραδύτης ἐνεργείας σας καὶ ἰδιαίτατα ἐπὶ κατευθύνσεως ΚΑΚΑΒΙΑΣ τελείως ἀπαράδεκτος. Ἀναμένω διὰ τελευταίαν φορὰν ἀποτελέσματα ἐνεργείας σας, πρὶν καταλογίσω ὁριστικὰς εὐθύνας». Ἀλλ' ἡ στασιμότης τῆς καταστάσεως ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ 5 ἡμέρας ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13565) 29-11-40 Διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Α΄ Σ. Στρατοῦ: «... Σημειουμένη ἐνέργεια τοῦ Σ. Στρατοῦ χλιαρά, δυναμένη νὰ χαρακτηρισθῆ αὐτόχρημα ἀδράνεια. Δραστηρία ἐνέργεια ἐπιβαλλομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐπανειλημμένως διετάχθη, ἐφιστῶ προσοχήν σας ὅτι ἀπέναντί μου εἶσθε μόνος ὑπεύθυνος, καθ' ὅσον δύνασθε ἀπέναντι ὑποτεταγμένων διοικήσεων νὰ λάβητε πᾶν ἀναγκαῖον μέτρον». Ἡ βραδύτης διὰ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς ὑψ. 669 ἠνάγκασε τὸν ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ εὑρισκόμενον Ἀρχιστράτηγον νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ΕΛΑΙΑΝ τὸν Διοικητὴν τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ, τὸν Διοικητὴν τῆς VIIIης Μεραρχίας, τοὺς ἐπιτελάρχας των κλπ., νὰ παρατηρήσῃ τὴν σημειουμένην ἐπιβλαβεστάτην καθυστέρησιν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τάχιστα ἀποτελέσματα. Τελικῶς μετὰ πολυήμερον καθήλωσιν τῆς VIIIης Μεραρχίας πρὸ τοῦ ὑψ. 669 ΚΑΚΑΒΙΑ καὶ κατόπιν προωθήσεως τῆς ΙΙας Μεραρχίας πρὸς ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ, πίπτει τὸ 669 καὶ οὕτω διανοίγεται ὁ πεδινὸς διάδρομος τοῦ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ, εἰς περιοχὴν ΔΟΛΙΑΝΑ — ΒΡΥΣΗ Πασσᾶ, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου, IV Μεραρχία τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον μόλις τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερβῆ τὴν ἐγκαρσίαν ΚΑ-

ΚΑΒΙΑ — Ἅγιοι ΣΑΡΑΝΤΑ, νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν VIIην Μεραρχίαν καὶ τὸ ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.

Ἡ ἀντικατάστασις αὕτη συνετελέσθη καὶ οὕτω τὸ Σῶμα Στρατοῦ εὑρέθη, ὅταν παρέλαβον τὴν Διοίκησιν τούτου (τὴν 11ην Δεκεμβρίου), μὲ τήν, ἐν τῇ ἀμέσως κατωτέρω παραγράφῳ, ἀναπτυσσομένην ΔΙΑΤΑΞΙΝ. Κατὰ τὴν λῆψιν τῆς διατάξεως ταύτης, ἐνεργηθείσης πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ παρ᾿ ἐμοῦ, προέκυψαν αἱ κάτωθι καθυστερήσεις (ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς προμνησθείσης ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου).

α΄) Καθυστέρησις τῆς VIIIης Μεραρχίας, ἀφ᾿ ἑνὸς πρὸ τῆς στενωποῦ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ καὶ ἀφ᾿ ἑτέρου πρὸ τῆς περιοχῆς ὑψ. 669 — ΚΑΚΑΒΙΑ. Ἡ πρώτη μάλιστα ἐπέδρασεν ἐμμέσως καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐχθρὸς προσεκόμισε νέας δυνάμεις εἰς περιοχὴν ΚΑΚΑΒΙΑΣ.

β΄) Καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἀντικατασταθῇ ἡ VIII Μεραρχία ὑπὸ τῆς IVης. Πράγματι ἡ VIII Μεραρχία ἐνεφάνισε σημαντικὴν μείωσιν μαχητικότητος, χωρὶς τοῦτο νὰ δικαιολογῆται ἐκ τῶν ἀπωλειῶν της. Ἀπόδειξις τούτου ἔστω ὅτι, Σύνταγμα τῆς Μεραρχίας ταύτης, μὴ ἀντικατασταθὲν καὶ συνεχίσαν μέχρι πέρατος τὴν προσπάθειάν του (ἐνσωματωθὲν εἰς τὴν IIIην Μεραρχίαν), ἤχθη μέχρι τοῦ βορειοτάτου σημείου, εἰς ὃ προωθήθη ἡ προχώρησις (Κοιλὰς ΣΟΥΣΙΤΣΑ).

γ΄) Ἐπιβράδυνσις προελθοῦσα ἐκ τῆς μετατοπίσεως τῆς IIIης Μεραρχίας ἐκ τῆς προτέρας ζώνης της, εἰς τὴν παραλιακὴν τοιαύτην (τὴν τέως ἀποσπάσματος ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ), ἀντικατασταθεῖσα εἰς τὸ Δυτικὸν τμῆμα τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΙΝΟΥ ὑπὸ τῆς IVης Μεραρχίας.

δ΄) Καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ ὄγκου τῆς IIας Μεραρχίας εἰς τὴν κοιλάδα ΑΩΟΥ καὶ εἶτα ἐκ τῆς ἐπαναφορᾶς της εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΧΑ.

ε΄) Καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς βραδύτητος τῆς ἐνεργείας τῆς ἰδίας Μεραρχίας ἐν τῇ κοιλάδι ΣΟΥΧΑ, ἥτις συνετέλεσεν ἐμμέσως εἰς τὴν πρὸ τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ καθήλωσιν τῆς VIIIης Μεραρχίας.

στ΄) Καθυστέρησις ἐν τῇ κινήσει πρὸς ἐκμετάλλευσιν, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ. Παρομοία καθυστέρησις ἐν τῇ κοιλάδι ΖΑΓΟΡΙΑ. Οὕτω διὰ βάθος ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δρίνου 35—40 χιλ. ἐδαπανήθη ὁ χρόνος ἀπὸ 4ης Δεκεμβρίου μέχρι 11ης Δεκεμβρίου, 7—8 ἐν συνόλῳ ἡμερῶν μὲ μέσον ρυθμὸν προχωρήσεως 5 χιλ. τὴν ἡμέραν!!!, ἐχθροῦ μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ ἄνω χώρῳ.

Εὐκόλως συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων ὅτι, ἂν τὸ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Δεμέστιχαν Α΄ Σῶμα Στρατοῦ ἀπέρριπτε τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Μεθορίου, ἐντὸς τῆς 22ας Νοεμ-

δρίου, καθ' ἣν πρὸς Βορρᾶν ἐπετεύχθη ἡ πτῶσις τῆς ΜΟΡΟΒΑ, θὰ ἠδύνατο τοῦτο ἀπολύτως νὰ ἀχθῇ εἰς ΑΥΛΩΝΑ.

α΄) διότι ἔναντί του δὲν εἶχε παρὰ τὰς παλαιὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ αἵτινες ἦσαν λίαν συντετριμμέναι καὶ καταπεπονημέναι, ἐνῶ αἱ ὑπ' αὐτὸν Μεραρχίαι καὶ ἰδίᾳ ἡ ΙΙη καὶ ΙVη ἦσαν νωπαὶ καὶ ἄνευ προηγουμένων ἀγώνων.

β΄) διότι ὁ καιρὸς ἦτο λίαν εὐνοϊκὸς (ὁ δριμὺς χειμὼν ἤρξατο ἀπὸ 14ης Δεκεμβρίου).

γ΄) διότι αἱ μεγάλαι ἐχθρικαὶ ἐνισχύσεις ἐπενέβησαν μετὰ τὴν 10ην Δεκεμβρίου.

Ἡ ἀδικαιολόγητος, ὡς καὶ ἐκ τῶν προμνησθεισῶν Διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐξάγεται, βραδύτης ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δαπανήσαντος τὸν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου μέχρι 4 Δεκεμβρίου χρόνον (17—20 περίπου ἡμέρας) εἰς τὴν ἀπώθησιν οὐχὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ τῶν ὀπισθοφυλακῶν του, πέραν τῆς μεθορίου, ἐπέφερε τὴν 10ην Δεκεμβρίου τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δεμέστιχα διὰ τοῦ ὑποφαινομένου. Ἀλλὰ ἡ ἀντικατάστασις αὕτη ἐγένετο ἀργά, διότι κατὰ τὸν ἄνω χρόνον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη εὐρέως, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν οὗτος ἀνετρέπετο ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τῆς ὠργανωμένης τοποθεσίας ΧΕΙΜΑΡΑ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ κλπ., εὑρέθην ἀπὸ 10—30 Δεκεμβρίου οὐ μόνον πρὸ τῆς παλαιᾶς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ πρὸ 25—30 νέων ταγμάτων τοῦ ἐχθροῦ, ἀντιμετωπίσαντες, προοδευτικῶς, μέχρι 5ης Φεβρουαρίου 1941 πλέον τῶν 10 ἐχθρικῶν Μεραρχιῶν, συνολικῆς δυνάμεως ὑπὲρ τὰ 73 τάγματα (*), ὁ δὲ καιρὸς εἶχε μετατραπῆ εἰς ἀγρίαν χιονοθύελλαν, δημιουργήσας ἐπὶ μιᾶς μόνον Μεραρχίας (τῆς ΙVης) πλέον τῶν 3500 χιονοπλήκτων ὁπλιτῶν καὶ Ἀξιωματικῶν.

(*) Σημείωσις: Τὸ Α΄ Σ. Στρατοῦ ἀντιμετώπισε προοδευτικῶς διὰ τῶν 4)12 Μεραρχιῶν του (ΙΙ—ΙΙΙ—ΙV—VIII — ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ καὶ ἓν μηχανοκίνητον Σύνταγμα δυνάμεως 500—600 ἀνδρῶν) τὰς κάτωθι Ἰταλικὰς Μεραρχίας: 1) Ἀκουΐ, 2) Τζούλια, 3) Μπρενέρο, 4) Μοδένα, 5) Φερράρε, 6) Σιένα, 7) Τριντετσίνα, 8) ΙV Κούνεο, 9) Λενιάνο, 10) Καψάλε (ἐσημειώθησαν τμήματα αὐτῆς), 11) Κενταύρων (Μηχανοκίνητος) καὶ πληθὺν ἀνεξαρτήτων ταγμάτων (Φασιστῶν καὶ ἄλλων ὀνομασιῶν). Ἡ δύναμις ἑκάστης Μεραρχίας ἦτο 8—12 ταγμάτων καὶ μεγαλυτέρα ἔτι, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῆς ζώνης ἐνεργείας, ἢ τοῦ τομέως, ὃν ἠμύνετο. Οὕτω ἡ Μεραρχία Μοδένης διέθετεν, ὡς προκύπτει ἐξ ἀνευρεθεισῶν διαταγῶν της: Τὴν 30ην Δεκεμβρίου τὸ 18ον Πεζικὸν Σύνταγμα, τὸ 3ον Γρεναδιέρων, τὸ 352 Πεζικόν, τὸ ΙΙΙ)42 Τάγμα μελανοχιτώνων, τὸ 82ον τάγμα μελανοχιτώνων, τὸ τάγμα Ταγματάρχου Γκαρζεδέρε, ἤτοι 13 τάγματα. Τὴν 6ην Ἰανουαρίου (ὡς προκύπτει ἐκ Διαταγῆς τῆς 8-1-41) διέθετε τὰς ἄνω Μονάδας καὶ ἐπὶ πλέον τὸ 42 Πεζικόν, σὺν λόχῳ σχηματισμοῦ Λοχ. Βελαιφόρε, ἤτοι 15 τάγματα καὶ πλέον. Κατὰ συνέπειαν, ἄν, ὡς μέσην δύναμιν ἑκάστης Μεραρχίας, θεωρήσωμεν 8—9 τάγματα, ἔχομεν 75—80 τάγματα ἔναντι 39—40 ἡμετέρων ἐξ ὧν ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Σώμ. Στρατοῦ ἦσαν μόνον τὰ 30.

II.— ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ Α΄ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ, ΚΑΘ' ΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΤΟΥ (ΤΗΝ 11ην ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ). ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΑΧΗΣ

α΄) Διάταξις:

Τρεῖς Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ μάχης μὲ τὴν ἀκόλουθον τάξιν ἐκ θαλάσσης μέχρι ΑΩΟΥ.

— ΙΙΙ Μεραρχία σὺν Σύνταγμα μὲ δεξιὸν ὅριον: ΠΑΠΑΣ ὄρος — ΠΛΙΕΣΤΕΒΙΤΣΑ (1738) — ΣΜΥΒΙΝΑ (1601), ἀντικαθιστῶσα τὸ Ἀπόσπασμα Θεσπρωτίας, τὸ ἀπόσπασμα Τσακαλώτου καὶ τὴν Δ.Ο. Ἀναγνωρίσεως.

— IV Μεραρχία μὲ δεξιὸν ὅριον: ΠΙΤΣΑΡΙ (χωρίον) — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ (1580) — ΝΤΟΥΝΤΙΧΕ.

— ΙΙ Μεραρχία μὲ δεξιὸν ὅριον: ΑΩΟΣ.

— VIII Μεραρχία εἰς περιοχὴν ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ — ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ (εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

Ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΙΓΚΕΡΑΣΙ (παραλιακὸς τομεύς), (εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

β΄) Κατεχομένη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φιλίων τμημάτων ἐκ θαλάσσης μέχρι ΑΩΟΥ ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν: ΜΠΟΡΣΙ χωρίον — ΦΤΕΡΑ — ΓΚΟΛΕΜΙ χωρίον — ΠΙΤΣΑΡΙ χωρίον — ΣΤΕΠΕΖΑ χωρίον — μεταξὺ ΛΑΜΠΟΒΑΣ καὶ ΧΟΡΜΟΒΑΣ χωρίων — Νοτίως ΜΕΛΙΣΟΒΑΣ χωρίον — ΓΚΡΑΜΠΟΝΑ χωρίον.

γ΄) Ἀποστολὴ (ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν Α.Π. 13405) 24-11-40 ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου). Ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἡ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς στενωποῦ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ καὶ τῆς περιοχῆς ὑψ. 669 ΚΑΚΑΒΙΑΣ τοιαύτη ἔχουσα οὕτω: «Προχώρησις ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΕΛΑΙΑ — ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ μὲ ἐνέργειαν κυρίως διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του, τῆς ἐνεργείας τοῦ δεξιοῦ του ἐξελισσομένης ἐν στενῷ συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β΄ Σ. Σ. Στρατοῦ». Εἰς τὰς ἰδίας ὁδηγίας ἀναγράφεται: «Δὲν ὁρίζεται ὁριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ὅριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων ἐπιτρέπουσι πλείστας ἐλπίδας, ἐφ' ὅσον αἱ Διοικήσεις κατορθώσωσι νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον.

Ἐκ τῆς τοιαύτης διατυπώσεως προκύπτει ὅτι ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἐνήργει ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἄνευ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ ἐσκέπτετο νὰ σταματήσῃ ταύτας, οὐχὶ ἐπὶ οἵας τοποθεσίας ἤθελε καὶ συνέφερεν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου ἡ καιρικὴ κατάστασις θὰ ἐπέβαλεν τοῦτο! Ἐν τούτοις εἰς τὰς προθέσεις της, εἰς τὰς ἰδίας ὁδηγίας ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν

της «... νὰ ἐξασφαλίση τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν τῶν ἁμαξιτῶν Κορυτσᾶς — Λεσκοβίκι καὶ Ἅγ. Σαράντα — Κακαβιὰ καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιθυμητὸς ἐξασφαλιστέος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά). Ὀρεινοὶ ὄγκοι ΜΑΛΙΓΚΕΡ (Δ. ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ) — ΓΚΟΡΙΕ (Β. Α. ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ) — ΜΑΛΙ ΚΟΚΟ·Ι·ΚΑ (Β. καὶ Β. Α. ΠΡΕΜΕΤΗΣ).

Κατὰ συνέπειαν ὁ ἀντιστοιχῶν εἰς τὸ Α.Σ. Στρατοῦ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς (κατάληψις ὀρεινῶν ὄγκων ΜΑΛΙΓΚΕΡ καὶ ΓΚΟΡΙΕ) εἶχε καταληφθῆ τὴν 11ην Δεκεμβρίου, ὅταν παρέλαβον τὸ Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἔμενεν τοῦτο ἄνευ περαιτέρω ἀποστολῆς!!...

Οὐχ' ἧττον, βλέπων τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς τοποθεσίας ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑ·Ι·Τ, ἥτις δεσπόζει τῶν κοιλάδων ΒΕΛΙΤΣΑ (Γαρδικιώτη) καὶ ΔΡΙΝΑ (ὅρα κατωτέρω παράγραφον «ἔδαφος») διέταξα, καίτοι ἦτο ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς, τὴν κατάληψιν ταύτης, πρᾶγμα ὅπερ καὶ συνετελέσθη, μετὰ ἀρκετὰ ἐπίμονον ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ.

δ') Σ. Δ. καὶ Διαβιβάσεις.

α') Σ.Δ.

Σώματος Στρατοῦ εἰς Ζίτσαν (100 χιλιομ. καὶ πλέον ὄπισθεν γραμμῆς μάχης)!!!

— III Μεραρχία εἰς Νιβίτσα Μπούμπαρι.

— IV Μεραρχία εἰς Γκορίτσανι (25 — 30 χιλ. ὀπίσω γραμμῆς μάχης).

— II Μεραρχία εἰς Δουσσάτι, ὅπου ἔδει νὰ ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ 11 Δεκεμβρίου. Ἐν τούτοις μεταβὰς τὴν 13ην Δεκεμβρίου εἰς Ἀργυρόκαστρον, καὶ ἑτοιμαζόμενος νὰ μεταβῶ ἔφιππος εἰς Δουσσάτι πρὸς συνάντησιν τοῦ Μεράρχου, ἔμαθον ὅτι οὗτος δὲν εὑρίσκετο εἰς Δουσσάτι, ἀλλ' ἐν κινήσει ἀπὸ ΣΕΓΚΟΠΟΥΛΙ πρὸς Δουσσάτι (15—30 χιλ. ὄπισθεν γραμμῆς μάχης).

β') Διαβιβάσεις

— Τηλεφωνικαὶ τοιαῦται δὲν ὑφίσταντο πρὸς οὐδεμίαν Μεραρχίαν.

— Ἀσυρμάτου ὑφίσταντο, ἀλλ' ἐλειτούργουν πλημμελῶς, λόγῳ κακοκαιρίας.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς εἰδικῆς καταστάσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ τοῦ ἐπεβάλλετο, κατὰ τὴν κρίσιν μου.

α') Ἡ συμπλησίασις τῶν Σταθμῶν Διοικήσεως ὅλων ἀνεξαιρέτως πρὸς τὴν γραμμὴν μάχης.

Πρὸς τοῦτο διέταξα τὴν ἄμεσον μετατόπισιν.

— Τοῦ Σ.Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀρχικῶς εἰς ΠΩΓΩΝΙΟΝ, ἔνθα προπαρασκευάζετο τοιοῦτος καὶ ἀμέσως, ἀπὸ καταλήψεως κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ, εἰς ΔΕΡΒΙΣΑΝΗΝ.

— Τῆς IVης Μεραρχίας εἰς ΓΑΡΔΙΚΙ ἢ ΖΟΥΛΙΑΤΙ.

— Τῆς IIης Μεραρχίας εἰς ΕΡΙΝΔΙ.

β') Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ τηλεφωνικοῦ συνδέσμου πρὸς τὰς Μεραρχίας.

Πρὸς τοῦτο ἐκάλεσα τὸν Διοικητὴν τῶν Μέσων Διαβιβάσεων καὶ τὸν ἠπείλησα δι' ἀντικαταστάσεως, ἂν ἐντὸς 2 ἡμερῶν δὲν ἀποκαταστήση τὸν τηλεφω-

νικὸν σύνδεσμον πρὸς τὰς Μεραρχίας. Εἰς διαμαρτυρίας του ὅτι στερεῖται προσωπικοῦ δὲν ἐνέδωσα, ἀλλὰ τὸν ἐπληροφόρησα ὅτι εἰς τὴν Ὁμάδα Μεραρχιῶν Κ., δὲν ἀπώλεσα τὸν τηλεφωνικὸν σύνδεσμον οὐδ' ἐπὶ στιγμήν, καίτοι ὁ ἄξων τῶν διαβιβάσεων διήρχετο διὰ ΜΟΡΟΒΑ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ οὐχὶ ὅπως ἐνταῦθα διὰ κοιλάδων καὶ παραλιακῆς ζώνης, ἔνθα ὑπάρχει πληθὺς ἐγκατεστημένων μονίμων πολυποικίλων γραμμῶν. Κατόπιν τούτων ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος ἐπετεύχθη ἐντὸς 2 ἡμερῶν.

γ΄) Κατὰ τὸν ἄνω χρόνον διέταξα τὸν ἐπιτελάρχην ν' ἀποστέλλῃ ἀνὰ ἕνα ἐπιτελῆ καθ' ἡμέραν πρὸς ἑκάστην τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, ἵνα μεταβιβάζῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Σώματος καὶ ἐπιστρέφων τὸ ἑσπέρας νὰ μεταφέρῃ ἀναφοράς, αἰτήσεις, Δελτίον Στρατιωτικῆς Καταστάσεως καὶ ἀναφορὰς πληροφοριῶν τῶν Μεραρχιῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο κατεδείχθη λίαν τελεσφόρον καὶ ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν τηλεφωνικῶν διαβιβάσεων.

III.— ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΧΗΣ

Τὰ ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης γεγονότα ἐξειλίχθησαν ὡς ἑξῆς:

11 Δεκεμβρίου

1) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Τηρεῖ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

2 ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ 12ον Σ.Π. ἀφιχθὲν εἰς ΠΙΚΕΡΑΣΙ διετάχθη, λόγῳ μεγάλης κακοκαιρίας, ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποσπάσματος ΛΙΟΥΜΠΑ διὰ τὴν νύκτα 12—13 Δεκεμβρίου.

Μὲ τὸ ἀπόσπασμα ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΥ καὶ Α.Ο.Α. (περιοχὴ ΤΑΤΕΖΑΤΙ) οὐδεὶς σύνδεσμος ἐπετεύχθη λόγῳ κακοκαιρίας.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ IV Ο.Α. κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΟΛΕΜΙ συλλαβοῦσα αἰχμαλώτους τινας.

Τὸ δεξιὸν συγκρότημα ἀπωθῆσαν ἐλαφρὰ ἐχθρικὰ τμήματα κατέλαβε τὸν αὐχένα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ καὶ τὰ ὑψώματα ἀμέσως Ν. ΜΑΛΙ — ΣΠΑΤ (ὑψ. 1500).

Τὸ κεντρικὸν συγκρότημα ἐξερευνῆσαν τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα ΜΑΛΙ — ΓΚΙΕΡ ἤρξατο συγκεντρούμενον εἰς τὴν περιοχὴν ΜΑΣΚΟΥΛΕΡΙ — ΤΣΕΠΟΥΝΑ ὡς ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας.

Τὸ ἀριστερὸν συγκρότημα ἐσυνέχισεν τὴν κίνησιν μὴ διαπιστωθείσης τῆς γραμμῆς, ἐφ' ἧς ἔφθασε.

Ἡ Μεραρχία διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 773) 11-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ καταλάβη τὸ ΣΚΙΜΟΒΙΚ καὶ νὰ βάλη διὰ Πυροβολικοῦ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ καὶ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ καὶ εἶτα νὰ ἐνεργήση πρὸς κατάληψιν ΠΡΟΓΚΟΥΝΑΤΙ — ΛΕΝΤΟΥΣΙ.

5) ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια λόγῳ χιονοθυέλλης.

6) ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) ΓΕΝΙΚΑ

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐνέσκηψε σφοδροτάτη χιονοθύελλα καθιστῶσα προβληματικὴν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ παραμονὴν τῶν τμημάτων.

12 Δεκεμβρίου

1) ΜΕΤΑΣΤΑΘΜΕΥΣΙΣ ΤΟΥ Σ.Δ.Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΙΣ ΠΩΓΩΝΙΟΝ

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Τὴν ἑσπέραν ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας.

3) ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ Α.Ο.Α. κατέχει τὴν γραμμὴν ΦΤΕΡΑ — ΤΖΟΡΑ ἐν ἐπαφῇ πρὸς ἐχθρὸν κατέχοντα τὸν αὐχένα ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν συγκρότημα βοηθούμενον ὑπὸ τῆς IV Ο.Α. κατέλαβε κατόπιν ἀγῶνος τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα Δ. ΜΑΛΙ — ΣΠΑΤ, συλλαβὸν αἰχμαλώτους.

Ἀριστερὸν συγκρότημα ἔφθασε εἰς περιοχὴν ΓΚΟΛΕΜΙ συνδεθὲν μὲ τὸ δεξιὸν συγκρότημα.

Τὰ εἰς ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ ΑΓΑ·Ι·Τ τμήματα ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἀποσπάσματος τῆς ΙΙης Μεραρχίας.

5) ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐνίσχυσε τὸ εἰς ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑ·Ι·Τ ἀπόσπασμα δι' ἑνὸς εἰσέτι Τάγματος καὶ μιᾶς Ὀρεινῆς Πυροβολαρχίας.

Ἀποστολὴ τοῦ ἀποσπάσματος: «Ἐξασφάλισις τῆς κατοχῆς τῶν ὑψωμάτων 1580—1410 καὶ δυνατότης ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως 1580 — ΛΙΟΥΖΑΤΙ».

Ἀναγνώρισις κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐβλήθη ὑπὸ πυρῶν Πεζικοῦ καὶ Ὅλμων ἐκ τοῦ Ἀντερείσματος Ν. Α. ΛΙΟΥΖΑΤΙ. Διεπιστώθη πλήρης καταστροφὴ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου τῆς Μεραρχίας οὐδεμία ἐνέργεια.

Πρὸς τὴν Μεραρχίαν ἐστάλη ἡ κατωτέρω Διαταγή:

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Δ.Ε. 75

ΔΙΑΤΑΓΗ

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ ΚΑΙ ΕΦ. ΜΟΙΡΑΝ ΠΟΛΥΒΟΛΩΝ

Προώθησις Ἐφίππου Μοίρας Πολυβόλων εἰς ΣΤΑΠΙΤΖΑ — ΡΟΥ·Ι·ΝΕΡΙ διαταχθεῖσα προφορικῶς, ἐγκρίνεται διὰ παρούσης στόπ.

Πληροφορῶ Ἔφιππον Μοῖραν Πολυβόλων ὅτι αὐχὴν ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατελήφθη ὑπὸ φιλίων ἐνεργούντων πρὸς ΜΠΕΝΖΙΑ στόπ.

Τμήματα ΙΙ Μεραρχίας ἐνεργοῦσι πρὸς ΧΟΡΝΟΒΑ — ΛΕΚΝΙ — ΚΟΝΤΡΑ στόπ.

Ἀπὸ λήψεως παρούσης Ἔφιππος Μοῖρα ὑπάγεται ὑπὸ ΙΙ Μεραρχίαν στόπ.

Ἀπὸ λήψεως Ἐφίππου Μοίρας Πολυβόλων: Προώθησις καὶ κατάληψις ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἐν συνδέσμῳ μὲ ἑκατέρωθεν ἐνεργοῦντα τμήματα.

ΙΙ Μεραρχία θέτουσα, ὡς διετάχθη, ὑπὸ πυρὰ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐνεργήσῃ πρὸς ὁριστικὴν κατάληψίν του.

Σ.Δ. 12 Δεκεμβρίου 1940
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

6) ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ χιονοθύελλα ἐξακολουθεῖ τὸ ψῦχος δριμύτατον.

13 Δεκεμβρίου

1) Μετάβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ καὶ συνάντησις τούτου μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV Μεραρχίας.

Ὁ Διοικητὴς τῆς ΙΙας Μεραρχίας δὲν εὑρίσκετο ὡς προελέχθη εἰς τὸν εἰς ΔΟΣΣΑΤΙ ὁρισθέντα Σ.Δ. ἀλλ' ἐν πορείᾳ πρὸς τὸν τοιοῦτον εἰς ΣΤΕΡΓΟΠΟΥΛΙ. Διετάχθη ὅπως τὴν 10ην ὥραν τῆς ἑπομένης εὑρίσκεται εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ πρὸς συνάντησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ.

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τῆς ΙΙ Μεραρχίας συνεκέντρωσε τὰ Τμήματά του εἰς τοὺς καθορισθέντας χώρους (Περιοχὴ ΦΟΙΝΙΚΗΣ — Ν. Δ. ΝΤΕΛΒΙΝΑ).

3) ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ καὶ Νοτίως καὶ ἐπὶ γραμμῆς 2 χιλ. Β. ΤΖΟΡΑ — ΦΤΕΡΑ.

4) IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν συγκρότημα ἀπέκρουσεν ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ΜΑΛΙ - ΣΠΑΤ ὑψώματος. Ἐπιτεθὲν προώθησε τὰς θέσεις καὶ συνέλαβεν 27 αἰχμαλώτους, μετὰ τῶν Ἀξιωματικῶν των.

Ἀριστερὸν συγκρότημα κατέλαβε τὸν αὐχένα Α. ΣΚΙΒΟΒΙΚ.

5) ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε τὸ ὕψ. (Β.Δ. αὐχένος).

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια. Συνάντησις Διοικητοῦ Σώματος μετὰ Διοικητοῦ ΙΙ Μεραρχίας εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ ἐπετεύχθη καὶ ἐγένετο προσανατολισθέντος τοῦ Μεράρχου εἰς προθέσεις Διοικητοῦ Σώματος Στρατοῦ.

6) ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

7) ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύτατον καὶ συνεπείᾳ τούτου ἡ διαρροὴ ὁπλιτῶν λόγῳ κρυοπαγημάτων ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ ἀνησυχητικὴν τροπήν.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη εἰς ὁλόκληρον τὴν ζώνην τοῦ Σ. Στρατοῦ.

IV.— ΣΥΝΕΧΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΝ ΤΩ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

14 Δεκεμβρίου

Ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 13942) 12-12-40 ἀπόρρητοι ὁδηγίαι τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, αἵτινες καθορίζουσιν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ ἑξῆς διὰ τὴν συ-

νέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων: «... α') ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ συνεχίσωμεν διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν ἐκ τῶν μέχρι ἐπιτυχιῶν μας δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὅριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας. β') Ὡς κυρία κατεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων παραμένει ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ. γ') Ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὁρίζεται (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά): Ὄγκος ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ — ΣΕΝΤΕΛΙ — ΝΑΡΙΤΣΑ·Ι· — περιοχὴ ΓΚΛΑΒΑ (ΒΟΣΧΟΠΟΛΙΑ) — ΝΤΟΜΠΡΟΥΣΙΑ, ἐπὶ σκοπῷ διανοίξεως τῆς κοιλάδος τοῦ ΣΟΥΣΙΤΣΑ ποταμοῦ καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ κόμβου ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ. Ἡ κίνησις πραγματοποιηθήσεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13405) 24-11-40 ὁδηγιῶν καθωρίζετο, δηλαδὴ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ Κέντρου, παραμένοντος δὲ ὡς στροφέως τοῦ δεξιοῦ...».

Αἱ ἀποστολαὶ τῶν Μ. Μονάδων καθορίζονται ὡς ἑξῆς:

— Τ.Σ.Δ.Μ. (π.υ.).

— Β' Σ. Στρατοῦ: Κατεύθυνσις ΦΡΑΣΑΡΙ — ΜΠΟΥΖΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ. Κατάληψις τῶν κόμβων ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν βορείως τοῦ στενοῦ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ δι' ὑπερκεράσεως ἐκ Βορρᾶ. Κάλυψις τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ΒΕΡΑΤΙΟΥ, πρὸς ἣν νὰ προωθηθῇ ὅσον τῷ ἀναγκαιοῖ διὰ τὴν κάλυψιν ταύτην.

Α' Σῶμα Στρατοῦ: Κατεύθυνσις ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗ. Κατάληψις καὶ ἐξασφάλισις τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ. Ἐπιζήτησις διανοίξεως τῆς κοιλάδος τοῦ ΣΟΥΣΙΤΣΑ ποταμοῦ.

V.— ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΜΑΧΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

1) Ἀποστολή

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀποστολῆς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις ὅτι:

— Τὴν κυρίαν μου προσπάθειαν πρέπει νὰ τὴν φέρω ἀπὸ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗΝ.

— Διὰ νὰ ἐξασφαλίσω τὸν κόμβον τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἀνάγκη νὰ καταλάβω καὶ νὰ διατηρήσω τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΗΣ καὶ νὰ προωθήσω τμήματα μέχρι ΝΤΟΥΚΑΙ καὶ ΑΩΟΥ. Ἀφ' ἑτέρου τὸ Β' Σ. Στρατοῦ δέον νὰ καταλάβη καὶ νὰ διατηρήση τὸ ΣΕΝΤΕΛΙ διότι ὁ κόμβος ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἀπὸ Β. Α. μόνον διὰ τῆς καταλήψεως καὶ διατηρήσεως τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ ἐξασφαλίζεται. Ἄλλως δὲν καθίσταται ἐκμεταλλεύσιμος, ἡ διὰ Τεπελενίου πρὸς Αὐλῶνα ἁμαξιτὴ ὁδός, διότι τὸ ΤΕΠΕΛΕΝΙ εὑρίσκε-

ται ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν κατεχόντων τὰς Δ. καὶ Β.Δ. κλιτεῖς τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ ἐχθρικῶν τμημάτων, προστατευομένων καὶ ἀσφαλιζομένων διὰ τοῦ ἔμπροσθεν αὐτῶν κωλύμματος, τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ. Ἄρα ἡ ἀποστολή μου διὰ νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας, δὲν ἐξηρτᾶτο μόνον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἐπιτυχῆ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ παραπλεύρου Β΄ Σώματος Στρατοῦ.

Ἰδοὺ ἓν πρῶτον ἐλάττωμα εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πραγμάτωσις τῆς ἀποστολῆς του, ἀνάγκη νὰ συμβάλωσι δύο θελήσεις, δύο ἐνέργειαι μεγάλων Μονάδων, διότι ὁ κόμβος τοῦ Τεπελενίου εὑρίσκετο παρὰ τὸ ὅριον τῆς ζώνης των. Ἀλλὰ ἡ κυρία προσπάθεια τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ, ὡς καθορίζεται εἰς τὴν ἀποστολήν του, δέον νὰ ἀχθῇ δι᾽ ὑπερκεράσεως ἐκ Βορρᾶ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν Βορείως τῶν στενῶν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἤτοι ἦτο ἀποκλίνουσα, ὅπερ τ᾽ αὐτό, οὐχὶ ὑποβοηθητικὴ καὶ καλυπτικὴ τῆς διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἐνεργείας τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἀποστολῆς «ἐπιζήτησις διανοίξεως τῆς κοιλάδος Σουσίτσα» εἶναι ὑπόθεσις ἐξαρτωμένη ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἐπιτυγχάνεται, ἅμα καταληφθῇ τὸ ΚΟΥΤΣΙ χωρίον καὶ προωθηθῶσι τμήματα ἰσχυρὰ πρὸς χωρία ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑ.

2) Ἔδαφος

Α΄. Γενικὴ Στρατηγικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ζώνη τοῦ Σ. Στρατοῦ διασχίζεται ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τριῶν στενῶν καὶ λίαν ἐπιμήκων ὀροσειρῶν.

— Τῆς ΜΑΛΙ ΓΚΕΡΙ.

— Τῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ.

— Τῆς ΔΕΜΠΕΛΙ.

Ἐκ τούτων αἱ δύο πρῶται διατέμνονται ὑπὸ καθέτου ὀροσειρᾶς ΚΑΡΒΕΛΕΣΙ, ὧν αἱ κύριαι κορυφαὶ εἶναι: ΜΑΛΙΤΖΟΡΕ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ.

Ἡ τελευταία αὕτη ὀροσειρά, κάθετος καὶ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς προχωρήσεώς μας οὖσα, δεσπόζει ἐκ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ:

— Τῆς κοιλάδος ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΑ.

— Τῆς κοιλάδος ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑΣ ποτ.).

— Τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΑ.

Κατὰ συνέπειαν ἡ ταχεῖα κατάληψις ταύτης εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς προμνησθείσης ἀποστολῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ διὰ τὰ δύο μέρη τῆς ἀποστολῆς (κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ) — διάνοιξις κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ), διότι, ἐφ᾽ ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατέχει ταύτην, λόγῳ τοῦ ὅτι δεσπόζει τῶν προμνησθεισῶν κοιλάδων, πᾶσα παραμονή, ἢ μεταγενεστέρα ἐξόρμησις ἐκ τούτων τῆς διατάξεώς μας θὰ ἦτο λίαν ἐκτεθειμένη.

Β'. Κατευθύνσεις στρατηγικῆς ἐνεργείας εἰς τὸ προμνησθὲν ἔδαφος διακρίνομεν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ:

— Τὴν παραλιακὴν (κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς).

— Τὴν ἀπὸ περιοχῆς ΚΟΝΙΑΚ διὰ ΦΤΕΡΗΣ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ καὶ ΚΑΛΑΡΙΤΙ.

— Τὴν ἀπὸ ΦΤΕΡΗ — ΠΑΠΑΔΙΑ — ὑψ. 1000 — ΝΙΒΙΤΣΑ χωρίον — ΣΑΛΑΡΙΑ χωρίον.

— Τὴν ἀπὸ κοιλάδος ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑ) δι' αὐχένος ΜΑΛΙΣΠΑΤ πρὸς ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

— Τὴν ἀπὸ περιοχῆς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΗΣ διὰ ΠΙΤΣΑΡΙ πρὸς ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ — ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Τὴν κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Τὴν διὰ ΧΟΡΜΟΒΑΣ πρὸς ΛΕΚΛΙ — ΔΡΑΓΚΟΤΙ.

— Τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ.

Ἐξ ὅλων τούτων ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσιν:

α') Διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς διανοίξεως τῆς κοιλάδος τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ: Ἡ ἀπὸ περιοχῆς ΚΟΝΙΑΚ καὶ ΦΤΕΡΗΣ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑΝ.

β') Διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ κατὰ σειρὰν ἰδιαιτέρας σημασίας, αἱ κατευθύνσεις στρατηγικῆς ἐνεργείας εἶναι:

— Ἡ ἀπὸ περιοχῆς τῆς κοιλάδος τοῦ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ (ΒΕΛΙΤΣΑΣ ποτ.) δι' αὐχένος ΜΑΛΙΣΠΑΤ πρὸς ΝΙΒΙΤΣΑΝ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΝ.

— Ἡ ἀπὸ περιοχῆς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑΣ διὰ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

— Ἡ κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Γ'. Διαδοχικὰς τοποθεσίας, ὧν ἡ κατάληψις θὰ ἐπέτρεπεν τὴν τοποθέτησιν καλῆς διατάξεως καὶ θὰ ἐχρησίμευον ὡς διαδοχικαὶ βάσεις ἐξορμήσεως κατὰ τὴν ἐπιθετικήν μας ταύτην ἐνέργειαν διακρίνομεν (ἀπὸ θαλάσσης πρὸς ΑΩΟΝ):

α') ΣΟΥΠΟΤΙ — ΚΟΝΙΑΚ — ΠΡΟΝΙΓΚΙ (χωρίον) — Μονὴ ΤΣΕΠΑ — ΠΑΛΗΟΚΑΣΤΡΙ — ΤΣΑΓΙΟΥΠΙ — ΧΟΣΤΟΒΛΗ (χωρίον) — ΓΚΡΑΜΠΟΒΕ (χωρίον).

β') ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ — ΜΑΛΙ - Ε - ΚΙΕΠΑΡΟΤ — ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ — ΚΟΝΤΡΑ (χωρίον).

γ') ΧΕΙΜΑΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΝΤΟΥΤΙΧΕ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

δ') ΔΡΥΜΑΔΕΣ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ — ΜΠΟΛΕΝΑ — Αὐχὴν ΒΕΡΝΙΚΙΟΥ — Αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙ — ΑΩΟΣ.

Δ΄. Ὁδικὴ συγκοινωνία καὶ κατάστασις ἡμιονικῶν:

1) Ἡ ἁμαξιτὴ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Αὕτη ὑπέστη καταστροφὰς ἐκ μέρους τῶν ὑποχωρούντων Ἰταλῶν καὶ κυρίως εἰς τὰς γεφύρας, αἵτινες ἐπεσκευάζοντο δραστηρίως ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Μηχανικοῦ. Αἱ ἐπὶ ταύτης καταστροφαὶ μέχρι γεφύρας ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΟΥ εἶχον ἐπιδιορθωθῆ μέχρι 14ης Δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

2) Ἁμαξιτὴ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΔΕΛΒΙΝΟΥ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ἐπίσης καὶ αὕτη ὑπέστη καταστροφὰς εἰς γεφύρας καὶ μίαν διακοπὴν παρὰ τὸ χωρίον ΓΑΡΔΙΚΙ, ἐπισκευασθείσας ἐντὸς τοῦ ἄνω χρόνου.

3) Ἁμαξιτὴ ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΧΕΙΜΑΡΑ ἦτο εὔχρηστος, τῆς παρὰ τὸ ΜΠΟΡΣΙ γεφύρας μὴ καταστραφείσης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, εἰμὴ ἐν μέρει.

4) Ἡ ἀναγραφομένη ἐπὶ τοῦ χάρτου ἁμαξιτὴ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΗ — ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ μέχρι χωρίου ΤΕΡΜΠΑΤΣΙ δὲν ὑφίστατο, οὐδεμία δὲ πληροφορία σχετικὴ εἶχε δοθῆ ἐκ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Ἡ ὁδὸς αὕτη (μέχρι ΚΑΛΑΡΙΤΙ) κατεσκευάσθη κατάλληλος διὰ τροχόν, ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, χρησιμοποιήσαντος 2.000 ἐργάτας ἐντὸς 40—50 ἡμερῶν (μῆκος πλέον τῶν 25 χιλ.).

Αἱ ἡμιονικαὶ ὁδοί, ἀπρόσφοροι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἡμιόνους ἔτι, ἦσαν εἰς μὲν τὰ ὀρεινὰ ἐδάφη λίαν περιωρισμέναι εἰς ἀριθμὸν καὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ χιόνος πλέον τοῦ μέτρου, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ πλήρεις λάσπης, ἥτις καθίστα τὴν χρησιμοποίησίν των λίαν δυσχερῆ καὶ κοπιώδη διὰ τὰ κτήνη. Χιλιάδες κτηνῶν ἀπώλοντο ἐντὸς τῶν ὁδῶν αὐτῶν, μὴ δυνάμενα ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως νὰ μετατοπίσωσιν ἑαυτὰ ἐκ τῆς μέχρι κοιλίας λάσπης τῆς ὁδοῦ (ἡ κοιλὰς τοῦ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΗΣ καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ ἔγινεν ὁ τάφος ἑκατοντάδων ἂν μὴ χιλιάδων κτηνῶν).

Ε΄. Φύσις τοῦ ἐδάφους καὶ κατάστασις αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων:

Τὸ ἔδαφος κατὰ μῆκος τῶν κορυφογραμμῶν ἦτο πετρῶδες καὶ ἐστερημένον πάσης δασικῆς καλύψεως.

Αἱ κλιτύες τῶν κορυφογραμμῶν ἦσαν πετρώδεις καὶ ἀπότομοι.

Αἱ κοιλάδες ἦσαν στενῆς διατομῆς, χωμάτιναι καὶ λασπώδεις.

Ἅπασαι αἱ θέσεις ὑψομέτρων ἄνω τῶν 500 μ. ἦσαν κατάφορτοι χιόνος, αἱ δὲ ἄνω τῶν 1000 μέτρων ἔφερον τοιαύτη πλέον τοῦ μέτρου.

Τὴν νύκτα ἐμυκῶντο αἱ χιονοθύελλαι.

3) Ἐχθρός

Αἱ περὶ τοῦ ἐχθροῦ πληροφορίαι (τὴν 11ην Δεκεμβρίου) ἦσαν:

α΄) Δυνάμεις, διάταξις καὶ κέντρον βάρους ἐχθρικῶν δυνάμεων:

— Πρὸ ἡμῶν εὑρίσκοντο αἱ παλαιαὶ δυνάμεις, ἤτοι περὶ τὰ 30—35 τάγματα καὶ ἐπὶ πλέον ἀνεξακρίβωτος ἀριθμὸς νωπῶν ταγμάτων, ὧν 3—4 ἐσημειώθησαν ἐν τῇ γραμμῇ μάχης. Ἐπίσης ὑπῆρχον 8 ἴλαι ἐκ τῶν παλαιῶν. Αἱ παλαιαὶ δυνάμεις ἦσαν λίαν δεδοκιμασμέναι ἐκ τῶν προηγουμένων ἀγώνων καὶ μὲ ἠθικὸν λίαν καταπεπτωκός.

— Ἡ διάταξις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἦτο μᾶλλον γραμμικὴ (ἄνευ βάθους — κλιμακώσεως).

— Ἡ κατανομὴ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἦτο ἰσόπυκνος ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων (πρὸς ΣΟΥΣΙΤΣΑ πρὸς ΜΑΛΙΣΠΑΤ, κοιλὰς ΔΡΙΝΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ) μὲ κάποιαν ὑπεροχὴν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν κοιλὰς ΔΡΙΝΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

β΄) Ἐχθρικαὶ ὀργανώσεις:

— Ἐσημειώθησαν αἱ πρῶται ἐχθρικαὶ ὀργανώσεις ἐκ προχείρων ἔργων εἰς περιοχὴν Μπόρσι, ἐξ ἰσχυροτέρων τοιούτων εἰς περιοχὴν ΛΟΥΖΑΤΙ καὶ ΛΕΚΛΙ τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΑ, πρὸ τῶν ὁποίων εἶχε ριφθῆ διπλῆ σειρὰ συρματοπλέγματος.

γ΄) Ἐντύπωσις περὶ ἐχθροῦ:

Ὁ ἐχθρὸς στερεῖται γενικῆς ἐπιθετικῆς ἀξίας, κέκτηται κάποιαν ἀμυντικὴν τοιαύτην, αὐξανομένην, λόγῳ τῶν ὀργανώσεών του ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων καὶ τῆς πολλῆς χιόνος, ἥτις καθιστᾶ ἀχρησιμοποιήτους τὰς δευτερευούσας τοιαύτας καὶ κατὰ συνέπειαν παρακωλύει τὰς τακτικὰς ὑπερκερωτικὰς ἐνεργείας. Ἀνάγκη οὗτος ν' ἀπορριφθῇ τὸ ταχύτερον πέραν τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένης τοποθεσίας, πρὶν ἐνισχυθῇ σοβαρώτερον.

4) Μέσα

Αἱ ἡμέτεραι Μονάδες τῆς γραμμῆς μάχης εὑρίσκοντο εἰς τὸ ὕψος καὶ ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Αὗται, λόγῳ τῶν προηγουμένων ἀγώνων (ἰδίως ἡ ΙΙ Μεραρχία) καὶ τῆς, μετὰ τοὺς μεθοριακοὺς ἀγῶνας, προελάσεως μέσῳ τοῦ λίαν ὀρεινοῦ καὶ χιονοσκεποῦς ἐν τοῖς πλείστοις ἐδάφους, εἶχον κάποιαν χαλάρωσιν εἰς τοὺς ὀργανικοὺς δεσμοὺς καὶ ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν καὶ κλιμάκωσιν, ἀλλὰ ἡ τακτοποίησίς των ἦτο εὔκολος, ὡς ἔχουσαι τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπίσης, διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἡ λῆψις τῆς ἐπιβαλλομένης διατάξεως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθησομένης ἀποστολῆς των, ἦτο ἐφικτὴ ἐντὸς τοῦ λογικοῦ χρόνου. Αἱ συγκοινωνίαι τῶν μετόπισθεν ἀποκαθίσταντο προχείρως καὶ εἶτα μονίμως. Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ ἐκτελοῦντο ἠλαττωμένως, ἀλλ' ἀρκετὰ ἐπαρκῶς. Εἶχε σημειωθῇ ἀρκετὰ σημαντικὴ μείωσις τῶν κτηνῶν ἐκ πληγῶν καὶ τῆς διατροφῆς.

5) Χρόνος

Ὁ παράγων χρόνος εἰς τὰς ὑπὸ μελέτην ἐπιχειρήσεις παρουσιάζετο:

α΄) Διὰ τὴν λῆψιν τῆς διατάξεως.

— Δὲν ἐχρειάζετο ποσῶς τοιοῦτος, δεδομένου ὅτι ἡ διάταξις ἦτο εἰλημμένη καὶ ὅτι αἱ κατὰ τὴν κρίσιν μου τροποποιήσεις θὰ ἐπεζητοῦντο, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν κατευθύνσεων καὶ τῶν ζωνῶν ἐνεργείας.

β΄) Διὰ τὴν διεξαγωγήν.

— Ἡ ἀρξαμένη ἀθλία καιρικὴ κατάστασις ἐδείκνυεν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἔδει ν' ἀρχίσωσι πάραυτα καὶ νὰ διεξαχθῶσιν ἐν συντόμῳ χρόνῳ.

— Ἡ ἀρξαμένη ἀκατάσχετος ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ ἐπέβαλεν ἐπίσης τὴν σύντομον καὶ δραστηρίαν διεξαγωγὴν τούτων πρὶν ἐνισχυθῇ ὑπερβαλόντως.

VI—. ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ Α΄ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ (Προσωπικῶς καὶ ἰδιοχείρως συνταχθέντα παρ' ἐμοῦ)

Ὡς προείπομεν, ὁ καθοριζόμενος εἰς τὸ Α΄ Σ. Στρατοῦ, διὰ τῶν Α. Π. 13948) 12-12-40 ὁδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ληφθεισῶν τὴν 14ην Δεκεμβρίου, ἀντικειμενικὸς σκοπός, εἶχεν ἐν μέρει καταληφθῆ. Εἶχε καταληφθῆ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὸ ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὰς κοιλάδας ΔΡΙΝΑ καὶ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ καὶ διὰ τὴν εὔκολον μετέπειτα ἐξόρμησιν. Ἔμενεν ἀκόμη πρὸς κατάληψιν ὁ ὀρεινὸς ὄγκος ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ καὶ ἡ διάνοιξις τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Βάσει τῆς προμνησθείσης ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, συνέταξα σχέδιον ἐνεργείας, ἐν ᾧ προέβλεπον, οὐ μόνον τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς γενικὰς ἐνεργείας, ἃς θὰ ἐπεχείρει τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αὐλῶνος.

Τοῦ σχεδίου τούτου ἀναγράφομεν ἐνταῦθα περίληψιν ἐπιφυλασσόμενοι νὰ τὸ διατυπώσωμεν, ὡς ἔχει, ὅταν ληφθῇ τὸ ἀλλαχοῦ εὑρισκόμενον ἀρχεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Α΄. ΦΑΣΙΣ

α΄) Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἄμεσος καὶ δραστηρία ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τοῦ αὐχένος ΒΕΡΝΙΚΟΥ (4 χιλ. Νοτίως ΚΕΝΔΕΡΙΤΣΑΣ — ὑψ. 1596). Μεθ' ὅ, καλυπτόμενος ἰσχυρῶς ἀπὸ αὐχένος ΒΕΡΝΙΚΟΥ προώθησις ἰσχυροῦ τμήματος πρὸς χωρίον ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ ΑΩΟΝ πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΝ — ΑΥΛΩΝ.

Κυρία προσπάθεια κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΣΑΛΑΡΙΑ.

Καλυπτικὴ καὶ ὑποβοηθητικὴ ἐπίθεσις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν: ΣΕΦΕΡ—ΑΓΑ·Ι·Τ — ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ. Αὕτη ἐπὶ πλέον θὰ ἀπασχολήση καὶ θὰ ἀγκιστρώση τὰς εἰς περιοχὴν ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἐχθρικὰς δυνάμεις εἰς ὄφελος τοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ.

Ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ΔΡΙΝΑ καὶ ΖΑΓΟΡΙΑ ἐπίθεσις μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν τὸν ροῦν τῶν ἀντιστοίχων ποταμῶν πρὸς ἀπασχόλησιν καὶ ἀγκίστρωσιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ εἰς εὐνοϊκὴν περίπτωσιν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν κοιλάδων τούτων μέχρι ΑΩΟΥ ποταμοῦ.

β΄) Διὰ τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Δραστηρία ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν χωρίου ΚΟΥΤΣΙ καὶ προώθησις εἶτα τμημάτων πρὸς χωρίον ΚΑΛΑΡΙΤΙ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑΝ.

Κυρία προσπάθεια: ΚΟΝΙΑΚ — ΦΤΕΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ.

— Δευτερεύουσα ἐπίθεσις ἐν τῷ παραλιακῷ τμήματι πρὸς ἀγγίστρωσιν καὶ παρακώλυσιν μεταγγίσεως δυνάμεων ἐκ τοῦ τομέως τούτου εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Β΄ ΦΑΣΙΣ (μετὰ ἔγκρισιν Γενικοῦ Στρατηγείου)

Κυρία ἐπίθεσις κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς τῶν χωρίων ΒΕΛΤΣΑ — ΛΕΠΕΝΙΤΣΑ.

Κυρία προσπάθεια: Πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Καλυπτικὴ καὶ ὑποβοηθητικὴ ἐπίθεσις ἀπὸ ΒΕΡΝΙΚΟΥ διὰ ΣΜΟΚΒΙΝΑΣ ποταμοῦ πρὸς ΒΑΚΖΑ εἰς ὄφελος τῆς κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ κυρίας ἐπιθέσεως.

Δευτερεύουσα ἐπίθεσις κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἁμαξιτῆς ἐν τῷ παραλιακῷ τμήματι πρὸς κατάληψιν ΛΟΓΓΑΡΑΣ καὶ παρεμπόδισιν μεταγγίσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Ἐπίθεσις, ἐν συνδέσμῳ μετὰ Β΄ Σώματος Στρατοῦ ἐν τῷ Δυτικῷ τμήματι τοῦ ΑΩΟΥ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΣΑΛΑΡΙΑ — ΜΑΖΑΡΙ, πρὸς κατάληψιν περιοχῆς ΝΑΖΑΡΙ — ΓΚΑΛΙΜΠΑΡΙ.

Γ΄ ΦΑΣΙΣ (μετὰ ἔγκρισιν Γεν. Στρατηγείου)

Ι. Ἐκμετάλλευσις ἐπιτυχίας κατὰ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν ΔΕΜΠΛΑΝΙ — ἐκβολαὶ ΑΩΟΥ πρὸς περίκλεισιν εἰς ΑΥΛΩΝΑ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων δυνάμεων καὶ ὑλικοῦ.

Κάλυψις κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ μέχρι ἐκβολῶν καὶ ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου τοῦ παραλιακοῦ τομέως.

ΙΙ. Διάταξις:

α΄) Ἐν τῇ γραμμῇ μάχης:

Κατὰ σειράν:

III Μεραρχία μὲ δεξιὸν ὅριον: ΓΚΑΛΙΝΕΣ (1500) — ὑψ. 1000 — ΚΟΥΠΤΣ ὕψωμα — Αὐχὴν ΒΕΡΝΙΚΟΥ — ΣΟΡΡΑ (1863) — ΤΑΡΤΑΡΙ (1978) — ΠΕΣΚΟΥΝΙ χωρίον.

— IV Μεραρχία μὲ δεξιὸν ὅριον ΚΟΛΟΝΙΟ χωρίον — ΝΤΟΥΝΤΙΧΕ — ΑΩΟΣ ποταμός.

— II Μεραρχία, σὺν μηχανοκίνητον Σύνταγμα καὶ Τάγμα Πολυβόλων, μὲ δεξιὸν ὅριον ΑΩΟΣ ποταμός, κατὰ τὴν Α' φάσιν, κατὰ δὲ τὴν Β' καὶ Γ' φάσιν ἐφεδρεία ἐν τῇ κατευθύνσει ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΙΑΝΙ, ἑτοίμη νὰ ἐπέμβη κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

β') Ἐφεδρεῖαι

— Ἓν Σύνταγμα τῆς IIIης Μεραρχίας (αὕτη διέθετε 4 Συντάγματα Πεζικοῦ) προσανατολισμένον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ.

— VIII Μεραρχία εἰς περιοχὴν ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΥ καὶ χωρίων Δυτικῶς Δρίνου μέχρι Ἀργυρόκαστρον, ἑτοίμη νὰ ἐπέμβη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν IV καὶ III (τῇ ἐγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου).

— Ἀπόσπασμα ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΜΠΟΥΝΟΡΗ ἕτοιμον νὰ ἐπέμβη ὑπὲρ τῆς IIIης Μεραρχίας.

— Δ.Ο.Α. εἰς περιοχὴν ΔΕΛΒΙΝΟΥ ὑπὲρ IIIης Μεραρχίας.

III. Ἀποστολαὶ

Ὡς αὗται, ἀναλόγως τῆς ζώνης ἐνεργείας των, ἀπορρέουσι δι' ἑκάστην Μονάδα ἐκ τῆς ἰδέας ἐνεργείας διὰ τὴν Α' φάσιν, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἀνάλογα μὲ τὴν διαμορφωθησομένην εἰδικὴν κατάστασιν.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Διὰ τοῦ σχεδίου τούτου, ὅπερ εὑρίσκεται μετὰ τοῦ ἀλλαχοῦ, ὡς ἀνωτέρω προείπομεν, Ἀρχείου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐζητεῖτο ἐν περιλήψει:

α') Νὰ ἐξακριβοῦνται ποῖαι αἱ εἰσερχόμεναι καθ' ἡμέραν δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Ἰδιαιτέρα σημασία:

— Πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

— Πρὸς τὸ ὑψίπεδον τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

— Πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ΔΡΙΝΟΥ.

β') Ἂν, ἐκτὸς τῆς ἀναγνωρισθείσης ἤδη ἐν ἐπαφῇ ὀχυρωμένης τοποθεσίας, ὑπάρχει ἄλλη ὄπισθεν ὠργανωμένη, ἢ ὀργανωθησομένη, καὶ ποῖαι. Ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὰς περιοχάς:

Λογγάρα — Κοῦτσι — Βερνίκου — Σαλάρια — Ντούντιχε πρὸς Τεπελένι.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω σχεδίων ἐξεδόθησαν αἱ σχετικαὶ διαταγαί:

α) Ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ καθοριζομένου ὑπὸ τῶν προμνησθεισῶν Α.Π. 1394) 12-12-40 ὁδηγιῶν τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (Θάλασσα — Μαλιτζόρε — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Γ·Τ).

β) Ἀναζητήσεως τῶν ἐν σχεδίῳ πληροφοριῶν ἀναγραφομένων γενικῶν πληροφοριῶν.

VII.— ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ 14 ΜΕΧΡΙ 19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ (Ὁλοκλήρωσις ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ καὶ ὁδηγία ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 85)

Τὰ γεγονότα κατὰ τὴν 14ην Δεκεμβρίου διεξήχθησαν ὡς ἑξῆς:

1) Μετάβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ καὶ προσανατολισμὸς τῶν Διοικητῶν ΙΙ καὶ ΙV ἐπὶ τῶν προθέσεών του ὡς τὸ ἀνωτέρω σχέδιον ἐνεργείας.

2) ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Συνεκεντρώθη ἐντὸς τῆς 14ης τρέχοντος εἰς τοὺς καθορισθέντας χώρους (περιοχὴ ΦΟΙΝΙΚΗΣ).

3) ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατάστασις ἀμετάβλητος.

Ὡλοκληρώθησαν αἱ ἀναγνωρίσεις διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἀριστεροῦ Συντάγματος.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἰδία εἰς τὸν παραλιακὸν Τομέα.

4) ΙV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν συγκρότημα κατόπιν ἀγῶνος κατέλαβεν τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα ΣΚΙΒΟΒΙΚ καὶ τὸ ὕψ. 1100 Β.Δ. τούτου.

Τὸ δεξιὸν συγκρότημα κατόπιν ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του βορειότερον.

Ἀμφότερα τὰ συγκροτήματα εὑρίσκονται ἐν ἐπαφῇ μετ' ἐχθροῦ, ἐγκατεστημένου ἀμυντικῶς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ν. ΓΚΟΥΜΠΑΡΙ καὶ Ν. καὶ Ν.Α. ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

Εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ δεξιοῦ συγκροτήματος, τάγμα ἐπιτεθὲν τὴν 17ην ὥραν Β. ὑψ. 1500 πρὸς ἀπώθησιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐχθροῦ ἠναγκάσθη, λόγῳ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, νὰ συμπτυχθῇ ἐν ἀταξίᾳ. Ἐπὶ τῶν ἐγκαταληφθεισῶν θέσεων προωθήθησαν Τμήματα τοῦ 8ου Σ.Π. καὶ τῆς ΙV Ο. Α. ἀποκατασταθείσης της διατάξεως.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία λίαν δραστηρία εἰς τὰ μετόπισθεν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν ἀπόσπασμα ἐνεργῆσαν ἐπιθετικῶς, ἐλαχίστην πρόοδον ἐπετέλεσε.

Ἀριστερὸν ἀπόσπασμα (ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΊΤ) ἐνήργησε πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΝ ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια.

ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων. Ἔχει ὑπαχθῆ ὑπὸ τὴν ΙΙαν Μεραρχίαν.

Τὸ Τάγμα Πεζικοῦ τοῦ Ἀντ)κοῦ συγκροτήματος, τὴν ἑσπέραν, ἐκινήθη πρὸς ΠΙΤΣΑΡΙ, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀριστεροῦ ἀποσπάσματος τῆς ΙΙας Μεραρχίας.

ΓΕΝΙΚΑ

Ψῦχος δριμύτατον. Διαρροὴ παγοπλήκτων.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπεστάλησαν πρὸς τὰς Μεραρχίας ΙΙΙ καὶ IV αἱ κατωτέρω διαταγαί:

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Δ. Ε. 76

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

1) ΣΚΙΒΟΒΙΚ κατελήφθη, ὡς καὶ ὑψ. 1000 Β. Δ. ΣΚΙΒΟΒΙΚ.

IV Μεραρχία ἐνεργήσῃ πρὸς ΚΠΟΥΤΣ ὑποστηρίζουσα καὶ καλύπτουσα δεξιόν σας ΣΤΟΠ.

II) Πρὸς ὁλοκλήρωσιν σκοποῦ Δ.Ε. 74) 12-12-40 Διαταγῆς.

Στηρίζοντες ἰσχυρῶς ἀριστερὸν εἰς ΜΠΟΡΣΙ ἐνεργήσητε διὰ δεξιοῦ πρὸς κατάληψιν ΠΑΠΑΘΙΑΣ καὶ ἀποκοπὴν ἁμαξιτῆς ΦΤΕΡΑ — ΚΟΥΤΣΙ.

Μετὰ κατάληψιν ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ προωθηθῆτε πρὸς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν: ΚΟΥΤΣΙ — ὑψ. ΠΙΛΙΟΥΡΙΣ — ΣΚΟΥΤΑΡΑ, ἐνεργοῦντες ἐν τῇ κατευθύνσει: ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ — ΠΙΛΙΟΥΡΙ (1252) ΣΤΟΠ.

Σ.Δ. 14-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Δ.Ε. 77

ΠΡΟΣ ΤΗΝ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ι) Μετὰ κατάληψιν ΣΚΙΒΟΒΙΚ ἐπιδιώξατε ἀποκοπὴν συμπτύξεως ἐχθρικῶν τμημάτων ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ — ΛΕΝΚΤΟΥΣΙ διὰ ἡμιονικῆς πρὸς ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ στόπ.

ΙΙ) Εἰς πρωτοβουλίαν Μεραρχίας ἐπαφίεται προώθησις καὶ ἰσχυρὰ στήριξις ἀριστεροῦ εἰς ΚΠΟΥΤΣ καὶ ἐλαφρῶν στοιχείων πρὸς κατάληψιν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων μεταξὺ ΚΠΟΥΤΣ καὶ ΚΕΝΔΡΣΙΤΣΑ ἀφ' ἑνὸς καὶ ΚΕΝΔΡΣΙΤΣΑΣ καὶ ΓΕΡΟΝΙΤΣΑ ἀφ' ἑτέρου στόπ.

ΙΙΙ) Μεραρχία Τρίτη διετάχθη ἐνεργήσῃ ταυτοχρόνως πρὸς κατεύθυνσιν 1400—ΠΑΠΑΘΙΑ — ΚΠΟΥΤΣ.
Ὑποστηρίξατε καὶ καλύψατε ἐνέργειαν ταύτης — στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

15 Δεκεμβρίου

Μετάβασις τοῦ Διοικητοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς Σ. Δ. ΙΙΙης Μεραρχίας (χωρίον ΝΙΒΙΤΣΑ — ΜΠΟΥΜΠΑΡΙ) καὶ προσανατολισμὸς τοῦ Μεράρχου ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΛΙΟΥΜΠΑ

Τεθὲν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἀνασυγκροτεῖται διὰ τοῦ Λόχου Διαβιβάσεων μεριμνᾷ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τηλ)κῶν γραμμῶν ἀπὸ τῆς γραμμῆς ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ — ΔΕΛΒΙΝΟΝ (ναὶ) μέχρι ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΗΣ καὶ ΦΙΛΙΑΤΩΝ.

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐπίθεσις τοῦ 12ου Σ. Πεζικοῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψ. 613 ΚΗΠΑΡΟ δὲν ἐσημείωσε πρόοδον, λόγῳ σφοδροτάτης ἐχθρικῆς ἀντιδράσεως καὶ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.
Διετάχθη ἡ συνέχισις τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν ἑπομένην.
Τὸ 40όν Σ.Π. (δεξιὸν Συγκρότημα) ἐν στενῇ ἐπαφῇ ἐγγὺς τοῦ αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.
Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριοτάτη.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀπέκρουσε συνεχεῖς μικροαντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐβελτίωσε τὰς κατεχομένας θέσεις.

Ἐχθρικὴ ἀεροπορία ἐσημείωσε μικρὰν δρᾶσιν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Δεξιὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1400 ΔΕΜΠΕΛΙ κατόπιν σκληροτάτου ἀγῶνος.

Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ κατελήφθη τὸ ἀντέρεισμα ΣΤΕΠΙΖΑ — ΡΟΥΚΝΕΝΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου οὐδεμία ἐνέργεια.

ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Ἤχθη πρὸς Βορρᾶν καὶ κατέλαβε θέσεις παρὰ τὸ 17 χιλιομ. (εἰς τὸ ὕψος χωρίου ΧΟΥΝΤΟΥΚΙ), ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς συμπτύξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ.

ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύτατον.

Εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ (IV Μεραρχία) καὶ ἀριστερὸν II Μεραρχίας, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ δεξιοῦ τῆς IIIης Μεραρχίας οἱ παγόπληκτοι αὐξάνονται καθ' ἑκάστην ἐπικινδύνως.

Τὰ κτήνη λόγῳ τοῦ ψύχους καὶ κακῆς διατροφῆς θνήσκουσιν εἰς μέγα βαθμὸν καθ' ἑκάστην.

Πρὸς τὰς Μεραρχίας ἐστάλη ἡ κατωτέρω Διαταγή:

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III
Δ. Ε. 79 Ἀπόρρητος Προσωπική

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

I. Ὁ καθωρισμένος μέχρι τοῦδε ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Σ. Στρατοῦ, κατὰ τὰς συνεχιζομένας ἐπιχειρήσεις, στοιχίζεται δυτικῶς μὲν ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ συγκροτήματος ΜΙΛΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — ΚΠΟΥΤΣ — Ἡμιονικαὶ διαβάσεις ἑκατέρωθεν ΚΕΝΔΕΡΣΙΤΣΑΣ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ ἀνατολικῶς δὲ ΔΡΙΝΟΥ ἐπὶ ΑΩΟΥ.

Ἡ κατάληψις τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας ἐξόρμησιν πρὸς νέαν προσπάθειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασφαλίζει δι' ἡμᾶς μίαν ἰσχυρὰν τοποθεσίαν.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι πᾶσα παρερχομένη ἡμέρα εἰς βάρος τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ τούτου σκοποῦ προσφέρεται θετικῶς εἰς τὸν ἀντίπαλον, παρεχομένης εἰς τοῦτον εὐκαιρίας ἀνασυντάξεως καὶ ἐνδεχομένης ἐνισχύσεώς του.

Ἑπομένως, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπαθείας ὑπὸ τῶν Μονάδων τοῦ

Σ. Στρατοῦ, αἵτινες ὑπερέβησαν καὶ τὰς πλέον αἰσιοδόξους προβλέψεις, ἐπιβάλλεται νὰ συνεχίσωμεν ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης χρονοτριβῆς τὴν ἐνέργειάν μας πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀνωτέρω καθορισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ κειμένου ἄλλως τε ἐγγύτατα τῶν ἤδη κατεχομένων θέσεων.

II) Διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀνωτέρω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἐξεδόθησαν καὶ ἰσχύουσιν αἱ κάτωθι διαταγαί μου:

α΄) Διὰ τὴν III Μεραρχίαν ἡ ὑπ᾽ ἀριθ. Δ.Ε. 74) 12-12-40.

β΄) Διὰ τὴν IV Μεραρχίαν ἡ ὑπ᾽ ἀριθ. Δ.Ε. 77) 14-12-40.

γ΄) Διὰ τὴν II Μεραρχίαν ἡ ὑπ᾽ ἀριθ. Δ.Ε. 73) 12-12-40, Δ.Ε., 75) 13-12-40 καὶ Δ.Ε. 78) 15-12-40.

Ἐπὶ πλέον:

1) Ἡ II Μεραρχία μετὰ κατάληψιν ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΣ περὶ ἧς προβλέπουσιν αἱ ὡς ἄνω διαταγαὶ θὰ συνεχίσῃ πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ της ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΣ φέρουσα τὴν κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΤΟΥΤΙΧΕ (1440) — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) Σ.Σ.

2) Ἡ IV Μεραρχία νὰ διατηρῇ ἰσχυρῶς τὸ ΜΑΛΙΣΠΑΤ καὶ ΣΚΙΒΟΒΙΚ μέχρι ὁλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ της σκοποῦ.

III) Ὅρια ζωνῶν ἐνεργείας διὰ τὸν παρόντα ἀντικειμενικὸν σκοπόν.

— Μεταξὺ III καὶ τῆς IV Μεραρχίας κορυφογραμμὴ ὄρος ΝΑΝΑΣ — ΠΑΠΑΘΙΑ εἰς IV Μεραρχίαν.

— Μεταξὺ IV καὶ II ΚΟΛΟΝΙΑ εἰς IV Μεραρχία — ἀντέρεισμα 1440 — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ, ἀμφότερα II Μεραρχία.

IV) Δὲν θὰ ἐμπλακῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνευ διαταγῆς μου:

— Δύο Τάγματα IV Μεραρχίας τηρούμενα ἀνὰ ἓν εἰς περιοχὰς ΚΟΛΟΝΙΑ καὶ ΓΚΟΛΕΜΙ.

— Ἓν Τάγμα τῆς IIης Μεραρχίας εἰς περιοχὴν ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ.

Σ.Δ. 14-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

16 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος κατέλαβε τὸ ὕψωμα 615 (χάρτης 1) 50.000).

Εἰς τὸ δεξιὸν οὐδεμία ἐνέργεια.

Διετάχθη ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ συνδεδυασμένη ἐνέργεια τοῦ δεξιοῦ IIIης Μεραρχίας καὶ τοῦ ἀριστεροῦ IV διὰ τὴν ἑπομένην πρὸς κατάληψιν τῆς ΠΑΠΑΘΙΑΣ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία ἐνέργεια, λόγω τῆς συνεχοῦς σφοδροτάτης χιονοθυέλλης, τῆς χιόνος ἀνελθούσης εἰς ὕψος 1 μέτρου.

Ἡ κατάστασις τῆς Μεραρχίας ἀποβαίνει κρίσιμος λόγῳ τῆς συνεπείᾳ κρυοπαγημάτων διαρροῆς τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἀθρόων ἐκ τοῦ ψύχους θανάτων κτηνῶν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια λόγῳ τῆς χιονοθυέλλης.

Διετάχθη ὑπὸ Σ. Στρατοῦ συνδεδυασμένη ἐνέργεια ἀριστεροῦ IIας καὶ δεξιοῦ IVης πρὸς ΜΠΕΝΙΤΣΙΑΝ.

ΓΕΝΙΚΑ

Ἐξακολουθεῖ δριμύτατον ψῦχος μετὰ σφοδρῶν χιονοθυελλῶν.

17 Δεκεμβρίου

Ἀπὸ τῆς 1ης πρωϊνῆς ὥρας ἡ χιονοθύελλα μαίνεται εἰς βαθμὸν πρωτοφανῆ.

Τὴν 2.30' ἐλήφθη τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1325 τηλεγράφημα τῆς IVης Μεραρχίας Α.Π. 1325.

ΕΞ. ΕΠΕΙΓΟΝ

ΠΡΟΣ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Δ. (Α' Σ. Στρατοῦ)

Διοικητὴς Πεζικοῦ καὶ Συνταγματάρχαι γραμμῆς μάχης ἀναφέρουσιν ὅτι λόγῳ χιόνος ἀνελθούσης εἰς 60 ἑκατοστά, ψύχους καὶ χιονοθυέλλης, πλεῖστοι στρατιῶται καὶ Ἀξιωματικοὶ ὑπέστησαν ψῦξιν μεταφερθέντες ἐπὶ φορείων στόπ.

Παρακαλῶ ἐγκρίνητε ἀποσύρωμεν κυρίας δυνάμεις καὶ παραμείνωσιν ἐλαφρὰ τμήματα ἐναλλασσόμενα, καθ' ὅσον ὑπάρχει φόβος γενικῆς ψύξεως καὶ διαρροῆς στόπ.

Συνεπείᾳ ἀνωτέρας καταστάσεως ἐπιχειρήσεις διακοπῶσι στόπ.

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Γ. (IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ)

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπήντησε διὰ τῆς κατωτέρω Α.Π. 328 Διαταγῆς του αὐθωρεὶ (ὥρα 3.30) (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ).

«Ἐπὶ 1325 ἀναφορᾶς ὑμῶν ἐγκρίνω ἀπόσυρσιν μόνον παγοπλήκτων στόπ.

Παραμείνωσι ἅπασαι ἀναγκαιοῦσαι δυνάμεις πρὸς ἀσφαλῆ ἐξασφάλισιν κατεχομένων θέσεων κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως στόπ.

Διὰ τὴν μὴ συνέχισιν ἐπιχειρήσεων διατάξω πρωΐαν ἀναλόγως καιρικῆς καταστάσεως στόπ.

Πάντως τμήματα ὑμῶν συνδυάσωσιν ἐνεργείας μὲ ἑκατέρωθεν Μονάδας ΙΙ καὶ ΙΙΙης Μεραρχιῶν, ὡς διετάχθη στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Τὴν πρωΐαν μετέβη ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν IVην Μεραρχίαν μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς ΙΙας Μεραρχίας.

Ὁ Ἐπιτελάρχης ἐκτὸς τοῦ Διοικητοῦ τῆς IVης Μεραρχίας συνήντησε καὶ τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας καὶ κατέστησε τούτους ἐνημέρους τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ ὅσον ἔνεστι ταχυτέρα κατάληψις τῶν πρὸ τοῦ Μετώπου κατῳκημένων τόπων πρὸς προστασίαν τῶν τμημάτων.

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ὡλοκλήρωσε τὴν κατάληψιν τοῦ συγκροτήματος τῶν ὑψωμάτων 613.

Τὸ δεξιὸν ἐβελτίωσε τὰς θέσεις του πρὸ τοῦ αὐχένος ΜΑΛΙ - ΤΖΟΡΕΤ ἐν συνεχῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ κατέχοντος ἰσχυρὰς θέσεις προστατευομένας ὑπὸ συρματοπλέγματος.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ κέντρον κατόπιν ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του ἀχθὲν 900 μ. Ν. ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου στασιμότης.

Συνεχίζεται ἡ διαρροὴ παγοπλήκτων καὶ ἀθρόων θανάτων κτηνῶν.

ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα προώθησε ἐλάχιστα τὰς θέσεις του, συλλαβὸν αἰχμαλώτους τινάς, ἐν οἷς καὶ ἕνα Ἀντισυνταγματάρχην.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Μετώπου στασιμότης.

ΓΕΝΙΚΑ

Δριμύτατον ψῦχος μὲ πτῶσιν ἀφθόνων χιόνων μὲ τὰς γνωστὰς συνεπείας ἐπὶ τῆς μαχητικότητος τῶν Μονάδων.

Διαρκῶς σημειοῦνται νέαι μονάδες ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης τοῦ ἐχθροῦ.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἐπροχώρησε μέχρι (547), ἄνευ ἐπαφῆς.

Διὰ τοῦ δεξιοῦ προπαρασκευάζει ἐπίθεσιν.

Ἐχθρικὸς στόλος ἐκ δύο ἐλαφρῶν καταδρομικῶν καὶ τεσσάρων ἀντιτορπιλλικῶν ἐβομβάρδισε ἀνεπιτυχῶς ἡμέτερα τμήματα ΠΙΚΕΡΑΣΙ ἀπὸ 14.30′ μέχρι 16ης ὥρας. Στόλος ἐξηκολούθησε παραπλέων ἀκτὰς ΠΑΛΕΡΜΟΥ μέχρι νυκτός.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὰ τμήματα ἐβελτίωσαν τὰς θέσεις των καὶ εὑρίσκονται ἐν στενῇ ἐπαφῇ Ν. τῶν χωρίων ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΛΕΚΤΟΥΣΙ, ἀνταλλάσσοντα πυρὰ καὶ προπαρασκευάζοντα ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε, ἄνευ ἀγῶνος, τὴν ΜΑΛΙΣΙΟΒΑΝ καὶ κατόπιν ἀγῶνος τὸ Β′ ταύτης ὕψωμα 1285.

Ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ κατόπιν ἀγῶνος τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας κατέλαβον τὴν γραμμὴν τῶν προφυλακῶν τοῦ ἐχθροῦ (χωρίον ΧΟΡΜΟΒΑ καὶ ἀντέρεισμα Β.Α. τούτου) καὶ ἔλαβον ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ εὑρισκομένης ἐπὶ τοῦ Α. καὶ Ν.Α. ΛΕΚΛΙ ἀντερείσματος καὶ προστατευομένης διὰ συρματοπλέγματος τοποθετημένου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς χαράδρας τῆς κειμένης Α. ΧΟΡΜΟΒΑΣ.

Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην (καταλήψεως ΧΟΡΜΟΒΑΣ) συνελήφθησαν ὑπερεκατὸν αἰχμάλωτοι ἐν οἷς καὶ 3 Ἀξιωματικοί.

Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ.

Τὸ ἀπόσπασμο ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε διὰ τμήματός του τὸ ὕψωμα 926 (Ν. ΤΕΠΕΛΕΝΙ), τὸ ὁποῖον ἐγκατέλειψε μετὰ 2—3 ἡμέρας, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του (κίνησις κτηνῶν ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνδρῶν δυσχερεστάτη λόγῳ τοῦ ὕψους τῆς χιόνος καὶ τοῦ ἀποκρήμνου τοῦ ἐδάφους) καὶ σοβαροτάτης αἱμορραγίας, τὴν ὁποίαν τὴν ὑφίστατο πλευροκοπούμενον σφοδρῶς.

ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ κακοκαιρία συνεχίζεται.

Τὴν 13ην ἐξεδόθη ἡ κατωτέρω Διαταγή. (Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III
Δ. Ε. 85 Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ
Ἐ π ε ί γ ο υ σ α

ΟΔΗΓΙΑΙ

Παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν διαρκῶς τὰς κάτωθι ὁδηγίας μου, ὡς καὶ τὰς τοιαύτας ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 80)16-12-40 καὶ Α.Π. 251)737)7-12-40:

I) Ὁ ἀγὼν ἄγεται εἰς πέρας διὰ δύο μεγάλων ἐργασιῶν:

α') Διὰ τῆς προπαρασκευῆς, βάσει τῆς ἰδέας ἐνεργείας τοῦ Διοικητοῦ (καθορισμὸς κατευθύνσεων ἐκθέσεως καὶ Ἀντικ. σκοποὶ — λῆψις τῆς Διατάξεως κλπ.).

β) Διὰ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, ἥτις χαρακτηρίζεται διὰ τῶν κάτωθι ἐκδηλώσεων, ἢ ἐνεργειῶν.

— Συντονισμὸς ἐνεργειῶν, ὅταν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διάφορα γεγονότα ἐκτρέπουσιν ἢ σταματῶσι τὴν προσπάθειαν.

— Καθορισμὸς νέων ἀξόνων προσπαθείας, ἐπιτρεπόντων νὰ διευκολύνωσι τὴν προχώρησιν, ὅταν αἱ καθορισθεῖσαι ἀρχικῶς κατευθύνσεις δὲν προσφέρονται εἰς τοῦτο καὶ σύγκλισις εἶτα τῆς κυρίας προσπαθείας πρὸς τὴν δι' ἀποστολῆς καθοριζομένην κατεύθυνσιν.

— Διαρκὴς ὤθησις (ὑλικὴ καὶ ψυχικὴ) διὰ προσωπικῆς ἐπεμβάσεως τῶν κατωτέρων διοικήσεων νὰ ἄγωνται ταχέως καὶ δραστηρίως εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἀποστολῆς των.

— Διαρκὴς ἐνημέρωσις (ὄχι μόνον διὰ τοῦ ἑσπερινοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς Καταστάσεως) τῶν ἀνωτέρων Διοικήσεων ἐπὶ τῶν ἐπιτυγχανομένων ἀποτελεσμάτων, ἔστω καὶ ἀρνητικῶν, ἵνα καὶ αὕτη δυνηθῇ νὰ ἐπέμβῃ ἐγκαίρως κατὰ τὰ διατυπούμενα ἀμέσως ἀνωτέρω.

Καίτοι τὸ πρῶτον μέρος, ὡς παρετήρησα, ἐνεργεῖται καλῶς, ἡ διεξαγωγὴ ὅμως τῆς μάχης δὲν ἐνεργεῖται παρ' ὅλων κατὰ τὰς ἀναπτυσσομένας ἀνωτέρω ὑποδείξεις.

Παρακαλῶ ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ διεξαγωγὴ τῆς μάχης, βάσει τῶν ἀνωτέρω ὑποδείξεων.

II) Ἡ πεσοῦσα χιὼν (εἴς τινα σημεῖα ὑπερέβη τὸ ἓν μέτρον) ἄγει εἰς δύο ἀνάγκας:

— Τὴν χρησιμοποίησιν οὐχὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τῶν κυρίων καὶ δευτερευουσῶν ὁδεύσεων διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις.

— Τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χωρίων.

Τὸ πρῶτον παρεμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ὑπερκέρασιν.

Κατὰ συνέπειαν ὅπου ἀνάπτυξις καὶ ὑπερκέρασις αἱ ὁποῖαι σταθερῶς πρέ-

πει νὰ ἐπιζητῶνται, δὲν εἶναι ἀρκεταί, πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν, νὰ γίνηται λογικὴ χρησιμοποίησις τῆς ὑποστηρίξεως καὶ προστασίας τοῦ Πεζικοῦ διὰ Πυροβολικοῦ.

Τὸ δεύτερον (χρησιμοποίησις χωρίων) ἀναγκαιοῖ ἀπόλυτα διὰ τὴν παραμονὴν τῶν ὄγκων τῶν Τμημάτων καὶ τῶν κτηνῶν κατὰ τὴ νύκτα, λόγῳ τῆς χιόνος καὶ τοῦ ψύχους.

Ἀνάγκη, χωρὶς νὰ ἐκτρεπώμεθα τῆς κατευθύνσεως ἐνεργείας, νὰ ποιώμεθα εὐρεῖαν καὶ συστηματικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κατωκημένων τόπων.

Οὗτοι διατεθειμένοι πλειστάκις μετωπικῶς ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας, ἐπιτρέπουσιν ὀργανούμενοι καὶ συνδεόμενοι νὰ ἐξασφαλίζωσι τὸ σύνολον τῆς ζώνης.

Τ. Τ. 825 Δεκεμβρίου 1940
Ὁ Διοικητὴς τῆς Μονάδος Ο. Δ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

VIII.— ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΟΥ ΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ.

19 Δεκεμβρίου

Τὸ Σ. Στρατοῦ διέταξε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου του, συνιστῶν ἐνέργειαν δραστηρίαν, ἄνευ διακοπῆς πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῶν ταχθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν.

Εἰδικώτερον πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν ἀπηύθυνε τὴν κατωτέρω διαταγὴν (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ).

Α. Π. 349

ΠΡΟΣ ΤΗΝ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Χρονίζων ἀγὼν κατωκημένων τόπων Β. ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ, ἐξυπηρετῶν προθέσεις ἐχθροῦ καὶ δαπανηρὸς εἰς αἷμα, εἶναι ἀδικαιολόγητος στόπ.

Διαθέσατε ἀναγκαίας δυνάμεις πρὸς ταχεῖαν ἐκκαθάρισιν κατωκημένων τόπων συντονίζοντες ἐνέργειαν Μονάδων διὰ προσωπικῆς διευθύνσεως ἀγῶνος στόπ.

Δύνασθε πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἑλιγμοῦ σας χρησιμοποιήσητε κατευθύνσεις καὶ ζώνας παρακειμένων Μ. Μονάδων καὶ τὰ εἰς διάθεσίν μου δύο Τάγματά σας στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπόσπασμα ἀνατρέψαν ἐχθρικὰς ἀντιστάσεις κατέλαβε τὸ ὕψωμα ΓΚΙΛΜΙ καὶ εὑρίσκεται ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα (40 Σ. Εὐζώνων) κατόπιν δλοημέρου σκληροῦ ἀγῶνος προώθησε τὰς θέσεις του εἰς αὐχένα ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ.

Διετάχθη συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἑπομένην.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξαιρετικῶς ἔντονος.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ χωρίον ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ τὸ Β. τούτου ὕψωμα, ἐπὶ πλέον προώθησε τὸ ἀριστερὸν μέχρι τῆς Ν. παρυφῆς τοῦ ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη. Κατεστράφη ὑπὸ βομβῶν χειρουργεῖον ἀνεπτυγμένον εἰς ΚΟΛΟΝΙΟ. Ἐφονεύθησαν ἅπαντες οἱ νοσηλευόμενοι.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Στασιμότης. Τὸ ἄκρον δεξιὸν ἀπέκρουσε ἐχθρικὰς ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1285.

ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ.

Ὁ οὐρανὸς αἴθριος. Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δραστηριωτάτη βομβαρδίζουσα καὶ πολυβολοῦσα τὰ τμήματα ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀπὸ θαλάσσης μέχρι ΖΑΓΟΡΙΑ π. εἰς βάθος καὶ μέχρι τῶν μετόπισθέν της.

20 Δεκεμβρίου

Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς Α.Π. 354)1107)20-12-40 διέταξε τὴν IVην Μεραρχίαν ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ της πρὸς ΠΑΠΑΘΙΑΝ — ΚΟΥΤΣΙ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ δεξιοῦ τῆς IIIης Μεραρχίας.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Διὰ τοῦ δεξιοῦ Ἀποσπάσματος (40 Σ. Εὐζώνων) συνεχίσασα τὸν ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἀρξάμενον σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς κατάληψιν τῆς ἰσχυρᾶς διὰ συρματοπλέγματος ὠργανωμένης καὶ κατεχομένης τοποθεσίας τοῦ ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ ἐξετόπισε τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν θέσεών του διὰ τῆς λόγχης, χρησιμοποιηθεισῶν ψαλλίδων διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν συρματοπλεγμάτων.

Ἡ διὰ λίαν ἀνεπαρκοῦς Πυροβολικοῦ κατάληψις τῆς ἀνωτέρω ἰσχυρᾶς ὠργανωμένης τοποθεσίας ὀφείλεται εἰς τὴν δεξιὰν καὶ θαρραλέαν διοίκησιν καὶ ἱκανότητα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος, ὅστις διευθύνων τὸν ἀγῶνα ἐκ

τοῦ σύνεγγυς ἐνεψύχωνε καὶ ἐνεθάρρυνε διὰ τοῦ παραδείγματός του ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν 'Αξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας καὶ ὅστις ἀναπτύσσων ἀξιοζήλευτον πρωτοβουλίαν καὶ ἀποφασιστικότητα κινεῖται ἀμέσως καὶ δραστηρίως πρὸς ΚΟΥΤΣΙ, μολονότι πρὸς τὸ δεξιόν του πλευρὸν ἀπὸ ΠΑΠΑΘΙΑΣ εἶναι ἐγκατεστημένον ἀμυντικῶς πλῆρες Τάγμα Μελανοχιτώνων τοῦ ἐχθροῦ, ἔναντι τοῦ ὁποίου ἐκαλύφθη.

Τὴν ἑπομένην, 20 Δεκεμβρίου, κατόπιν ἀγῶνος καταλαμβάνει τὸν ὄγκον ΚΟΥΤΣΙ καὶ τὴν μεθεπομένην, 21 Δεκεμβρίου, διὰ καταλλήλου καὶ ἐπιδεξίου ἑλιγμοῦ αἰχμαλωτίζει ὁλόκληρον τὸ ἀπὸ ΠΑΠΑΘΙΑΣ ἐχθρικὸν Τάγμα.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν ἐν μέσῳ χιόνος καὶ ἐπὶ λίαν δυσβάτου ἐδάφους. Εἰς χεῖρας τῆς Μεραρχίας, ἐπιχειρούσης ἄνευ τινὸς διακοπῆς ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τοῦ ὄγκου ΠΑΠΑΘΙΑΣ ζώνης ἐνεργείας της, περιῆλθον πληθὺς αἰχμαλώτων καὶ ἄπειρον πολεμικὸν ὑλικόν.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ χωρίον ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ, προώθησε ἐλαφρῶς τὸ κέντρον της, ὁλοκληρώνουσα τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1200.

Περιῆλθον εἰς χεῖρας της πολλοὶ αἰχμάλωτοι, τέσσαρα Πυροβόλα καὶ ἄφθονον παντοειδὲς ὑλικόν.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία ἐνέργεια ἀξιοσημείωτος.

ΓΕΝΙΚΑ

Ψῦχος δριμύ.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριοτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν Τομέα τῆς IIIης Μεραρχίας.

Καταχωροῦνται κατωτέρω ὡς ἔχουσι ὑπ' ἀριθ. Δ.Ε. 87) 20-12-40 ὁδηγίαι πρὸς τὴν IIα Μεραρχίαν διασωθεῖσαι:

Α' Σῶμα Στρατοῦ
'Επιτελεῖον Γραφεῖον III
Α. Ε. 87 — Προσωπικὴ — 'Απόρρητος
'Επείγουσα

ΑΠΟΡΡΗΤΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ
ΠΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΝ IIας ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

I) Ἡ ἀποστολὴ τῆς Μεραρχίας βάσει τῶν μέχρι σήμερον ἐκδοθεισῶν Διαταγῶν καὶ ὁδηγιῶν μου συνίσταται:

α') Α. ΔΡΙΝΟΥ εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς καὶ τελικῶς τὴν κατάληψιν τῶν χωρίων ΚΟΝΤΡΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ — ΜΕΛΙΣΙΟΒΑ καὶ τὴν μετὰ

ταύτην ἐπιτήρησιν τοῦ ΑΩΟΥ μεταξὺ ΔΡΙΝΟΥ καὶ ΖΑΓΟΡΙΑ ποτ. δι᾽ ἐγκαταστάσεως ἐπὶ τῶν κατωκημένων τόπων ΚΟΝΤΡΑ — ΠΕΣΤΑΝΙ.

β᾽) Δ. ΔΡΙΝΟΥ εἰς τὴν κατάληψιν τῶν κατωκημένων τόπων ΛΙΟΥΖΑΤΙ — ΜΠΕΝΤΣΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ τοῦ ὑψώματος ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) τῆς κυρίας προσπαθείας φερομένης ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΝΤΟΥΤΙΧΕ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ.

II) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποστολῆς ἑκατέρωθεν ΔΡΙΝΟΥ, δι᾽ ἣν ἡ Μεραρχία εἶχε καὶ ἔχει ἐλευθέραν χρῆσιν ὅλων τῶν ὑπὸ τὰς διαταγάς της μέσων, ὥστε κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος νὰ ἐπέμβη κατὰ τὴν κρίσιν της, γνωρίζω ὑμῖν τὰς προθέσεις μου διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῆς Μεραρχίας σας.

α᾽) Ἡ ἐπιτήρησις ΑΩΟΥ ἐπὶ ΚΟΝΤΡΑ καὶ ΠΕΣΤΑΝΙ θὰ ἐξακολουθήση μέχρι προωθήσεως γειτονικοῦ Σ.Σ. εἰς ὕψος αὐτῶν.

β᾽) Μεταγενεστέρα κατεύθυνσις ἐνεργείας τῆς Μεραρχίας διαγράφεται κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

γ᾽) Ἡ Μεραρχία θὰ διαθέση διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην δύο Συντάγματα Πεζικοῦ μετὰ Πυροβολικοῦ καθορισθησομένου ἐν καιρῷ, τοῦ τρίτου Συντάγματος Πεζικοῦ τηρουμένου εἰς διάθεσίν μου εἰς περιοχὴν ἀρχικῶς ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ — ΜΟΝΗ ΤΣΕΠΑ — ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑ, καὶ μεταγενεστέρως κατὰ τὰς διαταγάς μου.

III) Ἐκ τῆς μεταγενεστέρας ταύτης ἀποστολῆς τῆς Μεραρχίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν ἐνδεχομένως τοῦ ἀγῶνος πρὸς ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΝ προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἡ Μεραρχία νὰ ἄρξηται ἀπὸ τοῦδε διαπεραιοῦσα δυνάμεις Δ. ΔΡΙΝΟΥ ἐν τῇ περιοχῇ ΧΟΥΜΕΛΙΤΣΑ — ΚΟΡΩΝΗ — ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑ καὶ Β. κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ τόσον δι᾽ ἐνδεχομένην ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἤδη ὑφισταμένης ἀποστολῆς της (κατάληψις ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΤΕΡΟΝΙΤΣΑΣ) ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μεταγενεστέρας ἐνεργείας της, ἐπιβαλλούσης τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς Μεραρχίας Δ. ΔΡΙΝΟΥ.

IV) Ἡ Μεραρχία ν᾽ ἀναγνωρίση καὶ νὰ προτείνη Σ.Δ. Δυτικὰ ΔΡΙΝΟΥ.

Τ.Τ. 835 τῇ 20 Δεκεμβρίου 1940

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

IX.—ΕΛΙΓΜΟΣ ΤΗΣ ΣΑΛΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΣΟΥΣΙΤΣΑ

21 Δεκεμβρίου

Ἤδη ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι, ὅτι ἦλθε ἡ κατάλληλος στιγμὴ τῆς ἐκπομπῆς τῶν διαγραφομένων ἑλιγμῶν ἐν τῇ ἰδέᾳ ἐνεργείας μου (ὅρα Α᾽ Φάσις τοῦ σχεδίου ἐνεργείας), ἤτοι:

— Τοῦ ἑλιγμοῦ ΣΑΛΑΡΙΑ: (Ἐξόρμησις ἐκ Νιβίτσης καὶ δι' αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ κατάληψις ὁμωνύμου χωρίου πρὸς διακοπὴν τῆς ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ).

— Τοῦ ἑλιγμοῦ τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑ: (Κατάληψις τοῦ χωρίου ΚΟΥΤΣΙ καὶ εἴσοδος τοῦ ὄγκου τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας εἰς τὴν Κοιλάδα Σουσίτσας).

Πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἄνω ἑλιγμῶν ἐξέδωκα τὴν 21ην Δεκεμβρίου τὰς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 90 ἰδιοχείρους διαταγὰς ἐπιχειρήσεων, ἃς ἐπειδὴ ἐξήρχοντο πέραν τοῦ μέχρι τοῦδε καθωρισμένου διὰ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (κατάληψις κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) ὑπέβαλον εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὅπερ καὶ ἐνέκρινε ταύτας διὰ τῆς διαταγῆς του.

Λέγω ἐξήρχοντο τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σώματος, οἱ διὰ τῶν ἄνω διαταγῶν καθοριζόμενοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί, διότι, ναὶ μὲν εἰς τὰς ἄνω ὁδηγίας ἀναγράφεται ὡς γενικὴ ἀποστολὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ: «Ἐπιζήτησις διανοίξεως κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ καὶ κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ», ἀλλὰ μέχρι τοῦδε εἶχεν ὁρισθῆ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὁ προμνησθεὶς ἐνδιάμεσος καὶ οὐχὶ ὁ τελικὸς τοιοῦτος καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἐγὼ ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδίωκον τὴν εἴσοδον τοῦ ὄγκου τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ καὶ οὐχὶ ἁπλῆν ἐπιζήτησιν διανοίξεως τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ. Ἐπίσης ἐπεζήτουν οὐχὶ μόνον τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ἀλλὰ τὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ΣΑΛΑΡΙ, εὑρισκομένου 10—12 χιλιομ. πέραν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἑλιγμοῦ (ἑλιγμὸς ΣΑΛΑΡΙΑ) ἀπέδιδον μεγάλην σπουδαιότητα, διότι θὰ παρέδιδεν εἰς τὴν διάθεσίν μας, ὄχι μόνον τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἀλλὰ πληθὺν ὑλικοῦ καὶ αἰχμαλώτων ἐκ τῶν εὑρισκομένων νοτίως ΑΩΟΥ ἀπὸ ΣΑΛΑΡΙ μέχρι Κλεισούρας ἐχθρικῶν Τμημάτων.

Αἱ προμνησθεῖσαι ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 90 διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων ἔχουσι οὕτω:

Α. Π. 90

Π ρ ὸ ς
Τὴν ΙΙΙην Μεραρχίαν
(Ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ)

Πρὸς κατάληψιν αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕΤ, ΜΑΛΙ — ΙΤΕΡΑΣ, καλυφθῆτε ἰσχυρῶς ἐπὶ παραλιακῆς κατευθύνσεως καὶ ὠθήσατε ὄγκον σας πρὸς ΚΟΥΤΣΙ στόπ.

Διατηροῦντες ἰσχυρῶς ΚΟΥΤΣΙ, ὡς ἐξασφαλίζοντος διάνοιξιν κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ὠθήσατε ἀποσπάσματα πρὸς ΜΠΟΛΙΕΝΑΝ — ΚΑΛΑΡΑΤΙ, τηροῦντες ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ στόπ.

Μονὰς Ο. Δ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α. Π. 89

Πρὸς τὴν ΙVην Μεραρχίαν

('Ιδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ Στρατηγοῦ)

Μετὰ κατάληψιν χωρίου ΝΙΒΙΤΣΑΣ, καλυπτόμενοι ἰσχυρῶς πρὸς αὐχένα ΒΕΡΝΙΚΟΥ, ὠθήσατε δραστηρίως ἀπόσπασμα ἐκ 3—4 ταγμάτων καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ δι' αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ εἰς περιοχὴν χωρίου ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ στόπ.

'Επιτυχία ἄνω ἑλιγμοῦ ἀποδώση τεράστια ἀποτελέσματα στόπ.

Συνεπῶς ἀναπτύξατε ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα στόπ.

Μονὰς Ο. Δ.
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
'Αντιστράτηγος

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὸ ΠΗΛΙΟΥΡΙ καὶ τὸ ΚΟΥΤΣΙ.

Προσανατολισμὸς τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ γενικῶς καὶ τοῦ περαιτέρω ἑλιγμοῦ ταύτης ὑπὸ τοῦ 'Επιτελάρχου τοῦ Σ. Στρατοῦ μεταβάντος εἰς Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας.

ΙV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Μεραρχία προπαρασκευάζει ἑλιγμὸν κατὰ ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

'Ανταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἑκατέρωθεν.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε πρὸς τὴν ΙΙ Μεραρχίαν τὴν κάτωθι διαταγὴν (ἰδιοχείρως συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ).

Α. Π. 88

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

'Αγὼν σημερινὸς Μεραρχίας, στάσιμος ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Μετώπου, ἀδικαιολόγητος στόπ.

Δι' αὔριον συγκεντροῦντες μέσα σας εἰς Πυροβολικόν, κτυπήσατε διαδοχικῶς ΛΕΚΛΙ — ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἵνα διευκολυνθῇ ἐνέργεια ἀριστεροῦ σας πρὸς κατάληψιν ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ στόπ.

Κατὰ ἄνω ἐνέργειαν ἀριστεροῦ σας καλυφθῆτε ἀπὸ δυσμῶν στόπ.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
'Αντιστράτηγος

Ἡ Μεραρχία εἰς τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν ἀπήντησε διὰ τοῦ κάτωθι τηλεφωνικοῦ σημειώματος:

Ὁ Μέραρχος παρακαλεῖ νὰ σταλῇ παρατηρητὴς εἰς Σ.Δ. Μεραρχίας πρὸς πλήρη ἀντίληψιν καταστάσεως ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ, ὅτι ἡ Μεραρχία ἔλαβε δι' ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν αὔριον πολὺ περισσότερα μέτρα τῶν διατασσομένων ὑπὸ Α.Π. 88 Διαταγῆς.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἀπέστειλε κατόπιν τοῦ ἀνωτέρω σημειώματος τὴν κάτωθι ἀπόρρητον προσωπικὴν διαταγήν.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἡ Διοίκησις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔχει σαφῆ ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως ὑμῶν καὶ καθ' ἑκάστην ἀποστέλλει ἀνελλιπῶς Ἀξιωματικοὺς συνδέσμους πρὸς παρακολούθησιν ἀγῶνος εἰς Π.Κ.Π. ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΑ, πρὸς ὃ καὶ συνδέεται ὑμέτερος Σ.Δ.

Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ, εἰς ἣν ἀποδίδεται ἰδιάζουσα σημασία Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἡμῶν προωθήθη εἰς Σ.Δ. τοῦ ἀποσπάσματος, ἵνα λάβῃ ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ.

Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου ἡμῶν ἀποσταλέντες ὡς σύνδεσμοι εἰς τὸν Σ. Δ. ὅμως οὐδεμιᾶς διευκολύνσεως ἔτυχον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς των, προκληθείσης ἐκ τούτου τῆς Α.Π. 336) 983) 18-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἑπομένως οὐδεμίαν θέσιν εἶχεν ἡ ἀπὸ τηλεφώνου διαβιβασθεῖσα διὰ Ταγματάρχου ὑμῶν αἴτησις τῆς Μεραρχίας περὶ ἀποστολῆς παρατηρητοῦ

21-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἡ Α.Π. 336) 983) 18-12-40 διαταγὴ ἔχει ὡς κάτωθι:

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Προβλέπεται ὑπὸ τῶν κανονισμῶν καὶ ἀποστέλλονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀξιωματικοὶ σύνδεσμοι ὑπὸ τῶν Μεγάλων Μονάδων πρὸς τὰς ὑφισταμένας τοιαύτας.

Τὸ ἔργον τῶν ἀξιωματικῶν τούτων σαφῶς καθορίζεται ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ὥστε νὰ μὴ δικαιολογεῖται παρεμβολὴ δυσχερειῶν ὑπὸ τῶν παρ' αἷς ἀποστέλλονται Μεγάλων Μονάδων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ.

Παρακαλῶ κατὰ συνέπειαν, ὅπως εἰς τοὺς Ἀξιωματικοὺς τούτους παρέχεται πᾶσα δυνατὴ εὐκολία, διότι εἶναι πολύτιμοι βοηθοί, ὄχι μόνον τῆς ἀποστελλούσης Διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς παρ' ἧ ἀποστέλλονται.

Ἰδιαιτέρως νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐλευθέρα χρῆσις τῶν μέσων διαβιβάσεων παροχὴ μέσων μεταφορᾶς καὶ ἡ διαρκὴς ἐνημέρωσίς των ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τῶν ἑκάστοτε ἐκδιδομένων διαταγῶν ἢ ἀναφορῶν, σχέσιν ἐχουσῶν μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς οὐσιώδεις εἰς ὑλικὰ ἐλλείψεις.

Ἡ ἔκδοσις τῆς παρούσης ἐπεβλήθη, διότι μεγάλη Μονάς, παρ' ᾗ ἀπεστάλη Σύνδεσμος ἡμῶν, οὐδεμίαν ἀπολύτως διευκόλυνσιν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ παρέσχεν.

Πάντες δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι κοινός.

Σ. Δ. 18η Δεκεμβρίου 1940
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

X.— ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 21ης Δεκεμβρίου μετέβη παρὰ τῇ ΙΙᾳ Μεραρχίᾳ ὁ Ταγματάρχης τοῦ Ἐπιτελείου Σ. Σ. Λασπιᾶς, ὡς σύνδεσμος διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ λάβη χώραν ἐπίθεσιν κατὰ ΛΕΚΛΙ τὴν ἑπομένην (22 Δεκεμβρίου) καὶ ἵνα προσωπικῶς ἀντιληφθῇ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διατάξεως τῆς Μεραρχίας καὶ ν' ἀναφέρῃ ἐπ' αὐτῆς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Σ.Σ. καθ' ὅσον ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος βαρέως Πυροβολικοῦ τεθέντος εἰς τὴν διάθεσιν Μεραρχίας παρεπονεῖτο κατ' ἐπανάληψιν ὅτι τὰ εἰς τὰ Ἀνατολικὰ ΔΡΙΝΟΥ ἐγκαταστημένα παρατηρητήρια Βαρέος Πυροβολικοῦ ἦσαν ἀκάλυπτα, τοῦ ἀριστεροῦ τῆς διατάξεως τῆς ΙΙας Μεραρχίας Ἀνατ. ΔΡΙΝΟΥ, μὴ ἐξικνουμένου μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Παρατίθεται κατωτέρω, ὡς ἔχει, ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιτελοῦς, ἐξ ἧς καταδεικνύεται ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας διετέλει ἐν πλήρῃ ἀγνοίᾳ τῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων της ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, μηδέποτε ἐπισκεφθεῖσα ταῦτα.

Δ.Υ.
Τ.Τ. 825 Ἐμπιστευτικὴ

29 Δεκεμβρίου 1940

ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΠΥΡ)ΚΟΥ ΛΑΣΠΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ (ΓΡΑΦ. ΙΙΙ)
Ἐνταῦθα

«Ἔκθεσις ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων περιοχῆς ΧΟΡΜΟΒΑΣ — ΛΕΚΛΙ».

Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω ὅτι τὴν 12.30' τῆς 22ας τρέχοντος μεταβὰς εἰς τὸ παρατηρητήριον Πυροβολικοῦ (Ν. Α. Χόρμοβας περὶ τὰ 2 χιλιόμ.) διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1) Ὁ Διοικητὴς τοῦ ἐκεῖ Τάγματος Ταγματάρχης Καλφέλης δὲν ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ σαφῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὴν ὑπὸ τῶν φιλίων Τμημάτων κατεχομένην γραμμήν.

Ἀποταθεὶς εἰς τὸν Διοικητὴν Πυροβολαρχίας ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι καὶ οὗτος δὲν ἔχει σαφῆ γνῶσιν τῆς, ὡς ἄνω, γραμμῆς.

Σημειωτέον ὅτι τὰ φίλια τμήματα εὑρίσκοντο ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων ἀπὸ

19 Δεκεμβρίου.

2) Τὴν θέσιν τοῦ συρματοπλέγματος, τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναφέρει τὸ ἀπόσπασμα Τζουμέρκα ἱεραρχικῶς εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἠγνόουν πάντες καὶ ἐφαντάζοντο ταύτην πολὺ μακρὰν τῶν ἡμετέρων θέσεων ἐπὶ ἀντικλιτύων καὶ κατὰ συνέπειαν ἀοράτου ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ φιλίου Πεζικοῦ.

3) Τὰς πραγματικὰς θέσεις τοῦ φιλίου Πεζικοῦ ὡς καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ συρματοπλέγματος ἐπληροφορήθην περὶ τὴν 15.30′ ὑπὸ τοῦ Λοχαγοῦ τῆς 1ης γραμμῆς Κρανιᾶ, κληθέντος ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος εἰς θέσιν εὑρισκομένην περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως παρατηρητηρίου Πυροβολικοῦ καὶ γραμμῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

Πράγματι ὁ Λοχαγὸς οὗτος ἦτο πλήρως ἐνήμερος τῆς καταστάσεως.

4) Οἱ Ἀξιωματικοὶ Πυροβολικοῦ καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Τάγματος μὲ ἐπληροφόρησαν ὅτι ἐσημειώθη ἡ παρουσία ἐχθροῦ μεταξὺ 1711 καὶ 1723 (χάρτης 1 πρὸς 50.000), καθ' οὗ ἔβαλε βολὰς τινὰς τὸ φίλιον Πυροβολικόν. Ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ τούτου οὐδὲν φίλιον τμῆμα ἐνήργει καὶ κατὰ συνέπειαν ἦτο ἐκτεθειμένον τὸ πλευρὸν τῶν τμημάτων τῆς περιοχῆς Χόρμοβας.

5) Ν. Δ. (ἀριστερὰ) δὲν ἐξετείνετο ἡ κατοχὴ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δρίνου, ἀλλ' εἶχεν ἀφεθῆ ἐλεύθερος διάδρομος εὕρους πλέον 1 χ.μ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 23ης διετάχθη ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος ἡ ἀποστολὴ μικροῦ τμήματος διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς, ὡς ἄνω, ζώνης.

Οὐδὲν τμῆμα λόχου ὅλμων ἦτο τεταγμένον δι' ἐνδεχομένην ἐκτέλεσιν βολῆς.

ΙΙ) Τὴν 23ην Δεκεμβρίου καὶ περὶ ὥραν 11.30′ μεταβὰς εἰς τὴν γραμμὴν ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ διεπίστωσα τὰ κάτωθι:

1) Τὴν ὕπαρξιν συρματοπλέγματος, ὅπερ μοὶ ὑπέδειξεν ὁ Λοχαγὸς Κρανιᾶς, καὶ τὸ ὁποῖον συρματόπλεγμα φαίνεται μόνον ἀπὸ τὴν γραμμὴν ἐπιτηρήσεως τοῦ Πεζικοῦ.

2) Δύο παρατηρηταὶ τοῦ δεξιοῦ Λόχου (δεξιὰ τοῦ Λόχου Κρανιᾶ) δὲν ἔβλεπον ἅπαν τὸ πρὸ αὐτῶν ἔδαφος καὶ οὕτω ἠδύνατο νὰ αἰφνιδιασθῶσι.

Ὡς δικαιολογία τῆς τοιαύτης μειονεκτικῆς θέσεως προεβλήθη τὸ ὅτι τὸ πρὸ τῆς θέσεως ταύτης ἔδαφος ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

3) Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τελευταίου τούτου Λόχου καὶ ὀλίγον ἐκεῖθεν ἑνὸς παρατηρητοῦ εὑρέθησαν τρεῖς νεκροὶ ἄταφοι.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμενον ἄταφοι ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν κατελήφθη τὸ ὕψωμα, ἐφ' οὗ εὑρέθησαν.

4) Διμοιρίτης τοῦ, ὡς ἄνω, Λόχου ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῆς ἀποστολῆς του δὲν εἶχε σαφῆ γνῶσιν ταύτης.

5) Παρετηρήθησαν κινήσεις ἀνδρῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἠσχολοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν συρματοπλέγματος.

Τούτους οὐδὲν ὄργανον πυρὸς ἔβαλλεν, καίτοι εὑρίσκοντο ἐντὸς τοῦ δραστικοῦ βεληνεκοῦς τῶν αὐτομάτων ὅπλων.

Ὑ π ο γ ρ α φ ή
ΛΑΣΠΙΑΣ
Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ

ΓΕΝΙΚΑ

Ψῦχος δριμύ. Χιὼν καλύπτει τὸ ἔδαφος τῶν μεγάλων καὶ μέσων ὑψῶν. Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου.

XI.— ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΧΕΙΜΑΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ IVης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

22 Δ ε κ ε μ β ρ ί ο υ

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν ΧΕΙΜΑΡΑΝ καὶ συνέλαβεν εἰς ΠΑΠΑΘΙΑΝ ἓν Τάγμα Μελανοχιτώνων (677 ὁπλῖται, 27 Ἀξιωματικοί).

Οὐδεμία ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας καταλήψεως τῆς ΧΕΙΜΑΡΑΣ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τῆς Μεραρχίας προβάσης εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Συνταγματάρχου ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ, καταδειχθείσης τόσον κατὰ τὴν πρὸς ΧΕΙΜΑΡΑΝ ἐνέργειαν, ὅσον καὶ βραδύτερον κατ' ἄλλας ἐνεργείας τοῦ Συντάγματος.

Πράγματι, ὡς ἐξηκριβώθη, ὁ Συνταγματάρχης οὗτος παρέμεινεν, κατὰ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Συντάγματός του, εἰς μεμακρυσμένους Σ.Δ. πληροφορούμενος τελευταῖος τὰ γεγονότα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπίθεσις τῆς ΙΙας Μεραρχίας κατὰ τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ, δι' ἣν ἐπίθεσιν ἡ Μεραρχία εἶχε ἐκδώσει τὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἐπίθεσις δὲν ἐξεδηλώθη λόγῳ, ὡς ἀνέφερε ἡ Μεραρχία, μεγίστης κακοκαιρίας καὶ πυκνοτάτης ὁμίχλης μὴ ἐπιτρεπούσης, οὐδεμίαν παρατήρησιν.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προσπάθειαι πρὸς κατάληψιν τῶν Β. καὶ Β. Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ ὑψωμάτων δὲν ἐσημείωσαν πρόοδον. Λόγῳ τούτου καὶ διότι οὐδὲν εἶχεν ἐνεργηθῇ ὑπὲρ τοῦ

διατεταγμένου ἑλιγμοῦ κατὰ τῆς ΣΑΛΑΡΙΑ, διέταξα ἀντὶ τοῦ Ὑποστρατήγου Στεργιοπούλου τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ν' ἀναλάβη ὁ Συνταγματάρχης Μπουλαλᾶς. Ὁ τελευταῖος οὗτος προσανατολίσθη πλήρως εἰς τὸν Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς Σαλάρια, ὃν διετάχθη νὰ μελετήση, προπαρασκευάση καὶ ἐκδηλώση τὸ ταχύτερον, πρᾶγμα ὅπερ δὲν εἶχεν πράξει ἡ προηγουμένη Διοίκησις.

ΓΕΝΙΚΑ

— Τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμύ.
— Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηρία.
— Νέαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης.

23 Δεκεμβρίου

Μεταστάθμευσις τοῦ Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ εἰς ΔΕΡΒΙΤΣΑΝΗ.

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν κατέλαβε τὸ ὕψωμα 504 τῆς ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ καὶ εὑρίσκεται ἐν στενωτάτῃ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ κατέλαβε τὸ ΚΑΛΑΡΙΤΙ ἄνευ ἀντιστάσεως.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐξεδηλώθησαν ἐνέργειαι τινὲς πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου στασιμότης.

ΓΕΝΙΚΑ

Τὸ ψῦχος δριμύτατον. Ἐπανήρχισαν αἱ χιονοθύελλαι, καθιστῶσαι μαρτυρικὴν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ζωὴν τῶν τμημάτων.

Ἡ κατάστασις τῆς IV Μεραρχίας εἶναι ἀνησυχαστική, λόγῳ τῆς διαρροῆς τῶν ὁπλιτῶν της, συνεπείᾳ κρυοπαγημάτων

24 Δεκεμβρίου

ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Λόγῳ μεγίστης κακοκαιρίας περιωρισμέναι ἐνέργειαι.

Ἐλήφθη ἐπαφὴ ἐν τῇ κοιλάδι ΣΟΥΣΙΤΣΑ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΑΛΑΡΙΤΙ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προσπάθειαι πρὸς κατάληψιν ΛΕΝΤΟΥΣΙ ἀπέτυχε.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ κακοκαιρία μετὰ χιονοθυελλῶν συνεχίζεται.
Καταρρακτώδης βροχὴ εἰς τὰ χαμηλὰ ὕψη καὶ χιόνες εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

25 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβεν, κατόπιν ἀγῶνος, τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα 1000 μ. Ν. Α. ὑψ. 921 (1:50.000) καὶ προώθησε τὰς θέσεις της ἐλαφρῶς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἄκρον ἀριστερὸν συνεχίζει βραδύτατα, λόγῳ τῶν χιόνων τὴν κίνησίν του πρὸς ὑπερφαλάγγισιν τῆς ΝΙΒΙΤΣΗΣ.
Εἰς τὸ δεξιὸν ἀπώθησεν ἐχθρικὸν Τάγμα Ἀνατ. ΛΕΝΤΟΥΣΙ.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατάστασις, λόγῳ κακοκαιρίας, ἀμετάβλητος.
Τὸ Σ.Σ., μολονότι οὐδεμία πρότασις ὑπεβλήθη ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ταύτης πρὸς ἐνίσχυσίν της διὰ νέου Πυροβολικοῦ, ἐπὶ πλέον τοῦ διατεθέντος βαρέως ἀπεφάσισε, λόγῳ τῆς σοβαρᾶς σημασίας τὴν ὁποίαν ἀπέδιδε εἰς τὴν κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχείρησιν, (ἥτις ἐπρόκειτο ὡς ἐλέχθη νὰ ἐκδηλωθῇ τὴν 22αν Δεκεμβρίου, ἀλλὰ λόγῳ κακοκαιρίας διαρκῶς ἀνεβάλλετο), νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Μεραρχίαν διὰ δύο νέων Πυροβολαρχιῶν Βαρέος.

Λόγῳ τῆς καταστροφῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς γεφύρας ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΑΣ ὑπὸ πρωτοφανοῦς πλημμύρας, ἐξ ἧς ὁλόκληρον τὸ εἰς τὴν διάθεσιν ΙΙας Μεραρχίας Βαρὺ Πυροβολικὸν ἀπεκόπη πάσης ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ ὀπίσω (ὡς τεταγμένον Βορείως τῆς γεφύρας) καὶ τῆς ἀδυναμίας προωθήσεως τοῦ νέου Πυροβολικοῦ ἐνισχύσεως ἀπεστάλη εἰς τὸν τόπον τῶν γεφυρῶν διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐπισκευῆς των ὁ Ἐπιτελάρχης Σ. Σ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῶν γεφυρῶν ἐπρόκειτο, κατὰ τηλεφωνικὴν συνεννόησιν, νὰ συναντηθῇ ὁ Ἐπιτελάρχης Σ.Σ. μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ ΙΙας Μεραρχίας καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου αὐτῆς, ἵνα ρυθμισθῶσι λεπτομέρειαι ἀναφερόμεναι εἰς τὴν προώθησιν καὶ τάξιν τοῦ νέου Πυροβολικοῦ. Ἐπραγματοποιήθη ὅμως συνάντησις μόνον τῶν δύο Ἐπιτελαρχῶν, τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ μὴ δυνηθέντος νὰ κατέλθῃ λόγῳ τῶν πλημμυρῶν.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἐβεβαιώθη ἐπὶ τόπου ὅτι, ἐντὸς τῆς νυκτός, θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ διεκπεραίωσις τοῦ νέου Πυροβολικοῦ τιθεμένου εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχείρησιν.

ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ κακοκαιρία συνεχίζεται εἰς τὰ μεσαῖα καὶ μεγάλα ὕψη.

Καταχωρεῖται ἐνταῦθα διασωθεῖσα Διαταγὴ ὑπ᾽ ἀριθ. 384) 1195 ἐκδοθεῖσα τὴν 25ην Δεκεμβρίου.

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α. Π. 384) 1196

ΔΙΑΤΑΓΗ

Αἱ δυσμενεῖς καιρικαὶ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας δρῶσιν ἀκαταπαύστως αἱ Μονάδες εἶχον ὡς συνέπειαν τὴν αἰσθητὴν μείωσιν τῆς δυνάμεως ἰδίᾳ τῶν Μονάδων πρώτης γραμμῆς.

Οἱ κ. Διοικηταὶ Μ. Μονάδων νὰ στρέψωσι ὁλόκληρον τὴν προσοχήν των καὶ νὰ κινήσωσι τὰ ὄργανά των πρὸς τὰς ἑξῆς κατευθύνσεις:

1) Ταχυτάτη προώθησις τῶν μαλλίνων εἰδῶν, ἀρβυλλῶν, θερμαντικῶν κ.λ.π. ὑπὲρ τῶν μαχομένων, ἀπαγορεύοντες αὐστηρῶς τὴν διάθεσιν τοιούτων εἰδῶν, ἐφ᾽ ὅσον ὁ ἀριθμὸς δὲν ἐπαρκεῖ εἰς ἕτερα Τμήματα.

2) Τήρησιν κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρους τῆς δυνάμεως τῶν Λόχων (12 ὁπλοπολυβόλα) διὰ τῆς ἀφαιμάξεως ὁπλιτῶν ἐκ δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν. (Νὰ μὴ διστάσωσι νὰ προβῶσιν εἰς πλήρη κατάργησιν τῶν Ὁμάδων Διοικήσεων, Λόχων Στρατηγείων κλπ., ὥστε αἱ ἐλλείψεις εἰς ἄνδρας νὰ βαρύνωσι κατὰ τὴν μεγίστην ἀναλογίαν τὰ μὴ μάχιμα Τμήματα).

3) Τὴν χρησιμοποίησιν ὡς μαχητῶν τῶν ἡμιονηγῶν, ὧν τὰ κτήνη ἔθανον ἢ ἐξέλιπον δι᾽ οἱονδήποτε λόγον.

4) Αὐστηρότατον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν διαρροῶν ὥστε νὰ σταματήσῃ τὸ κακόν. Τοῦτο ἐναπόκειται κυρίως εἰς τοὺς Λοχαγοὺς καὶ εἰς τοὺς Ὑγειονομικοὺς Ἀξιωματικούς.

5) Νὰ ὀργανωθῶσιν εἰς κατῳκημένους τόπους σταθμοὶ βοηθειῶν ἐν εἴδει ἀναρρωτηρίων, ὥστε οἱ ἐλαφρῶς πάσχοντες νὰ μὴ διακομίζωνται μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης.

Οἱ κ. Διοικηταὶ Μ. Μονάδων νὰ λάβωσι πᾶν κατὰ τὴν κρίσιν των συμπληρωματικὸν μέτρον, τεῖνον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μαχητικότητος τῶν Μονάδων των.

Σ. Δ. 25 Δεκεμβρίου 1940
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

XII.—ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΛΕΚΛΙ

26 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Βελτίωσις θέσεων.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Προώθησε τάς θέσεις της καί διεπίστωσεν, ὅτι ἡ τοποθεσία τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἰσχυρῶς ὠργανωμένη διαθέτουσα ἐπί μεγάλου μετώπου συρματοπλέγματα.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς περιοχήν ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ τοπικαί ἐνέργειαι ἐκ τοῦ ὑψ. 1410 πρός Β.Δ. πρός ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΜΠΕΝΖΙΑ. Ἐπί τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία δρᾶσις.

Διά τοῦ Ἐπιτελάρχου Σ.Σ. ἀποσταλέντος ὑπό τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τόν Σταθμόν Διοικήσεως ΙΙας Μεραρχίας, ἐτονίζετο εἰς τόν Διοικητήν τῆς Μεραρχίας καί ἀνεγνωρίζετο ἀπό τοῦ τελευταίου τούτου ἡ μεγάλη σημασία τῆς καταλήψεως τῆς περιοχῆς ΛΕΚΛΙ, ἐξ ἧς ἐπλευροκοπεῖτο καί θά κατέρρεεν ὁλόκληρος ἡ τοποθεσία τοῦ ἐχθροῦ δυτικά ΔΡΙΝΟΥ, ἀπηλλάσσετο δέ ἡ Μεραρχία οὐ μόνον ἑνός νεκροῦ δι' ἐπιθετικάς ἐπιχειρήσεις μετώπου, ἐξ οὗ πάντοτε διεγράφετο ἀπειλή ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρός ἐκράτει προγεφύρωμα, ἀλλά καί αἱμορραγίας ἀσκόπους καί ταλαιπωριῶν.

Ἐτονίσθη ἐπίσης εἰς τόν Διοικητήν τῆς Μεραρχίας, διά τοῦ Ἐπιτελάρχου Σ. Στρατοῦ ὅτι διά τήν ἐπιχείρησιν κατά ΛΕΚΛΙ διέθετεν ἡ Μεραρχία, μετά τήν τελευταίαν ἐνίσχυσιν διά δύο νέων Πυροβολαρχιῶν Βαρέος, τό σύνολον σχεδόν τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ καί ὅτι κατόπιν ὅλων τούτων ἡ ἐπιτυχία δέν εἶναι εἰμή ζήτημα καλῆς προπαρασκευῆς, διευθύνσεως καί διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Διοικητής τῆς Μεραρχίας, δεχόμενος ἅπαντα ταῦτα ἐθεώρει ἀσφαλῆ τήν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

ΓΕΝΙΚΑ

Τό ψῦχος δριμύ.

Ἡ δύναμις τῆς IV Μεραρχίας καί τοῦ Ἀποσπάσματος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἠλαττώθη πολύ, κάτω τοῦ ἡμίσεως, λόγῳ τῆς ἐκ κρυοπαγημάτων διαρροῆς τῶν ὁπλιτῶν.

27 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τό ὕψωμα 1074 κατόπιν ἀσθενοῦς ἀγῶνος.

Εἰς τὸ δεξιὸν προωθήθη εἰς τὰ ὑψώματα ἀμέσως Α. ΒΡΑΝΙΤΣΑ—ΜΠΟΛΕΝΑ καὶ εὑρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὴν ΝΙΒΙΤΣΑΝ συλλαβὸν αἰχμαλώτους ὁλόκληρον Τάγμα δυνάμεως 580 ὁπλιτῶν καὶ Ἀξιωματικούς.

Τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΙΙας Μεραρχίας κατέλαβε ὑψώματα τινὰ Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ ἀπειλήσῃ σοβαρῶς τὸ ΛΕΝΤΟΥΣΙ, τὸ ὁποῖον ὠργανοῦτο πυρετωδῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐνέργειαν τὸ δεξιὸν ἀπόσπασμα, ὡς καὶ τὸ ἀριστερὸν τῆς ΙΙας Μεραρχίας συνέλαβον ἐν συνόλῳ 130 αἰχμαλώτους.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ΝΙΒΙΤΣΗΣ ἔδει ἡ Μεραρχία συμφώνως πρὸς τὴν Α.Π. 89) 21-12-40 Διαταγὴν τοῦ Σ. Στρατοῦ (μνημονευομένην αὐτουσίαν τὴν 21 Δεκεμβρίου) νὰ ἐνεργήσῃ δραστηρίως πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑΝ.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν ἐξεδηλώθη, λόγῳ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὑρέθη ἡ Μεραρχία, συνεπείᾳ τῶν μεγίστων ἀπωλειῶν ἐκ κρυοπαγημάτων.

Διαθεσίμους δυνάμεις τὸ Σ. Στρατοῦ δὲν διέθετεν, τῆς ἀνασυγκροτουμένης VIII Μεραρχίας τελούσης ὑπὸ τὰς διαταγὰς Γενικοῦ Στρατηγείου.

ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑΪΤ προέβη εἰς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΜΠΕΝΤΖΙΑ καὶ κατώρθωσε ν' ἀποκόψῃ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων τοῦ ΛΕΝΤΟΥΣΙ μετὰ τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ.

Ἡ ἀποκοπὴ ὅμως αὕτη διετηρήθη μόνον ἐπὶ 2—3 ἡμέρας περίπου, διότι τὸ ἀπόσπασμα συνεπτύχθη εἰς τὰς ἀρχικάς του θέσεις, λόγῳ ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἐξαντλήσεως τῶν τμημάτων καὶ τῆς μὴ δυνατότητος ἀνεφοδιασμοῦ των, λόγῳ πρωτοφανῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου στασιμότης.

Εἰς τὸν ὑποτομέα ΧΟΡΜΟΒΑΣ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 28 Δεκεμβρίου.

ΓΕΝΙΚΑ

— Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.

—Ἐπὶ τοῦ αὐχένος ΣΑΛΑΡΙΑ καὶ τὴν κοιλάδα ΜΠΕΝΤΖΙΑ ἐσημειώθη νέα ἐχθρικὴ Μεραρχία ἡ ΜΠΡΕΝΕΡΟ.

Καταχωροῦνται κατωτέρω Διαταγαὶ Σ.Σ. διασωθεῖσαι (ἐκδοθεῖσαι τὴν

27ην Δεκεμβρίου) :

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α. Π. 405) 1348 — Ἀπόρρητος — Ἐπείγουσα

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε παρακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος διεπίστωσα ὡς ἀσφαλῶς καὶ ὑμεῖς διεπιστώσατε, ὅτι τὰ εὐτυχῆ τούτου ἀποτελέσματα ὀφείλονται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν αὐτόβουλον δρᾶσιν καὶ αὐτοθυσίαν φιλοτίμων στρατιωτῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἔδει εἰς τὴν ἐπέμβασιν καὶ διοίκησιν τῶν κατωτέρων στελεχῶν, ἰδίᾳ διμοιριτῶν.

Τοῦτο κατέστη καταφανές, ὥστε νὰ ὑποπέσῃ καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ὁποίου ἀνώτερα στελέχη ἐθαύμασαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὁρμὴν τοῦ στρατιώτου, ἐκφραζομένου δυσμενῶς διὰ τὰ κατώτερα στελέχη ἡμῶν, ἅτινα ἐχαρακτήρισαν ὡς στερούμενα πρωτοβουλίας καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος.

Πολλὰ ἀνώτερα στελέχη, διοικηταὶ Ταγμάτων κλπ., ἀντὶ προσωπικῶς νὰ διευθύνωσι τὸν ἀγῶνα τῶν Τμημάτων, εὑρισκόμενοι ἐγγὺς τούτων, δημιουργοῦσι σταθμοὺς διοικήσεως μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης πληροφορούμενοι μοιραίως τὰ γεγονότα καὶ ἐν χρόνῳ ὥστε οὔτε εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα νὰ δύναται νὰ ἐκμεταλλευθῶσι οὔτε ἐχθρικὴν ἀντίδρασιν νὰ δύνανται ἀποτελεσματικῶς ν' ἀντιμετωπίσωσι.

Γνωρίζω περιπτώσεις διοικητῶν διευθυνόντων τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀποσπάσματος τῆς μονάδος των ἐξ ἀποστάσεως μιᾶς καὶ πλέον ἡμέρας πορείας ἀπὸ τῶν μαχομένων.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω χειρίστων ἕξεων καὶ ἀντιλήψεων ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀπολεσθῶσι πλειστάκις εὐνοϊκαὶ εὐκαιρίαι ἐκμεταλλεύσεως καὶ καταδιώξεως ἐχθροῦ πανικοβλήτου καὶ ἐγκαταλείποντος ἐν τῇ φυγῇ τὰ πάντα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παρέχωνται εἰς τοῦτον εὐκαιρίαι ἀνασυντάξεως καὶ ἀντιστάσεως εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν προηγουμένων του θέσεων καὶ νὰ χρονίζῃ ἐκνευριστικὸς ἀγὼν στοιχίζων καὶ εἰς αἷμα καὶ εἰς πολύτιμον χρόνον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀξιῶν ἀναπολήσωσι τ' ἀνωτέρω στελέχη τὸν ἑλληνικὸν πόλεμον κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἡγήτορες προσωπικῶς διηύθυνον τὴν μάχην ὠθοῦντες διὰ τοῦ παραδείγματός των καὶ τῶν σαλπιγκτῶν τὰς μονάδας των μὲ ἀναπεπταμένας πολλάκις τὰς σημαίας τῶν Συνταγμάτων.

Ἡ ἱερότης τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διεξάγει ἡ Πατρίς μας καὶ αἱ ἱστορικαὶ στιγμαί, τὰς ὁποίας διανύομεν, ἐπιβάλλουσι νὰ ἐξαρθῶσιν ἅπαντες εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς πνοὴν ἀληθοῦς ἡγήτορος προβλέποντος, διευθύνοντος καὶ ἀντιμετωπίζοντος τὰ πάντα.

Εἰς ἀγῶνα κινήσεως, τὸν ὁποῖον διεξάγομεν δὲν ἔχουσι θέσιν σταθμοὶ

διοικήσεως Ταγμάτων καὶ Συνταγμάτων, ἀλλὰ μόνον παρατηρητήρια ἐγγὺς τῶν μαχομένων ἐπιτρέποντα ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως καὶ ἄμεσον ἐπέμβασιν.

Ἡ παροῦσα νὰ κοινοποιηθῇ εἰς πάντας τοὺς ἀνωτέρους Ἀξιωματικοὺς ἐντὸς διημέρου ἀπὸ τῆς λήψεώς της καὶ νὰ γνωσθῇ ὅτι εἶμαι διατεθειμένος νὰ παραπέμψω εἰς τὸ Στρατοδικεῖον ἐπὶ παραβάσει καθήκοντος ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ πάντα Ἀξιωματικὸν διευθύνοντα ἐκ τοῦ μακρόθεν τὸν ἀγῶνα τῆς μονάδος του.

Αἱ πολυτελεῖς εἰς σύνθεσιν Ὁμάδες Διοικήσεως, εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν ὁποίων ἴσως νὰ ὀφείλωνται οἱ ἁμαρτωλοὶ σταθμοὶ διοικήσεως, διαρκούσης τῆς μάχης, διέταξα νὰ διαλυθῶσιν.

Θὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου προσωπικῶς κατὰ τὰς μεταβάσεις μου εἰς τὰς μονάδας.

Οἱ Διοικηταὶ Μεραρχιῶν νὰ ἐξαπολύσωσι τοὺς Ἐπιτελεῖς των εἰς τὰς μαχομένας μονάδας πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων διαβιβάσεων νὰ καθίστανται ἐνήμεροι τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ πρὸς ἔγκαιρον ἐπέμβασιν.

Σ. Δ. 27 Δεκεμβρίου 1940
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ — Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς
Ἀριθ. Πρωτ. Α.Π. 408) 1351

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς Α. Π. 404) 1347) 27-12-40 Διαταγὴν παρακαλῶ νὰ ληφθῶσι σκληρὰ μέτρα πρὸς τελείαν περιστολὴν τῆς ἐξακολουθητικῶς σημειουμένης διαρροῆς ἀνδρῶν ἐκ τοῦ πεδίου μάχης.

Οἱ τραυματίαι θὰ μεταφέρωνται διὰ τραυματιοφορέων ἢ ἀνδρῶν τῶν Μ. Σώματος τῶν Μονάδων, ἀπαγορευομένου ἀπολύτως νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ ἄλλων ὀργάνων, καθ' ὧν νὰ ὑποβάλωνται μηνύσεις ἐπὶ ἐγκαταλείψει θέσεως ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ.

Συνεχῆ προσκλητήρια, αὐστηραὶ ἐπὶ τόπου κυρώσεις καὶ πᾶν μέτρον ἐξυπηρετικὸν τῆς συνοχῆς νὰ διαταχθῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ ἀμέσως.

Οἱ ἰατροὶ Ταγμάτων — Συνταγμάτων — Διευθυνταὶ χειρουργείων καὶ Ἀρχίατροι Μεραρχιῶν νὰ συλλαμβάνωσι καὶ φυλακίζωσι στρατιώτας συνοδεύοντας τραυματίας ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι τραυματιοφορεῖς ἢ τῶν Μ. Σώματος τῶν Μονάδων, ὑποβάλλοντες ἀμέσως μηνύσεις.

Τῆς παρούσης νὰ λάβωσι γνῶσιν πάντες οἱ ὁπλῖται.

Σ. Δ. 27 Δεκεμβρίου 1940
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

28 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Κατέλαβε τὰ χωρία ΒΡΑΝΙΤΣΑ καὶ ΜΠΟΛΕΝΑ καὶ εὑρίσκεται ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Ἀντεπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ ΜΠΟΛΕΝΑΣ ἀπεκρούσθη.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐνέργεια.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Ἐνήργησε τὴν ἐπίθεσιν πρὸς διάσπασιν τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ, ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος, ριφθέντων, ἐν συνόλῳ πλέον τῶν 3.500 βλημάτων Πυροβολικοῦ παντὸς διαμετρήματος.

Ἐπηκολούθησαν δριμύταται διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς τὴν Μεραρχίαν διὰ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀποτυχίαν καὶ ἐζητεῖτο ὁ καταμερισμὸς εὐθυνῶν.

Εἰς ἀπάντησιν τῶν διαταγῶν τούτων ἡ Μεραρχία ἀνέφερε διὰ τῆς Α. Π. 1876) 3-1-41 ἀναφορᾶς της, ὅτι:

α΄) Ἡ Μεραρχία δὲν ἦτο σύμφωνος πλήρως πρὸς τὴν ἐνέργειαν κατὰ ΛΕΚΛΙ. Ἐνῶ οὐδεμία σχετικὴ πρότασις ἢ ἀναφορὰ (προφορικὴ ἢ ἔγγραφος εἶχεν ὑποβληθῆ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας πρὸς τὸ Σῶμα, πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως).

β΄) Ὑπεύθυνος τῆς ἀποτυχίας εἶναι ὁ ἐχθρός, ὅστις διέθετε ἀριστοτεχνικῶς ἰσχυρὰ ἀμυντικὰ μέσα!!!

γ΄) Τέλος ὅτι ἡ Μεραρχία ἐχάρισε μέχρι τοῦδε πολλὰς νίκας εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα, τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν Ἀντιστράτηγον (Η ΠΑΤΡΙΣ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΦΟΡΑΝ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ) καὶ ὑπόσχεται νὰ παράσχῃ μελλοντικῶς καὶ ἄλλας, παρακαλεῖ μόνον τὸν Διοικητὴν τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην καὶ δίδῃ περισσοτέραν πίστιν εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὰς πληροφορίας τοῦ Στρατηγοῦ του καὶ οὐχὶ ἀνευθύνων ὀργάνων τοῦ Σ. Στρατοῦ (ἀναφορὰ ὄζουσα παραγωντισμοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐν μετώπῳ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἐπέμεινε ν' ἀναπνέῃ).

Ἐν τούτοις ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας, τὴν 28ην Δεκεμβρίου, εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σ. Στρατοῦ, μεταβάντα εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας, παρεῖχε, ὡς ἐλέχθη, (ὅρα 26 Δεκεμβρίου), τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, μετὰ τὴν διάθεσιν καὶ νέου Βαρ. Πυροβολικοῦ, γενομένην ἀπὸ τῆς 25ης τοῦ μηνός, ἡ ἐπιτυχία τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχειρήσεως δέον νὰ θεωρῆται ἐξησφαλισμένη, ὡς πλήρως μελετηθεῖσα καὶ προπαρασκευασθεῖσα.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ὀφείλεται εἰς τὴν λίαν ἀνεπαρκῆ προπαρασκευήν της, εἰς τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἐνδιαφέροντος τῆς διοικήσεως τῆς Μεραρχίας, ἥτις ἀντὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν ὅπλων της (Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ) καὶ ἰδίᾳ νὰ διευθύνῃ τὴν ἐπίθεσιν, προωθουμένη εἰς κατάλ-

ληλον θέσιν ὡς εὑρισκομένη ἄλλως ὄπισθεν τῆς κατευθύνσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης, τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς συνταγματάρχην, οὐχὶ ἅπαξ ἀτυχήσαντα καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὁποίου πρὸ πολλοῦ εἶχε διατάξει τὸ Σ. Στρατοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιθέσεως, παρέμεινεν ἀδρανὴς εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως, μὴ ἐλθὼν εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μετ' οὐδενὸς ὑφισταμένου του, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως, οὐδόλως ἀπεμακρύνθη τοῦ σταθμοῦ του (χωρίον ΕΡΙ-ΔΝΙ), ἀπέχοντος τοῦ πεδίου τῆς μάχης περὶ τὰς τρεῖς ὁδοιπορικὰς ὥρας.

Τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Μεραρχίας περὶ τῆς γενομένης ἐξορμήσεως τῶν ἡρωϊκῶν εὐζώνων ἐλέγχονται ἀνακριβῆ, διότι μόνον ὁ Λόχος Πεζικοῦ (Λοχ. Παπακώστα, φονευθέντος κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, τοῦ Τάγματος ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ, μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸ ἐντεταλμένον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως 2) 39 Εὐζώνων) ἐκινήθη πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματος ἐφείδετο τῆς ζωῆς τῶν ἀνδρῶν του, ὡς πολλάκις ἔλεγε τοῦτο ἐπὶ παρουσίᾳ των, μειώνων οὕτω, ἂν ὄχι ἐκμηδενίζων, τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα ἑνὸς ἀρίστου Συντάγματος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἄγνοια τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ τοσοῦτον ἄτονον τὸ ἐνδιαφέρον της, ὥστε αὕτη, ὡς ἐξήχθη ἐκ τηλεφωνικῆς συνεννοήσεώς της πρὸς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δὲν εἶχε κἂν ἀναγνώσει τὴν διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐπιθέσεως, θεωροῦσα ταύτην καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως ὡς διαταγὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Οὕτω τὸ ὡριαῖον πρόγραμμα βολῆς Πυροβολικοῦ, ἐνόμιζεν ὅτι τὸ εἶχε συντάξει τὸ Σ. Στρατοῦ, ἐνῷ τοῦτο, ὡς ἦτο φυσικόν, ἦτο ἀδύνατον νὰ συνταχθῇ ὑπὸ τοῦ Σώματος, ἀλλ' εἶχε συνταχθῇ ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν Μεραρχίαν Διοικητοῦ τῆς ἐπιθέσεως Συνταγματάρχου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ Πυροβολικοῦ Μεραρχίας (ὡς ὅλως ἐσωτερικὴ πρᾶξις τῆς Μεραρχίας) καὶ ὅπερ ὁ Μέραρχος τελείως ἠγνόει, μὴ ἀναγνώσας φαίνεται τὴν διαταγὴν Ἐπιθέσεως τοῦ ὑφισταμένου του.

Ἐν συμπεράσματι, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιχειρήσεως ἐσχηματίσθη ὁλόκληρος φάκελος εὑρισκόμενος εἰς χεῖρας τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ διατιθεμένου νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ ἐλθόντος προσωπικῶς πρὸς τοῦτο εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ ἄφιξιν τοῦ τελευταίου.

Τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Διοικήσεως ἐβάσισε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐπὶ πλέον τῆς ἀνωτέρω ἀδικαιολογήτου στάσεως τοῦ Διοικητοῦ Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 28ης Δεκεμβρίου, καὶ εἰς τὰ κάτωθι:

1) Καθ' ὃν χρόνον κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Μονάδων τῆς γραμμῆς μάχης ὁ αὐχὴν ΤΣΑΓΙΟΥΠΙ καὶ ἡ ΛΑΜΠΟΒΑ οὗτος ἐξηκολούθη παραμένων ἐν ἀδρανείᾳ εἰς ΔΡΥΜΑΔΕΣ καὶ ΣΤΕΚΟΠΟΥΛΙ, ἐνῷ τῷ ὡρίζετο διὰ Διατα-

γῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας εἰς ΔΟΥΣΑΤΙ, ἔνθα ἔδει νὰ εὑρίσκετο καὶ ἔνθα ἀνεζητεῖτο ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ.

2) Ἀφ' ἧς ἡ Μεραρχία του διέβη τὴν μεθόριον, οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὰ Συντάγματα τῆς γραμμῆς μέχρι τέλους Δεκεμβρίου. Ἀλλὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τοῦ Μαρτίου, ὁπότε ἀνεχώρησε ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ δι' Ἀθήνας, οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὸ Ἀπόσπασμα Τσιγγούνη, δυνάμεως τελικῶς 6 Ταγμάτων Πεζικοῦ καὶ 4 Πυροβολαρχιῶν, οὔτε τὸ Ἀπόσπασμα Κατσώτα, οὐδὲ τὸ Ἀπόσπασμα Ἀσημακοπούλου (Δ. ΔΡΙΝΟΥ), παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας Διαταγὰς τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ὧν ἐνετέλλοντο αἱ ἅπασαι, καθ' ἱεραρχίαν, Διοικήσεις νὰ ἔρχωνται προσωπικῶς εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ὑφισταμένων. (Τὰ Ἀποσπάσματα ταῦτα — Τσιγγούνη καὶ τὸ Δ. ΔΡΙΝΟΥ) οὐδέποτε μέχρι τέλους Μαρτίου ἐπεσκέφθη (ὅρα ἀναφορὰν Τσιγγούνη).

Μόνον τὸν Φεβρουάριον ὑπὸ τὴν πίεσιν μᾶλλον τοῦ Σ. Στρατοῦ προωθήθη εἰς ΛΑΜΠΟΒΑΝ. Τουναντίον ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀλλαχοῦ συναντήσεών των, δὶς μετέβη προσωπικῶς εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς ΙΙας Μεραρχίας του.

3) Διέλυσε κυριολεκτικῶς τὸ Ἐπιτελεῖον του κατανέμων τοῦτο εἰς διάφορα τεμάχια ἐγκατεστημένα εἰς διάφορα χωρία, καὶ μόνον εἷς Ταγματάρχης καὶ εἷς Λοχαγὸς τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης ἠκολούθουν τὸν Στρατηγὸν διαμένοντα εἰς ἕτερα χωρία.

4) Ἐπεμβάσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὠργανώθη ἑνιαία Διοίκησις τῶν Δ. ΔΡΙΝΟΥ δύο ἀνεξαρτήτων Ἀποσπασμάτων του (ἑνὸς ἐπὶ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ καὶ ἑτέρου μεταξὺ ΣΤΕΠΙΖΑΣ ΔΡΙΝΟΥ), ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐσωτερικὴν ὑπόθεσιν καὶ ὑποχρέωσιν τῆς Μεραρχίας.

5) Δὲν ὑπῆρχε ἀσφάλεια ἐν τῇ διατάξει τῶν Τμημάτων του Α. ΔΡΙΝΟΥ (ὅρα ἀναφορὰν Ταγματάρχου Λασπιᾶ).

6) Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Μεραρχίας ἐλειτούργουν πλημμελέστατα καὶ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας διαταγὰς τοῦ Σώματος Στρατοῦ περὶ προωθήσεως μαλλίνων εἰδῶν εἰς τοὺς μαχομένους εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς ἀποθήκας ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ μεγάλαι ποσότητες μαλλίνων εἰδῶν τὰ ὁποῖα καὶ πάλιν, ἐπεμβάσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ μάλιστα δι' ὀργάνων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τελικῶς ἡ λειτουργία τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρχίας πᾶν ἄλλο, ἢ εἰκόνα Στρατηγείου παρουσίαζον καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰανουαρίου ἡ Μεραρχία ἐλειτούργει ὡς Μεγάλη Μονάς, χάρις εἰς τὸν νέον αὐτῆς Ἐπιτελάρχην, κατατοπισθέντα τελείως εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας καὶ περιορίσαντα τὸν ἀκόλουθον τοῦ Στρατηγοῦ Ταγματάρχην εἰς τὸν ρόλον του ὡς Ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας.

2) Τὸ Ἀπόσπασμα ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ κατέλαβε τὸ

χωρίον ΜΠΕΝΤΖΙΑ τὸ ὁποῖον ὅμως ἐγκατέλειψε μετὰ 2—3 ἡμέρας κατόπιν ἐπιθέσεως ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ.

3) Εἰς τὴν περιοχὴν ὑψ. 2285 (ΜΑΛΕΣΙΟΒΑΣ) ἐνέργεια ἐκκαθαρίσεως τῶν Β. Δ. ἀντερεισμάτων δὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα ὡς καὶ τοιαύτη κατὰ ΠΕΣΤΑΝΗΣ.

ΓΕΝΙΚΑ

Καιρὸς αἴθριος, πλὴν τὸ ψῦχος δριμὺ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία δραστηριωτάτη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

XIII. — ΜΕΙΩΣΙΣ ΛΟΓΩ ΧΙΟΝΟΘΥΕΛΛΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΧΗΣ.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀπεστάλη εἰς Ἰωάννινα, ἔνθα ὁ Ἀρχιστράτηγος, κομίζων τὴν Α.Π. αὐστηρῶς ἀπόρρητον 412) 1355) 28-12-40 ἀναφοράν, ἔχουσαν οὕτω:

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Ἀριθ. Πρωτ. Α.Π. 412) 1355

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος
Σ. Δ. 28 Δεκεμβρίου 1940

ΠΡΟΣ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
(ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ α)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν ΙΙΙ καὶ IV ἐπὶ τῆς καταστάσεώς των καὶ ν' ἀναφέρω ὅτι καὶ ἡ ΙΙ Μεραρχία τὰς αὐτὰς δυσχερείας ἀντιμετωπίζουσα εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τὰς ἑτέρας Μεραρχίας κατάστασιν εὑρίσκεται.

Τὸ Σ. Στρατοῦ μὴ ὂν ἐνήμερον οὔτε τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ γενικῶς οὐδὲ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν δύναται νὰ ὑποβάλῃ ὑπεύθυνον γνώμην τῆς περαιτέρω στάσεως.

Πάντως δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὅτι ἡ συνεχὴς ἀπομάκρυνσις ἡμῶν ἐκ τῶν βάσεών μας θὰ πολλαπλασιάσῃ προφανῶς τὰς δυσχερείας, ἐν ᾧ ἐξ ἀντιθέτου ἡ σύμπτυξις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς βάσεις του ἐνισχύει τὰς δυνατότητάς του.

Ἑπομένως, ἐπικείμενοι ἀγῶνες σοβαροὶ πρὸς διάρρηξιν τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας Αὐλῶνος, ἣν θετικαὶ πληροφορίαι φέρουσιν ὠργανωμένην ἐκ τῶν προτέρων καὶ συμπληρουμένην ἤδη ἐν τῇ γενικῇ γραμμῇ ΛΟΓΓΑΡΑ — ΚΙΟΡΕ — ΡΑΜΙΤΣΑ — ὄγκος ΓΚΡΙΜΠΑ — ΑΩΟΣ, ἀπαιτοῦν δυνάμεις ἀ-

κμαίας καὶ ἐφόδια σοβαρά, τὰ ὁποῖα ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τοῦ Σ. Στρατοῦ δὲν ἐξασφαλίζει, κυρίως διὰ τὴν μεγάλην ἔλλειψιν κτηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μεγίστη στρατηγικὴ σημασία τῆς Αὐλῶνος, ἡ κατάληψις τῆς ὁποίας θὰ ἔχῃ ἀσφαλῶς σοβαροτάτας διὰ τὸν ἀντίπαλον καὶ τὸν ὅλον ἀγῶνα συνεπείας, δὲν ἐπιτρέπουσιν ἀνακοπήν, ἀλλὰ συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος διὰ νωπῶν δυνάμεων καὶ ἀφθόνων μέσων τὰ ὁποῖα μόνον τὸ ἀνώτερον κλιμάκιον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ, ἐὰν διατίθενται ἢ ὄχι.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη νέαι δυνάμεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῶσι ἡ ἄμεσος συμπλήρωσις τῶν ὑφισταμένων ἐλλείψεων εἰς προσωπικὸν καὶ κτήνη θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειάν του, ἄνευ διακοπῆς.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἐπὶ πλέον, ἐντολῇ μου, ὁ Ἐπιτελάρχης ᾐτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ μία Μεραρχία, τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ ὅτι τὸ Σ. Στρατοῦ ἀνελάμβανεν ὑπευθύνως, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ, νὰ καταλάβῃ τὴν ΑΥΛΩΝΑ, ἐὰν ἐνισχύετο διὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ὑπεσχέθη τὴν διάθεσιν μιᾶς Μεραρχίας διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπόν.

Ἐν τούτοις μετά τινας ἡμέρας τὸ Σ. Στρατοῦ ἐπληροφορεῖτο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ διάθεσις τῆς Μεραρχίας.

29 Δεκεμβρίου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 419) 132) 29-12-40 Διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὸ 24ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (τοῦ Ἀποσπάσματος ΛΙΟΥΜΠΑ) εὑρισκόμενον εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΤΣΙ — ΦΤΕΡΑ — ΤΖΟΡΑ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΙΙΙης Μεραρχίας, τῆς διαθέσεως ταύτης ἐγκριθείσης ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνέπτυξε πρωτοφανῆ δραστηριότητα ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐξετέλεσε ἐπανειλημμένους βομβαρδισμούς, ἀπὸ 10 ὥρας μέχρι 16.30' καθ' ὅλων τῶν κατῳκημένων τόπων καὶ παραπηγμάτων τῆς κοιλάδος ΔΡΙΝΟΥ.

Ἐβομβαρδίσθη ὁ Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ (χωρίον ΔΕΡΒΙΣΑΝΗ μετά τινων θυμάτων ὁπλιτῶν καὶ χωρικῶν).

Ἐπίσης ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ ΑΩΟΥ (μέτωπον Σ. Στρατοῦ) τὴν γραμμὴν μάχης καὶ τὰ μετόπισθεν τῶν Μεραρχιῶν.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.
Ἐχθρικὴ ἐπίθεσις ΜΠΟΛΕΝΑΣ ἀπεκρούσθη.
Ἐχθρικὸς στόλος ἐκ 5 ἀντιτορπιλλικῶν ἐβομβάρδισε ἀπὸ 15—16.15′ περιοχὴν Χειμάρας ἀνεπιτυχῶς.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.
Εἰς τὸ ἀριστερὸν ἐβελτιώθησαν αἱ κατεχόμεναι θέσεις.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.
Εἰς περιοχὴν ΠΕΣΤΑΝΗΣ ἀπεκρούσθη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις.

ΓΕΝΙΚΑ

Ὁ καιρὸς καλός, ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἐξακολουθεῖ δριμὺ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.

30 Δεκεμβρίου

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία ἐξεδήλωσε καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὅλως ἐξαιρετικὴν δρᾶσιν ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ.
Ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησε τὰ τμήματα τῆς γραμμῆς μάχης, χωρία καὶ ἅπαντα τὰ μετόπισθεν.

Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας κατὰ τὰς ἡμέρας 29 καὶ 30 Δεκεμβρίου, τελείως ἀσυνήθης, ἀπεδόθη εἰς ἄφιξιν καὶ συμμετοχὴν τῆς Γερμανικῆς ἀεροπορίας. Ἡ πλὰξ ἑνὸς ἐκ τῶν καταρριφθέντων ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων ἔφερεν οἶκον κατασκευῆς Γερμανικὸν καὶ τὰ στοιχεῖα ταυτότητος τοῦ ἀεροπλάνου εἰς τὴν Γερμανικήν.

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια κατὰ ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ δὲν ἐσημείωσε πρόοδον.

Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ π. τήρησις ἐπαφῆς ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων.

Ἐχθρικὸς στόλος ἐβομβάρδισε τὴν 21ην ὥραν τὴν παραλίαν ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ μέχρι ΧΕΙΜΑΡΑΣ.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν (περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ) συνελήφθησαν 223 αἰχμάλωτοι, ὧν 9 Ἀξιωματικοὶ καὶ εἷς Διοικητὴς Τάγματος.
Εἰς τὸ δεξιὸν μικροενέργειαι πρὸς κατάληψιν ὑψωμάτων Α. ΛΕΝΤΟΥΣΙ μὴ σημειώσασαι ἀξιόλογα ἀποτελέσματα.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Εἰς τὸ ἀριστερὸν (περιοχὴ 926—ΜΠΕΝΤΖΙΑ) ἀπεκρούσθησαν ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐνέργεια ἀμέσως Δ. ΔΡΙΝΟΥ πρὸς κατάληψιν τοῦ ΛΙΟΥΖΑΤΙ ἀπέδωσε πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἐχθροῦ ἰσχυροτάτη.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδὲν ἀξιοσημείωτον.

ΓΕΝΙΚΑ

— Καιρὸς αἴθριος, πλὴν τὸ ψῦχος δριμὺ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη.
— Νέαι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης.

31 Δεκεμβρίου

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Τὸ ἀριστερὸν ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴν ἁρμάτων, συλλαβὸν ἓν ἐξ αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου κατάστασις ἀμετάβλητος.

Εἰς ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ συνηντήθη ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ. Στρατοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ἀπεφασίσθη ἡ ὁλοκλήρωσις καταλήψεως τῆς ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ καὶ ἡ διατήρησις τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους.

IV ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Μικροενέργειαι ἄνευ σοβαρᾶς σημασίας.

II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐφ᾽ ὅλου τοῦ μετώπου.

ΓΕΝΙΚΑ

Καιρὸς λίαν ψυχρός.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς μερικὰς Διαταγὰς ἐπιχειρήσεων, ἅτινας ἐξέδιδε καθ᾽ ἑκάστην πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ (κόμβος ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὄγκος ΚΟΥΤΣΙ — ΠΗΛΙΟΥΡΙ) ἐξέδωκε διαταγὰς μειώσεως εἰς δύναμιν τῶν Στρατηγείων, ὑπηρεσιῶν καὶ σχηματισμῶν Μ. Μονάδων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μαχίμων αὐτοῦ Μονάδων, αἵτινες ὑπέστησαν μεγάλην διαρροὴν ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν, ἀποβλέπον σταθερῶς εἰς τὴν διατήρησιν, κατὰ τὸ δυνατόν, πλήρους τῆς μαχίμου δυνάμεως καὶ μαχητικῆς ἀξίας τῶν Λόχων καὶ Ταγμάτων.

Καταχωροῦνται κατωτέρω ὡς ἔχουσιν, αἱ ὑπ᾽ ἀριθ. Δ.Ε. 100 καὶ 101 διασωθεῖσαι.

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ — Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος
Δ. Ε. 100

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ι) Λόγῳ κοπώσεως καὶ πρὸς ἀνασυγκρότησιν ἀποσύρω τὴν IV Μεραρχίαν ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ ἀντ' αὐτῆς εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ VIII Μεραρχία.

ΙΙ) Ἡ VIII Μεραρχία θέτουσα εἰς κίνησιν ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς σήμερον διαδοχικῶς τὰ Τμήματά της θ' ἀντικαταστήσῃ τὰ τοιαῦτα τῆς IV Μεραρχίας συμφώνως δοθείσαις προφορικαῖς ὁδηγίαις.

ΙΙΙ) Ἀποστολὴ VIII Μεραρχίας, συμφώνως πρὸς ἐπακολουθούσας ὁδηγίας.

IV) Πυροβολικὸν VIII Μεραρχίας. Τὸ τελοῦν ἤδη εἰς διάθεσιν IV Μεραρχίας Πυροβολικὸν ἐπανέρχεται εἰς VIII Μεραρχίαν. Ἐπὶ πλέον τούτου μοῖρα Πυροβολικοῦ τοῦ ὀργανικοῦ Πυροβολικοῦ τῆς IV Μεραρχίας.

V) Ἡ IV Μεραρχία, διαδοχικῶς ὡς ἀνωτέρω ἀντικαθισταμένη, θὰ συγκεντρωθῇ ὡς κάτωθι:

α΄) Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὀλιγώτερον δοκιμασθέν: Εἰς περιοχὴν ΜΟΝΗ ΤΣΕΠΑΠΛΙΕΣΑΤΙ — ΠΡΟΝΙΓΚΙ — ΚΑΡΔΙΚΙ εἰς διάθεσίν μου.

β΄) Ἡ ὑπόλοιπος Μεραρχία, εἰς διάθεσιν Γενικοῦ Στρατηγείου, ὡς κατωτέρω:

— Μάχιμοι Μονάδες ἑκατέρωθεν ΔΡΙΝΟΥ εἰς περιοχὰς ΛΙΜΠΟΧΟΒΟ — ΝΕΜΠΡΑΒΙΤΣΗΣ καὶ ΣΩΦΡΑΤΙΚΑ — ΦΡΑΣΤΑΝΙ. Ὑπηρεσίαι νοτίως ΓΙΩΡΓΟΥΤΣΑΔΕΣ.

Σ. Δ. Μεραρχίας, τῇ ἐκλογῇ της.

Σ. Δ. τῇ 31 Δεκεμβρίου 1940
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ — Προσωπικαὶ — Ἀπόρρητοι

ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

Ι) Προθέσεις Σ. Στρατοῦ: Συντονισμὸς τῶν περαιτέρω ἐνεργειῶν μετὰ τῶν τοῦ Β΄ Σώματος.

Συμπλήρωσις τῶν πάσης φύσεως ἐλλείψεων εἰς ἄνδρας, κτήνη καὶ ὑλικὸν

καὶ ἀνασυγκρότησις μονάδων ἐπὶ σκοπῷ ταχείας συνεχίσεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

Ἐν ἀναμονῇ ἀνωτέρω.

α) Τήρησις τῆς ἤδη κατεχομένης γραμμῆς ἐπαφῆς, βελτιουμένης, διὰ τοπικῶν ἐνεργειῶν.

β') Διατήρησις ἐν πάσῃ περιπτώσει τῆς τοποθεσίας: ΠΗΛΙΟΥΡΙ — ΚΟΥΤΣΙ — Κορυφογραμμὴ ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ — ΧΟΡΜΟΒΑ — ΜΑΛΕΣΙΟΒΑ.

ΙΙ) Διατάξεις καὶ Ἀποστολαί: Ἀριστερὰ ΙΙΙ Μεραρχία. Θὰ διατηρήσῃ τὴν κατεχομένην γραμμὴν ἐπὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Θὰ βελτιώσῃ τὸ ἀριστερὸν ἀπωθοῦσα τὸν ἐχθρὸν δυτικῶς τῶν ὑψωμάτων ΝΕΟΓΛΩΣΣΑ — ΚΟΡΙΝΤΟΝΙ, ἐφ' ὧν νὰ στηριχθῇ ἰσχυρῶς.

Μετὰ βελτίωσιν ἀριστεροῦ, ἓν τῶν τεσσάρων Συνταγμάτων της θ' ἀχθῇ εἰς περιοχὴν Ν. αὐχένος ΜΑΛΙ - Ε - ΤΖΟΡΕ εἰς διάθεσίν της.

Ἕτερον, τὸ πλέον δοκιμασθέν, εἰς περιοχὴν ΠΙΚΕΡΑΣΙ — ΣΑΣΑΪ — ΛΟΥΚΟΒΑ εἰς διάθεσίν μου.

VIII Μεραρχία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τῶν κατωκημένων τόπων ΓΚΟΥΣΜΑΡΙ — ΝΙΒΙΤΣΑ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ — ΛΕΝΤΟΥΣΙ ἐπιζητοῦσα τὴν προώθησιν τμημάτων της ἐπὶ αὐχένων ἑκατέρωθεν ΚΕΝΔΕΡΣΙΤΣΑΣ, χωρὶς νὰ ἐμπλακῇ εἰς ἀγῶνα φθορᾶς κατ' αὐτοῦ.

ΙΙ Μεραρχία: Θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ἀνατολικῶς ΖΑΓΟΡΙΑ ποτ. καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν θέσεών της ἐπὶ ὑπολοίπου μετώπου.

— Νὰ ἀνασυγκροτήσῃ ἐφεδρείας εἰς διάθεσίν της.

Ὅρια ζωνῶν ἐνεργείας: Μεταξὺ ΙΙΙ καὶ VIII Μεραρχιῶν ΡΑΜΙΤΣΑ — ΣΜΟΥΘΙΝΑ—ΠΛΙΕΒΙΤΣΑ (ἅπαντα εἰς ΙΙΙην Μεραρχίαν) —ΚΟΥΤΣΙ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ (ἀμφότερα εἰς VIII Μεραρχία) — ΓΚΑΛΙΤΣΙ — ΛΟΥΤΣΑ (ἀμφότερα εἰς ΙΙΙ Μερ.).

Μεταξὺ VIII καὶ ΙΙ Μεραρχιῶν: ΤΕΡΟΝΙΤΣΑ (1596) VIII Μερ.) — 1410 (ΙΙ Μερ.) — ΚΟΛΟΝΙΟ (VIII Μερ.).

ΙΙΙ) Γενικαὶ Διατάξεις: α') Πᾶσα ἀπόπειρα τοῦ ἐχθροῦ θ' ἀντιμετωπισθῇ ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς.

Ἐν οἱαδήποτε καταστάσει, ἡ τοποθεσία ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ θραυσθῇ οἱαδήποτε ἐχθρικὴ ἐνέργεια, ὅσον δήποτε ἰσχυρά, στοιχίζεται διὰ ΠΗΛΙΟΥΡΙ— ΚΟΥΤΣΙ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — αὐχένα ΣΕΦΕΡ - ΑΓΑΪΤ καὶ ἐκεῖθεν γραμμῇ ἐπαφῆς.

β') Αἱ Μεραρχίαι νὰ ὀργανώσωσιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς πλῆρες σχέδιον πυρὸς καὶ νὰ καλύψωσιν ἄνδρας καὶ ὅπλα ἐντὸς ὀρυγμάτων καὶ προκαλυμμάτων.

Αἱ Διοικήσεις τῶν Μεραρχιῶν νὰ ἐλέγχωσι τὴν πρόοδον τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν.

γ') Αἱ Μεραρχίαι νὰ προβῶσι δραστηρίως εἰς ἀνασυγκρότησιν τῶν μονάδων των, τάσσουσαι ταύτην εἰς πρώτην σειρὰν προτεραιότητος, ὥστε ταχέως τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ δύναται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικήν του προσπάθειαν.

δ') Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἀνασυγκροτήσεως, νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς ἄνδρας καὶ κτήνη καλὴ στέγασις, διατροφὴ καὶ ἀνάπαυσις, καταβαλλομένης πάσης προσπαθείας πρὸς διατήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος τῶν τμημάτων.

Σ. Δ. 31-12-40
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
'Αντιστράτηγος

'Εν συμπεράσματι:

Τὸ Σ. Σ. ἐσυνέχισεν ἄνευ διακοπῆς καὶ παρὰ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα χιονοθυέλλας τὰς ἐπιθετικάς του ἐπιχειρήσεις καθ' ὅλον τὸν μῆνα Δεκέμβριον ὁλοκληρῶσαν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τοὺς ταχθέντας ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ἐν πολλαῖς ὑπερβὰν τούτους. Οὕτω ἡ ΙΙΙ Μεραρχία προωθήθη εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ φθάσασα μέχρι ΒΡΑΝΙΤΣΗΣ καὶ ΜΠΟΛΕΝΗΣ. Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ταύτης, κατανικήσασα ἐν αὐτῇ, πρὸ τῆς ἱερότητος τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος, πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ εἰς ἀντικατάστασιν ἀνικάνων Διοικήσεων.

Ἡ IV Μεραρχία ὁμοίως κατέλαβε τοὺς ταχθέντας αὐτῇ ἀντικειμενικοὺς σκοπούς. 'Εὰν αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτης δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς σφοδρὰς χιονοθυέλλας αἵτινες ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Μονάδα ἔπληξαν τὴν Μεραρχίαν ταύτην.

Ἡ ΙΙ Μεραρχία ἀπέδωσεν ἀποτελέσματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἱκανότητα τῶν ὑφισταμένων Διοικήσεων. Οὕτω τὰ 'Αποσπάσματα ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἀπέδωσαν τὸ μέγιστον δυνάμενον ν' ἀποδοθῇ ἔργον, δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτό, ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ εἰς περιοχὴν ΛΕΚΛΙ, ὡς δεόντως ἐτονίσθη εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος παρόντος ἡμερολογίου (28 Δεκεμβρίου).

XIV.— ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ. ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΝΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.

Μὴν 'Ιανουάριος

1 — 10

Ὁ ἐχθρός, λόγῳ τῆς διαγραφομένης σοβαρᾶς ἀπειλῆς ἐν τῇ κατευθύνσει τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συνεχίσας ἄνευ διακοπῆς τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ σφοδροτάτας καὶ πρωτοφανεῖς χιονοθυέλλας, τόσον εἰς τὸν ὀρει-

νὸν ὄγκον τῆς μεγάλης κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ, ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ κατηύθυνε ἐπειγόντως διὰ θαλάσσης καὶ ἀέρος σοβαρὰς ἐνισχύσεις ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Οὕτω διεπιστώθη ἀπολύτως ἡ παρουσία ἐπὶ πλέον τῶν καθημερινῶς ἀφικνουμένων ἀνεξαρτήτων Ταγμάτων του καὶ ἡ παρουσία δύο νέων Μεραρχιῶν τῆς Μεραρχίας ΜΠΡΕΝΕΡΟ εἰς περιοχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΣΑΛΑΡΙ καὶ ἑτέρας εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ.

Τὴν 6ην Ἰανουαρίου ἐλήφθησαν αἱ Α.Π. 5141)6-1-41 ὁδηγίαι τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ ἀναστολῆς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν.

Τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὅτι τὰ ἐπιτευχθέντα μέχρι τότε ἀποτελέσματα ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας ἱκανοποιοῦν ἐν μέρει τὰς προθέσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τουλάχιστον τὸ Σῶμα Στρατοῦ. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξ ἰδίας πάντοτε πρωτοβουλίας ἐνεργοῦν, ὄχι μόνον τὸν καθορισθέντα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἶχε πραγματοποιήσει κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ μάλιστα πρὸ τῆς λήψεως τῶν σχετικῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἀλλὰ πολλὰ περισσότερον τούτου ἐπέτυχε, ἢ ἐπεζήτησε. Οὕτω, διὰ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ του εἰσῆλθε εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ φθάσαν μέχρι ΜΠΟΛΕΝΑΣ — ΒΡΑΝΙΤΣΑΣ, ἐνῷ ἡ ἀποστολή του τῷ καθώριζεν ἁπλῆν ἐπιζήτησιν διανοίξεως τῆς κοιλάδος, τουθ᾽ ὅπερ ἐξησφαλίζετο ἡ κατοχὴ τοῦ πολὺ ὀπίσω τῶν χωρίων τούτων κειμένου συγκροτήματος ΚΟΥΤΣΙ. Διὰ δὲ τοῦ κέντρου ἐπεζήτησε νὰ προωθήσῃ τὴν διάταξίν του πολὺ Δυτικώτερον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἐπεζήτησε τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος καὶ χωρίου ΣΑΛΑΡΙΑ, πρὸς ἀποκοπὴν τῶν μετόπισθεν τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἐπίτευξιν σοβαρωτάτου Στρατηγικοῦ ἀποτελέσματος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται, δηλαδὴ ἡ εἴσοδος τοῦ ὄγκου εἰς κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ὅσον καὶ ἐνέργειαι πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ, ἐξήρχοντο τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὸ τελευταῖον τοῦτο τὰς πρὸς τὰς Μεραρχίας του ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 89 καὶ 90 Διαταγάς, δι᾽ ὧν καθορίζονται ἀποστολαὶ πέραν τῶν διατεταγμένων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὑπέβαλεν πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ ἐνεκρίθησαν αὗται διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 14185)21-12-40 Διαταγῆς του, δι᾽ ἧς, ἐπὶ πλέον, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον συγχαίρει τὴν δρᾶσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Τοῦτο ἔπραττεν διότι, ἐκ τῆς καθοριζομένης εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀποστολῆς (ἐπιζήτησις διανοίξεως κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ — κατάληψις ΚΟΜΒΟΥ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ), εἶχεν καθορισθῆ μέχρι τοῦδε διὰ τῶν ἰδίων ὁδηγιῶν, μόνον ὁ ἐνδιάμεσος: Κορυφογραμμὴ ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΜΠΟΥΖΑΕΤ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ καὶ ὅστις εἶχε καταληφθῆ πρὸ τῆς λήψεως τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, τὸν ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, εἶχε κατὰ χιλιόμ. ἀπὸ Δυσμῶν ὑπερβῆ δὲν ἦτο ἐφικτὸν νὰ καταλάβῃ δι᾽ ἐντοπισμένης ἐνεργείας ἀλλὰ μόνον διὰ συνδεδυασμένης τοιαύτης μετὰ τοῦ Β´ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸν συνδυασμὸν τοῦτον, διὰ τῆς ὀργανώσεως ἑνιαίας Διοικήσεως τῶν ἑκατέρωθεν ΑΩΟΥ δρώντων Τμημάτων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ κατ' ἐπανάληψιν ἐζήτησε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δι' ἐπανειλημμένων ἐγγράφων καὶ τηλεγραφικῶν κρυπτογραφικῶν ἀναφορῶν του, ὡς καὶ ἀπὸ τηλεφώνου συνεννοήσεων τόσον τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ μετὰ τῶν ἁρμοδίων ὀργάνων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ὅστις συντονισμὸς ἀναγνωριζόμενος, ὡς μόνος ἐπιβεβλημένος, οὐδέποτε ἐν τούτοις ἐπραγματοποιήθη.

Πτῶσις τοῦ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, ἄνευ συντονισμοῦ τούτου ἀπήτει διὰ τὸ Σῶμα Στρατοῦ βιαίαν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ, ἵνα οὕτω προσβάλλῃ τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ διὰ τμημάτων του ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλὰ τοιαῦτα μέσα διαβάσεως οὔτε διέθετε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, οὔτε ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ ζώνῃ ξένου Σώματος Στρατοῦ. Ἐν τούτοις, πλέον ἢ ἅπαξ, τμήματα τοῦ Σώματος ἀπώθησαν ἐχθρικὰ τοιαῦτα, Β. ΑΩΟΥ, ὑφιστάμενα συνεχῆ αἱμορραγίαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, κατέχοντος δεσποζούσας καὶ ἐπικρατούσας θέσεις ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ποταμοῦ ὄχθης. (Ζώνη Β.Σ.Σ.).

Ἄλλως τε, ἄνευ καὶ τῆς κατοχῆς τῶν Α. τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ κλιτύων τοῦ ὄρους ΣΕΤΕΛΙ δεσποζουσῶν, ἐκ τοῦ ἐγγύς, τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, καθίστατο προβληματικὴ ἡ διατήρησις τοῦ κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνέφικτος ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

Ἐν συμπεράσματι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερέβαλλε διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐνεργειῶν του τὰς προθέσεις καὶ προσδοκίας τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ πάντοτε σταθερῶς προηγεῖτο αὐτῶν.

Ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα δὲν ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικὰ καὶ αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ, ὀφείλεται τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὰ παραδεχόμενα ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου αἴτια χιονοθύελλας, ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ κλπ., ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σοβαρὰ αἴτια, ἀνεξάρτητα πάσης θελήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ πρέπει νὰ παροραθῶσι. Ταῦτα ἐν ἀνακεφαλαιώσει εἶναι:

1) Αἱ σφοδραὶ καὶ πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα χιονοθύελλαι, αἱ ἐνσκήψασαι ἀπὸ τοῦ δευτέρου δεκαημέρου Δεκεμβρίου καὶ συνεχισθεῖσαι καθ' ὅλον τὸν μῆνα τοῦτον εὗρον τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιθετικῆς του δράσεως ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ. Παρὰ ταύτας, τὸ Σῶμα Στρατοῦ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ διακόψῃ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἀντικαθιστῶν Μεράρχους του, σκληρῶς παλαῖον καὶ δοκιμαζόμενον, ἐπέτυχε ν' ἀνατρέψῃ ἰσχυρὸν ἐχθρὸν ἐξ ἰσχυροτάτων θέσεων, ὠργανωμένων εἰς μέγα βάθος, νὰ συλλάβῃ πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ κυριεύσῃ ἄπειρον πολεμικὸν ὑλικόν. Ἐκ τῶν χιονοθυελλῶν τούτων ἐμειώθη λίαν αἰσθητῶς ἡ μαχητικὴ δύναμις τοῦ Σώματος Στρατοῦ. (Ἡ IV Μεραρχία καὶ τὸ ἐκ 5 Ταγμάτων ἀπόσπασμα ΙΙας Μεραρχίας ἐπὶ αὐχένος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ σχεδὸν ἐξηνεμίσθησαν).

2) Ὁ ἐχθρός, ἐγκαίρως ἀντιληφθεὶς τὴν σοβαρότητα τῆς ἐπιμόνου ἀπειλῆς

τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς ζώνης του, κατηύθυνεν ἐσπευσμένως διὰ θαλάσσης ἀνενοχλήτως μεγάλας ἐνισχύσεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀέρος καὶ ἐνετόπισε ταύτας ἀποκλειστικῶς ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

3) Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία ἀνέπτυξε ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὰς πρώτας τοῦ Ἰανουαρίου.

Ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἐν τῷ συνόλῳ της ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συμπέσασα μὲ τὴν μέλλουσαν ἀντικατάστασιν τῆς IV Μεραρχίας (οὔσης ἐν πλήρῃ ἀδυναμίᾳ ν' ἀναλάβῃ περαιτέρω ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις λόγῳ μεγίστης φθορᾶς) ὑπὸ τῆς VIII, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἑλιγμόν, ἐπεβράδυνε τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἑπομένως καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἑλιγμοῦ.

Διὰ τὴν μείωσιν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἐζητήθη κατ' ἐπανάληψιν, ἀντίδρασις τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ οὐδὲν ἐγένετο. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὥστε ἐζήτησε καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὁ Ἄγγλος Ἐπιτελάρχης τῆς ἀεροπορίας, ὅστις, εἰς τὰ πικρὰ παράπονα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος διὰ τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς ἀγγλικῆς ἀεροπορίας, ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν τῷ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέμβῃ, καίτοι εἶχε ἀεροπλάνα, διότι δὲν ἠδύναντο ταῦτα νὰ ἀπογειωθῶσι λόγῳ τῆς πλημμύρας καὶ τοῦ λασπώδους τοῦ ἐδάφους τῶν ἀεροδρομίων.

4) Ὁ ἐχθρικὸς στόλος, ἀνενοχλήτως καὶ οὗτος, ἐβομβάρδισε ἐπανειλημμένως τὰς θέσεις μας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ.

Ἤτοι, ὁ ἐχθρὸς παρουσίασε ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ λίαν ἰσχυρὰ μέσα, πάσης φύσεως.

5) Ἡ ἔλλειψις ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ — ΦΤΕΡΡ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ — ΚΑΛΑΡΙΤΙ παρημπόδισε τὸ Σ.Σ. νὰ ὠθήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην Βαρὺ Πυροβολικὸν καὶ τοὺς ἐν γένει ἀνεφοδιασμοὺς καὶ ὑπεχρέωσε, δι' ἰδίων μέσων, νὰ κατασκευάσῃ ἁμαξιτὴν τοιαύτην μήκους 30 καὶ πλέον χιλιομ., ὡς κατωτέρω ἐξιστορεῖται.

6) Ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ Ν.Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ πρὸ τῆς κορυφογραμμῆς ΦΡΑΤΑΡΙ (1150—1220) ἐπέβαλεν εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ μέγα ἀνάπτυγμα Μετώπου, διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ὁποίου καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ ἀπησχολεῖτο ὁλόκληρος ἡ II Μεραρχία ἥτις ἐπρόκειτο, κατὰ τὸ σχέδιον ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ χρησιμοποιηθῇ, κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος Δ. ΔΡΙΝΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Οὕτω, ἐνῷ τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ εἶχεν, ὡς ἐλέχθη, προηγηθῇ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ του σκοποῦ, ὅστις τῷ καθωρίζετο διὰ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου της 12 Δεκεμβρίου, ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β΄ Σώμα-

τος Στρατοῦ πρὸς ΦΡΑΤΑΡΙ δὲν ἐπέτρεψε εἰς τοῦτο τότε, οὔτε τελικῶς, ν' ἀχθῇ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΣΕΝΤΕΛΛΙ, ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ Σώματος τούτου ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τῶν αὐτῶν ὁδηγιῶν τῆς 12ης Δεκεμβρίου.

Λόγῳ τούτου ἡ διάταξις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ (ἀριστεροῦ — κέντρου) εὑρέθη προωθημένη κατὰ 35—40 χιλιόμετρα καὶ τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀντὶ νὰ βαίνῃ πρὸς Β. ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ΙΙας Μεραρχίας ἐστράφη πρὸς Β. Α.

XV.— ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΥΠΟ VIII. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΜΟΝΑΔΩΝ.

Κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο ἐγένετο ἀντικατάστασις τῆς IVης Μεραρχίας ὑπὸ τῆς VIII.

Ἡ IV Μεραρχία συγκεντρωθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ — ΓΕΩΡΓΟΥΤΣΑΔΕΣ — ΒΑΝΙΤΣΕ καὶ τεθεῖσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἤρξατο τῆς ἀνασυγκροτήσεώς της.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατόπιν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου περὶ μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς τὰς Μεραρχίας περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν κατεχομένων θέσεων, τηρήσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος δι' ἐπιθετικῶν τοπικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀνασυγκροτήσεως τῶν Μονάδων του.

Προέβη, πρὸς τοῦτο, εἰς τὴν διάλυσιν δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν καὶ σχηματισμῶν, ἐλάττωσιν τῶν δυνάμεων τῶν Στρατηγείων, μετάθεσιν ὁπλιτῶν καὶ κτηνῶν ἐπὶ σκοπῷ ἐνισχύσεως τῶν μαχίμων τμημάτων, συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων εἰς ὁπλισμόν, κτήνη κλπ.

ΓΕΝΙΚΑ

Καθ' ὅλον τὸ 10ήμερον συνεχίζεται ἡ κακοκαιρία μετὰ χιονοθυελλῶν εἰς τὰ μέσα καὶ μεγάλα ὕψη καὶ ραγδαιοτάτων βροχῶν εἰς τὰ χαμηλά. Ἡ ἀεροπορικὴ δρᾶσις τοῦ ἐχθροῦ ἐπίσης συνεχίζεται δραστηρίως.

Καταχωροῦνται ἐνταῦθα ὡς ἔχουσιν ἐκδοθεῖσαι κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο Διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ, εὑρεθεῖσαι εἰς χεῖρας συναδέλφου καὶ παραδοθεῖσαι ἡμῖν.



Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α. Π. 109

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΔΙΑΤΑΓΗ

ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΙΙ — ΙΙΙ, ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ
(Χάρτης 1:50.000)

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῶν Α. Ε. 101) 31-12-40 του καθώρισεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Μονάδων, ὅπως ἡ μὲν ΙΙΙ Μεραρχία βελτιώσῃ τὰς θέσεις τοῦ ἀριστεροῦ της ἐν τῇ παραλιακῇ ζώνῃ, ἡ δὲ ΙΙ Μεραρχία ὁμοίως νὰ βελτιώσῃ τὰς θέσεις Α. ΖΑΓΟΡΙΑ.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία ἤρξατο ἀπὸ χθὲς τὴν πραγματοποίησιν τῶν διαταχθέντων.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ κρίνει, ὅτι, σημαντικὴ βελτίωσις τῶν θέσεων ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ΙΙας Μεραρχίας ἐπέρχεται διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΑΛΙ — ΤΕΡΕΟΡΙ ὑψ. 1170 (Ν. ΛΙΟΥΖΑΤΙ, 2500 μ. — Χάρτης 1:50.000 Ἀλβανικὴ ἔκδοσις).

Διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου τούτου ἀπαγορεύομεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ ΛΙΟΥΖΑΤΙ — ΛΕΚΛΙ, ὡς κρατοῦντες ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα καὶ τὴν γέφυραν ΛΕΚΛΙ, ἐπιβάλλομεν τὴν μετατόπισιν τοῦ Πυροβολικοῦ του ἐκ τῆς περιοχῆς ΛΙΟΥΖΑΤΙ βάλλομεν τὰ νῶτα τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ καὶ στηρίζομεν ἰσχυρῶς τὸ δεξιόν μας Δ. ΔΡΙΝΟΥ.

Ἡ Μεραρχία νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὴν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ συγκροτήματος τούτου δυναμένην νὰ ἐκδηλωθῇ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἀποσπάσματος Ἀσημακοπούλου καὶ ἐκ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἀποσπάσματος Κατσώτα καὶ νὰ προτείνῃ τὰ κατὰ τὴν κρίσιν της μέτρα ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπολύτως ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐνεργείας.

Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ συγκροτήματος τούτου τόσον εἰς δύναμιν ὅσον καὶ εἰς ἔργα ὀχυρώσεως.

Ἀποτέλεσμα μελέτης καὶ προτάσεως νὰ μοὶ ὑποβληθῶσι τὸ ταχύτερον.

Σ.Δ. 5 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α. Ε. 104 — *Κρυπτογραφικῶς — Κατεπείγουσα*

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Εὐνοϊκαὶ ἐπιχειρήσεις Α' Σ. Στρατοῦ ἐπιβάλλουσι ταχεῖαν ἐκμετάλλευσιν πρὶν ἐχθρὸς συνέλθῃ στόπ.

Ἐπὶ πλέον διαταχθείσης ἐνεργείας ΠΕΣΤΑΝΗΣ πλήρως υἱοθετημένης μελετήσατε, προπαρασκευάσατε καὶ ἐκτελέσατε ἰσχυρὰν ἐνέργειαν ὑπὸ Ἀποσπάσματος Μπαλαφούτη, ἐνισχυομένου, ἀπὸ περιοχῆς ΠΕΣΤΑΝΗΣ πρὸς ΚΟΝΤΡΑ στόπ. *Ἐνέργεια αὕτη δέον συνδυασθῇ μὲ ζωηρὰν ἀπασχόλησιν πρὸς* ΛΙΟΥΖΑΤΙ καὶ τοιαύτην διὰ ἰσχυρῶν πυρῶν ἢ καὶ προχωρητικῆς ἐνεργείας κατὰ κρίσιν ὑμῶν πρὸς ΛΕΚΛΙ στόπ.

Σ.Δ. 10 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Ἀριθ. Δ.Ε. 105

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἐπὶ ὑπ' ἀριθ. 145) 10-1-41 προτάσεων ἐζητήθη ἐπανέλθῃ Δημοκωστούλας ὑπὸ Μεραρχίαν.

Κατὰ μῆκος ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Κλεισούρα ΤΕΠΕΛΕΝΙ κινηθήσονται εἴτε τμήματα Β' Σ. Σ. εἴτε Δημοκωστούλα μέχρις ὕψους περίπου ΓΚΡΟΠΑ.

Τηρούμενοι ἐν συνδέσμῳ πρὸς ἄνω τμήματα καὶ καλυπτόμενοι ἰσχυρῶς εἰς ὕψος ΠΕΣΤΑΝΗ ἐνεργήσατε πρὸς ΚΟΝΤΡΑ συμφώνως πρὸς ὑπ' ἀριθ. Α. Ε. 104) 10-1-41 Διαταγήν μου.

Σ. Δ. 10-1-41
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 45) 1684 — Ἀπόρρητος — Ἐπείγουσα

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθ. Α. Ε. 101) 31-12-40 ὁδηγίας μου αἱ Με-

ραρχίαι νὰ ἐπιδοθῶσι δραστηρίως εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τῶν Μονάδων των.

1) Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀφίξεως τῶν ἐνισχύσεων εἰς ἄνδρας νὰ ὁλοκληρωθῶσιν ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι ἀνασυγκροτήσεως.

Ἐπειδὴ αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις πιθανὸν νὰ μὴ καλύψωσιν ἐν τῷ συνόλῳ τὰς ἀνάγκας, ἡ συμπλήρωσις θὰ ἐπιτευχθῇ ἀπὸ τοῦδε, ὡς ἄλλως τε ἔχει διαταχθῇ διὰ τῆς ἐλαττώσεως εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν διαφόρων σχηματισμῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

2) Ἡ εἰς κτήνη συμπλήρωσις θὰ ἐπιζητηθῇ καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιτάξεως καὶ ἐπὶ ὄνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσωσι αἰσθητὴν ἐνίσχυσιν.

3) Ἡ παροχὴ θερμοῦ συσσιτίου, δὶς τῆς ἡμέρας, νὰ ἐξασφαλισθῇ ὁπωσδήποτε καὶ ἡ παρασκευὴ συσσιτίου ἐκ κρέατος εἰς περιοχὴν βρίθουσαν σφαγίων ἀποτελεῖ ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τόνωσιν τῶν ἀνδρῶν.

Ἐλλείψεις εἰς ὑλικὰ Ἐπιμελητείας νὰ συμπληρωθῶσι ταχύτατα ἐν τῷ συνόλῳ των.

4) Αἱ πάσης φύσεως ἐπισκευαὶ (ὁπλισμοῦ, στολῆς κλπ.) νὰ συντελῶνται δι' ἐντατικῆς ἐργασίας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου.

5) Ἡ πετάλωσις καὶ ἡ περιποίησις τῶν κτηνῶν νὰ ἀποτελῇ διαρκῆ μέριμνα.

Οἱ κ.κ. Διοικηταὶ Μεραρχιῶν διὰ προσωπικῶν συχνῶν ἐπισκέψεων νὰ ἐπιταχύνωσι τὸν ρυθμὸν τῆς ἀνασυγκροτήσεως.

6) Οἱ Ἀξιωματικοὶ τῶν Ἐπιτελείων των νὰ εὑρίσκωνται εἰς διαρκῆ κίνησιν πρὸς τὰς Μονάδας μεταβιβάζοντες τὰς διαταγὰς καὶ δεχόμενοι τὰς ἀναφορὰς τῶν Μονάδων.

7) Τὸ γραφειοκρατικὸν σύστημα τῆς ἀλληλογραφίας ἐπὶ ἀντικειμένων ἀφορώντων τὴν ἀνασυγκρότησιν, νὰ καταργηθῇ.

8) Αἱ Μονάδες νὰ περισυλλέξωσι τὴν διεσπαρμένην δύναμίν των καὶ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὁπουδήποτε πάσης φύσεως ὑλικὰ αὐτῶν, ἰδίᾳ ὁπλισμοῦ, ὧν ἡ ἀναπλήρωσις, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι δυνατή. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ καταρτισθῶσι κατὰ Μονάδας εἰδικὰ συνεργεῖα περισυλλογῆς ὑπὸ δραστηρίου Ἀξιωματικοῦ.

9) Νὰ ἐμπεδωθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία διὰ συχνῶν προσκλητηρίων καὶ δι' ὁμιλιῶν τῶν Διοικητῶν τῶν Τμημάτων καὶ Μονάδων, οἵτινες ἐκ παραλλήλου νὰ διατηρήσωσιν ἀμείωτον τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ ἐπιθετικὸν αὐτῶν πνεῦμα.

10) Τὰ πάσης φύσεως λάφυρα καὶ δὴ οἱ ὅλμοι καὶ αἱ χειροβομβίδες νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ὁπλισμὸν τῶν Μονάδων περισυλλεγόμενοι, μερίμνῃ τούτων.

Τὸ Σ. Στρατοῦ θὰ προσέλθῃ ἀρωγόν, παραλαμβάνον τὰ πλεονάζοντα λάφυρα ἀπὸ τὰς ἁμαξιτὰς ἀρτηρίας.

11) Αἱ Διοικήσεις τῶν ὅπλων καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ Σ. Στρατοῦ νὰ παρακολουθῶσιν ἀνελλιπῶς τὴν πρόοδον τῆς ἀνασυγκροτήσεως προσερχόμεναι ἀμέσως ἀρωγοὶ εἰς τὰς Μονάδας.

12) Γενικῶς νὰ τονισθῇ καὶ νὰ κατανοηθῇ παρὰ πάντων, ὅτι ἡ ταχεῖα ἀνασυγκρότησις καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς μαχητικῆς ἱκανότητος τῶν Μονάδων εἶναι κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν μεγίστης σπουδαιότητος.

Σ. Δ. 9 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 53) 1893

ΠΡΟΣ ΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ἐπὶ πλέον διαταχθεισῶν ἐνεργειῶν Α. ΔΡΙΝΟΥ, διατάξατε ἰσχυρὰν πίεσιν καὶ Δυτικῶς πρὸς ΛΙΟΥΖΑΤΙ ὑπὸ τῶν Ἀποσπασμάτων Ἀσημακοπούλου — Κατσώτα στόπ.

Ἀνωτέρω ἐνέργειαι σκοποῦσι συγκράτησιν ἐχθροῦ ἐπὶ θέσεων καὶ ἀπορρόφησιν ἐφεδρειῶν του, ἵνα μὴ κατευθυνθῶσι πρὸς ζώνην Π. Ι. Μονάδος.

Σ. Δ. 10 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Τὴν 2αν Ἰανουαρίου προωθήθη καὶ κατέλαβε θέσεις εἰς τὸ ὕψος ΣΤΕΠΙΖΑΣ Δ. τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα Ἱππικοῦ, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ΙΙ Μεραρχίας.

11—12 Ἰανουαρίου

Συνεχίζεται ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μονάδων τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν διαμονῆς των.

Αἱ Μονάδες τῆς γραμμῆς μάχης προβαίνουσιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν τομέων των, συνεχίζουσαι ἐπιχειρήσεις εἰς μικρὰν κλίμακα πρὸς βελτίωσιν τῶν θέσεων, σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ τήρησιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος.

Ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς ἐνισχύεται ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ νέων μεγάλων δυνάμεων καὶ ἀναπτύσσει εἰς μέγα βαθμὸν τὴν ἀμυντικήν του ὀργάνωσιν ἐφ᾽ ὅλου τοῦ μετώπου.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ δεκαημέρου τούτου τὸ Σ. Στρατοῦ πληροφορεῖται ὅτι θὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσίν του ἡ V Μεραρχία κινουμένη ἐκ τῆς περιοχῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐν καιρῷ τῆς κατ᾽ ΑΥΛΩΝΟΣ ἐπιχειρήσεως.

Ὑποβολὴ προθέσεων καὶ προτάσεων Σώματος πρὸς Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Τὸ Σ. Στρατοῦ ὑπέβαλε πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν κάτωθι ἀναφοράν:

Διαταγὴ περὶ τρόπου διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος
Λοιπαὶ Διαταγαὶ
Ἐπείγουσα — Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ
Σ. Δ. 18 Ἰανουαρίου 1941

ΤΟ Α΄ ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
«Προθέσεις καὶ προτάσεις»

Ι) Τὸ Σ. Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ (ΜΠΟΥΖΑΕ — ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ — ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΓΕΛΙΟΥΡΙ) ἐπεδίωξε:

— Δι᾽ ἑνὸς ἐσωτερικοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ νὰ ἀχθῇ ἐπ᾽ αὐτῆς ἀποκόπτον ἁπάσας τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις νοτίως ΑΩΟΥ καὶ ἀνατολικῶς ΣΑΛΑΡΙΑΣ.

— Δι᾽ ἑτέρου εὐρυτέρου ἑλιγμοῦ κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ νὰ λάβῃ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ΛΟΓΚΑΡΑ, προπαρασκευάζον τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ταύτης ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

ΙΙ) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιδιώξεις αὗται δὲν ἤχθησαν εἰς τοὺς ἀντικειμενικούς των σκοπούς, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν καὶ κυρίως λόγῳ τῆς ἀνακυψάσης χιονοθυέλλης, ἡ ὁποία ἐξεμηδένισε τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμὴν τῶν Μονάδων καὶ δὴ τῆς IV Μεραρχίας, ἀγωνισθείσης ἐπὶ λίαν ὀρεινῶν καὶ διακεκομμένων περιοχῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δέ, διότι ὁ ἐχθρὸς ἀντιληφθεὶς τὴν σημασίαν καὶ τὸ ἐπικίνδυνον ἀμφοτέρων τῶν κατευθύνσεων τούτων ἐνίσχυεν ἐπειγόντως ταύτας διὰ νέων μεγάλων δυνάμεων.

ΙΙΙ) Ἡ ἀδυναμία ἐξ ἄλλου λόγῳ διαφόρων δυσχερειῶν τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ νὰ ὠθηθῇ πρὸς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπὸν (ὑψώματα Β. ΤΕΠΕΛΕΝΙ) δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Α. ΔΡΙΝΟΥ ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σ. Στρατοῦ, τοῦ ἐχθροῦ ὀργανώσαντος ἰσχυρὸν προγεφύρωμα Ν. ΑΩΟΥ, τοῦθ᾽ ὅπερ ἐπέβαλλε καὶ ἐπιβάλλει τὴν διάθεσιν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς II Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

IV Διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ καὶ πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡμῶν ἐπιβάλλεται ἡ πλήρης κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐκκαθάρισις τῆς περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνατολικῶς, τοῦθ᾽ ὅπερ ὡς ἔχει σήμερον ἡ κα-

τάστασις, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπὸν τῆς κατευθύνσεως ἡμῶν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ, ἐνισχυθείσης σημαντικώτατα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε σήμερον τουλάχιστον νὰ ὑπάρχῃ ἰσορροπία δυνάμεων μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνου ἐντατικώτατα ἐπιπροσθέτως ἐνισχύοντος τὴν ἀμυντικήν του ὀργάνωσιν.

Ἡ τοιαύτη προώθησις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐξοικονομεῖ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ ἡμῶν ὁλόκληρον τὴν ΙΙαν Μεραρχίαν.

Ἀκολούθως συντονισμένη ἐνέργεια ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ θέλει ἀποφέρει λίαν σημαντικὰ ἀποτελέσματα τῆς κατευθύνσεως Β' Σ. Στρατοῦ, ἐξελισσομένης διὰ χαμηλῶν ὑψῶν καὶ ἀπειλούσης τὴν ἀποκοπὴν τῆς συμπτύξεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων Ν. ΑΩΟΥ.

V) Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ π α ρ α ι τ ε ῖ τ α ι τ ῆ ς V Μ ε ρ α ρ χ ί α ς ὑ π ὲ ρ τ ο ῦ Β' Σ τ ρ α τ ο ῦ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τοῦτο θὰ πρέπει πρὸ πάσης ἡμῶν ἐνεργείας πρὸς ΑΥΛΩΝΑ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα ΓΚΛΑΒΑ καὶ τὰ Ν.Δ. τούτου μέχρις ΑΩΟΥ ἀντερείσματα καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ συντονίσῃ μεθ' ἡμῶν τὴν ἐνέργειάν του ὑποβοηθοῦν καὶ καλῦπτον τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐνέργειαν ἡμῶν.

Αἱ εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν Μεραρχίαι μετὰ τῆς IV Μεραρχίας κρίνονται παρ' ἡμῶν ἱκαναὶ νὰ ἀναλάβωσι τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ προσπάθειαν ὑπὸ τὰς ἄνω προϋποθέσεις.

Ὑποβάλλων τὴν παροῦσαν ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν παρακαλῶ, ὅπως εὐαρεστούμενοι διατάξητε.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ἡ V Μεραρχία διετέθη εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Ἐπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ ἑκατέρωθεν ΑΩΟΥ περιοχῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ) εὗρον τὴν V Μεραρχίαν ἐγγὺς τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ οὕτω ἀντεμετωπίσθη ἐπιτυχῶς μία σοβαρὰ ἀπειλὴ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ Σ. Στρατοῦ δικαιωθέντος διὰ τῆς προτάσεώς του ταύτης, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης συγκεντρώσεως ἰσχυρῶν μέσων ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, λίαν ἀποφασιστικῆς διὰ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

ΓΕΝΙΚΑ

Συνεχίζεται λίαν ἐπιτυχῶς ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μονάδων διὰ τῶν ἀφικνουμένων ἐνισχύσεων εἰς στελέχη, ἄνδρας καὶ κτήνη.

Καταχωροῦνται ἐνταῦθα ὡς ἔχουσι ἐκδοθεῖσαι κατὰ 10ήμερον τοῦτο Διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ εὑρεθεῖσαι εἰς χεῖρας συναδέλφων καὶ παραδοθεῖσαι ἡμῖν.

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ — Ἀπόρρητος — Προσωπική

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Διὰ τῆς παρούσης θίγω ζητήματα τινὰ κεφαλαιώδους σημασίας ὡς συμπεράσματα τῶν διεξαχθεισῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀποδίδω καὶ παρακαλῶ νὰ ἀποδοθῇ καὶ παρ' ἡμῶν, ὅλως ἰδιάζουσα σημασία.

Ι) Ὁ ἀγὼν εἴς τινας Μονάδας (Συντάγματα — Ἀποσπάσματα) εὐτυχῶς εὐαρίθμους δὲν διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ ὑπευθύνου Διοικητοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων κλιμακίων, εἰς ἃ μετεβιβάζοντο Διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων, τῶν ὑπευθύνων Διοικητῶν οὐδόλως παρακολουθούντων τὴν ἐνέργειαν τῆς Μονάδος των, ἀλλὰ παραμενόντων εἰς ἀπομεμακρυσμένους Σ. Δ., κατὰ προτίμησιν κατῳκημένους τόπους εἰς βαθμὸν μάλιστα, ὥστε πολλάκις νὰ μὴ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀναφέρωσιν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἀγῶνος μετὰ πάροδον πολλῶν ὡρῶν ἀπὸ τῆς λήξεως, ἢ διακοπῆς τούτου.

ΙΙ) Οὐδεμία δύναταί τις εἰπεῖν, ἐκμετάλλευσις τῶν σημειωθεισῶν ἐπιτυχιῶν ἐγένετο καὶ οὕτω παρείχοντο εἰς ἐχθρὸν πανικόβλητον καὶ ἐγκαταλείποντα ἐν τῇ φυγῇ τὰ πάντα, εὐκαιρία ἀνασυντάξεως καὶ νέας ἀμύνης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐκ τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας οὕτως ἐγκατέλειπεν.

Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ κατέχῃ σήμερον ὁ ἐχθρὸς θέσεις τινὰς πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἴς τινα σημεῖα αἱ ὁποῖαι δι' αὐτὸν μὲν ν' ἀποτελῶσιν ἀπροσδόκητον κατάπληξιν, δι' ἡμᾶς δὲ ἀδιάκοπον αἱμορραγίαν μὲ εὐνοήτους συνεπείας.

ΙΙΙ) Ἡ διαρροὴ τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κατὰ τὴν περίοδον τῆς χιονοθυέλλης, ἔλαβεν εἴς τινας Μονάδας λίαν ἀνησυχητικὴν ἔκτασιν, ὥστε νὰ παραμένωσιν ἐπὶ τῶν θέσεών των μόνον φιλότιμοι ἄνδρες ὑπείκοντες εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς των. Οἱ λοιποὶ εἶχον καταφύγει εἰς σπήλαια, χωρία, κατῳκημένους τόπους κλπ.

Μοὶ ἀνεφέρθη (καὶ γνωρίζει τοῦτο ὁ Διοικητὴς τῆς ἀντιστοίχου Μεγάλης Μονάδος) ὅτι ἡ δύναμις Τάγματος γραμμῆς μάχης ἠρίθμει 10 — 12 ἄνδρας κατὰ Λόχον, ἐνῷ ἡ δύναμις τοῦ ὀπίσω του μετώπου, ἔνθα ἤδη εὑρίσκεται, ὑπερβαίνει τοὺς πεντακοσίους. Οὕτω ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ μάχιμος δύναμις τοῦ Τάγματος ἐγκατέλειπε ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς χιονοθυέλλης τὰς θέσεις της ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ, ἄνευ τινὸς συνεπείας.

Ὁ φόβος κακοῦ προηγουμένου καθίσταται μέγιστος ἄνευ λήψεως σκληροτάτων μέτρων. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἐπισημαίνων εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων, καλῶ ἅπαντας νὰ φανῶσι σκληροὶ ἄνευ οἴκτου πρὸς πᾶσαν λιποψυχίαν, ἢ ἐσκεμμένην ἐνέργειαν ἀποφυγῆς τοῦ κινδύνου τοῦ ἀγῶνος.

ΙV) Διοικήσεις τινὲς Μεγάλων Μονάδων κατανοήσασαι τὴν ἱερότητα τοῦ

ἀγῶνος καὶ τὰς ἱστορικὰς στιγμάς, τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ ΠΑΤΡΙΣ, κατενίκησαν ἐν αὐταῖς τὰς ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας καὶ προέβησαν εἰς τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα κατὰ κατωτέρων Διοικήσεων, αἵτινες ἐδείχθησαν κατώτεραι τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀγῶνος.

Αἱ Διοικήσεις αὗται ἐπέτυχον πλήρως τοὺς ταχθέντας σκοπούς.

Τὸ παράδειγμα τούτων ἐπιθυμῶ ν' ἀκολουθήσωσι πᾶσαι αἱ Μεγάλαι Διοικήσεις.

Σ.Δ. 13 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Κοινοποιῶ ὡς ἔχει τὴν ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 124) Διαταγὴν Γ. Στρατηγείου:

Αἱ Μονάδες, λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψει τὰς διατυπουμένας προθέσεις τοῦ Νέου Διοικητοῦ τῶν Ἰταλικῶν Στρατευμάτων καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιχειρήση ἐνεργείας ἐπιθετικὰς ἐντυπωσιακὰς πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ, νὰ ἐντείνωσι τὴν ἐπαγρύπνησίν των καὶ ἰσχυροποιοῦντες κατεχομένας θέσεις νὰ ἀπαντῶσιν εἰς πᾶσαν ἐπιθετικὴν ἐκδήλωσιν, ὡς διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 44) 1683) 9-1-41 Διαταγῆς μου.

Σ. Δ. 14 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Γενικὸν Στρατηγεῖον
Α. Π. 124

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ο. Δ. (Κοινοποίησις)

Κατὰ πληροφορίαν παρασχεθεῖσαν ἡμῖν τὴν 9ην τρέχοντος τελευταίως ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ Καμπαλέρο, Ἰταλοῦ Ἀρχηγοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ Σοντοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατιωτικῶν Δυνάμεων ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ πρώτου ἀπαιτοῦντος καὶ ὑποστηρίζοντος, δέον ἐνεργηθῇ τὸ ταχύτερον γενικὴ ἐπίθεσις καθ' ἡμῶν, τοῦ δευτέρου ἐπιμένοντος μόνη ἐλπὶς ἀπομένουσα Ἰταλικὸν Στρατὸν εἶναι νὰ ἐκτελέση στρατηγικὴν ὑποχώρησιν μέχρι ποταμοῦ Σκοῦμπι, ἐγκαταλειπομένου ΑΥΛΩΝΟΣ.

Γνώμη Ἀρχηγοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου φαίνεται ἐπικρατήσασα, ἐὰν κρίνη

τις ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, κατ' ἀνακοίνωσιν ἐπίσημον 'Ιταλικοῦ ἀνακοινωθέντος, Σοντοῦ ἀπηλλάγη καθηκόντων 'Αρχηγοῦ Στρατευμάτων 'Αλβανίας καὶ τοῦτον ἀντικατέστησε Καμπαλέρο.

14 'Ιανουαρίου 1941
ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Α.Λ.Α.

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
'Επιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 75) 1915

Αὐστηρῶς Προσωπικὴ
'Απόρρητος

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΟΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

Ι) 'Ως γνωρίζει τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον πιθανότατα μία Μεραρχία ν' ἀχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν καὶ διάθεσιν ἡμῶν δι' ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

ΙΙ) 'Η νέα 'Ανωτάτη Διοίκησις τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ 'Ιταλικῶν δυνάμεων εἶναι φυσικὸν καὶ λίαν ἐνδεχόμενον διὰ λόγους ἐντυπωσιακοὺς καὶ πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ νὰ θελήσῃ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀμυντικῆς στάσεως καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τοπικὰς ἢ εὐρυτέρας ἐπὶ ὡρισμένων μετώπων ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις.

ΙΙΙ) 'Η καταβαλλομένη ἐν 'Αλβανίᾳ ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν προσπάθεια τουλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως Διοικήσεως τοῦ Στρατοῦ, εἶναι ἡ τελευταία. ῎Οπισθεν ταύτης ὑπάρχει πλήρης κατάρρευσις.

IV) 'Η διατήρησις τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ ἡ βελτίωσις τούτων κατὰ τὸ δυνατὸν εἶναι κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον ὑψίστης σημασίας καὶ ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη.

V) 'Απευθυνόμενος προσωπικῶς διὰ τῆς παρούσης πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων τοῦ Σώματος Στρατοῦ προσκαλῶ καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ ἐντείνητε εἰς τὸ ἔπακρον ἁπάσας τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις.

α΄) Πρὸς τόνωσιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἀρίστου ἄλλως τε ἠθικοῦ τῶν τμημάτων.

β΄) Πρὸς ἰσχυροποίησιν τῶν κατεχομένων θέσεων διὰ συνεχοῦς καὶ ἀόκνου ἐργασίας ἁπάντων.

γ΄) Πρὸς πλήρη ἐμπέδωσιν τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς συνοχῆς.

δ΄) Πρὸς ταχεῖαν ἀνασυγκρότησιν.

ε΄) Πρὸς ταχεῖαν καὶ πλήρη συμπλήρωσιν τῶν πάσης φύσεως ἐλλείψεων καὶ ἰδίᾳ ὁπλισμοῦ, δι' εὐρείας χρησιμοποιήσεως τῶν ἐκ λαφύρων προερχομένων (ἐλαφρῶν πολυβόλων, ὅλμων, Πυροβολικοῦ κλπ.).

VI) Προσωπικαὶ ἐπιθεωρήσεις τοῦ μετώπου καὶ τῶν ἐν γραμμῇ Μονάδων πρὸς προσωπικὴν ἀντίληψιν καὶ ἄμεσον διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, κίνησις διαρκὴς τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἐπιτελείων καὶ Ὑπηρεσιῶν πρὸς ἄμεσον ἐπίλυσιν διαφόρων ζητημάτων, διαρκὴς ὤθησις, εἶναι σήμερον ὑπὲρ ποτὲ ἐπιβεβλημένα.

VII) Αἱ καταβληθεῖσαι μέχρι τοῦδε προσπάθειαι εἶναι πράγματι ἄνευ προηγουμένου.

Ἔργον προσωπικὸν τῶν Διοικήσεων εἶναι νὰ τὰς συνεχίσωμεν μέχρις ἐκμηδενισμοῦ καὶ τὰς τελευταίας ταύτας προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ, μέχρι πλήρους συντριβῆς του.

Σ. Δ. 14 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 79) 2070

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ι) Κατ' ἐπανάληψιν εἰσέδυσαν ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας εἴτε αὐτόμολοι, εἴτε κάτοικοι περιοχῶν, μὴ καταληφθεισῶν, χωρὶς νὰ γίνωσιν ἀντιληπτοί.

Τὸ τοιοῦτον προδίδει ὅτι ἡ ἐπιτήρησις εἰς τὰς κατεχομένας γραμμὰς δὲν ἐνασκεῖται πλήρως.

ΙΙ) Κατόπιν τούτου ἐντέλλομαι ὅπως ληφθῶσιν ἅπαντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα ἐπιτηρήσεως καὶ ἀσφαλείας (περίπολοι, φυλάκια, ἐνέδραι κλπ.) ὥστε καθ' ὅλον τὸ μέτωπον αἱ τοιαῦται διεισδύσεις νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνωσι χώραν.

Τὰ μέτρα ταῦτα δέον νὰ ἐντείνωνται, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα.

ΙΙΙ) Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ παραβλέπεται ὅτι ἀντὶ μεμονωμένων ἀτόμων ἐνδέχεται νὰ εἰσδύσωσιν ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας ὁμάδες ἐχθρικαί, αἵτινες ἐν συνδυασμῷ μὲ μετωπικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιχείρησιν νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῶν νώτων τῶν τμημάτων μας τῆς α΄ γραμμῆς, δημιουργοῦσαι ἐπικίνδυνον διαταραχὴν εἰς τὰ μετόπισθεν.

Τὸ τοιοῦτον δὲν πρέπει ν' ἀποκλείεται, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατεῖχεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν ἤδη διεξάγεται ὁ ἀγὼν καὶ κατὰ συνέπειαν γνωρίζει καλῶς καὶ διαβάσεις καὶ ἀτραπούς, δι' ὧν εἶναι δυνατὸν νὰ διοχετευθῶσι τμήματα ὀπίσω τῶν γραμμῶν μας. Διὰ μίαν τοιαύτην διείσδυσιν, ἄλλως τε δύναται νὰ βοηθηθῇ καὶ ἀπὸ κατοίκους φίλα πρὸς αὐτὸν φρονοῦντας.

IV) Οἱ Διοικηταὶ νὰ ἐπιθεωρῶσιν αὐτοπροσώπως τοὺς τομεῖς ὑποτομέως, λωρίδας των, ἐπιφέροντες τὰς ἀναγκαίας συμπληρώσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πλήρους ἐπιτηρήσεως.

Σ. Δ. 15 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III
Α. Π. 99) 2090

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος

ΔΙΑΤΑΓΗ

I) Πληροφορίαι αἰχμαλώτων αὐτομόλων φέρουσι τὸν ἐχθρὸν προτιθέμενον νὰ ἐνεργήση ἐπιθετικῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡμῶν.

Καίτοι σοβαραὶ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ δὲν θεωροῦνται πιθαναί, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπιχειρήση οὗτος τοπικὰς τοιαύτας πρὸς βελτίωσιν τῶν θέσεών του, σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ γενικῶς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος τῶν τμημάτων του, ὅπερ φέρεται σχεδὸν ἐκμηδενισθέν.

II) Τοιαῦται τοπικαὶ ἐνέργειαι, βάσει τῶν αὐτῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐχθρικῶν ἐνισχύσεων, διαγράφονται ἐν τῷ τομεῖ τῆς 1320 Μ. καὶ δὴ ἀπὸ περιοχῆς ΛΕΝΤΟΥΣΙ καὶ ἑκατέρωθεν αὐχένος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ ἐν τῷ τομεῖ 41 Μ., πιθανῶς δὲ καὶ Α. ΔΡΙΝΟΥ (περιοχὴν ΛΕΚΛΙ)..

III) Εἰς περιελθούσας εἰς χεῖρας ἡμῶν Διαταγὰς τοῦ ἐχθροῦ παρέχονται πληροφορίαι περὶ τῶν συνηθειῶν ἡμῶν ἐν τῇ ἐπιτηρήσει καὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τοῦ μετώπου.

Κατὰ ταύτας, τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων ἡμῶν κατέρχεται εἰς χαμηλὰς περιοχὰς καὶ ἡ ἀσφάλεια ἐμπιστεύεται εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, πολλάκις δὲ καὶ μεμονωμένων, ὧν ἡ ὑφαρπαγή, διὰ τολμηρᾶς ἐνεργείας εἶναι εὔκολος καὶ ἐπιφέρει πλήρη αἰφνιδιασμόν. Διατάσσονται δὲ τοιαῦται ἐνέργειαι καθ' ἡμῶν.

IV) Θέτων ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὰς πληροφορίας ταύτας ἐντέλλομαι τὴν πλήρη καὶ ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, καὶ τὴν λῆψιν ὅλων τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων πρὸς ἄμεσον ἀντιμετώπισιν πάσης ἐχθρικῆς ἀποπείρας.

Αἱ ἐνέργειαι ὑμῶν ἐν προκειμένῳ σαφῶς καθορίζονται διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 44) 1683) 9-1-41 καὶ Α.Π. 79) 2070) 15-1-41 Διαταγῶν μου, τὰς ὁποίας καὶ θέτω ἐκ νέου ὑπ' ὄψιν ὑμῶν.

V) Ἀναφέρατε λῆψιν καὶ ἐκτέλεσιν.

Σ. Δ. 19 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ — Προσωπική

ΔΙΑΤΑΓΗ

Συνελήφθησαν πρὸ διημέρου αἰχμάλωτοι ἀνήκοντες εἰς τὸ 14ον Σύνταγμα Πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας Φεράρα, οἱ ὁποῖοι μετὰ πλείστων συναδέλφων των τοῦ Πυροβολικοῦ μετετέθησαν εἰς Λόχους Πεζικοῦ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς διεξάγων πόλεμον κατακτητικὸν λαμβάνει τοιαῦτα ἐνισχυτικὰ τοῦ ἀγῶνος του μέτρα, εἶναι εὐνόητον ποῖα μέτρα ἐπιβάλλεται καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωνται παρ᾽ ἡμῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν.

Δυστυχῶς τοῦτο δὲν κατενοήθη παρ᾽ ὅλων. Πολλαὶ Διοικήσεις Μονάδων (Ταγμάτων, Συνταγμάτων) μειωθεῖσαι αἰσθητῶς εἰς μάχιμον δύναμιν, ἀρκοῦνται εἰς ἀναφορὰς συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων καὶ οὐδὲν πράττουσι ἀναμένουσαι τὴν ἄφιξιν διατεθεισῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐνισχύσεων.

Δὲν εἶναι νοητὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀριθμοῦν δύναμιν συσσιτούντων 3 χιλιάδων καὶ πλέον ἀνδρῶν νὰ διαθέτῃ μάχιμον δύναμιν κατὰ λόχον 100—110 ἀνδρῶν.

Δὲν εἶναι ἐπίσης παραδεκτὸν μεγάλη Μονὰς ὑπερβαίνουσα κατὰ πολὺ τοὺς 12 χιλιάδας συσσιτοῦντας, ν᾽ ἀριθμῇ δύναμιν κατὰ Τάγμα 500 καὶ πολλάκις ἔλαττον τούτων ἀριθμὸν ἀνδρῶν.

Δι᾽ ἐπανειλημμένων διαταγῶν μου ἐτόνισα τὴν ἀνάγκην νὰ καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ὅλη ἡ δραστηριότης τῶν Διοικήσεων πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως αἱ πάσης αἰτίας ἀπώλειαι εἰς τὰ μάχιμα τμήματα ἀναπληρῶνται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Μονάδων δι᾽ ὁπλιτῶν λαμβανομένων ἐξ ἑτέρων μὴ μαχίμων τμημάτων (ὁμάδων Διοικήσεων, Μεταγ. Σώματος κλπ.).

Τοῦτ᾽ αὐτὸ διετάχθη νὰ πράττωσι καὶ αἱ Διοικήσεις τῶν Μεγάλων Μονάδων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διατηρῶσιν ἀμείωτον, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν μαχητικὴν αὐτῶν ἀξίαν.

Τὸ νὰ ἐμπιστευώμεθα καὶ νὰ βασίζωμεν τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεών μας, ὡς αὗται προβλέπονται ὑπὸ τῶν συνθέσεων, δι᾽ ἀποστολῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, δὲν εἶναι τόσον εὔκολον, ἀλλὰ παρουσιάζει δυσχερείας, τὰς ὁποίας εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσιν αἱ Διοικήσεις τῶν Μονάδων, δυσχερείας, αἵτινες, ἐὰν δὲν ὀφείλωνται εἰς ἐλλείψεις προσωπικοῦ, προκύπτουσιν ὅμως ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὑλικοῦ πάσης φύσεως (ἱματισμός, εἴδη στρατοπεδείας κλπ.), δι᾽ οὗ δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμέναι αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποστολαί.

Ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων τούτων, αἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποστολαὶ δὲν δύνανται ἐν χρόνῳ νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος, ὡς δύναται

πᾶς τις ν' ἀντιληφθῇ, ἀφοῦ ὡς γνωστὸν αἱ ἀποσταλαὶ αὗται ὁδοιποροῦσιν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπὶ ἑκατοντάδας χιλιομέτρων διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ μέτωπον.

Ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω λόγοι καὶ πληθὺς ἄλλων εὐνοήτων ἐπιβάλλουσι νὰ ἐπινοῶσιν αἱ Διοικήσεις λύσεις ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος εἰς ἔμψυχον ὑλικὸν μακρὰν πάσης συνθέσεως καὶ παντὸς τύπου δεσμευτικοῦ, λύσεις, αἵτινες τείνουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μαχητικότητος τοῦ τμήματός των, ἐξασφαλίζουσαι οὕτω τὴν ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ τακτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς Μονάδος των.

Κατὰ τῶν μὴ συμμορφωθησομένων Διοικητῶν Μονάδων βαρεῖαι εὐθῦναι κατὰ τὴν προσεχῆ προσωπικήν μου ἐπιθεώρησιν.

Ἀναφέρατε λῆψιν.

Σ.Δ. 19 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α. Π. 108) 2263

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς
Λίαν Ἐπείγουσα

ΠΡΟΣ Ο. Β.

I) Κατὰ πληροφορίας ἀπολύτως ἐξηκριβωμένας ἡ ἔναντι ὑμῶν ἐχθρικὴ Μεραρχία ΣΙΕΝΑ μετεφέρθη εἰς περιοχὴν Φρουρ. Π.Β.

II) Πρὸς παρεμπόδισιν μεταφορᾶς δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ μετώπου ὑμῶν πρὸς ἐνίσχυσιν ἑτέρων μετώπων ἐπιβάλλεται ἐνέργεια τοπικῶν ἐπιθέσεων μετὰ πλήρη ἀναγνώρισιν καὶ προπαρασκευήν, αἵτινες θὰ ἐκδηλοῦνται διὰ μικρῶν τμημάτων Πεζικοῦ πρὸς ἀποφυγὴν φθορᾶς τῶν ὑποστηριζομένων ὅμως ὑπὸ ἰσχυροῦ Πυροβολικοῦ.

III) Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι θὰ διατηρῶσι καὶ ἐνισχύωσι τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν τμημάτων, θὰ παρεμποδίζουσι μεταγγίσεις ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ἄλλα μέτωπα καὶ θὰ βελτιώνωσι τοπικῶς τὰς θέσεις μας.

IV) Ἡ Μεραρχία ἐξουσιοδοτεῖται νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκδηλώσῃ τοιαύτας ἐνεργείας εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ τομέως της, τῆς δημιουργηθείσης ἐσοχῆς εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ μὴ ἐπιτρεπούσης βαθυτέραν προχώρησιν.

V) Ἐπίσης πρὸς ἐναρμόνισιν τῆς διατάξεως ὑμῶν πρὸς τὴν συνολικὴν τοιαύτην τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ πρὸς παροχὴν μείζονος ἀναπαύσεως καὶ εὐκολιῶν ἀνασυγκροτήσεως εἰς τὰ τμήματα ἡμῶν, ἐπιβάλλεται ἡ αὔξησις τῆς κλιμακώσεως ἐπὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ, ἥτις ὡς ἔχει σήμερον, εἶναι προωθημένη καὶ πυκνὴ ἰδίᾳ εἰς Πυροβολικόν.

Ἀνασταλεισῶν προσωρινῶς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιβάλλεται νὰ κλιμακωθῇ καὶ ἡ διάταξις τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ Μεραρχία νὰ μετατοπίσῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 104) 2095) 20-1-41 Διαταγήν μου μέρος τοῦ Πυροβολικοῦ της ἐκ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ, ὥστε εἰς περιοχὴν ΚΑΛΑΡΙΤΙ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς τοποθεσίας ἐπαφῆς νὰ παραμένουν 2 ἢ 3 τὸ πολὺ Πυροβολαρχίαι.

VI) Ἡ κλιμάκωσις αὕτη νὰ πραγματοποιηθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον.

VII) Ἀναφέρατε τόσον ἐπὶ τῶν διαταχθεισῶν τοπικῶν ἐνεργειῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ πέρατος τῆς διατασσομένης κλιμακώσεως.

Σ. Δ. 20 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

XVI.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 21—31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΚΑΙ Α.Ε. 108. ΠΕΡΙ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΛΙΓΜΟΥ ΠΡΟΣ ΣΑΛΑΡΙΑ.

21—31 Ἰανουαρίου

Μέχρι τῆς 24ης τοῦ μηνὸς ἐνέργειαι ἀνάξιαι λόγου.

Ἀπὸ 25ης τοῦ μηνὸς μέχρι τέλους ὁ ἐχθρὸς σταθερῶς καὶ ἐπανειλημμένως καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐνήργει σφοδρὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ ἐπιδιώκων νὰ καταλάβῃ τὸ Ν. σκέλος τῆς Ἀνατολικῆς ἐξόδου τῆς στενωποῦ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ λόγῳ τῆς σοβαρότητος τῆς διαγραφομένης ἀπειλῆς καὶ τῶν θετικῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξ αἰχμαλώτων καὶ ραδιοτηλεγραφημάτων τοῦ ἐχθροῦ, τονίζοντος τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ὡς μελλούσης νὰ ἀποδώσῃ τεράστια ἀποτελέσματα, διέταξε τὴν ἐνίσχυσιν δεξιοῦ του καὶ ἠτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δεξιοῦ του ὁρίου ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ μέχρις ΑΩΟΥ (τὸ δεξιὸν ὅριον τοῦ Σ.Σ. ἐξικνεῖτο μέχρι κορυφογραμμῆς ΔΕΜΠΕΛΙ (ὄχι), ὥστε νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸ Σ. Στρατοῦ καὶ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην (χωρίου ΜΠΡΕΣΤΑΝΗ) εὑρισκόμενα τμήματα τοῦ Β΄ Στρατοῦ.

Πράγματι, ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ εἶχε σοβαρώτατον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιχειροῦν πρὸς ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ ἐλάχιστον βάθος ἀσφαλείας ἐξησφάλιζε ἀπὸ Δ. (κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ), στηρίζων τὸ ἀριστερόν του εἰς τὸ μόλις περὶ τὰ 2 χιλ. ἀπέχον τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ὕψωμα ΓΚΡΟΜΠΑ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰς αἰτήσεις του πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης λήξεως τῆς διαμορφωθείσης κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ ἐκνευριστικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία καὶ ἀσκόπους ἐπιχειρήσεις καὶ

αἱμορραγίαν αἰσθητὴν καὶ ἄσκοπον ἐπέβαλεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν τίποτε δὲν ἐγένετο.

Εἰς τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΤΣΑ μικροενέργειαι τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν ἡμετέρων ἄνευ σπουδαιότητος, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀναδιοργανωθὲν εἶναι ἕτοιμον νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα του καὶ ἀνέφερε σχετικῶς περὶ τούτου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Ἐξέδωκε πρὸς τοῦτο διαταγὰς μελέτης καὶ προπαρασκευῆς ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, βάσει σαφῶν ἀπόψεών του, ἐξ ὧν ἀπέρρευσαν λεπτομερεῖς δδηγίαι αὐτοῦ πρὸς τὰς Μεραρχίας, ἤτοι:

1) II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια διὰ τοῦ δεξιοῦ της πρὸς πλήρη ἐκκαθάρισιν κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ, ἐπίσης ἐπιθετικὴ ἐνέργεια πρὸς διάσπασιν τῆς ἰσχυρᾶς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ.

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἀμφοτέρων τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τούτων τῆς Μεραρχίας ἐτάσσετο ἡ πλήρης ἐκκαθάρισις ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς Ν. ΑΩΟΥ καὶ Α. ΔΡΙΝΟΥ.

Ἡ Μεραρχία διέθετε διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτης ἐπὶ πλέον τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἐνισχυμένου κατὰ τὸ σύνολον τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ. Ἐπὶ πλέον θὰ ὑπελόγιζε καὶ ἐπὶ δύο Ταγμάτων Πεζικοῦ ἑτέρας Μεραρχίας.

2) VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἐπίθεσις μὲ κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΙΒΙΤΣΑ — αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ κλπ. Ἡ Μεραρχία διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐνισχύετο διὰ σημαντικοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ διὰ Βαρέος Πυροβολικοῦ τασσομένου εἰς περιοχὴν ΚΟΥΤΣΙ.

Ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται τῶν δύο Μεραρχιῶν προεβλέπετο νὰ συντονισθῶσι μετὰ ἐνεργειῶν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Β. ΑΩΟΥ. Ἐπίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἤρξατο ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου νὰ λαμβάνῃ διάφορα μέτρα προπαρασκευαστικὰ διὰ τὴν κατὰ ΑΥΛΩΝΟΣ ἐπιχείρησιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἐπιμένῃ καὶ ἥτις ΑΥΛΩΝ ἀπετέλει δι' ὁλόκληρον τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὸ Γενικὸν Σύνθημα, ὡς τοῦτο ἐτονίσθη διὰ Διαταγῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ κατενοήθη ὑφ' ὅλων.

Ἕνα ἐκ τῶν μέτρων τούτων τῆς μελετηθείσης ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπιχειρήσεως πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐθεωρήθη ἡ κατασκευὴ ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣΙ διὰ ΚΟΥΤΣΙ εἰς ΚΑΛΑΡΑΤ (ἐσφαλμένως σημειωμένη ὡς ἁμαξιτὴ ἐν τῷ χάρτῃ μεταξὺ ΜΠΟΡΣΙ — ΚΟΥΤΣΙ), πρὸς προώθησιν Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ παντείων μέσων.

Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπὲρ τὰ 25 χιλιόμετρα, ἀρξαμένη ἐντατικῶς ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου, ἐπερατώθη ἐντὸς τοῦ πρώτου 10ημέρου τοῦ Φεβρουαρίου.

Ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπὶ πλέον τῶν Μονάδων τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ Σώματος καὶ ὑπὲρ τοὺς 2.000 ἐργάται, κάτοικοι Β. ΗΠΕΙΡΟΥ.

Ὑπερενικήθησαν τεράστιαι δυσχέρειαι, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὰς δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας καὶ τὴν συχνὴν προσβολὴν τῶν ἐργαζομένων, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας.

Ὁ ἐχθρὸς καὶ κατὰ τὸ 10ήμερον τοῦτο τοῦ Ἰανουαρίου ἐξακολουθεῖ μεταφέρων σοβαρὰς ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐνισχύσεις.

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθησεν ἄστατος μετὰ βροχῶν καὶ χιόνων.

Παρατίθενται κατωτέρω τινὲς τῶν ἐκδοθεισῶν Διαταγῶν τοῦ Σ. Στρατοῦ εὑρεθεῖσαι εἰς χεῖρας Ἀξιωματικοῦ ἐνταῦθα.

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Δ. Ε. 106

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος
Προσωπική

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ὁ ἐχθρὸς ἐπιδεικνύει κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἔναντι μετώπου ἡμῶν δραστηριότητα σκοποῦσαν προφανῶς τὴν ἀπόκτησιν ἐπιθετικοῦ πνεύματος, τοπικῶν τακτικῶν ὠφελημάτων καὶ σύλληψιν αἰχμαλώτων κλπ.

Ἐνδεχομένως, δημιουργῶν διὰ τῆς δραστηριότητός του ἐντυπώσεις ἰσχύος, καλύπτει μεταφορὰν δυνάμεων πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν του ἔναντι Β΄ Σ. Στρατοῦ.

Τὰς ἀνωτέρω ἐπιδιώξεις του ἐνίσχυσεν ἡ τηρηθεῖσα παρ᾿ ἡμῶν στάσις ἐπιβληθεῖσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀνασυγκροτήσεώς μας καὶ προωθήσεως τοῦ δεξιὰ ἡμῶν ἐνεργοῦντος Β΄ Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ καθώρισε διὰ Διαταγῶν του διαφόρους τοπικὰς ἐνεργείας πρὸς τὸν σκοπὸν διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος καὶ βελτίωσιν θέσεών μας.

Αἱ τοπικαὶ αὗται ἐνέργειαι δὲν ἐξεδηλώθησαν, ἐλλείψει ἐπαρκῶν μέσων καὶ λόγῳ καιρικῶν συνθηκῶν, ἤ, ἐκδηλωθεῖσαι, ἀπέτυχον λόγῳ κακῆς ὀργανώσεως, προπαρασκευῆς καὶ ἐκτελέσεως.

Τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῶν ἐν γραμμῇ Μεραρχιῶν, ἀχθείσης ἤδη εἰς ἱκανοποιητικὸν σημεῖον, ἐπιβάλλεται νὰ ἐξέλθωμεν τῆς τηρουμένης ἤδη στάσεως καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τοπικὰς βελτιώσεις κατὰ τὸν μεσολαβοῦντα χρόνον μέχρι τῆς λίαν προσεχοῦς ἀναλήψεως ἀποφασιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ τοπικαὶ αὗται ἐνέργειαι ἐπιβάλλονται τοσούτῳ μᾶλλον καθ᾿ ὅσον ἡ δεξιὰ ἡμῶν ἐνεργοῦσα Μ. Μονὰς συνεχίζει ἀπὸ ἡμερῶν ἐπιτυχῶς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπειλούσας σοβαρῶς τὸν ἐχθρὸν καὶ διευκολυνούσας ἡμετέρας τοπικὰς ἐνεργείας.

Αἱ Μεραρχίαι νὰ μελετήσωσι καὶ προπαρασκευάσωσιν ἐν πάσῃ λεπτομε-

ρεία τοιαύτας τοπικὰς ἐνεργείας καὶ μοὶ ἀναφέρωσι τηλεφωνικῶς τὴν ἡμέραν, ἀφ' ἧς θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκδήλωσίς των, ὡς κάτωθι:

α') II ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Ἐκκαθάρισιν περιοχῆς Α. ΖΑΓΟΡΙΑ.

2) Προώθησιν γραμμῶν περιοχὴν ΠΕΣΤΑΝΗΣ μέχρις ΑΩΟΥ ἢ τουλάχιστον τήρησιν ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ πολυβόλων ἁμαξιτῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

3) Ἐνέργειαν πρὸς κατάληψιν ΛΕΚΛΙ — ΚΟΝΤΡΑΣ.

β') VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Κατάληψιν αὐχένος Β. ΝΙΒΙΤΣΗΣ.

2) Ἐκκαθάρισιν περιοχῆς ΛΕΝΤΟΥΣΙ — χαράδρα ΜΠΕΝΙΤΣΙΑ, τῇ συνδρομῇ ἀριστεροῦ II Μεραρχίας.

γ') III ΜΕΡΑΡΧΙΑ

1) Κατάληψιν αὐχένος 1426 — ΜΕΣΗΜΕΡΙ.

2) Ἐνέργειαν πρὸς ΔΡΥΜΑΔΕΣ, ἐπὶ σκοπῷ ἀποκοπῆς ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς ΒΟΥΝΟ — ΣΚΟΥΤΑΡΑΣ.

3) Προώθησιν ἐπὶ αὐχένος ΠΙΣΣΑΣ (Β. Α. ΜΠΟΛΙΕΝΑΣ).

Ἀναφέρατε λῆψιν.

Σ. Δ. 26 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον III
Δ. Ε. 107

Ἀπολύτου Προτεραιότητος

ΠΡΟΣ Ε. Β. (II ΜΕΡΑΡΧΙΑ)

Κατάληψις ὑπὸ ἐχθροῦ περιοχῆς ΜΑΛΕΣΙΟΒΑΣ — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ, εἰς ἣν ἐπιμένει, διαρκῶς ἐνισχυόμενος δι' ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ, δημιουργεῖ σοβαρὰν κατάστασιν στενωπὸν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ στόπ.

Ἐνισχύσατε περιοχὴν καὶ ἐπιδιώξατε ἀντὶ πάσης θυσίας ἀπόρριψιν ἐχθροῦ Β. ΑΩΟΥ μεταξὺ ΠΕΣΤΑΝΗΣ (ναὶ) — ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ (ναὶ) θέτοντες ὑπὸ δραστικὰ πυρὰ αὐτομάτων ὅπλων ἁμαξιτὴν ὁδὸν μεταξὺ ΠΕΣΤΑΝΗΣ— ΜΠΡΕΖΤΑΝΗΣ στόπ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει διατήρησις κεκτημένων θέσεων ἐξασφαλισθῇ πάσῃ θυσίᾳ στόπ.

Τάγμα ἡμῶν προωθεῖται ἐντὸς νυκτὸς ΚΑΡΓΙΑΝΗΝ στόπ.

Σ. Δ. 27 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 146) 2667

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐχθρὸς καταβάλλει ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν ἐξαπολύσας Ὑπουργοὺς καὶ ἡγήτορας φασισμοῦ πρὸς τόνωσιν ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας.

Ἔναντι αὐτῆς ἐπιβάλλεται ἐξαρθῶσι πάντες ἀπὸ Στρατηγοῦ μέχρι στρατιώτου εἰς ὕψος περιστάσεων καὶ ἱερότητος ἀγῶνος.

Πᾶσα παρερχομένη ὥρα δέον παράγῃ ὠφέλιμον ἔργον πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Ὑποβάλατε προτάσεις διαταχθεισῶν ἐπιχειρήσεων ἀμέσως.

Ἰσχυροποιήσατε θέσεις δι᾽ ἔργων καὶ συρματοπλέγματος ὡς Διαταγαί.

Κινήσατε πάντας πρὸς ἐργασίαν καὶ δρᾶσιν καὶ ἐνασκῆτε διαρκῆ ἔλεγχον, πατάσσοντες πᾶσαν ἀμέλειαν καὶ ραθυμίαν.

Σ. Δ. 29 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Δ. Ε. 108

Αὐστηρῶς Ἀπόρρητος — Προσωπική

ΠΡΟΣ ΤΗΝ VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 6102) 29-1-41 ἀναφορᾶς ὑμῶν γνωρίζομεν τὰ κάτωθι:

Ι) Διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. Δ.Ε. 106) 26-1-41 Διαταγῆς μου διέταξα τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν ὡρισμένων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν Μεραρχίαν πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως προπαρασκευασθῇ δι᾽ αὐτῶν ἡ κυρία πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνέργεια.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς Μεραρχίας νὰ φέρῃ εἰς πέρας, διὰ τῶν ἰδίων της μέσων, τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐνεργειῶν τούτων, λόγῳ ἰσχύος ἐχθροῦ καὶ ἐδαφικῶν δυσχερειῶν, προκύπτει ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοπικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ εὐρυτέρων, αἵτινες ἐξέρχονται ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν προθέσεών μου.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος ΒΕΡΜΙΚΟΥ τὸ Σ. Στρατοῦ ἐγκρίνει τὴν ἐνέργειαν μόνον, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως ταύτης ἐπιτυγχάνεται βελτίωσις τῶν θέσεών μας ἀπὸ ἀπόψεως ἀντιδράσεως κατὰ ἐχθρικῆς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἤδη ὅλου μετώπου τῆς Μεραρχίας.

Διάθεσις νέων δυνάμεων ἢ ἐξασθένησις τῆς ὑφισταμένης διατάξεως δι' ἐπεκτάσεως πρὸς αὐχένα δὲν ἐγκρίνεται.

Κατόπιν τούτων ἡ Μεραρχία καταλαμβάνουσα ἢ ὄχι τὸν αὐχένα ΒΕΡΜΙΚΟΥ, βάσει τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων, νὰ ἐπιζητήση διὰ συντόνου ἐργασίας νὰ ἰσχυροποιήση τὰς θέσεις της δι' ἔργων καὶ συρματοπλέγματος πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως ἐπιτύχη μεγαλυτέραν κλιμάκωσιν καὶ τηρήση ἰσχυροτάτας ἐφεδρείας, κατὰ ὑποτομέα. Ἡ ἐργασία αὕτη νὰ ἀρχίση ἐπειγόντως δι' ἐντατικῆς ὅλων προσπαθείας.

II) Διὰ τὸν προσανατολισμὸν καὶ προπαρασκευὴν τῆς κυρίας πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνεργείας σας παρέχω ὑμῖν τὰς κατωτέρω ἐνδείξεις:

α') Κατεύθυνσις ἐνεργείας: Αὐχὴν ΝΙΒΙΤΣΗΣ — αὐχὴν ΣΑΛΑΡΙΑΣ — ΜΟΡΙΚΙΛΙΑ.

β') Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ΣΑΛΑΡΙΑ πρὸς ἀποκοπὴν ἁμαξιτῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

γ') Ζώνη ἐνεργείας: Δεξιὸν ὅριον 1410 (ὄχι — ΤΟΥΡΑΝΙ (ὄχι). Ἀριστερόν: Αὐχὴν ΒΕΡΜΙΚΟΥ (ναὶ) — ΣΜΟΥΘΙΝΑ (ὄχι).

δ') Κατὰ τήν, ὡς ἄνω, πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἐνέργειαν, ἡ Μεραρχία θὰ στηρίξη ἰσχυρῶς δεξιόν της ἐπὶ τῶν ἤδη κατεχομένων θέσεων, ἰσχυροποιοῦσα τοῦτο, τόσον πρὸς ἀντιμετώπισιν παντὸς ἐπιθετικοῦ ἀντιπερισπασμοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ τοῦ ἐχθροῦ, ὅσον καὶ πρὸς ἐνάσκησιν πιέσεως ἐν συνδέσμῳ μετὰ Κατσώτα ἢ καὶ ἐνδεχομένως πρὸς ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΜΠΕΝΤΣΑ ποτ., ἀναλόγως συνθηκῶν.

ε') Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μονάδος 110 θὰ προωθηθῇ ὀπίσω Μεραρχίας εἰς διάθεσίν μου, ἕτοιμον νὰ ἐπέμβῃ εἰς ἀγῶνα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις του.

στ') Ἡ ἐνέργεια θὰ ὑποστηριχθῇ πιθανώτατα καὶ διὰ βαρέων μέσων Σ. Στρατοῦ ἐκ περιοχῆς ΚΟΥΤΣΙ.

ζ') Ἡ Μεραρχία νὰ ὑποβάλῃ προτάσεις ἀναγκαιοῦντος αὐτῇ συμπληρωματικοῦ ἐλαφροῦ Πυροβολικοῦ.

III) Βάσει τῶν ἀνωτέρω παρεχομένων ἐνδείξεων ἡ Μεραρχία νὰ μελετήσῃ τὸν πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ ἑλιγμὸν καὶ μοὶ ὑποβάλῃ τὴν ἀπόφασίν της ὡς καὶ ἐνδεχομένας προτάσεις.

Οὐδεμία μεταβολὴ εἰς τὴν ἤδη ὑφισταμένην διάταξιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑ νὰ ἐπέλθῃ ἄνευ ἡμετέρας ἐγκρίσεως.

Σ.Δ. 30 Ἰανουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 155)2676

ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Δ. Ε.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 137)29-1-41 ἀναφορᾶς γνωρίζω ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Ε. 106) 26-1-41 Διαταγῆς προεβλέποντο τοπικαὶ ἐνέργειαι, μικρᾶς ἐκτάσεως, διὰ μικρῶν δυνάμεων, τῇ ὑποστηρίξει ἰσχυρῶν μέσων πυρός.

Ἤδη κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς ὑμῶν, τῆς ὁποίας αἱ ἀπόψεις υἱοθετοῦνται, περιορισθεῖτε εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κατεχομένων θέσεων, τὰς ὁποίας νὰ ἰσχυροποιήσητε, τοῦ Σ. Στρατοῦ μὴ θέλοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προβῇ εἰς εὐρυτέρας ἐπιχειρήσεις, πρὸ τῆς ἀναλήψεως γενικῆς ἐπιθέσεως περὶ ἧς ἐν καιρῷ θὰ διατάξω.

Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἐνέργειαι σκοποῦσαι τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων πρὸς παρακολούθησιν τῆς ἔναντι τοῦ μετώπου ὑμῶν δραστηριότητος τοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκμεταλλεύσεως εὐνοϊκῶν συνθηκῶν πρὸς βαθυτέραν διείσδυσιν καὶ βελτίωσιν θέσεων, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀριστεροῦ ὑποτομέως, δὲν πρέπει νὰ παραμελῶνται.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ζώνης πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένης ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ δι' ἁρμάτων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς τηρήσεως ἐν διαρκεῖ συναγερμῷ τοῦ ἀντιαρματικοῦ ὑμῶν συγκροτήματος ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ὀργάνωσιν ἀντιαρματικῶν κωλυμάτων.

Τοιαῦται ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ ἔλαβον χώραν δι' ἁρμάτων 14 τόννων εἰς περιοχὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας.

Σ.Δ. 30 Ἰανουαρίου 1941
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος

Ἀπὸ τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς μεταπτώσεως εἰς ἀμυντικὴν στάσιν τὸ Σ.Σ. ἐπὶ πλέον τῶν διαταγῶν του ἀνασυγκροτήσεως, βελτιώσεως τῶν θέσεων κλπ. ἐξέδωκε διαταγὴν ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν ἐν γραμμῇ Μεραρχιῶν του καὶ ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν του (24 Σ.Π. καὶ ΙΙ Σ.Π. IV Μεραρχίας).

Οὕτω ὑφ' ἑκάστης τῶν Μεραρχιῶν ΙΙΙ καὶ VIII προεβλέπετο ἀμοιβαία ὑποστήριξις διὰ δυνάμεως δύο Ταγμάτων καὶ Μοίρας Πυροβολικοῦ, τῆς μὲν ΙΙΙ πρὸς αὐχένα 1000 Β. ΣΚΙΒΟΒΙΚ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς VIII, τῆς δὲ VIII πρὸς ΚΟΥΤΣΙ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ΙΙΙ.

Ἐπίσης ὑπὲρ ἑκάστης τῶν Μεραρχιῶν τούτων καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος ΣΕΦΕΡ — ΑΓΑ·Ι·Τ (ΙΙ Μεραρχίας) καὶ κοιλάδος ΔΡΙΝΟΥ καθωρίσθη ἐπέμβασις ἀρχικῶς μὲν διὰ τῶν εἰς περιοχὴν ΤΣΕΠΟΥΝΑ — ΛΑΖΑΡΑΤΙ ἐφεδρικῶν Ταγμάτων τοῦ ΙΙ Σ.Π. καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐπέμβασις δι' ὁλοκλήρου τῆς

IV Μεραρχίας (ἐγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου), μελετηθείσης τῆς ταχείας μεταφορᾶς της.

Ἤτοι, ἡ διάταξις ἐν γένει τοῦ Σ.Σ. παρουσίαζε μεγάλην εὐκαμψίαν, ἐπιτρέπουσαν ἐπέμβασιν ἐφεδρειῶν ταχεῖαν καὶ ἰσχυρὰν πρὸς οἱανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ δι' οἱονδήποτε σκοπὸν ἐπιθετικόν, ἢ ἀμυντικόν.

XVII.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 1—10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΦΙΞΙΣ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΙΣ Σ.Δ. ΤΟΥ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ

Μὴν Φεβρουάριος (1—10)

Ὁ ἐχθρὸς εἰς μάτην ἐπιχειρεῖ καθ' ὅλον τὸ 10ήμερον τοῦτο δι' ἀντεπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἰδίᾳ νυκτερινῶν, κατὰ τοῦ Ἀποσπάσματος κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑΣ (δεξιὸν τῆς ΙΙας Μεραρχίας) τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς ΜΠΡΕΣΤΑΝΗΣ.

Ἅπασαι αἱ ἀπόπειραί των συντρίβονται μετὰ μεγίστων δι' αὐτὸν ἀπωλειῶν.

Αἱ Μεραρχίαι (ΙΙ καὶ VIII) συνέταξαν καὶ ὑπέβαλον τὰ σχέδια ἐνεργείας, περὶ ὧν ἡ διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον 10ήμερον.

Τὰ σχέδια ταῦτα ἐγκριθέντα μέ τινας τροποποιήσεις ἐπεστράφησαν καὶ αἱ Μεραρχίαι ἤρξαντο, προπαρασκευάζουσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν.

Ἡ ἐπίθεσις τῆς VIIIης Μεραρχίας κατὰ ΣΑΛΑΡΙΑΣ, μελετηθεῖσα καὶ τελείως προπαρασκευασθεῖσα, δὲν κατέστη δυνατὸν τελικῶς νὰ ἐκτελεσθῇ, διότι προεβλέπετο νὰ συνδυασθῇ μετὰ ταυτοχρόνου ἐπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ, τὴν ὁποίαν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ.

Καταχωρεῖται ἐνταῦθα ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 181)2988 τῆς 5 Φεβρουαρίου Διαταγὴ τοῦ Σ. Στρατοῦ διασωθεῖσα.

Α' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον ΙΙΙ
Α.Π. 181)2988

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ι) Θέτω ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 495)1348)27-12-40 Διαταγήν μου, ἐφ' ἧς παρακαλῶ, ὅπως οἱ Διοικηταὶ Μ. Μονάδων μοὶ ὑποβάλωσιν ἐν ἀντιγράφῳ τυχὸν ἐκδοθείσας ἐπ' αὐτῆς διαταγάς των καὶ μοὶ ἀναφέρωσι λοιπὰς ἐνεργείας των.

ΙΙ) Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ἀνωτέρω Διαταγήν μου παρέχω ἤδη διὰ τῆς

παρούσης μου γενικάς τινας σκέψεις, αἵτινες ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον διαταγῶν ὑμῶν (ἀναπτυσσόμεναι εὐρύτερον) διαρκοῦς ἐλέγχου καὶ μέτρων.

α΄) Κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἀναμονῆς.

— Διετάχθη ἡ ὀργάνωσις τῶν κατεχομένων θέσεων.

— Ἐδόθησαν ἐντολαὶ ἐνεργοῦ ἀντιμετωπίσεως ἐνδεχομένων ἐνεργειῶν, τεινούσης, ὄχι μόνον, εἰς τὴν ἀπόκρουσίν των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῶν θέσεών του ἐξορμήσεως, τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἐπωφελουμένων τῆς ἀναστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς θέσεις του.

Τὸ πρῶτον τῶν ζητημάτων τούτων (ὀργάνωσις θέσεων) ἀπαιτεῖ λεπτομερῆ καὶ πλήρη γνῶσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τελείαν προσαρμογὴν πρὸς τοῦτο τῶν πυρῶν μας. Ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος παρέρχεται καὶ ἡ γνῶσις κατὰ συνέπειαν τοῦ ἐδάφους προάγεται, θὰ ἐπέρχωνται μικροτροποποιήσεις εἰς τὴν διάταξιν τῶν ὅπλων, ἐπιτρέπουσαν καὶ καλλιτέραν ἀπόδοσιν τῶν μέσων πυρὸς καὶ οἰκονομίαν τούτων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς κλιμακώσεως.

Θὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο, ἐὰν ὅλα τὰ στελέχη ἐν ὅλῃ τῇ ἱεραρχίᾳ μέχρι τῶν Διοικητῶν τῶν ὑποτομέων, περιέρχονται τὴν τοποθεσίαν, δίδωσι τὸν τόνον τῆς ἐργασίας, ἐλέγχουσι τὰς θέσεις τῶν ὅπλων καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἔργων, αἱ δὲ Μ. Μονάδες, δι' Ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου των, ἐξασκῶσι συνεχῆ καὶ ἀδιάλειπτον ἔλεγχον.

Τὸ δεύτερον, (ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις) προϋποθέτει ἐφεδρείας εἰς τὰς χεῖρας ὅλων τῶν Διοικητῶν, κατάλληλον τούτων τοποθέτησιν, ἑτοιμότητα ταχείας ἐπεμβάσεως, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐξασφαλισθῆ διά τινων ἀσκήσεων συναγερμοῦ κλπ.

Ἑπομένως καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τῆς ἀναμονῆς ὑπάρχει ἐργασία σοβαρὰ εἰς τὰ στελέχη, σοβαρωτέρα δὲ ὅλων, ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη καὶ διὰ τῆς παρούσης διατασσομένη ἡ προσωπικὴ αὐτῶν ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἄνδρας πρὸς παρακολούθησιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας των.

Οὕτω τὰ στελέχη, τὸν περισσότερον χρόνον, θὰ διέρχωνται ἐκτὸς τῶν σταθμῶν Διοικήσεως.

β΄) Κατὰ τὴν ἐπικειμένην περίοδον τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν δέον ἅπαντα τὰ στελέχη νὰ παραδειγματισθῶσιν ἐκ τῶν σημειωθέντων σφαλμάτων τῶν προσφάτων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰ σημειωθέντα σφάλματα εἶναι κυρίως δύο:

— Ὁ ἀγὼν κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν διηυθύνετο ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων Διοικητῶν (Ἀποσπασμάτων, Συνταγμάτων, Ταγμάτων), ὡς ἔδει.

— Ἐκμετάλλευσις τῶν ἐπιτυχιῶν εἰς τὰς πλείστας, ἂν ὄχι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, δὲν ἔλαβε χώραν.

Ἀμφότερα τὸ σφάλματα ταῦτα εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὀφείλονται εἰς ἕν: Τοὺς Σ.Δ.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ Διοικηταὶ παρέμενον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς λίαν μεμακρυσμένους Σ. Δ. ἐπὶ τῇ ἀστηρίκτῳ προφάσει ὅτι μόνον ἐκεῖθεν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχωσι σύνδεσμον μὲ τ' ἀνώτερα κλιμάκια.

Οὕτω, ἀντὶ τὸ σύνολον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσπαθείας νὰ εἶναι ἐστραμ-

μένον πρὸς τὴν μάχην καὶ αἱ θέσεις τῶν καθ' ἱεραρχίαν Διοικήσεων νὰ καθορίζωνται ἑκάστοτε ἐκ τῆς στοιχειώδους ὑποχρεώσεως τῆς διευθύνσεως συνέβαινε ὅλως τὸ ἀντίθετον, ὥστε οὔτε τοῦ ἀγῶνος διεύθυνσις πραγματικὴ νὰ ὑπάρχῃ, οὔτε ἐκμετάλλευσις νὰ εἶναι δυνατή.

Τὸ ἄτοπον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τόσον ἐστοίχισε καὶ τοῦ ὁποίου τὰς συνεπείας ἐξακολουθοῦμεν νὰ πληρώνωμεν, ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ καυτηριασθῇ δεόντως καὶ νὰ μὴ σημειωθῇ πλέον.

Οὕτω καθορίζω κατηγορηματικῶς, ὅπως αἱ Διοικήσεις ἄγωνται πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ διευθύνωσι τὸν ἀγῶνα ἐκ καταλλήλων ἐγγὺς θέσεων, τὴν δὲ ἐπικοινωνίαν μὲ ἀνώτερα κλιμάκια ἐξασφαλίζουσι ἐκ τῆς προκεχωρημένης θέσεως διευθύνσεως ἀγῶνος πρὸς τὸν καθορισθέντα αὐταῖς Σ. Δ. κλιμακοῦντες τὰ σχετικὰ μέσα συνδέσμου, ἢ ἀποστέλλοντες, ἐλλείψει μέσων συνδέσμων, διαβιβαστάς.

III) Ἐπὶ πλέον πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὰς ἐπικειμένας ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, οἱ Διοικηταὶ τῶν Μ. Μονάδων νὰ προβῶσιν ἀπὸ τοῦδε εἰς τὰς ἐνδεικνυομένας μεταβολὰς Διοικήσεων (Λόχων, Ταγμάτων, Συνταγμάτων), ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ καὶ ἀρχαιότητος ἐμπιστευόμενοι τὴν τύχην τῶν Μονάδων εἰς τοὺς ἀξίους, οἵτινες ἀνεδείχθησαν τοιοῦτοι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀγώνων.

Πειραματισμοὶ Διοικήσεων, τοὺς ὁποίους τόσον ἀκριβὰ ἐπληρώσαμε κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν συνεχιζόμενον, ὡς εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωσιν οἱ Διοικηταὶ Μ. Μονάδων, δὲν ἐπιτρέπονται πλέον.

Οἱ μὴ ἱκανοὶ Διοικηταὶ ν' ἀπομακρυνθῶσι τῶν Διοικήσεών των καὶ νὰ τεθῶσιν εἰς δευτερευούσας ὑπηρεσίας, ἢ εἰς διάθεσιν ἐμπέδων Ἰωαννίνων, ἐὰν ὁ βαθμός των δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρησιμοποίησίν των εἰς Μ. Μονάδα.

Τοῦ μέτρου τούτου πᾶσα ἐπιείκεια ἀποτελεῖ ἔγκλημα κατὰ τῆς Πατρίδος.

Σ. Δ. 5 Φεβρουαρίου 1941

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

Ἀντιστράτηγος

Τὴν 5ην Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐπαρασημοφόρησεν ἰδιοχείρως τοὺς διακριθέντας ὁπλίτας τοῦ Σ.Σ. εἰς τὰς μέχρι τότε ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα παρουσίᾳ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐνίων Μεράρχων ἀνέπτυξα τὴν κατάστασιν τοῦ Σώματος καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα. Ἐπὶ πλέον ἐπέστησα τὴν ὑψηλὴν προσοχήν Του ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀκαταπαύστως ἐνισχύεται, ἀνελθουσῶν τῶν ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Μεραρχιῶν του εἰς 26 καὶ ὅτι διαρκῶς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνισχύεται. Κατὰ συνέπειαν ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν σοβαρῶς ἐπὶ τῆς μελλούσης μορφῆς τοῦ ἀγῶνος μας, διότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἤδη ὑπερδιπλάσιος, μὲ μέσα μάχης ὑπεράριθμα, μὲ στόλον δρῶντα εἰς τὸ πλευρὸν

μας καὶ μὲ ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἀέρα ἀρκετήν. Ὁ χρόνος καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἀπωθήσεώς του εἰς τὴν θάλασσαν παρῆλθεν. Ἀλλὰ οὔτε ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεύς, οὔτε ὁ παριστάμενος Ἀρχιστράτηγος, ὡς μᾶλλον ἁρμόδιος, μοῦ ἔδωσαν ἀπάντησιν.

XVIII.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 11—28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΑ

11 — 28 Φεβρουαρίου

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ δεξιοῦ Ἀποσπάσματος τῆς ΙΙας Μεραρχίας πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς κοιλάδος ΖΑΓΟΡΙΑ προετάθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ πολλοστὴν φορὰν νὰ συνδυασθῶσι μετὰ τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο διαρκῶς ἀνέβαλλε τὴν ἀπαιτουμένην συνδεδυασμένην ἐνέργειαν, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε, ἐγκρίσει τῆς Στρατιᾶς Ἠπείρου, τὴν ἐκτέλεσιν μελετηθεισῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τόσον ἐν τῇ κοιλάδι ΖΑΓΟΡΙΑ ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ ἄνευ τοῦ προβλεφθέντος συνδυασμοῦ.

Οὕτω τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Φεβρουαρίου ἐξετοξεύθησαν αἱ ἀνωτέρω ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι εἴς τε τὴν κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ.

Τὸ Ἀπόσπασμα ΖΑΓΟΡΙΑΣ ἐνεργοῦν μετὰ παραδειγματικῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τόλμης ἐναντίον ἰσχυροῦ καὶ ἐπιμόνου ἐχθροῦ ἐπιτυγχάνει μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα ἐντὸς τῆς 16ης Φεβρουαρίου τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τοῦ ὑψώματος 1275 καὶ τοῦ ἐκ τούτου ἐκσπωμένου ἐπιμήκους ἀντερείσματος πρὸς Ν.Δ. καὶ τὴν πλήρη ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Ἀν. ΖΑΓΟΡΙΑ καὶ Ν. ΑΩΟΥ. Ὁμοίως ἐντὸς τῆς αὐτῆς (16) κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1192.

Τὸ Ἀπόσπασμα συνεχίζει ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ ΠΕΣΤΑΝΗΣ καὶ ὑψ. 739 (Δ. ΖΑΓΟΡΙΑ) ἰσχυρῶς κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τῆς αὐτῆς γενναιότητος καὶ τόλμης παραδειγματιζόμενον ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος, ὅστις ἐπιδεξίως καὶ μεθοδικῶς ἐπὶ ἐδάφους πρωτοφανοῦς εἰς ἀγριότητα καὶ δυσχερείας, διευθύνει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀποσπάσματος ἐμψυχώνων Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας εἰς σκληρὰν πάλην. Τὸ Ἀπόσπασμα ἀνατρέπει τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐντὸς τῆς 18ης καταλαμβάνει τὸ ἰσχυρῶς ὠργανωμένον χωρίον ΠΕΣΤΑΝΗΣ. Εἰς χεῖρας τοῦ Ἀποσπάσματος περιῆλθεν ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ συνελήφθησαν ὑπερχίλιοι αἰχμάλωτοι ὁπλῖται καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς Ἀξιωματικῶν.

Ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ συνεχίζεται ἐπίσης ἀπὸ τῆς 15ης Φεβρουαρίου σκληρὸς ἀγὼν καὶ τὸ ἐπ᾿ αὐτῆς ἐπιχειροῦν Ἀπόσπασμα ΙΙας Μεραρχίας μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ἐν μέσῳ χιόνων ἀνατρέπει τὸν ἐχθρόν, παρέχον ἐξαίρετον παράδειγμα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ γενναίου Διοικητοῦ του. Τὸ Ἀπόσπασμα πραγματοποιεῖ τὴν κατάλη-

ψιν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ πλὴν τοῦ ὑψώματος 1615 (1:50.000) βορειοτάτου ἄκρου τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης.

Μεσολαβήσασαι χιονοθύελλαι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου 10ημέρου Φεβρουαρίου κατέστησαν τὴν ζωὴν τοῦ Ἀποσπάσματος ἐπὶ τῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ μαρτυρικήν.

Ὁ ἐχθρὸς εἰς μάτην ἐπιχειρεῖ τόσον εἰς τὴν κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑΣ, ὅσον καὶ ἐπὶ ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ ἀπωλεσθέντος ἐδάφους. Ἅπασαι αἱ προσπάθειαί του θραύονται καὶ οὐδὲ σπιθαμὴ κερδισθέντος ἐδάφους περιέρχεται εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀντιθέτως καὶ ἀπωλείας λίαν σοβαρὰς ὑφίσταται καὶ ὑλικὸν καὶ αἰχμαλώτους καταλείπει εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Ὁ ἐχθρὸς ἀπελπισθεὶς εἰς τὰς ματαίας ἀντεπιθετικὰς προσπαθείας του ἐνισχύει πλέον τὰς θέσεις του ἐντατικῶς διὰ νέων δυνάμεων καὶ δι' ἔργων.

Τὸ Ἀπόσπασμα ΖΑΓΟΡΙΑΣ ἀντιμετωπίζει καθ' ὅλον τὸν μῆνα ἐπὶ πλέον τῶν προαναφερθέντων ἀντεπιθέσεων καὶ συνεχῆ κατὰ πλευρὸν πυρὰ ὅλμων καὶ Πεζικοῦ ἀπὸ τὰ ἐκ τῆς ζώνης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (Β. ΑΩΟΥ) ὑψώματα, ὡς ἐπίσης καὶ πυρὰ ἁρμάτων μάχης κινουμένων κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς καὶ ὑφίσταται συνεχῆ αἱμορραγίαν, καθ' ὅσον τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ. Στρατοῦ δὲν προωθήθη εἰς τὸ ὕψος τῶν ἡμετέρων.

Καθ' ὅλον τὸν μῆνα Φεβρουάριον ὁ ἐχθρὸς ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Σ. Στρατοῦ συνεχίζει ἐντατικὴν ἐργασίαν ὀργανώσεως τῶν θέσεών του καὶ μεταφέρει ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις, ἀνατραπείσης λίαν αἰσθητῶς ὑπὲρ αὐτοῦ τῆς ἀναλογίας τῶν δυνάμεων, (τριπλάσιαι περίπου δυνάμεις).

Ἐπίσης κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα 11—28 Φεβρουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἀντεπιθετικὰς προσπαθείας ἐναντίον τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας (κοιλὰς ΣΟΥΣΙΤΣΑ), αἵτινες εὐκόλως ἐθραύσθησαν.

Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα (11—28), ἀρκούντως ζωηρά, ἰδίᾳ, εἰς κοιλάδα ΖΑΓΟΡΙΑΣ.

XIX.— ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ 1—5 ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΓΚΟΛΙΚΟ. — ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙ' ΑΘΗΝΑΣ.

Μὴν Μάρτιος (1—5)

Τὴν 1ην Μαρτίου ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῆς ΙΙας Μεραρχίας Α. ΔΡΙΝΟΥ, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπερκέρασις, διὰ ταύτης, τῆς τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ μετὰ ταυτοχρόνου κατὰ μέτωπον ζωηρᾶς ἀπασχολήσεως καὶ ἐπιθέσεως.

Τὰ Τμήματα ΠΕΣΤΑΝΗΣ θὰ συνέκλινον πρὸς γέφυραν ΔΡΑΓΚΟΤΙ.

Ἡ ἐπιχείρησις προεβλέπετο νὰ συνδυασθῇ μὲ ἐνέργειαν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ κατὰ ΣΕΝΤΕΛΙ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, κατόπιν Διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η., συνῆλθον περὶ τὸ

τέλος Φεβρουαρίου εἰς Ἰωάννινα οἱ Διοικηταὶ τῶν Σ. Στρατοῦ Α΄ καὶ Β΄ καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Η. ἐκανόνισαν τὰς κοινὰς ταύτας ἐνεργείας.

Διὰ τὴν ἐκτόξευσιν τῆς οὕτω ρυθμισθείσης κοινῆς ἐπιθέσεως, ὁ μὲν Διοικητὴς τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ἕτοιμος εὐθὺς ἀμέσως, ὁ δὲ Διοικητὴς τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ ἐκάλεσεν ἀπὸ τηλεφώνου ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐπιθέσεως Ὑποστράτηγον Ρουσσόπουλον, ὅστις ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ πίστωσιν χρόνου 3—4 ἡμερῶν, αἱ ὁποῖαι τῷ ἐχρειάζοντο δι' ἀναγνωρίσεις ἑνὸς Συντάγματος Πεζικοῦ προκειμένου τοῦτο νὰ ἐπιτεθῇ.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπίθεσις, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, δὲν ἐξεδηλώθη ἀμέσως, ἀλλ' οὔτε τὴν 4ην Μαρτίου, ὡς εἶχε καθορισθῇ ἐν Ἰωαννίνοις, διότι τὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ ἐζήτει διαρκῶς ἀναβολήν, ἡ ὁποία καὶ ἐνεκρίνετο ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Η., παρὰ τὰς παρακλήσεις καὶ διαμαρτυρίας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐπιμένοντος εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκδήλωσιν, διότι πᾶσα ἐπιβράδυνσις θὰ ἦτο εἰς βάρος τῆς ἐπιτυχίας, ὡς ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐνισχύεται, ὡς ἄλλως ἐνισχύετο συνεχῶς.

Ἀντεπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος ΓΚΟΛΙΚΟ (1730) κορυφογραμμὴν ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ ἐκδηλωθεῖσαι δὶς κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου, ἀπέτυχον.

Ὁμοίως ἀπέτυχον ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν ΠΕΣΤΑ ΝΗΣ.

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὸ πενθήμερον τοῦτο ἐξακολουθεῖ μεταφέρων ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις ἔναντι ΙΙ καὶ VIII Μεραρχιῶν.

Τὴν 4ην Μαρτίου ἐβομβαρδίσθη ἡ περιοχὴ ΠΙΚΕΡΑΣΙ ὑπὸ 6 πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ ἐχθροῦ, προστατευομένων ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀεροπορίας. Ἐπηκολούθησαν ἀερομαχίαι, καταρριφθέντος ἑνὸς ἐχθρικοῦ ἀεροπλάνου.

Τὴν 5ην Μαρτίου ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Γ. Κοσμᾶς ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

XX.— ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ 5—10 ΜΑΡΤΙΟΥ

Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, ἀφορῶσαι κοινὰς ἐνεργείας τῶν Α΄ καὶ Β΄ Σωμάτων Στρατοῦ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ, ἐνηργήθησαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Στρατηγοῦ Κοσμᾶ εἰς Ἀθήνας καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Στρατηγοῦ Δεμέστιχα εἰς τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ.

Συνοψίζομεν ἐνεργείας καὶ ἐπιτυχίας εἰς τὸ μέτωπον:

Εἰς τὴν περιοχὴν ΓΚΟΛΙΚΟ — ΛΕΚΛΙ (ἀμέσως Α. ΔΡΙΝΟΥ) ἡ Μεραρχία ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ δύο Ταγμάτων τοῦ ΙΙ Συντάγματος ἐξετόξευσεν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 7ης ἐπίθεσιν πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (ὑψ. 1615) καὶ κατάληψιν τῆς ὠχυρωμένης

τοποθεσίας ΛΕΚΛΙ δι' ἐνεργείας ὑπερκερωτικῆς ἐκ τῶν Δ. κρασπέδων τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης.

Ἡ ἐπιθετικὴ αὕτη ἐνέργεια ἐπέτυχε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ βορειοτέρου ἄκρου τῆς κορυφογραμμῆς ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (ὕψ. 1615). Ἐπίσης ἐσημείωσεν ἀρχικῶς ἐπιτυχίαν καταληφθέντος σημαντικοῦ ὑψώματος περὶ τὸ 1,5 χιλ. Α. ΛΕΚΛΙ.

Ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς μεταφέρων νέας ἐνισχύσεις του εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ διαθέτων ἀπειρίαν Πυροβολικοῦ καὶ ὄλμων, ἀνέπτυξεν ἔναντι τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων ζωηροτάτην δρᾶσιν συγκεντρῶν ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν πυκνὰ πυρὰ Πυροβολικοῦ καὶ ὄλμων, τὰ ὁποῖα ἀπηγόρευον τὴν σταθερὰν κατοχὴν τοῦ ὑψ. 1615 τὸ ὁποῖον μολονότι ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψη πρὸ τῆς ὁρμῆς τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τμημάτων μας ἐτήρει ὑπὸ τοιαῦτα δραστικὰ πυρὰ συνεχῶς, ὥστε τελικῶς τοῦτο παρέμεινεν εἰς χεῖρας μας.

Γενικῶς κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἐσυνεχίσθησαν σκληροὶ ἀγῶνες καὶ αἱματηραὶ προσπάθειαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἀποσπασμάτων ΖΑΓΟΡΙΑΣ — ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ, αἵτινες καὶ ἐδαφικὰς προόδους ἐσημείωσαν καὶ ἔτι σημαντικωτέρας ἀπωλείας (αἰχμαλώτους — ἐκτὸς μάχης) ἐπέφερον εἰς τὸν ἐχθρόν, μεταφέροντα συνεχῶς ἐν σπουδῇ ἐπὶ μῆνα νέας δυνάμεις, εἰς τρόπον ὥστε παρὰ τὰς ἀπωλείας του νὰ παρουσιάζη συνεχῆ ὑπεροχὴν μέσων.

Παρὰ ταύτας αἱ Διοικήσεις ἐξαρθεῖσαι εἰς τὸ ὕψος τῆς ἱερότητος τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος ἀνέπτυξαν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἀκάματον δραστηριότητα, θέλησιν καὶ αὐτοθυσίαν καὶ ἔγραψαν διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ των εἰς τὰ ἄξεστα καὶ βραχώδη ταῦτα ἐδάφη τοῦ ΑΩΟΥ σελίδας ἀφθάστου ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Τὸ Πυροβολικὸν ἐπίσης, τόσον τὸ Ὀρειβατικόν, ὅσον καὶ τὸ Βαρὺ τοῦ Σώματος, ὑπὸ τὴν ἄμεσον Διοίκησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ ΙΙ Μεραρχίας καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ, ἀμφοτέρων ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον διευθυνόντων τὰ πυρά των ἀπὸ τῶν παρατηρητηρίων ΛΑΜΠΟΒΑΣ, παρὰ τὴν ἀριθμητικήν του μειονότητα καὶ τὸ περιωρισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βλημάτων του, παρέσχε λίαν ἀποτελεσματικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὰ ἐπιτιθέμενα τμήματα, παρὰ τὰ συνεχῆ σφυροκοπήματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο, ἀκαταπαύστως, ὑπὸ λίαν ὑπερτέρου εἰς ἀριθμὸν Πυροβολικοῦ τοῦ ἐχθροῦ (τὸ ὁποῖον ἄνευ οὐδεμιᾶς φειδοῦς συνεχῶς ἔβαλε), ἁμιλλόμενον εἰς γενναιότητα καὶ αὐτοθυσίαν τοῦ Πεζικοῦ.



'Αριθμητική Κατάστασις
'Απωλειών μηνών Νοεμβρίου καί Δεκεμβρίου
Α' Σ. Σ. κατά τήν Πολεμικήν περίοδον 1940 — 41

Είδος άπωλείας		ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ II	III	IΥ	ΥΙΙΙ	Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
Φονευθ.	'Αξιωματ.	21	13	15	31	3	83
	'Οπλίται	220	150	252	219	25	866
Παγόπλ.	'Αξιωμ.	6	1	51	1	—	59
	'Οπλίται	743	40	2660	40	1	3484
'Ασθεν.	'Αξιωματ.	13	9	6	4	5	37
	'Οπλίται	264	318	100	45	169	896
Τραυμ.	'Αξιωματ.	15	39	38	59	1	152
	'Οπλίται	1368	1369	843	1470	56	5106
	Σύνολον	2650	1939	3965	1869	260	10683

'Αριθμητική Κατάστασις
'Απωλειών μηνός 'Ιανουαρίου 1941

Είδος άπωλείας		ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ II	III	IΥ	ΥΙΙΙ	Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
Φονευθ.	'Αξιωμ.	3	1	—	5	—	9
	'Οπλίται	52	42	29	57	4	184
Παγόπλ.	'Αξιωματ.	2	—	6	5	—	13
	'Οπλίται	407	260	327	854	4	1852
'Ασθεν.	'Αξιωματ.	5	10	5	—	34	54
	'Οπλίται	300	211	168	78	—	757
Τραυμ.	'Αξιωματ.	8	16	2	13	—	39
	'Οπλίται	210	413	91	359	3	1076
	Σύνολον	987	953	628	1371	45	3984

᾿Αριθμητική Κατάστασις
᾿Απωλειῶν μηνός Φεβρουαρίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας		ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ II	III	ΙΥ	ΥΙΙΙ	Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
Φονευθ.	᾿Αξιωμ.	4	8	—	—	—	12
	῾Οπλῖται	125	13	—	49	3	190
Παγόπλ.	᾿Αξιωμ.	15	3	—	1	—	19
	῾Οπλῖται	655	416	51	611	—	1683
᾿Ασθεν.	᾿Αξιωμ.	12	11	4	5	4	36
	῾Οπλῖται	193	416	211	21	50	891
Τραυμ.	᾿Αξιωμ.	29	3	—	7	—	39
	῾Οπλῖται	395	217	14	187	26	839
	Σύνολον	1428	1087	280	881	83	3751

᾿Αριθμητική Κατάστασις
᾿Απωλειῶν μηνός Μαρτίου 1941

Εἶδος ἀπωλείας		ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ II	III	ΥΙΙΙ	Μή Μεραρ. μον.	Σύνολον
Φονευθ.	᾿Αξιωμ.	6	—	1	—	7
	῾Οπλῖται	84	30	34	7	155
Παγόπλ.	᾿Αξιωματ.	4	1	—	—	5
	῾Οπλῖται	641	132	51	—	824
᾿Ασθεν.	᾿Αξιωματ.	11	21	6	2	40
	῾Οπλῖται	356	644	186	40	1226
Τραυμ.	᾿Αξιωματ.	65	5	6	—	76
	῾Οπλῖται	2249	221	169	8	2647
	Σύνολον	3416	1054	453	57	4980

ΣΥΝΟΛΟΝ

Φονευθέντες

Ἀξιωματικοὶ	103	Ὁπλῖται	1314

Τραυματισθέντες

Ἀξιωματικοὶ	206	Ὁπλῖται	9668

Παγοπληγέντες

Ἀξιωματικοὶ	96	Ὁπλῖται	7893

Ἀσθενήσαντες

Ἀξιωματικοὶ	147	Ὁπλῖται	3870
Γενικὸν Σύνολον	552		22745

Α΄ Σῶμα Στρατοῦ
Γραφεῖον ΙΙ

ΠΙΝΑΞ

ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΑΙΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΗΣΑΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ Α΄ Σ. Σ. ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΧΡΙ ΠΕΡΑΤΟΣ (κατὰ μεγίστην προσέγγισιν)

Α΄) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

α΄) Ἔναντι VIII Μεραρχίας (ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Ἀώου).

Σ. Στρατοῦ περιλαμβάνον:

Μεραρχίαν Σιένα, 31ον καὶ 32ον Σ. Πεζικοῦ, (7 Τάγματα).

51ον Σ. Πυροβολικοῦ (9 Πυροβολαρχίαι).

3ον Σύν. Γρεναδιέρων (3 Τάγματα).

Μεραρχίαν Φερράρα 47ον Σ. Πεζικοῦ (8 Τάγματα).

14ον Σύν. Πυροβολικοῦ (13 Πυροβολαρχίας).

166ον Τ. Φασιστῶν (1 Τάγμα).

Τ. Φασιστῶν Ἀλβανῶν (1 Τάγμα).

Μεραρχία Κενταύρων 31ον Σύν. Ἁρμάτων (100 ἅρματα).

5ον Βερσαλιέρων (3 Τάγματα).

131ον Σύν. Πυροβολικοῦ (6 Πυροβολαρχίαι).

Σύνταγμα Βαρ. Πυροβολικοῦ (9 Πυροβολαρχίαι).

6ον καὶ 19ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ (10 Ἴλαι).

Ἐν συνόλῳ 22—23 Τάγματα Πεζικοῦ, 28 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι, 9 βαρεῖαι καὶ περὶ τὰ 100 ἅρματα μάχης.

Ἐκ τούτων εἰς ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΝ 6—7 Τάγματα, 7 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι, 3 βαρεῖαι Πυροβολαρχίαι καὶ 5 Ἴλαι.

β') Ἔναντι Μεραρχίας Ἱππικοῦ:

8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν τῆς Μεραρχίας ΤΖΟΥΛΙΑΣ, Τμήματα τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ 3—4 Πυροβολαρχίας.

Β') ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ (ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι) ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 20ῆς ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἀφίχθησαν καὶ αἱ κάτωθι ἐνισχύσεις εἰς αὐτοτελεῖς Μονάδας.

2ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων (3 Τάγματα) (1 πρὸ VIII Μερ. ἀπὸ 14-11-40).
(1 — 2 πρὸ ΙΙ Μερ. ἀπὸ 16-11-40.

42ον Σύνταγμα Πεζικοῦ Μεραρχίας ΜΟΔΕΝΑ (3 Τάγματα) (πρὸ VIII ἀπὸ 20 - 11 - 40).

Τ. Ἀλπινιστῶν Μπολτσάνο (1 Τάγμα) (πρὸ VIII ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου).
2Τ. Ἀλπινιστῶν Β. Νατιζόνε (2 Τ)τα) (πρὸ ΙΙ Μερ. ἀπὸ ἀρχῶν Δ)βρίου).

3 Μπελοῦνο (2 Τάγματα).

2Τ. Μελανοχιτώνων (2 Τάγματα) (πρὸ ΙΙΙ Μερ. ἀπὸ ἀρχὰς Δεκεμβρίου).

Σύνολον 14 Τάγματα.

Ἐπίσης περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου 10ημέρου Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς περιοχὴν ΚΟΝΙΤΣΗΣ ἡ Μεραρχία ΜΠΑΡΙ (7 Τάγματα) — (9 Πυροβολαρ-

χίαι), ἧς μέρος ἀντιμετωπίσθη ὑπὸ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ καὶ μέρος ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἤτοι, ἀφιχθεῖσαι ἐνισχύσεις εἰς αὐτοτελεῖς Μονάδας 17 Τάγματα Πεζικοῦ.

Ἐπίσης ἐπὶ πλέον τῶν ὡς ἄνω ἐνισχύσεων συνεπληροῦντο ἐπειγόντως αἱ ἀπώλειαι τῶν παλαιῶν Μεραρχιῶν.

Ἤτοι, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀντιμετωπίσθησαν 30 Τάγματα Πεζικοῦ.

Γ') ΑΠΟ 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΠΕΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω καὶ τῶν συνεχῶν ἐνισχύσεων πρὸς συμπλήρωσιν ἀπωλειῶν ἀφίκοντο καὶ αἱ κάτωθι αὐτοτελεῖς Μονάδες:

Μεραρχίαι Ἀκουΐ (17ον καὶ 18ον Σ. Πεζ.) 6 Τάγμ. 9 Πυρ)χίαι 22-12-40

Μεραρχίαι Μπρένερο (231 καὶ 232 Σ. Πεζ.) 6 Τάγμ. 9 Π)χίαι ἀπὸ 1-1-41.

18η Λεγεὼν Μελανοχιτώνων 2 Τάγματα, Λόγος Πολ)λων ἀπὸ 22-2-40.

Μεραρχία Κούνεο (Σύν)γμα 7ον καὶ 8ον) 5 Τάγμ., 9 Πυρ)χίαι 30-12-40.

2ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν 3 Τάγματα (30-12-40).

Μεραρχίας Λελιάνο 68ον Σύνταγμα Πεζικοῦ 3 Τάγματα (περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου).

Τάγμα Ἀλπινιστῶν Σούζα 1 Τάγμα (περὶ τὸ τέλος Φεβρουαρίου).

Τάγμα Μελανοχιτώνων 6—7 Τάγματα (κατὰ διαφόρους ἐποχάς).

Συνεπείᾳ ἀπωλειῶν ἐλλείψεις τῶν Μονάδων συνεχῶς συνεπληροῦντο:

Ἤτοι, ἐν συνόλῳ ἀντιμετωπίσθησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην 74—76 Τάγματα Πεζικοῦ, 2 Συντάγματα Ἱππικοῦ, 2—3 Τάγματα Πολ)λων, 70—75 ἐλαφραὶ Πυροβολαρχίαι καὶ περὶ τὰς 20 βαρείας Πυροβολαρχίας καὶ 100 — 150 ἅρματα μάχης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1942
ΤΟ ΙΙ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐ θ ε ω ρ ή θ η
Ὁ Ἐπιτελάρχης



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΠΕΤΕΥΧΘΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΤΙ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΙΝΗ ΚΑΙ ΤΙ ΕΓΙΝΕ

1ον) Τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ

Μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τῆς Ἑλληνικῆς Μεθορίου καὶ ἀκριβέστερον μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῆς γενικῆς τοποθεσίας ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ, κόμβος τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ καὶ τῆς περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, διὰ τὸν Ἕλληνα Ἀρχιστράτηγον ἐτίθεντο τὰ κάτωθι ἐρωτήματα:

α΄) Νὰ παραμείνω ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης;

β΄) Νὰ προωθήσω τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι καταλήψεως ἄλλης τοποθεσίας καὶ ποίας;

γ΄) Νὰ προωθήσω τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι ἀπορρίψεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν;

Ἐξετάσωμεν ἑκάστην τῶν ἄνω περιπτώσεων ἀναλυτικῶς καὶ κεχωρισμένως.

α΄) Παραμονὴ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ — ΔΕΛΒΙΝΟΝ — ΘΑΛΑΣΣΑ.

Ἡ τοποθεσία αὕτη λίαν ἰσχυρά, εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴν ἔχῃ ὄπισθεν ἐγκαρσίαν ὁδὸν διὰ τοὺς ἀνεφοδιασμούς, τὸ δὲ πλεῖστον μέρος αὐτῆς εὑρίσκετο ἐπὶ μεγάλων ὑψομέτρων, πρᾶγμα ὅπερ θὰ καθίστα τὴν διαμονὴν τῶν ἀνδρῶν, κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, λίαν δυσχερῆ καὶ ἡ φθορὰ ἀπὸ κρυοπαγήματα θὰ ἦτο μεγάλη. Ἐπὶ πλέον, ἀμέσως δυτικῶς τῆς ΜΟΡΟΒΑ εὑρίσκετο ἡ Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Κορυτσᾶς, ἥτις διὰ λόγους εθνικῆς φιλοτιμίας, δὲν ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἐκτὸς τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους.

Οἱ ἄνω λόγοι θὰ ὑπεχρέωνον πάντα Ἀρχιστράτηγον ν᾽ ἀπορρίψῃ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπὶ τῆς ἄνω τοποθεσίας, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου.

β') Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι καταλήψεως ἄλλης τοποθεσίας

Μετὰ τὴν ἐπίλυσιν ἀρνητικῶς τοῦ α' ἐρωτήματος, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδει νὰ ἐξετάσῃ τὴν β' περίπτωσιν.

Μία ἐνδιάμεσος στρατηγικὴ τοποθεσία, ἥτις πληροῖ λίαν καλοὺς ὅρους ἀνασχέσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, πρὸς παραμονὴν κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, εἶναι: ΑΧΡΙΣ (λίμνη) — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Ἀνατολικῶς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — Εὐρεῖα κάλυψις ὁδοῦ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ἡ τοποθεσία αὕτη ἔχει τὴν ἐγκαρσίαν ἁμαξιτὴν τὴν Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιὰ — Ἅγιοι Σαράντα καὶ ἐκ ταύτης τὰς κάτωθι καθέτους ἁμαξιτὰς ὁδούς:

— Πρὸς Πόγραδετς.
— Κατὰ μῆκος τοῦ ΔΕΒΟΛΙ μέχρι Μογλίτσης.
— Πρὸς ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ.
— Πρὸς ΒΥΘΟΥΛΚΙ.
— Πρὸς ΒΟΝΤΙΣΤΑΝ.
— Κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ (ποταμοῦ).
— Πρὸς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ.
— Πρὸς ΧΕΙΜΑΡΑΝ.

Ἐπὶ πλέον καὶ πληθὺν ἡμιονικῶν τοιούτων, ὧν τὸ σύνολον (ἁμαξιτῶν καὶ ἡμιονικῶν) ἐπιτρέπει τὸν εὐχερῆ καὶ ἄνετον ἀνεφοδιασμόν.

— Ἔχει ὑψόμετρα μέσου σχετικοῦ ὕψους.

— Περιλαμβάνει τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ διεκδικουμένου ἐδάφους τῆς περιοχῆς Κορυτσᾶς καὶ Βορείου Ἠπείρου.

Κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον πολιτικοὶ λόγοι δὲν ἀπήτουν, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ παράγοντες δὲν ἦσαν ἐξησφαλισμένοι ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἀπορρίψεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν θάλασσαν, αὕτη ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς τοποθεσία ἀμύνης καὶ διαμονῆς κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀμύνης καὶ ἐξορμήσεως διὰ νέας ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔαρ.

Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἄλλης τινὸς τοποθεσίας (Αὐλὼν — Βερὰτ Ἐλβασὰν ἢ μέχρι Σκοῦμπι ποταμοῦ) οὐδεμίαν σοβαρὰν στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ὠφέλειαν θὰ προσέδιδεν, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς ἐν Ἀλβανίᾳ δὲν ἐξεμηδενίζετο, διότι ἐφ' ὅσον οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἀνεκρατοῦντο ἐπὶ μιᾶς τῶν ἄνω τοποθεσιῶν, θᾶττον ἢ βράδιον, θὰ ἐνισχύοντο καὶ κατὰ τὸ ἔαρ θὰ ἐνεργεῖτο ἡ Γερμανικὴ ἐπέμβασις, ἥτις θὰ ἔδιδεν, οἷα ἔδωσεν ἀποτελέσματα. Δὲν ἦτο δυνατὸν οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐνεργήσωσι πρὸς ἄλλους κυρίους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ν' ἀφήσωσι τὴν ὕπαρξιν ἐχθρικοῦ μετώπου ἐν τῇ Ν. Δ. Βαλκανικῇ.

γ') Προώθησις τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι ἀπορρίψεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ στρατηγικὸς οὗτος ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἤτοι νὰ ὑποχρεώσωμεν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ἀλβανίαν, ἀποτελεῖ ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸν

ἄριστον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἀπό τε πολιτικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀπόψεως, διότι οὐ μόνον τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἀπήλλασσεν ἐκ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπιχειρήσεων καὶ τὸν διέθετεν δι᾽ ἀνάγκας τῆς Πατρίδος ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ἄποψιν τὰ μέγιστα ἐθεράπευε, διότι τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἔδιδε τὸ μέσον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας νὰ κλείσῃ συμφωνίας ὑπὸ λίαν εὐνοϊκοὺς ὅρους.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἀντικειμενικὸς οὗτος σκοπός, ἔδει νὰ ἐπιλυθῶσιν εὐνοϊκῶς οἱ παράγοντες μάχης καὶ νὰ ἐξασφαλισθῶσιν εὐρέως ὅλα τὰ μέσα τῶν πρὸς τοῦτο στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Οἱ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν παράγοντες ἦσαν:

— Παρεμπόδισις, ἢ ἀπαγόρευσις τῶν εἰς προσωπικὸν καὶ ὑλικὸν θαλασσίων καὶ ἐναερίων μεταφορῶν τῶν Ἰταλῶν δι᾽ Ἀδρία, εὐθὺς ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

— Δραστηρία στρατηγικὴ ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ ἐκμετάλλευσις καὶ περιοχῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, πρὶν ἑδραιωθῇ ἐπὶ ἐνδιαμέσου τινὸς τοποθεσίας.

— Συντονισμὸς ἐνεργειῶν μεγάλων Μονάδων, ὡς καὶ στόλου καὶ ἀεροπορίας, πρὸς τὴν τοῦ Στρατοῦ.

— Καιρικὴ κατάστασις.

— Ἄρσις δυσκολιῶν περὶ τοὺς ἀνεφοδιασμούς.

Ἐξετάσωμεν πῶς ἕκαστος τῶν παραγόντων τούτων παρουσιάζετο ἐν τῇ πράξει κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην.

1) Παρεμπόδισις παντοειδῶν μεταφορῶν τῶν Ἰταλῶν δι᾽ Ἀδρία καὶ δι᾽ Ἀέρος εἰς Ἀλβανίαν.

Τὰ μέσα παρεμποδίσεως τῶν μεταφορῶν τούτων εἶναι:

— Ὁ στόλος καὶ τὰ Ὑποβρύχια.

— Ἀεροπλάνα.

Ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν διέθετεν ἐπαρκῆ καὶ ἀποτελεσματικὰ τοιαῦτα.

Ἀνάγκη ὅθεν τὸν παράγοντα τοῦτον νὰ ἀναλάβωσι νὰ ἐπιλύσωσιν οἱ Ἄγγλοι.

Κατὰ συνέπειαν ἐπεβάλλετο, πρὸ λήψεως ἀποφάσεως περὶ συνεχίσεως ἢ μὴ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ λάβῃ ἐγκαίρως ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ ἐπιλύσῃ τὸν παράγοντα τοῦτον. Ἦλθεν εἰς τοιαύτην; Δὲν γνωρίζομεν. Ἐκ τῶν ὅσων ἀναγράφονται εἰς τὸ παρακάτω Κεφάλαιον: «τί ἔγινεν», εὑρίσκομεν ὅτι ἢ δὲν ἦλθεν, ἢ ἂν ἦλθε δὲν ἐθεράπευσαν τὴν ἄποψιν ταύτην οἱ Ἄγγλοι.

2) Δραστηρία στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις.

Στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐννοοῦμεν, οὐχὶ τὴν ἐνεργουμένην ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸ τακτικὸν πεδίον καὶ ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τῶν Μεραρχιῶν τούτων, νὰ τὴν ἐνεργήσωσι ἄνευ διαταγῆς

ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει διαταχθῆ ἄλλως, ἀλλὰ τὴν διὰ μέσου τοῦ 'Αντιστρατήγου ἐνεργουμένην τοιαύτην.

Αὕτη πρέπει νὰ ἐνεργῆται.

— Διὰ μέσων συγχρόνων, ἤτοι διὰ Μηχανοκινήτων Μονάδων (ἁρμάτων διαφόρων τύπων) καὶ Μηχανοκινήτων τοιούτων (Πεζικὸν ἐπ' αὐτοκινήτων καὶ ποδηλάτων — Ἱππικὸν — Αὐτοκίνητον πυροβολικόν).

— Νὰ ἐκτελῆται, ἄνευ ἀπωλείας χρόνου, προπαρασκευαζομένη, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν προηγουμένων ἐπιθετικῶν ἀγώνων καὶ ἐξαπολυομένη, εὐθὺς ὡς ὁ τελευταῖος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως καταληφθῆ.

—Νὰ ἐνεργῆται πρὸς κατευθύνσεις, δι' ὧν νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης ἀνατροπὴ τῆς ἐχθρικῆς διατάξεως καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

— Νὰ ἐπιδιώκη εὑρεῖς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

3) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ Ξηρᾶς καὶ Στόλου καὶ 'Αεροπορίας πρὸς τὴν τοῦ Στρατοῦ τῆς ξηρᾶς.

'Αεροπορίαν συνεργασίας δὲν διέθετεν, ἐν τῇ κυριολεξίᾳ ἡ Ἑλλάς. Τὰ παλαιοῦ τύπου ἀεροπλάνα, ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος καὶ ὁπλισμοῦ, ἦσαν ἀκατάλληλα πρὸς τὸν ἄνω σκοπόν. Κατὰ συνέπειαν, αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ διεξήγοντο ἄνευ ἀεροπορίας συνεργασίας καὶ ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν Διοικήσεων καὶ τῶν Στρατευμάτων.

Αἱ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς τοποθεσίας ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ — ΚΑΚΑΒΙΑ διεξαχθεῖσαι ἐπιχειρήσεις κατέδειξαν τὴν ἔλλειψιν ἀεροπορίας συνεργασίας. 'Εβαδίζομεν εἰς τὰ τυφλά. Πάντοτε ἔλειπον αἱ πληροφορίαι βάθους καὶ μάλιστα καὶ αὐταὶ τοῦ πεδίου μάχης, ἐφ' ὅσον δὲν συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι.

— Ἡ ἀεροπορία μάχης, ἡ μὲν διατιθεμένη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος εἶχε σχεδὸν ἐξατμισθῆ ἐκ τῶν προηγουμένων μαχῶν, ἡ δὲ εἰσελθοῦσα 'Αγγλικὴ ἦτο ἀνεπαρκεστάτη νὰ θεραπεύση τὰς ἀνάγκας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

'Επεβάλλετο ὅθεν εἰς τὸν 'Αρχιστράτηγον νὰ ἐξασφαλίση διὰ συνεννοήσεως πρὸς τοὺς Ἄγγλους, τὸν παράγοντα τοῦτον καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἐξασφαλίση τὸν συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν, οὐ μόνον, τῶν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ 'Αέρος καὶ Στόλου πρὸς τὸν τῆς ξηρᾶς.

4) Καιρικὴ κατάστασις.

Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσει εἰς τὰ Βαλκάνια εἶναι λίαν δύσκολοι καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν μεγάλως ἀνακόπτεται. Ὁ 'Αρχιστράτηγος ἔδει νὰ λάβη ὑπ' ὄψιν σοβαρῶς τὸν παράγοντα τοῦτον, διότι ἡ χειρίστη καιρικὴ κατάστασις:

— Παρακωλύει τὸν τακτικὸν ἑλιγμὸν διὰ καλύψεως ὑπὸ χιόνος τῶν εὐβάτων ὀρεινῶν μερῶν.

— Παρεμποδίζει τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης καὶ ἀπαγορεύει τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν, λόγῳ τῶν ὁμιχλῶν, πιπτούσης χιόνος κλπ.

— Δημιουργεῖ ἀπωλείας ἐκ κρυοπαγημάτων εἰς τοὺς ἄνδρας.

— Φθείρει τὴν ἀντοχὴν τῶν κτηνῶν καὶ δημιουργεῖ ἀπωλείας εἰς ταῦτα ἐκ τοῦ ψύχους.

— Παρακωλύει τὸν ἀνεφοδιασμόν.

— Δημιουργεῖ διακοπὰς ἢ καταστροφὰς τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων.

5) Ἄρσις δυσκολιῶν περὶ τοὺς ἀνεφοδιασμούς.

— Τὸ ὁδικὸν δίκτυον ἐν Ἀλβανίᾳ ἦτο λίαν περιωρισμένον. Δὲν ὑπῆρχον παρὰ τρεῖς ἁμαξιτοὶ ὁδοί, παράλληλοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνεργείας. Οὐδεμία δὲ ἄλλη ἐγκάρσιος ἐκτὸς τῆς προμνησθείσης, Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιὰ — Ἁγίων Σαράντα.

— Τὰ μεταφορικὰ μέσα μόλις ἐπήρκουν, διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν, μέχρι τῆς μεθορίου.

Τὰ ρυθμιστικὰ Κέντρα Ἐφοδιασμοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προωθηθῶσιν ἐπαρκῶς ἔμπροσθεν, ἐλλείψει σιδηροδρόμου, ἢ ἀσφαλείας διὰ τὰ παραθαλάσσια τοιαῦτα, τὰ ὑλικὰ διαφόρων ἁρμοδιοτήτων ἤρχισαν νὰ σπανίζωσιν. Ἦσαν λίαν περιωρισμένα ἀρχῆθεν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἐλπὶς δι᾽ ἔνια τούτων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν μας ἐγκαίρως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ὅθεν ἔδει, πρὸ πάσης ἐπιχειρήσεως διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Στρατοῦ δι᾽ αὐτοκινήτων καὶ παντοειδοῦς ὑλικοῦ.

6) Συναγόμενον ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Ἐξετάζοντες συνολικῶς τοὺς οὕτω ἀναλυθέντας παράγοντας, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ ὑπ᾽ ἀριθ. 1 ἐξ ὁλοκλήρου καὶ οἱ ὑπ᾽ ἀριθ. 3 καὶ 5 παράγοντες ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν θέλησιν καὶ βοήθειαν τῶν Ἄγγλων.

Τὸ γενικὸν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης εἶναι ὅτι: Ἐφ᾽ ὅσον οἱ προεξετασθέντες παράγοντες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῶσιν εὐνοϊκῶς, ἀνάγκη νὰ μὴ ἐνεργήσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐν μέσῳ χειμῶνι.

Ὑπὸ τῶν συλλογισμῶν τούτων κατεχόμενος, ὅταν ὁ σύνδεσμος τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, Ἀντισυνταγματάρχης Καρόζας ἦλθεν εἰς τὸ Σ.Δ. τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Κ., ἣν διώκουν τότε, τὴν νύκτα τῆς 3—4 Δεκεμβρίου καὶ μὲ ἠρώτησε ποία εἶναι ἡ γνώμη μου ἐπὶ τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων, ἵνα τὴν διαβιβάσῃ εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, τῷ ἀπήντησα διὰ τῶν κάτωθι, διαβιβασθέντων εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 7 κρυπτογραφικῆς του ἀναφορᾶς, ἥτις καὶ μοὶ ἐκοινοποιήθη.

«... Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς μοὶ διετύπωσε γενικωτέρας σκέψεις του, ὡς ἀκολούθως: Ἐφ᾽ ὅσον Ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ προωθηθῶσιν, ἄνευ διακοπῆς, ὥστε ἀντίπαλος ριφθῇ θάλασσαν, εἴτε λόγῳ ἀνεφοδιασμοῦ εἴτε δι᾽ ἄλλην τινὰ αἰτίαν (ἀδυναμία ἀπαγορεύσεως ἐνισχυθῇ ἐχθρὸς δι᾽ Ἀδρία, καιρικὴ κατάστασις κλπ.), ἀνάγκη ἐξευρεθῇ ἐδαφικὴ γραμμὴ ἐξασφαλίζουσα ἐξῆς στόπ.

Οἰκονομικὴν κατάληψιν στόπ. Βάσιν ἐξορμήσεως διὰ μελλοντικὰς ἐπιχειρήσεις στόπ. Ἀπαγόρευσιν ἐχθροῦ στηρίξῃ καλὴν διάταξιν στόπ. Τοιαύτην τοποθεσίαν εὑρίσκει Ἀχρίδα — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — εἶτα πρὸς θάλασσαν ὥστε καλύπτεται εὐρέως ὁδὸς Ἁγίων Σαράντα στόπ. Ἐκτιμᾶ ὅτι ἀπαιτῶνται 7—8 Μεραρχίαι ἐν α' γραμμῇ, λοιπῶν κλιμακουμένων μέχρι Φλωρίνης — Καστοριᾶς — Κονίτσης διὰ διαχείμανσιν στόπ. Μεραρχίαι Φλωρίνης — Καστοριᾶς δέον ὦσιν ἕτοιμοι ἀχθῶσιν πρὸς ἀνατολάς, ἂν ἀνάγκαι ἀπαιτήσωσι στόπ. Ἐξαιρετικὴ μέριμνα διὰ τὴν στάθμευσιν καὶ πλήρη ἐφοδιασμὸν ὥστε ἠθικὸν τηρηθῇ ἀκμαῖον στόπ... Εἰς περίπτωσιν συνεχίσεως ἐπιχειρήσεων: Διέκρινα ζωηρὰν ἐπιθυμίαν Στρατηγοῦ καὶ ἐν γένει Συγκροτήματος Κ. χρησιμοποιηθῇ δι' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν μετὰ ἐπιτευχθείσης ἐπιτυχίας... στόπ».

7) Ποῖος ἔδει νὰ ἦτο ὁ ἑλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ πτῶσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

Ὡς προείπομεν ὁ Ἀρχιστράτηγος, βάσει τῆς ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, ἔδει, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου, νὰ εἶχε συντάξει σχέδιον ἐνεργείας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἂν τὰ μέσα του τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἄλλως ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ. Θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων μάχης τοῦ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν:

— Ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα ν' ἀπορρίψῃ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν (τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἔδει νὰ διατάξῃ, οὐχὶ τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ, ἀλλ' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, βάσει τοῦ κάτωθι σχεδίου ἐνεργείας:

α') ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.

Ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ νὰ ἐπιτεθῶ διὰ τοῦ Κέντρου, πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀπαγορεύσω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἑδραιωθῇ ἐπ' ἄλλης τοποθεσίας καὶ νὰ τὸν ἀπορρίψω τελειωτικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, π ρ ὸ π ά σ η ς ἀ π ο τ ε λ ε σ μ α τ ι κ ῆ ς ἐ ν ι σ χ ύ σ ε ω ς α ὐ τ ο ῦ ἐ ξ Ἰ τ α λ ί α ς. Ἀριστερὰ (Νοτίως ΑΩΟΥ κάλυψις τῶν πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ συγκοινωνιῶν, δεξιὰ δὲ (Βορείως ΑΩΟΥ) ἐνέργειαι καλυπτικαὶ καὶ ἐπιβοηθητικαὶ τῆς εἰς τὸ Κέντρον διεξαγομένης κυρίας προσπαθείας. Κυρία κατεύθυνσις ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ — ΤΙΡΑΝΝΑ.

Πρῶτος καταληπτέος ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΑΥΛΩΝ — ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΣ. Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΘΑΛΑΣΣΑ.

β') ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α' ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

— Ἐκμετάλλευσις κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας ἐνεργείας.

— Ἰσχυρὰ κάλυψις ἐν τῇ περιοχῇ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, συγκράτησις δὲ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μέχρι θαλάσσης τμήματι, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἔνδοσις, καλυπτομένων μόνον τῶν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὁδεύσεων.

— Ἐν τῷ λοιπῷ πρὸς Βορρᾶν τμήματι (ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΧΡΙΔΟΣ) τοπικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, ἐξ ὧν κυριώτεραι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΑΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν κοιλάδα ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ πρὸς κάλυψιν καὶ ὑποβοήθησιν τῆς κυρίας ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Μετὰ κατάληψιν ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κάλυψις πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐκκαθάρισις τοῦ παραλιακοῦ τομέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει ἀποσυρθῆ ἐκεῖθεν.

Ἐκμετάλλευσις εἶτα πρὸς Τίραννα διὰ καθόδου τοῦ δεξιοῦ καὶ προωθήσεως τοῦ Κέντρου.

γ') ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΡΧΙΚΗ

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι ΑΨΟΥ Μεραρχίαι (I, II, III. XI. XV) καὶ Μεραρχία Ἱππικοῦ.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης 2 Μεραρχίαι.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρι ΑΧΡΙΔΟΣ 4 Μεραρχίαι (X, XI, XIII, καὶ XVII).

— Γενικὴ ἐφεδρεία. Ὑπόλοιποι 2—3 Μεραρχίαι.

Σημείωσις

— Αἱ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ἀλλὰ πολὺ καταπονημέναι καὶ μὲ ἠθικὸν πεπτωκός.

— Αἱ συγκοινωνίαι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας, ἦσαν κατεστραμμέναι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ συντήρησιν θὰ ἔρριπτον ἅπαν τὸ Μηχανικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τί ἔγινεν

1) Δὲν ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, πρὶν ἀκόμη καταληφθῆ ἡ ΜΟΡΟΒΑ καὶ ὁ κόμβος τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ ἔδει ἀναλύων τοὺς προμνησθέντας παράγοντας νὰ καταλήξη, βάσει τῶν ἐκ τούτων συμπερασμάτων καὶ ἐντυπώσεων, εἰς ἀπόφασιν περὶ τῆς τηρητέας διαγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μετὰ πτῶσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ συντάσσων τὸ πρὸς τοῦτο ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ του.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦτο ἄλλη παρά:

— Ἡ ἄμεσος καὶ ἄνευ χρονοτριβῆς στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων (ἂν οἱ προαναλυθέντες παράγοντες ἦσαν εὐνοϊκοὶ) μὲ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

— Ἡ εὐρεῖα κάλυψις τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιᾶς — Ἁγίων Σαράντα καὶ ἀναμονὴ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης μέχρι διελεύσεως τοῦ χειμῶνος.

Εἰς τὴν α΄ περίπτωσιν, ἐν τῷ ΣΧΕΔΙΩ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ἔδει ὁ Ἀρχιστράτηγος ν᾽ ἀναγράψῃ ὡς πρώτην ἐνέργειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ.

— Τὴν ἄμεσον στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης καὶ νὰ καθορίσῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ κατ᾽ αὐτήν.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα καὶ νὰ διακριθῇ καλῶς, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ ἄλλο εἶναι ἡ κάλυψις ὁδοῦ. Αἱ ἐνέργειαι διαφέρωσιν οὐσιωδῶς. Διαφέρουσι δὲ καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς προχωρήσεως, τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας καὶ τοὺς ἐπιδιωκομένους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

Ἡ στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις εἶναι ἐνέργεια μὲ ταχὺν ρυθμόν, προχωρήσεως, ἐνεργεῖται οὐχὶ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ συνόλου τῆς διατάξεως πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλὰ ἀποσπασμάτων εἰδικῆς συνθέσεως ἐνεργούντων κατὰ κατευθύνσεις μεμακρυσμένας καὶ ἐπιδιωκόντων ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ἐξασφαλίζοντας τὴν μὴ ἀνασύνταξιν τῆς διατάξεως τοῦ ἀντιπάλου ἐπὶ ἄλλης τοποθεσίας καὶ τὴν ὁριστικὴν διάλυσιν τοῦ Στρατοῦ του. Ἡ κάλυψις ὁδοῦ εἶναι ἐνέργεια βραδέος ρυθμοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ περιωρισμένης ἐκτάσεως.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐνταῦθα διέταξεν, οὐχὶ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἥτις ἐπεβάλλετο ἀφοῦ ἐσκόπευε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ πρῶτον τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΜΕΡΤΖΑΝΗ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ καὶ εἶτα τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀφήσας νὰ χαθῇ ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὁ ἀπὸ 22 Νοεμβρίου (πτῶσις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ) μέχρι 12 Δεκεμβρίου (διαταγὴ συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων) χρόνος, ἤτοι περὶ τὰς 20 ἡμέρας.

Τί ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἄνω χρόνου, πᾶς τις εὐχερῶς δύναται νὰ νοήσῃ, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι αἱ μέχρι τῆς 12 Δεκεμβρίου ἀποσταλεῖσαι ἐξ Ἰταλίας ἐνισχύσεις ἦσαν ἄνευ σοβαρᾶς ἀξίας καὶ ἀνίκανοι ν᾽ ἀνασχέσωσι τὴν Ἑλληνικὴν προχώρησιν.

2) Δὲν καθωρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ Ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, ἅπαξ ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἔπρεπε εἰς τὸ προλεχθὲν ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ της νὰ καθορίσῃ τελικὸν ἀνετικειμενικὸν σκοπὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁλοκλήρωσις τοῦ ὁποίου θὰ ἐπραγματοποίει τὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καθωρισμένον ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΣΚΟΠΟΝ.

Ἀγνοῶ, ἂν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον εἶχεν καθορισθῆ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ Σχεδίου Πολέμου, πολιτικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐξηρτῶντο ἡ φύσις τῶν ἐπιχειρήσεων (ἀμυντικαὶ ἢ ἐπιθετικαὶ) καὶ ὁ ἐπιτευκτέος τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἐβαδίζαμεν «εἰς τὰ τυφλά», ἄνευ πολιτικοῦ σκοποῦ.

Οὐχ ἧττον ὁ Ἀρχιστράτηγος, συνεχίζων τὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐπιχειρήσεις, τὰς ἔκανε καὶ ἄνευ τελικοῦ στρατηγικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἢ ἄλλου τινὸς τουλάχιστον ἐνδιαμέσου σπουδαίου στρατηγικοῦ σκοποῦ, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἔδαφος καὶ νὰ σταματήσῃ μόλις αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι δὲν θὰ ἐπέτρεπον στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Οὕτω, ἀσκόπως καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ καθωρισμένον στρατιωτικὸν ἀποτέλεσμα (τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν θάλασσαν ἢ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ) συνέτριψεν τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν Ἀλβανικῶν ὀρέων σταματήσας τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοποθεσίας οὐχὶ ἐφ' ἧς οὗτος ἐπεθύμει, ἀλλὰ ἐπὶ ἐκείνης, ἣν ἡ καιρικὴ κατάστασις καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐπέβαλον.

Πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἄνω ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κάτωθι:

1) Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13405) 24-4-40 ὁδηγίαν του, δι' ἧς καθώριζε τὰς ἀποστολὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων διὰ τὴν εὐρεῖαν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶ — Ἰωάννινα καὶ Κακαβιὰ — Ἅγ. Σαράντα, ἀναγράφεται ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐπιδιωκόμενον τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν: «Δὲν ὁρίζεται ὁριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων ἐπιτρέπουσι πλείστας ἐλπίδας, ἐφ' ὅσον αἱ διοικήσεις κατορθώσωσι νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον»!!!

β') Εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 13948) 12-12-40 ὁδηγίας του, διὰ τῶν ὁποίων καθώριζε τὰς ἀποστολὰς κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν παράγραφον τῶν προθέσεών του ἀναγράφει: «...... α') Ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων θὰ συνεχίσωμεν, διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν μας, δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὅριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας...».

Καὶ ὀλίγον κάτωθι, ἀντὶ νὰ ὁρίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ὁρίζει ἕνα περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐνδιάμεσον τοιοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ (ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ) εἶχε

καταληφθῇ παρ' ἐμοῦ, πρὸ τῆς λήψεως τῶν ἄνω ὁδηγιῶν του, διότι οὕτω, ἐπέβαλε ἡ ἀσφάλεια τῆς διατάξεώς μου.

Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὁδηγιῶν τούτων καταφαίνεται, ὡς προείπομεν, ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ἐπιχειρήσεις διεξῆγεν οὐχὶ βάσει προαποφασισμένου (Σχεδίου ἐνεργείας), ἐν ᾧ νὰ καθορίζωνται τὰ κύρια στοιχεῖα τῶν μελλουσῶν ἀποφάσεών του, ἤτοι αἱ κατευθύνσεις τῆς κυρίας προσπαθείας του, ὁ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι τοιοῦτοι, ἀλλ' ἐξήρτησε ταύτας ἀπολύτως ἐκ τῆς καιρικῆς καταστάσεως ἥτις, ὡς προείπομεν, ἐφάνη λίαν δυσμενής, ὑποχρεώσασα τοῦτον νὰ σταματήσῃ ἐπὶ τοποθεσίας ἀσυμφόρου, μὲ ἐξεχούσας ἐπικινδύνους, μὲ παρατήρησιν εὐνοϊκὴν διὰ τὸν ἐχθρόν, μὲ μέτωπα ἐκτεταμένα κλπ. Διὰ τὴν διόρθωσιν ἁπασῶν τῶν ἀτελειῶν τούτων ἠναγκάσθη ἐν μέσῳ χειμῶνι νὰ προσφύγῃ εἰς τακτικοὺς ἀγῶνας τοπικῆς μορφῆς, καθ' ἃς ἐφθάρη τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν, οὐχὶ τόσον ἐκ τοῦ ἐχθροῦ, ὅσον ἐκ τῶν ἀνηκούστου σκληρότητος χιονοθυελλῶν.

3) Δὲν ἐλήφθη μέριμνα ἀπαγορεύσεως, ἢ περιορισμοῦ τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν δι' Ἀδρία καὶ Ἀέρος.

Αἱ θαλάσσιαι μεταφοραὶ δι' Ἀδρία τῶν Ἰταλῶν καὶ αἱ δι' ἀέρος τοιαῦται, σχεδὸν οὐδόλως, παρηνωχλήθησαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπετεύχθη ὅπως οἱ Ἰταλοί, ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς ἐνεργείας τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεών μας, μεταφέρωσιν εἰς Ἀλβανίαν ἀριθμὸν δυνάμεων, ὑπερβαίνοντα κατὰ πολὺ τὴν ἐπιθετικὴν δυναμικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ μέσα παρεμποδίσεως τῶν μεταφορῶν, ἤτοι ὁ στόλος καὶ ἡ ἀεροπορία οὐδὲν σοβαρὸν ἀποτέλεσμα ἐπέφερον.

Ὁ μὲν Ἀγγλικὸς στόλος, ἀπησχολημένος εἰς τὰς ἐν τῇ Β' Ἀφρικῇ καὶ ἀλλαχοῦ Ἀγγλικὰς ἐπιχειρήσεις, ἅπαξ μόνον ἐνεφανίσθη περὶ τὴν Ἀδριατικήν, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ἐνήργησε μόνον δι' ὑποβρυχίων, κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, ἄνευ οὐδενὸς σοβαροῦ ἀνασχετικοῦ τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν ἀποτελέσματος.

Τουναντίον ὁ Ἰταλικὸς στόλος, πλέον ἢ ἅπαξ παρηνώχλησε τὰς ἐπιχειρήσεις μας ἐν τῷ παραλιακῷ τομεῖ, βομβαρδίσας τὴν ΙΙΙην Μεραρχίαν ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ ἠπείλει διαρκῶς τὴν μοναδικὴν ὁδικὴν παρὰ τὴν παραλίαν συγκοινωνίαν της.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐπίσης οὐδεμίαν σοβαρὰν ἐνίσχυσιν ἐπέφερεν ἐπὶ τῶν, δι' Ἀδρία, ἐναερίων καὶ θαλασσίων μεταφορῶν διότι αὗται κατὰ κανόνα ἐνηργοῦντο τὴν νύκτα (ἐντὸς 5 ὡρῶν).

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων σαφῶς συνάγεται ὅτι ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος ἢ δὲν ἔλαβε ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὸν κύριον τοῦτον παράγοντα ἤ, ἂν τὸν ἔλαβε, δὲν ἐπέμεινε παρὰ τοῖς συμμάχοις Ἄγγλοις ὅπως τὸν ἐφαρμόσωσιν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ δεόντως.

Οὕτω, μὴ παρακωλυθεισῶν τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν δι' Ἀδρία, οἱ Ἰταλοί, παραμελήσαντες τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς ἄλλου πολεμικοῦ μετώπου των, ἐπέ-

τυχον νὰ μεταφέρωσι δι' ἀτμοπλοίων καὶ ἀεροπλάνων 601 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ νὰ συγκεντρώσωσιν ἐν Ἀλβανίᾳ συνολικῶς ὑπὲρ τὰς 800 χιλιάδας ἔναντι 360 χιλιάδων ἡμετέρου στρατοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου.

4) Τρόπος χρησιμοποιήσεως μέσων στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν.

α') Μέσα στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

— Μέσα στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, συγχρόνου τύπου, δὲν εἶχεν ὀργανώσει, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ὡς προείπομεν, ὁ ἤδη Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἐν εἰρήνῃ.

Ἡ κάπως προσφερομένη εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον Μεραρχία τοῦ Ἱππικοῦ δὲν ἐχρησιμοποιήθη, διατεθεῖσα, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν Πίνδῳ.

— Κατὰ τὰς παρουσιασθείσας περιστάσεις στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως (μετὰ πτῶσιν ΜΟΡΟΒΑΣ — ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου ΚΑΚΑΒΙΑΣ) δὲν ἐγένετο τοιαύτη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, δὲν διέταξεν οὔτε ἐνήργησε τοιαύτην, ἀλλὰ διέταξε τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ περιώρισε τὴν δρᾶσιν τοῦ Α' Σώματος εἰς τὴν εὐρεῖαν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου ΜΑΛΙ — ΓΚΕΡΙ (Δ. Ἀργυροκάστρου) καὶ ΝΕΜΕΡΤΣΙΚΑΣ (Α. Ἀργυροκάστρου).

β') Ἐπέμβασις Στρατηγικῶν Ἐφεδρειῶν.

— Αἱ στρατηγικαὶ ἐφεδρεῖαι οὔτε ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐνδεχομένης ἐπεμβάσεώς των εὑρίσκοντο, οὔτε καὶ εἰς τὴν σχετικὴν ἀπόστασίν των ἐστάθμευον.

Ἡ V Μεραρχία ἐδίδετο ὡς ἐνίσχυσις τοῦ Α' Συντάγματος Στρατοῦ, ἐνῷ τοῦτο ἐνήργει νοτίως ΑΩΟΥ ποταμοῦ, ἡ δὲ Μεραρχία εὑρίσκετο ἀμέσως νοτίως τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Διὰ νὰ ταχθῇ αὕτη ἔναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ της σκοποῦ ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσῃ μακρὰς πορείας, ὑπὸ χιόνας καὶ τὰς λοιπὰς καιρικὰς κακουχίας, ἐπὶ 40 καὶ πλέον ἡμέρας.

— Ὡς τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν ἐχρησιμοποιεῖτο πάντοτε ἡ ἀντικατάστασις καὶ οὐχὶ ἡ ὑπερπήδησις, ἥτις ἐξασφαλίζει τὴν ἄμεσον συνέχειαν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

Ἡ μορφὴ τῆς Διατάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καίτοι ἐνήργει ἐπιθετικῶς, ἦτο ἀμυντική, ἐντεῦθεν ἡ βραδεῖα ἐπέμβασις τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν.

Ἡ μὴ ἐκμετάλλευσις τῶν στρατηγικῶν ἐπιτυχιῶν μας καὶ ἡ βραδεῖα ἐπέμβασις τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἔλλειψιν παντὸς συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν ἀφ' ἑνὸς τῶν Μεγάλων Μονάδων τοῦ Στρατοῦ, ἀφ' ἑτέ-

ρου τοῦ Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, ἔδωσαν εἰς τὸν ἀντίπαλον τὸν χρόνον νὰ ἐνισχυθῇ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ νὰ ἑδραιωθῇ ἐπὶ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ὠργανωμένης τοποθεσίας: Θάλασσα — Μάλι Σπὰτ — Σέφερ — Ἀγάϊτ — Μελίσσοβα — Νοτίως Κλεισούρας κλπ.

Τὴν ὀργάνωσιν τῆς τοποθεσίας ταύτης ἠγνόει τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

5) Προικοδότησις κατευθύνσεων κυρίας προσπαθείας.

Ὡς τυγχάνει γνωστόν, εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπαθείας προικοδοτεῖται εἰς βάρος τῶν λοιπῶν κατευθύνσεων προσπαθείας δι᾽ ὅλων τῶν ἀναγκαιούντων μέσων μάχης, ὥστε αὕτη νὰ ἐπιτύχῃ. Εἰς τὰς ὁδηγίας Α.Π. 13942)12-12-40 ἡ κατεύθυνσις κυρίας προσπαθείας Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὁρίζεται κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ καὶ κατωτέρω ὁρίζωσι αἱ συνιστῶσαι τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, κατευθύνσεις ἐνεργείας τοῦ Α΄ καὶ Β΄ Σωμάτων Στρατοῦ αἵτινες εἶναι:

Διὰ τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ: ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΑΥΛΩΝ.

Ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων ἡ τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ, ἥτις ἦτο ἡ κυριωτέρα κατεύθυνσις, δὲν εἶχε προικοδοτηθῇ ἀρχῆθεν (ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου) διὰ τῆς ἀναγκαιούσης δυνάμεως καὶ μέσων (διέθετεν ἀρχικῶς 2½ Μεραρχίας κουρασμένας). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνήθη ὅταν τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ κατέλαβε τὰς περιοχὰς ΝΙΒΙΤΣΑ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ τῆς κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑ (25—30 Δεκεμβρίου) ν᾽ ἀχθῇ εἰς τὸ ὕψος ΣΕΡΡΑΙ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτυχίας θὰ ἦτο τεράστιον, ἀλλ᾽ οὔτε εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπέτυχον τοῦτο, καίτοι, ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη προοδευτικῶς διὰ 3—4 Μεραρχιῶν, αἵτινες, ὡς προείπομεν, ἐφθάρησαν, διότι ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑπερβαλόντως, ὁ δὲ χειμὼν κατέστη ἔτι δριμύτερος.

6) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν.

α΄) Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ.

Οὐδέποτε ἐνηργήθη τοιοῦτος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅστις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἰωαννίνοις.

Οὕτω, ἐνῷ τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ διέσπασεν ἀπὸ 12—24 Δεκεμβρίου τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ θαλάσσης μέχρι ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ προώθησε τὴν διάταξιν τοῦ κέντρου καὶ ἀριστεροῦ του πλέον τῶν 40 χιλιομέτρων, πέραν τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τοῦ παραπλεύρως Σώματος Στρατοῦ, τὸ τελευταῖον τοῦτο, μὴ προικοδοτηθὲν ἀρχῆθεν, ὡς προείπομεν, δεόντως, ἀνεσχέθη πρὸ τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου τῆς Κλεισούρας καὶ μόλις, μετὰ μῆνα περίπου, (τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου) ἐνισχυθέν, ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ καὶ τὴν ἀμέσως δυτικῶς ταύτης κορυφογραμμὴν τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ.

β΄) Στρατοῦ Ξηρᾶς καὶ Ἀέρος.

Ὁ συντονισμὸς τοῦ Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας ἐπίσης ὑπῆρξε τελείως ἀνύπαρκτος πάντοτε καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κυρίας προσπαθείας δυνα-

ταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν ὑπῆρξε συνεργασία Στρατοῦ καὶ Ἀεροπορίας, ἐλλείψει ἀεροπλάνων. Τὰ παλαιὰ ταῦτα ἦσαν ἀκατάλληλα. Τὰ νέα μάχης ἀεροπλάνα, ἀνερχόμενα εἰς 60 ἐν συνόλῳ (30 διώξεως καὶ 30 βομβαρδιστικὰ) δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ συνεργασίαν, τόσον διότι δὲν προσεφέροντο, ὅσον καὶ διότι ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἀποστολὰς μάχης. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία οὐδέποτε ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μαζί μας. Κατὰ τὴν β' περίοδον, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ (ὁλοκλήρωσις καταλήψεως κορυφογραμμῆς ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ) καὶ εἴσοδος εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ, ἐβομβαρδίζετο συνεχῶς τὸ Σῶμα τοῦτο, ἀπὸ τῆς γραμμῆς μάχης μέχρι τῶν μετόπισθέν του, ἐπὶ τριήμερον ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς ἀεροπορίας, ἐπιτυχούσης οὐχὶ καταστροφὰς ἢ ἀπωλείας σοβαράς, ἀλλὰ τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς προχωρήσεως τῶν ἐφεδρειῶν πρὸς τὰς οἰκείας κατευθύνσεις, πρᾶγμα ὅπερ βοηθούσης καὶ τῆς ἀπεριγράπτου χιονοθυέλλης ἐπέτρεψε ὅπως αἱ κατὰ κύματα ἀφικνούμεναι ἐξ Ἰταλίας, δι' ὅλων τῶν μέσων θαλάσσης καὶ ἀέρος, ἐνισχύσεις, προωθηθῶσιν ἐγκαίρως ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀνατρεπομένων δυνάμεών των.

Εἰς τόν, κατόπιν διαμαρτυριῶν μου, ἀφιχθέντα εἰς Σταθμὸν Διοικήσεώς μου Ἄγγλον ἐπιτελάρχην τῆς Ἀεροπορίας, ἐξέθεσα ἐν ἀγανακτήσει, τὴν ἀδράνειαν τῆς φιλικῆς ἀεροπορίας.

Οὗτος λίαν στενοχωρημένος, μοὶ ἀνεκοίνωσε δικαιολογούμενος.

«... Τί νὰ σᾶς κάμωμεν. Δὲν ἔχετε ἀεροδρόμια. Ὅλα ἐπλημμύρησαν. Δὲν δυνάμεθα νὰ πετάξωμεν. Χρειάζονται ἀεροδρόμια μὲ μπετὸν ἀρμέ...». Ἰδοὺ ποία ὑπῆρξεν ἡ πρόνοια καὶ ἡ πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴ τοῦ ὑμετέρου Ὑπουργείου Ἀεροπορίας... Ἐνόμιζε τὸ ἀφελὲς τοῦτο Ὑπουργεῖον ὅπερ ἐδικαιολόγει τὴν πολυδάπανον ὕπαρξίν του μὲ 30 ἀεροπλάνα μάχης ὅτι οἱ ἁπλοῖ καὶ ἀνοικτοὶ χῶροι εἶναι καὶ ἀεροδρόμια, ἄνευ οὐδεμιᾶς προπαρασκευῆς.

7) Καιρικὴ κατάστασις καὶ δυσκολίαι περὶ τὸν ἀνεφοδιασμόν.

Ὁ καιρὸς ἤρξατο τρεπόμενος ἐπὶ τὰ χείρῳ, εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ. Ἡ πρώτη χιὼν ἔπεσε τὴν 28ην Δεκεμβρίου. Οἱ κάτοικοι ἐβεβαίουν ὅτι ὁ δριμὺς καὶ ἀνυπόφορος χειμὼν ἤρχιζεν ἀπὸ 1—15 Ἰανουαρίου. Ἀλλὰ εἰς τὴν πρόβλεψιν ταύτην καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ λαμβάνοντες τὰς πληροφορίας διεψεύσθησαν. Ἤρχισε πολὺ ἐνωρίτερον, ἤτοι ἀπὸ 10ης Δεκεμβρίου.

Εἶναι ἀπερίγραπτοι οἱ ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας. Ἄνθρωποι ἐκ θερμῶν περιοχῶν, ἄνευ εἰδικῆς στολῆς καὶ ὑποδήσεως, ἐμάχοντο εἰς ὑψόμετρα μέχρι 2 χιλιάδων μέτρων ἐπὶ χιόνος, πλέον τοῦ μέτρου, ἄνευ θερμῆς τροφῆς, πίνοντες ἀντὶ ὕδατος διαλελυμένην χιόνα καὶ ἐν τούτοις ἐκέρδιζον κατ' ἀντιπάλου ὠργανωμένου ἀμυντικῶς καὶ διεξάγοντος ἐπίμονον ἀμυντικὸν πόλεμον, νίκας πολυφέρνους εἰς αἰχμαλώτους καὶ ὑλικόν.

Ἡ χιών, ἡ ὁμίχλη καὶ ἡ βροχὴ παρημπόδιζον τὸν ὑπερκερωτικὸν ἑλιγμὸν καὶ παρέλυον τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν, πρᾶγμα ὅπερ ὡς συνέπειαν

εἶχεν τὴν μὴ ἀπόδοσιν ἀποτελέσματος εὐρείας ἐκτάσεως. Ἡ ἔλλειψις δὲ εὐρέων τακτικῶν ἀποτελεσμάτων μᾶς ἀπεστέρει τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐπιδιωκομένου στρατηγικοῦ σκοποῦ. Εἰς πᾶσαν ἐπίθεσιν εὐχόμεθα νὰ μὴ μεταβληθῇ ὁ καιρός, νὰ μὴ μετατραπῇ δηλαδὴ εἰς χιονοθύελλαν καὶ ὁμίχλην διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν τακτικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἀλλὰ πάντοτε ἐστάθημεν ἀτυχεῖς.

Ὁ καιρὸς ἦτο ὑπὲρ τῶν διαρκῶς ἐνισχυομένων ἀντιπάλων, οἵτινες ἄλλωστε ἐνεργοῦντες ἀμυντικῶς εἶχον προπαρασκευάσει τὰ τῆς νυκτερινῆς διαμονῆς των ὑπὸ ἀνθρωπινωτέρους ὅρους, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡμεῖς προχωροῦντες διανυκτερεύομεν ἐπὶ ἐδάφους, ἔνθα μᾶς ὑπεχρέωνεν ἡ τακτικὴ κατάστασις, νὰ μείνωμε καὶ ὅπερ πάντοτε κατὰ κανόνα ἦτο ἀφιλόξενον καὶ χιονοσκεπές.

Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπέφερεν οὐχὶ ἡ Ἰταλικὴ ἀντίστασις, ἀλλὰ αἱ χιονοθύελλαι καὶ τὰ ἐκ τούτων κρυοπαγήματα. Ἂν αἱ ἐπιχειρήσεις διεξήγοντο εἰς θερινὴν περίοδον, ὑπὸ τοὺς ἰδίους λοιποὺς ὅρους, ἤτοι, ἂν οἱ Ἰταλοὶ ἤρχιζον τὰς ἐπιχειρήσεις ἕνα ἢ δύο μῆνας ἐνωρίτερον, ἀσφαλῶς θὰ ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, πρὶν ἢ ἐπέμβῃ ὁ ὄγκος τῶν ἐνισχύσεών των, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν καλὸν καιρὸν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των ἐν Πίνδῳ καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν ἐδαφῶν τῆς Ἀλβανίας, χωρὶς νὰ ὑποστῶσιν φθορὰν ἐκ τοῦ ψύχους, χιόνος καὶ κρυοπαγημάτων.

— Διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν ἄσχημον καιρὸν τῶν μηνῶν τοῦ χειμῶνος, ὅστις διὰ τῆς χιόνος ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν καὶ ὀρεινῶν διαβάσεων ἀπέφραξε πᾶσαν ἐκεῖθεν κατεύθυνσιν, καταστήσας οὕτω τὸν τακτικὸν ἑλιγμὸν ἀνέφικτον καὶ ἠσφαλισμένοι ἐκ τῶν ὀρεινῶν κατευθύνσεων διὰ τὴν ἄνω αἰτίαν ἔρριψαν τὸ βάρος τῆς ἀμύνης των ἐπὶ τῶν χαμηλῶν κυρίων κατευθύνσεων, πρὸς ἃς ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ συγκεντρωθῶσιν μέσα πυρὸς πολλὰ καὶ

— Διότι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἐνεργοῦντες ἐπιθετικῶς καὶ μεθιστάμενοι ἐκ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην, κατέφθανον τὸ ἑσπέρας ἐπὶ ἐδάφους χιονοσκεποῦς καὶ ἀπροσφόρου διὰ κατάκλισιν, οὗτοι ἀμυντικῶς ἐνεργοῦντες, εἶχον πάντοτε τὴν θέσιν τῆς κατακλίσεως ἑτοιμασμένην, ἤτοι ἀπηλλαγμένην τῆς χιόνος καὶ προφυλαγμένην ἀπὸ τὴν χιονοθύελλαν, πρᾶγμα ὅπερ τοὺς προεφύλασσεν ἀπὸ τὰ κρυοπαγήματα, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀθρόως ὑφίσταντο ταῦτα εἰς βάρος τῆς ἐπιθετικῆς των ὁρμῆς καὶ ἀξίας.

8) Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ καὶ ἄρσις δυσκολιῶν.

Ἐνίσχυσις εἰς μεταφορικὰ μέσα δὲν ἐγένετο. Αἱ εἰς μεταφορικὰ μέσα ἀνάγκαι ἐν τῷ ὑπ' ἐμὲ Α' Σώματι Στρατοῦ, ἐκαλύφθησαν διὰ τῆς ἐντατικῆς κατ' ἄτομα ἐργασίας τῶν ὁδηγῶν αὐτοκινήτων, οἵτινες εἰργάζοντο οὐχὶ κατ' ὀργανικὰ τμήματα, ἀλλὰ πρὸς κέρδος χρόνου ὡς ἄτομα, ἐκτελοῦντες περισσοτέρας διαδρομὰς (κατ' ἀποκοπήν, οὕτως εἰπεῖν).

— Εἰς ὑλικὰ ἐπιμελητείας δὲν παρουσιάσθη οὐσιώδης ἔλλειψις, ἐξαιρέ-

σει τῶν μαλλίνων εἰδῶν, τῶν ἐξ ἐράνου συγκεντρωθέντων, ἅτινα ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

— Εἰς ὑλικὰ πυροβολικοῦ παρουσιάσθη μεγάλη ἔλλειψις. Ἐπετύχομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ ἐκ λαφύρων Ἰταλικὰ εἰς ὅσα διαμετρήματα προσηρμόζοντο ταῦτα (τῶν 7,5 καὶ εἰς τοὺς ὅλμους τῶν 81). Ἐπὶ πλέον ἐγένετο καὶ ὀργάνωσις λόχων ὀλμηδίων. Ἡ σπάνις ὑπῆρχεν εἰς βλήματα τῶν 16. Ἠναγκάσθην νὰ διατάξω νὰ μὴ ἐνεργῆται βολὴ διὰ τοῦ διαμετρήματος τούτου παρὰ εἰς ἐπείγουσαν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην.

— Εἰς ὑλικὰ ἄλλων ἁρμοδιοτήτων δὲν παρουσιάσθη οὐσιώδης ἔλλειψις.

9) Συμπέρασμα ἐπὶ τῶν ὅσων ἔγιναν.

Ἐκ τῆς συνοψίσεως τῶν πεπραγμένων καὶ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων συνάγονται τὰ κάτωθι συμπεράσματα.

— Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξασφαλίση τοὺς παράγοντας τῆς ἐπιτυχίας, ὧν κυριώτερος εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς μεταφορᾶς τῶν Ἰταλικῶν ἐνισχύσεων δι' Ἀδρία καὶ ἡ καιρικὴ κατάστασις.

— Ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἅπαξ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ συνεχίση τὰς ἐπιχειρήσεις, δὲν διέταξεν ἀμέσως μετὰ πτῶσιν ΜΟΡΟΒΑ — ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ἀπωλέσας περὶ τὰς 20 ἡμέρας.

— Ὅτι καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν 20 τούτων ἡμερῶν ἀπεφάσισε καὶ διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἔπραξε τοῦτο ἄνευ σαφοῦς καὶ προκαθωρισμένου τελικοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ (ὅστις ἐνταῦθα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦτο ἄλλος παρὰ ἡ θάλασσα), ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ διατηρήση τὴν ἄνευ στρατηγικῆς ὠφελείας πρωτοβουλιῶν καὶ

— Ὅτι λόγω τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐχθρικῶν ἐνισχύσεων, τῆς καιρικῆς καταστάσεως, τῆς ἐλλείψεως συντονισμοῦ καὶ τῶν ἄνω ἀναφερομένων ἀβλεψιῶν του, δὲν ἐπέτυχεν οὐδὲν σοβαρὸν στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον μικρᾶς ἐκτάσεως τακτικὰ τοιαῦτα, κατατρίψας διὰ ταῦτα τὸ σύνολον τοῦ μαχομένου στρατοῦ, καταστήσας οὕτω προβληματικήν, οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιθετικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμυντικὴν αὐτοῦ ἀξίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΑ

(Ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων σημειώσεών μου τηρουμένων κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις)

α') Στρατηγικὰ

Οὔτε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, οὔτε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐνίων Σωμάτων Στρατοῦ ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις ἐπιτυχιῶν καὶ συνέχισις τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἄνευ ἀπωλείας χρόνου.

Οὕτω:

— Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἔπρεπε ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ συνεχίση τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας νὰ θέση εἰς ἐφαρμογὴν σχέδιον στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, οὗτινος σχεδίου τὴν ΙΔΕΑΝ ΕΛΙΓΜΟΥ ἔδει νὰ εἶχον συλλάβει κατὰ τὴν εὐνοϊκὴν διεξαγωγὴν τῶν προηγηθέντων ἀγώνων ἀνασχέσεως καὶ ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ διέταξε πρῶτον τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς—Μέρτζανη ἄφησε νὰ παρέλθωσιν ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως περὶ τὰς 20 ἡμέρας καὶ εἶτα διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὰς 20 ταύτας ἡμέρας (22 Νοεμβρίου, 12 Δεκεμβρίου) ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐδραιωθῆ ἐπὶ νέας τοποθεσίας ἀντιστάσεως.

— Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. μὲ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ ἐπηρεασμένον ἐκ τῆς ἄνω ἐπαφῆς καὶ ἀναποφασίστου διαγωγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ὅταν διετάχθη νὰ καλύψη εὐρέως τὴν ὁδὸν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, δὲν ἄγεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ἐκμεταλλευόμενον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ, ἀλλ' ἐπιδιώκει τοῦτο κατὰ φάσεις καὶ μὲ διάταξιν καὶ πνεῦμα ἀμυντικόν. Ἂν ἐνήργει δραστηρίως τὴν ἐκμετάλλευσιν θὰ κατεδεικνύετο ἡ πρὸ πολλοῦ καὶ εἰς μέγα βάθος ἀνώμαλος σύμπτυξις τοῦ ἐχθροῦ, πρᾶγμα ὅπερ θὰ παρέσυρε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἰς ἐγκαιροτέραν ἀπόφασιν περὶ ἀδιακόπου συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

— Ἂν ἀπὸ 25ης, ἢ ἀπὸ πρωΐας τῆς 26ης Νοεμβρίου ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν Κ. ἀντὶ ν' ἀνακαλῆται καὶ νὰ διαλύεται ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου κατευθύνετο ἐνισχυομένη διὰ στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΑΨΟΣ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ (δοθεῖσα κατεύθυνσις εἰς ΧΙην Μεραρχίαν) μὲ τὰς ΧΙην καὶ ΧVην Μεραρχίας ἢ ἂν τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐνισχυθὲν δι' ἱππικοῦ καὶ τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἔφερεν, ἄνευ χρονοτριβῆς, τὴν ἐκμετάλλευσίν του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, τὰ ἀποτελέσματα στρατηγικῆς ἀποδόσεως θὰ ἦσαν ἀπιστεύτως μεγάλα, διότι θὰ κατελαμβάνετο ἡ τοποθεσία ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ ἄνευ ἀντιστάσεως, τοῦ ἐχθροῦ μὴ διαθέτοντος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην παρὰ τάγματα ἢ λόχους, ἀντεπιστρεφομένους ὅπως ἀντισταθῶσιν καθ' ἡμῶν, κατόπιν βιαίων μέτρων τῶν Ἰταλικῶν Διοικήσεων.

— Ἂν τὸ Α' Σ. Στρατοῦ (Διοικητὴς Ἀντιστράτηγος Δεμέστιχας Π.) ἐπετύγχανε ταυτοχρόνως μὲ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἢ καὶ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον (μέχρι τῆς 27—28 Νοεμβρίου) ν' ἀπωθήση τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, δεδομένου ὅτι ἔμπροσθέν του εἶχε μόνον ἐχθρικὰς ὀπισθοφυλακὰς καὶ νὰ προαγάγη τὴν διάταξίν του ραγδαίως πρὸς ΣΟΥΣΙΤΣΑΝ καὶ ὑψίπεδον ΝΙΒΙΤΣΗΣ, ἡ ΑΥΛΩΝ θὰ κατελαμβάνετο ἀσφαλῶς ἄνευ σοβαρᾶς ἐνδιαμέσου ἀντιστάσεως, διότι οἱ ἀνασχέσαντες τὴν τοιαύτην κατάληψιν παράγοντες (ἐνίσχυσις ἐχθροῦ καὶ χιονοθύελλα) δὲν ὑφίσταντο. Ὁ ἐχθρὸς ἀνθίστατο μὲ τὰς παλαιάς του δυνάμεις, ἀνερχομένας εἰς 20—25 τάγματα,

ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης λίαν καταπεπονημένα ἔναντι 30—35 ἡμετέρων. Ὅταν βραδύτερον μετὰ 20 ἡμέρας ὁ ὑποφαινόμενος, ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τοῦ Α΄ Σ. Στρατοῦ, κατέλαβον ἀπὸ 14—22 Δεκεμβρίου τὴν ἄνω τοποθεσίαν, εὗρον τὸν ἐχθρὸν ἐνισχυθέντα πρὸ τοῦ μετώπου μου διὰ 20—22 ταγμάτων καὶ μετὰ τῶν παλαιῶν εἰς 45 τοιαῦτα, ἔναντι 30 ἡμετέρων, ἡ δὲ χιονοθύελλα εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον. Βραδύτερον ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη ὑπερβαλόντως εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἔναντι τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ δυνάμεις αὐτοῦ νὰ ἀνέρχωνται μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1941 περὶ τὰ 75—80 τάγματα ἐν τῇ γραμμῇ μάχης, ἔναντι τῶν αὐτῶν πάντοτε ἡμετέρων δυνάμεων (27—30 ταγμάτων).

2) **Καίτοι ὁ ἑλιγμὸς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπι**χειρήσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀλβανίας εἶναι καλὸς μόνον, ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κυρίας προσπαθείας, ἐν τούτοις ἡ κατεύθυνσις αὕτη δὲν ἐπροικοδοτήθη ἀρχῆθεν διὰ τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων, ὅπως διεξαγάγωσι μέχρι τέρματος τὸν ἑλιγμὸν τοῦτον.

Οὕτω ἡ ζώνη ἐνεργείας τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, ἥτις ἦτο μᾶλλον ἡ τῆς κυρίας προσπαθείας, δὲν διέθετεν ἀρχικῶς, παρὰ 2½ — 2 Μεραρχίας. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς ζώνης ταύτης, ἔδρασαν 5—6 Μεραρχίαι, ἀλλ᾽ ἦτο ἀργά, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς ὑπερδιπλασίως ἀνέλαβε μάλιστα καὶ ἐπιθετικὴν στάσιν (ἐπίθεσις Ἰταλῶν κατὰ Μάρτιον 1941).

— Εἰς τὰς ὁδηγίας Α.Π. 13405)24-4-40 καὶ 13948)12-12-40 τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου δὲν ὁρίζεται τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός. Τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ τις, ποῦ πρέπει νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα του, ἐν ἑκάστῃ φάσει τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι ὡσὰν νὰ μὴ ξεύρῃ εἷς ταξιδιώτης ποῦ θὰ καταλύσῃ ἕκαστον ἑσπέρας τοῦ ἄνευ τέρματος ταξιδίου του. Ἀπαραίτητον τυγχάνει ἐν τῇ στρατηγικῇ, ὡς καὶ ἐν τῇ τακτικῇ ἔτι νὰ καθορίζωνται οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίζωνται ὁ γενικὸς προσανατολισμός, ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν, ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἀλληλοκάλυψις. Ἐν τῇ στρατηγικῇ οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ δέον νὰ ὦσιν οὐχὶ χωρία ἢ ὑψώματα, ἀλλὰ τοποθεσία στρατηγικῆς ἀποδόσεως, ὁ δὲ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ν᾽ ἀποδίδῃ ὁλόκληρον τὸ ἐπιδιωκόμενον στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν ἐφηρμόσθη στρατηγικὸς ἑλιγμὸς οὔτε μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μέσων του. Ἀπὸ τῶν λιμνῶν μέχρι ΠΙΝΔΟΥ ἡ αὐτὴ κατανομὴ τῶν μέσων (ἰσόπυκνος καὶ ἰσοδύναμος καθ᾽ ἅπαν τὸ μέτωπον).

3) Αἱ καθοριζόμεναι ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κατευθύνσεις ἐνεργείας τῶν Μεγ. Μονάδων ἦσαν λίαν περιωρισμένου βάθους, οἱ δ᾽ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ὡρίζοντο διὰ γενικῆς ἐκφράσεως (ὁλοκλήρωσις ΜΟΡΟΒΑΣ).

Ἐπὶ πλέον πάντοτε ὡρίζετο εἷς καὶ μόνος ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀποστολῶν ἐδέσμευε τὸν γενικώτερον προσανατολισμὸν τῶν Μεγάλων Διοικήσεων καὶ περιώριζε τὴν πρωτοβουλίαν αὐτῶν.

4) Κατὰ τὰς ἐκμεταλλεύσεις, στρατηγικὰς καὶ τακτικάς, ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἁρμάτων ἐγένετο ὑπερβολικὴ χρῆσις λίαν ὀρεινῶν δρομολογίων εἰς βάρος τῆς ταχείας προχωρήσεως καὶ τῆς ἀντοχῆς τῶν ὁπλιτῶν. Ὁμαλώτερα δρομολόγια (κλιτύες κορυφογραμμῶν καὶ ἐν γένει μέρη εἰς ἃ ἡ κίνησις ἁρμάτων ἦτο ἀνέφικτος) θὰ ἀπέδιδον ταχύτερον ἔργον.

5) Συνεργασία ἀέρος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Διοικήσεων οὐδέποτε ὑπῆρξε καὶ συνετελέσθη ἐν τῇ πράξει λόγω τῆς ἀκαταλληλότητος τῶν πρὸς τοῦτο ἀεροπλάνων.

6) Πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ μόνον ἐκ τῆς ἐπαφῆς καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἐλαμβάνοντο. Παντελὴς ἀνυπαρξία πληροφοριῶν βάθους.

7) Ἄγνοια, ἢ ἐσφαλμέναι πληροφορίαι τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῶν ἐχθρικῶν μετόπισθεν. Ἐστερούμεθα πληροφοριῶν, οὐ μόνον περὶ τοῦ ἡμιονικοῦ δικτύου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἁμαξιτοῦ, ὅπερ εἰς πολλὰ τμήματα δὲν ὑφίστατο ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς ἐσημειοῦτο εἰς τὸν χάρτην.

8) Ὁ παράγων ἐχθρὸς ἐλλείψει πληροφοριῶν βάθους δὲν ἀνελύετο στρατηγικῶς καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις ἐν ἀγνοίᾳ τῶν δυνατοτήτων, ἢ μᾶλλον τῶν ἀδυνατοτήτων του.

9) Ἡ ὀρεινὴ σύνθεσις τῶν Μεραρχιῶν ἐπέτρεπε τὴν ἐπὶ παντὸς ἐδάφους κίνησιν αὐτῶν.

10) Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἔδει ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς προσβολῆς, νὰ εἶχεν ὀργανώση, ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἠπείρου διοίκησιν Σώματος Στρατοῦ καὶ οὐχὶ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν ταύτην εἰς διοίκησιν καὶ Ἐπιτελεῖον Μεραρχίας (τῆς VIII), ἥτις ἦτο ἀνεπαρκὴς νὰ διοικήση 17 περίπου τάγματα ἐν ζώνῃ ὑπὲρ τὰ 100 χιλιόμετρα. Ἂν ὑπῆρχεν ἀρχῆθεν Διοίκησις Σώματος Στρατοῦ θὰ ἐπετυγχάνετο συντονισμὸς ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ τομεῖ τούτῳ Ἑλληνικῶν δυνάμεων (VIII Μεραρχίας — III Ταξιαρχία καὶ λοιπὰ διάφορα ἀποσπάσματα) πλέον ἐπωφελὴς καὶ προσοδοφόρος καὶ θὰ ἐγένετο ἐνωρίτερον ἡ ἐξόρμησις τούτων ἐκ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία — Καλαμᾶ, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν πέραν τῆς τοποθεσίας Αὐλῶν — Βεράτι πρὸ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἰταλικῶν ἐνισχύσεων καὶ τῆς ἐπελεύσεως τῶν χιονοθυελλῶν.

β') Τακτικὰ

1) Οἱ Σ.Δ. κατ' ἀρχὴν εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια ἦσαν πολὺ ὄπισθεν. Εἰς τοῦτο ὑποχρεοῦντο λόγῳ τῶν μεγάλων μετώπων καὶ τῆς διαμερισματοποιήσεως τοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας συνέφερε νὰ ὦσι προωθημένοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας καὶ νὰ ἱδρύωνται βοηθητικοὶ σταθμοὶ πρὸς τὰς δευτερευούσας κατευθύνσεις ὑπὸ μορφὴν Κ.Π. μὲ ἐπικεφαλῆς Ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου.

Ὅταν ἔχωμεν ἀνεπάρκειαν μέσων διαβιβάσεως προτιμώτερον εἶναι νὰ ἐξασφαλίσωμε τὸν σύνδεσμον πρὸς τὰ ἐμπρός, προωθοῦντες τὰ Σ.Δ. παρὰ πρὸς τὰ ὄπισθεν κλιμάκια Διοικήσεως. Ἡ ἀνάγκη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἶναι συχνὴ καὶ ἐπείγουσα, ἐνῶ πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἡμέρας, ἂν ἐπικοινωνήσῃ τις (τοῦτο εἶναι εὔκολον πρὸς τὰ ὄπισθεν δι' αὐτοκινήτου ἢ μοτοσυκλέττας) εἶναι ἐπαρκής (ἐννοῶ μεταξὺ Σ. Στρατοῦ καὶ Τ.Σ. ἢ Στρατιῶν).

Ἕτερος λόγος ποὺ ὑπεχρέωνεν εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Σ.Δ. ἦτο κατὰ τὴν περίοδον τῶν χιονοθυελλῶν ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν κατῳκημένων τόπων.

2) Συνεργασία ἀέρος καὶ στρατευμάτων ἀνύπαρκτος, λόγῳ τῆς ἀκαταλληλότητος πρὸς τοῦτο ἀεροπλάνων (μικρὰ ταχύτης, ἀτελὴς ἐξοπλισμός).

3) Ἀνάμιξις Μονάδων μέχρι τάγματος παρεκώλυε τὸ εὔρυθμον τῆς Διοικήσεως καὶ τὴν προικοδότησιν τῶν ταγμάτων διὰ τῶν μηχανημάτων πυρός, διότι ταῦτα εὑρίσκοντο μετὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Συντάγματος, ἥτις δυνατὸν νὰ εὑρίσκετο ἐν ἄλλῃ ζώνῃ.

4) Τὰ μέσα διαβιβάσεως, λόγῳ ἐλλείψεως ὑλικοῦ καὶ τῶν ἐκτεταμένων μετώπων ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἄσκησις τῆς Διοικήσεως συνήντα μεγάλας καὶ ἀνυπερβλήτους ἐνίοτε δυσκολίας.

5) Αἱ ἐκ τῶν αἰχμαλώτων πληροφορίαι ἦσαν ἄφθονοι καὶ ἐπαρκεῖς διὰ τὴν γραμμὴν μάχης, διότι καθ' ἑκάστην συνελαμβάνοντο, καθ' ἅπαν τὸ μέτωπον.

6) Τὸ ἱππικὸν (αἱ Ο.Α.) ἐξερχόμενον πέραν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν καὶ μὴ συναντῶν ἐχθρὸν ἐπανήρχετο τὴν νύκτα πρὸς διανυκτέρευσιν ὄπισθεν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, ἵνα τὴν ἑπομένην ἐξέλθῃ πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν.

Οὕτω ἐχάνετο πολύτιμος χρόνος. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς (μὴ ἐπαφὴ πρὸς τὸν ἐχθρόν), δύναται νὰ παραμένῃ ἔμπροσθεν αὐτοασφαλιζόμενον ὡς ἔχον τὰ πρὸς τοῦτο μέσα.

7) Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀσυρμάτων σμικροτάτη διὰ τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὰς δυσκολίας τῆς κρυπτογραφήσεως. Σπανιώτατα καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐγένετο χρῆσις τούτου.

8) Ἡ ἄφθονος χιὼν ἀποφράσσει, εἰς ὀρεινὸν ἔδαφος τὰς δευτερευούσας τακτικὰς κατευθύνσεις. Κατὰ συνέπειαν ὁ τακτικὸς ὑπερκερωτικὸς ἑλιγμὸς εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων ἐχθρικὴ ἀντίστασις, μὴ ἀπειλουμένη ἐκ τῶν πλευρῶν δι' ὑπερκεράσεως, ἀποκτᾷ οὐσιώδη καὶ μεγάλην ἰσχύν, λόγῳ καὶ τῆς διαθέσεως κατὰ τῆς κατευθύνσεως ταύτης μεγάλων μέσων πυρὸς ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου.

9) Αἱ ὀμίχλαι, αἵτινες εἶναι σχεδὸν διαρκεῖς εἰς ὀρεινὰ ἐδάφη κατὰ τὸν χειμῶνα, παρεμποδίζουσι τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπιθέσεως (ἀναγνωρίσεις — λῆψις — διατάξεις) καὶ κυρίως ἐκμηδενίζουσι τὴν ἐκμετάλλευσιν εἰς βά-

θος. Πλειστάκις συνέβαινε νὰ ἐξορμήσῃ ἡ ἐπίθεσις καὶ ὅταν ἤρχιζεν ἡ ἐκμετάλλευσις ἐπήρχετο ὁμίχλη.

Ὁ ἐχθρός, λόγῳ τούτου, ἀπαλλασσόμενος τῆς ἡμετέρας ἐκμεταλλεύσεως ἐπετύγχανε ν' ἀνασυγκροτῆται ὀλίγον ὄπισθεν βοηθούμενος εἰς τοῦτο ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ ἐδάφους.

10) Ὅταν ἐχθρικὸν τμῆμα ἀμύνεται διαβάσεως ὀρεινῆς καὶ χιονοσκεποῦς, ἡ δὲ προσβολή του δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ κατὰ μέτωπον, συμφέρει νὰ γίνηται ἀπασχόλησις μετωπικὴ καὶ παράκαμψις τῆς τοποθεσίας διὰ τῶν τυχὸν ὑφισταμένων εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους διαβάσεων. Θᾶττον ἢ βράδιον τὸ τμῆμα τοῦτο θὰ παραδοθῇ ἢ θὰ ἀποσυρθῇ ὅταν ἡ ὁδὸς ἐπικοινωνίας μὲ τὰ μετόπισθέν του ἀπειληθῇ (περίπτωσις ΦΡΕΝΤΟΥ ἐπὶ ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑΣ καὶ ΠΑΠΑΘΙΑΣ εἰς περιοχὴν ΚΟΥΤΣ).

11) Ὁ Ἰταλικὸς ὅλμος τῶν 0,81 κατεδείχθη μεγάλης ἀξίας εἰς ὀρεινὰ ἐδάφη διὰ τὸ βεληνεκές του 4.000 μ.) καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ βλήματός του (4½ χιλ.).

Θ' ἀποτελέσῃ τὸ καλύτερον ὅπλον συνοδείας τοῦ Πεζικοῦ ἐν ΤΣΕ τῷ ὀρεινῷ καὶ πεδινῷ ἐδάφει. Εἰς τὰ ὀρεινὰ ἐδάφη ἐπὶ πλέον ἀντικαθιστᾷ ἀρκετὰ ἐπαρκῶς τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικόν.

12) Κατὰ τὰς ἐπὶ χιονοσκεπῶν ἐδαφῶν προχωρήσεις καὶ τὰς χιονοθυέλλας ἡ θέσις τοῦ ἐπιτιθεμένου εἶναι πολὺ χειροτέρα τῆς τοῦ ἀμυνομένου. Ὁ ἀμυνόμενος μὴ μετακινούμενος, ἢ καὶ ἀπωθούμενος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας, εὑρίσκει, μόλις νυκτώσῃ, τὴν τακτοποιουμένην καὶ ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὴν χιόνα ἐκ τῶν προτέρων θέσιν του διὰ νὰ κατακλιθῇ, ἐνῷ ὁ ἐπιτιθέμενος κατακλίνεται ἐπὶ τῆς χιόνος, μὴ βλέπων καὶ μὴ ἔχων τὰ μέσα ν' ἀπαλλάξῃ ταύτην ἐκ τῆς χιόνος.

13) Ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν ἐφέδρων ἐφεξῆς δέον νὰ περιλαμβάνῃ, ὡς ὑλικὸν ἐπιστρατεύσεως δύο ζεύγη μάλλινα καλτσῶν καὶ ἓν ζεῦγος γαντίων. Ἂν ταῦτα ὑπῆρχον θὰ εἶχον μειωθῇ αἰσθητῶς τὰ κρυοπαγήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ι.— ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Οἱ Ἰταλοὶ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀπέστελλον ραδιοτηλεγραφήματα, οὐχὶ κρυπτογραφημένα, ἀλλ' ἀνοικτά.

Κατ' ἀρχὰς ἐπιστεύθη ὅτι τοῦτο ἀπετέλει τέχνασμα, σύνηθες ἐν πολέμῳ πρὸς παραπλάνησιν. Ἀλλ' ὅταν παρετηρήθη καὶ ἐβεβαιώθη ἐκ τῶν πραγμάτων ἡ ἐπαλήθευσις αὐτῶν, τότε αἱ Ἑλληνικαὶ Διοικήσεις ἤρξαντο νὰ τὰ λαμ-

βάνωσιν ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ διατάσσωσι μέτρα ἐξουδετερώσεως τῶν ἐν αὐτοῖς διαλαμβανομένων ἐνεργειῶν.

Τὰ μὴ κρυπτογραφικὰ ταῦτα ραδιοτηλεγραφήματα ἐξεπέμποντο οὐχὶ μόνον παρὰ τῶν μικρῶν Μονάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν μεγάλων τοιούτων.

Συνελαμβάνοντο καθ' ἡμέραν 15—20 τοιαῦτα, περιστρεφόμενα εἰς ἀντικείμενα μάχης, τόσον δι' ἐνεργείας τοπικάς, ὅσον καὶ διὰ γενικωτέρας τοιαύτας.

Τὸ σπουδαιότερον ἐκ τούτων ἦτο τὸ ἀναγγέλλον ναυτικὴν ἐνέργειαν εἰς περιοχὴν ΜΠΟΡΣΙ μεταξὺ ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ καὶ ΧΕΙΜΑΡΑΣ. Ἀνηγγέλλετο ὅτι αὕτη θὰ ἐκτελεῖτο εἰς ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν. Πράγματι, κατὰ τὴν καθοριζομένην ἡμέραν καὶ ὥραν ἐνεφανίσθησαν 5—6 πολεμικά, ἐξ ὧν ἓν καταδρομικὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἀντιτορπιλλικά.

Ταυτοχρόνως ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΑΥΛΩΝΟΣ ὑπὲρ τὰ 40—50 ἀεροπλάνα. Ἐκ τῶν προτέρων εἶχον ληφθῆ τὰ πρέποντα μέτρα ἔκ τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος.

Ἐκ ξηρᾶς τὸ βαρὺ Πυροβολικὸν τῆς περιοχῆς ἐκείνης εἶχε προσανατολισθῆ ἐν μέρει πρὸς τὴν θάλασσα καὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει τοῦ στόλου ἤρξατο ἑκατέρωθεν ἀγὼν Πυροβολικοῦ.

Ἐκ τοῦ ἀέρος ἡ ἐκ τῶν προτέρων εἰδοποιημένη ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐπενέβη ἐγκαίρως καὶ ἐπέφερεν ἀληθῶς πανωλεθρίαν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων. Ἐρρίφθησαν περὶ τὰ 20—25 ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα, ὁ δὲ ἐχθρικὸς στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν πρὸ τῆς βολῆς τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀεροπλάνων, αὐτοκαλυφθεὶς διὰ νέφους τεχνητοῦ καπνοῦ.

ΙΙ.— ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν Ἰταλικῶν ραδιοτηλεγραφημάτων συνήγοντο:

— Πληροφορίαι ἐπὶ μελετημένων προπαρασκευαζομένων ἢ διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς δυναμικότητος τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων (πλειστάκις ἐμάνθανον τὴν κατάληψιν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν παρ' ἡμετέρων τμημάτων, πρῶτον ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ βραδύτερον παρὰ τῶν ἰδικῶν μας).

— Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τῆς δυναμικότητος τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ διαφόρων ἐλλείψεών του.

— Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν των.

— Πληροφορίαι περὶ εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἀποστελλομένων παρ' αὐτῶν πρακτόρων κλπ.

Πληροφορίαι περὶ εἰσερχομένων ἐνισχύσεων.

III.— ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΑΝΩ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Παραθέτομεν ἐνταῦθα μερικὰ τῶν τηλεγραφημάτων τούτων πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἄνω. Ἐπίσης ἀποσπάσματα ἢ ὁλοκλήρους Διαταγὰς διαφόρου περιεχομένου εὑρεθείσας ἐπὶ φονευθέντων Ἀξιωματικῶν.

α΄) Ραδιοτηλεγραφήματα ἀφορῶντα τὰς ἐπιχειρήσεις

1) Διοίκησιν Μεραρχίας Μαλινάνο:

Ἐχθρὸς κατέλαβεν ἀντέρεισμα Πεστάνης τὸ ὁποῖον ἄγει μέχρι ὑψ. 167 στόπ. Ἀντισυνταγματάρχης Τιπέρκα λαβὼν μέρος εἰς τὴν Κούπα ἀπεκόπη ἔχων μεγάλας ἀπωλείας στόπ. Παρακαλῶ δι' ἐπέμβασιν κατὰ Α. ἀντερείσματος Πεστάνης ὡς ἐνοχλούμενοι ἀπὸ βολὰς ἐξ αὐτοῦ στόπ. Ἐπανέρχομαι ἐκ νέου εἰς αἴτησίν μου πρὸς Μεραρχίαν Μαλιᾶνο πρὸς ἄμεσον ἔναρξιν πυρὸς κατὰ ὑψ. 278 (Β.Α. Πεστάνης).

ΤΑΣΙ

2) Βάλατε ἀμέσως κατὰ φωλεῶν πολυβόλων ἐπὶ ὑψ. 468 καὶ ἐπὶ ἀντερείσματος προεκτεινομένου Δ. Ρωμαϊκῆς γεφύρας.

ΤΑΣΙ

3) Παρακαλῶ νὰ ἐπέμβῃ τὸ Πυροβολικὸν κατὰ Α. ἀντερείσματος Πεστάνης καὶ ἰδίᾳ κατὰ ὑψ. 468 στόπ. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Ζαγόρια παρετηρήθησαν βολαὶ πολυβόλων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὑψ. 1000 τοῦ ἀντερείσματος τοῦ ὑψ. 1192 καὶ ὑψ. 739.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

4) Μεραρχίαν Λελιᾶνο:

Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ἀπωλεσθεῖσαι θέσεις πρέπει ν' ἀνακαταληφθοῦν στόπ. Ἀλλὰ διὰ ν' ἀντεπιτεθῶ, ὡς ἤδη ἀνέφερον, χρειάζεται ἓν τάγμα πλῆρες.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

5) Ὁ ἐχθρὸς ἔφθασε γραμμάς μας στόπ. Τμήματά τινα ἀνθίστανται ἀκόμη ἐπὶ γραμμῆς 567—185 στόπ. Ἀνάγκη βολῆς ἀνασχέσεως ἐπὶ γραμμῆς 987—792 βραχώδους Ν. Δ. κλιτύων.

ΠΙΤΣΙ

6) *Διοίκησιν* Μεραρχίας Λελιᾶνο:

Ὁ 6ος Λόχος τοῦ 11) 68 Τάγματος, ὡς ἐπίσης ὁ Λόχος Μεραρχίας ὅλμων συνεπτύχθησαν ἐπὶ τῶν θέσεων ἀριστερὰ κοιλάδος Ζαγόρια καὶ Πεστάνη

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

7) Ἀριστερὰ Ζαγόρια λόχος πολυβόλων θέσεως ἀνεπτύχθη ἐξ ὑψ. 522 καὶ 561 χωρὶς νὰ μεταφέρῃ ἐφόδιά του ἐλλείψει ἀνδρῶν ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ τῆς κατεχομένης θέσεως στόπ.

Ἐχθρὸς προελαύνει κατ' εὐθεῖαν Πεστάνη στόπ. Εἶναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐφοδιάσωμε τὸν λόχον εἰς πυρομαχικὰ λόγω ἐλλείψεως ἀνδρῶν στόπ.

Ἀριστερὰ θέσεως Ζαγόρια εἶναι ἀδύνατον νὰ κρατήσωμεν πλέον τὰς θέσεις μας διότι ὁ ἐχθρὸς βάλλει μετὰ μεγάλης ἐντάσεως δι' ὅλμων καὶ πυροβολικοῦ καὶ προξενεῖ εἰς ἡμᾶς μεγάλας ἀπωλείας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

8) Μεραρχίαν Λελιᾶνο:

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς Ζαγοριᾶς ὁ ἐχθρὸς ἔφθασε εἰς τὰς θέσεις μας στόπ. Τμήματα ἀνθίστανται ἀκόμη ἐπὶ τῆς γραμμῆς 567.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

9) Συνταγματάρχην Α.Ρ.:

Πρὸς τὰ δεξιὰ Ζαγοριᾶ ὁ ἐχθρὸς ἔφθασε στὰς θέσεις μου στόπ. Τμῆμα ἀνθίσταται ἀκόμη ἐπὶ γραμμῆς 937, 792 στόπ.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

10) Πρὸς τὴν Μεραρχίαν Λελιᾶνο:

Λόχος πολυβόλων ἀπὸ θέσιν 5Α συμπτυσσόμενος ἀπὸ 592, 561, μὴ φέρων μαζί του ἀτομικὰ ἐφόδια ἀπὸ ἀτομικὴν ἀδυναμίαν ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον ν' ἀντιστῇ στόπ.

Ἀδύνατον ἀπὸ τὰς θέσεις εἰς ἃς ἔφθασεν ὁ ἐχθρὸς νὰ μὴ φθάσῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς Πεστάνη στόπ.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ προμηθευθῶμεν ἐφόδια στόπ. Ὑπεράσπισις πρὸς ἀριστερὰ Ζαγοριᾶ ἤδη ἀδύνατος στόπ.

Ἐχθρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ κτυπᾶ πολὺ ἐντατικὰ μὲ ὅλμους καὶ πυροβολικὸν προξενῶν πολλὰς ἀπωλείας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

11) Διοίκησιν Μεραρχίας Λελιᾶνο:

Ἐπίσης 6ος λόχος καὶ ὁ λόχος ὅλμων Μεραρχίας συνεπτύχθησαν ἀπὸ θέσεως ἀριστερὰ κοιλάδος Ζαγοριᾶ πρὸς Πεστάνη στόπ.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

12) Ἡ ἡμέρα ἔληξε μὲ θλιβερώτατον ἀπολογισμὸν διὰ τὰ στρατεύματά μας στόπ.

Ἐκ τῶν 1000 ἀνδρῶν μὲ τοὺς ὁποίους ἀνεκατέλαβον, ματαίως ὅμως, τὸ ὕψ. 1178 δὲν μοῦ ἀπέμεινον παρὰ 200 καὶ αὐτοὶ εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν στόπ. Εἶναι ἀνάγκη ἐντὸς τῆς νυκτὸς νὰ μοῦ σταλῶσι ἐνισχύσεις.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

13) Ὁ Γκαλέστι πρὸς τὸν Σικπιόνι:

Τὸν ἀποκοπέντα Ὀλλέαρο σὲ παρακαλῶ νὰ τὸν πληροφορήσῃς ὅτι τὸ ὕψ. 1176 κρατεῖται ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, οἱ ὁποῖοι κρατοῦν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτεῖς στόπ.

Κρίνω στιγμὴν ἀντεπιθέσεως προταθείσης χθὲς ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ μου μὲ σύγχρονον ἐνέργειαν 8ου Σώματος ἐπὶ Τρεμπεσίνας στόπ.

Κατάλληλον περίστασιν ἐπέμβασις πυροβολικοῦ 8ου Σώματος κοιλάδα Α. 341.

14) Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας πρὸς τὴν Διοίκησιν 65 καὶ 66 Συνταγμάτων Πεζικοῦ:

Ἐπιστρέψατε στόπ. Μεταδώσατε ἐντὸς τῆς σήμερον πλήρη ἀναφορὰν ἐνεργηθεισῶν ἐπιχειρήσεων καὶ χρόνον αὐτῶν στόπ.

Εἰδοποιήσατε ἐπίσης τὴν Μοῖραν Πυροβολικοῦ ἡ ὁποία δύναται νὰ ἐπιστρέψῃ.

15) Κασάτα:

Μακρὸς καὶ τραχὺς ἀγὼν εἰς ὀπισθίας κλιτεῖς Τρεμπεσίνας στόπ.

Εἰς Κλεισούραν οὐδεμία ἐνέργεια στόπ.

Ἀνάγκη ἀεροπορίας στόπ.

Ἀντισταθῆτε διὰ τὴν τιμήν μας.

Ταγματάρχης Ν.

16) Ὁ ἐχθρὸς κατέρχεται Ν. ὕψωμα 1598 μὲ πολλὰ Τάγματα στόπ.

Περίπολοι ἀνέρχονται μεταξὺ βορείας αὔρας καὶ ὑψώματος 1178 καὶ μεταξὺ ἄνω καὶ μέσης Ἀρέτζας στόπ.

Ὅλοι οἱ σύνδεσμοι ἀπεκόπησαν.

Ταγματάρχης ΝΑΝΙ

17) Στρατηγόν:

Ὅλη ἡ κλιτὺς Ν. 1426 εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ ὅστις κατέρχεται μὲ πολλὰ Τάγματα στόπ.

Ἐπείγει δρᾶσις ἀεροπορίας στόπ.

1426 περικυκλωθὲν ἀνθίσταται, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἄνω Ἐρέτζια στόπ.

Ὑπογ. ΝΑΝΙ
Α. 341

18) Ἐκ τῆς ἐξετάσεως αἰχμαλώτων τῶν ἡμερῶν αὐτῶν προέκυψεν: Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς συνήθως τοποθετεῖ εἰς τὰς ὑψηλὰς θέσεις πλησίον τῶν φυλακίων ἕνα ἢ δύο ἄνδρας διὰ φρουράν, ἐνῶ λοιποὶ ἀναπαύονται εἰς τὰς χαμηλὰς τοιαύτας στόπ.

Ἡ πληροφορία αὐτὴ νὰ γνωσθῇ εἰς τὰ μικρὰ τμήματα, ἵνα ταῦτα προσπαθήσουν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας καὶ καταφέρουν πλήγματα τὰ ὁποῖα ἂν ἐκτελεσθῶσι καλῶς θὰ ἐπιφέρουν αἰχμαλώτους καὶ ὅπλα στόπ.

Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ χρησιμεύσουν νὰ μᾶς δώσουν πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολὺ χρήσιμοι στόπ.

Νὰ διατηρήσουν τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν στρατευμάτων μας στόπ.

Νὰ γνωρίσῃ ὁ ἐχθρὸς ὅτι τὸ πνεῦμα μας εἶναι πάντοτε ἐπιθετικὸν στόπ.

Οἱ στρατιῶται οἱ ὁποῖοι ἤθελον διακριθῇ εἰς τοιούτου εἴδους ἐνεργείας ἀμέσως θὰ ἀμείβωνται καὶ διὰ χρηματικῶν βραβείων.

Ὁ Στρατηγὸς - Διοικητὴς ΤΖΙΟΒΑΝΙ ΜΑΛΙ

19) Ἀνεξαρτήτως τῆς ὥρας τοῦ ραντεβοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμένῃς σὲ διαρκῆ ἐπαφὴν μαζί μου στόπ.

Εἴδατε ὅτι εἰς τὰς 17 ἔβαλον μὲ ἕνα ὅλμον ἀπὸ τὴν Γκρόπα ἢ ἀπὸ τὸ (πεντίτσι) Πρένταννη εἰς τὰ νῶτα τάγματος Πεζικοῦ ἐστρατοπεδευμένου ἐπὶ μιᾶς διαβαθμίσεως τοῦ ἐδάφους Μέρτζανη στόπ.

Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας στόπ.

Ἔφοδος αὔριοντὸ πρωῒ στόπ.

Εἰδοποιήσατε τὸ Πεζικὸν στόπ.

Διπλασιάσατε νυκτερινὴν ἐπιτήρησιν.

ΠΙΤΣΙ

20) Εἰδοποιήσατε τὸν Μέρλιν ὅτι αὔριον θὰ γίνῃ ἔφοδος στόπ.

Ἀπάντησις καλῶς.

ΜΕΡΛΙΝ

21) Τὸ Μάλι - Γκρόπα εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ μᾶς βάλλουν ἀπὸ 4 μέρη στόπ. Φοβοῦμαι ὅτι θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ φύγωμεν.

Α. Ρ.

22) Πυκνὴ ὁμίχλη ἐμποδίζει παρατήρησι στόπ.

Οὐδὲν νεώτερον.

Ὑπ) γὸς Τιγκονάτο

23) Πρὸς Ντὲλ Ἀντώνιο:

Ἀπόψε ὁ 69ος λόχος δὲν θὰ μετακινηθῇ στόπ.

Εἰδοποιήσατε Ὑπ) γὸν Μετσέλα νὰ μοῦ φέρῃ ἐπάνω.

Α. Κ.

24) Ἐπίθεσις συνεχίζεται. Ἄλλο δὲν δύναμαι νὰ σοῦ εἴπω.

ΜΕΡΛΙΝ

25) Διατί δὲν ἀπαντήσατε εἰς τὰς κλήσεις μου; Ἀπὸ τὰς 2 τῆς χθὲς πῶς ἐξελίσσεται ἡ ἐπίθεσις;

Α. Ρ.

26) Βάλλουν πολύ; Ἔχουν περικυκλώσει τὴν οἰκίαν μὲ τὰ κτυπήματα αὐτὰ στόπ.

Πάντοτε κουράγιο στόπ.

Πάντοτε αἰσιόδοξος στόπ. Δώσατέ μας νεωτέρας πληροφορίας τὸ ταχύτερον στόπ.

ΤΣΕΖΑΡΕ

27) Συνεχίζεται πάντοτε ἡ ἐπίθεσις στόπ. Βλέπω μόνον βολὰς ἰδικάς μας ἐπὶ τῆς Γκρόμπα.

ΠΙΤΣΙ

28) Πρὸς τὸν Κοντίλο:

Ὑπολοχαγὸς Νταβιζιάρε ζητεῖ ἐξουσιοδότησιν νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ ἀναφέρῃ κατάστασιν ἥτις ἀπέβη κρίσιμος λόγῳ τῆς ἀδυναμίας παροχῆς βοηθείας καὶ ἐκτελέσεως ἀποστολῆς του.

Α. Ρ.

29) Διατηρήσατε πάσῃ θυσίᾳ συνοχήν σας στόπ.

ΠΙΤΣΙ

30) Ὁ Καστάνια παρακαλεῖ νὰ σβήσητε ἀμέσως τὶς φωτιὲς καθὼς καὶ εἰς τὸ Πεζικόν, ἄλλως θὰ βάλλουν ὅλην τὴν ἡμέραν.

ΤΟΖΙ

31) Ὑπολοχαγὸς Σόλα ἐρωτᾷ ἐὰν οἱ ὅλμοι ἔχουν τοποθετηθῆ εἰς τὴν καθωρισθεῖσαν θέσιν διὰ νὰ κτυπήσουν τὴν ἀκρόπολιν.

Ὑπολοχαγὸς ΜΠΟΥΦΑ

32) Ἀπὸ ὑψ. 1624 ἐχθρὸς βομβαρδίζει δι' ὅλμων θέσεις 36 λόχους.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

33) ΑΤΤ ἐξακολουθεῖ ἐχθρικὸς βομβαρδισμὸς ἀπὸ 1624.

Ἐπὶ θέσεων 36ου Λόχου καὶ Λόχου Διοικήσεως στόπ.

Ἤδη ἐβομβαρδίσθη Λόχος Διοικήσεως Συντάγματος.

34) Κλιτὺς 633 αὔριον θὰ καταληφθῆ ὅλη ἀπὸ τὸν λοχαγόν.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

35) Κατελάβομεν ὕψωμα 1500 στόπ. Περιέπεσαν εἰς χεῖρας μας 2 αὐτόματα ὅπλα καὶ 50 αἰχμάλωτοι στόπ.

Θὰ προαχθῆτε καὶ θὰ βραβευθῆτε μὲ μετάλλιον γαλάτας.

Β. ΒΟΛΤΕ

36) Παρακαλῶ γνώρισέ μοι ἀτομικὸν ἐφοδιασμὸν καὶ τμημάτων.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

37) Παροῦσαν κατάστασιν θὰ εὐχαριστηθῶ πολὺ νὰ γνωρίσω τὰς λεπτομερείας της στόπ. Ἡ θέσις πρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ μὲ κάθε θυσίαν στόπ. Μελετήσατε λεπτομερῶς τρόπον ἐνεργείας διὰ νὰ καταλάβωμεν τὸ Γκόλικο στόπ. Ὁ 69ος Λόχος Κεμόνα τοποθετηθεὶς εἰς ὑψ. 1615 εὑρίσκεται ὑπὸ τὰς διαταγάς μου.

Συνταγματάρχης ΚΟΜΟΖΟ

38) Διαταγῇ τοῦ κυρίου Κομόζο ἀρχίζω κίνησιν 14ην ὥραν.

Ἀπεστάλη ὁ Σόλο μετὰ διαταγῆς ΡΖ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Καστάνια ἀπὸ τὸ συγκρότημα Πίτσι ὥραν 11.40′ στόπ.

Ἡμέτεροι ἐπέστρεψαν εἰς βάσιν ἐξορμήσεως στόπ.

Τὸ πᾶν ἀνεστάλη στόπ. Ἡ διαταγή μου ἡ ἀποσταλεῖσα διὰ τοῦ Σόλο, ὡς ἐκ τούτου ἀκυροῦται στόπ.

Ὁ Σόλο νὰ σταθμεύσῃ εἰς θέσεις κεκαλυμμένας ἐν ἀναμονῇ Διαταγῶν στόπ.

Ἐπιβεβαιώσατε λῆψιν ἀναφέροντες μόνον τὸν ἀριθμὸν 7.

ΡΖΙ

39) Γραμμὴ διακοπεῖσα στόπ. Προβλέψατε στόπ.

Δ) σιν 47ου Λόχου στόπ. Νὺξ ἤρεμος στόπ. Οὐδεμία εἴδησις.

40) Πρὸς τὸν Ἀντ)ρχην Καστάνια:

Ὑψωμ. 1624 τοῦ Γκόλικο ἐπανακατελήφθησαν στόπ.

Ἐπιζητήσατε νὰ ἐκμεταλλευθῆτε ἀμέσως δημιουργηθεῖσαν εἰς τὸ δεξιόν σας κατάστασιν διὰ νὰ ἀνακαταλάβητε ὑψωμ. 1192 στόπ.

Ζητήσατε ἀπ᾿ εὐθείας ἐπέμβασιν πυροβολικοῦ καὶ ὄλμων ἐπὶ ὑψ. 1192 κλιτύων αὐτοῦ.

ΠΙΤΣΙ

41) Κατεπείγουσα συγκέντρωσις πυρῶν πυροβολικοῦ ἐπὶ Νο 2, Νο 3, Νο 1.

ΕΖΖΙΟ

42) Συγκέντρωσις ἐπὶ Νο 2 στόπ. Ὑποστάντες ἐπίθεσιν μὲ δυνάμεις ἠναγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν ἐπὶ γραμμῆς ἐξορμήσεως στόπ. Ἐχθρικὸν πυροβολικὸν βάλλει ἐπὶ 1615 στόπ. Διατάξατε ἐπέμβασιν πυροβολικοῦ Α. Β. ΡΙ.

43) Ἐχθρὸς ἀντεπιτίθεται μετὰ δυνάμεων στόπ. Ἐπείγει συγκέντρωσις πυρῶν πυροβολικοῦ κατὰ 2, 3, 1.

ΕΖΖΙΟ

44) Ἡ ἐξοχότης του διατάσσει διατήρησιν ὁπωσδήποτε βάσεως ἐξορμήσεως στόπ. Μόλις καταστῆ δυνατὸν ἐπαναλάβατε ἐπίθεσιν στόπ. Διατηρήσατε σύνδεσμον μὲ περιπόλους.

ΣΑΒΕΡΙΟ

45) Πρὸς τὴν Διοίκησιν τομέως κοιλ. Ζαγοριὰ καὶ Διοίκησιν 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Κατάστασις ἀμετάβλητος ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἤδη ἀναφερθεῖσαν στόπ. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν σημαντικαὶ στόπ. 79ος Λόχος Μπελοῦνο ἐξορμήσας κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου δὲν ἐπανῆλθεν εἰσέτι στόπ. Ἕκαστος Λόχος γραμμῆς ἀπέστειλε περίπολον διοικουμένην ὑπὸ Ὑπαξ)κοῦ μὲ σκοπὸν ἐπιτηρήσεως τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἐντολὴν νὰ παραμείνῃ ἔξω καθ' ὅλην τὴν νύκτα στόπ. Λόγῳ τῆς καταστάσεως καὶ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀπωλειῶν καὶ τῶν θέσεων κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμήν, κατειλημμένων ὅλων καλῶς, ἐξηκριβωμένων καὶ κυριαρχουμένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μὲ κάθε εἶδος βολῆς. Προβλέπω ὅτι αὔριον τὴν πρωΐαν κατὰ τὴν χαραυγὴν θὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἀνθέξωμεν εἰς περισσοτέραν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἑπομένως εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποσταλοῦν ἐγκαίρως ἱκαναὶ ἐνισχύσεις καὶ πυρομαχικὰ στόπ. Τὸ πυροβολικόν μας ἐπενέβη λίαν ἀνεπαρκῶς αὐξῆσαν τὰς δυσκολίας διὰ τὴν ἄμυναν, ἐνῶ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ὅλμων ὑπῆρξε λίαν τροφοδοτημένον καὶ ἀκριβὲς στόπ. Εἶναι ἀπαραίτητον ν' ἀποσταλῆ ἀσύρματος ἢ ἐπαναλειτουργήσῃ ἡ τηλεφωνικὴ γραμμή.

Ὑπολοχαγὸς ΝΤΕ ΦΙΛΙΠΠΟ

46) Πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ 79ου Λόχου Τάγματος Μπελοῦνο καὶ 220 Λόχου:

Ἐπιβεβαιῶ τὴν Διαταγὴν καθ' ἣν ὁ 79ος Λόχος Τάγματος Μπελοῦνο μετεφέρθη ἐπειγόντως ἐπὶ τῶν βράχων ὑπεράνω τῆς Διοικήσεως τοῦ Τάγματος στόπ. Ὁ 22ος Λόχος θ' ἀναπτυχθῆ καὶ θ' ἀναλάβῃ τὸ μέτωπον τοῦ 79ου Λόχου στόπ. Μετὰ τοῦ 79ου Λόχου θὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀντεπιθέσεως τὰ στοιχεῖα τοῦ Τάγματος Βὰλ Νατιούζα, τὰ ὁποῖα ὀπισθοχώρησαν καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπανοδηγηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Τιρμούτσι καὶ τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ Μαρκέτι.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

47) Πρὸς τὰς Διοικήσεις 1—3 λόχων τοῦ 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ 220 λόχου Τάγματος Βὰλ Νατιζιόνε:

Ἕκαστος λόχος ν' ἀποστείλῃ ἀμέσως ἐμπρὸς περίπολον ἐκ 5 ἀνδρῶν ὑπὸ

βαθμοφόρον ὑπαξιωματικὸν μὲ σκοπὸν τὴν παρατήρησιν τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ στόπ. Πρέπει νὰ προωθηθῶσι 300 μ. περίπου ἔμπροσθεν τῶν θέσεων καὶ νὰ μείνουν ἐν παρατηρήσει καθ' ὅλην τὴν νύκτα στόπ. Ἕκαστος ἀνὴρ νὰ ἔχη τουλάχιστον 4 χειροβομβίδας στόπ. Ἀναφέρω ὅτι 19ην ὥραν ὁ 79ος λόχος θὰ ἐνεργήση εἰς τὸ ἀριστερόν μας στόπ. Ὁ 220ὸς λόχος ἐπεφορτίσθη μὲ ἐπαγρύπνησιν Μαλισιόβα.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

48) Ἀντ)ρχην Πικκαρέττα:

Ἡ ἐχθρικὴ προέλασις ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σας δεικνύει ὅτι ὁ ἐχθρὸς προβλέπει ἐνέργειαν εἰς τὴν κοιλάδα Ζαγοριᾶς εἰς τὴν κοιλάδα Ἀώου, ἀφ' ὅπου ὅμως διὰ τῆς ἡμιονικῆς δεξιὰ Ζαγοριὰ θὰ κυκλώση τὰς θέσεις σας στόπ. Φυλάξατε τὰ νῶτα σας μετατοπίζοντες προκεχωρημένας δυνάμεις.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

49) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Διαταγὴ εἶναι ν' ἀντισταθῆτε εἰς θέσεις σας πάσῃ θυσίᾳ στόπ. Ἀκολούθως δι' ἀντεπιθέσεως ἐπανακαταλάβατε ἀπωλεσθείσας θέσεις στόπ. Ὁπωσδήποτε ν' ἀντισταθῆτε ὑφ' οἱανδήποτε θυσίαν εἰς θέσεις σας.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

50) Ὑπολοχαγὸν Ταλιαβούε:

Τοποθετήσου εἰς θέσιν φραγμοῦ ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ τῆς ρωμαϊκῆς γεφύρας διὰ νὰ ἐπιτηρῇς καὶ τοποθετήσῃς τὸ συρματόπλεγμα στόπ. Ἀρκοῦν 2 ἄνδρες καὶ εἷς ἔμπειρος στόπ. Συστηματοποιηθῆτε.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

51) Γεγονότα 15-2-41:

Κατὰ τὴν 6.30' ὁ ἐχθρὸς κατόπιν καταιγιστικῶν πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων ἐνήργησεν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀλπινιστῶν κατεχομένων θέσεων καὶ τῆς διμοιρίας πολυβόλων τοῦ 1) 68 τάγματος στόπ. Ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη μὲ μεγαλυτέραν ὁρμὴν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Μαλεσιόβας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη στόπ. Κατὰ τὴν 10ην ὥραν ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατευθύνσεως κατορθώσας νὰ εἰσχωρήση κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Ζαγοριά. Ὁ 3ος λόχος ἀντεπετέθη κατορθώσας νὰ συγκρατηθῇ ὀλίγον πέραν τῶν βράχων Ν.Α. 792 στόπ. Κατὰ τὴν 13ην ὁ ἐχθρὸς μὲ εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου ἀσκῶν μεγαλυτέραν πίεσιν καί, μετ' ἀλλεπαλλήλους μεταβολάς, τὸ ἀριστερὸν ὑπεχώρησεν ἐκθέτον τὸ ὑπόλοιπον τῆς γραμμῆς εἰς πλαγίας βολὰς καὶ ἀπὸ ὑψηλά.

52) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Ἐξουσιοδοτῶ ὑποχώρησιν ἐπὶ στηρίγματος.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

53) Ἀντισυνταγματάρχην Πικκαρέττα:

Ἀντὶ ν' ἀποσυρθῆτε εἰς Πεστάνη φράξατε τὸ κενὸν μεταξὺ κοιλάδος Ζαγοριὰ καὶ λιθίνης γεφύρας στόπ. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ὀφείλεται ν' ἀντισταθῆτε πάσῃ θυσίᾳ διὰ νὰ προστατεύσητε δεξιὸν παρατάξεως Βερσαλιέρων.

Συνταγματάρχης ΠΙΤΣΙ

54) Διοίκησιν τομέως Ζαγοριά:

Ἐχθρὸς ἔφθασεν εἰς τὰς πρὸ τῆς γραμμῆς θέσεις στόπ. Ματαίως ἐζήτησα εἰδήσεις τμημάτων γραμμῆς στόπ. Ἠμύνθην μὲ τμήματα τοῦ 68ου εἰς μετόπισθεν θέσεις, ἐπὶ τοῦ Σ.Δ. Τάγματος στόπ. Ἀνάγκη ἰσχυροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ στόπ. Ἀμύνομαι ἐπὶ τῶν θέσεών μου, ἀλλ' ἡ κατάστασις εἶναι κρίσιμος στόπ. Πυροβολικὸν βάλλει ἐπὶ τῶν γραμμῶν μας.

Ἀντ)ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

β') Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ

1) Διοίκησις ΙΙας Στρατιᾶς:

21 Δεκεμβρίου 1940

Ὁδηγίαι

Αἱ ἐνισχύσεις αἱ ὁποῖαι τώρα καταφθάνουν εἰς συνεχῆ κύματα καὶ ἐντατικῶς ἐξ Ἰταλίας ν' ἀναληφθῇ ἐπιθετικὴ στάσις.

Θέλω καὶ διατάσσω τοιαύτη νὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια ὅλων.

Δὲν θέλω καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τὸ γόητρον τοῦ Στρατοῦ μας νὰ ἐξακολουθήσωμεν πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Θὰ ἦτο ἐντροπή.

Ἐννοεῖται ὅτι ὅλαι αἱ νέαι καὶ ὠργανωμέναι ἐνισχύσεις, αἱ ὁποῖαι ἦλθον τελευταίως καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν ἐρχόμεναι, δέον νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ νὰ καταφέρουν ἀποτελεσματικὰ πλήγματα καὶ οὐχὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν ἀμυντικῶς καὶ νὰ συμπτύσσωνται.

Πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον εἶναι καθαρῶς ἰδικόν μας καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι δέον νὰ ἐπιτιθέμεθα καὶ οὐχὶ νὰ ἀντεπιτιθέμεθα, ἀφοῦ ἀντιμετωπίζομεν τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ ἐπιδεικνύοντες ἐπιθετικὸν πνεῦμα νὰ προτείνωνται δι' ἠθικὰς ἀμοιβάς.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἠθικοῦ, οἱ Διοικηταὶ νὰ διεισδύσουν εἰς τὸ πνεῦμα μου καὶ ἀναλόγως νὰ συμπεριφερθοῦν καὶ μοὶ ὑποβάλλουν προτάσεις. Ἡ παροῦσα Διαταγή μου νὰ κοινοποιηθῆ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκτελεσθῆ πλήρως, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς της θὰ μεταπέσωμεν ἀπὸ μίαν μακροτάτην περίοδον ἀπραξίας, εἰς μίαν τοιαύτην πλήρη ἐνεργητικότητος, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ σημειωθῆ ἡ ἀρχὴ τῆς νίκης.

Ὁ Στρατηγὸς Δ) τὴς τῆς Στρατιᾶς
ΤΖΕΛΟΖΟ

2) Πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Πίτσι:

Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς Μαρκέλι ἀναφέρει ὅτι ἡ πρώτη γραμμὴ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ ὀπισθοχωρήσαντα στοιχεῖα ἐσταμάτησαν ἐπὶ τῆς 2ας γραμμῆς. Ὠργάνωσαν ἄμυναν.

Ὁ Ὑπολοχαγὸς Φουμαγκάλι ἀναφέρει ὅτι εἶδε 40 περίπου ἀλπινιστὰς νὰ ὀπισθοχωροῦν. Ὄντως περισυνέλλεξε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπανέφερεν εἰς τὴν γραμμήν.

Ἐτοποθέτησα ἕνα ὁπλοπολυβόλον μὲ Διοικητὴν ν' ἀνοίξω πῦρ εἰς τὰ νῶτα τῆς 2ας γραμμῆς εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἄνδρες τινὲς ἀποπειραθῶσι νὰ ὀπισθοχωρήσωσι.

Ὁ 279ος λόχος κινεῖται ἐνῶ ὁ 216ος λόχος ἀδρανεῖ.

Ἀνάγκη ἐντατικοῦ πυρὸς πυροβολικοῦ ἐπὶ παλαιᾶς θέσεως.

Ὀργανώνω ἀντεπίθεσιν.

Ἀντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

3) Ἐγὼ σ' ἀκούω καλά. Πρέπει νὰ ξέρης ὅτι εὑρίσκομαι εἰς ἀπόστασιν 50 μέτρων ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μουσκεμμένος καὶ μὲ κρυοπαγήματα στὸ ἕνα πόδι. Δὲν ἔχω χάρτην καὶ μολύβι, τἄχασα, τί μποροῦσα νὰ κάμω. Θὰ κάμω ὅ,τι εἶναι δυνατόν.

Ταγματάρχης ΜΑΝΚΙ

4) Πρὸς τὴν Διοίκησιν τοῦ 68ου Συντάγματος:

Χθὲς περὶ ὥραν 18ην εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Τάγματος ἀντελήφθην εἰς τὸ δεξιόν, συγκεχυμένας φωνάς, κατόπιν καταιγιστικοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων πολυβόλων. Ἀπὸ τοὺς πρώτους στρατιώτας τοὺς ὁποίους συνήντησα ἐπληροφορήθην ὅτι ὀλίγον πρὶν εἶχον ἴδη στρατιώτας μας μὲ ὑψωμένα λευκὰ μανδήλια. Προσπάθησα νὰ διαπιστώσω ἀμέσως τὴν εἴδησιν αὐτήν, μὲ ἀποτέλεσμα δυστυχῶς τὴν ἐπιβεβαίωσίν της καὶ διέταξα τοὺς Διοικητὰς τῶν λόχων μου νὰ τοὺς σταματήσουν καὶ νὰ πυροβολήσουν ἐναντίον ὅλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐνδεχομένως προετίθεντο νὰ διαβοῦν τὴν γραμμήν μας καὶ νὰ αὐτομολήσουν.

Ὁ λοχαγὸς Ντὶ Βριγκέρτι μεθ' ἑνὸς Ἀνθυπολοχαγοῦ ἐπενέβησαν πρά-

γματι καὶ ἠμπόδισαν τὴν τοιαύτην αὐτομολίαν. Μετέβην ἐπὶ τόπου καὶ κατόπιν ἀναφορῶν διαφόρων Ἀξιωματικῶν οἵτινες ἐπενέβησαν ἐξηκρίβωσα ὅτι μία φάλαγξ 180—200 εἶχε μεταπηδήση εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ II τάγματος καὶ ἐπανήρχετο εἰς τὰς θέσεις της μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν λοχαγὸν Ντὶ Λορέντζο εἰς τὸ μέτωπον τοῦ 2ου λόχου ὅπου ἐγὼ ἀκριβῶς εὑρισκόμην.

Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν ἀνῆκεν εἰς τὸν 6ον λόχον καὶ εἰς ἄλλους λόχους τοῦ IIου τάγματος καὶ ὀλίγοι ἀπὸ διάφορα τμήματα τοῦ 10ου τάγματος.

Ἠκροάσθην ἀμέσως τὸν λοχαγὸν Ντὶ Λορέντζο καὶ τὸν Ἀνθυπολοχαγὸν ὅστις τὸν ἠκολούθησεν ὡς καὶ στρατιώτας καὶ τοὺς διέταξα νὰ ὑπάγουν ἀμέσως εἰς τὰ τμήματά των καὶ ν' ἀναλάβουν τὰ ὅπλα των. Ὁ λοχαγὸς Ντὶ Λορέντζο κατόπιν ἐπανειλημμένων Διαταγῶν μου ὡμολόγησε ὅτι κατόπιν συναντήσεως μὲ τὸν λοχαγὸν ἔδωσε Διαταγὴν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ μὴ πυροβολήσουν πλέον μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐχθρὸς θὰ ἔπαυε καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς κατακρεουργῇ.

Διοικητὴς τοῦ Τάγματος
Ἀντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

γ΄) Πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ διαφόρων ἐλλείψεών του.

1) Παροῦσα θέσις Διοικήσεως Τάγματος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐξασκήσω Διοίκησιν. Θὰ ἔπρεπε νὰ μετατοπισθῶ. Ἔχω ἀνάγκην δύο τηλεφώνων. Ἂν δύνασθε ἀποστείλατε ταῦτα αὔριον πρωΐαν.

Σ. 800
(Δ) σις Τάγματος)

2) Πρὸς τὴν Δ) σιν Ε.Π.Ι.Σ.Α.:

Ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1239 Διαταγῆς δέον ὅπως οἱ πολυβοληταὶ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των, εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ τῆς αὔριον νὰ προβλεφθῇ ὁ ἀνεφοδιασμὸς 20 πολυβολητῶν μετατεθέντων εἰς 35ον Λόχον.

ΚΑΣΤΑΝΑ

3) Διοίκησιν τομέως Ζαγοριά:

Ἐπείγει ἀποστολὴ πυρομαχικῶν δι' ὅλα τὰ ὅπλα καὶ ἰδίᾳ δι' ὁπλοπολυβόλα καὶ πολυβόλα. Ἡ κατάστασις ἰδίᾳ μὲ τὴν τῆς 15ης ὥρας. Προβλέπω ἐπίθεσιν κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου. Χρειάζεται ἔντονον πῦρ πυροβολικοῦ. Ἐζήτησα ἐπανειλημμένως τοιοῦτον πῦρ, μὲ φωτοβολίδας, ἄνευ ἀποτελέσματος. Παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀποστείλητε πιστόλιον μὲ φυσίγγια καὶ κώδικα. Παρακαλῶ θέσατε εἰς ἐνέργειαν τὴν τηλεφωνικὴν γραμμὴν τοποθετοῦντες συρματοφύλακας. Οἱ ἀποσταλέντες δὲν ἐπανῆλθον μέχρι τῆς στιγμῆς.

Ἀντ) ρχης ΠΙΚΚΑΡΕΤΤΑ

4) Δ) σιν Ι, ΙΙ Τάγματος:

Δώσατε δεούσας διαταγάς είς τρόπον ὥστε τὰ ἔργα συστηματοποιήσεως καὶ ὀχυρώσεως τῶν θέσεων ἐξακολουθήσουν ἐντατικῶς μὲ κάθε ἐνέργειαν. Ὁ Ἀντ) ρχης Πικκαρέττα δέον νὰ προβλέψη διὰ τὴν συστηματοποίησιν τοῦ συρματοπλέγματος ἔμπροσθεν θέσεως διμοιρίας Βελνατιζόνε, εὑρισκομένης εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος Ζαγοριά. Αἱ θέσεις τῶν ὅλμων καὶ πολυβόλων νὰ προστατεύωνται ὑπὸ βαθείας γραμμῆς συρματοπλεγμάτων. Ἐπίσης γνωρίζω ὅτι θὰ φθάσουν ἀπόψε εἰς τὰ τάγματα τὰ κάτωθι ὑλικὰ καὶ ἐνισχύσεις.

Ι Τάγμα: 20 μπάλλες συρματοπλέγματος καὶ δέκα σιδηροῖ πάσσαλοι.

ΙΙ Τάγμα: 10 μπάλλες σύρματος, 20 κιβώτια σύρματος, 7 πάσσαλοι σιδηροῖ. Ἡ Διοίκησις τοῦ ΙΙου Τάγματος ν' ἀποστείλη Ἀξιωματικὸν διὰ νὰ παραλάβη τὰ ἄνω ὑλικὰ καὶ τὰ συνοδεύση.

Ὁ Ἀντ) ρχης Δ) τὴς τοῦ Συν) τος
ΤΟΥ ΝΙΝΕΤΙ

δ') Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀπωλειῶν του

1) Ἀπὸ τὴν τελευταίαν βολὴν εἴχομεν τραυματίας καὶ νεκρούς, ἐξ ὧν εἷς Ἀξιωματικός.

ΜΕΡΛΙ

2) Τὸ Βὰλ Νατιζόνε μετὰ τὰς χθεσινὰς ἀπωλείας δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ 4η ὁμὰς τοῦ 16ου διελύθη.

Ν. Ρ. Π.

3) Βομβαρδισμὸς ἀπὸ ὕψ. 1624 κατὰ 36ον λόχον καὶ λόχον Διοικήσεως προξένησεν ἀπωλείας 2 νεκροὺς καὶ 22 τραυματίας.

ΚΑΡΝΕΡΟ

4) Λόγῳ τῶν μεγίστων ἀπωλειῶν ἃς εἶχον, ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσω τὸν 36ον λόχον. Μοῦ ἐδημιουργήθη κενὸν 700 σχεδὸν μέτρων.

Ταγματάρχης ΚΑΡΝΕΡΟ

5) Ἀπώλειαι μεγάλαι. Ἐξεδόθη Διαταγὴ διὰ 36ον λόχον ὅστις ἔρχεται.

ΝΤΑΣΤΑ

6) Διατηροῦμε ἀκόμη τὴν γραμμὴν ἀλλ' ἀπώλειαι μεγάλαι.

Α. Π.

7) Ἀπώλειαι κατὰ προσέγγισιν: Ἀξιωματικοὶ νεκροὶ 5, ἐξαφανισθέντες

2, τραυματίαι 1, Ὑπαξιωματικοὶ νεκροὶ 4, τραυματίαι 1, Στρατιῶται νεκροὶ 11, τραυματίαι 38, ἐξαφανισθέντες 60, ἐξ ὧν μέγα μέρος τραυματίαι πεσόντες.

8) Εἰς Ξαβέρο βαρεῖαι ἀπώλειαι.

ΕΤΖΙΟ

ε΄) Πληροφορίαι περὶ τῶν εἰσερχομένων ἐνισχύσεων

1) Πρὸς τὸ τάγμα Τολμέζο.

Ἀπὸ 12 τῆς σήμερον τάγμα Τολμέζο τίθεται ὑπὸ τὰς Διαταγάς μου. Νὰ τηρήσητε ἐπαφὴν δι᾽ ἀσυρμάτου 20 καὶ 50 ἑκάστης ὥρας καὶ ἐν ἀνάγκῃ συνεχῆ ἐπαφή.

Α. Ρ.

στ΄) Πληροφορίαι περὶ εἰσόδου καὶ ἐπὶ ἀποστελλομένων πρακτόρων

1) Γνωρίζω ὅτι δύο πληροφοριοδόται πολῖται πλησιάζουν αὐτὴν τὴν ὥραν 17ην εἰς τὰς γραμμάς μας διερχόμενοι κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης κοιλάδος, μεταξὺ ὑψ. 1510 καὶ Πλεσεβίτσα. Σύνθημα Μὶρ - Κονιάρε.

ΠΛΑΖΖΙ



ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΤΟ 1949

ΟΣΑ ΔΕΝ ΑΝΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

(Ἀφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐνδόξως πεσόντων κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν συμμοριτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἐνδόξως πεσὼν υἱοθετημένος υἱός μου μόνιμος ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ, Δημήτριος Ἀθαν. Κοσμᾶς

Ο

Α. Γ. Ε. Σ.

Ἀντιστράτηγος Γ. Ι. ΚΟΣΜΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παροῦσα συγγραφὴ σκοπεῖ:

— Νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ΓΕΣ: «Αἱ μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ τοῦ 1949» διὰ συνοπτικῆς ἐκθέσεως τῶν, πρὸ τῶν ἄνω μαχῶν, στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος 1949.

— Νὰ ἐξιστορήσῃ συνοπτικῶς τὴν πρὸ τοῦ 1949 δραστηριότητα τῶν κομμουνιστῶν διὰ νὰ καταδειχθῇ ἐναργέστερον εἰς ποῖον σημεῖον ἐξαθλιώσεως εὗρε τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀρχιστρατηγία τοῦ Παπάγου.

— Νὰ συγκρίνῃ τὴν στρατηγικὴν καὶ τακτικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν συμμοριτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν προηγουμένων ἐτῶν, διὰ νὰ ἐξαχθῶσι συμπεράσματα ἐπωφελῆ διὰ τοὺς Ἀξιωματικοὺς τοῦ μέλλοντος.

— Νὰ καταστήσῃ γνωστά, ὅσα, εἴτε λόγῳ τῆς φύσεώς των, εἴτε δι' οἱανδήποτε ἄλλην αἰτίαν, δὲν δύνανται ν' ἀναγραφῶσιν εἰς ἐπισήμους στρατιωτικὰς ἐκθέσεις, αἵτινες εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ περιλάβωσι μόνον ξηρὰ στρατιωτικὰ γεγονότα.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται συνδέονται καὶ μὲ γεγονότα πολιτικο - κοινωνικοῦ περιεχομένου, ἔκρινα ἐπωφελὲς νὰ περιλάβω εἰσαγωγικῶς ὡρισμένα Κεφάλαια ἐπὶ τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως, λίαν περιληπτικά, διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς πλήρους εἰκόνος τοῦ κομμουνιστικοῦ ζητήματος ἐν τῇ χώρᾳ μας.

Τὰ Κεφάλαια ταῦτα περιλαμβάνουσι:

— Τὴν δρᾶσιν τῶν κομμουνιστῶν πρὸ τῆς κατοχῆς ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν τῆς χώρας, κατὰ τὴν κατοχήν, καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Βάρκιζας.

— Πῶς ἐνηργήθη ἀπὸ Βάρκιζας μέχρι τρίτου γύρου:

(α) Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν συμμοριτῶν.

(β) Ὁ ἐφοδιασμός των.

(γ) Ποία ἡ δύναμις καὶ ἡ δραστηριότης των μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1949.

— Ποῖον ἦτο τὸ ἔργον τὸ ἀποδοθὲν ὑπὸ τῶν ξένων στρατιωτικῶν ἀποστολῶν.

— Τὴν ἐν γένει κατάστασιν, κατὰ τὰ ἔτη 1947 καὶ 1948 ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ὅτε ἐτύγχανον Γενικὸς Διοικητὴς τῆς περιοχῆς ταύτης.

— Τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου καὶ παρ᾽ ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Γ.Ε.Σ.

— Ποία ἦτο, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ κατάστασις τῶν συμμοριτῶν, ὡς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

— Ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ Ἔργου.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος, Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ.
κατὰ τὴν περίοδον τῆς καταστολῆς τοῦ συμμοριτισμοῦ



ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΡΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ

(ΜΕΧΡΙ ΑΡΧΩΝ 1949)

(α) Ἐπὶ δικτατορίας Μεταξᾶ

1. Ἐπὶ δικτατορίας ΜΕΤΑΞΑ ὁ κομμουνισμὸς ὑφίστατο ἐν Ἑλλάδι εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν.

Τὰ ληφθέντα μέτρα, τόσον διὰ τὴν δίωξιν τῶν σημαινόντων κομμουνιστῶν, τὴν διάλυσιν καὶ κατάργησιν τῶν μέσων προπαγάνδας καὶ ἐνεργείας των, ὅσον καὶ τὰ μέτρα τῆς θεραπείας, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν ἐργατικῶν ἀπαιτήσεων, εἶχον καταστήσει ἀκίνδυνον, ὄχι μόνον τὴν κομμουνιστικὴν δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐκδήλωσίν της. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν, ἐν μέρει τῶν ἀνωτέρω ἀναφέρω ὅτι, κατὰ τὰ ἔτη 1930—33, ἤμουν Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἐν Καβάλᾳ. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἐργατικῆς Πρωτομαγιᾶς ἐλαμβάνομεν δρακόντεια μέτρα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Κατ' ἔτος 1939, ὢν διοικητὴς τοῦ ἰδίου Σώματος Στρατοῦ (περίοδος Μεταξᾶ), ἐπεσκέφθην τοὺς ἑορτάζοντας, τὴν ἄνω ἡμέραν εἰς τὸ κέντρον των, ἐργάτας, ἄνευ λήψεως μέτρων ἀσφαλείας καὶ ἐγενόμην δεκτὸς παρ' αὐτῶν ἐνθουσιωδῶς.

(β) Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον

2. Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, οἱ Ἕλληνες κομμουνισταί, καθοδηγημένοι ἢ μή, ἐπολέμησαν μᾶλλον, ὡς καλοὶ στρατιῶται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεταξᾶ ἔφθασε μέχρις ἐμοῦ ἡ διάδοσις ὅτι ἔνιοι τούτων ἔλεγον καὶ διέδιδον ὅτι, «ἀπωθηθέντων τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ὁ πόλεμος πλέον δὲν εἶναι ἀμυντικός, ὅπως πρίν, ἀλλὰ κατακτητικός».

Διέταξα ἀνάκρισιν, ἐξ ἧς κατεδείχθη ὅτι ἡ διάδοσις αὕτη δὲν ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν κάτω, ἀλλὰ ἦτο ἐντολὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, δοθεῖσα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, μέσῳ ὁμοφρόνων στελεχῶν. Δεδομένου ὅτι ὁ πόλεμος δὲν τερματίζεται ἐπιτυχῶς διὰ τῆς εἰσόδου ἁπλῶς τοῦ Στρατοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς του, πᾶς τις ἐννοεῖ πόσον θὰ ἐπέδρα, ἐπὶ τῆς μαχητικῆς ὁρμῆς τοῦ στρατοῦ μας, ἡ ἐπικράτησις τῆς ἰδέας αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο, βάσει τῆς ἀνακρίσεως, παρέπεμψα εἰς τὸ Στρατοδικεῖον ἐνίους τῶν διαδοσιῶν καὶ οὕτω τὸ πᾶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πειθαρχίαν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εἷς Ταγματάρχης ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μου περιφερείας Μεσσηνίας, ὅστις ἐξειλίχθη κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν εἰς ἀρχηγὸν κομμουνιστῶν, φονευθεὶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξοντώσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ ἐν Πελοποννήσῳ.

(γ) Κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν

3. Κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν, οἱ Γερμανοὶ συνέλαβον πολλοὺς κομμουνιστάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἀρχηγόν των Ζαχαριάδην, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέστειλαν εἰς στρατόπεδον ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ μὴ συλληφθέντες ἐκ τῶν χαρακτηρισμένων, ὡς ζωηρῶν τοιούτων, κατέφυγον εἰς τὴν ὀρεινὴν ὕπαιθρον, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν σύλληψιν. Οἱ εἰς τὴν ὕπαιθρον καταφυγόντες εἰς οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν δραστικὴν προέβησαν μέχρι τέλους περίπου τοῦ 1942. Κατ' ἀρχάς, ἴσως, διότι ἡ Μόσχα ἦτο εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν (ἔτος 1930, μέχρι Ἰουνίου 1941), ὀλίγον δὲ βραδύτερον (ἀπὸ ἐνάρξεως Γερμανο - ρωσικοῦ πολέμου μέχρι τέλους 1942), ἴσως, διότι ἡ Μόσχα ἐμπλεγμένη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς τέως φίλους της Γερμανούς, πόλεμον ὅστις δὲν εἶχε δείξει μέχρι τέλους 1942 ὑπὲρ τίνος θὰ καταλήξῃ, ἠδυνάτει νὰ στείλῃ μέσα μάχης καὶ προπαγάνδας εἰς τοὺς ἐν Βαλκανίοις κομμουνιστὰς καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ Βαλκάνια, κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (ἐξαιρέσει τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοί των ἢ προσεποιοῦντο τὸν σύμμαχον), ἀπετέλουν εὐρυτάτην ζώνην, ἣν δὲν ἦτο εὔκολον νὰ διασχίσῃ τις ἀπαρατηρήτως. Ἐπίσης ἡ Μόσχα, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ συμμάχους της Ἄγγλους ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ τὴν ἀποστολὴν ὑλικοῦ πολέμου διὰ τοὺς κομμουνιστὰς Ἕλληνας καὶ Σέρβους, διότι τότε, (τὸ 1941 — 42), ἡ Ἀγγλία, εὑρισκομένη ἐν τῇ ἀνασυγκροτήσει τοῦ στρατοῦ της καὶ τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας της, δὲν διέθετε τοιοῦτον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ 1943, ἢ καὶ ἐνωρίτερον, πάντως δὲ μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Γερμανῶν εἰς Στάλινγκραντ, ὁ κομμουνισμός, εἰς τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Γερμανοϊταλῶν Βαλκάνια, ἤρχισε νὰ ὀργανοῦται πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, διὰ τῆς συγκροτήσεως τμημάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καλῆς ἀνταρτικῆς ἀξίας, μὲ σκοπὸν καὶ ἐπιδίωξιν τὴν ἀπασχόλησιν δῆθεν περισσοτέρων δυνάμεων γερμανικῶν, ἐκτὸς τῶν κυρίων θεάτρων πολέμου, πραγματικῶς ὅμως διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἐπικράτησιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Βαλκανίοις.

Ὁ ἐφοδιασμὸς δι' ὑλικῶν πολέμου καὶ χρημάτων (λιρῶν), τῶν οὕτως ὀργανουμένων ἐν Ἑλλάδι καὶ Σερβίᾳ κομμουνιστῶν, ἐγένετο, δυστυχῶς, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῆς Ρωσίας ν' ἀποστέλλῃ ἀκινδύνως τοιαῦτα μέσα καὶ ἴσως, τῇ μυστικῇ ἀπαιτήσει της, ὑπὸ Δυτικῆς συμμάχου δυνάμεως, ἐνδιδούσης εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Μόσχας, εἴτε ἀπὸ φόβον, μήπως αὕτη συμβιβασθῇ πρὸς τοὺς Γερμανούς, εἴτε διὰ νὰ κερδίσῃ χρόνον, τόσον πολύτιμον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν προπαρασκευῶν της. Οὕτω βλέπομεν, ἐν Σερβίᾳ, νὰ παραμελῆται, ἐκ μέρους τῶν Ἄγγλων, ὁ Ἐθνικόφρων Μιχαήλοβιτς καὶ νὰ προτιμᾶται ὁ κομμουνιστὴς Τίτο, καὶ ἐν Ἑλλάδι, νὰ προτιμῶνται οἱ κομμουνισταὶ καὶ οἱ λεγόμενοι Δημοκρατικοί, (ἀντιβασιλικοὶ μᾶλλον) Ἀξιωματικοί, παραμεριζομένων τελείως τῶν διεξαγόντων νικηφόρως τὸν πόλεμον, ἐν Ἀλβανίᾳ, Ἐθνικοφρόνων Ἀξιωματικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Αὕτη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς κάτωθι χρονικὰς περιόδους κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

(α) Ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὸ Στάλινγκραντ.

4. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Μόσχα, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ προδώσῃ τὰς μελλοντικὰς περὶ κομμουνιστικῆς ἐξαπλώσεως προθέσεις της, ἢ μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ ἄλλως, λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεώς της εἰς τὴν συγκράτησιν καὶ ἀπόκρουσιν τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς ἐν Ρωσίᾳ, δὲν ἐζήτησε προνομίας, ἢ ἄλλην ὑλικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τῶν κομμουνιστῶν ἐν Βαλκανίοις, ἀπὸ τοὺς Δυτικοὺς καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν.

(β) Ἀπὸ τῆς συμπτύξεως τῶν Γερμανῶν ἐκ Στάλινγκραντ, μέχρι τῆς συναντήσεως τῶν Προέδρων Στάλιν—Ροῦζβελτ—Τσῶρτσιλ, ἐν Γιάλτᾳ

5. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ Μόσχα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀπορροφήσεως Γερμανικῶν δυνάμεων ἔξω τοῦ κυρίου θεάτρου ἐπιχειρήσεων (τοῦ Ἀνατολικοῦ), ἐζήτησε παρὰ τῶν Δυτικῶν (κυρίως τῶν Ἄγγλων), νὰ ἐνισχυθῶσιν οἱ

κομμουνισταὶ εἰς ὅλας τὰς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατεχομένας χώρας δι' ὑλικῶν πολέμου καὶ ἄλλων μέσων, πρὸς δημιουργίαν δῆθεν καταστροφῶν καὶ ἀπασχολήσεως Γερμανικῶν δυνάμεων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ρωσικῆς πρὸς δυσμὰς προχωρήσεως. Τοῦτο ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες, φοβούμενοι πάντοτε μίαν συνεννόησιν τῶν Ρώσων μὲ τοὺς Γερμανούς, δὲν ἤθελον νὰ δώσουν εἰς τοὺς Ρώσους διὰ τῆς ἀρνήσεώς των ὑλικὴν ἀφορμὴν τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς τοιαύτης συνεννοήσεως, ἥτις θὰ καθίστα ἀδυνάτους τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἰταλίᾳ μεταγενεστέρας ἐπιχειρήσεις τῶν συμμάχων (ἔτη 1943 — 1944). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ πονηρὸς Στάλιν ἄφησε σκοπίμως νὰ διαχυθῇ ἡ τοιαύτη διάδοσις πρὸς ὑποδούλωσιν εἰς τὰς θελήσεις του τῶν Δυτικῶν συμμάχων του.

Κατὰ τὴν ὁμηρείαν μας ἐν Γερμανίᾳ, τὰ ἔτη 1943—1944, εἰς συζητήσεις μας μετὰ κρατουμένων ἀξιωματικῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων καὶ Γερμανῶν τοιούτων, δὲν ἀπέκλειον οὗτοι μίαν τοιαύτην τοῦ Χίτλερ στροφήν, καίτοι ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν κομμουνιστικὸν κίνδυνον ἐχρησιμοποίει μέχρι τελευταίας στιγμῆς ὡς φόβητρον, διὰ τὴν διέγερσιν καὶ συγκράτησιν τοῦ καταπίπτοντος φρονήματος τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἐπιδίωξις, καὶ τέλος ἡ ἐπίτευξις ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν ὅπως, πρὸς παρεμπόδισιν μιᾶς τοιαύτης ἀπροσδοκήτου συμφιλιώσεως τῶν Ρώσων μὲ τοὺς Γερμανούς, ὑποχρεώσωσι τοὺς Ρώσους εἰς τὴν ὑπογραφὴν εἰδικοῦ συμφώνου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνελάμβανον, ἀπὸ κοινοῦ, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴν ὑπογράψωσιν Εἰρήνην, παρὰ κοινῇ ἀποφάσει ὅλων τῶν συμμάχων καὶ μετά, ἢ ἄνευ ὅρων, παράδοσιν καὶ κατάθεσιν τῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς Γερμανίας.

Ἀπόρροια τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἦτο νὰ δημιουργηθῶσι, τῇ ὑλικῇ ὑποστηρίξει τῶν Ἄγγλων, ὁ Τίτο ἐν Σερβίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι διάφοροι κομμουνισταὶ Ἀρχηγοί, οἵτινες ἤρχισαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, νὰ ἐνεργῶσι τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐνόπλου κομμουνισμοῦ εἰς τὴν ὕπαιθρον καὶ τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν εἰς τὰς πόλεις. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν κομμουνιστῶν ἔλαβε χώραν καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τὰς χώρας ταύτας ὁ πόλεμος ἐτελείωσε διὰ τῆς παρουσίας συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους των, ἅτινα δὲν ἐπέτρεψαν βιαίας κομμουνιστικὰς ἐκδηλώσεις, πρὸς ἐπιβολὴν τῶν κομμουνιστικῶν ἀρχῶν.

(γ) Ἀπὸ Γιάλτας μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου

6. Κατὰ τὴν συνάντησιν τῆς Γιάλτας, ὁ Στάλιν, στηριζόμενος εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἀδυναμίαν τῶν Δυτικῶν συμμάχων νὰ κερδίσωσι μόνοι των τὸν πόλεμον, φαίνεται ὅτι ἐζήτησε παρὰ τῶν συμμάχων:

— Ἡ καταλαμβανομένη Κεντρικὴ Εὐρώπη, καὶ ἐκ τῶν Βαλκανίων ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χῶραι ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὴν Ρωσικὴν ἐπιρροήν.

— Διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἴσως τῇ Ἀγγλικῇ ἀπαιτήσει, ἐδέχθη νὰ μείνῃ ὑφ' ὃ διετέλει καθεστώς, μέχρις ἀποφάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ περὶ τοῦ ὁριστικοῦ καθεστῶτος του, διὰ δημοψηφίσματος.

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξηγεῖται, διατί αἱ ἀπολυτρούμεναι ἐκ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς χῶραι τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Βαλκανίων, (πλὴν τῆς Ἑλλάδος), μετέπιπτον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐνόπλου ἀντιστάσεως, εἰς τὸν κομμουνισμὸν ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ρωσικὴν ἐπίβλεψιν, διὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα συνεφωνήθη ν' ἀποφανθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς περὶ τοῦ, ἐν τῷ μέλλοντι, καθεστῶτος του.

Οἱ κομμουνισταὶ τῆς Ἑλλάδος, προβλέποντες ὅτι τὰ ἀποτελέσματα ἑνὸς δημοψηφίσματος, ἄνευ τρομοκρατίας, δὲν θὰ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς εὐνοϊκὴν λύσιν, ἐπεζήτησαν τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς πολιτικῆς των βιαίως, διὰ τῶν δημιουργημένων, διαφόρου μορφῆς, ὀργανώσεων, ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΕΛΑΣ καὶ λοιπῶν ἄλλων πολυωνύμων τοιούτων.

(δ) Ὁ Κομμουνισμὸς εἰς Μέσην Ἀνατολὴν

7. Οἱ κομμουνισταί, ἐπὶ πλέον, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν δημοκρατικὴν ἀφέλειαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων, ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατικῆς ἰδέας, ἐπεζήτησαν νὰ φέρωσιν εἰς τὰς κομμουνιστικὰς ἀντιλήψεις των τὸν ἐκεῖ ἀνασυγκροτούμενον Ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ, μεταξὺ τῶν λεγομένων Δημοκρατικῶν Κυβερνήσεων καὶ τῶν κομμουνιστῶν, ἐπαίχθη ἕνα παιχνίδι πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Οἱ κομμουνισταί, ὧν τὸ πλεῖστον προήρχετο ἐκ τῶν παλαιῶν ὀπαδῶν τοῦ Φιλελευθέρου Κόμματος, συγχέοντες ἀπὸ σκοποῦ τὸν Δημοκρατισμὸν πρὸς τὸν κομμουνισμόν, ἐπεζήτουν ὕπουλα ὅλους τοὺς μὴ βασιλόφρονας νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις των, λέγοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων καθεστώτων ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἀλλὰ ὅλως τυπικὴ τοιαύτη.

Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐκ Δημοκρατικῶν Ἑλληνικαὶ ἐν Αἰγύπτῳ Κυβερνήσεις καὶ οἱ ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἡγήτορες, λόγῳ παλαιᾶς γνωριμίας των πρὸς τὰ πλεῖστα τῶν στρατιωτικῶν στελεχῶν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ, ἐνόμισαν ὅτι, χρησιμοποιοῦντες τούτους, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς πάρουν μὲ τὸ μέρος των, διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐν καιρῷ τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Βασιλείας. Ἀλλά, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τοιαύτης προσπαθείας, κατενοοῦντο ἑκατέρωθεν αἱ μυστικαὶ ἐπιδιώξεις των καὶ πλειστάκις συνέβη ν' ἀποσπῶνται ἀλλήλων καὶ ἐνίοτε μάλιστα αἱματηρῶς.



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

(ε) Ἀντίδρασις κατὰ Κομμουνισμοῦ ἐν τῇ κατεχομένῃ Ἑλλάδι

8. Ἐν τῇ κατεχομένῃ Ἑλλάδι, εὐθὺς ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν κατακτητῶν Γερμανοϊταλῶν, ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατ' αὐτῶν ποικολοτρόπως.

Ἀλλ', ὡς τυγχάνει γνωστόν, εὐρείας ἐκτάσεως ἐπαναστατικαὶ ὀργανώσεις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τελεσφορήσωσι, διότι ἐγένοντο ἀντιληπταὶ καὶ ἐξουδετεροῦντο ὑπὸ τῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1943, οἱ Ἀντιστράτηγοι τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, (πλὴν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δράκου καὶ ὅσων εἶχον ἀναμιχθῆ εἰς τὴν Κυβέρνησιν Τσολάκογλου), τῇ προσκλήσει τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, συνήλθομεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ ἱδρύσαμε τὴν ὀργάνωσιν τῆς «Στρατιωτικῆς Ἱεραρχίας» καὶ ὑπεγράψαμε τὸ κάτωθι πρακτικόν, συντεταγμένον ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Παπάγου καὶ ὅπερ, ἐν πρωτοτύπῳ, εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖον μου:

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 20ῆς ΜΑΪΟΥ 1943*

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν:

— Ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐκπροσωπουμένη ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς νομίμου Κυβερνήσεως, συνεχίζει τὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἡνωμένων Συμμάχων Ἐθνῶν.

— Ὅτι μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ὡς κυριάρχου Κράτους δὲν ἀποκλείονται οἱ κίνδυνοι διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, καὶ φρονοῦντες:

---

* Ἀντὶ τῆς φράσεως «Πρακτικὸν Συνεδριάσεως», ἀρχικῶς ἀνεγράφετο ἡ λέξις «Πρωτόκολλον...». Τῇ προτάσει μου, διεγράφη καὶ ἐτέθη «Πρακτικόν», ἵνα ἀποφύγωμεν ἐνδεχομένην παρεξήγησιν μὲ τὴν χρησιμοποιουμένην εἰς τὸ παρελθόν, κατὰ διάφορα κινήματα, λέξιν «Πρωτόκολλον».

— Ὅτι ἡ διατήρησις τῆς ἑνότητος καὶ συμπνοίας μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραμενόντων Ἀξιωματικῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν Πατρίδα, δύναται ἐπωφελῶς νὰ συμβάλῃ τόσον εἰς τὴν παντοιοτρόπως ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὅσον καὶ εἰς τὴν ματαίωσιν οἱασδήποτε ἀποπείρας διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος.

Δηλοῦμεν

καὶ ἀναλαμβάνομεν τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἑκάστοτε ἀρχαιοτέρου ἡμῶν, ἐν τῷ πνεύματι τῆς πλέον εἰλικρινοῦς συνεργασίας καὶ ἐκτὸς πάσης ἀτομικῆς σκέψεως:

(1ον). Ἐνισχύσωμεν τὸν συνεχιζόμενον Ἐθνικὸν ἀγῶνα.

(2ον). Καταβάλωμεν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἑνότητος καὶ συμπνοίας μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραμενόντων Ἀξιωματικῶν.

(3ον). Ἀντιταχθῶμεν κατὰ πάσης ἀποπείρας διασαλεύσεως τῆς τάξεως, ἢ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, συνεργαζόμενοι καὶ μὲ τὰς πολιτικὰς ἐκείνας ὀργανώσεις, τὰς ἐμφορουμένας ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

(4ον). Πειθαρχήσωμεν ἀπολύτως εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν νόμιμον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

(5ον). Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ χώρᾳ νομίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνωτέρω πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι*.

Ὑπεγράφη τὴν 20ὴν Μαΐου 1943.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΣ	Ἀντιστράτηγος
ΙΩΑΝ. ΠΙΤΣΙΚΑΣ	»
ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	»
ΚΩΝ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	»
ΠΑΝΑΓ. ΔΕΔΕΣ	»
ΓΕΩΡΓ. ΚΟΣΜΑΣ	»

Πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου, μοὶ ἀνετέθη, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀρχηγία τοῦ ἐπιτελείου τῆς ὀργανώσεως.

Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου κατώρθωσα νὰ λάβω ἐπαφὴν μὲ ἑκατοντάδα στελεχῶν καὶ ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν καὶ ἐπέτυχα:

— Νὰ διαιρεθῇ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς εἰς τομεῖς καὶ εἰς ἕ-

* Ἡ τελευταία παράγραφος 5: «Ἀπὸ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ χώρᾳ νομίμου Κυβερνήσεως αἱ ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ ἄνω πρακτικοῦ παύουσι ἰσχύουσαι», ἐτέθη, τῇ προτάσει μου καὶ ἀποκλειστικῶς, ἵνα μὴ ἡ ὀργάνωσίς μας παρεξηγηθῇ, ὅτι θὰ ἐπεζήτει τὴν διατήρησίν της καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν νομίμων ἀρχῶν ἐν τῇ χώρᾳ.

καστον τομέα νὰ ὀργανωθῶσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῷ Ἀξιωματικοί. Πέντε χιλιάδες ἀξιωματικοὶ ἐνεγράφησαν καὶ ἕκαστος τούτων ὑπεχρεώθη ν' ἀνεύρῃ μεταξὺ γνωστῶν καὶ συγγενῶν ἀνὰ 3—4 ἄτομα, κατάλληλα καὶ ἐπιθυμοῦντα ν' ἀποτελέσωσι τὸν ἔνοπλον στρατὸν τῆς ὀργανώσεως ἐν Ἀθήναις. Κατὰ συνέπειαν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, μία δύναμις 15—20 χιλιάδων ἦτο ἕτοιμος νὰ δράσῃ, συμφώνως σχεδίῳ ἐντὸς τῆς πόλεως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἀστυνομικῶν Τμημάτων τῆς συνοικίας των, ἐνημερωθέντων σχετικῶς.

— Ἡ Χωροφυλακὴ ἐπίσης εἶχεν ἐνημερωθῆ.

— Σύνδεσμοι δὲ Χωροφυλακῆς καὶ Ἀστυνομίας Πόλεων ὑπῆρχον παρ' ἐμοὶ διαρκῶς.

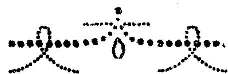
— Αἱ στρατιωτικῶς ὠργανωμέναι ὀργανώσεις μετὰ τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας καὶ τῶν ἐλευθέρων τμημάτων τῆς Χωροφυλακῆς θ' ἀπετέλουν τὴν ἔφεδρον δύναμιν διὰ τὴν ἐπέμβασιν ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

— Οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ὠργανώθησαν εἰς Γενικὸν Ἐπιτελεῖον καὶ ἔλαβον ἐντολὰς ἀναγνωρίσεως, συντάξεως σχεδίων, ἀπαγορεύσεως κομμουνιστικῶν συμμοριῶν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν κ.λ.π.

— Ὅλαι αἱ Ἐθνικαὶ ὀργανώσεις, αἵτινες δὲν ἐπεδίωκον καθεστωτικάς, ἢ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις, ὑπετάγησαν εἰς τὴν ἡμετέραν. Εὐνοϊκῶς ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν τοιαύτην τοῦ Συνταγματάρχου Γρίβα, τὴν ὁποίαν διετήρησα ὡς εἶχε, καὶ τὴν συνεσωμάτωσα εἰς τὰ ἐφεδρικὰ τμήματα.

— Εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἐπαφὴ πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πολιτικούς. Μία τοιαύτη ἔλαβε χώραν μεταξὺ τοῦ ἀειμνήστου Καφαντάρη καὶ ἐμοῦ καὶ ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ χώραν δευτέρα τοιαύτη μεταξὺ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ ἰδίου προσώπου. Αὕτη δὲν συνετελέσθη, διότι, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

— Δυστυχῶς ὅμως διὰ τὸν τόπον, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1943 συνελήφθημεν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἅπαντες οἱ συνιστῶντες τὴν Ἱεραρχίαν Ἀντιστράτηγοι, (πλὴν τοῦ Ἀντιστρατήγου Δ. Παπαδοπούλου), καὶ ἤχθημεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἀπηλευθερώθημεν τὸν Μάϊον τοῦ 1945, μὴ δυνηθέντες νὰ φανῶμεν χρήσιμοι εἰς τὴν Πατρίδα διὰ τῆς, ὡς ἄνω, ὀργανώσεως, ἥτις σχεδὸν διελύθη, ἐλλείψει ἱκανοῦ καθοδηγητοῦ, μετὰ τὴν σύλληψίν μας.



Ο ΒΙΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΓΡΑΦΕΙ:

Ἔχω πῆ κι' ἀλλοῦ τὴν γνώμη μου γιὰ τὴν ὀλιγωρία ποὺ ἔδειξε ἡ δεξιὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς. Θὰ τὴν πῶ κι' ἐδῶ, μὲ τὸ ἴδιο θάρρος. Θὰ πῶ λοιπὸν ξανά, πὼς ἡ δεξιὰ ξύπνησε ἀργά. Καὶ ξύπνησε, ὄχι γιὰ νὰ σώση τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τὰ συμφέροντα τῆς ὀλιγαρχίας. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ πρακτικὸ ποὺ ὑπέγραψαν οἱ Ἀντιστράτηγοι, καὶ ποὺ εἶναι γραμμένα μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Παπάγου. Ἂν λοιπὸν οἱ διάφοροι ἀξιωματικοὶ πιάναν ἔγκαιρα τὰ βουνά, τὸ ἀντάρτικο κίνημα θὰ βρισκόταν σὲ ὑπεύθυνα χέρια. Ἂν αἴφνης ὁ Δράκος ἔπιανε τὸ Σούλι, ὁ Πιτσίκας τὴ Ρούμελη, ὁ Κοσμᾶς τὴ Μάνη καὶ τὴν Ἀρκαδία, ὁ Μπακόπουλος κι' ὁ Παπαδόπουλος τὴν Μακεδονία, ὁ Μουτούσης τὴν Ἀχαΐα, δηλαδὴ ὁ καθένας βρισκόταν στὸ πόστο καὶ στὴ θέσι του, τὰ πάντα θὰ εἶχαν μπῆ κάτω ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ἔντονης καὶ ὑπεύθυνης πολεμικῆς πορείας. Ἤ, ἂν τὸν Ζέρβα, τὸν εἶχαν μιμηθῆ 5—6 συνταγματάρχες, πάλι θὰ εἴχαμε τὸ ἴδιο εὐχάριστο ἀποτέλεσμα. Οἱ ἡγέτες ὅμως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν κατάλαβαν ὅτι, μὲ τὴν συνθηκολόγησι τοῦ Τσολάκογλου στὸ Βοτονόσι, ὁ πόλεμος δὲν σταμάταγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἁπλούστατα, ἄλλαζε μορφή...

Ἐλάχισται εὐτυχῶς ἀξιωματικοὶ τὸ κατάλαβαν, ἀλλὰ κι' αὐτοί, δὲν εἶχαν τὸ κῦρος τῶν πιὸ πάνω ἀναφερομένων.

Στὴν ὀρεινὴ Τριφυλία αἴφνης, καὶ στὴν Ὀλυμπία, βγῆκαν στὸ βουνό, ὁ νῦν Ἀντιστράτηγος Γιῶργος Καραχάλιος, ὁ Γιῶργος Θεοχαρόπουλος, λοχαγὸς τότε καὶ δασκαλοπαίδι ἀπὸ τὴν Παύλιτσα (Φιγαλεία), ὁ Ι. Ντάβος, κι' ὁ δαιμόνιος Παπαχρόνης, Καραχάλιος κι' αὐτός, ἀπὸ τὰ Πλατάνια. Γενικὸς ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Γ. Καραχάλιος ποὺ ἔστησε τὸ στρατηγεῖο του στὴν κορφὴ τοῦ Ἐλαΐου ὄρους τῶν ἀρχαίων, στὰ νότια τῆς παλιᾶς Φιγαλείας — τὸ σημερινὸ Βουνί, ὅπου καὶ ὁ ναΐσκος τῆς Ἁγίας Ἑλένης.

Οἱ πρωτοστατήσαντες ἀξιωματικοὶ διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ὁμάδων Ε.Σ. ἦταν οἱ ἑξῆς μὲ τοὺς τότε βαθμούς τους: 1) Ἀνθυπολοχαγὸς Πυροβολικοῦ Δημ. Παπαδόπουλος, 2) Ἀνθυπίλαρχος Μαυροειδῆς Σπυρ., 3) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Θεοχαρόπουλος Θεοχ. φονευθείς, 4) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Καφίρης Κων., 5) Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ Ντάβος Ἰωάννης, 6) Ἀνθυπίλαρχος Κριτσέλης Ἀναστ. φονευθείς, 7) Ἀνθυπολοχαγὸς Καραμπεσύνης Βασίλης, 8) Ἀνθυπομοίραρχος Βασιλόπουλος Γεώργιος. Τὴν διοικοῦσα ἐπιτροπὴ ἀποτελοῦσαν ὅλοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γιώργη Καραχάλιο.

Οἱ πιὸ πάνω ἀξιωματικοὶ ἦταν Διοικητὲς ὁμάδων μὲ περιοχὲς δράσεως: Οἱ ὁμάδες Θεοχαροπούλου, Κριτσέλη καὶ Καφίρη εἶχαν τὴν ὀρεινὴ καὶ πεδινὴ Ὀλυμπία. Οἱ ὁμάδες Καραμπεσύνη, Βασιλοπούλου, Ντάβου καὶ Παπαδοπούλου εἶχαν τὶς περιοχὲς τῆς ὀρεινῆς καὶ τῆς πεδινῆς Τριφυλίας. Ἡ ὁμάδα Μαυροειδῆ ἔδρασε στὶς περιοχὲς Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας καὶ στὸν Ταΰγετο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ πάνω ἀξιωματικούς, πάρα πολλοὶ ἄλλοι ἐνετάχθησαν καὶ ἐξυπηρέτησαν τὶς ὁμάδες, εἴτε σὰν σύνδεσμοι στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά, εἴτε σὰν ἁπλοὶ

μαχητές. Όπως αίφνης: Ὁ Κόλλιας Κων., ὁ Μαυροειδῆς, ὁ Νίκος Πανουσάκης, ὁ Δογάνης, ὁ Παπασταματίου Ἀνθυπασπιστὴς καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί, ποὺ τώρα δὲν ἔχω δυστυχῶς πρόχειρα τὰ ὀνόματά τους.

Ἀπέναντί τους ὅμως, στὴν Αὐλώνα, παλιὸ Καραμούσταφα, εἶχεν ἤδη σχηματισθῆ ἡ μικρή, ὅπως ὀνομαζότανε τότε, Μόσχα. Εἶχε σχηματισθῆ καὶ εἶχε δείξει τὴ δυναμικὴ παρουσία της. Ἀπόδειξις ὅτι μπόρεσε στὸ τέλος νὰ ἐπιβληθῆ, παρ' ὅλες τὶς πολεμικὲς προσπάθειες ποὺ ἔκαναν οἱ πάρα πάνω ἀξιωματικοί. Οἱ μάχες ὅμως ποὺ 'γιναν στὶς 6 Αὐγούστου στὴ Νιβίτσα, στὴ Φτελιὰ καὶ στὴ Γάρδιτσα, γίνηκαν μὲ ἔντεχνη παγίδευσι, ποὺ στάθηκαν γιὰ τὸ ἐκεῖ κίνημα μοιραῖες καὶ θυμίζουν σὲ μικρογραφία Δραγατσάνι. Γιατὶ κι' αὐτὲς ἔγιναν κατὰ τὴν ἀπουσία τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Γ. Καραχάλιου, ποὺ εἶχε κατέβει στὴν Κυπαρισσία γιὰ νὰ κάνη διαπραγματεύσεις μὲ τὸν ἐκεῖ φρούραρχο Ἰταλό, ποὺ μὲ τὸ τάγμα του, ἤθελε νὰ προσχωρήση στοὺς Ἄγγλους καὶ στοὺς ἐθνικόφρονες ἀντάρτες. Ὁ Ἰταλὸς φρούραρχος εἶχε ἐμπιστευθῆ τὴν ἐπιθυμία του αὐτὴ στὴν Ἀφρούλα Ρουσοπούλου, γυναῖκα τοῦ ἐκεῖ διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Ἡ Ρουσοπούλου μὲ τὴ σειρά της τὸ εἶπε στὸν ἐκεῖ ὑπάλληλο τῆς ΑΤΕ Ἀντώνη Γεώργα καὶ τὸν ἐξουσιοδότησε νὰ εἰδοποιήση τὸν ἀρχηγὸ Γ. Καραχάλιο. Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἐθνικὸ ζήτημα πήγαινε νὰ τακτοποιήση ὁ Καραχάλιος. Ἔτσι γίνηκε τὸ μοιραῖο λάθος καὶ ἐπῆλθε ἡ καταστροφή. Οἱ νεκροὶ αὐτῶν τῶν μαχῶν εἶναι οἱ ἑξῆς:

ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΡΔΙΤΣΑΣ 6)8)1943

Μόνιμοι ἀνθυπολοχαγοί: Δογάνης Γιαννάκος, Μιχαλακόπουλος Διαμάντης, Γιαννακόπουλος, Χρήστου. Ἀνθυπασπιστής: Παπαδόπουλος.

Ἀντάρτες: Ἀρνόκουρος Χρῖστος, Μαντζούνης Λεων., Πέτροβας Ἄγγ., Παπαδόπουλος ἢ Τσάκας Κων., Παναγιωτόπουλος Κ. Παν., Λιακόπουλος Γ. Σωτ. καὶ Κώστας Τσέλιος.

Οἱ τραυματίες πέρασαν τοὺς 25.

ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΜΑΧΗΣ ΝΙΒΙΤΣΑΣ 6)8)1943

Λοχαγός: Θεοχαρόπουλος Γεώργιος. Ἐνωμοτάρχης: Παπαδάμης Ἀλέκος, ἀπὸ τὸ Κακόβατο, ἀδερφὸς τοῦ ταγματάρχη Δημήτρη Παπαδάμη.

Οἱ Καραχαλιαῖοι, ὅμως, φτέρωσαν τὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ποίησι, τραγούδησε μὲ συγκίνησι τὸν ἀγῶνα τους, ποὺ θύμιζε 21. Δυὸ ὅμως ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἡγέτες, δὲν ἐπέζησαν. Τὸν Θεοχαρόπουλον, αἰχμάλωτο ὄντα, τὸν σκότωσαν οἱ κομμουνιστὲς στὸ Βάτο τῶν Πλατανίων, τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Αὐγούστου, ἀντάμα μὲ τὸν Ἀλέκο Παπαδάμη, ἀπὸ τὸν Κακόβατο, καθὼς θέλησαν νὰ δροσίσουν τὰ χείλη τους στὴν ἐκεῖ βρύση. Ὁ Παπαχρόνης εἶχε δραματικώτερο τέλος. Γιατὶ δὲν εἶχε τὴν εὔνοια νὰ τὸν φᾶνε τουλάχιστον οἱ ἀντίπαλοι, ποὺ τοὺς πολέμαγε καὶ τὸν πολέμαγαν, ἀλλὰ ὄργανα κακά, δουλωμένα στοὺς κατακτητές. Κι' ὁ Παπαχρόνης μισοῦσε καὶ τοὺς κατακτητὲς καὶ τὰ ὄργανά τους. Ποιός ὅμως ἤτανε αὐτὸς ὁ Παπαχρόνης, ποὺ φλόγωσε τὸν Μωριά, κι' ἀνέμιζε τὸ ράσο του κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς, σὰν λάβαρο;

Εἶχε γεννηθῆ στὰ Πλατάνια, κατὰ τὸ 1896, κι' εἶχε γίνει ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ του. Ἤτανε ψηλός, ὀστεώδης καὶ ροῦσσος, δηλαδὴ ξανθός. Ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς κατοχῆς φούντωσε μέσα του ὁ πατριωτισμός. Γι' αὐτὸ καὶ κάτου ἀπὸ τὰ ράσα του κρέμασε τὸ αὐτόματο. Μοῦ εἴπανε στὸν Κακόβατο, κι' αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπε ὁ γέρο Λεωνίδας, ὁ Ἀνδριόπουλος, πὼς ὅταν πήγαινε ἐκεῖ καὶ ἱερουργοῦσε, τὸ ἀπόθετε πάνου στὴν Ἁγία Τράπεζα, ἕτοιμος πάντα νὰ τὸ πιάση στὰ χέρια του σὲ πᾶσαν ὥρα. Ἤτανε ἕνα ψυχωμένο παλληκάρι, κι' ἕνας ἀληθινὸς λεβεντόπαπας, ποὺ τόσο χειροπιαστὰ θύμισε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ 21. Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ κομμουνιστὲς τὸν σεβάστηκαν. Καὶ νά γιατί:

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 43 τραυματίστηκε στὴ Νέδα ἀπὸ χειροβομβίδα ἕνας ἀντάρτης ἀπὸ τὸ Μπούγα τῆς Τριφυλίας, ὁ Θανάσης Κούτρης. Ἔτσι, βαρειὰ τραυματισμένο, τὸν ἀνέβασαν στὰ Πλατάνια. Καὶ κεῖ τότε ὁ Παπαχρόνης, τὸ θεριὸ τοῦ ἀντάρτικου ἀγώνα, ἔδειξε τὸ βαθύτερο ψυχικό του κόσμο. Βρῆκε καὶ γάζες καὶ βαμβάκια καὶ ἰώδιο, κι' ἀκόμα, μὲ δυὸ καινούργια φουρφουριστὰ σεντόνια ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σεντούκι της ἡ παπαδιά, τύλιξε μὲ στοργὴ κι' ἀγάπη τὸ τραυματισμένο παλληκάρι. Ἔτσι, χάρις στὶς φροντίδες τοῦ Παπαχρόνη καὶ τῆς παπαδιᾶς του, σώθηκε ὁ Κούτρης.

Ἡ χειρονομία του αὐτή, καὶ διαδόθηκε καὶ σχολιάστηκε, καὶ πρὸ παντός, δὲν ξεχάστηκε ἀπὸ τοὺς καπετανέους τῆς μικρῆς Μόσχας. Ἔτσι, ὅταν μετὰ τὴν συμφωνία τοῦ Δυρραχίου ὁ Παπαχρόνης ἀρνήθηκε νὰ παραδώση τὰ ὅπλα του, ἦρθε στὰ χέρια τους. Τὸν πέρασαν ἀπὸ τὸ Ἀνταρτοδικεῖο. Οἱ δικαστὲς ποὺ τὸν δίκασαν ἦταν τρεῖς: Ὁ καπετὰν Μπαταριᾶς, (Ἀνδρέας Κωνστανταρόπουλος), ὁ Χρῆστος Ἀντωνόπουλος, δυναμικὸς καπετάνιος τῆς μικρῆς ἐκείνης Μόσχας, κι' ὁ γιατρὸς Κανελλόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔσωσε κι' ἕναν ἄλλο ἀξιωματικὸ τῆς Ἀλβανίας καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου. Τὸ Γιώργη Ἀμπαριώτη ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτσαινα, γιὸ τοῦ δικηγόρου καὶ κοτζάμπαση Πολυχρόνη Ἀμπαριώτη.

Γιὰ τὸν Παπαχρόνη καὶ οἱ τρεῖς τους ἤτανε ἀπαλλαχτικοί. Τοῦ συγχώρεσαν τὴν ἀνταρσία, καὶ μὲ τὴν παπαδιά του, τὸν ἄφησαν νὰ γυρίση στὸ χωριό του.

Ἀλλὰ καὶ κανένας ἄλλος δὲν τόλμησε νὰ τὸν πειράξη. Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ ἀτρόμητο παλληκάρι, τὸ φάγαν μπαμπέσικα στὸ Κοπανάκι, στὶς 26 τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1948, Κυριακὴ βράδυ, καὶ ὥρα 11, τὰ ὄργανα τοῦ ἐκεῖ ἀνθυπασπιστοῦ τῆς Χωροφυλακῆς. Τὸν φάγαν νύχτα, ἐνῶ ὁ παπὰς τὴν μεθεπόμενη μέρα, σκόπευε ἀηδιασμένος, νὰ ἀνέβη στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ σώση τὰ παιδιά του. Κι' εἶχε μιὰ λάκκα ἀπ' αὐτά. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ χρειαστοῦνε αὔριο, ἂς διηγηθοῦμε πῶς γίνηκε ὁ φόνος. Ὁ Παπαχρόνης μὲ μερικοὺς φίλους του ἔπαιζε καὶ διασκέδαζε στὸ σπίτι τοῦ Σωτήρη Λιακόπουλου. Κατὰ τὶς 11 τὴ νύχτα ἀκούστηκε ἕνας χτύπος στὸ παράθυρο. Προφανῶς κάποιος εἶχε φθάσει ὣς αὐτὸ μὲ σκάλα. Ὁ παπὰς μὲ τὴν ἔξαλλη παλληκαριά του, δὲν κρατήθηκε. Πῆγε καὶ ἄνοιξε τὸ παράθυρο, ρωτῶντας: «Ποιός εἶναι»; Καὶ καθὼς τὸ φῶς ἔδειξε τὸ στόχο, μιὰ σφαίρα φυτεύθηκε στὸ μέτωπό του.

Μὲ τέτοιο τρόπο σωριάσθηκε νεκρός, καὶ μάλιστα ἀπὸ δμοϊδεάτες, ὁ ἀτρόμητος Παπαχρόνης. Ντροπὴ σὲ κείνους ποὺ σκέφτηκαν τὴ δολοφονία, κι' ἀνάθεμα σὲ κείνους ποὺ τὴν ἔκαναν.

Ὁ πρῶτος τοῦ ἐκεῖ ἀγώνα, ὁ Γιῶργος Καραχάλιος, γλύτωσε εὐτυχῶς καὶ ἀποστρατεύτηκε πρὸ ἐτῶν, μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου. Τώρα εἶναι Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀεράμυνας. Ἂς δώσουμε ὅμως ἐδῶ τώρα τὰ δυὸ τραγούδια ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὸν Παπαχρόνη, καὶ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Γιώργηδες. Τὸν Γιῶργο Θεοχαρόπουλο καὶ τὸν Γιῶργο Καραχάλιο. Ὁ πρῶτος εἶναι νεκρός. Κι' ὁ δεύτερος, χαίρεται εὐτυχῶς, τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων του. Τὰ παίρνω ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Τριφυλία» τοῦ Ἀλέκου Μούτσιου, ὅπως πρωτοδημοσιεύτηκαν στὸ φύλλο της 22, τῆς 20 τ' Ἀπρίλη τοῦ 1965. Εἶναι αὐτά:

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

ΓΙΩΡΓΗ ΣΟΥ ΠΑΝΕ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

Γιώργη, σοῦ πᾶνε τ' ἄρματα,
σοῦ πάει τ' ἀρματωλίκι.
Σύρε καὶ τράβα στὰ βουνά.
Ἀητὸς γίνε καὶ δόξα.

Στὴν Ἅγια Λένη θρόνιασε,
καὶ στὸ Ναὸ πολέμα.
Τὴν Παύλιτσα, τὴ Γάρδιτσα,
καὶ τὰ Πλατάνια κράτα.
Ν' ἀστράφουν κάνε τὰ βουνά,
τὴ γῆ λαμπάδιασέ την.

⁂

Σὰν ἥλιος Θεοχαρόπουλε,
στὸν πόλεμο φαντάζεις,
σὰν γιὸς τοῦ Δία ζηλευτός,
τῆς Ἥρας πρωτοπαίδι.

⁂

Ἡ δόξα σὲ σημάδεψε,
κ' ἡ Ἀθηνᾶ σὲ θέλει...
κι' ὁ Κρόνος μας σ' ὀρέχτηκε...
ὅπως ἡ γῆς τὸν ἥλιο...

Τὸ ποίημα τοῦτο, μπορεῖ νὰ πῆ κανείς, πὼς ἀφορᾶ τὴν ἀνταρτικὴ δράσι δύο «Γεώργηδων». Τοῦ νῦν ἀντιστρατήγου Γ. Καραχάλιου, ἀρχηγοῦ τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων Τριφυλίας, καὶ ποὺ εἶχε τὸ στρατηγεῖο του στὸ Βουνὶ τῶν Πλατανίων, Ἐλάϊον ὄρος τῶν ἀρχαίων καὶ τοῦ Γιώργου Θεοχαρόπουλου, ἀπὸ τὴν Παύλιτσα τῆς Ὀλυμπίας, ποὺ ἀντάμα μὲ τὸν Ἀλέκο Παπαδάμη σκοτώθηκαν στὸ Βάτο τῶν Πλατανίων, πίνοντας σὰν τὶς πέρδικες — κρύο νερό, ἔπειτα ἀπὸ τὶς μάχες ποὺ χάσαν στὴ Νιβίτσα καὶ στὴ Φτελιὰ τῆς Ὀλυμπίας.

ΧΡΟΝΗ ΜΟΥ, ΠΑΠΑΧΡΟΝΗ ΜΟΥ

Σὰν λάβαρο τὸ ράσο σου,
ἥλιου φαρδειὰ χλαμύδα.
Ἡφαίστεια λάβα ἡ ψυχὴ
τρανέ μας Παπαχρόνη.

⁂

Ὁ νοῦς σου, μέγας κεραυνός.
Τὰ μάτια σου φεγγάρια.
Τὸ πεῖσμα σου σὰν θάλασσα,
βαθειά, κυματισμένη.

⁂

Τὴν Ὀλυμπία σφίξε την,
τὴν Ἀρκαδία ζῶστην.
Καὶ τὸ Μωριὰ πυρπόλα τον,
τὸ κράζει ἡ Λευτεριά μας.

⁂

Σὰν Παῦλος, σὰν Γρηγόριος,
σὰν Παπαφλέσας, Χρόνη.
Κανάρης κι' Ἀλεξόπουλος,
τὴ Χιὸ ποὺ καταυγάσαν.

Σφίξε στὸ χέρι τὸ σπαθί,
τὸν κεραυνό, τὸν ἥλιο...
Κι' οἱ σάλπιγγες τῆς Λευτεριᾶς,
τὸν κόσμο ἂς ἀναστήσουν...



Χρόνη μου, Παπαχρόνη μου,
πολέμαρχε ἀντρειωμένε.
Βόλι ἀδελφοῦ φυτεύτηκε,
στὸ στῆθος σου μὲ δόλο.
Κι' ἀπὸ τὰ τότε ἡ χαραυγὴ
σὲ κλαίει σὰν ἀδελφή σου.

Αὐτὰ γίνηκαν ἐκεῖ. Κι' αὐτὸς ἤτανε ὁ Παπαχρόνης, ποὺ τὸν χάρηκε καὶ τὸν καμάρωσε ὁ Μωρηάς, καὶ τὸν ἔκλαψε σὰν παιδί του.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Τὰ περισσότερα ὁ ἀναγνώστης ἂς τὰ ἀναζητήση στὸ ἔργο τοῦ Κοσμᾶ 'Αντωνόπουλου: «Ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίστασις».

(στ) Ἐπισυμβάντα γεγονότα, ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ ἀποχωρήσεως Γερμανῶν μέχρι συνθήκης Βάρκιζας.

9. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Γερμανίας καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἀτομικῶν βομβῶν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέδρασεν ἀνασταλτικῶς κατὰ τῆς ἀποκρύφου τάσεως τοῦ Στάλιν, νὰ συνεχίση τὸν πόλεμον κατὰ τῶν συμμάχων του Δυτικῶν, ἵνα καταλάβη ὅλην τὴν Εὐρώπην, οὗτος διὰ νὰ κατέλθη εἰς Μεσόγειον μέσῳ τοῦ Δυτικῶς τῶν Στενῶν Δαρδανελλίων χώρου, ὤθησε τοὺς Ἕλληνας κομμουνιστὰς νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἐπικράτησίν των ἐν Ἑλλάδι, δεδομένου ὅτι ἅπας ὁ λοιπὸς προμνησθεὶς χῶρος (Βουλγαρία — Γιουγκοσλαβία — Ἀλβανία) εἶχε περιπέσει εἰς τὸν κομμουνισμόν.

Οἱ κομμουνισταὶ ἐν Ἑλλάδι, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς χώρας, (Ὀκτώβριος 1944), ἦσαν ὠργανωμένοι πολιτικῶς εἰς τὰς πόλεις καὶ στρατιωτικῶς εἰς τὴν ὕπαιθρον. Ἀλλ' εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη ταῦτα συνήντησαν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἐθνικοφρόνων πολιτῶν, ἢ ἐνόπλων τμημάτων.

Ἡ ἀντίστασις αὕτη, ἰσχυροτέρα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀσθενεστέρα εἰς τὴν ὕπαιθρον, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς κομμουνιστὰς νὰ καταλάβωσι τὴν Πρωτεύουσαν καὶ τὰς κυριωτέρας πόλεις, εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀνενοχλήτου ἐκ μέρους των ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ἐχρειάσθη νὰ φέρουν τμήματά των ἐκ τῶν πλησιεστέρων περιφερειῶν τῆς ὑπαίθρου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἐπιτελικῶς τόσον εὔκολον, ἐλλείψει μέσων μεταφορᾶς. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐνέργειά των διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ἐγένετο τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1944, ἤτοι, μετὰ δίμηνον καὶ πλέον ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν. Τὸ δίμη-

νον τοῦτο ἐπέτρεψεν ὅπως μερικὰ τμήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ καταφθάσουν ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας μετὰ Ἀγγλικῶν τοιούτων καὶ ἐκδιώξουν τὰ εἰσρεύσαντα εἰς Ἀθήνας κομμουνιστικὰ τμήματα, κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος καὶ ἀφθόνου αἱματοχυσίας. Ἂν οἱ κομμουνισταί, προβλέποντες τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν ἐν χρόνῳ, εἶχον προσυγκεντρώσει εἰς περιοχὴν Ἀττικῆς μερικὰς δυνάμεις, θὰ ἠδύναντο, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν εἰς τὰς πόλεις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ὁμοφρόνων, νὰ καταλάβουν ἀμαχητεὶ τὴν Ἀρχήν, πρὸ τῆς ἀφίξεως Ἑλληνικῶν καὶ Ἀγγλικῶν Δυνάμεων ἐκ Μ. Ἀνατολῆς, δημιουργοῦντες οὕτω τετελεσμένον γεγονός.

Τὰ ἐπισυμβάντα κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1944 ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τυγχάνουν γνωστὰ καὶ εὐρέως ἔχουν ἀναπτυχθῆ παρὰ τοῦ Τύπου καὶ διαφόρων ἄλλων συγγραφέων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω εἶναι:

— Διατί, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κομμουνιστῶν νὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας, δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας παρὰ τῆς τότε Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἤ τ ο ι:

— Διατί δὲν ἐνηργήθη καταδίωξις τῶν ἐν διαλύσει κομμουνιστῶν μέχρι ὁριστικῆς ἐξουδετερώσεως τούτων, ἀλλ' ἀφέθησαν ἐλεύθεροι διώξεως, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν νὰ μεταβοῦν ἄλλοι οἴκοι, ἄλλοι (ὁ ὄγκος τῶν μαχητῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καθοδηγητῶν) εἰς Σερβίαν, ἢ Ἀλβανίαν μετὰ τοῦ δυναμένου νὰ μεταφερθῆ ὑλικοῦ των.

Κατὰ τὴν ἀρχηγίαν μου ἐν τῷ Γ.Ε.Σ., εἰς συζήτησιν μὲ τὸν Ταξίαρχον Παπαθανασιάδην, (Διευθυντὴν τῆς Α1 — ΓΕΣ — Ἐπιχειρήσεις), παριστaμένου εἰς τὰς ἐργασίας τῆς συμφωνίας τῆς ΒΑΡΚΙΖΑΣ, κατ' ἐρώτησίν μου, διατί ἄφησαν τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως μετὰ τὴν ἧτταν τῶν κομμουνιστῶν ἐν Ἀθήναις, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι: «Τὸ ἐσκέφθησαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤθελεν ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἀγγλικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΡΙΤΟΥ ΓΥΡΟΥ (Μέσων 1946)

(α) Στρατιωτικὴ κατάστασις τῶν κομμουνιστῶν ἀμέσως μετὰ τὴν Βάρκιζαν

10. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βάρκιζας, ἐκ τῶν ἐνόπλων κομμουνιστῶν:

— Ἄλλοι ἐπανῆλθον εἰς τὰ χωρία των ὁδικῶς, παραδώσαντες, ἢ ἀποκρύψαντες τὰ ὅπλα των. Οὗτοι ἦσαν οἱ μὴ σοβαρῶς ἐκτεθειμένοι εἰς ἐγκληματικὰς πράξεις.

— Ἄλλοι παρέμειναν εἰς Ἀθήνας κυρίως, καὶ λοιπὰς μεγαλοπόλεις, κρυπτόμενοι. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἐκτεθειμένοι κάπως ἐγκληματικῶς καὶ οἱ πολιτικοὶ καθοδηγηταί.

— Ἄλλοι ἔμειναν εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς χώρας ἐπικεφαλῆς μικροσυμμοριῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἐκβιαστικῶς, εἰς τὴν κομμουνιστικὴν ἀντίληψιν. Οὗτοι ἦσαν οἱ κατὰ τὴν κατοχὴν «Καπετανέοι», καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν βραδύτερον ὡς ἀρχηγοὶ «Κέντρων στρατολογίας καὶ ὀργανώσεως κομμουνιστῶν ὑπαίθρου».

— Ἄλλοι τέλος εἰσῆλθον εἰς τὰ ὅμορα Κράτη, (Ἀλβανίαν, Σερβίαν, Βουλγαρίαν), μεθ' ἅπαντος τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ των.

Οὗτοι, ἀνερχόμενοι εἰς τέσσαρες μὲ πέντε χιλιάδας, ἀπετελοῦντο ἀπὸ στελέχη τοῦ ἡττηθέντος κομμουνιστικοῦ στρατοῦ, ἀπὸ πολιτικοὺς καθοδηγητάς, ἀπὸ τοὺς ἐγκληματικῶς ἐκτεθειμένους, καὶ τέλος ἀπὸ τοὺς μᾶλλον νεωτέρους, δεκτικοὺς στρατιωτικῆς μορφώσεως, ἵνα, μετὰ εἰδικὴν εἰς σχολεῖα μετεκπαίδευσιν, χρησιμοποιηθοῦν ἐν καιρῷ, ὡς κατώτερα καὶ ἀνώτερα στελέχη τοῦ ἐνόπλου κομμουνιστικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὸν ἐπικείμενον «τρίτον γῦρον».

(β) Πολιτικὴ δρᾶσις κομμουνιστῶν ἀμέσως μετὰ τὴν Βάρκιζαν.

11. Πλεῖστοι ἐκ τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν τοῦ κομμουνισμοῦ, παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, τόσον ἐν Ἀθήναις, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐνήργουν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Κράτους, τὴν μυστικὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας κατὰ τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα. Διὰ τῶν ἐφημερίδων των, («Ριζοσπάστης»), καὶ ἄλλων φιλικῶς προσκειμένων, διέχεον ὄχι μόνον ὁδηγίας εἰς τοὺς ὁμοφρονοῦντας, ἀλλὰ καὶ παρουσίαζον πᾶν γεγονὸς ὑπὸ μορφὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ εἶναι κομμουνιστικῶς ἐκμεταλλεύσιμον. Φανερὰ καὶ ἀπροκάλυπτα, σὺν τῷ χρόνῳ, ὡμίλουν περὶ «τρίτου γύρου».

12. Ἐκ τῶν ἄνω φανερὰ ἐξάγεται, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ οὔτε πρό, οὔτε κατά, οὔτε μετὰ τὴν Βάρκιζαν, ἐσκέφθησαν σοβαρὰ νὰ νομοταγήσωσιν, ἀλλ' ἁπλῶς εὑρεθέντες ἐν μαχητικῇ ἀδυναμίᾳ κατὰ τὰ Δεκεμβριανὰ νὰ καταλύσωσι τὸ νόμιμον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστώς, ὑπέγραψαν τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας διὰ νὰ διασωθῶσιν ἀπὸ τὴν τελείαν καταστροφὴν καὶ νὰ κερδίσωσι χρόνον ἀναδιοργανώσεως καὶ ἐκδηλώσεως νέας κατὰ τοῦ Κράτους προδοτικῆς ἐνόπλου ἐνεργείας. Ἰδού, διατί εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ μὴ ἐκμετάλλευσις ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Δεκεμβριανῆς ἐπιτυχίας ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς, τοὺς ἀπόντας ἐκ τῆς Πατρίδος καὶ ἐν ὁμηρίᾳ διατελοῦντας ἐν Γερμανίᾳ, γεγονὸς στρατιωτικῶς ἀνεξήγητον καὶ ὀλέθριον, ὡς καὶ τὰ μεταγενέστερα ἀποτελέσματα ἐμφανῶς τοῦτο κατέδειξαν.

(γ) *Στρατιωτική ἐκπαίδευσις καὶ ὀργάνωσις συμμοριτῶν*

Α΄) Ἐκπαίδευσις στελεχῶν.

13. Ἡ τακτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν κατωτέρων στελεχῶν καὶ ὁπλιτῶν ἐγένετο εἰς τὰ γείτονα Κράτη (κυρίως εἰς Μποῦλκες). Αὕτη ἠκολούθησε τὰς Ρωσικὰς τακτικὰς μεθόδους καὶ ἀρχάς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐτηροῦντο ἀπαρεγκλίτως αἱ ἀρχαὶ τῆς τακτικῆς μάχης:

Ο ὕ τ ω:

— Ἡ πληροφορία ἀνεζητεῖτο ἐπιμελῶς καὶ πλήρως, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσίς της ἐνηργεῖτο ἐγκαίρως.

— Ὁ τακτικὸς αἰφνιδιασμὸς ὠργανοῦτο ἐπιμελῶς, καὶ ἐξεπέμπετο ἐπικαίρως.

— Ἡ κύκλωσις τῆς προβλεπομένης θέσεως ἐνηργεῖτο πανταχοῦ, ὅπου αἱ τακτικαὶ θέσεις τῶν ἀντιπάλων ἐπέτρεπον τοῦτο. Δεδομένου δέ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε σταθερὰ γραμμὴ μάχης καὶ ὅτι οἱ κομμουνισταὶ εἶχον τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας, ἡ ἄνω ἐνέργεια (κύκλωσις ἢ ὑπερκέρασις προσβαλομένης τοποθεσίας) κατὰ τὸ πλεῖστον ἦτο δυνατὴ εἰς αὐτούς.

— Ἡ ἀπασχόλησις τῶν γειτονικῶν τμημάτων καὶ τῶν δυναμένων νὰ προστρέξωσιν εἰς βοήθειαν τοιούτων, ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ χρόνου τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐπιθέσεώς των, ἐμελετᾶτο καὶ ἐνηργεῖτο ἀπαραιτήτως.

— Ἡ διὰ ναρκῶν ὑπονόμευσις ὅλων τῶν πρὸς τὴν προσβαλομένην τοποθεσίαν ἀγουσῶν ὁδεύσεων, ἡ καταστροφὴ γεφυρῶν κλπ., πρὸς παρεμπόδισιν ἀποστολῆς καὶ ἐπεμβάσεως ἐνισχύσεων, οὐδέποτε ἀπέλειπε.

— Ἡ διὰ προπαγάνδας καὶ ἄλλων παντοίων μέσων (ὑλικὸν διαφωτίσεως — μεγάφωνα κλπ.) κατάρριψις τοῦ ἠθικοῦ τῶν προσβληθησομένων ἐνηργεῖτο ἀπαρεγκλίτως.

— Αἱ μέθοδοι μάχης, τόσον ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ Πεζικοῦ, ὅσον καὶ ἐν τῇ τακτικῇ τῆς συνεργασίας ὅπλων, ἦσαν αἱ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν συγχρόνων στρατῶν, ἀλλὰ ἐπενδεδυμέναι μὲ τὴν ρωσικὴν χροιάν, ἢ χαρακτῆρα*.

Β΄) Ἀνωτέρα Στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ Ἐπιτελικὴ τοιαύτη.

14. Ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ τοιαύτη Ἀξιωματικῶν Ἐπιτελείου φαίνεται ὅτι ἔλαβε χώραν εἰς ὡρισμένας χρονικὰς περιόδους, ἀλλὰ ἐλ-

* Διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀναγνώστας γνωρίζεται ὅτι, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ., εἶχα ἐγκρίνει τὴν δημοσίευσιν μελέτης τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πυροβολικοῦ ΝΑΤΣΙΝΑ «Περὶ τακτικῆς τοῦ ἀνταρτοπολέμου». Ἡ μελέτη αὕτη ἐκθέτει, ἐν λεπτομερείᾳ, τὰς ἐφαρμοζομένας τακτικὰς μεθόδους ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν.

λείψει προσφερομένου διὰ τοιαύτην ἐκπαίδευσιν προσωπικοῦ, ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι πολὺ ὀλίγοι ἐξεπαιδεύθησαν ἐπιτυχῶς.

— Κατὰ κανόνα, αἱ μὲν ἀνώτεραι διοικήσεις ἐνησκοῦντο ὑπὸ τῶν εὐδοκιμησάντων ἄλλοτε καπετανέων, (Βαφειάδης — Καραγεώργης — Διαμαντῆς — Στέφος κλπ.), τὴν δὲ ἐπιτελικὴν ὑπηρεσίαν ἐνήσκουν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὀλίγοι Ἕλληνες Ἀξιωματικοί, ἐνισχυμένοι προφανῶς ὑπὸ καταλλήλων τοιούτων ἐκ τῶν ὁμόρων χωρῶν καὶ κυρίως ἐκ Ρωσίας. Ἅπαντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔφερον Ἑλληνικὰ ψευδώνυμα, ἐγνώριζον ἐν μέρει τὴν Ἑλληνικήν, ἀπέκρυπτον ἐπιμελῶς τὴν ἐθνικήν των προέλευσιν, μὴ ἐκτιθέμενοι εἰς μάχας, ἢ ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ παραμεθόρια καὶ ἀσφαλῆ Στρατηγεῖα τῶν Μεγάλων Μονάδων τῶν συμμοριτῶν.

Εἰς τὴν πεποίθησιν ταύτην ἄγεταί τις, λαμβάνων ὑπ᾿ ὄψιν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν, ὁ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀνταρτοπόλεμος, νὰ ὀργανωθῇ καὶ νὰ διευθυνθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγραμμάτους στρατιωτικῶς Βαφειάδην, Καραγεώργην κλπ. καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐπιτελικῶς ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους μονίμους Ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει καὶ εὑρίσκοντο εἰς τοὺς μαχητικοὺς κομμουνιστάς, διότι ἅπαντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ ἄπειροι ἦσαν καὶ ἀνεπαρκῶς κατηρτισμένοι.

Αἱ τακτικαὶ μάχαι διὰ τὴν κατάληψιν τοποθεσιῶν ἢ πόλεων, καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΣ μαρτυροῦν τὴν ὕπαρξιν οὐ μόνον ἐπιτελικῶν ξένων ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ τεχνικῶν τοιούτων.

Ἐν συμπεράσματι, συνάγομεν ὅτι ὁ ἀνταρτοπόλεμος διηυθύνετο καὶ διεξήγετο ὑπὸ Ρώσων καὶ ἄλλων ξένων Ἀξιωματικῶν, ἐπ᾿ ὀνόματι τῶν προμνησθέντων ἀρχηγῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐπιτελικὴν διεξαγωγήν του, τὴν δὲ τακτικὴν ἐκτέλεσιν ἀνελάμβανον ἔφεδρα, ἢ ἐνεργὰ Ἑλληνικὰ στελέχη τῶν κομμουνιστῶν.

Γ΄) Ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις συμμοριακῶν Μονάδων.

15. Ἡ ἀρχικὴ ὀργάνωσις τῶν Μονάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῶν ἦτο ἀνώμαλος, ἀλλὰ πάντοτε πρόσφορος πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας. Στὴν ἀρχὴ αἱ μικραὶ μονάδες παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφὴν «ΚΑΠΕΤΑΝΑΤΩΝ», δηλαδὴ ἀριθμός τις συμμοριτῶν ἄλλοτε μέγας, ἄλλοτε μικρὸς ὑπὸ ἕνα ἀρχηγὸν «καπετάνιον» καὶ μὲ ἕνα «πολιτικὸν καθοδηγητήν».

Βραδύτερον, καὶ ἐφ᾿ ὅσον προοδευτικὰ εἰσήρχοντο στελέχη, εἴτε ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἴτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, στρατιωτικῶς μορφωμένα, τὰ «καπετανάτα» μετεμορφοῦντο εἰς λόχους καὶ τάγματα. Αἱ εἰσερχόμεναι ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν δυνάμεις (Ἀλβανία — Σερβία — Βουλγαρία) ἦσαν στρατιωτικῶς ὠργανωμέναι καὶ ἐξικνοῦντο μέχρι Ταξιαρχίας καὶ βραδύτερον, εἰς Ρούμελην — Γράμμον — Βίτσι, ὠργανώθησαν εἰς Μεραρχίας τῶν δύο ἢ τριῶν Ταξιαρχιῶν.

Ἀνεξαρτήτως τῆς, ὡς ἄνω, διαγραφομένης ὀργανώσεως ὑπῆρχον καὶ εἰ-

δικαὶ εἰς λόχους καὶ τάγματα μονάδες, χρησιμοποιούμεναι δι' ἐπιθετικὰς τακτικὰς κρούσεις.

I) Ὑλικὸν πολέμου

16. Ὡς κατεδείχθη ἐκ τοῦ ἁλωθέντος ὑλικοῦ πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Γράμμου — Βίτσι τοῦ 1949, τὸ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ὑλικὸν πολέμου ἀνῆκεν:

— Εἰς ὑλικόν, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, εἶχεν εἰσαχθῆ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τοῦ ἀέρος, ἢ ἄλλως πως.

— Εἰς Γερμανικὸν ὑλικὸν ἁλωθὲν κατὰ τὴν κατοχήν, ἢ εἰσαχθὲν μεταγενεστέρως.

— Εἰς Βουλγαρικὸν ὑλικόν.

— Εἰς Ρωσικὸν ὑλικόν, καθαρῶς ρωσικῆς κατασκευῆς· καὶ ἰδίως τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ νεώτερα μέσα μάχης.

Δείγματα ὅλων τῶν ὡς ἄνω μέσων, καὶ τῆς προελεύσεώς των, ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. ὀργανωθεῖσαν καὶ ἐκτεθεῖσαν, εἰς διαφόρους πόλεις, πολεμικὴν ἔκθεσιν καὶ εἰς τὰς ἀποθήκας ὑλικοῦ πολέμου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὰ ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν εἰσαγόμενα ὑλικὰ μετεφέροντο:

— Δι' ἐφοδιοπομπῶν ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν.

Αὗται ἠκολούθουν:

(1) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τῆς Πίνδου — Ἀγράφων καὶ ἐκεῖθεν προωθοῦντο πρὸς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς τῆς Γκιώνας — Παρνασσοῦ — Οἴτης — Ὄθρυος, διὰ νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τὰς ἐκεῖ δρώσας μονάδας των, ἢ νὰ ἀχθῶσιν εἰς τὰ παράλια πρὸς διεκπεραίωσίν των, εἰς Πελοπόννησον, ἢ ἀλλαχοῦ.

(2) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Καϊμακτσαλὰν — Παΐκου διὰ τὴν προώθησιν εἰς περιοχὰς Βερμίου — Παΐκου.

(3) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις Μπέλλες — Κρούσια — Κερδύλλια, διὰ τὴν προώθησίν των εἰς Κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ Χαλκιδικήν.

(4) Τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Μποζντὰγ — Μενοικίου — Παγγαίου διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

(5) Μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐφωδιάζοντο ἀπ' εὐθείας ἐκ Βουλγαρίας διὰ τῆς παραμεθορίου.

— Ἐπίσης ἐνηργήθη μεταφορὰ ὑλικοῦ δι' ἀεροπλάνων καὶ πλωτῶν μέσων εἰς Πελοπόννησον ἐξ Ἀλβανίας κατ' ἐπανάληψιν, ὡς κατέδειξεν ἡ βύθισις βενζινοπλοίου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Φωκιανοῦ καὶ ἡ ἀνάκρισις διαφόρων ἀρχηγῶν συμμοριῶν Πελοποννήσου.

II) Διατροφὴ καὶ ἔνδυσις

17. Ἡ διατροφὴ ἐνηργεῖτο κυρίως ἐκ τοῦ τόπου δι' ἁρπαγῶν καὶ βιαίας εἰσφορᾶς. Ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν ἐλάχιστα εἴδη ἐνδύσεως εἰσήρχοντο καὶ τοῦτο ἀφ' ἑνός, διότι καὶ ταῦτα ἐστεροῦντο τοιούτων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἤθελον,

διὰ τῆς ἁρπαγῆς τροφίμων, σφαγίων, οἰκιακῶν εἰδῶν κλπ. νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς χωρικοὺς νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὰς ἰδέας των.

— Ἡ ἔνδυσις ἦτο ποικίλη. Στολὴ χακί, διὰ τὰ στρατιωτικῶς ὠργανωμένα τμήματα, προφανῶς χορηγηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ ὁμόρων Κρατῶν, καὶ ἰδιωτικὸς ἱματισμός, ποικίλης μορφῆς, προερχόμενος ἐκ τῆς ἁρπαγῆς διὰ τὰ ἀνταρτικῶς ὠργανωμένα τμήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ ΜΑΧΗΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΟΧΛΗΡΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

I) Δύναμις καὶ μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις

18. Αἱ μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν συμμοριτῶν ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 2ου ἑξαμήνου τοῦ 1946 ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς παραμεθορίου χώρας.

Ἐν Πελοποννήσῳ, ἤρξαντο βραδύτερον.

Κατ᾽ ἀρχὰς αὗται περιεστρέφοντο:

— Εἰς ἁρπαγὴν ὑλικοῦ.

— Εἰς βιαίαν στρατολογίαν.

Σὺν τῇ εἰσόδῳ ὅμως τῶν κομμουνιστικῶν δυνάμεων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ σὺν τῇ αὐξήσει, διὰ βιαίας στρατολογίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπαρχουσῶν τοιούτων, ηὐξήθησαν καὶ αἱ ἐπιθετικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν κομμμουνιστῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν.

19. Κατωτέρω παρέχομεν ἀθροιστικὰ στοιχεῖα τῆς μαχητικῆς δυνάμεως καὶ δραστηριότητος τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν ἀπὸ μέσων τοῦ 1946 μέχρι τέλους τοῦ 1949.

Πάντα ταῦτα θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ συναγάγωμεν συμπεράσματα, ἐπιβεβαιοῦντα τὰ ἄνω:

(1) Καθαρά, ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων ἀπωλειῶν, δύναμις τῶν κομμουνιστῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν:

1946	Ἰανουάριος	2.700	
»	Δεκέμβριος	9.285	
1947	Ἰανουάριος	10.820	
»	Δεκέμβριος	20.350	
1948	Ἰανουάριος	22.350	
»	Δεκέμβριος	25.000	
1949	Ἰανουάριος	23.900	
»	Δεκέμβριος	815	(Μετὰ πτῶσιν Βίτσι-Γράμμου)

᾿Ανεξαρτήτως τοῦ ἄνω εἰσῆλθον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ:

Ἔτος 1948	6.000
Ἔτος 1949	4.715

(2) Νεκροὶ συμμορῖται εἰς ὅλην τὴν χώραν:

Ἔτος 1946	599
Ἔτος 1947	6.977
Ἔτος 1948	16.662
Ἔτος 1949	11.946
Σ ύ ν ο λ ο ν	36.184

(3) Συλληφθέντες:

Ἔτος 1946	350
Ἔτος 1947	5.260
Ἔτος 1948	10.667
Ἔτος 1949	8.681
Σ ύ ν ο λ ο ν	24.958

Γενικὸν σύνολον φονευθέντων—παραδοθέντων—συλληφθέντων 78.302

Περὶ τραυματιῶν δὲν διαθέτομεν στοιχεῖα, διότι οὗτοι διεκομίζοντο εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, ἢ ἐνοσηλεύοντο εἰς πρόχειρα ἀπόκρυφα θεραπευτήρια, ἐντὸς τῶν ἐλεγχομένων ὑπ᾿ αὐτῶν περιοχῶν.

Συνήθως οὗτοι ἐφονεύοντο, εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας διακομίσεως, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν «φασιστικῶν» στρατευμάτων, ὡς ἰσχυρίζοντο, ἀλλὰ κυρίως, διὰ νὰ ἀρυώμεθα πληροφορίας περὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἐξετάσεώς των.

Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἄνω ἀπωλειῶν των, οἱ συμμορῖται ἐστρατολόγησαν, βιαίως ἢ οἰκειοθελῶς, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐστάλησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ οἵτινες συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν δρῶσαν δύναμιν, τὸν κάτωθι ἀριθμὸν ἀνδρῶν (ἐκτὸς τῶν γυναικῶν).

Ἔτος 1946	10.100
Ἔτος 1947	27.840
Ἔτος 1948	34.449
Ἔτος 1949	6.006
Δρῶσα ἐν Ἑλλάδι δύναμις διαρκῶς:	25.000 — 30.000
Σ ύ ν ο λ ο ν	103.395—108.395

Ἂν ἐκ τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς ἀπωλείας των βλέπομεν ὅτι ἡ δύναμις τῶν συμμοριτῶν ἐκρατεῖτο περίπου σταθερὰ περὶ τὰς 25.000—30.000.

(5) Εἰσαχθέντες εἰς δίκην, ἀθωωθέντες, καταδικασθέντες καὶ ἐκτελεσθέντες, εἴτε ὡς συλληφθέντες συμμορῖται, εἴτε ὡς ἰδιῶται κομμουνισταί, βοηθήσαντες ποικιλοτρόπως τὸν κομμουνισμὸν ἀπὸ 18 Ἰουνίου (Δημοσίευσις Γ' Ψηφίσματος) μέχρι 31) 10) 49:

(α)	Δικασθέντες ὑπὸ Στρατοδικείων	47.458
(β)	Καταδίκαι εἰς θάνατον	5.543
(γ)	Καταδίκαι εἰς φυλακὴν	16.771
(δ)	Ἀθωωθέντες	25.336
(ε)	Ὑπόδικοι	5.380
(στ)	Ἐκτελεσθέντες	3.037

Ἀπὸ 7) 10) 49 μέχρι 30 Μαρτίου 1951, ὅτε ἐξῆλθον τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, οὐδεὶς ἐξετελέσθη.

(6) Δραστηριότης:

Ἡ δραστηριότης τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν περιλαμβάνει:

(α) Ἐκτελέσεις ἰδιωτῶν.

Ἐξετελέσθησαν:

Τὸ 1946	896
» 1947	1.269
» 1948	740
» 1949	118
Σύνολον	3.023

(β) Ἐπιθέσεις κατὰ στρατιωτικῶν Τμημάτων:

Τοιαῦται ἐνηργήθησαν:

Τὸ 1946	163
» 1947	339
» 1948	706
» 1949	205
Σύνολον	1.413

(γ) Ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων, ἢ πόλεων:

Τοιαῦται ἐνηργήθησαν:

Τὸ 1946	117
» 1947	482
» 1948	958
» 1949	278
Σύνολον	1.835

(δ) Λεηλατηθέντα χωρία

Ἐλεηλατήθησαν:

Τὸ 1946	670
» 1947	2.681
» 1948	2.415
» 1949	1.151
Σύνολον	6.923

(ε) Ἀνατίναξις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ γεφυρῶν:

Ἔτη	Σιδ. Γραμμαὶ	Σιδ. γέφυραι	Ὁδ. γέφυραι
1946	5	11	28
1947	110	114	135
1948	207	202	217
1949	121	67	53
Σύνολον	443	394	433

(στ) Καταστραφέντα Αὐτοκίνητα:

Ἔτη	Στρατιωτικὰ	Ἰδιωτικὰ
1946	4	11
1947	158	120
1948	561	273
1949	211	90
Σύνολον	934	494

(ζ) Ναρκοθετήσεις:

Ἔτη	Ἀνευρεθεῖσαι	Ἐκραγεῖσαι
1946	14	18
1947	418	299
1948	6.135	1040
1949	5.146	1032
Σύνολον	11.713	2389

II) **Δημιουργηθεῖσα ὀχληρὰ κατάστασις ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν.**

(α) Συμμοριόπληκτοι.

20. Ἡ βιαία στρατολογία, ἡ ἐκτέλεσις ἰδιωτῶν, ὁ φόνος ἰδιωτῶν ἐκ ναρκῶν, αἱ ἐπιθέσεις κατὰ χωρίων, ἡ λεηλασία χωρίων, μαζὶ μὲ τὴν ἁρπαγὴν παιδίων ἐδημιούργησε μίαν ἀκατάσχετον φυγὴν τῶν κατοίκων τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων πρὸς τὰς πόλεις, ἢ ἕδρας στρατιωτικῶν τμημάτων, διὰ νὰ ἀσφαλισθῶσιν ἐκ τῶν βιαιοτήτων τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν. Οἱ πρόσφυγες οὗτοι, ἢ κοινῶς καλούμενοι «συμμοριόπληκτοι», ἀνήρχοντο δι' ὅλην τὴν χώραν εἰς χιλιάδας πλέον τῶν ἑξακοσίων. Αἱ χιλιάδες αὗται τῶν συμμοριοπλήκτων ἀποτελοῦσαι τὰ 4)5 καὶ περισσότερον τῶν κατοίκων τῆς παραμεθορίου καὶ τῶν ἐλεγχομένων ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν ὀρεινῶν περιοχῶν, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου δὲν ἦτο φίλος τῶν κομμουνιστῶν, ἀλλὰ ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀθάνατον Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τὸ πᾶν ἐθυσίασεν, μηδὲ τῶν ἑστιῶν του ἐξαιρουμένων.

Τὸ ἕτερον 1)5 τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, ἢ ἠμύνετο αὐτοδιοργανωθέν, δι' ἐλαχίστων μέσων, ἅτινα παρέσχον αὐτοῖς αἱ κρατικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, ἢ προσεποιεῖτο τὸν κομμουνιστὴν διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰς διώξεις καὶ κακώσεις. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων πρέπει νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς παραμεθορίου περιοχῆς τῆς Θράκης.

(β) Διακοπὴ συγκοινωνιῶν.

21. Αἱ σιδηροδρομικαὶ καὶ ὁδικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν προοδευτικῶς ἐφ' ὅλης τῆς χώρας, λόγῳ τῶν καταστροφῶν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἐπὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων, τῆς ὑπονομεύσεως τῶν ὁδῶν ὑπὸ ναρκῶν καὶ τῆς ἐνόπλου προσβολῆς τῶν κινουμένων ἐπ' αὐτῶν συρμῶν ἢ ὀχημάτων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐλειτούργουν παρὰ αἱ ἀεροπορικαὶ καὶ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι, ἀνεπαρκεῖς νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὴν χώραν καὶ μάλιστα τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

Τὰ ἀστικὰ κέντρα ἀπώλεσαν τὴν ἐπαφήν των μὲ τὴν ὕπαιθρον καὶ μόνον ἐπὶ ἐνίων ἀρτηριῶν ἐκινοῦντο ὑπὸ συνοδείαν στρατοῦ ὁδικαὶ φάλαγγες ἰδιωτικῶν ὀχημάτων, ἢ σιδηροδρομικῶν συρμῶν.

(γ) Κατάπτωσις ἠθικοῦ.

22α. Τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν κατὰ χωρίων καὶ πόλεων ἤρχισε νὰ μειοῦται, τὰ δὲ στρατιωτικὰ τμήματα ἐτήρουν, ἐν τῇ γενικῇ ἐκφράσει, παθητικὴν στάσιν, περιοριζόμενα δηλαδὴ ν' ἀποκρούσωσι τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις, χωρὶς νὰ ἐπιζητῶσι ταῦτα, καλῶς πληροφορημένα, τὴν ἐπιθετικὴν κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἐνέργειαν.

(δ) Κύριαι στρατιωτικαὶ ἐνέργειαι Ἐθνικῶν δυνάμεων.

226. Ἂν ἐξαιρέσωμεν:

— Τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐνεργείας εἰς Ρούμελην (μὴ ἐπιτυχούσας παρὰ μερικῶς καὶ δι' ἐλάχιστον χρόνον).

— Τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν κατὰ Γράμμου τὸ 1948 ἐπιτυχοῦσαν τακτικῶς, ἀλλὰ μὲ μεγάλην φθοράν, ἀποτυχοῦσαν δὲ στρατηγικῶς, διότι ὁ ἐχθρὸς οὔτε ἐξουδετερώθη ὁλοκληρωτικά, οὔτε ἀπωθήθη ἀνεπιστρεπτεὶ πρὸς τὰ ὅμορα κράτη, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἑδραιώθη εἰς γειτονικὴν τοποθεσίαν (τὸ Βίτσι).

— Τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸ 1948, μὲ καλὰ πρωταρχικὰ ἀποτελέσματα.

— Ὡρισμένα ἄλλα ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς χώρας, μὴ ἐξυπηρετοῦντα τὴν στρατηγικὴν ἐπιδίωξιν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπιτυγχάνοντα μίαν τοπικὴν ἀνακούφισιν.

Πανταχοῦ, ἀλλαχοῦ τῆς χώρας, ὅπου δὲν ὑπῆρχον σοβαρὰ στρατιωτικὰ τμήματα, τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐνεργείας εἶχον οἱ κομμουνιστοσυμμορῖται καὶ ἐκανόνιζον, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, τὰς κατὰ πόλεων, χωρίων καὶ μεμονωμένων στρατιωτικῶν τμημάτων ἐπιθέσεις των. Αἱ ἐπιθέσεις καὶ αἱ καταλήψεις, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρόνον, τῶν πόλεων Ἐδέσσης, Ναούσης, Καρδίτσης καὶ Καρπενησίου, ἀπέδωσαν εἰς τοὺς συμμορίτας ὄχι μόνον τὴν ἐξουδετέρωσιν σοβαρῶν τμημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ στρατοῦ, ὄχι μόνον τὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Ἐθνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀπόδοσιν εἰς στρατολογίαν καὶ λείαν τῆς συστηματικῆς καὶ ἐπιμελημένης λεηλασίας.

Ἀποφεύγομεν νὰ κάμωμεν λεπτομερῆ τακτικὴν κριτικὴν ἐπὶ ἑκάστου τῶν ἀτυχημάτων τούτων, διότι ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης. Πάντως, γνωρίζομεν ὅτι διεξήχθησαν ἀνακρίσεις ἐπὶ ἑκάστης περιπτώσεως καὶ κατελογίσθησαν εὐθῦναι.

III) Αἴτιοι τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἀποδίδομεν τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀθλίαν διὰ τὸ Κράτος κατάστασιν εἰς τὸ ξεχαρβάλωμα, ὅπερ ὑφίστατο, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, ἡ Κρατικὴ μηχανή. Πάντως αἱ κυριώτεραι αἰτίαι ἦσαν:

(α) Ἡ Πολιτικὴ Ἡγεσία

23. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία, ἀντὶ νὰ κυβερνήσῃ δι' ἑνὸς ὑπευθύνου πολιτικοῦ κόμματος, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας διὰ τοῦ συνασπισμοῦ ὅλων τῶν κομμάτων. Ἕκαστον κόμμα κατελάμβανεν ἀ-

νάλογον ἀριθμὸν Ὑπουργείων, ἅτινα καὶ διηύθυνε (κυριολεκτικῶς ἐξεμεταλλεύετο κομματικῶς), ἄνευ συντονισμοῦ πρὸς τὰ ἄλλα Ὑπουργεῖα, ἄνευ γενικοῦ προγράμματος, ἐξ οὗ νὰ ἀπορρέωσιν τὰ εἰδικὰ (κατὰ Ὑπουργεῖον) τοιαῦτα. Ὅλαι αἱ πράξεις τῶν Ὑπουργείων διείποντο καὶ ἐμύριζον κομματισμόν. Ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων εἰς τὰ τοῦ στρατοῦ ἦτο σκανδαλώδης. Ἕκαστος ἐπεζήτει νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς μᾶλλον δυναμικοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς. Ἠκούετο νὰ λέγεται δημοσίᾳ: «Ὁ τάδε στρατηγός, ἢ ἀνώτερος Ἀξιωματικός, εἶναι φίλος τοῦ τάδε πολιτικοῦ».

Οὕτω, μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐλάμβανε χώρα μία, ἄνευ προηγουμένου, ἀθέμιτος συναλλαγή, τῶν πολιτικῶν ἐπιζητούντων νὰ τοποθετήσωσιν ἐπὶ τῶν ἡγετικῶν θέσεων τοὺς ἰδικούς των, τῶν δὲ στρατιωτικῶν νὰ ἐκβάλωσι τὸν κατέχοντα ἀνωτέραν θέσιν συνάδελφόν των.

(β) Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία

24. Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία, ἀντὶ νὰ εἶναι ἑνιαία, (μοναδική), ἦτο πολυσχιδής, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύναταί τις νὰ διακρίνῃ ποῖος διώκει καὶ ποῖος ἦτο ὁ ὑπεύθυνος.

Ὑπῆρχεν ἓν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ὅπερ ἐμερίμνα, προπαρασκευαστικῶς διὰ τὰ τοῦ Στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὁ Ἀρχηγός του νὰ διηύθυνε τὸ σύνολον τῶν Ἐπιχειρήσεων, βάσει ἑνὸς σχεδίου ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντος καὶ ἐκτελουμένου ὑπὸ τὴν προσωπικήν του ἐπίβλεψιν, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν συντονισμὸν καὶ τὴν ἐπέμβασιν κατὰ τὴν διεξαγωγήν του. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου ἀντικαθίσταντο εἰς βραχέα χρονικὰ διαστήματα, καὶ πρὶν ἀχθῇ εἰς πέρας πᾶν ὅ,τι κατὰ τὴν ἀρχηγίαν των, ἐνδεχομένως, εἶχον ἀποφασίσει. Ἡ ἀλλαγὴ ἦτο ἀπόρροια, ἢ ἀπαιτήσεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν, ἢ τῶν Κυβερνήσεων κατὰ τὰς διαφόρους μεταμορφώσεις τῶν Κυβερνήσεων. Πάντοτε εὑρίσκετο εὐχερῶς ὁ διάδοχος, καὶ συνήθως ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὰς ξενικὰς ἀποστολάς, ἢ διὰ τῆς πρὸς τοὺς πολιτικοὺς φιλίας του κατώρθωνε νὰ ὑποσκάψῃ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως τὴν θέσιν τοῦ συναδέλφου του, μέχρις ὅτου ἔλθῃ καὶ αὐτοῦ ἡ σειρὰ διὰ νὰ πάθῃ τὰ ἴδια παρ' ἑνὸς ἄλλου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐστεροῦντο ἐπιτελικῆς πείρας καὶ στρατηγικῆς ὡριμότητος.

— Οἱ Διοικηταὶ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τῶν Ἀνωτ. Στρατιωτικῶν Διοικήσεων ἐλάμβανον μίαν ἀποστολήν, συνισταμένην συνήθως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς «ζώνης εὐθύνης των» ἀπὸ τὰς συμμοριακὰς ἐπιδρομάς, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς γειτονικὰς ζώνας. Πᾶσα ἐπέμβασις ἐκ τῶν ἄνω πρὸς βοήθειαν τῶν γειτονικῶν ζωνῶν, ἢ τὴν ἀφαίρεσιν δυνάμεων, προεκάλει τὰς διαμαρτυρίας τῶν σχετικῶν στρατιωτικῶν ὑπευθύνων καὶ τὰς ἀναφορὰς των, ὅτι μειοῦται ἡ δυναμική των ἀξία διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς «ζώνης εὐθύνης» των καὶ ἐπετύγχανον οὕτω, διὰ τῆς κωλυσιεργίας των, νὰ μὴν ἐκτελοῦνται αἱ διαταγαί. Ὅλα ταῦτα, ἂν ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1947 προέβαινεν

εἰς τὸν διορισμὸν Ἀρχιστρατήγου, ὡς τοῦτο ἔπραξε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1949, θὰ προελαμβάνοντο, καὶ ὁ συμμοριτισμὸς θὰ κατεστέλλετο ταχύτερον, διότι εἶχε μικροτέραν τότε ἀνάπτυξιν, ἐλαχίστας δὲ ἐπιτυχίας εἶχε κατὰ πόλεων κλπ., ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνας ποὺ εἶχεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1949, καὶ δὲν θὰ ἐχύνετο ἀσκόπως τόσον αἷμα, οὔτε τόσαι καταστροφαὶ εἰς τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν πλοῦτον θὰ ἐπεφέροντο.



ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΞΕΝΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Αον) Γενικότητες

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο παρουσιάζει πολὺ περίεργον μορφὴν εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν στρατιωτικὴν διαγωγὴν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας.

(α) Ἔλλειψις ψυχολογικῆς κατανοήσεως ἐκ μέρους τῶν Ἄγγλων ὀργανωτῶν

25. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἄγγλοι, χωρὶς νὰ μελετήσωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἕλληνος, τὴν ἱστορίαν του, τὸ ἔδαφός του, τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι, ὅστις τόσας νίκας τοῦ ἔδωσεν κατὰ τὰς πολυαρίθμους εἰς τὸ παρελθὸν ἐκστρατείας του, ἐφήρμοσαν, χωρὶς τροπολογίας, ἀπὸ τὸ Γ.Ε.Σ. μέχρι Διμοιρίας, ὀργανισμὸν καὶ σύνθεσιν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκεῖνοι, πρᾶγμα ὅπερ δυνατὸν νὰ προσηρμόζετο εἰς τὸν χαρακτῆρα των, νὰ ἀπέδιδον εἰς τὰ ἐκτεταμένα ἀποικιακὰ ἐδάφη των, νὰ ἐξυπηρετοῦντο ἀπὸ τὰ ὑλικά των μέσα, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἦσαν τόσον βαρέα, τόσον δαπανηρά, ὥστε ὁ πτωχὸς Ἑλληνικὸς Λαὸς καὶ Στρατὸς ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ὁ μικρὸς καχεκτικὸς ὄνος, ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ὁποίου ἐπέθεσαν σάγμα γκαμήλας, ἀντὶ ἑνὸς ἐλαφροῦ καὶ προσφόρου σάγματος. Οὕτω καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀντὶ νὰ δεχθῇ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνταρσίας μίαν ὀργάνωσιν καὶ σύνθεσιν, προσφερομένας διὰ τὴν δίωξιν τῆς ἀνταρσίας, καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ διὰ τοῦ ὄγκου του νὰ καταπνίξῃ ταύτην ἐν τῇ γενέσει της, καὶ εἶχε πρὸς τοῦτο τὰ παλαιὰ καὶ ἔμπειρα στελέχη καὶ τοὺς πολεμιστὰς ὁπλίτας τῆς Ἀλβανίας, κατετρίβετο εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὀργάνωσιν στρατοῦ μοντέρνου εἰς βάρος τοῦ παράγοντος χρόνου, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν εἰς τὴν στρατολογίαν, ὀργάνωσιν καὶ ἐπικράτησίν των εἰς τὴν ὀρεινὴν ὕπαιθρον καὶ τὴν παραμεθόριον χώραν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν τέλος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διὰ τῆς μακροχρονίου Ἀγ-

γλικῆς ἐκπαιδεύσεως κατέστη κατάλληλος διὰ μαχητικὸν κανονικὸν ἀγῶνα, τὰ μετόπισθέν του ἦσαν τόσον βαρέα καὶ τόσον πολυδάπανα εἰς προσωπικόν, ὥστε δὲν ἠδύνατο οὔτε μὲ τὸ 1)2 τῆς δυνάμεώς του νὰ δράσῃ ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν ἐδαφῶν, καὶ διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς μεταφορικάς του ἀνάγκας κατέφευγεν εἰς τὰ πτωχὰ σαγματοφόρα τῶν κατοίκων, ὅπως κατὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Εὐτυχῶς βραδύτερον (ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1947) ἐπενέβη ἡ Ἀμερικανικὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν αὔξησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐξοικονόμησιν ἀρκετὰ ἐπαρκῶν δυνάμεων, διὰ τὴν καθαρῶς μαχητικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν συμμοριτῶν, σὺν τῇ ἐξυπηρετήσει τῶν μετόπισθέν του.

(β) Στρατιωτικαὶ ἐπεμβάσεις Ἄγγλων ὑπὲρ τῆς Χώρας.

(1) Ἐπεμβάσεις

26. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν σημειοῦται ἡ πρώτη ἐπέμβασις τῶν Ἄγγλων, (Διοίκησις, Στρατηγοῦ Σκόμπη), διὰ τὴν ἐπικράτησιν καὶ διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ, κατὰ τὰ Δεκεμβριανά.

Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη ἐπέμβασις ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἦτο μετρημένη καὶ ἐξεδηλοῦτο μόνον ὅταν ἡ κατάστασις ἐπεδεινοῦτο διὰ τὰ ἐθνικὰ τμήματα. Ἐγένετο δὲ πάντοτε δι' ἀνθρωπιστικοὺς δῆθεν λόγους καὶ ἐμειοῦτο, ἢ ἔπαυεν, μόλις τὰ ἡμέτερα τμήματα ἀπηλλάσσοντο τῆς ἐχθρικῆς πιέσεως, ἢ κατίσχυον τῶν ἀντιπάλων των. Ὁ πολιτικὸς λόγος τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως καὶ συγκεκρατημένης ἐνεργείας των ἦτο ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν συνέφερεν οὔτε συμφέρει πολιτικῶς ἡ κατίσχυσις τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ κάθοδος τῶν Ρώσων εἰς Μεσόγειον, διὰ τοῦτο καὶ μᾶς ἐβοήθει, ὅπου ἐχρειάζετο, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ δημιουργήσῃ καὶ αἰτίαν πολέμου, ἢ νὰ προκαλέσῃ διαμαρτυρίας τῆς Ρωσίας, ὅτι ἐπεμβαίνει εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ξένης χώρας ὑπὲρ τῶν «φασιστῶν».

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ παρασχεθεῖσα τότε στρατιωτικὴ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας βοήθεια ἦτο θετική, καὶ ἐβοήθησε πολὺ τὴν χώραν ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπικράτησιν.

(2) Διάθεσις ὑλικοῦ καὶ ἄμεσος στρατιωτικὴ Ἀγγλικὴ βοήθεια τῶν ἡμετέρων διὰ τῆς παρουσίας Ἀγγλικῶν μονάδων ἐν τῇ Χώρᾳ

27. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν καὶ διάλυσιν τῶν μαχίμων κομμουνιστικῶν τμημάτων (μετὰ τὸν Δεκέμβριον 1944), οἱ Ἄγγλοι:

— Διέθεσαν ὑλικὸν πολέμου διὰ τὴν ὅπλισιν τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ (κα-

τὰ κανόνα, ἐκ τοῦ ἤδη χρησιμοποιηθέντος παρ' αὐτῶν, ἢ ἁλωθέντος κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον).

— Ἐτήρησαν ἐνίας μονάδας των ἐν Ἑλλάδι διὰ τὸν ἐκφοβισμὸν τῶν συμμοριτῶν μέχρι ὀργανώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως ἱκανῶν ἐθνικῶν δυνάμεων.

28. Τέλος, κατὰ τὸ 1947, ἡ Ἀγγλία ἐξήγγειλε, χωρὶς προειδοποίησιν, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθήση τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφῆκεν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τοῦ ἀκανθώδους τούτου προβλήματος εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἀγγλικῶν μονάδων παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι ἡ Στρατιωτικὴ ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολή, ἥτις ἐνήργει τὴν τεχνικὴν καὶ τακτικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν Ἀξιωματικῶν εἰς τὰ διάφορα Σχολεῖα καὶ Κέντρα ἐκπαιδεύσεως, ὡς κατωτέρω ἐκτίθενται:

Βον) Ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις Ἐπιτελείων

29. Ἡ ὀργάνωσις καὶ σύνθεσις τῶν Ἐπιτελείων, ἀπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. μέχρι Τάγματος, ἠκολούθησε, κατὰ πιστὴν ἀντιγραφήν, τὰς τοιαύτας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ κατανομὴ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεών της ἐξετείνετο, ὡς τυγχάνει γνωστόν, εἰς πολλὰς Ἠπείρους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἡ δημιουργία Ἐπιτελείων καὶ Σωμάτων (Ὑπηρεσιῶν) δέον νὰ εἶναι ἐκτεταμένη καὶ ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς πολυειδεῖς ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ πολέμου ἐπὶ διαφόρων θεάτρων ἐπιχειρήσεων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ:

— Τὴν πληροφορίαν.

— Τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

— Τὸν συντονισμὸν τῶν διαφόρων θεάτρων ἐπιχειρήσεων.

— Τὴν παθητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν ἄμυναν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἐμπολέμων χωρῶν.

— Τὴν παντοίαν βιομηχανικὴν παραγωγήν.

— Τὰς τεραστίας μεταφορὰς εἰς προσωπικόν, ὑλικὸν πολέμου καὶ ἐφόδια

Ἀλλὰ ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἀπαιτήσεις ἦσαν περιωρισμέναι ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἀνάγκη ὁ σκελετὸς νὰ μείνη ὁ ἴδιος διὰ τὴν κατανόησιν καὶ συνεργασίαν μετὰ τῶν συμμάχων ἀποστολῶν, αἱ μὴ ἔχουσαι ὅμως ἀνταπόκρισιν ἐν τῇ πράξει Διευθύνσεις καὶ λοιπὰ ὑποδεέστερα κλιμάκια, ἔδει νὰ καταργηθῶσιν, ἢ ν' ἀνατεθῇ ἡ ὑπηρεσία των εἰς τὰς πλησιεστέρας ὁμοειδεῖς Διευθύνσεις ἢ Τμήματα.

Πρὸς διαπίστωσιν τῶν ἄνω ἀναφέρω:

— Τὸ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41, καίτοι διέθετε τετραπλασίαν περίπου δύναμιν ἀπὸ τὴν διατεθεῖσαν κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον (550 περίπου χιλ. ἔναντι τῶν προοδευτικῶς ἀνελθουσῶν εἰς 140 κατὰ τὸν συμμοριακὸν ἀγῶνα), ἐν τούτοις ἡ εἰς Ἀξιωματικοὺς δύναμίς του ἦτο 100 ἕως 120 Ἀξιωματικοί, αἱ δὲ ὑπηρεσίαι τοῦ Ὑπουργείου μόλις διέθετον ἄλλους 100 τοιούτους, ἤτοι ἐν συνόλῳ περίπου 250 Ἀξιωματικοὺς πάσης κατηγορίας, ἔναντι τῶν 600 τοιούτων, τοὺς ὁποίους διέθετε τὸ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀνάληψιν

τῆς Ἀρχηγίας, καὶ οὓς περιώρισα, ἐφαρμόσας τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα, εἰς 400.

— Ἡ Ταξιαρχία, ἥτις κατέστη διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἰσοδύναμος πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, εἶχε δύναμιν μικροτέραν τῶν 2) 3 ἑνὸς παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπολέμου Συντάγματος Πεζικοῦ. Ἐν τούτοις διέθετεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον της εἰκοσάδα καὶ πλέον Ἀξιωματικῶν ἔναντι τῶν 7 ἕως 8, οὓς διέθετε τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόλεμον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

Ἐκ τῶν ἄνω προκύπτει ὅτι, ὄχι μόνον ἡ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνθεσις τῶν Ἐπιτελείων καὶ Μονάδων ἦτο πολυτελής, ἀκολουθήσασα πιστῶς τὴν Ἀγγλικήν, ἄνευ οὐδεμιᾶς τροποποιήσεως, ἐκ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιτρεπομένης τῆς ἐν περιωρισμένῳ χώρῳ ἐνεργείας των, πρᾶγμα ὅπερ δὲν συμβαίνει διὰ τὰς Ἀγγλικὰς Ταξιαρχίας, αἵτινες, δρῶσαι μακρὰν τῆς Μητροπόλεως καὶ μεμονωμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶχον ἀνάγκην πολυαριθμοτέρου Ἐπιτελείου.

Παραδεχόμεθα ὅτι αἱ σημεριναὶ ἀπαιτήσεις τοῦ Στρατοῦ ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἐκτὸς ταύτης εἶναι μείζονες εἰς Ἀξιωματικούς, ἀλλ᾽ ἡ θεραπεία των δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰς βάρος τῆς καλῆς Διοικήσεως τῶν μαχίμων μονάδων, ὡς τοῦτο συνέβαινεν εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν συμμοριτῶν, ὁπότε πλειστάκις συνέβαινε νὰ διοικῆται τάγμα, ἀντὶ ὑπὸ ἐμπείρου καὶ δεδοκιμασμένου Ἀντισυνταγματάρχου, ὑπὸ ἐφέδρων ἢ μονίμων Ταγματαρχῶν, ἢ ἀπείρων μονίμων τοιούτων, οἱ δὲ λόχοι ὑπὸ ἐφέδρων Λοχαγῶν, ἢ μονίμων νεαρῶν Ὑπολοχαγῶν καὶ Ἀνθυπολοχαγῶν.

Ἐπὶ πλέον ἡ θέσις τοῦ διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας ἦτο γενική, μολονότι ἡ Ταξιαρχία συνεκροτεῖτο ἐκ πεζικῆς μόνον δυνάμεως.

Καὶ οὕτω συνέβαινε Ταξίαρχοι, προερχόμενοι ἐξ ἄλλων ὅπλων (Πυροβολικοῦ — Μηχανικοῦ κλπ.) ἀγνοοῦντες τὴν ζωήν, δυναμικότητα καὶ τὴν τακτικὴν μάχης τοῦ Πεζικοῦ, ν᾽ ἀναλαμβάνωσι διοίκησιν μονάδων ξένων πρὸς τὸ μέχρι τοῦδε ὅπλον των, ὅπερ ἐν ταὐτῷ ἐστερεῖτο τῆς ἐμπείρου καὶ ἀποδοτικῆς διοικήσεώς των.

Γον) Ἐκπαίδευσις

(1) Ἀξιωματικῶν:

30. Αὕτη ἐνηργεῖτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν καθοδήγησιν Ἄγγλων Ἀξιωματικῶν τῆς ἀποστολῆς.

Καὶ ἐδῶ ἐφήρμοσαν σύστημα καὶ προγράμματα ἐκπαιδεύσεως, ἀντίγραφα τῆς διὰ τοὺς Ἄγγλους Ἀξιωματικοὺς γιγνομένης ἐκπαιδεύσεως. Πάντως, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἡ ἐκπαίδευσις ὑπῆρξεν ἀποδοτική.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἀξιωματικῶν ἐλειτούργησαν:

— Σχολεῖον Ἐπιτελῶν.

— Γενικὸν Κέντρον Ἐκπαιδεύσεως Ἀνωτ. Ἀξιωματικῶν (ΓΚΕΑ).

— Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Ἀξιωματικῶν, ἴδιον δι᾽ ἕκαστον ὅπλον (Χαλκὶς

διὰ τὸ Πεζικόν, Μεγάλο Πεῦκο διὰ τὸ Πυροβολικόν, Χαϊδάρι διὰ τὰς Διαβιβάσεις, Λουτράκι διὰ τὸ Μηχανικόν, Μενίδι διὰ τὰ Τεθωρακισμένα, κλπ.).

(2) Ὁπλιτῶν:

31. Ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ὁπλιτῶν ἐνηργεῖτο εἰς τὰ οἰκεῖα Κ.Ε.Ν. (Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων), ἡ δὲ τακτικὴ των τοιαύτη εἰς τὰς οἰκείας μονάδας, εἰς ἃς ἀπεστέλλοντο, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ Κ.Ε.Ν. Αἱ εἰδικότητες τῶν ὅπλων καὶ Σωμάτων εἰς τὰ εἰδικὰ Κέντρα ἢ Σχολεῖα.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἦτο καλή, διότι εἰς τὰ Κ.Ε.Ν. ἐκπαιδεύοντες καὶ ἐκπαιδευόμενοι ἠσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἔργον των, ἄνευ περισπάσεως εἰς ἑτέρας ὑπηρεσίας, ὅπως συνέβαινε πρὸ τῆς λειτουργίας τῶν ΚΕΝ, καὶ εἰς τὰς μονάδας, ἔνθα ἐνηργεῖτο ἡ ἀτομικὴ καὶ τακτικὴ ἐκπαίδευσις. Εἰς ταύτας οἱ ἐκπαιδευταὶ δὲν ἤλλασσον καθ' ἑκάστην, ὡς πρότερον, ὅτε οὔτε ἡ συνέχεια, οὔτε ἡ ὁμοιομορφία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξησφαλίζοντο.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐνηργεῖτο παρ' Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν, οἵτινες εἶχον ὑποστῆ προεκπαίδευσιν ὑπὸ Ἄγγλων ὀργανωτῶν Ἀξιωματικῶν.

(3) Μονάδων:

32. Αὕτη ἐνηργεῖτο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποὺ εἰσῆλθεν ὑλικὸν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Στρατοῦ, αὕτη ἀνελήφθη ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς διὰ τὰς Ταξιαρχίας καὶ τὰς ἀνωτέρας ταύτης Μονάδας. Ἓν εἰδικὸν στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως Μεγάλων Μονάδων εἶχεν ὀργανωθῆ εἰς Τρίκαλα καὶ ἕτερον εἰς περιοχὴν Βεροίας, ἔνθα μετεστάθμευον διαδοχικῶς αἱ Ταξιαρχίαι καὶ αἱ Μεραρχίαι καὶ ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν τακτικὴν Πεζικοῦ καὶ τὴν Γενικὴν Τακτικήν. Ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη διεξήχθη καλῶς καὶ ἐπωφελῶς, ὡς προσωπικῶς ἀντελήφθην ἐκ τῆς παρακολουθήσεως ἐνίων ἀσκήσεων ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ταξιαρχίας.

Δον) Συνεργασία Ἐπιτελείων μετὰ ξένων Ἀποστολῶν καὶ Συμπεράσματα

(1) Συνεργασία Ἐπιτελείων μετὰ ξένων Ἀποστολῶν:

33. Μέχρι τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ Γ.Ε.Σ., οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀποστολῶν εἶχον γνώμην ἐπικρατοῦσαν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς Ἡγεσίας. Ἤτοι, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία ἀπεφάσιζε νὰ κάμῃ μίαν ἐπιχείρησιν, αὕτη ἔδει νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ξένων Ἀποστολῶν ὄχι μόνον ὡς σύνολον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμοσθησομένην ἰδέαν ἐλιγμοῦ,

ἥτις πλειστάκις δὲν συνέπιπτε πρὸς τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας. Καὶ οὕτω συνέβαινε νὰ καλῆται ἡ Ἑλληνικὴ Ἡγεσία νὰ ἐφαρμόσῃ ΙΔΕΑΝ ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν οὔτε συνέλαβεν, οὔτε ἐπίστευεν.

Ἂν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως ἦτο εὐνοϊκόν, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ξένων Ἀποστολῶν ἰδιοποιοῦντο τὴν ἰδέαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ἂν δὲ ἦτο ἀτυχές, ἀπέδιδον τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐζήτουν τὴν ἀντικατάστασιν τῆς σχετικῆς ἡγεσίας.

— Ἰδού, διατί εἶπον ἐπικεφαλῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ διαγωγὴ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν ἦτο ἀντιστρατιωτική. Διότι, στρατιωτικοὶ ὄντες, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγνοοῦν τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ὑπὸ πλήρη εὐθύνην του ἀποφασίζει ἐπὶ τῆς ἐφαρμοσθησομένης ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ΙΔΕΑΣ ἐνεργείας, καὶ ὅτι πᾶσα ἄλλη συμβουλή, ἢ ὑπόδειξις δι' αὐτὸν δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε οὗτοι ν' ἀπαιτήσωσιν οὔτε κἂν νὰ δεχθῶσι τὴν παρένθεσιν εἰς τὸ συμβόλαιόν των τοῦ ὅρου, ὅτι ἡ γνώμη καὶ αἱ προτάσεις των ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν Ἕλληνα Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ.

Ἀσφαλῶς ἡ τοιαύτη ὀλεθρία ἀπαίτησις ἦτο ἔργον οὐχὶ στρατιωτικῶν, ἀλλὰ τῆς διπλωματίας καὶ μάλιστα τῆς Ἀγγλικῆς, ἥτις πρώτη συνῆψε τοιοῦτον συμβόλαιον, ἡ δὲ μεταγενεστέρως ἐλθοῦσα Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ ἄφησεν ἀναλλοίωτον τὴν διάταξιν ταύτην. Ἀλλὰ μήπως οἱ Ἄγγλοι δὲν ἔπραξαν τὸ ἴδιον κατὰ τὸ 1941, ὅταν τὰ ὀλίγα στρατεύματα τοῦ Οὐΐλσωνος ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὄχι διὰ νὰ σώσωσι ταύτην ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν ἐπιδρομήν, διότι εἰς τοῦτο ἦσαν ἀνίκανα, λόγῳ τῆς ὀλιγαριθμίας των (δύναμις μιᾶς καὶ ἡμισείας Μεραρχίας), ἀλλὰ ἁπλῶς διὰ νὰ δύνανται νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι προσέτρεξαν εἰς τὴν βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης Ἑλλάδος. Καὶ τότε οἱ Ἄγγλοι δυσκόλως ἐδέχθησαν νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸν Ἕλληνα Ἀρχιστράτηγον. Καὶ μόνον ἐδέχθησαν τοῦτο, ἀφοῦ πρότερον ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὅτι, «εἰς περίπτωσιν διαφωνίας τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸν Ἕλληνα Ἀρχιστράτηγον, τὴν διαφωνίαν θὰ ἐπέλυον αἱ οἰκεῖαι Κυβερνήσεις».

Καὶ διατί τὸ ἔκαμον τοῦτο; Ἀποκλειστικὰ διότι δὲν ἐπίστευον ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνασχεθῶσιν οἱ Γερμανοὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἤθελον νὰ ἔχωσιν εὔκολον καὶ ἄνευ ὀχλήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Διοικήσεως τὴν ἀποχώρησίν των ἐξ Ἑλλάδος. Μάλιστα, κατὰ ὁμολογίαν πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου, ὅταν ευρισκόμεθα μαζὶ ὅμηροι ἐν Γερμανίᾳ, εἷς Λοχαγὸς Ἄγγλος, ὀνόματι Σμίθ, τοῦ εἶχε εἴπῃ ἐμπιστευτικῶς ὅτι ὁ Ἄγγλος Στρατηγὸς Οὐΐλσων, Ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀγγλικῶν Στρατευμάτων, εἶχεν ἐμπιστευτικὴν ἐντολὴν τοῦ Πρωθυπουργοῦ Τσῶρτσιλ «νὰ μὴ παρασχεθῶσιν τὰ ἀγγλικὰ τμήματα ἐν Ἑλλάδι».

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐδέχθησαν ὄχι μόνον τὸν Ἀξιὸν νὰ διαβῶσι (πρὸς Γευγελήν, ὡς ἐπροτάθη ὑπὸ τῶν Σέρβων), ἀλλ' οὔτε ἀνατολικῶς τοῦ Ἀλιάκμονος ἐδέχοντο νὰ μεταβῶσιν αἱ Πεζικαὶ δυνάμεις των. Ἀλλά, ἂν τὰ ἀνωτέρω συνέβαινον τότε καὶ διὰ τὴν προεκτεθεῖσαν αἰτίαν (ἔγκαι-

ρος ἀπαγγίστρωσις ἐξ Ἑλλάδος), ποία στρατιωτικὴ ἀνάγκη κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς συμμορίτας ὑπεχρέωνε νὰ ἐπιβάλωσιν, ἄνευ εὐθύνης, τὴν γνώμην των ἐπὶ τοῦ Ἕλληνος Ἀρχηγοῦ;

— Ἀνεξαρτήτως τῶν ἄνω ἡ Διεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ΓΕΣ (Α1) εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν σχεδίων πρὸς ὑλοποίησιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Διοικήσεως, συνειργάζετο ὑποχρεωτικά, πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους Ἀξιωματικοὺς τῶν Ἀποστολῶν.

Ἀπόρροια τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἀσφαλῶς ἦτο καὶ ἡ μὴ τήρησις τοῦ μυστικοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων, διότι πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἀποστολῶν ἦσαν ἀμφιβόλων κοινωνικῶν φρονημάτων.

Ἡ ἀσυνήθης αὕτη συνεργασία διαφόρων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας καὶ Ἐπιτελείου, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς:

(1) *Ἐντολὴ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ὑποφαινόμενον δι' ἐνέργειαν ἀνακρίσεων δι' ἀποτυχίαν ἐπιχειρήσεων Γράμμου 1948.*

34. α) Πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' ἐμοῦ τῆς ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ (1 μῆνα περίπου) ἐκλήθην, διατελῶν ἐν ἀποστρατείᾳ, ὑπὸ τῆς τότε Κυβερνήσεως (Κυβέρνησις Σοφούλη) νὰ ἐνεργήσω ἐξέτασιν πρὸς ἐξακρίβωσιν εἰς τί καὶ ποίους ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία τῶν λίαν αἱματηρῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1948 ἐν Γράμμῳ.

Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐγγράφου διαταγῆς, ἐκάλεσα τὸν ἁρμόδιον Ὑπαρχηγὸν τοῦ ΓΕΣ, Ἀντιστράτηγον Κιτριλάκην, νὰ θέση ὑπ' ὄψιν μου ὅλα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ Ἀρχείου, ἢ ἀντίγραφα τούτων, διὰ τὴν στρατηγικὴν ὑπ' ἐμοῦ μελέτην τῶν ἀτυχῶν τούτων ἐπιχειρήσεων.

Εἶχον ἀπόφασιν νὰ κάμω ἐξέτασιν ἐν τῷ στρατηγικῷ πλαισίῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τακτικῷ τοιούτῳ, δεδομένου ὅτι ἡ ἐν τῷ τακτικῷ πλαισίῳ ἐξέτασις θὰ ἀπήτει χρόνον μέγαν, ἐπιτόπιον μετάβασιν, συνεργεῖα ἐξεταστῶν Ἀξιωματικῶν κλπ. Τὴν ἐξέτασιν ταύτην δὲν ἐνήργησα, διότι ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἄνω φακέλων ἐπείσθην ὅτι εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Γράμμου δὲν ἦσαν ἀμέτοχοι εὐθύνης οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν, καὶ διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνελάμβανον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, πρᾶγμα ὅπερ δὲν μοὶ ἐπέτρεπε, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου, νὰ ἀσχοληθῶ εἰς παρομοίαν ὑπόθεσιν.

Ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη, μοὶ παρεδόθησαν ἐν ἀντιγράφῳ δύο φάκελοι, ὧν κύριον περιεχόμενον ἦσαν αἱ γνῶμαι τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη, ἐπὶ τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γράμμου κατὰ τὸ 1948.

(β) *Τί ἐξάγονται ἐκ τῶν φακέλων:*

35. Ἐκ τοῦ ἀπὸ 10) 4) 48 ἐγγράφου, ἐν τῷ ὁποίῳ διατυποῦνται αἱ ἀπό-

ψεις τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀφορῶσαι τὴν τροποποίησιν τοῦ ἀπὸ 18) 2) 48 «περιληπτικοῦ γενικοῦ σχεδίου ἐνεργείας» διὰ τὴν ἐξάθρωσιν τοῦ συμμοριτισμοῦ κατὰ περιφερείας συνάγεται ὅτι:

— Τὸ Γ.Ε.Σ. ἐπρότεινε, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Ρούμελην (σχέδιον ΧΑΡΑΥΓΗ), ἡ κυρία προσπάθεια νὰ στραφῇ πρὸς Πελοπόννησον (ἐνισχυομένων τῶν ἐκεῖ δυνάμεων) καὶ πρὸς Ὄρθρυν — Ἄγραφα — Πήλιον — Ὄσσα — Ὄλυμπον — Πιέρια καὶ νήσους.

Τὸ Γ.Ε.Σ. δὲν εὕρισκε τὰς διατιθεμένας δυνάμεις ἐπαρκῶς ἐφωδιασμένας εἰς μέσα πυρός, ἵνα, μετὰ ἐκκαθάρισιν Ρούμελης, ἐνεργηθῶσιν ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

Ἡ πρότασις δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλήτ, ὅστις ἐπιμένει προφανῶς (κατὰ τὸν Ἀντιστράτηγον Κιτριλάκην), διὰ λόγους πολιτικοὺς - διπλωματικούς, νὰ γίνωσιν ὁπωσδήποτε αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

Ὁ Ἀμερικανὸς Ταξίαρχος Τζέκινς ὑπόσχεται τὴν διάθεσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐμπρηστικῶν βομβῶν μεγάλης καταστρεπτικότητος, αἵτινες οὐδὲν ἀπέδωσαν, χρησιμοποιηθεῖσαι.

— Ἐκ τοῦ ἀπὸ 4 Ἰουλίου 1948 ἐγγράφου τοῦ ἰδίου Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη (Α.Π. 632), πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Πιπινέλην, ἐξάγεται ὅτι, «μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν εἰς Γράμμον, ἀποφασίζεται, καίτοι ὁ Στρατηγὸς Βὰν - Φλὴτ ἀρχικῶς δὲν συνεφώνει, ἡ κυρία προσπάθεια ν' ἀχθῇ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Πεντάλοφος — Ἑπταχώριον. Ἡ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην προσπάθεια ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας, τοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλὴτ μὴ παραδεχομένου νὰ διατεθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ 52α Ταξιαρχία, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὴν μοναδικὴν ἐφεδρείαν τοῦ Γ.Ε.Σ.».

Καὶ γράφει ὁ ἴδιος Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἴδιον ἔγγραφον: «Ἡ μὴ ἔγκαιρος χρησιμοποίησις τῆς 52ας Ταξιαρχίας ἐμβάλλει εἰς τὸν ὑποφαινόμενον τὴν σκέψιν, μήπως ὁ Στρατηγὸς Βὰν - Φλήτ, ὑπείκων εἰς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεώς του, χάριν πολιτικῆς τινος σκοπιμότητος, ἐπεβράδυνε μίαν ταχεῖαν καὶ ἐπιτυχῆ ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων Γράμμου. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συντρέχει τὸ γεγονὸς τῆς μὴ διαθέσεως ἡμῖν ἐμπρηστικῶν βομβῶν μὲ ἀποτελέσματα, ἅτινα οἱ Ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἐγκωμίαζον ὑπερβαλόντως, μὴ ὑποπτευόμενοι ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἀπηγόρευε τὴν διάθεσιν τούτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν».

— Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἰδίου ἐγγράφου ἐξάγεται ὅτι, «ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ στρατὸς ἐνεργήσας συμφώνως πρὸς τὸ προμελετηθὲν σχέδιον, προσέκρουσεν ἐπὶ τοποθεσίας ἰσχυρῶς ὠργανωμένης. Οἱ συμμορῖται γνωρίζοντες ἀπὸ πολλοῦ ὅτι ὁ Στρατὸς θ' ἀνελάμβανεν ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου, γνωρίζοντες δὲ καὶ τὰς λε-

π τ ο μ ε ρ ε ί α ς ἀ κ ό μ η τ ο ῦ π ρ ο α ν α φ ε ρ θ έ ν τ ο ς σ χ ε δ ί ο υ, π ρ ο π α ρ ε σ κ ε ύ α σ α ν τ ὴ ν ἄ μ υ ν ά ν τ ω ν π λ ή ρ ω ς».

(2) Σ υ μ π ε ρ ά σ μ α τ α

36. Συνοψίζων εἰς συμπεράσματα ὅλα ταῦτα, συνάγω:

— Ὅτι ἡ ἐπέμβασις τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ξένων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, πέραν τοῦ συμβουλευτικοῦ ὁρίου, ἐγένετο αἰτία, εἰς μεγάλην τιμήν, τῶν σημειωθεισῶν ἀποτυχιῶν, χωρὶς συνάμα ν' ἀναλαμβάνωσιν οὗτοι καὶ τὴν εὐθύνην τῶν ἀποτυχιῶν.

Ὑπῆρξαν εἰς τὸ παρελθὸν ξέναι στρατιωτικαὶ ἀποστολαὶ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ, ἀλλὰ περιωρίσθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἐκπαιδευτικόν των ρόλον. Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα εὑρίσκοντο ἐντεταγμένα εἰς Γαλλικὰς Διοικήσεις, οὐδέποτε ὑπεισῆλθον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ περιωρίζοντο ἀποκλειστικὰ νὰ διοικῶσι διὰ τῶν διδομένων ἀποστολῶν καὶ ἐντολῶν.

— Ὅτι οἱ ἑκάστοτε Ἀρχηγοὶ τοῦ Γ.Ε.Σ. τόσον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου 1948, ὅσον καὶ πρότερον ἐδέχοντο τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν ξένων ἀποστολῶν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ φέρωσι καὶ τὴν εὐθύνην αὐτῶν.

— Ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου τὸ 1948 ἀνελήφθησαν, χωρὶς πληροφορίας ἐπαρκεῖς διὰ τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῶν κομμουνιστῶν, καὶ ἐπὶ πλέον ἄνευ λήψεως προηγουμένης ἐπαφῆς πρὸς ταύτην, διὰ νὰ ἐξακριβώσωσι τὸ μέτωπον, τὸ βάθος καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν ὀργανώσεών της, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ κομμουνισταὶ ἐγνώριζον ἐν λεπτομερείᾳ τὸ Σχέδιον ἐπιχειρήσεων τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων!!! (ὅρα ἀνωτέρω διατυπούμενα ὑπὸ Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη).

— Ὅτι ἡ ἐπίθεσις, ἐξορμήσασα ἄνευ προηγουμένης λήψεως ἐπαφῆς πρὸς τὴν κυρίαν τοποθεσίαν, κατετρίβη εἰς ἐπιθέσεις ἀρκετὰ δαπανηρὰς εἰς αἷμα κατὰ τῶν προκεχωρημένων ὠργανωμένων θέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀπωλέσασα οὕτω τὴν δυναμικότητά της πρὸ τῆς κυρίας τοποθεσίας.

— Ὅτι ὁ παράγων αἰφνιδιασμὸς ἠγνοήθη παντελῶς τόσον ἀπὸ στρατηγικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Ὅτι τὸ ἐφαρμοσθὲν σχέδιον ἐπιχειρήσεων δὲν ἐκφράζει ἰδέαν ἑλιγμοῦ (κυρίαν προσπάθειαν), ἤτοι δὲν φέρει τὴν ἰσχὺν τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς ἀσθενεστέρας καὶ μᾶλλον ἀποδοτικωτέρας κατευθύνσεως τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, συγκρατουμένου τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ. Ὅλαι αἱ Μεγάλαι μονάδες ἐν Γραμμῇ Μάχης, χωρὶς νὰ παρατηρῆται πρὸς μίαν κατεύθυνσιν πύκνωσις δυνάμεων καὶ μέσων μάχης (οἰκονομία δυνάμεων), ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς κλιμακώσεως εἰς βάθος δυνάμεων καὶ μέσων, ἢ διὰ τῆς σμικρύνσεως τῶν ζωνῶν ἐνεργείας.

— Ὅτι ἡ ὑποδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστρατήγου Κιτριλάκη κατεύθυνσις κυρίας προσπαθείας (Πεντάλοφος — Ἐπταχώριον) προσεφέρετο διὰ μικρὰν τακτικὴν ἀπόδοσιν, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ ἀποφασιστικὸν στρατηγικὸν ἀποτέλεσμα, διότι ἄγει πρὸς τὸν κύριον ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Γράμμου (Ἄνω — Κάτω Ἀρένα), καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἂν διετίθετο ἡ μὴ διατεθεῖσα 52α Ταξιαρχία, πιθανῶς νὰ ἐξεμηδενίζετο, λόγῳ τῆς μικρᾶς δυνάμεώς της, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα, ἔστω καὶ ἂν κατώρθωνε νὰ στραφῇ πρὸς ἄνω, ἢ κάτω ροῦν τοῦ Σαρανταπόρου.

— Ὅτι ἡ Ταξιαρχία αὕτη δὲν διετέθη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Βὰν - Φλὴτ δι' ἐκμετάλλευσιν, οὐχὶ διὰ πολεμικοὺς λόγους, ἀλλὰ μᾶλλον, ἵνα μὴ στερηθῇ ἡ Ἀνωτάτη Ἡγεσία καὶ τῆς λειτουργίας Ἐφεδρείας της, πρᾶγμα ὅπερ δὲν θὰ τῆς ἐπέτρεπε ν' ἀποκρούσῃ ἐνδεχόμενον ἀπρόοπτον.

— Ὅτι ὁ Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ., ὄργανον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀλληλογραφεῖ, πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ Ἀντιπρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κλπ. ἀπ' εὐθείας ἐπὶ ζωτικωτάτων ζητημάτων, ἐνῶ τὰς ἀντιλήψεις του ἔδει νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ ΓΕΣ.

37. γ) Τί ἔδει νὰ γίνῃ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας

— Τί ἔδει νὰ γίνῃ θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα, ἀλλὰ παραπέμπω εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γ.Ε.Σ. ἐκδοθεῖσαν «Αἱ Μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ 1949», ἔνθα θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὅλαι αἱ ἄνω ἀρχαὶ ἐτηρήθησαν μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας, ἤτοι:

— Στρατηγικὴ παραπλάνησις τοῦ ἐχθροῦ.

Μέχρι τῆς 9ης Αὐγούστου ὁ Ζαχαριάδης διεκήρυσσε ραδιοφωνικῶς ὅτι ἐπίθεσις θὰ ἐκπεμφθῇ κατὰ Γράμμου, ἐνῶ τὴν ἑπομένην ἐξεπέμπετο κατὰ Βίτσι.

— Οὐδεμία ἐπέμβασις τῶν ξένων ἀποστολῶν εἰς τὴν ἀλλαγὴν Διοικήσεων, ἢ τροποποίησιν τῶν σχεδίων ἐπιχειρήσεων καὶ ὅπου ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐσημειώθη τοιαύτη ἐπέμβασις, δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

— Αἱ κατευθύνσεις κυρίας προσπαθείας καὶ εἰς Βίτσι καὶ εἰς Γράμμον ἐξελέγησαν ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων κατευθύνσεων, ἀποφευγομένων τῶν ὠχυρωμένων ἰσχυρῶς θέσεων, ἢ τομέων. Εἰς Βίτσι προσεβάλομεν τὰ πλευρὰ τῆς ἐξεχούσης, ἀποφυγόντες τὴν ὠχυρωμένην ἰσχυρῶς τοποθεσίαν ΜΑΛΙ - ΜΑΔΙ.

Εἰς Γράμμον ἡ κυρία ἐπίθεσις κατηυθύνθη κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ πλευροῦ τῆς τοποθεσίας, μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν παράλληλον καὶ ἐγγὺς τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου.

— Ἡ χρησιμοποιηθεῖσα ἐπὶ τῶν κυρίων κατευθύνσεων δύναμις καὶ τὰ μέσα ἦσαν τὰ 4)5 τῆς διατιθεμένης διὰ τὴν ἐπίθεσιν δυνάμεως καὶ ἐπὶ ζώνης λίαν περιωρισμένης, τοῦ λοιποῦ μετώπου συγκρατουμένου δι' ἐλαχίστων δυνάμεων.

Μία καὶ ἡμίσεια Μεραρχία ἦτο πάντοτε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἑτοίμη νὰ ἐπέμδη, ὅπου καὶ ὅποτε παρουσιάζετο ἀνάγκη.

— Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ μας, καίτοι κατὰ τὸ 1949 ἐπρόκειτο περὶ δύο τοποθεσιῶν (Βίτσι — Γράμμος), ἦτο ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ 1948, ἀλλὰ ἐξοικονομήσαμε δυνάμεις ἐκ τῆς ἀποδεσμεύσεως τοιούτων μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Νοτίου Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς τῶν περιοχῶν Γράμμου — Βίτσι μεγάλων Μονάδων, διὰ προσφόρου διατάξεώς των ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀποστολήν των.

(δ) Ἀπώλειαι εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948 καὶ σύγκρισις αὐτῶν πρὸς τὰς τοιαύτας τῆς καταλήψεως Βίτσι — Γράμμου κατὰ τὸ 1949.

38. Αἱ ἀπώλειαι εἰς Γράμμον κατὰ τὸ 1948, χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα (καταστροφή, ἢ ἐκμηδένισις τῶν συμμοριτῶν), ἦσαν τεράστιαι. Οἱ συμμορῖται, ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τὸν Γράμμον, ἐγκατεστάθησαν εἰς Βίτσι εὐρέως. Ἔκαμον δηλαδὴ ἁπλῆν μετατόπισιν ἀπὸ μιᾶς τοποθεσίας εἰς ἄλλην!!!

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς Γράμμον τὸ 1948 ἦσαν:

	Φονευθέντες	Τραυματίαι
Ἀξιωματικοὶ	430	1.096
Ὁπλῖται	4.755	16.993
Σύνολον	5.185	18.089

Ἐνῶ διὰ τὴν κατάληψιν, κατὰ τὸ 1949 τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου δύο τοποθεσιῶν, πλήρως ὠχυρωμένων, εἴχομεν ἀπωλείας:

	Νεκροὶ	Τραυματίαι
Ἀξιωματικοὶ	59	265
Ὁπλῖται	893	3636
Σύνολον	952	3901

Ἡ διαφορά, καίτοι κατὰ τὸ 1949 πρόκειται περὶ δύο τοποθεσιῶν, εἶναι τεραστία.

Ἡ ἐλάττωσις τῶν ἀπωλειῶν εἶναι ἀποτέλεσμα:

— Τοῦ ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τῆς θέσεως τῶν ἐχθρικῶν τοποθεσιῶν.

— Τοῦ παράγοντος αἰφνιδιασμοῦ τόσον ἐν τῷ στρατηγικῷ πλαισίῳ, (ἄγνοια τοῦ ἐχθροῦ ποία ἐκ τῶν δύο τοποθεσιῶν θὰ προσβληθῇ πρῶτον), ὅσον καὶ ἐν τῷ τακτικῷ τοιούτῳ (ἄγνοια τοῦ ἐχθροῦ, πότε καὶ πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν ἡ κυρία προσπάθεια θὰ ἐξεπέμπετο).

— Τῆς καλῆς προπαρασκευῆς ἀπὸ στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως.

— Τῆς καλῆς ἐκτελέσεως. Ἐγένοντο ἔνια τακτικὰ σφάλματα, ἅτινα οὐδέποτε ἀπολείπωσιν, ἀλλὰ ταῦτα ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὴν εἰς ἄλλας ζώνας καλὴν καὶ ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν.



ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

(ΚΑΤΑ ΤΟ 1947)

39 καὶ **40.** Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1947, ἐν ἀποστρατείᾳ διατελῶν, τῇ ἀπαιτήσει τῆς Κυβερνήσεως Μαξίμου, ἐδέχθην ν' ἀναλάβω τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Θράκης. Κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β' ὁρκωμοσίαν μου, παρισταμένου τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν Ἀρχηγῶν πολιτικῶν κομμάτων Παπανδρέου καὶ Κανελλοπούλου, ἐδήλωσα ὅτι ἐγὼ ἀναλαμβάνω τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Θράκης, οὐχὶ ὡς κομματικὸς Διοικητής, ἀλλά, λόγω τῆς καταστάσεως (εὑρίσκετο ἡ κομμουνιστικὴ ἀνταρσία εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν), ὡς παλαιὸς στρατηγός. Κατὰ συνέπειαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ προσοχή μου θὰ ἐστρέφετο, οὐχὶ τόσον εἰς τὸ Διοικητικὸν πολιτικὸν ἔργον, ὅσον εἰς τὸν συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν τῆς μεμακρυσμένης αὐτῆς ἄκρας τῆς χώρας μας.

Πάντες, μετ' εὐχαριστήσεως, ἐδέχθησαν τὰς τοιαύτας δηλώσεις μου.

— Ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας ἐν Θράκῃ δὲν ἦτο καλή. Ἡ ἀπὸ Νέστου Ἑλληνικὴ Δυτικὴ Θράκη, μέχρι Ὀρμενίου εἶναι λίαν στενὴ εἰς πλάτος. Ἡ μέση τομὴ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ Βουλγαρικῆς μεθορίου, μέχρι ποταμοῦ Ἕβρου, (τουρκικὴ μεθόριος), ἢ μέχρι θαλάσσης εἴς τινας κατευθύνσεις, κατέρχεται κάτω τῶν τριάκοντα χιλιομέτρων.

— Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι συμμορῖται κομμουνισταί, ἐκκινοῦντες ἐκ Βουλγαρίας τὸ ἑσπέρας, ἠδύναντο νὰ προσβάλωσιν οὐ μόνον τὰ ἐγγὺς τῆς μεθορίου χωρία, ἀλλὰ καὶ τὰς βαθύτερον εὑρισκομένας κωμοπόλεις τῆς Θράκης (Ὀρεστιάδα — Διδυμότειχον — Σουφλίον — Φέρρας — Ἀλεξανδρούπολιν — Κομοτηνὴν — Ξάνθην), καὶ νὰ ἐπανέρχωνται ἐντὸς τῆς ἰδίας νυκτὸς εἰς τὴν παραμεθόριον.

II.— ΕΥΚΟΛΟΣ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΜΜΟΡΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

41. Εἰς τὴν Θράκην θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῆ εὐχερέστερον καὶ ἀκοπώτερον κομμουνιστικὸν «Ἐλεύθερον Κράτος», ἀλλὰ προφανῶς διὰ πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς λόγους, σχέσιν ἔχοντας μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος των, ἡ περιοχὴ Γράμμου — Βίτσι προσεφέρετο ἀποδοτικώτερον ἀπὸ τὴν ἀσφαλῆ μέν, ἀλλὰ μεμακρυσμένην περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἡ κατάληψις μόνον τῆς περιοχῆς Σαππαὶ — Ἀλεξανδρούπολις θὰ τοὺς ἐξησφάλιζεν ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕβρου καὶ θὰ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσίν των ὅλας τὰς περικλειομένας ὄπισθεν, ἀρκετὰ πλουσίας, προμνησθείσας πόλεις. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἡ διεύθυνσις, τροφοδότησις καὶ παρακολούθησις πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς τοῦ ἀγῶνος εἰς Βόρειον, Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἑλλάδα, ὡς τοῦτο ἐπετυγχάνετο ἐκ Γράμμου καὶ Βίτσι.

— Ἐκθέτω τὴν σκέψιν ταύτην ἀποκλειστικὰ διὰ νὰ καταδείξω ὅτι ἡ Δυτικὴ Θράκη ἐν μέρει, ἢ ἐν τῷ συνόλῳ της, ἦτο εὐαίσθητος περιοχὴ εἰς σοβαρὰς καὶ ἐπικινδύνους προσβολὰς ἐκ μέρους τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κομμουνιστοσυμμοριτῶν, χωρὶς ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς νὰ ἔχῃ τὴν εὐχέρειαν νὰ ἑλιχθῇ, καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ρίψῃ πρὸς τὸ ἄκρον τοῦτο τῆς χώρας σοβαρὰς δυνάμεις, χωρὶς νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο μία Μεραρχία μόνον (ἡ VII) ἐκάλυπτεν ὅλον τὸ τμῆμα ἀπὸ Νευροκοπίου μέχρι περιοχῆς Ἀνδριανουπόλεως (πλέον τῶν 350 χιλ. διαδρομὴ μεθοριακή).

III.— ΤΙ ΕΠΕΤΥΧΟΝ ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

42. Ὁ Ἀείμνηστος καὶ ἡρωϊκὸς Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Ἀσημακόπουλος, ὅστις, ὡς Συνταγματάρχης, διετέλεσεν ὑπὸ τὰς διαταγάς μου ἐν Ἀλβανίᾳ (ἐφονεύθη τὸ 1948 ὑπὸ ἐκραγείσης νάρκης) ἔδειξε πλήρη κατανόησιν εἰς τὰς ὁδηγίας μου. Αἱ διοικητικαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ ἐπίσης.

Οὕτω ἐπέτυχον:

— Διὰ τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν νὰ ὀχυρώσω κατὰ τὸν μᾶλλον πρόσφορον τρόπον ὅλας τὰς πόλεις τῆς περιφερείας τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Δημοσίου, ἀλλ' ἐξ ἐράνων καὶ χρημάτων Δήμων καὶ Κοινοτήτων.

— Αἱ πόλεις Ὀρεστιὰς — Διδυμότειχον — Σουφλίον — Φέρραι — Ἀλεξανδρούπολις — Σάππαι — Κομοτηνὴ — Ξάνθη — Καβάλα — Δράμα καὶ αἱ σπουδαιότεραι μεταξὺ τούτων κωμοπόλεις κατέστησαν ἀπόρθητοι καὶ οὐδεμία τούτων περιέπεσεν εἰς τοὺς κομμουνιστάς, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις των, καίτοι ἡ ἐνυπάρχουσα ἐν αὐταῖς στρατιωτικὴ δύναμις ἦτο ἐλαχίστη, ἐνισχυμένη διὰ πολιτῶν (ἀρχὴ δημιουργίας τῶν ΜΑΥ ἤδη ΤΕΑ).

— Ν' ἀπαλλάξω ἀρκετὰς δυνάμεις τοῦ Στρατοῦ, ἀπὸ τὴν χρησιμοποίη-

σίν των εἰς τὴν στατικὴν ἀσφάλειαν. Αὗται ἐλευθεροκίνητοι πλέον οὖσαι, ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς κινηταὶ ἐφεδρεῖαι, εἴτε πρὸς ἄμυναν τῶν πόλεων, εἴτε διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν σημειουμένων ἐν ὑπαίθρῳ συμμοριῶν.

— Ἡ ἐπὶ 18μηνον ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης Ὑπηρεσία μου κατηναλώθη ἀποκλειστικὰ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω διατυπουμένου σκοποῦ, διότι ἡ ἐπιδίωξις δημιουργίας ἔργων κοινωνικῆς, ἢ παραγωγικῆς ὠφελείας ἦτο καθαρὰ ματαιοπονία, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίστατο διαρκὴς μόνιμος ἀσφάλεια ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, καὶ τοῦ δεδομένου ὅτι καὶ τὰ ὑφιστάμενα, ἢ ἐπιδιορθούμενα τοιαῦτα ἔργα κατέστρεφον οἱ συμμορῖται.

IV. — ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΕΝΙΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΥΣΕΞΗΓΗΤΟΙ ΤΙΝΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ (Ἐπεισόδια Σαχὶν Κομοτηνῆς — Ἐξέτασις Κωνστανταράκου).

43. Ἡ γνῶσις, ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τῆς πραγματικῆς καταστάσεως καὶ ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ τῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας ἐδημιούργουν γενικὴν ἀποκαρδίωσιν. Ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀποστολῶν, (τότε ἦτο μόνον ἡ Ἀγγλικὴ ὑπὸ τὸν περιώνυμον Ρώλυγξ), εἰς τὰς τακτικὰς ἐνεργείας τῶν Διοικήσεων ἦτο δυσεξήγητος στρατιωτικῶς καὶ λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος.

Μνημονεύω ἐνταῦθα μερικὰ ἐπεισόδια, προσωπικῆς ἀντιλήψεως, χαρακτηριστικά, ἂν ὄχι τὶ ἄλλο, τῆς νοοτροπίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν Ἄγγλων Ἀξιωματικῶν, περὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων των παρὰ τῷ ἀγωνιζομένῳ Ἑλληνικῷ Στρατῷ.

— Ἐνηργοῦντο Β.Δ. τοῦ Σαχὶν (περιφέρεια βορείως Ξάνθης) ἐπιχειρήσεις, μὲ ἐπιτυχίαν κατὰ συμμοριτῶν, κινουμένων διὰ τοῦ παραμεθορίου χώρου, ἐκ περιοχῆς Κομοτηνῆς, εἰς περιοχὴν Κούλας Ἄνω Νέστου. Εἷς Ἄγγλος Ἀξιωματικὸς ἐζήτει ἀπὸ τὸν ἐν Ξάνθῃ Ταξίαρχον Ἰωάννου ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς μαχομένους Ἀξιωματικούς, προκειμένου εἰς Σαχὶν νὰ τοὺς κάμῃ διάλεξίν τινα!!! Ὁ Ταξίαρχος ἠρνήθη καὶ εὑρισκόμενος εἰς Ξάνθην τότε τὸν ἐπήνεσα προσωπικῶς, διὰ τὴν ἄρνησίν του ταύτην.

— Εἰς Κομοτηνήν, εἷς ἕτερος Ἄγγλος Ἀξιωματικός, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ μοναδικὴν ἐφεδρείαν Στρατοῦ, ἵνα τὴν νύκτα ἐνεργήσῃ δοκιμαστικὴν ἐπίθεσιν πρὸς ἐξακρίβωσιν, ἂν οἱ συμμορῖται εἶχον πυροβολικόν, παρ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν διέθετον τοιοῦτον. Τὴν ἰδίαν νύκτα οἱ συμμορῖται προσέβαλον ἀντιθέτως τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὸ ἐγγὺς τῆς Κομοτηνῆς χωρίον Πρόκτιον καὶ τὸ ἐλεηλάτησαν δεινῶς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι ἡ δοκιμαστικὴ ἐπίθεσις, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Ἀξιωματικοῦ ὑποδειχθεῖσα καὶ ἐκτελεσθεῖσα ἐγένετο ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς συμμοριακῆς κατὰ Προκτίου ἐπιδρομῆς;

— Ἐξ ἀναφορᾶς Ταγματάρχου τῆς Α2 Διευθύνσεως τοῦ Γ.Ε.Σ., ὅστις ἐνήργησεν ἐξέτασιν ἀνακριτικὴν τοῦ συμμορίτου Κωνστανταράκου, συνδέσμου

τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τῶν συμμοριτῶν πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον Πελοποννήσου καὶ συλληφθέντος κατ' ἀπόπειράν του νὰ διαβῇ κολυμβῶν τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἵνα συνδεθῇ μὲ τὸν συμμορίτην ἀρχηγὸν Στερεᾶς Ἑλλάδος, διότι ὅλοι οἱ ἀσύρματοί των ἐν Πελοποννήσῳ εἶχον ἁλωθῇ, ἢ καταστραφῇ, ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν συμμοριτῶν Πελοποννήσου Γκουζέλης, ἀποστέλλων τὸν Κωνστανταράκον εἰς ἐκβολὰς ΝΕΔΑ ποταμοῦ (μεταξὺ Ζαχάρως — Κυπαρισσίας), ἵνα ὑποδεχθῇ τὸ ἀποστελλόμενον τρίτον βενζινόπλοιον ἐξ Ἀλβανίας, ἔμφορτον ὑλικοῦ πολέμου, μετὰ τὴν καταβύθισιν τοῦ δευτέρου τοιούτου εἰς Ὅρμον Φωκιανοῦ, τῷ εἶπε: «Ἐὰν μαζὶ μὲ τὸ πλήρωμα ἰδῇς Ἄγγλους, νὰ μὴ παραξενευθῇς». Τί ἤθελον οἱ Ἄγγλοι εἰς τὸ βενζινόπλοιον; Κατ' ἐμὲ διὰ νὰ παρουσιασθοῦν ὡς κυβερνῆται τοῦ βενζινοπλοίου εἰς περίπτωσιν ὑποψίας, πρὸς ἀποφυγὴν πολεμικῶν καὶ ἄλλων συνεπειῶν.

— Εἰς τὴν τότε Κυβέρνησιν καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἔκαμα διαφόρους προτάσεις περὶ διαθέσεως ὅπλων, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν κατοίκων τῶν παραμεθορίων χωρίων στρατιωτικῶς. Ταῦτα, κείμενα ὀπίσω τῆς Βουλγαρικῆς Μεθορίου γραμμικῶς, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν της, θὰ ἀπετέλουν ἕνα φρᾶγμα προειδοποιήσεως καὶ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς καθόδου τῶν συμμοριτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μέχρις ἐπεμβάσεως τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ αἴτησίς μου αὕτη δὲν ἐθεραπεύθη. Κατὰ δὲ προφορικὴν πληροφορίαν, οἱ Ἄγγλοι ἠρνοῦντο τὴν διάθεσιν τῶν ὅπλων τούτων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δυνατὸν οἱ χωρικοὶ νὰ ἔκαμνον κακὴν χρῆσιν αὐτῶν!!!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

(1) Ὑποβολὴ «σκέψεων περὶ τρόπου ἐνεργείας ἐπὶ ζητήματος ἀνταρσίας» ὑποφαινομένου πρὸς τὸν τότε Ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν καὶ τὸν Στρατηγὸν ΠΑΠΑΓΟΝ.

44. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947, εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπάγον, ὄντα τότε ΜΕΓΑΝ ΑΥΛΑΡΧΗΝ καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Στράτον, παρέδωσα τὸ ἀμέσως κατωτέρω Σχέδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις καὶ τρόπος ἐπὶ τῆς καταστολῆς τῆς ἀνταρσίας».

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΓΟΣΜΑ — ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΘΡΑΚΗΣ — ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ—ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἐπὶ τοῦ Ζητήματος τῆς Ἀνταρσίας

I.— ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΝΤΑΡΤΩΝ (Περίληψις)

Οἱ ἐκδηλωθέντες δραστικῶς ἐν ὑπαίθρῳ ἀντάρται ἀνέρχονται εἰς 25—30 χιλιάδας. Ἐκ τούτων οἱ περισσότεροι δρῶσιν εἰς τὴν ἀπὸ ΑΔΡΙΑ μέχρι Ε-

ΒΡΟΥ παραμεθόριον τῶν γειτονικῶν πρὸς βορρᾶν χωρῶν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων αὐτῆς.

Ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας των συνίσταται:

— Εἰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ μεμονωμένων τμημάτων Στρατοῦ, ἐκδηλουμένας κυρίως κατὰ νύκτα.

— Εἰς ἐπιδρομὰς κατὰ χωρίων ἀφυλάκτων, ἢ ἠσφαλισμένων διὰ μικρῶν τμημάτων Στρατοῦ, ἢ ΜΑΥ, πρὸς λαφυραγωγίαν, στρατολογίαν καὶ ἀντεκδικήσεις.

— Εἰς προσβολὰς σιδηροδρομικῶν ἁμαξοστοιχιῶν, ἢ φαλάγγων αὐτοκινήτων.

— Εἰς καταστροφὰς σιδηροδρομικῶν ἢ ὁδικῶν ἔργων, πρὸς διακοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν.

— Εἰς ἐπιθέσεις γενικωτέρας σημασίας κατὰ πόλεων, πρὸς τὸν σκοπὸν καταλήψεως μιᾶς τούτων καὶ ἐπιτεύξεως ἐντεῦθεν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὠφελημάτων (ἐπιθέσεις κατὰ Κονίτσης — Μετσόβου — Γρεβενῶν — Φλωρίνης — Κιλκὶς — Ναούσης — Κομοτηνῆς — Σουφλίου κλπ., ἅπασαι ἀποτυχοῦσαι).

Ὁ τακτικὸς τρόπος ἐνεργείας των συνίσταται:

— Εἰς ἐπιθετικὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐνεργείας, τῆς θέσεως προσβολῆς ἐκλεγομένης μετὰ πάσης ἐλευθερίας, (κέκτηνται ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐνεργείας).

Ἡ ἐπιθετική των ἐνέργεια ὑποβοηθεῖται:

— Δι᾽ ἀπασχολήσεως τῶν γειτονικῶν ἐθνικῶν τμημάτων διὰ πυρὸς ἐκ τοῦ μακρόθεν.

— Διὰ ναρκοθετήσεως τῶν ὁδῶν, δι᾽ ὧν θὰ προσέτρεχον ἐνισχύσεις, ἢ θὰ ἐνηργεῖτο ἐκμετάλλευσις κατ᾽ αὐτῶν τῆς ἀποτυχίας των.

Εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας, ὅπερ πάντοτε μέχρι τοῦδε συνέβη, ἀποσύρονται πρὸς τὴν γειτονικὴν μεθόριον καὶ ἀνασυγκροτοῦνται, περιθάλπονται, νοσηλεύονται κλπ. ἐντὸς τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἢ τοῦ ἡμετέρου παραμεθοριακοῦ τοιούτου χώρου ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῶν φυλακίων τῶν ὁμόρων χωρῶν.

Ὁ τρόπος τῆς συμπτύξεώς των γίνεται εἴτε τηρουμένων τῶν ἀρχῶν τῆς συμπτύξεως, εἴτε διὰ κατατμήσεως εἰς μικρὰς ὁμάδας, συγκεντρουμένας εἶτα διὰ παντὸς δρομολογίου εἰς χῶρον προσυμπεφωνημένον, ἐκτὸς καὶ μακρὰν τοῦ τακτικοῦ πεδίου μάχης.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ὁ δεύτερος οὗτος τρόπος ἀποσύρσεως εἶναι ὁ συνήθης.

Γενικὴ ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ἐκ τῶν ΑΝΩ.

Οἱ ἀντάρται, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐνεργήσωσι κανονικὴν τακτικὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους μονίμως καὶ σταθερῶς, περιλαμβάνον πόλιν τινά, ἐνεργοῦσιν ἐπιδρομὰς κατὰ κατῳκημένων τόπων, πρὸς

λεηλασίαν (δέλεαρ ἑλκυστικὸν) καὶ στρατολογίαν. Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαί των ὑποβοηθοῦνται τακτικῶς δι' ἀπασχολήσεως ἡμετέρων γειτονικῶν τμημάτων καὶ ναρκοθετήσεων τῶν ἀγουσῶν εἰς τὴν προσβαλλομένην πόλιν ἢ χωρίον ὁδῶν.

Ἐπὶ πλέον τῶν ἄνω στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν ἐπιζητοῦσι διὰ ναρκοθετήσεως τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν συγκοινωνιῶν τὴν διακοπὴν τούτων, ἵνα οὕτως ἐπιτύχωσι τὴν δημιουργίαν ἀνυποφόρου ἐσωτερικῆς καταστάσεως, ἥτις θὰ τοῖς ἀπέδιδεν, ὄχι μόνον στρατιωτικά, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ ὠφέλη, ἐφ' ὅσον αἱ κυρίως στρατιωτικαί των ἐνέργειαι δὲν ἐπιτύχωσι τοῦτο. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἄνω στρατιωτικο-πολιτικῆς ἐντυπώσεως, διάφορα ἄλλα γεγονότα δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν καὶ τὴν πίστιν ὅτι ὁ ἀνταρτικὸς ἀγὼν καθοδηγεῖται στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ἐκ Μόσχας, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑλικῆς ἐνισχύσεώς του, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τῶν γειτόνων χωρῶν.

Ὁ ἐργάτης Μάρκος ἦτο ἀδύνατον, ὅσην ὀξύνοιαν καὶ ἂν ἔχῃ, νὰ διευθύνῃ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀγῶνα.

Οἱ δὲ τυχὸν περιβάλλοντες τοῦτον Ἕλληνες στρατιωτικοί, εἶναι ἐπίσης γνωστοὶ εἰς στρατιωτικὴν ἐπιτελικὴν ἀποδοτικότητα. Κατὰ συνέπειαν, Ἀξιωματικοὶ ἐπιτελικῆς ἀξίας ἔχουσι διατεθῆ αὐτῷ ἐκ Μόσχας ἢ τῶν γειτονικῶν χωρῶν.

Διὰ τὴν πολιτικὴν καθοδήγησιν, οὐδεμία ἀμφιβολία χωρεῖ, ὅτι καθοδηγεῖται ἐκ Μόσχας.

Ἂν δὲν συνέβαινεν οὕτως καὶ ἡ ἀνταρσία ἦτο ἐσωτερικὴ ὑπόθεσις, δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν 10 ἡμερῶν, ὡς τοῦτο συνέβη δι' ἅπαντα τὰ κινήματα τοῦ παρελθόντος.

II.— ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ὁ Ἐθνικὸς Στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ:

— Τοῦ ἐνεργοῦ Στρατοῦ.

— Τῆς Ἐθνοφρουρᾶς.

— Τῆς Χωροφυλακῆς.

— Τῶν ὠργανωμένων Ἐθνικῶν ὁμάδων πολιτῶν (Αὐτοάμυνα).

Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς ποία εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ ἐν συνόλῳ. Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει εἶναι: Τί μένει καθαρὸν καὶ πρόσφορον εἰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ διὰ τὴν στατικὴν ἀσφάλειαν χρησιμοποιουμένου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τουλάχιστον ἀνώτερον τῆς ἀνταρτικῆς δυνάμεως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως στατικῆς ἀσφαλείας.

III.— ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Αὕτη συνοπτικῶς πρέπει νὰ εἶναι:

Καταστολὴ τῆς ἀνταρσίας καὶ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ. Τοῦτο ἐπιτευχθήσεται διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν:

α) Ἐξασφάλισις τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς (Στατικὴ ἄμυνα).

β) Ἐξασφάλισις τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν συγκοινωνιῶν (στατικὴ καὶ κινητικὴ ἄμυνα).

γ) Τακτικαὶ ἐνέργειαι πρὸς διάλυσιν τῶν συμμοριῶν καὶ τῶν τακτικῶς συγκεκροτημένων δυνάμεων αὐτῶν. (Μαχητικαὶ ἐνέργειαι).

δ) Παρεμπόδισις τῶν τυχὸν καταφυγόντων εἰς γειτονικὰ Κράτη νὰ ἐπανεισέλθωσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος, καὶ διατήρησις τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ (Προώθησις πρὸς μεθόριον τῆς ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ τοῦ στρατοῦ — Διπλωματικὴ ἐνέργεια πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν γειτόνων νὰ βοηθῶσι ποικιλοτρόπως τοὺς ἀντάρτας).

IV.— ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑπὸ στοιχεῖα α καὶ β ἀποστολῶν ἐνεργηθήσεται ὑπὸ τῆς Ἐθνοφρουρᾶς, τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ὀργανώσεως Αὐτοαμύνης.

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑπὸ στοιχεῖα γ καὶ δ ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς.

V.— ΤΡΟΠΟΣ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

(1) Ἡ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου

Αὕτη ἐνεργηθήσεται, βάσει τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως τῆς πόλεως ἢ χωρίου, ἐν σχέσει μὲ τὴν δυναμικότητα τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν, καὶ θὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν Ἐθνοφρουρὰν καὶ Αὐτοάμυναν.

Κατὰ συνέπειαν:

— Διάθεσις δυνάμεως.

— Ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις (Κατασκευὴ Φυλακίων — Πολυβολείων).

— Λοιπαὶ ὑποχρεώσεις:

Θὰ ὦσι ρυθμισμέναι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἄνω ἰδέας.

Εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα δέον, εἰς ἀνάλογον βάθος ὀπίσω τῆς μεθορίου, νὰ ὀργανωθῶσιν ἅπαντα τὰ χωρία εἰς τρόπον, ὥστε ἓν φράγμα νὰ σχηματισθῇ ὑπὸ μορφὴν δευτέρας μεθορίου.

Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὀργάνωσις τῶν χωρίων τῶν γύρω τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κάθοδός των, πρὸς ἀνεφοδιασμὸν καὶ στρατολογίαν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη νὰ εἶναι ἐγκλωβισμένη.

Χρειάζονται ὅπλα καὶ στελέχη (Ἔφ. Ἀξιωματικοὶ ἐκ τοῦ τόπου — Κατάλληλοι Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς διὰ τὴν διοίκησιν).

Πόσα ὅπλα χρειάζονται; Ἀδύνατον νὰ τὰ καθορίσω εἰς ὅλον τὸ Κράτος. Ἐν τῇ Γενικῇ Διοικήσει Θράκης (Ἀπὸ Κ. Νευροκόπιον μέχρι Ὀρμενίου Θρά-

κης) περὶ τὰς 10—12 χιλιάδας ὅπλων μετὰ 100 φυσιγγίων ἕκαστον θὰ εἶναι ἀρκετά.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικήσεων πρέπει νὰ ἐνεργηθῇ, εἰς τρόπον ὥστε:

— Νὰ ὑπάρχῃ εἷς ὑπεύθυνος καὶ καθοδηγητὴς εἰς ἕκαστον χωρίον, ἔνθα δὲν ἑδρεύει στρατιωτικὸν τμῆμα.

— Νὰ ὑπάρχῃ εἷς ἀνώτερος Διοικητὴς κατὰ ἐπαρχίαν, καὶ εἷς Ἐπιθεωρητὴς κατὰ Νομόν. Οἱ τελευταῖοι δύνανται νὰ ζητηθῶσι μεταξὺ τῶν ἐπιτοπίων Ἀξιωματικῶν τῆς Χωροφυλακῆς ἢ Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν τῆς γειτονικωτέρας πόλεως, ἀνακαλουμένων εἰς ἐνέργειαν.

Οὕτω πανταχοῦ, ὅπου θὰ ἐπιζητήσωσιν οἱ ἀντάρται νὰ δράσωσι, θὰ προσκρούσωσιν ἐπὶ ἀντιστάσεως, οἱ χωρικοὶ θὰ ἀποκτήσωσι θάρρος, καὶ δι᾽ αὐτῶν ἡ πληροφορία θὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς τὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, πρᾶγμα ὅπερ σήμερον ἐλλείπει, καὶ τὰ μετόπισθεν τοῦ δρῶντος ἐνεργοῦ Στρατοῦ θὰ μένωσιν ἀδιατάρακτα κατὰ μεγάλην πιθανότητα.

(2) Ἡ ἐξασφάλισις τῶν συγκοινωνιῶν:

— Τὴν ἀποστολὴν ταύτην θὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἐθνοφρουρά.

— Ὅπου ὑπάρχει ἔργον ἀξίας (τῆς σιδηροδρομικῆς ἢ ὁδικῆς συγκοινωνίας), μὴ δυνάμενον νὰ ἐπισκευασθῇ ἐντὸς 1—2 ἡμερῶν), θὰ φυλάσσεται, τῆς φρουρᾶς ἀσφαλιζομένης ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν ὑπὸ πρόχειρον πολυβολεῖον. Τοιαῦτα ἔργα (φυλάκια, πολυβολεῖα) ἀνηγέρθησαν καὶ κατωχυρώθησαν δι᾽ αὐτῶν ἅπασαι αἱ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Θράκης διὰ χρημάτων τῶν πόλεων καὶ τῶν κατοίκων των, ἡ δὲ ἀποτελεσματικότης των ὑπῆρξε σωτηρία, ὡς ἀπέδειξαν αἱ κατὰ Κομοτηνῆς — Σουφλίου καὶ ἄλλων πόλεων ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τῶν ἀνταρτῶν.

— Τμήματα Ἐθνοφρουρᾶς, ἐνδιαμέσως τοποθετημένα, θὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ κινήσεως τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν μεμονωμένων φυλακίων. Πανταχοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ σχέδιον ἐνεργείας καὶ εἷς ὑπεύθυνος, ὅστις θὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἐφαρμογήν του.

(3) Τακτικαὶ ἐνέργειαι πρὸς διάλυσιν τῶν ἀνταρτῶν

Οἱ ἀντάρται δύνανται, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τόπου δράσεώς των, νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας:

— Εἰς τοὺς δρῶντας μὲ βάσιν ἐξορμήσεως τὴν παραμεθόριον.

— Εἰς τοὺς δρῶντας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας.

Ἡ Ἀνωτάτη Ἡγεσία, βάσει τῶν μέσων της καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων, θὰ ἀποφασίσῃ, ἄν:

— Θὰ ἐνεργήσῃ ταυτοχρόνως κατὰ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν, ἢ

— διαδοχικῶς καὶ ἀπὸ ποίας κατηγορίας θὰ ἄρξηται πρῶτον τῆς ἐνεργείας της.

Μετὰ τὴν λῆψιν ὑπὸ τῆς Ἀνωτ. Ἡγεσίας τῆς ἀποφάσεως κατὰ ποίας κα-

τηγορίας θὰ φέρη τὸ βάρος της κατ' ἀρχάς, δέον ἡ ἐνέργειά της αὕτη νὰ πραγματοποιηθῆ βάσει ἑνὸς ΣΧΕΔΙΟΥ ἐνεργείας, ἐν τῷ ὁποίῳ, προκειμένου διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκ τῆς παραμεθορίου ὁρμωμένων ἀνταρτῶν, νὰ καθορίζεται:

— Ἂν αὕτη θὰ ἐνεργηθῆ ταυτοχρόνως ἐφ, ὅλης τῆς παραμεθορίου ἐκτάσεως. (Τοῦτο ἐξαρτηθήσεται ἐκ τῶν διατεθησομένων μέσων).

— Ἂν ὄχι, νὰ καθορίζωνται κατὰ σειρὰν αἱ ἐκκαθαρισθησόμεναι περιοχαί, καὶ τί θὰ ἐνεργῆται εἰς τὰς ἄλλας διὰ τὴν συγκράτησιν καὶ ἀπασχόλησιν τῶν ἀνταρτῶν νὰ μὴ προστρέχωσιν εἰς βοήθειαν.

— Πῶς ἡ Διοίκησις ἐννοεῖ νὰ ἐφαρμόση ἐν ἑκάστη τούτων τὸν ἑλιγμόν της καὶ πῶς νὰ τὸν μεταφέρη ἐπὶ τῆς ἑπομένης.

Δι' ἑκάστην τῶν ἐνεργειῶν πρέπει νὰ προικοδοτῆ τὴν ἐκτελοῦσαν Διοίκησιν διὰ τῶν δεόντων μέσων, καὶ νὰ ἐφαρμόζη τὴν παρεμπόδισιν τῶν καταφευγόντων εἰς τὰ γειτονικὰ Κράτη νὰ ἐπανεισέλθωσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος — περίπτωσις δ'.

Τὰ μέσα εἰς δυνάμεις καὶ ὁπλισμὸν δι' ἑκάστην ἐκκαθαριζομένην περιοχὴν δέον νὰ ὦσι πολυαριθμότερα καὶ ἰσχυρότερα τῶν ἀνταρτῶν.

Οὕτως, ἂν οἱ παραμεθοριακοὶ ἀντάρται ἀνέρχωνται εἰς 30 χιλιάδας, ὁ δρῶν Ἐθνικὸς στρατὸς πρέπει νὰ εἶναι πλέον ἢ διπλάσιος, ὁ δὲ ὁπλισμός του ἰσχυρότερος καὶ προσαρμοζόμενος, εἰς χρησιμοποίησιν καὶ ἀπόδοσιν, πρὸς τὸ ἔδαφος.

Αἱ τακτικαὶ μέθοδοι μάχης (τρόπος ἐνεργείας ὁμάδος, διμοιρίας, λόχου, τάγματος) πρέπει νὰ μὴ ἀκολουθῶσι τὰς τυπικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ βάσει τούτων νὰ δημιουργῶσιν ἐπιτοπίως τὴν πρόσφορον μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπιτυγχάνηται ἡ κύκλωσις καὶ ἐξουδετέρωσις τῆς ἀντιστοίχου ἐχθρικῆς συμμορίας. Οὕτω π.χ. ἂν οἱ πιεζόμενοι ἀντάρται κατατέμνωνται εἰς μικροομάδας, ἐπιζητούσας τὴν διαφυγήν, ἀνάγκη καὶ ἡ διμοιρία, ὁ λόχος, τὸ τάγμα νὰ κατατμηθῶσιν εἰς ὁμάδας, πάντοτε ἰσχυροτέρας τῶν ἀνταρτικῶν καὶ κατευθυνομένας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνηται ἡ κύκλωσις καὶ ὁ ἐγκλωβισμὸς τῶν ἐχθρικῶν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ οἰκείου βαθμοφόρου, δηλαδὴ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ὁμάδων κατατμήσεως, τὴν κατεύθυνσίν των, τὸν σύνδεσμόν των καὶ τὸν καθορισμὸν τελικῶν σημείων ἀφίξεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται τὸ προμνησθὲν ἀποτέλεσμα.

Τὸ ἀντίθετον, ἤτοι ἡ παραμονὴ τοῦ τάγματος, ἢ λόχου συγκεντρωμένου, ἐνῶ οἱ ἀντάρται ἐπιζητοῦσι διὰ τῆς κατατμήσεώς των τὴν διαφυγήν, εἶναι ἀδικαιολόγητος. Πρέπει εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ ἐξευρίσκηται καὶ νὰ ἐφαρμόζηται ἡ πρόσφορος τακτικὴ μέθοδος, ἀπορρέουσα ἐκ τοῦ κανονισμοῦ, καταλλήλως διαμορφουμένη.

Ὁ ὁπλισμὸς δέον νὰ εἶναι εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς εἶδος ὑπέρτερος τῶν τοῦ ἀντιπάλου.

Εἰς τὴν Διοίκησιν ἐναπόκειται νὰ προικοδοτῆ, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους, διὰ φορτουμένων ἢ ἑλκομένων μέσων πυρός, τὰ μὲν ἢ τὰ δὲ τμήματά της.

(4) **Παρεμπόδισις τῶν ἀνταρτῶν, καταφυγόντων εἰς γειτονικὰ Κράτη νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς ἡμέτερον ἔδαφος**

Δύο εἶναι οἱ τρόποι τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἄνω ἐπιδιώξεως.

(α) Ἡ προώθησις τῆς ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν μεθόριον, καὶ ἡ κλιμάκωσις αὐτῆς κατὰ βάθος.

(β) Ἡ διπλωματικὴ ἐνέργεια διὰ τῶν φίλων συμμάχων Κυβερνήσεων, ὅπως αἱ ὅμοροι χῶραι μὴ δέχωνται, ὑποθάλπωσι, νοσηλεύωσιν, ἀναδιοργανώνωσιν, ἐφοδιάζωσι καὶ ἐκπέμπωσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους των τοὺς ἀντάρτας.

Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὑπῆρχον πρὸ τοῦ πολέμου 40 — 41:

— 2 Σώματα Στρατοῦ.

— 3½ Μεραρχίαι.

— 8 Συνοριακὰ Τάγματα (1000 ἀνδρῶν ἕκαστον).

Ἤδη δὲν ὑπάρχει παρὰ μία Μεραρχία καὶ αὕτη ἐξαρτωμένη ἐκ Θεσσαλονίκης.

Δέον ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς τὸ ταχύτερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προπολεμικήν του ὀργάνωσιν.

Τοῦτο εἶναι συμφέρον, ὅ,τι δήποτε κι' ἂν συμβῇ, οὐ μόνον διὰ τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς συμμάχους. Προτιμώτερον μία Ἑλλὰς ἰσχυρά, παρὰ μία Ἑλλὰς ἀνέτοιμος. Ἂν ἐκεῖνοι ἔχουν τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ μέσα νὰ ὀργανωθῶσι στρατιωτικῶς ὀλίγον πρό, ἢ κατὰ τὸν πόλεμον, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλλείπουσιν ἀμφότερα.

— Περὶ τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας οὐδὲν ἔχομε νὰ εἴπωμεν. Διαφεύγει τῆς ἁρμοδιότητος τῆς παρούσης ἐργασίας.

(5) **Εἰδικὴ περίπτωσις** (Καταστολὴ τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας δρώσης ἀνταρσίας)

— Ἂν ἐπιτευχθῇ ἡ καταστολὴ πρῶτον τῆς παραμεθοριακῆς ἀνταρσίας, ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοιαύτη θὰ παραλύσῃ καὶ θὰ μετατραπῇ εἰς ὀλιγαρίθμους μικροσυμμορίας, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἐπιζήσουν ἐπὶ μακρόν. Ἡ καταστροφή των εἶναι εὔκολος καὶ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἀποσπασμάτων Χωροφυλακῆς εἰδικῆς ὀργανώσεως καὶ ἱκανῆς Διοικήσεως.

— Ἂν αὕτη προηγηθῇ τῆς μεθοριακῆς, ἡ καταστολή της θὰ εἶναι δυσκολωτέρα, διότι θὰ ἐνισχύεται καὶ θὰ καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς ὑφισταμένης εἰσέτι μεθοριακῆς.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος — Γενικὸς Διοικητὴς Θράκης
Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

Ὀκτώβριος 1947

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΑΡΧΗΓΙΑΣ Γ.Ε.Σ.

(α) Παρέλασις κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1948

45. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1948, παρευρισκόμην εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου μετ' ἄλλων Ἀντιστρατήγων τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ πολέμου, διὰ τὴν παρέλασιν τοῦ Στρατοῦ πρὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως. Παρευρίσκοντο ἐπίσης ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστράτηγος Γιατζῆς, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συμμαχικῶν ἀποστολῶν Βὰν - Φλὴτ καὶ Ντάουν, ὡς καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀπόστρατοι καὶ ἐν ἐνεργείᾳ. Ἐπλησίασα τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἀντιστράτηγον Γιατζῆν, ἔχοντα ὑπηρετήσει ὑπὸ τὰς διαταγάς μου εἰς τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ, κατὰ τὸ 1940 - 41 πόλεμον, καὶ τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ.

Οὗτος μοὶ ἀπήντησεν: «Δὲν εἶναι τόσον καλὴ καὶ κυρίως τὸ ΗΘΙΚΟΝ, ὅπερ εἶναι ἀρκετὰ χαμηλόν». Ἔμεινα κατάπληκτος. Δι' ἐμένα, ἕναν παλαιὸν στρατιώτην, τοῦτο κατεδείκνυε μίαν προσεχῆ ἐξουδετέρωσιν τῆς δυναμικότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ταυτόσημον πρὸς ἀνεπανόρθωτον καταστροφήν.

Ὀλίγον ἔπειτα, ὁ ἱστάμενος εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, ὀπίσω τοῦ Βασιλέως, Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου, Στρατηγὸς Παπάγος μοῦ ἔνευσεν, ὅτι θέλει κάτι νὰ μοῦ πῇ. Ἐπλησίασα πρὸς τὸ μέρος του καὶ μοῦ εἶπε: «Θέλω νὰ σὲ ἰδῶ αὔριον πρωῒ εἰς τὰ Ἀνάκτορα. (Ἦτο τότε Μέγας Αὐλάρχης).

(β) Συνάντησίς μου μὲ τὸν Στρατηγὸν Παπάγον

46. Τὴν ἐπομένην, μετέβην εἰς τὸ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις γραφεῖόν του. Μοὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι: «Ἡ Κυβέρνησις τῷ ἐπρότεινε νὰ ἀναλάβῃ τὴν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ μὲ ἠρώτησεν ἂν ἤμουν διατεθειμένος ν' ἀναλάβω τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ».

Χωρὶς νὰ σκεφθῶ οὔτε στιγμὴν καὶ ἐπηρεασμένος ἐξ ὅσων ὁ Ἀντιστράτηγος Γιατζῆς μοῦ εἶχεν εἴπη κατὰ τὴν παρέλασιν, ἀπήντησα:

— Ἡ χώρα εὑρίσκεται ἐν κινδύνῳ. Ἂν ὁ κομμουνισμὸς ἐπικρατήση δὲν θὰ φεισθῆ οὐδενός. Πρέπει ὅλοι νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον, κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον.

Μὲ ηὐχαρίστησε καὶ μοῦ ἔδωσε καὶ ἐδιάβασα τὸ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὑπόμνημά του, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔμεινα ἀπολύτως σύμφωνος. Ἐν τούτῳ καθωρίζοντο τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἁρμοδιότητες τοῦ Ἀρχιστρατήγου, αἱ σχέσεις του πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Ξένων Ἀποστολῶν κλπ., ἐζητεῖτο δὲ ἡ, κατὰ τὸ δυνατόν, αὔξησις τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ, κατὰ μίαν εἰσέτι Μεραρχίαν.

(γ) Κοινοποίησις διαταγῆς ἀναλήψεως ἀρχηγίας Γ.Ε.Σ. παρ' ὑποφαινομένου.

47. Παρῆλθον πλέον τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἄνω συναντήσεως, χωρὶς νὰ λάβω νέαν πληροφορίαν τοῦ Στρατηγοῦ Παπάγου, ὅτι τοῦ ἀνετέθη ἡ Ἀρχιστρατηγία ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀρχηγῶν κομμάτων, ἄλλοι ἤθελον, καὶ ἄλλοι, διὰ κομματικοὺς ὑπολογισμούς, δὲν ἐπεθύμουν τοῦτο. Ἔνιοι μάλιστα, διὰ κοινῶν φίλων μὲ ἠρώτων, ἂν ἤμην διατεθειμένος ν' ἀναλάβω ἐγὼ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ἀπήντησα ὅτι: «Τώρα εἶναι ἀργά, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου εἰς τὸν Παπάγον καὶ ὅτι καλύτερα καὶ ἐπιτυχέστερα θὰ διεξαχθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις, ὅταν εἴμεθα καὶ οἱ δυὸ μαζί». Τέλος, αἱ ἐπιθέσεις τῶν κομμουνιστῶν κατὰ Ἐδέσσης, Ναούσης, καὶ Καρπενησίου, ἡ κατάληψις καὶ αἱ λεηλασίαι τῶν πόλεων αὐτῶν, αἱ ἐπενεχθεῖσαι καταστροφαὶ εἰς κτίρια κλπ., καίτοι αἱ προασπίζουσαι ταύτας Ἐθνικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν ἀμελητέαι, ἔπεισαν ὅλους, πολιτικοὺς καὶ μή, νὰ ἐννοήσωσι πλήρως τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον καὶ ἀπεφάσισαν τέλος νὰ ἀναθέσωσι τὴν Ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Στρατηγὸν Παπάγον, ἄνευ πλέον ἀντιρρήσεων εἰς τὰς αἰτήσεις του, τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος μοῦ ἀνεκοίνωσε τηλεφωνικῶς τὴν ἀνάθεσιν αὐτῷ τῆς Ἀρχιστρατηγίας καὶ μὲ ἠρώτησεν, ἂν ἐξακολουθῶ νὰ εἶμαι σύμφωνος πρὸς τὰ ἄλλοτε ἀποφασισθέντα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι: «Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος», καὶ τὴν ἑπομένην, μοῦ ἐκοινοποιεῖτο ἡ ἀνάκλησίς μου εἰς τὴν ἐνεργὸν Ὑπηρεσίαν, καὶ ἀνελάμβανον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, καὶ βραδύτερον τὴν Προεδρίαν τοῦ συγκροτηθέντος, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, συμβουλίου τῶν Ἀρχηγῶν Ἐπιτελείων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων (Στρατοῦ — Θαλάσσης — Ἀέρος).

ΙΙ.— ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤ. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ Γ.Ε.Σ.

48. Ὁ Στρατηγὸς Παπάγος, εἶχε φυσικὰ προσόντα Ἀρχηγοῦ καὶ κάλλιστα τοιαῦτα Στρατηγοῦ. Ἐπὶ ἔτη διατελέσας Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, πρὸ τοῦ πολέμου 1940 — 41, κατεῖχεν καλῶς τὴν πολύμορφον

ὑπηρεσίαν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἡ δὲ Ἀρχιστρατηγία του κατὰ τὸ 1940 — 41, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποκτηθεῖσα πεῖρα τὸν κατέστησαν ἔμπειρον καὶ ἱκανὸν Στρατηγόν. Ἐπὶ πλέον διατελῶν, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς νέας Ἀρχιστρατηγίας του, Μέγας Αὐλάρχης τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου, εἶχε τὴν γνωριμίαν τόσον τῶν Πολιτικῶν τῆς Χώρας, ὅσον καὶ τῶν ξένων διπλωματῶν. Κατὰ συνέπειαν ὑπερεῖχεν ὅλων τῶν Ἀνωτάτων Στρατιωτικῶν εἰς σχέσεις, λεπτότητα, καὶ συμπεριφορὰν πρὸς τὰ ἄνω πρόσωπα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπαραιτήτως θὰ τὸν ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν ἡ ἐνάσκησις τῆς Ἀρχιστρατηγίας του.

49. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑφιστάμενον, ὅτε ἀνέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ., λοιπὸν προσωπικὸν εἰς Ἀξιωματικούς, εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

— Οἱ Ὑπαρχηγοί, Ἀρχηγοὶ Κλάδων καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Διευθυντῶν μοῦ ἦσαν γνωστοὶ ἐκ τῆς προτέρας στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μου, καὶ πάντες σχεδὸν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰ καθήκοντά των.

— Τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Γ.Ε.Σ., ἄγνωστον εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς ἀνελθὸν εἰς ἀνωτέρους βαθμοὺς μετὰ τὸ 1940, ἦτο ἐπίσης ἱκανόν. Ἄλλωστε τοῦτο ἐνδιέφερε τοὺς ἀμέσως προϊσταμένους των, οἵτινες ἦσαν ὑπεύθυνοι ἔναντι ἐμοῦ.

— Ἰδιαιτέρως τὸ προσωπικὸν τῆς Διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων (Α1) μετὰ τῶν οἰκείων Ὑπαρχηγῶν μοὶ ἦσαν καλῶς γνωστοὶ ἐκ παλαιᾶς συνεργασίας. Ἦσαν ἱκανώτατοι Ἀξιωματικοί, δεδοκιμασμένης ἀξίας, ἐργατικώτατοι καὶ μὲ πεῖραν Ἐπιτελικὴν ἀξιοζήλευτον, δεδομένου ὅτι οἱ ἴδιοι εἶχον χρησιμοποιηθῆ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ 1940—41.

Κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Γ.Ε.Σ. ἔκανα, ἐξαιρέσει ἐκείνων, αἵτινες ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς μειώσεως τοῦ προσωπικοῦ, λόγῳ καταργήσεως ἢ συμπτύξεως τῶν ὀργανικῶν θέσεων τοῦ ΓΕΣ, ὡς κατωτέρω ἐκτίθενται:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΔΕΚΑΗΜΕΡΟΝ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1949 ΟΤΑΝ ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΑΡΧΗΓΙΑΝ ΤΟΥ Γ.Ε.Σ.

Αον Συμμοριτῶν

(α) Ἀξία στελεχῶν καὶ ὁπλιτῶν.

(1) Ἀνώτατοι Ἀξιωματικοὶ (ὅρα καὶ παρ. 14).

50. Ὁ Ἀρχηγὸς Βαφειάδης, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ διοικήσαντες Μεγ. Μονάδας συμμορῖται οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶχον. Ἦσαν ἀσφαλῶς ἱκανοὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν ἀνταρτικῶν τακτικῶν ἐγχειρη-

μάτων, ἀλλ᾽ ἐλάχιστα ἱκανοὶ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διεξαγωγὴν στρατηγικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τοιούτων μεγάλης τακτικῆς ἐκτάσεως.

(2) ᾽Αξιωματικοὶ ᾽Επιτελείου (ὅρα καὶ παρ. 14).

31. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχουν ἱκανοὺς καὶ ἐμπείρους τοιούτους, ἐλλείψει καταλλήλων καὶ ἐπαρκῶς ἐκπαιδευμένων ἐπιτελικῶς ᾽Αξιωματικῶν. Μερικοὶ ᾽Αξιωματικοὶ τοῦ ῾Ελληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸν κομμουνισμὸν καὶ ἦσαν ἱκανοὶ διὰ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ὅπως ὁ Μουστεράκης καὶ ἄλλοι τινές, ἦσαν περιωρισμένοι εἰς ἐθνικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, μὴ δυνηθέντες νὰ διαφύγωσι πρὸς τὰς ἐλεγχομένας ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν περιοχάς, ἢ μᾶλλον οἱ πολιτικοὶ ᾽Αρχηγοὶ τοῦ ῾Ελληνικοῦ κομμουνισμοῦ, μὴ ἔχοντες πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην καὶ διαβλέποντες εἰς αὐτοὺς μέλλοντας πολιτικούς, ἢ στρατιωτικοὺς ἀντιπάλους, μὴ διατεθειμένους νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὰ σλαυϊκὰ σχέδια τοῦ Ζαχαριάδη, δὲν ἐδέχθησαν, ἢ δὲν διηυκόλυναν τὴν διαφυγήν των πρὸς τὰς ἄνω περιοχάς. ᾽Ηκολούθησαν εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Ρωσικοῦ κομμουνισμοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος ἐν Ρωσίᾳ (1918 καὶ μεταγενεστέρως), οὐδέποτε ἐχρησιμοποίησεν ᾽Αξιωματικοὺς τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος, ἔστω καὶ κομμουνίζοντας, παρὰ μόνον ἐνίους ἐξ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἐξεδίωξεν ἢ ἐξηφάνισε, μόλις ἐπέτυχε τὸν ἐπιδιωκόμενον στρατιωτικὸν σκοπόν. Οἱ στρατηγοποιηθέντες ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν Βοροσίλωφ κλπ. προήρχοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν ῾Υπαξιωματικῶν καὶ ἦσαν κομμουνισταὶ ἀνέκαθεν. Οἱ ἤδη στρατηγοί των ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ.

Οἱ λοιποὶ ᾽Αξιωματικοὶ τῶν κομμουνιστῶν, προερχόμενοι, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν τοῦ ῾Ελληνικοῦ Στρατοῦ, οἱ πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν ἀποφοιτησάντων ἐκ τῆς Σχολῆς ᾽Αξιωματικῶν τοῦ Μποῦκλες, ἦσαν νεαροί, ἄπειροι καὶ ἐν γένει ἀπρόσφοροι νὰ δεχθοῦν ἐπιτελικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ νὰ διεξαγάγουν ἐπιτελικὴν ῾Υπηρεσίαν Μεγάλων Μονάδων ἐπιτυχῶς. ῾Η ἔκτασις τῶν κομμουνιστικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν ῾Ελλάδι, ἡ ἐκλογὴ καὶ ὀργάνωσις ἀμυντικῶς τοποθεσιῶν Γράμμου καὶ Βίτσι, αἱ τακτικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ Ναούσης — Καρπενησίου, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς Φλωρίνης, μαρτυροῦν ἐκ τῶν περιελθουσῶν εἰς χεῖρας μας διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, ὅτι ὑπῆρχον ἐπιτελεῖς ᾽Αξιωματικοί, ὀλίγοι ἢ πολλοί, ἀρκετὰ ἔμπειροι καὶ ἱκανοί, καὶ ἐπειδή, ὡς προείπομεν, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ προσωπικοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσι παρὰ ἐλαχίστους, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν τοιοῦτοι ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ Στρατοῦ, ὑπὸ ψευδώνυμα, γνωρίζοντες ἢ μὴ τὴν ῾Ελληνικήν, καὶ ἐπιμελῶς κρυπτόμενοι κατὰ τὸ ρωσικὸν σύστημα.

(3) ᾽Αξιωματικοὶ μικρῶν μονάδων (ὅρα καὶ παρ. 13).

32. Οὗτοι προήρχοντο, ἐλάχιστοι μὲν ἐκ τῶν μονίμων τοῦ ῾Ελληνικοῦ Στρατοῦ, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐφέδρων τοιούτων, ἀλλ᾽ οἱ περισσότεροι ἐδημιουργή-

θησαν ἐκ τῶν κατὰ τὴν κατοχὴν καπεταναίων, καὶ τέλος ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν ἐξελθόντων ἐκ τοῦ Σχολείου Ἀξιωματικῶν τοῦ Μποῦλκες, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτοι διὰ τακτικὰς ἐνεργείας μικρᾶς ἐκτάσεως ἦσαν ἱκανώτατοι.

Φανατισμένοι ἀπὸ κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς ρωσικὰς τακτικὰς μεθόδους, διεξῆγον τὰς μικρᾶς ἐκτάσεως τακτικὰς ἐπιχειρήσεις μὲ καλὴν προπαρασκευὴν καὶ ἀνδρείαν καὶ εἶχον πολλὰς καὶ καρποφόρους ἐπιτυχίας.

(4) Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται (ὅρα καὶ παρ. 13).

33. Οἱ Ὑπαξιωματικοὶ ἀνταπεκρίνοντο ἐπαρκῶς εἰς τὰ καθήκοντά των, εἶχον δὲ ὑποστῆ εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν.

— Οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἐθελοντικῶς μεταβάντες εἰς τοὺς συμμορίτας, ὄντες συνειδητοὶ κομμουνισταί, ἐπολέμουν καλῶς, οἱ δὲ διὰ τῆς βίας στρατολογηθέντες, ὁδηγούμενοι εἰς τὰς κομμουνιστικὰς τάξεις, ἦσαν ἕτοιμοι μὲ πρώτην εὐκαιρίαν νὰ λιποτακτήσουν. Τὰ λαμβανόμενα μέτρα μὴ διαφυγῆς καὶ ἡ τύχη τῶν οἰκογενειῶν των, εὑρισκομένων ἐντὸς τῶν ἐλεγχομένων ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν περιφερειῶν, συνεκράτουν τούτους.

(6) Δύναμις καὶ Ὀργάνωσις (ὅρα καὶ παρ. 15).

34. Ἡ δύναμις τῶν συμμοριτῶν κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ἀνήρχετο εἰς 25—30 χιλιάδας περίπου καὶ ἦτο κατανεμημένη ὡς ἑξῆς:

— Πελοπόννησος	3.000
— Ρούμελη — Θεσσαλία	7.600
— Ἤπειρος	760
— Βίτσι — Γράμμος	6.050
— Βέρμιον	2.600
— Περιοχὴ Ἀξιοῦ — Στρυμῶνος	2.300
— Ἀπὸ Στρυμῶνος μέχρις Ἕβρου	2.270
— Νῆσοι καὶ Εὔβοια	360

Ἡ ἀνωτέρω δύναμις ἦτο ἡ ἔνοπλος τοιαύτη.

Δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς ταύτην οἱ βοηθοί, οἱ συνεργάται τῶν συμμοριτῶν, πληροφοριοδόται κλπ.

Ἡ ἀνωτέρω δύναμις τῶν συμμοριτῶν ἦτο ὠργανωμένη:

(1) Εἰς Γενικὸν Ἀρχηγεῖον.

(2) Εἰς Κλιμάκιον Γενικοῦ Ἀρχηγείου Νοτίου Ἑλλάδος (ΚΤΑΝΕ), ὅπερ περιελάμβανεν:

— Τὴν ΙΙΙην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Γκουζέλης) ἐν Πελοποννήσῳ.

— Τὴν ΙΙαν Μεραρχίαν (Διοικητὴς Διαμαντῆς) ἐν Ρούμελῃ.

— Τὴν Ιην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Γιώτης) εἰς Ἄγραφα — Θεσσαλίαν.
— Ἄλλας τινὰς ἀνεξαρτήτους μικρομονάδας.

(3) Εἰς Κλιμάκιον Γράμμου — Βίτσι, ὅπερ περιελάμβανεν:
— Τὴν VIIIην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Νεμέρτσικας).
— Τὴν IXην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Παλαιολόγος).
— Τὴν Χην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Σκοτίδας).
— Τὴν ΧΙην Μεραρχίαν (Διοικητὴς Κίσσαβος).
— Διάφορα ἄλλα μικροσυγκροτήματα.

(4) Εἰς Κλιμάκιον Κεντρικοῦ Τομέως (Βέρμιον — Πιέρια).

(5) Εἰς Κλιμάκιον Κεντρικῆς Μακεδονίας (πιθανῶς XI Μεραρχία).

(6) Τὴν VIIην Μεραρχίαν (Ἀνατολικὴ Μακεδονία — Θράκη).

Αἱ Μεραρχίαι καὶ τὰ κλιμάκια περιελάμβανον ἀριθμὸν ταγμάτων οὐχὶ τὸν αὐτόν, ἡ δὲ δύναμις τῶν ταγμάτων ἦτο ἄνισος καὶ ἀνάλογος τῆς ἐπιτυγχανομένης τοπικῆς στρατολογίας καὶ τῆς ἀνατεθειμένης ἀποστολῆς.

Ἡ μελέτη τῆς κατανομῆς τῆς δυνάμεως τῶν συμμοριτῶν μᾶς δεικνύει, ὅτι αἱ κυρίαι δυνάμεις των εὑρίσκοντο εἰς Ρούμελην — Ἄγραφα — Βίτσι — Γράμμον. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης ἐξάγεται τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι οὗτοι ἤθελον νὰ ἔχωσιν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὸν ὀρεινὸν ὄγκον Πίνδος — Βαρδούσια — Γκιώνα — Παρνασσός, ἵνα, ἐφοδιαζόμενοι ἐλεύθερα ἐξ Ἀλβανίας, διεξάγουν ἐπιχειρήσεις εἰς Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἑλλάδα, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὁποίων θὰ ἦτο εὔκολος ἡ κατάληψις ἐπίσης τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.



(γ) Ὑλικὸν (ὅρα τὰς παραγρ. 16 καὶ 17)

58. Οἱ συμμορῖται ἦσαν καλῶς ὡπλισμένοι εἰς ἀτομικὸν ὁπλισμόν, ἀφθόνως διατεθιμένου ἐκ τῶν ὁμόρων Κρατῶν καὶ ἐκ Ρωσίας ἐκ τοῦ ἁλωθέντος Γερμανικοῦ τοιούτου.

— Διέθετον τεραστίας ποσότητας ἐκρηκτικῶν ὑλῶν εἰς νάρκας καὶ ὑλικὸν καταστροφῆς γεφυρῶν, οἰκοδομῶν, καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

— Πυροβολικὸν διέθετον:

— 2 πυροβόλα	τῶν 10,5
— 26 »	» 7,5
— 34 »	τῶν 20 χιλιοστῶν
— 8 »	τῶν 37 χιλιοστῶν

Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ εὑρίσκετο, κατὰ πρώτιστον λόγον εἰς Βίτσι — Γράμμον, ἐλάχιστον δὲ εἰς Μπέλλες καὶ λοιπὰς συμμοριακὰς ἑστίας τῆς Ἑλληνο - Βουλγαρικῆς Μεθορίου.

Τὸ ὑλικὸν τοῦτο εἰς τὰς Ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου ηὐξήθη εἰς:

— 5 πυροβόλα τῶν 10,5
— 56 » τῶν 7,5
— 4 » τῶν 7,5 (ἀντιαρματικὰ)
— 40 » τῶν 20 χιλιοστῶν
— 31 » τῶν 31 χιλιοστῶν
— 6 ὅλμους τῶν 120 χιλιοστῶν.

Ἡ θέσις τοῦ πυροβολικοῦ παρὰ τὴν μεθόριον μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ συμμορῖται ἐφοβοῦντο τὴν προώθησίν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, ἵνα μὴ εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας περιέλθη εἰς χεῖρας τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπέφυγον κατὰ τὸ 1949 εἰς Βίτσι καὶ Γράμμον, μὴ δυνηθέντες, λόγῳ τῆς ταχείας ἀνατροπῆς των, νὰ τὸ ἀποσύρουν.

(δ) Ἠθικόν.

56. Τὸ ἠθικὸν τῶν συμμοριτῶν ἦτο πολὺ καλόν, (ἐξαιρέσει τῶν τῆς Πελοποννήσου, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει νὰ κάμπτεται).

Τὰ λίαν ἐπιτυχῆ ἐγχειρήματα κατὰ τῶν πόλεων Ἐδέσσης — Ναούσης — Καρδίτσης — Καρπενησίου καὶ κατ' ἄλλων δευτερευούσης σημασίας κατωκημένων τόπων εἶχον ἀνυψώσει κατὰ πολὺ τὸ ἠθικόν των εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐλπίζουν εἰς προσεχῆ πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των.

(ε) Γενικὸς ἐφοδιασμὸς (ὅρα τὰς παρ. 16 καὶ 17).

57. Εἰς ὑλικὸν ἐπιμελητείας: Ἡ διατροφὴ ἐνηργεῖτο ἐκ τῆς λεηλασίας τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν καταλαμβανομένων κατωκημένων τόπων ὡς πρὸς τὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος δρῶντα τμήματα, ἐκ τῶν παραμεθορίων δὲ χωρῶν καὶ δι' ἀποστολῶν ἐκ Ρωσίας διὰ τὰ παραμεθόρια τοιαῦτα.

Ἡ ἔνδυσις καὶ ὑπόδησις αὐτῶν ἦτο ποικίλη, ἐξαιρέσει ὡρισμένων μαχίμων τμημάτων εἰσελθόντων ἐκ Μποῦλκες κλπ., ἅτινα ἔφερον στρατιωτικὸν τοιοῦτον εἰς καλὴν κατάστασιν.

(στ) Ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

58. Ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία εἶχεν καθορίσει τὸν πολιτικὸν σκοπόν, ὡς ἐξηκριβώθη ἐκ καταθέσεως συλληφθέντος σημαίνοντος συμμορίτου.

«Σκοπός μας ἦτο νὰ ἀνατρέψωμεν τὸν «Μοναρχοφασισμό», νὰ διώξωμεν τοὺς Ἀμερικανοὺς - Ἄγγλους, ποὺ στηρίζουν τοὺς «Μοναρχοφασίστας», νὰ καταλάβωμεν τὴν ἐξουσία καὶ νὰ ὀργανώσωμε τὴν ὑποδειγματικὴ «Λαϊκὴ Δημοκρατία», ποὺ θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ὁλόπλευρη προκοπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

Κατ' ἐμὲ ὁ πολιτικὸς οὗτος σκοπὸς δὲν εἶναι ὡλοκληρωμένος. Ἀποκρύπτει τήν, μετὰ τὰ ἄνω, συνέχειαν, ἡ ὁποία εἶναι: «Καὶ ὑπαγωγὴ τῆς χώρας ὑπὸ τὴν

κυριαρχίαν τοῦ πατρὸς «ΣΤΑΛΙΝ». Τοῦτο, καὶ ἂν τὸ Κ.Κ.Ε. δὲν θὰ τὸ ἤθελε, θὰ τὸ ἐπέβαλε βιαίως, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ πρώτου μέρους, ἡ Ρωσοκομμουνιστικὴ ἡγεσία, ὡς τὸ ἔπραξεν εἰς τὰς ἤδη ἐντὸς τοῦ παραπετάσματος χώρας.

Ἐφαρμοσθεῖσα στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ

(α) Στρατηγική.

39. Αὕτη, κατὰ τὴν στρατηγικὴν τοῦ Μάρκου Βαφειάδη, ἀρχηγοῦ τῶν ἐνόπλων συμμοριτικῶν δυνάμεων, συνίστατο εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐξάρθρωσιν τοῦ Κράτους διὰ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξουδετερώσεως τῆς δυναμικότητος τῶν ἐνόπλων ἐθνικῶν δυνάμεων, καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Τὰ ἄνω ἀποτελέσματα ἠλπίζετο νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς:

α) Διὰ τῆς μονίμου κατοχῆς καὶ διατηρήσεως ἑνὸς μικροῦ ἐδαφικοῦ τμήματος τῆς χώρας (Γράμμος μέχρι ἀρχῶν τοῦ 1949), ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ ἑδρεύῃ ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ Διοίκησις τῶν συμμοριτῶν.

β) Διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς μάχης πρὸ ὑπερτέρας καὶ ἰσχυροτέρας δυνάμεως τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ἵνα μὴ διὰ τυχὸν ἥττης διακυβευθῇ ὁ ἀγών.

γ) Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων, δι' ἐπιθέσεων κατὰ μεμονωμένων τμημάτων καὶ κατῳκημένων τόπων μετὰ στρατολογίας καὶ λεηλασίας αὐτῶν.

δ) Διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν πάσης φύσεως συγκοινωνιῶν, δι' ὑπονομεύσεως καὶ ναρκοθετήσεως αὐτῶν.

ε) Διὰ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ δι' ὑλικοῦ διαφωτίσεως, προπαγάνδας καὶ λοιπῶν μέσων.

στ) Διὰ τῆς δημιουργίας οἰκονομικῆς ἐξαθλιώσεως διὰ σαμποτάζ, δημιουργίας ζητήματος συμμοριοπλήκτων, ἀπαγορεύσεως καλλιεργείας κλπ.

Ἡ στρατηγικὴ αὕτη, ἥτις ἐπέφερε τὴν πτῶσιν καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ ἀρχηγοῦ Μάρκου, ἀντετίθετο εἰς τὴν τοῦ Ζαχαριάδη, ἥτις, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν Μόσχαν, συνίστατο εἰς τὴν ὀργάνωσιν κανονικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ κατατρόπωσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διὰ τακτικῶν μαχῶν μεγάλης ἐκτάσεως. Οὕτω ἤλπιζον οἱ ἐν Μόσχᾳ, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν, νὰ κατέλθωσι τὸ ταχύτερον εἰς Μεσόγειον.

Αἱ στρατηγικαὶ τοῦ Μάρκου καὶ Ζαχαριάδη καὶ ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν διατυποῦται ἀρκετὰ σαφῶς, εἰς καταθέσεις ἐξεχόντων στελεχῶν τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, αἵτινες ἔχουν περιληπτικῶς οὕτω:

«... Ἡ δρᾶσις τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἔπρεπε νὰ περιοριζόταν ἀποκλειστικὰ σὲ μικροομάδες καὶ μικροσυγκροτήματα, γιατὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ

κατάστασις θὰ διαιωνιζόταν μέσα σ' αὐτὴ τὴν συνεχῆ ἐκκρεμότητα. Τὰ τεράστια χρηματικὰ ποσά, ποὺ διαθέτει καθημερινῶς ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀθήνας, ἴσως, μὲ τὴν παράτασι μιᾶς τέτοιας καταστάσεως, νὰ δημιουργοῦσαν ἕνα οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο, ποὺ οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπελπισμένοι γιὰ τὸ τελείωμα αὐτῆς τῆς ἀτελείωτης καταστάσεως, δὲν θὰ 6λέπανε μὲ μάτι καλὸ καὶ ἔτσι θὰ ἔπαυε κάθε εἴδους χορήγησις καὶ χρηματικὴ ἐνίσχυσις. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἐλπίζαμε τὴν ἐπικράτησίν μας. Τὸ σχέδιον τοῦ Ζαχαριάδη γιὰ τὴν συγκρότησιν τακτικοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἐζημίωσε συντριπτικὰ τὰ λαϊκὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τῆς Ἑλλάδος. Σήμερα ἀκριδῶς, (μετὰ τὴν πτῶσιν Βίτσι — Γράμμου τοῦ 1949), προβλέπεται ἐπάνοδος εἰς τὸν τρόπον ἐνεργείας τοῦ Μάρκου καὶ σ' αὐτὴ θὰ στηριχθῆ ἡ μελλοντική μας δρᾶσις».

(6) Τακτικὴ (ὅρα καὶ παρ. 13).

60. Αἱ τακτικαὶ ἐνέργειαι τῶν συμμοριτῶν, ἤτοι ἐπιθέσεις κατὰ μεμονωμένων τμημάτων, ὠχυρωμένων θέσεων, πόλεων, σιδηροδρομικῶν σταθμῶν κλπ. ἦσαν ἀριστοτεχνικαί. Ὅλαι αἱ τακτικαὶ ἀρχαὶ ἐτηροῦντο, ἤτοι:

α) Περισυλλογὴ πληροφοριῶν μέχρι πλήρους γνώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ προσβληθησομένου ἀντιπάλου, ἢ στόχου.

6) Μυστικότης καὶ ἀπόλυτος ἐχεμύθεια εἰς τὰ προπαρασκευαστικὰ τῆς ἐπιχειρήσεως.

γ) Παραπλάνησις τακτική, ὡς πρὸς τὸν προσβληθησόμενον στόχον.

δ) Ἐξασφάλισις καὶ ἐφαρμογὴ τακτικοῦ αἰφνιδιασμοῦ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς νυκτός.

ε) Ἐνημέρωσις καὶ συνεργασία μετὰ τῶν τυχὸν ὁμοφώνων ἐντὸς τοῦ προσβαλομένου στόχου.

ζ) Ὑπονόμευσις ὅλων τῶν ὁδεύσεων, τῶν ἀγουσῶν πρὸς τὸν προσβλητέον στόχον, διὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἔγκαιρον κίνησιν καὶ ἐπέμβασιν ἐνισχύσεων.

η) Ἀπασχόλησις διὰ ψευδοεπιθέσεων τῶν δυναμένων νὰ προστρέξουν ἐνισχύσεων.

Τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως, ἁπλοῦν, συνίστατο:

— Ἀπασχόλησις τῆς προσβαλλομένης θέσεως πανταχόθεν, μὲ κυρίαν προσπάθειαν πρὸς τὴν ἀσθενεστέραν κατεύθυνσιν, (κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν νώτων ἢ ἐκ διευθύνσεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἀνέμενον οἱ ἀμυνόμενοι).

Βον Ἡ μ ε τ έ ρ ω ν

(Γενικὴ καὶ εἰδικὴ κατάστασις).

(α) Ἀξία στελεχῶν καὶ ὁπλιτῶν.

(1) Ἀντιστράτηγοι.

61. Οἱ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ὑπηρετοῦντες ἀντιστράτηγοι ἦσαν, ἅπαντες σχεδόν, συμμαθηταὶ καὶ ὁμοιόμορφα ἐκπαιδευμένοι. Οἱ πλεῖστοι

τούτων ἦσαν καλῆς ἐπιτελικῆς ἀξίας, ἀλλ' οὐχὶ ἔμπειροι, ἅπαντες εἰς τὴν διοίκησιν Μεγάλων Μονάδων, μὴ ἔχοντες διοικήσει κατά τε τὴν εἰρήνην καὶ τοὺς προηγουμένους πολέμους ἐνδιαμέσους μονάδας. Ἡ συμμαθητεία των καὶ ἡ στενὴ ἀλληλογνωριμία των ἀφ' ἑτέρου εἶχον δημιουργήσει ἀναμεταξύ των μίαν, μὴ ἐπιτρεπομένην οἰκειότητα, ἐμποδίζουσαν νὰ ἐπιβληθῇ ὁ ἀρχαιότερος ἐπὶ τοῦ νεωτέρου.

Ἡ ὕπαρξις στρατηγῶν μὲ τρεῖς ἀστέρας διὰ τοὺς Διοικητὰς Στρατιῶν, καὶ τέσσαρας τοιούτους, διὰ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., (Ἀρχηγὸν Στρατοῦ), θὰ διηυκόλυνε τὴν ἐνάσκησιν τῆς διοικήσεως.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς διοικητικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν ὁμοιοβάθμων εἶναι ζήτημα ἀτομικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ φυσικῶν προσόντων Ἀρχηγοῦ, ἀλλὰ καλὸν εἶναι αἱ ἰδιότητες αὗται νὰ ὑποβοηθοῦνται καὶ μὲ τὴν βαθμικὴν διαφοράν.

(2) Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι.

62. Οἱ Ὑποστράτηγοι καὶ Ταξίαρχοι, κατ' ἀρχήν, ἦσαν ἅπαντες ἀρκετὰ κατηρτισμένοι ἐπαγγελματικῶς. Ἔνιοι τούτων μάλιστα ἐξαιρετικὰ τακτοποιημένοι καὶ ἐπιτελικῶς. Ἡ ἀνάθεσις εἰς ἐνίους τούτων, ἐκ τοῦ Μηχανικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἱππικοῦ προερχομένους, τῆς διοικήσεως Ταξιαρχίας, καθαρᾶς πεζικῆς μονάδος, ὑπῆρξεν ἄστοχος καὶ ἐλάχιστα ἀποδοτική.

Ἐξαίρεσις ὑπῆρξε τὸ ἀντίθετον, ἐνῶ ἔδει νὰ εἶναι ὁ κανών. Οὗτοι ἠγνόουν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τακτικῆς τοῦ Πεζικοῦ, καθὼς καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τοῦ φαντάρου. Δυνατὸν τοῦτο νὰ συμβαίνῃ εἰς τὸν Ἀγγλικὸν καὶ Ἀμερικανικὸν Στρατόν, ἀλλὰ ἀσφαλῶς οἱ Ἀξιωματικοὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἐκ ξένων πρὸς τὸ Πεζικὸν ὅπλων, θὰ προπαρασκευάζωνται πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς εἰς εἰδικὰ σχολεῖα καὶ δι' ἐπαρκοῦς ὑπηρετήσεώς των εἰς Μονάδας Πεζικοῦ.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν, ὁ πτωχὸς Ταξίαρχος τῶν ἄνω, (πλὴν Πεζικοῦ) ὅπλων, ὅστις οὔτε κἂν διμοιρίαν Πεζικοῦ εἶχεν παρακολουθήσει ἀσκουμένην τακτικῶς, πῶς θὰ ἐπετύγχανε νὰ διοικήσῃ Ταξιαρχίαν, καθαρῶς Μονάδα Πεζικοῦ, ὡς αὕτη εἶναι σήμερον συντεθειμένη;

Μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρ' ἐμοῦ τοῦ ΓΕΣ διωρθώθη τὸ ἄτοπον τοῦτο, χαρακτηρισθεισῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν, τῶν Ταξιαρχιῶν, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς πεζικῶν Μονάδων, ἰσοδυνάμων πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ καθωρίσθη ὅπως τὴν διοίκησίν των ἐνασκοῦν ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, ἐκ τοῦ Πεζικοῦ προερχόμενοι.

(3) Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί.

63. Οἱ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοὶ ἦσαν περισσότερον καλοί. Ὅσοι ἐκ τούτων εἶχον λάβει μέρος εἰς προηγουμένους πολέμους, εἶχον καὶ τὴν σχετικὴν πεῖραν τῆς μάχης.

(4) Ἔφεδροι Ἀξιωματικοὶ ἐκ Μονίμων.

64. Οἱ ἔφεδροι ἐκ μονίμων ἀνώτατοι καὶ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, ζητήσαντες τὴν εἰς ἐνέργειαν ἀνάκλησίν των οἰκειοθελῶς, τὸ ἔπραξαν μᾶλλον διὰ βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς, ἢ συνταξιοδοτικῆς των καταστάσεως. Οὗτοι, εἴτε λόγῳ ἡλικίας, εἴτε λόγῳ ἄλλης αἰτίας, δι' ἣν εἶχον ἀποστρατευθῆ, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποδώσουν ὡς διοικηταὶ Μονάδων μάχης. Μόνον, ὡς διοικηταὶ τμημάτων ἐφεδρείας εἰς στατικὰς ἐντολὰς ἦτο δυνατὸν ν' ἀνταποκριθοῦν. Τὸ ἀντίθετον ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν. Πάντως ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν μαχητικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐφέδρων ἐκ μονίμων, ἀνωτάτων Ὑποστρατήγων Κατσώτα καὶ Καλίνσκη, ὡς καὶ τὴν τοῦ Ταξιάρχου Κουτσικάρη.

(5) Κατώτεροι Ἀξιωματικοὶ (μόνιμοι ἢ ἔφεδροι).

65. Οὗτοι, εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν εἶχον πολεμικὴν πεῖραν ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ στρατιωτική των ἐκπαίδευσις εἰς διάφορα Στρατιωτικὰ Σχολεῖα εἶχε συντελεσθῆ πλήρως. Ἐφοίτων τρία ἠλαττωμένα ἑξάμηνα, ἔναντι τῶν τριῶν ἐτῶν τῆς κανονικῆς φοιτήσεως. Ἐκ τούτων, οἱ ἔχοντες προϋπηρετήσει εἰς τὸν Στρατὸν ἦσαν δοκιμώτεροι εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν μάχην Μονάδων τοῦ βαθμοῦ των.

Οἱ ἔφεδροι Ἀξιωματικοὶ ἦσαν κατάλληλοι, ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, δι' ἃς ὑπηρεσίας, ἢ διοικήσεις, προωρίζοντο.

(6) Στρατιωτικὰ Σχολεῖα.

66. Τὰ λειτουργοῦντα Σχολεῖα, 1) Ἐπιτελῶν, 2) Τακτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν (ΓΚΕΑ), 3) Ἐφαρμογῆς κατὰ ὅπλον κατωτέρων Ἀξιωματικῶν, 4) Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν, κλπ., συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν πρόσφορον διαμόρφωσιν τῶν Ἀξιωματικῶν, καίτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, ἐστεροῦντο αἱ μαχόμεναι Μονάδες ἑνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ Ἀξιωματικῶν.

(γ) Ὁπλῖται.

67. Οἱ νεοσύλλεκτοι στρατιῶται ὑφίσταντο τὴν βασικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ οἰκεῖα Κέντρα ἐκπαιδεύσεως (ΚΕΝ). Εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα ἡ ἐκπαίδευσις συνετελεῖτο ἄριστα. Οἱ ἴδιοι ἐκπαιδευταί, τὰ ἴδια προγράμματα ἐκπαιδεύσεως καὶ οὐδεμία ἄλλη ἀπασχόλησις ἐκπαιδευτῶν καὶ ἐκπαιδευομένων. Συνιστῶ νὰ διατηρηθοῦν. Μετὰ τὴν εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα ἐκπαίδευσιν, οἱ ἄνδρες ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς οἰκείας Μονάδας ἢ Σώματα, ἔνθα ὑφίσταντο τὴν συνολικὴν τακτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἤ, προκειμένου περὶ σωμάτων, τὴν τεχνικήν, ἢ εἰδικὴν τοιαύτην. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν Μονάδων εἰς τὴν δίωξιν τῶν συμμοριτῶν, πλειστάκις ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη ἦτο πλημμελής, ἡ δὲ χρησιμοποίησις τῶν ἐκπαιδευομένων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μάχης, ἐγίνετο πρόωρα καὶ εἰς βάρος τῆς καλῆς ἐκπαιδεύσεώς των.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως.

Οἱ ἐπιλεγόμενοι διὰ τὸν βαθμὸν δεκανέως, οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν ὑπηρέτησιν τῶν βαρέων ὅπλων, (ὅλμων - πολυβόλων κλπ.), ἐξεπαιδεύοντο εἰς εἰδικὰ τῆς κατηγορίας των Κέντρα ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τὴν κατὰ τὸν ἄνω τρόπον κατανομὴν καὶ διεξαγωγὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὀφείλει πολλὰ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Στρατιωτικὴν ἀποστολήν.

(δ) Δύναμις, Κατανομή, Ὀργάνωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

α) Δύναμις.

68. Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους ἦτο:

Χρονολογία		Στρατὸς	Ἐθνοφρουρὰ	Γ' Κατηγ. (α')	Σύνολον
1946	Ἰανουάριος	75.000	—	—	75.000
»	Δεκέμβριος	92.000	—	—	92.000
1947	Ἰανουάριος	101.000	—	—	101.000
»	Δεκέμβριος	140.000	—	10.000	150.000
1948	Ἰανουάριος	138.000	—	10.000	148.000
»	Δεκέμβριος	149.000	48.000	13.000	210.000 (β)
1949	Ἰανουάριος	143.000	41.000	11.000	196.000 (β)
»	Δεκέμβριος	129.000	23.000	11.000	163.000 (β)
1950	Ἰανουάριος	143.000	—	11.000	155.000 (β)
»	Δεκέμβριος	130.000	—	5.000	135.000 (β)

Σημείωσις α': Οἱ τῆς Γ' Κατηγορίας ἦσαν οἱ ἐν Μακρονήσῳ καὶ ἄλλοι, μὴ ἐμπνέοντες ἐμπιστοσύνην.

Σημείωσις β': Ἡ σύγκρισις τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1948 πρὸς τὴν τῶν ἐτῶν 1949 καὶ 1950 δεικνύει ὅτι ἐπὶ Ἀρχιστρατηγίας τοῦ Παπάγου καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ, ὁ κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἀγὼν ἤρξατο καὶ ἐτελείωσε μὲ δύναμιν μικροτέραν τῆς τοῦ 1948.

β) Κατανομή

69. Ἡ κατανομὴ τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ μεταξὺ Ἐπιτελείων ὅπλων καὶ Σωμάτων ἦτο ἡ κάτωθι κατὰ τὸ 1949:

I Στρατηγεῖα Μεγάλων Μονάδων	6.124
II Πεζικὸν καὶ Καταδρομαὶ	109.000
III Πυροβολικὸν	5.428
IV Ἱππικὸν καὶ Τεθωρακισμένα	3.453
V Μηχανικὸν	2.811
VI Διαβιβάσεις	6.392
Σύνολον	133.208

VII Σώματα (Ὑπηρεσίαι):	
— Ὑγειονομικὸν	4.290
— Σ Τ Υ	3.842
— Σ Ε Μ	9.394
— Κτηνιατρικὸν	620
— Ταχυδρομικὸν	326
VIII Διάφοροι ἄλλαι ὀργανώσεις:	2.738
Σύνολον	23.828
IX Ἐκπαίδευσις (Προσωπικοῦ ἐκπαιδεύσεως):	
Πεζικοῦ (Εἰς ΚΕΝ κλπ.)	6.309
— Πυροβολικοῦ	874
— Ἱππικοῦ — Τεθωρακισμένων	407
— Μηχανικοῦ	535
— Γενικὰ Σχολεῖα	566
Σύνολον	8.671
X Μὴ χρησιμοποιήσιμοι:	
— Ἐκπαιδευόμενοι εἰς ΚΕΝ κλπ.	18.000
— Ὑποψήφιοι Ἔφεδροι Ἀξιωματικοὶ	1.800
— Πίναξ V	7.500
Γενικὸν Σύνολον δυνάμεως	193.007

γ) Ὀργάνωσις μαχίμου δυνάμεως

70. Αὕτη περιελάμβανεν:

— Τρία Σώματα Στρατοῦ.
— Δύο Ἀνωτ. Στρατ. Διοικήσεις.
— Ὀκτὼ Μεραρχίας.
— Εἴκοσι ὀκτὼ Ταξιαρχίας.
— Δέκα ὀκτὼ Συντάγματα Πεζικοῦ (τῶν 3 Ταγμάτων).
— Ὀγδοήκοντα ἓν Τάγματα Πεζικοῦ.
— 55 ἐλαφρὰ Τάγματα Πεζικοῦ.
— 5 Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς.
— Πέντε Μοίρας Καταδρομῶν.
— Τέσσαρα Συντάγματα Τεθωρακισμένων.
— Τρεῖς Ἴλας ἁρμάτων.

— Δύο Συντάγματα Ἱππικοῦ.

— Τρεῖς Μοίρας Μέσου Πυροβολικοῦ.

— Δώδεκα Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ.

— Ὀκτὼ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβιλικοῦ.

— Δέκα Τάγματα Διαβιβάσεων.

— 3— 4 Τάγματα Μηχανικοῦ.

δ) Ὁ π λ ι σ μ ὸ ς

71. Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἔφερε, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 Ἀγγλικὸν ὁπλισμόν, ἐν τῷ συνόλῳ του σχεδόν. Ἀπὸ Μαρτίου 1949 ἤρξατο ἡ κατὰ Μεραρχίας ἀλλαγὴ τοῦ ὁπλισμοῦ του δι' Ἀμερικανικοῦ τοιούτου.

(ε) Ἠθικόν.

72. Ὡς προείπομεν, τὸ ἠθικὸν τοῦ Στρατοῦ δὲν ἦτο ἄριστον. Πολλαὶ Μονάδες εἶχον ἠθικὸν καλόν, χάρις εἰς τὰς καλὰς διοικήσεις των, γνωστοῦ ὄντος πόσον μία καλὴ Διοίκησις ἐξασφαλίζει τοῦτο, ἔστω καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ, ἀποσταλεὶς εἰς Ρούμελην, εὐθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου, πρὸς ἐξιχνίασιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Στρατοῦ, ἀνέφερε προοδευτικῶς σὺν τῇ ἐπιθεωρήσει του, ὅτι εὗρε πολλὰς Μονάδας μὲ ἠλαττωμένον οὐσιωδῶς ἠθικὸν καὶ ἐπρότεινε διὰ τὰ Τάγματα Ἐθνοφρουρᾶς τὴν κατάργησίν των, ὡς εὑρισκομένων εἰς πλήρη ἠθικὴν κατάπτωσιν. Μία τῶν ἐκθέσεων τούτων, κοινοποιουμένη εἰς τὰς Μονάδας, περιῆλθε, διὰ συλλήψεως τοῦ ταχυδρόμου ὁπλίτου, εἰς τοὺς συμμορίτας, οἵτινες ἐποιήσαντο εὐρεῖαν ἐκμετάλλευσιν ταύτης, διὰ τῶν ραδιοσταθμῶν των καὶ λοιπῶν προπαγανδιστικῶν μέσων.

(στ) Γενικὸς Ἐφοδιασμός.

73. Ὁ Ἐφοδιασμὸς εἰς Ὑλικά:

— Πολέμου.

— Ἐπιμελητείας.

— Διατροφῆς.

— Μεταφορικῶν μέσων (αὐτοκινήτων). Ἐνηργεῖτο πλήρως καὶ ἐπαρκῶς ἐκ τῶν διατιθεμένων Ἀμερικανικῶν τοιούτων.

— Μισθοὶ Ἀξιωματικῶν, μισθὸς καὶ ἐπιδόματα ὁπλιτῶν ἐπληρώνοντο ἐκ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

(ζ) Ἐπιτευκτέος σκοπός.

74. Δὲν γνωρίζω, ἂν εἶχε καθορισθῆ τοιοῦτος. Πάντως ἦτο ἐμφανής:

«Ἡ ἐκμηδένισις τοῦ ἐπαναστάτου κομμουνισμοῦ καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν τῇ χώρᾳ».

(η) Ἐφαρμοζομένη Στρατηγικὴ καὶ Τακτική.

Αον ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

75. Αὕτη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη (1946 — 1947) συνίστατο εἰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, καὶ ἡ ἀρχή του ν' ἀποφεύγῃ τὴν μάχην, ὅπου δὲν διέβλεπε τὴν ἐπιτυχίαν βεβαίαν, ἐξουδετέρωνον τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, καὶ ἐμηδένιζον τὰ ἀποτελέσματα τῶν μικρῶν ἐπιτυχιῶν του.

— Κατὰ τὸ 1948 ἡ Στρατηγικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς συμμορίτας κατὰ μεγάλας περιφερείας, μὲ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας κατὰ ὠργανωμένων τοποθεσιῶν (Γράμμος). Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη Στρατηγική, ἥτις ὡς ΙΔΕΑ δὲν ἦτο ἄσχημος, ἀπέτυχεν, δι' οὓς λόγους ἀλλαχοῦ ἐκθέτομεν (παρ. 34, 35, 36, 37, 38).

— Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου, κατὰ τὸ 1948, ἡ Στρατηγικὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, μεταπίπτει εἰς γενικὴν ἀμυντικὴν ἐνέργειαν, αἱ δὲ τυχὸν σημειούμεναι ἀραιαὶ μικροεπιθέσεις εἰς διάφορα σημεῖα τῆς χώρας ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς τακτικῆς καὶ σκοπός των ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ τακτικοῦ κινδύνου ἀπὸ τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας καὶ διατηρουμένας θέσεις.

Ἐφαρμογὴ Στατικῆς Στρατηγικῆς

76. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς τελευταίας ταύτης ἀτυχοῦς Στρατηγικῆς, ἡ χώρα εἶχεν διαιρεθῆ εἰς ζώνας εὐθύνης, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐγκατασταθῆ μία Μεγάλη, ἢ Μικρὰ διοίκησις. Αὗται εἶχον προικοδοτηθῆ μὲ σχετικῶς ἀνάλογα μέσα καὶ ἐζητεῖτο παρ' αὐτῶν ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀσφαλείας ἐν τῇ ζώνῃ εὐθύνης των.

Οὐδεὶς ἀνώτερος συντονισμός, ἢ ἐπιδίωξίς τις πρὸς ἐπίτευξιν ἑνὸς στρατηγικοῦ ἀποτελέσματος. Οὐδεμία ἐφεδρεία σοβαρὰ ὑπῆρχεν εἰς διάθεσιν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως διὰ στρατηγικὰς ἐπεμβάσεις. Ἡ μόνη σοβαρὰ ἐνέργεια, ἣν εὕρομεν κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949, ἦτο ἡ ἐν Πελοποννήσῳ δρᾶσις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἔνθα ἡ κομμουνιστικὴ δρᾶσις εἶχεν ἐμφανῶς καὶ ἀρκούντως καμφθῆ.

Διάφορα αἴτια, ἐμποδίζοντα τὴν ἐπίτευξιν στρατηγικῶν ἀποτελεσμάτων.

1. Ἐκτέλεσις Διαταγῶν.

77. Πᾶσα διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν ἀτόμων, ἢ δυνάμεων ἐπ' ὠφελείᾳ ἄλλης ζώνης, προσέκρουεν εἰς τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὴν ἄρνησιν τῶν οἰκείων

διοικητῶν μέχρι βαθμοῦ νὰ μὴ ἐκτελῶνται αἱ διαταγαί, ἢ νὰ τροποποιοῦνται μέχρι βαθμοῦ νὰ μὴ δύνανται ν' ἀποδώσουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς δι' αὐτῶν ἐπεζητεῖτο.

2. Ἁρμοδιότητες τοῦ Α) ΓΕΣ. Ἐπεμβάσεις πολιτικῶν καὶ Ξένων Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν.

— Τὰ δικαιώματα καὶ ἁρμοδιότητες τοῦ Α) ΓΕΣ ἦσαν λίαν περιωρισμέναι. Προοδευτικῶς καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἐδίδοντο στάγδην μερικαὶ ἐπεκτάσεις εἰς τὰς ἁρμοδιότητας τοῦ Α) ΓΕΣ, ἀλλὰ τοῦτο ἐπράττετο λίαν ἀργὰ καὶ ἀνεπαρκῶς.

— Ἡ ἐπέμβασις τῶν πολιτικῶν ἐσημειοῦτο πανταχοῦ ὑπὲρ τῶν οἰκείων περιφερειῶν.

Αἱ περιφέρειαι διεμαρτύροντο εἰς πρώτην συμμοριακὴν ἐμφάνισιν, ζητοῦσαι ἀποστολὴν Στρατοῦ, καὶ ἐκεῖναι, ἐξ ὧν ἐλαμβάνετο ἡ δύναμις, διεμαρτύροντο ἐπίσης διὰ τὴν μὴ μετακίνησιν τμημάτων ἐκ τῶν περιφερειῶν των.

— Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ξένων ἀποστολῶν ἐρρυμούλκουν καὶ ἐτρομοκράτουν τὰς διοικήσεις, διότι ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, διαμορφουμένης ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς κολακείας καὶ τῆς περιποιήσεως, ἐξηρτᾶτο ἡ ἐν τῇ διοικήσει, ἢ θέσει παραμονὴ τῶν διοικήσεων. Ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Ἀξιωματικῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἐξηρτᾶτο ἐπίσης ἐκ τῆς θερμότητος τῶν παρακλήσεών των, ἢ κολακειῶν πρὸς τὰ μέλη τῶν ἀποστολῶν.

— Διὰ τὰ ἀτυχήματα οὐδεμία σοβαρὰ δικαστικὴ κύρωσις ἐπεβλήθη εἰς οὐδένα. Περιωρίζοντο, τὸ πολύ, εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἀτυχήσαντος.

Βον ΤΑΚΤΙΚΗ

78. Ὡς πρὸς τὴν τακτικήν:

— Ἐφηρμόζοντο αἱ κλασικαὶ τακτικαὶ μέθοδοι τοῦ ἐν ἰσχύει κανονισμοῦ ἄνευ τροποποιήσεως ἢ προσαρμογῆς πρὸς τὴν εἰδικὴν κατάστασιν καὶ τὰς μεθόδους τῆς τακτικῆς ἐνεργείας τῶν συμμοριτῶν.

— Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν κινήσει, στάσει καὶ τῇ μάχῃ ἐτηροῦντο παρὰ μὲν τοῦ στρατοῦ ἐλλειπῶς, παρὰ δὲ τῶν τμημάτων τῆς Χωροφυλακῆς ἠγνοοῦντο παντελῶς.

— Οὐδεμία τακτικὴ ἐνέργεια διεξήγετο βάσει σαφῶν καὶ ἐξηκριβωμένων πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κομμουνιστοσυμμορίτας, οἵτινες ἦσαν πάντοτε πλήρως ἐνημερωμένοι περὶ τῆς ἔσω καὶ ἔξω καταστάσεως τῆς προσβληθησομένης θέσεως, χωρίων ἢ τοῦ ἐν στάσει ἢ κινήσει τμήματος.

— Αἱ νυκτεριναὶ ἐνέργειαι, μελετημέναι καὶ καλῶς παρεσκευασμέναι, ἀπεφεύγοντο ἐπιμελῶς, ἐνῷ οἱ συμμορῖται τὰς τοιαύτας νυκτερινὰς ἐπιθέσεις εἶχον ὡς κανόνα, ἀπέφευγον δὲ ἐπιμελῶς τὰς ἐν ἡμέρᾳ τοιαύτας, ὡς μὴ ἐξασφαλιζούσας τὸν τακτικὸν αἰφνιδιασμόν.

— Οὐδεμία ἐκμετάλλευσις ἐγίνετο τακτικῶν ἐπιτυχιῶν.

— Εἰς τὴν τακτικὴν τῶν συμμοριτῶν νὰ κατανέμωνται εἰς μικρὰς ὁμάδας, ὅταν εὑρίσκοντο εἰς δύσκολον θέσιν, καὶ νὰ συγκεντροῦνται εἰς μίαν, καθωρισμένην ἐκ τῶν προτέρων τοποθεσίαν, τὰ ἡμέτερα τμήματα ἔμενον συγκεντρωμένα ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς θέσεως, ἐνῷ ἔδει καὶ ταῦτα νὰ κατανέμωνται, ἐκμεταλλευόμενα τὴν ἐπιτυχίαν των, διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ν᾽ ἀνασυγκροτηθοῦν.



ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΙ ΕΠΡΑΞΑΜΕ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΠΕΤΥΧΑΜΕΝ

1. Ποία ἡ δραστηριότης τῶν συμμοριτῶν τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1949, καθ' ἣν ἀνέλαβεν ὁ Στρατηγὸς Παπάγος τὴν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ ἐγὼ τὴν Ἀργηχίαν Γ.Ε.Σ.

(α) Στερεὰ Ἑλλάς.

79. Αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις εἶχον προσβάλει τὸ Καρπενήσιον καὶ κατέλαβον τὴν κωμόπολιν, τῆς φρουρᾶς ὑποκυψάσης. Αἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς κωμοπόλεως σταλεῖσαι ἐνισχύσεις διεξῆγον ἀγῶνα εἰς ΑΓΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΣΠΕΡΧΕΙΟΥ ἐξ Ἀνατολῶν, καὶ ἐκ Δυσμῶν εἰς περιοχὴν ΧΟΥΝΗΣ (ΒΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ).

(β) Πελοπόννησος.

— Αἱ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1948 ἀναληφθεῖσαι ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις εὑρίσκοντο ἐν ἐξελίξει μὲ καλὴν προοπτικήν. Εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ μέρος τῆς βορείου περιοχῆς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ. Ὑπελείπετο ἀκόμη σοβαρὸν ἔργον.

(γ) Θεσσαλία.

Σημαντικαὶ συμμοριακαὶ ἑστίαι ἐσημειώθησαν εἰς ΠΗΛΙΟΝ — ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΝ — ΟΣΣΑΝ — ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΝ, διαρκῶς παρενοχλοῦσαι τὰς περιοχὰς ταύτας. Εἰς ΟΘΡΥΝ καὶ ΞΥΝΙΑΔΑ ἔφιππος κομμουνιστικὴ συμμορία λυμαίνεται τὴν πεδιάδα ΦΑΡΣΑΛΩΝ — ΣΟΦΑΔΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ.

Ἐκ ΧΑΣΙΩΝ καὶ ΑΝΤΙΧΑΣΙΩΝ ἐσημειώθη ἐξόρμησις καὶ δρᾶσις ὁμάδων σαμποτέρ, λεηλατουσῶν καὶ ἐνεργουσῶν στρατολογίαν εἰς περιοχὴν ΠΗΝΕΙΟΥ.

Ἐκ περιοχῆς ΝΕΒΡΟΠΟΛΕΩΣ καὶ ΚΟΖΑΚΑ ἐνηργήθη ἐξόρμησις ὁμάδων, λεηλατουσῶν περιοχὴν ΤΡΙΚΑΛΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ.
— Νωπὰ ἦσαν τὰ γεγονότα τῆς προσβολῆς ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, λαβούσης χώραν τὴν 12-12-48 μὲ τὰς γνωστὰς καταστροφὰς καὶ στρατολογίαν.

(δ) Ἤπειρος.

Παρενόχλησις μόνον εἰς περιοχὴν ΣΟΥΛΙΟΥ.

(ε) Δυτικὴ Μακεδονία.

— Ἐπὶ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ ΒΙΤΣΙ ἰσχυραὶ συμμοριακαὶ βάσεις μὲ μορφὴν σταθεροῦ ἀμυντικοῦ μετώπου, σταθεροποιηθέντος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου 1948. Τὸ μεῖζον μέρος τοῦ ὄγκου τῶν συμμοριακῶν δυνάμεων εἰς ΒΙΤΣΙ.
— Αἱ εἰς ΒΙΤΣΙ συμμοριακαὶ δυνάμεις διέθετον ἰσχυρὰς ἐφεδρείας, δυναμένας νὰ ἐνεργήσουν σοβαρὰς καταδρομὰς καὶ προσβολὰς εἰς μεγάλην ἀκτῖνα δράσεως.
— Εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἀμυντικοῦ μας μετώπου ΓΡΑΜΜΟΥ — ΒΙΤΣΙ σημειοῦται ΔΡΑΣΙΣ ὁμάδων καὶ συνεχὴς παρενόχλησις τῶν φιλίων τμημάτων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου.

(στ) Κεντρικὴ Μακεδονία.

— Εἰς ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ — ΒΕΡΜΙΟΝ συμμοριακαὶ ἑστίαι παρενοχλοῦν καὶ λυμαίνονται τὴν ὕπαιθρον.
— Νωπὰ εἶναι τὰ γεγονότα τῆς προσβολῆς ΝΑΟΥΣΗΣ ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐξελθούσης ἐκ ΒΙΤΣΙ.
— Εἰς περιοχὴν ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ — Βορείου ΟΛΥΜΠΟΥ — ΠΙΕΡΙΩΝ συμμοριακαὶ δυνάμεις παρενοχλοῦν καὶ λυμαίνονται τὴν περιοχήν.
— Εἰς ΚΟΡΩΝΑΝ (περιοχὴ ΔΟΪΡΑΝΗΣ) —ΜΠΕΛΛΕΣ παραμεθορίως ὑφίστανται συμμοριακαὶ βάσεις ἐφοδιασμοῦ, ἐξορμήσεως καὶ καταφυγῆς εἰς γειτονικὴν χώραν ἐν περιπτώσει διώξεώς των.
— Εἰς ΚΕΡΔΥΛΛΙΑ σοβαραὶ συμοριακαὶ δυνάμεις παρενοχλοῦν σοβαρῶς τὰς περιοχὰς ΣΤΡΥΜΩΝΟΣ — ΛΑΓΚΑΔΑ καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.
— Εἰς ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ δρᾶσις σημειοῦται συνεχὴς συμμοριακῶν δυνάμεων, λυμαινομένων ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον.

(ζ) Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Εἰς περιοχὴν ΑΓΓΙΣΤΡΟΥ ὑφίσταται σοβαρὰ συμμοριακὴ βάσις, ἐξ ἧς ἐξορμοῦν πρὸς προσβολὴν καὶ λεηλασίαν τῶν κατῳκημένων περιοχῶν ΣΕΡΡΩΝ καὶ ἔχουν ὑπὸ διαρκῆ ἀπειλὴν τὰ ἀστικὰ κέντρα ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ — ΝΕΑΣ ΖΙΧΝΗΣ — ΣΕΡΡΩΝ.

(η) Δυτική Θράκη.

Δύναμις συμμοριακή άνευ μεγάλης ίσχύος και με κρησφύγετα έγγυς της μεθορίου και κυρίως Β. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ και Δ. ΣΟΥΦΛΙΟΥ έκδηλοῦν δρᾶσιν, περιοριζομένην εἰς λεηλασίας καὶ στρατολογίαν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

(θ) Σάμος.

Συμμοριακή δύναμις καταγινομένη κυρίως εἰς λεηλασίας.

2. Ἡ ὅλη ὡς ἀνωτέρω, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἐκτιθεμένη κατάστασις εἶχεν ἐπίδρασιν καὶ ἀντίκτυπον εἰς τὴν χώραν.

— Τὰ σοβαρὰ ἀτυχήματα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ — ΝΑΟΥΣΗΣ, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ κατάληψις τοῦ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἐπισυμβᾶσα ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀλλαγῆς τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἐκράτουν ἐν συγκινήσει τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ ζωηρὰν ἀπήχησιν εἶχον εἰς τὴν διεθνῆ τοιαύτην.

— Δὲν δύναταί τις νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τὰ ἀτυχήματα ταῦτα εἶχον σημαντικὴν ἐπίδρασιν, ἐπιπροστιθεμένην εἰς τὸν κάματον, ὅστις εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπάρχῃ, ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη παρατάσεως τοῦ ἀγῶνος.

— Ἐν συνόψει δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ νέα Ἡγεσία τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εὗρε τὴν χώραν ὁλόκληρον εἰς ἀγωνίαν, κρίσιν καὶ ἀβεβαιότητα καὶ τὸν στρατὸν δυναμικῶς μειωμένον.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

80. Ὁ ὑπάρχων Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀριθμητικῶς ὑπέρτερος τῆς δυνάμεως τῶν συμμοριτῶν, διέθετε μέγα μέρος τῶν δυνάμεών του ὑποχρεωτικῶς διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ διατήρησιν πόλεων, κωμοπόλεων, συγκοινωνιῶν (ὁδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν), εὐαισθήτων σημείων κλπ. Ἡ ἐναπομένουσα ἐλευθέρα δύναμίς του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε ν' ἀναλάβῃ, ταυτόχρονα, ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἐφ' ὅλης τῆς χώρας.

Διὰ τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως ἐγένετο κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον 1949 εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἀρχιστρατήγου μία συγκέντρωσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος, ἐκτὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἐμοῦ, καὶ οἱ Ἀρχηγοὶ Ξένων ἀποστολῶν Βὰν - Φλὴτ καὶ Ντάουν, ὡς καὶ ὁ Ὑπαρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ Ἀντιστράτηγος Κιτριλάκης. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν ἀποστολῶν τὴν ἀνάγκην τῆς αὐξήσεως τοῦ Στρατοῦ κατὰ μίαν Μεραρχίαν, ἵνα ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι διὰ παρακάμψεως τοῦ Μάλι - Μάτι, μέσῳ τοῦ Ἀλβανι-

κοῦ ἐδάφους. Οὗτοι οὔτε τὴν αὔξησιν ἐδέχθησαν, διὰ δὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους ἔκριναν ἑαυτοὺς ἀναρμοδίους. Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ὁ Βὰν - Φλὴτ ἐζήτησε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης διὰ τὰς κατὰ Βίτσι ἐπιχειρήσεις. Ὅταν μετὰ ἑξάμηνον ἐνηργήθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται, καὶ εἶχε τοποθετηθῇ ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης διὰ τὸν συντονισμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ὁ ἴδιος Βὰν Φλήτ, λόγῳ διαφωνιῶν καὶ προστριβῶν τῶν Ἀντιστρατήγων Βεντήρη καὶ Τσακαλώτου, ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Βεντήρη.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐνέκρινε τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην, εἰς δὲ τὸν Ἀντιστράτηγον Τσακαλῶτον παρηγγέλθη δι' ἐμοῦ ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν θὰ περιορισθῇ μόνον νὰ δεχθῇ τὴν παραίτησίν του, ὡς ἠπείλει οὗτος, ἢ τὴν ἀντικατάστασίν του, ἀλλὰ θὰ τὸν παρέπεμπεν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἐπὶ ἀνυπακοῇ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐπέφερε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἄμεσον πειθαρχίαν καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐπαναληφθοῦν, ὅσα εἰς τὸ παρελθὸν ἐλάμβανον χώραν.

81. Κατόπιν τῆς μὴ αὐξήσεως τῆς δυνάμεως, ἀπεφασίσθη στρατηγικῶς νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς «Οἰκονομίας τῶν δυνάμεων», ἤτοι:

Συγκρατοῦντες τὸν ἐχθρὸν πανταχοῦ, ὅπου καθίστατο ὀχληρός, δι' ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαχίστων δυνάμεων, νὰ οἰκονομήσωμεν δυνάμεις ἐπαρκεῖς, ἵνα διὰ τούτων:

— Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνεργήσωμεν τὴν κατὰ μεγάλας περιοχὰς ἐκμηδένισιν τῶν συμμοριτῶν (ἐνέργεια ὄγκου).

— Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεμβαίνωμεν ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς, διὰ τὴν ἐνδεχομένην συγκράτησίν του πανταχοῦ, ὅπου δι' ἀντιπερισπασμόν, ἢ δι' ἄλλην ἐπιδίωξιν, ἤθελεν οὗτος ἐνεργήσει σοβαρὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας.

Ἀποφασισθείσης τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἄνω Στρατηγικῆς Ἀρχῆς συνέκειτο εἰς τὸ νὰ καθορίσῃ ὁ Ἀρχιστράτηγος τὰς ἐκκαθαριστέας περιοχάς, τὴν σειρὰν ἐκκαθαρίσεως, τὸν χρόνον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔδει αὕτη νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἑκάστην τῶν περιοχῶν καὶ τὴν τηρητέαν διαγωγὴν εἰς τὰς ἄλλας περιοχάς. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπεφάσισεν ἡ ἐκκαθάρισις νὰ γίνῃ κατὰ σειράν:

— Εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα αὕτη εἶχεν ἀρχίσει μὲ καλὰ ἀποτελέσματα μέχρι τοῦδε.

— Εἰς Ρούμελην καὶ Θεσσαλίαν.

— Εἰς Ἤπειρον.

— Εἰς τὸν ἀμέσως νοτίως τῆς μεθορίου καὶ δυτικῶς Ἀξιοῦ ποταμοῦ χῶρον. Καὶ ἀμέσως εἶτα:

— Κανονικαὶ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι — Γράμμου. Χρονικῶς καθωρίσθη αἱ ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις νὰ ἔχουν περατωθῇ ἐντὸς τοῦ Αὐγούστου 1949, αἱ δὲ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι κατὰ Βίτσι (πρῶτον), κατὰ Γράμμου (δεύτερον), τὸν Σεπτέμβριον. Τόσον αἱ πρῶται, ὅσον καὶ αἱ δεύτεραι ἐπε-

ταχύνθησαν κατὰ ἕνα μῆνα, λόγῳ τῶν ἐπιτυχιῶν, ὅσον καὶ διὰ διπλωματικοὺς λόγους, λόγῳ τῶν ἀρξαμένων ἐργασιῶν τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ ἰδέα ἐνεργείας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν περιοχῶν ἐπαφίετο εἰς τοὺς οἰκείους διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων, καθοριζομένου εἰς αὐτοὺς τοῦ ἐπιτευκτέου τελικοῦ σκοποῦ καὶ τῶν χρονικῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔδει ἑκάστη περιοχὴ νὰ εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ τελείως, ἢ οἱ ἐναπομένοντες συμμορῖται νὰ μὴ ὑπολογίζωνται μαχητικῶς. Μεγαλυτέρα ἐπέμβασις δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ, διότι ὁ παράγων ἐχθρὸς ἦτο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀσαφὴς καὶ ἀκαθόριστος.

82. Διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν Ὑπαρχηγῶν τῶν ἄνω ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. ΑΠ. Π. 200096)Φ. 51)1-2-49 κάτωθι διαταγήν μου:

Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ. — Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ
Ἀριθ. Α.Π. 200096)Φ. 51 — Β.Σ.Τ. 902 τῇ 1)2)1949

Πρὸς τοὺς Ὑπαρχηγοὺς Α' καὶ Β'

Ἐ ν τ α ῦ θ α

1. Ἀσχέτως τῆς αὐξήσεως, ἢ μὴ τῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ πέραν τοῦ ἤδη καθωρισμένου ἀριθμοῦ, οὗτος πρέπει ν' ἀναλάβῃ ἀπὸ μέσων Μαρτίου, τουλάχιστον, ἐπιθετικὰς ἐνεργείας εὐρείας ἐκτάσεως.

2. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐφ' ὅλων τῶν περιοχῶν προσβολὴ τῶν συμμοριτῶν δὲν εἶναι ἐφικτή, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπέλθῃ ἡ ζητηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου αὔξησις τῆς δυνάμεως, ἡ προσβολὴ θὰ ἐπιζητηθῇ διαδοχικῶς κατ' εὐρείας περιοχάς, συγκρατουμένων τῶν συμμοριτῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς.

3. Αἱ χρησιμοποιηθησόμεναι δυνάμεις ξηρᾶς θὰ εἶναι:

— Ἅπασαι αἱ ἐν τῇ προσβαλλομένῃ περιοχῇ ἡμέτεραι τοιαῦται.

— Δημιουργηθησόμεναι ἐφεδρεῖαι εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, μετὰ ἐκκαθάρισιν Πελοποννήσου, αἱ ὁποῖαι ν' ἀνέρχωνται τουλάχιστον εἰς ἀξίαν δύο Μεραρχιῶν.

— Πᾶν ὅ,τι δυνηθῶμεν νὰ δημιουργήσωμεν εἰς ἐφεδρείας διὰ διαφόρων συνδυασμῶν ἐντεῦθεν, ἢ νὰ λάβωμεν ἐξ ἄλλων περιοχῶν, μὴ ἐν δράσει.

4. Τὰ κάτωθι στοιχεῖα:

— Ἐκκαθαρισθησόμεναι περιοχαί.

— Σειρὰ ἐκκαθαρίσεως τούτων.

— Ἐξασφάλισις τῆς τάξεως μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν.

— Λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα θὰ δίδωνται ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὰς συνεργασίας μας, πρὸς ἀπόλυτον τήρησιν τοῦ μυστικοῦ.

5. Σκοπὸς τῆς παρούσης εἶναι:

— Ἐργασία πρὸς ἐξοικονόμησιν γενικῶν ἐφεδρειῶν, οὐχὶ κάτω τῆς ἀξίας δύο (2) Μεραρχιῶν (πέρας τῆς ἐργασίας πρὸ τέλους Φεβρουαρίου).

— Ἐργασίαι ἐπιτελικαὶ πρὸς συλλογὴν καὶ καθορισμὸν τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀναγκαιοῦν, ἵνα αἱ ἐνδιαφερόμεναι Μονάδες συντάξωσι τὰ οἰκεῖα γενικὰ Σχέδια Ἐνεργείας των (πέρας ἐργασίας τέλος Φεβρουαρίου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος — Ἀρχηγὸς ΓΕΣ

83. Πρὸς ὑλοποίησιν τῶν ἄνω, ἐξεδόθησαν διαταγαὶ καὶ ὁδηγίαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ ΓΕΣ διὰ τῶν ὁποίων:

α) Ἐπετεύχθη ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρὰ τοῦ ὑποφαινομένου τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ νὰ ἐξοικονομηθοῦν, ἐκτὸς τῶν τοπικῶν ἐφεδρειῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων, καὶ νὰ τεθοῦν εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, αἱ κάτωθι Μονάδες:

— Μία Ταξιαρχία (3 Τάγματα) ὑπὸ τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ εἰς περιοχὴν Ναούσης — Βεροίας — Γιδᾶ.

— Μία Ταξιαρχία (3 Τάγματα) ὑπὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ εἰς περιοχὴν Κοζάνης — Καστοριᾶς — Πτολεμαΐδος.

— Μία Ταξιαρχία εἰς περιοχὴν Ναυπλίου (ἡ 7η Ταξιαρχία ἐκ 3 Ταγμάτων, ἀπελευθερωθεῖσα ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων Πελοποννήσου).

— Δύο Μοῖραι ΜΟΚ (Μοῖραι Ὀρεινῶν Καταδρομῶν).

Τὸ ὅλον τῆς εἰς διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου, δυνάμεως περίπου 13 Τάγματα.

Ἐπὶ πλέον ἐξοικονομήθησαν καὶ τὰ μέσα μεταφορᾶς (Αὐτοκίνητα) διὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐφεδρείας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπεμβαίνωμεν πανταχοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διὰ μιᾶς Ταξιαρχίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

β) Ἐτέθη ὁ Στρατός, ὡς εἰς ἐκστρατείαν, καὶ διετάχθησαν οἱ Ἀξιωματικοὶ ν' ἀποστείλουν τὰς οἰκογενείας των, ὅπου θὰ ἔπραττον τοῦτο ἐν πολέμῳ.

γ) Διὰ τὴν λιποψυχίαν, ἢ ἀδράνειαν, καὶ τὴν λῆψιν τῶν σχετικῶν κυρώσεων ἐξεδόθη ἡ Ε. Π. 422215)15)2)49 διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἥτις διὰ τὴν ἱστορικήν της ἀξίαν καὶ τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔσχε, κοινοποιεῖται κατωτέρω ὡς ἔχει:

ΘΕΜΑ: Μέτρα κατὰ πάσης λιποψυχίας, ἢ ἀδρανείας.

Ἐξαιρετικῶς Ἐπείγουσα
Ἐ μ π ι σ τ ε υ τ ι κ ή
ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΓΕΣ)Α1

Π ρ ό ς: Γενικὴ Διαταγὴ
(Ἅπασαι Μονάδες Στρατοῦ
—Ἀεροπορίας — Ναυτικοῦ)

ΚΟΙΝΟΠ.: Υ. Ν.) ΓΕΝ — ΥΑ) ΓΕΑ — ΑΔΑ
'Αρχηγεῖον Χωρ) κῆς — Υ.Δ.Τ. Ε.Π. 422215) Φ. 4009) Ι
(Διεύθ. 'Ασφαλείας) Γεν. 'Επιθ.
Στρατοῦ, Γραφ. Διευθ. ΓΕΣ — ΒΣΑ Β. Σ. Τ. 902 τῇ 15) 2) 49
ΣΟΗΠΕ) Κλ. 'Επιχ.

1. Παρ' ὅ,τι αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις μὲ ἀκάματον αὐτοθυσίαν ἐπὶ διετίαν καὶ πλέον ἀγωνίζονται, ἐν τούτοις καὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἤδη χάρις εἰς τὴν λιποψυχίαν ὡρισμένων στελεχῶν, ἢ καὶ ὁπλιτῶν, ἢ ἀκόμη τῇ ὑποκινήσει καταλλήλως παρεισφρυσάντων εἰς τὰ Τμήματα ἀτόμων, ἐξυπηρετούντων τὸν συμμοριτισμόν, συνέβησαν ἀτυχήματα ἀδικαιολόγητα. 'Εσημείωσα ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τμημάτων ἀδικαιολογήτως θέσεών των καὶ μάλιστα μὲ ἀταξίαν, ἢ καὶ ἀποδιοργανώσεις μονάδων ἐξ αἰτίας αἰφνιδιασμῶν.

Τὰ ἄτοπα ταῦτα λαμβάνουν χώραν ὑπὸ τὴν ἀνοχὴν ὡρισμένων διοικήσεων, εἰς τὴν μὴ προβλεπτικότητα καὶ ἀδράνειαν τῶν ὁποίων κυρίως ὀφείλονται.

2. Προτίθεμαι, ὡς πολλάκις ἐτόνισα, νὰ ἀξιοποιήσω τὰς θυσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, καὶ νὰ ἐπιβάλω τὴν τάξιν δι' ὁλοκληρωτικῆς συντριβῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ συμμοριτισμοῦ.

3. Ἔχων ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι διαθέτομεν μέσα ὑπέρμετρα τῶν ἐγκληματιῶν, ὅτι ἔχομε τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος μας, ὅτι ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν διάσωσιν τῆς φυλῆς μας, ὅτι ἔχομεν συμπαραστάτας σύσσωμον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ τοὺς Μεγάλους Συμμάχους μας, ΔΕΝ ΘΑ ΦΕΙΣΘΩ ΟΥΔΕΝΟΣ ΣΚΛΗΡΟΥ ΜΕΤΡΟΥ κατὰ τῶν ἀδρανούντων, ἐκ φόβου εὐθυνῶν τῶν λιποψυχούντων, ἢ τῶν μὴ ἐπιδεικνυόντων τὴν ΠΙΣΤΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ.

4. ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΟ ΕΝΤΕΛΛΟΜΑΙ τὰ ἑξῆς:

α) Οὐδὲν τμῆμα θὰ ἀποσύρεται ἐκ τῆς θέσεώς του πρὸ οἱασδήποτε καταστάσεως καὶ ἂν εὑρίσκεται, ἄνευ διαταγῆς τοῦ προϊσταμένου κλιμακίου.

— Θὰ θυσιάζεται ἐπὶ τόπου μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρὸς καὶ τοῦ τελευταίου φυσιγγίου.

β) Πᾶς Διοικητής, δυνάμει τῆς παρούσης, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ΤΥΦΕΚΙΖΗ ἐπὶ τόπου πάντα ὀλιγωροῦντα, ἢ λιποψυχοῦντα ἐκ τοῦ τμήματός του.

γ) Οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεραρχιῶν, Ταξιαρχιῶν, καὶ τῶν ἰσοδυνάμων Μονάδων νὰ ἀντικαθιστοῦν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πάντα Διοικητήν, μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀγῶνος, καὶ νὰ διατάσσουν τὴν ἄμεσον παραπομπὴν εἰς Ἔκτακτον Στρατοδικεῖον παντός, μὴ ἐκτελέσαντος τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καθῆκον.

5. Ἡ παροῦσα νὰ ἀναγνωσθῇ εἰς τρία συνεχῆ προσκλητήρια εἰς ἅπαντας τοὺς 'Αξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τῶν ὑφ' ὑμᾶς δυνάμεων.

'Αρχιστράτηγος
ΠΑΠΑΓΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

84. Διὰ τὴν κατανομὴν εὐθυνῶν, σχετικῶς μὲ τὰ ἐπισυμβάντα ἀτυχήματα πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου, διετάχθη ἡ ἐνέργεια ἀνακρίσεων ὑπὸ Ἀνωτάτων Ἀξιωματικῶν καὶ ἐπεβλήθησαν διοικητικαὶ καὶ δικαστικαὶ κυρώσεις διὰ τὰ γεγονότα Καρδίτσης — Ναούσης — Καρπενησίου.

Ἐν λεπτομερείᾳ, οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ἀτυχημάτων ἐμφαίνονται εἰς τὸ κάτωθι ἐπίσημον ἀπόρρητον σημείωμα:

ΓΕΣ) Α1 Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ν

ΣΗΜΕΙΩΜΑ τοῦ Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ

Ἐπὶ τῶν ἐπιβληθεισῶν κυρώσεων διὰ σοβαρὰ ἀτυχήματα λαβόντα χώραν κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον 1948 καὶ Ἰανουάριον 1949

1. Γ ε γ ο ν ό τ α Κ α ρ δ ί τ σ η ς

α) Ἡ ἐξέτασις διὰ τὰ γεγονότα ταῦτα διετάχθη παρὰ τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 48) 116) 3) 1) 49 διαταγῆς του, καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν Ὑποστράτηγον ΖΑΪΜΗΝ Θ. Οὗτος εἰς τὸ ὑποβληθὲν πόρισμα ἀποδίδει τὸ ἀτύχημα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ εἰς:

— ἀνεπαρκῆ ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν.

— ἔλλειψιν πληροφοριῶν.

— ἔλλειψιν τινὰ πυρομαχικῶν.

χωρὶς νὰ ἀποδίδη συγκεκριμένην εὐθύνην εἰς τὰς οἰκείας Διοικήσεις, πλὴν παραλείψεών τινων, ἃς καταλογίζει εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ Συνταγματάρχην ΚΑΜΠΑΝΗΝ ΒΑΣ. διὰ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης.

β) Διὰ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. Α.Π. 218977) Φ.4011) 32) 31) 1) 49 Διαταγῆς Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ Ἀντιστρατήγου ΚΟΣΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, διετάχθη ὁ Ἀντιστράτηγος ΒΕΝΤΗΡΗΣ ΚΩΝ., πρὸς ὃν διεβιβάσθη ὁ φάκελος τῆς ἐνεργηθείσης ὑπὸ τοῦ Ὑποστρατήγου ΖΑΪΜΗ ΘΡΑΣ. ἐξετάσεως, ὅπως ἐνεργήση νέαν ἐξέτασιν πρὸς διαπίστωσιν τῶν συνθηκῶν, ὑφ᾽ ἃς ἔλαβον χώραν τὰ γεγονότα ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν εὐθυνῶν τῶν διαφόρων Διοικήσεων.

γ) Διὰ τοῦ ὑποβληθέντος πορίσματος καταλογίζονται:

1. Εἰς τὸν Ταξίαρχον ΚΟΝΤΟΣΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ Δ) ΤΗΝ ΔΕΘ πεπλανημένη ἐκτίμησις τῆς καταστάσεως, καὶ οὐχὶ πλήρης ἐξοπλισμός του διὰ διοίκησιν τόσων πολλῶν Μονάδων.

2. Εἰς τὸν Συνταγματάρχην ΚΑΜΠΑΝΗΝ ΒΑΣ. Δ) ντὴν ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ἀνεπάρκεια διοικητική, πλὴν διετήρησεν οὗτος τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὸ θάρρος του, δι᾽ ὧν κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ τὸ κακόν.

3. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΝ ΧΡ. Ἐπιτελάρχην ΤΣΕΚ, ἀδιαφορία περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του. Οὐδεμίαν δὲ οὐσιαστικὴν βοήθειαν προσέφερεν εἰς προϊστάμενόν του.

4. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΝ Κ. Διοικητὴν 15 Ε.Τ.Π. ἔλλειψις θάρρους. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ Σ.Δ. τοῦ Τάγματός του.

5. Εἰς Ἐπίλαρχον ΚΟΝΔΥΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ Διοικητὴν 2 Ἐφίππων ἰλῶν, ἔλλειψις θάρρους. Οὗτος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ Σ.Δ. διοικῶν δι' ἀσυρμάτου.

6. Εἰς Ὑπίλαρχον ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΝ ΣΥΜΕΩΝ Διοικητὴν 9ης Ἐφίππου Ἴλης, εὐθύνη διὰ ψευδῆ ἀναφοράν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῆ ὁ οὐλαμὸς τεθωρακισμένων, ὃν διετάχθη ν' ἀποστείλη πρὸς ἀπαλλαγὴν πιεζομένων τμημάτων.

7. Εἰς Ὑπολοχαγὸν ΣΕΜ ΚΑΤΣΟΥΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ Διοικητὴν 840 ΑΤΧ ἐγκατάλειψις θέσεως. Οὗτος παρέμεινε κεκλεισμένος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς οἰκίαν. Παρουσιάσθη μετὰ τὴν μάχην.

8. Εἰς Ἀνθυπολοχαγὸν ΚΑΤΣΙΝΟΠΟΥΛΟΝ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΝ, ἀναλαβόντα Διοίκησιν 840 ΑΤΧ μετὰ ἐγκατάλειψιν θέσεως ὑπὸ ἀνωτέρω, εὐθύνη διότι δὲν προέβαλε τήν, ἣν ὤφειλε καὶ ἠδύνατο, ἀντίστασιν.

9. Εἰς Ἀντισυνταγματάρχην Χωροφυλακῆς ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ, εὐθύνη διότι παρέμεινεν ἐντὸς τοῦ Διοικητηρίου του, μεταδίδων διὰ τοῦ ἀσυρμάτου του ἐξωφρενικὰς εἰδήσεις. Ἐστερεῖτο γοήτρου, κύρους καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος, εἶχε τάσιν πρὸς οἰνοποσίαν.

δ) Κατὰ τῶν ἀνωτέρω διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 4227990) Φ) 4011) 32) 30) 3) 49 διαταγῆς ΓΕΣ) Α1 διετάχθη τὸ Α' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐφαρμόση τὴν Στρατ. Ποινικὴν Νομοθεσίαν, ὅπου συντρέχει τοιαύτη περίπτωσις, ἢ τὸν Νόμον περὶ καταστάσεως Ἀξιωματικῶν.

ε) Βάσει τῆς ἄνω ἐκθέσεως Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στρατοῦ ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 422790) Φ) 4011) 32) 30) 3) 49 διαταγὴ ΓΕΣ, δι' ἧς περιγράφεται ἡ διαγωγὴ καὶ ἡ ἐν γένει στάσις τοῦ Ἐπιτελάρχου ΤΣΕ Καρδίτσης, διοικητῶν τμημάτων κλπ. Ἀξιωματικῶν.

Ὁμοίως ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 222662) Φ) 4011) 32) 31) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς τονίζονται αἱ παραλήψεις Διοικητοῦ Α.Δ.Θ. καὶ Διοικητοῦ ΤΣΕ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, αἵτινες ἐπληρώθησαν διὰ σοβαρῶν ἀπωλειῶν στρατοῦ καὶ ἀμάχου πληθυσμοῦ, συνολικῶν ζημιῶν εἰς ὑλικὰ καὶ ἠθικοῦ ἀντικτύπου ἐπὶ Στρατοῦ καὶ Λαοῦ.

2. Γεγονότα Ναούσης

α) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 217902) Φ) 4011) 33) 16) 1) 49 Διαταγῆς Ὑπ. Στρατιωτικῶν ΓΕΣ) Α1 ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ

Κ. ἡ ἐνέργεια ἐξετάσεως ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ἐν γένει τῆς προσβολῆς Ναούσης καὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως ταύτης.

β) Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀνενεώθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 218296) Φ4011) 33) 22) 1) 49 Διαταγῆς ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ.

γ) Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης παρ' αὐτοῦ ἐξετάσεως διεπιστώθησαν εὐθῦναι:

1. Τοῦ Διοικητοῦ 33 Ταξιαρχίας Ταξιάρχου ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

2. Τοῦ Διοικητοῦ ΧΙ Μεραρχίας Ὑποστρατήγου ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΤΟΥ, οἵτινες καὶ ἀντικατεστάθησαν.

3. Ἄκαιρος ἐπέμβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

δ) Διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν εὐθυνῶν λοιπῶν στελεχῶν διετάχθη, ὅπως ἐνεργήσῃ ἔνορκον προανάκρισιν ὁ Ὑποστράτηγος ΟΛΥΜΠΙΟΣ Δ.

ε) Βάσει τῆς ὡς ἄνω ἐκθέσεως ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 245020) 4011) 33) 8) 3) 49 Διαταγὴ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς τονίζονται αἱ παραλήψεις, εἰς ἃς ὀφείλεται ἡ μὴ πρόληψις, ἢ ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀτυχήματος Ναούσης.

3. Γεγονότα Καρπενησίου

α) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 219081) Φ 4011) 34) 2) 2) 49 Διαταγῆς ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ διετάχθη ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς ΣΤΡΑΤΟΥ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης Κων., ὅπως ἐνεργήσῃ ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν γεγονότων ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ καὶ ἐπὶ τῶν ληφθέντων πρὸ καὶ κατὰ τὴν προσβολὴν μέτρων ὑφ' ὅλων τῶν Διοικήσεων.

β) Ἡ ὑπὸ τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ ὑποβληθεῖσα ἔκθεσις διεβιβάσθη δι' ἀνάκρισιν εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Ἀναθεωρητὴν Παπαγεωργίου, κατόπιν τῆς ὁποίας ὁ Ὑποστράτηγος ΚΕΤΣΕΑΣ Β., Διοικητὴς τῆς ΑΣΔΣΕ, παρεπέμφθη εἰς τὸ Στρατοδικεῖον (ἠθωώθη παμψηφεί).

γ) Κατόπιν αἰτήσεως Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Φ.) 34020) 1) Β1) 1) 4 Διαταγῆς ΓΕΣ, διετάχθη ὁ ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ ΙΑΤΡΙΔΗΣ, ὅπως ἐνεργήσῃ ἔνορκον προανάκρισιν πρὸς λεπτομερῆ ἐξακρίβωσιν εὐθυνῶν φρουρᾶς ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ, καὶ ἐπιδειχθείσης διαγωγῆς Ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν.

δ) Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης προανακρίσεως διεπιστώθησαν:

1. Ποινικὴ εὐθύνη τοῦ Διοικητοῦ 7ου ΕΤΠ καὶ Διοικητοῦ τῆς Φρουρᾶς ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ Ταγματάρχου ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗ ΔΗΜ.

2. Ποινικὴ εὐθύνη τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 5ου ΕΤΠ ΜΑΝΤΟΥΖΟΥ ΒΑΣ.

3. Ποινική εὐθύνη 8 κατωτέρων Ἀξιωματικῶν, ὧν εἷς Ὑγειονομικός.

4. Ποινική εὐθύνη 14 ὁπλιτῶν.

Δι' ἅπαντας τούτους ἐπελήφθη ἡ στρατιωτική δικαιοσύνη.

ε) Βάσει τῶν ἐξαγομένων τῆς προανακρίσεως ταύτης ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Α.Π. 245021) 4009) 1) 7) 3) 49 Διαταγή ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, δι' ἧς ἐπισημαίνονται καὶ τονίζονται αἱ παρατηρηθεῖσαι παραλείψεις καὶ σφάλματα τῶν ἡγητόρων, εἰς ἃ κυρίως ὠφείλετο τὸ ἀτύχημα τοῦτο.

ΒΣΤ 902) 30) 4) 49
Γ. ΚΟΣΜΑΣ
Ἀντιστράτηγος — Ἀρχηγὸς ΓΕΣ

85. Αἱ Ταξιαρχίαι, καθαρῶς πεζικαὶ Μονάδες, διωκοῦντο, ὡς ἀλλαχοῦ προείπομεν, παρὰ Ταξιάρχων ἢ Συνταγματαρχῶν ὅλων τῶν ὅπλων, ἐξ ὧν οἱ ἐκ τοῦ Μηχανικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ Ἱππικοῦ προερχόμενοι ἠγνόουν, τουλάχιστον πρακτικῶς, τὴν τακτικὴν τοῦ Πεζικοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν μικρῶν Μονάδων τούτου, δεδομένου ὅτι ἡ Ταξιαρχία, δὲν ἔχει ἄλλα στοιχεῖα μάχης, παρὰ μόνον μέσα μάχης Πεζικοῦ, καὶ ἦσαν ἀπρόσφοροι νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ διεξαγάγουν μίαν ἐπίθεσιν, ἢ ἀμυντικὴν ἐνέργειαν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Πεζικοῦ ἐκπαιδεύονται, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰσέλθουν εἰς τὸ ὅπλον τοῦτο.

Διὰ Διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου αἱ Ταξιαρχίαι ἐθεωρήθησαν πεζικαὶ Μονάδες, ἰσότιμοι πρὸς Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ καθωρίσθη ὅπως ἐφεξῆς οἱ Διοικηταὶ αὐτῶν προέρχωνται ἐκ τοῦ Πεζικοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα καὶ αἱ ἀποδόσεις ὑπῆρξαν ἄριστα ἐκ τῆς μεταλλαγῆς ταύτης.

86. Ὁ ψυχολογικὸς πόλεμος ἦτο σχεδὸν παρημελημένος. Οἱ συμμορῖται τόσον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὰς γραμμὰς τῶν μαχομένων ἀκόμη, εἶχον δημιουργήσει ἀτμόσφαιραν πολὺ δυσμενῆ διὰ τῆς ρίψεως διαφωτιστικοῦ ὑλικοῦ κατ' ὄγκους, διὰ μεγαφώνων, διὰ τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν των. Εἶχον κατορθώσει νὰ παρουσιάζουν τὸ Κράτος ὡς φασιστικόν, ἐνῷ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἤρξατο πρῶτον τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ φασισμοῦ, ὅτι αἱ ἐλευθερίαι ἐξέλιπον ἐν Ἑλλάδι, ὅτι οἱ Ἀμερικανο - Ἄγγλοι μεταχειρίζονται τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ τὰ συμφέροντά των κλπ.

Ἐξέδωσα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 200138) Φ) 52) 25) 2) 49 ἀπόρρητον Διαταγήν, βάσει τῆς ὁποίας ἐπετύχομεν, πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου, πολλὰ πράγματα:

ΘΕΜΑ: Ψυχολογικὸς πόλεμος
Π ρ ό ς: Δ) σιν Δημ. Σχέσεων
Κο ι ν.: Γραφ. Ἀρχιστρατήγου
Α2 ΓΕΣ

Ο. Π.
Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς
ΑΡΧΗΓΟΣ ΓΕΣ
Φ. 200138) Φ. 52
ΒΣΤ 902) 25) 2) 49

1. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν δελτίων ποικίλης μορφῆς τῆς συμμοριακῆς ἡγεσίας διεπίστωσα, ἅπαξ ἔτι, ὅτι τὸν «ψυχολογικὸν πόλεμον», ὅστις ἀποτελεῖ ἕνα τῶν κυριωτέρων μέσων τοῦ πολέμου, τὸν ἔχουν ἀναπτύξει, πολὺ εὐρύτερον οἱ συμμορῖται, ἢ ἡμεῖς.

Τὴν ἀξίαν τοῦ παράγοντος τούτου, συνισταμένου εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ καὶ Λαοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, θεωρῶ περιττὸν ν' ἀναπτύξω.

Ἐν Γερμανίᾳ, εὑρισκόμενοι μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πολέμου, εἴδομεν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ παράγοντος τούτου, «τοῦ ψυχροῦ πολέμου».

Ὑπῆρχον Γερμανοὶ (στρατιωτικοὶ καὶ μή), οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὸ ἀλάθητον τοῦ ΧΙΤΛΕΡ, ἀλάθητον καὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ εἰς τὰ διπλωματικὰ καὶ μάλιστα μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν τὸ πᾶν κατέρρεεν ἐν Γερμανίᾳ. Μήπως σήμερον δὲν ὑπάρχουν Γερμανοὶ πιστεύοντες ὅτι ὁ Χίτλερ ζῇ;

2. Ἀνάγκη ὅθεν, ἡ καθ' ἡμᾶς Ὑπηρεσία νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ταχύτερον πᾶσαν δραστηριότητα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῆς τοιαύτης τῶν συμμοριτῶν, ἥτις δὲν ἀφήνει τίποτε ἀσχολίαστον καὶ κατορθώνει νὰ παρουσιάζῃ τὰ ψεύδη ὡς ἀλήθειαν καὶ τὰ στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ περιεχομένου γεγονότα κατὰ τὸ συμφέρον της.

3. Διατυπώνω ἐνταῦθα μερικὰς σκέψεις μου, αἱ ὁποῖαι θὰ σᾶς δώσουν βοήθειαν εἰς τὴν ταχεῖαν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς σχετικῆς Ὑπηρεσίας σας, πρὸς ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ψυχολογικοῦ πολέμου.

Ὅλα ταῦτα νὰ θεωρηθοῦν καὶ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ὑποδείξεις, χωρὶς καμμίαν δέσμευσιν τῆς πρωτοβουλίας σας.

Εὑρίσκω ὅθεν:

α) Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ προπαγάνδα νὰ συγχρονισθοῦν, ἤτοι τὰ γεγονότα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀμέσως, ἀφοῦ λάβουν χώραν, νὰ ἐξαίρωνται ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἡμέτερα καὶ νὰ διαψεύδωνται τὰ τῶν συμμοριτῶν (διὰ Τύπου, Ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν, ἐντύπων φέϊγ - βολάν).

β) Διὰ γραπτῶν καὶ προφορικῶν λόγων πρὸς τὸν Στρατὸν καὶ Λαὸν νὰ προκαλῆται τὸ μῖσος κατὰ τῶν συμμοριτῶν.

γ) Εἰδικὴ προπαγάνδα εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν μὲ ξένας ὀργανώσεις πρὸς διευκόλυνσιν τῆς παραδόσεως τῶν συμμοριτῶν (Ὑπουργεῖα Τύπου — Ἐξωτερικῶν, διὰ τῶν Πρεσβειῶν, προσώπων, κλπ.).

δ) Συγκρότησις ὁμάδων μάχης «Ψυχολογικοῦ πολέμου» εἰς τὰς Μονάδας.

ε) Ἀντικρούσεις ἐχθρικῶν ἀνακοινώσεων (Μελέτη τῶν δελτίων τῶν συμμοριτῶν ὑπὸ τῆς Α2).

στ) Συνθήματα ἐπιθετικὰ καὶ ἀμυντικά, τὰ ὁποῖα νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὸ Μέτωπον (ἐπιστολαὶ στρατιωτῶν — μικρῶν βαθμοφόρων κλπ.).

ζ) Ὑπόσκαψις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἀποκάλυψιν τῶν Ἀρχηγῶν του (Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν).

η) Σειρῆνες, ἰδίως εἰς βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα, πρὸς δημιουργίαν πανικοῦ εἰς τὸν ἐχθρόν.

θ) Προκηρύξεις, προερχόμεναι ἀπὸ ἐχθρικὰς χώρας, μὲ κείμενον καὶ εἰκόνας, δημιουργούσας ἀμφιβολίαν, σύγχυσιν, ὑποψίας καὶ φόβον εἰς τὸν ἐχθρόν.

ι) Μεγάφωνα εἰς προκεχωρημένα τμήματα, διὰ μετάδοσιν ἀνακοινωθέντων καὶ εἰδήσεων εἰς ἐχθρὸν πρὸς διασάλευσιν τοῦ ἠθικοῦ του.

ια) Συντονισμὸς καὶ ἑνιαία κατεύθυνσις εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ «ψυχολογικοῦ πολέμου» εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

ιβ) Ἑνοποίησις πολεμικοῦ τύπου καὶ ἔκδοσις ὅσον οἷόν τε ὀλιγωτέρων ἐντύπων ἀπὸ εἰδικοὺς καὶ ὄχι ἀπὸ ἐρασιτέχνας, ποὺ μπορεῖ νὰ βλάψουν ἀντὶ νὰ ὠφελήσουν.

ιγ) Συστηματοποιήσεις προπαγανδιστικῶν βιβλίων εἰς ὀλίγας σελίδας καὶ κυρίως διὰ μικρῶν εἰκονογραφημένων βιβλιαρίων, τὰ ὁποῖα νὰ προκαλοῦν καὶ νὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἠμπορεῖ νὰ τὰ διαβάσῃ κανεὶς εἰς ὀλίγην ὥραν.

Αἱ σημεριναὶ ἐκδόσεις, ὡς π.χ. ὁ «Ἀκρίτας», ποὺ ἀποτελεῖ κακὴν ἀπομίμησιν τῶν ἑβδομαδιαίων περιοδικῶν («Θησαυρὸς» — «Ρομάντζο», κλπ.), οὐδένα σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν κυκλοφορίαν.

ιδ) Οἱ ἱδρυθέντες ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ εἰς Ἀθήνας, Λάρισαν, Γουδὶ καὶ Ἰωάννινα δὲν ἀκούονται πέραν τῶν 20 χιλ. καὶ σταματοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς τηλεγραφικὰς παρεμβολάς.

ιε) Ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθῇ εὐρέως ὁ Μεγάλος Κρατικὸς Ραδιοσταθμός, ἢ ἄλλοι εἰς Ἐπαρχίας ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαθιστάμενοι.

4. Εὐελπιστῶ, ὅτι ταχέως ἡ Διοίκησις Δημοσίων Σχέσεων, θὰ πάρῃ τὴν δέουσαν μορφὴν καὶ ἀξίαν.

ΚΟΣΜΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.
Ἀντιστράτηγος

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν καλῶν καὶ θετικῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τοῦ Κεφαλαίου τῆς διαφωτίσεως:

— Ἱδρύθη καὶ ἐλειτούργησε Σχολεῖον Διαφωτιστῶν. Εἰς τοῦτο ἐφοίτη-

σαν ἑκατοντάδες Ἀξιωματικῶν, διδαχθέντες παρὰ διακεκριμένων καθηγητῶν καὶ δημοσιογράφων.

— Τόννοι ὁλόκληροι προκηρύξεων καὶ συνθημάτων ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς χώρους τῶν συμμοριτῶν.

— Πολυάριθμα διαφωτιστικὰ βιβλία, ἢ μελέται ἐξεδόθησαν.

— Ἐνταῦθα παραθέτομεν πίνακα μὲ εἰκόνας, συνθήματα κλπ. ἐκ τῶν ριφθέντων ὑπὸ τῆς 71ης Ταξιαρχίας εἰς τοὺς συμμοριτικοὺς χώρους, διὰ νὰ καταδείξωμεν εἰς τίνα βαθμὸν εἶχεν ἀνέλθει ἡ διαφώτισις ἐκ μέρους οὐ μόνον τοῦ ΓΕΣ, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μικρῶν Μονάδων ἀκόμη, ὅπως ἡ Ταξιαρχία.

71η ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ
Γραφεῖον Διαφωτίσεως

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΟΡΙΤΙΣΜΟΥ ΔΙ' ΕΙΚΟΝΩΝ

(Ἀκολουθεῖ Πίναξ*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ ΜΕΧΡΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ

Κατὰ τὸ τρίμηνον Φεβρουάριος, Μάρτιος καὶ Ἀπρίλιος 1949

87. Ἀπελευθέρωσις Καρπενησίου καὶ συνέχισις ἀγῶνος εἰς Ἄγραφα καὶ Θεσσαλίαν.

— Τὴν 8ην Φεβρουαρίου, κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων, ὑπὸ δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας, ἀπηλευθερώθη τὸ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης συνεχίσθη ἀπηνὴς ἡ καταδίωξις τῶν συμμοριακῶν Μεραρχιῶν, αἵτινες διὰ τοῦ ὄγκου των ἐκινήθησαν πρὸς Ν. — Ν.Δ. καὶ Ν.Α. μὲ σκοπὸν τὴν ἀναμόλυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δράσεως μέχρι ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ.

— Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος καὶ ἡ καταδειχθεῖσα δραστηριότης ἐκ μέρους τῶν διοικήσεων εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν εἰς τὴν περιοχὴν εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἔφεδρος ἐκ μονίμων Ὑποστράτηγος καὶ Βουλευτὴς Παυσανίας Κατσώτας ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν.

---

* Ὁ πίνακας αὐτὸς δὲν βρέθηκε στὰ χειρόγραφα. Προφανῶς ὁ στρατηγὸς σκόπευε νὰ τὸν προσθέση, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξε.

Τὰ Τμήματά μας, εἰς ἀέναον κίνησιν εὑρισκόμενα ἀπὸ 20) 1) 49 ὑπὸ χιονοθυέλλας εἰς τὰ πλέον δυσπρόσιτα ἐδάφη τῆς Ἑλλάδος, ἐπάλαισαν οὐ μόνον πρὸς τὰς ἐμπειροπολέμους καὶ δολίας ὀρδὰς τῶν ἀρχισυμμοριτῶν Διαμαντῆ καὶ Γιώτη, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν.

Ὁ συμμοριτισμός, καταδιωκόμενος κατὰ πόδας, μετὰ 40θήμερον ἀγῶνα, ἤτοι τὴν 27—28 Φεβρουαρίου, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῶν περαιτέρω σχεδίων του, καὶ νὰ καταφύγῃ πρὸς τὰ ἀπρόσιτα κρησφύγετά του εἰς ΑΓΡΑΦΑ.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμοριτῶν εἰς τὸν ἀνωτέρω ἀγῶνα ἀνέρχονται εἰς 501 νεκρούς, 346 συλληφθέντας καὶ 221 παραδοθέντας, ἤτοι ἐν συνόλῳ εἰς 1.068.

— Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιτυχίας, ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου μὲ 3 Μαρτίου συνεχίσθησαν αἱ προσπάθειαι τοῦ στρατοῦ ἐν μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος ἐκ τῶν περιοχῶν ΣΜΟΚΟΒΟΥ — ΣΟΦΑΔΩΝ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ πρὸς τὴν ὀρεινὴν Δυτικὴν ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ καὶ τὴν κατ' ἐξοχὴν ὀρεινὴν περιοχὴν ΜΕΓΔΟΒΑ — ΑΓΡΑΦΩΝ.

Μετὰ ἀλληλοδιαδόχους μάχας κατεδίωξαν τοὺς συμμορίτας ἐκ τῶν ἐγγὺς τῆς πεδιάδος τῆς ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ κρησφυγέτων των καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ τραποῦν πρὸς Δυσμὰς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ΑΝΩ ΑΧΕΛΩΟΥ.

— Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας, κατεδιώχθη ἀπηνῶς ἡ ἔφιππος συμμορία Θεσσαλοῦ, ἡ λυμαινομένη τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα, μὲ ὁρμητήρια τὴν ΟΘΡΥΝ — ΞΥΝΙΑΔΑ — ΡΕΝΤΙΝΑ.

Τὴν 6ην Μαρτίου ἐνετοπίσθη αὕτη βορείως ΠΑΛΑΜΑ — ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ, καὶ μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν ἀγῶνα σχεδὸν ἐξωντώθη ἐξ ὁλοκλήρου (πλέον τῶν 250 νεκροὶ καὶ συλληφθέντες καὶ ἅπας ὁ ὁπλισμός).

88. Ἐπιχειρήσεις εἰς Μακεδονίαν (Περιοχὴ Κερδυλλίων).

— Εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ εἰς τὴν περιοχὴν ΚΕΡΔΥΛΛΙΩΝ μόνιμος συμμοριακὴ ἑστία κατέστη λίαν ἐπικίνδυνος.

Ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου ἀνελήφθησαν εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ, αἵτινες ὑπῆρξαν ἄκαρποι, τῶν συμμοριτῶν διαφυγόντων πρὸς ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ.

Ἑτέρα ἐπιχείρησις ἀναληφθεῖσα τὴν 13ην Φεβρουαρίου δὲν εἶχε καλύτερον ἀποτέλεσμα.

Ἀπὸ 1ης Μαρτίου, κατόπιν μελετημένης προπαρασκευῆς, ἀνελήφθη συστηματικὴ ἐπιχείρησις, ἥτις, διαρκέσασα ἐπὶ δεκαήμερον, κατέληξεν εἰς πλήρη ἐπιτυχίαν δι' ἐκκαθαρίσεως τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ τῆς ἐξοντώσεως τῶν συμμοριτῶν. (Νεκροὶ 384, συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες 368).

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης εἶχεν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν καὶ διὰ τὴν ἑδραίωσιν τῆς τάξεως εἰς τὴν ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ, ὅπου ἐδιώκοντο τὰ ἐκ μικρῶν ὁμάδων συμμοριακὰ ὑπολείμματα.

89. Ἐπίθεσις κατὰ Φλωρίνης.

Ἡ συμμοριακὴ Ἡγεσία παρὰ τὰς ἀνωτέρω ἀποτυχίας της εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ — ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΚΕΡΔΥΛΛΙΑ, δὲν παρητήθη τοῦ σκοποῦ της. Ὁ Ζαχαριάδης ἐκδιώξας τὸν Μάρκον, συνέχισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου σχεδίου του, καὶ ἐξεδήλωσε νέαν προσπάθειαν σοβαρᾶς μορφῆς.

Τὴν νύκτα τῆς 11 — 12 Μαρτίου ὄγκος σοβαρῶν συμμοριακῶν δυνάμεων, ἀποτελεσθεὶς κυρίως ἀπὸ τὰς εἰς τὴν ὠργανωμένην τοποθεσίαν Βίτσι ἐφεδρείας των, ἐπετέθη πρὸς κατάληψιν τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ μὲ σύγχρονον ἀπασχόλησιν ὅλων τῶν τμημάτων μας εἰς τὴν Δ. καὶ Ν. τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ περιοχήν.

Τὸ σχέδιον τοῦ συμμοριτισμοῦ, μελετημένον ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀπέβλεπεν εἰς σφαγάς, ἀπαγωγάς, στρατολογίαν καὶ καταστροφάς. Χάρις εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα τηρήσεως καὶ ἐγκαίρου κινήσεως ἐφεδρειῶν, αἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ ἐπέμβωσιν ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, μετὰ τὴν νύκτα τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἀπαράμιλλον ἀντίστασιν καὶ αὐταπάρνησιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων (στρατοῦ καὶ ἀεροπορίας), οἱ συμμορῖται οὐ μόνον ἀπεκρούσθησαν, ἀλλὰ καὶ τέλος, χάρις εἰς τὴν διαταχθεῖσαν ἀντεπίθεσιν εἰς Βίτσι, ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν, μὲ κατεύθυνσιν γενικὴν πρὸς Βίγλαν Πισοδερίου, πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν συμμοριτῶν διὰ τῆς Δημοσίας ὁδοῦ Φλωρίνης — Πισοδερίου συνεπτύχθησαν ἐσπευσμένως εἰς τὰς ἐν τῇ περιοχῇ ΒΙΤΣΙ θέσεις των. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη τῶν ἡμετέρων ἀνεσχέθη, λόγῳ τῶν σημειωθέντων κρυοπαγημάτων (500 κρούσματα ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας). Πάντως ὅμως ἐπέφερε τὰ ἀποτελέσματά της, διότι οἱ συμμορῖται, οἵτινες διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ ΦΛΩΡΙΝΗΣ εἶχον διαθέσει ὅλας τὰς εἰς ΒΙΤΣΙ ἐφεδρείας των, φοβηθέντες τὴν κατάληψιν ἐκ μέρους ἡμῶν τοῦ ΒΙΤΣΙ, καὶ κυρίως τὴν διακοπὴν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ΦΛΩΡΙΝΗΣ — ΠΙΣΟΔΕΡΙΟΥ, δὲν συνέχισαν τὴν Β΄ φάσιν τῆς κατὰ Φλωρίνης ἐπιθέσεώς των, ὡς προεβλέπετο εἰς ἀνευρεθεῖσαν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών των, ἀλλὰ συνεπτύχθησαν, ὡς προείπομεν, ἐσπευσμένως πρὸς Βίγλαν καὶ αὐχένα Πισοδερίου, μὲ συντριπτικὰς δι᾽ αὐτοὺς ἀπωλείας (Νεκροὶ 772, συλληφθέντες 350).

90. Ἐπίθεσις κατὰ Ἄρτης.

— Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ΦΛΩΡΙΝΗΣ νέα προσπάθεια ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τῆς Κ. Ἡγεσίας.

Ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις Γιώτη — Διαμαντῆ, αἵτινες, διωκόμεναι, κατέφυγον εἰς περιοχὴν ΑΧΕΛΩΟΥ, ἤρχισαν προπαρασκευαζόμεναι διὰ νέαν προσβολὴν ἀστικοῦ κέντρου, συμφώνως πρὸς ἀκριβεῖς πληροφορίας μας.

Τὴν νύκτα τῆς 18) 19 Μαρτίου διῆλθον τὸν ΑΧΕΛΩΟΝ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ΑΡΤΑΝ.

Ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξ ἐπισήμων στοιχείων, ἐσκόπευον νὰ εὑρίσκωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς εἰς ΑΡΤΑΝ.

Τὰ τμήματά μας, κινηθέντα ἐγκαίρως καὶ δραστηρίως, ἐματαίωσαν τοὺς σκοπούς. Ἐνετόπισαν τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ καὶ ΒΑΛΤΟΝ ἀπὸ 19 Μαρτίου καί, μετὰ ἀγῶνα 10 ἡμερῶν, κατεδίωξαν τούτους ἀνατολικῶς τοῦ ΑΧΕΛΩΟΥ μὲ σοβαρὰς ἀπωλείας (νεκροὶ 304, συλληφθέντες καὶ παραδοθέντες 710).

91. Ἐπιχειρήσεις εἰς Πελοπόννησον.

— Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄνω προσπαθείας τοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, εἰς τὴν λοιπὴν χώραν, συνεχίσθησαν ὁμοίως εἰς ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ μὲ τὸν κανονικὸν ρυθμὸν μέχρι τέλους Μαρτίου, αἱ εὐρείας ἐκτάσεως ἐκκαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις, οὐσιαστικῶς λήξασαι τὴν 31ην Μαρτίου μὲ πλήρη ἐπιτυχίαν δι᾽ ἐξοντώσεως, ἢ συλλήψεως ἁπάσης τῆς ἐκεῖ δρώσης δυνάμεως ἐκ 4.000 συμμοριτῶν καὶ μὲ τὰ 9)10 τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν, συλληφθέντων, ἢ φονευθέντων. Ὑπελείποντο μικραὶ ὁμάδες, συνεχῶς διωκόμεναι ὑπὸ καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων Στρατοῦ καὶ Χωροφυλακῆς, ἅτινα παρέμειναν διὰ τὴν πλήρη ἑδραίωσιν τῆς τάξεως.

Ἐπὶ πλέον τούτων ἀναδιωργανώθησαν τὰ ΜΕΑ καὶ ἐξωπλίσθησαν 6.000 ἐκ τῶν κατοίκων διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Χωροφυλακῆς. Κατηργήθησαν τὰ δημοσυντήρητα Τάγματα, καὶ διετάχθη ἡ πλήρης διάλυσις τῶν ἐξωκρατικῶν ἐνόπλων ὁμάδων.

92. Ἐπιχειρήσεις εἰς Δ. ΓΡΑΜΜΟΝ — ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ — ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Χώρας.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἐσημειώθη νέα ἐκδήλωσις τῆς προσπαθείας τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας εἰς τρία σημεῖα:

— Εἰς Δ. Γράμμον πρὸς ἐπέκτασιν τῆς τοποθεσίας των.

— Εἰς Ἀμύνταιον διὰ λεηλασίας καὶ στρατολογίαν.

— Εἰς Στερ. Ἑλλάδα μὲ σκοπὸν τὴν ἐπανεγκατάστασιν τοῦ Διαμαντῆ εἰς τὰ παλαιά του κρησφύγετα (ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΝ — ΒΑΡΔΟΥΣΙΑ — ΓΚΙΩΝΑ — ΟΙΤΗ).

Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας σοβαρὰς ἐνεργείας τοῦ συμμοριτισμοῦ ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ ἐπιτυχὴς ἡ ἐκ μέρους τοῦ Στρατοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τῆς Ἀεροπορίας, ἀντιμετώπισις.

α) ΕΙΣ Δ. ΓΡΑΜΜΟΝ

— Ἡ εἰς Δυτικὸν Γράμμον ἀναληφθεῖσα συμμοριακὴ προσπάθεια ἀπὸ νυκτὸς 1—2 Ἀπριλίου ὑπῆρξε λίαν σοβαρὰ καὶ διὰ δυνάμεως ἐκ 4.000 περίπου ἀνδρῶν (δύο Μεραρχίαι), ὧν τὸ πλεῖστον εἰσῆλθεν ἐξ Ἀλβανίας, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ διεισδύσουν εἰς τὰ μετόπισθεν τῆς ἡμετέρας διατάξεως (ΤΑ-

ΜΠΟΥΡΙ — ΓΥΦΤΙΣΣΑ — ΠΥΡΓΟΣ ΣΤΡΑΤΣΑΝΗΣ) καὶ προσέβαλον τὰ σημεῖα στηρίγματος εἰς ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ — ΠΡΟΦ. ΗΛΙΑΣ — ΟΞΥΑΣ — ΘΕΟΤΟΚΟΣ — ΠΑΤΩΜΑ — ΚΑΝΤΣΙΚΟΝ.

Ἀπὸ τῆς 2 Ἀπριλίου ἀγῶνες σκληροὶ διεξήχθησαν μέχρι τῆς 27) 4) 49, ὁπότε ἐσταθεροποιήθη ἡ ἡμετέρα διάταξις διὰ καταλήψεως προοδευτικῶς ὅλων τῶν ἐπικαίρων σημείων, καὶ τελειωτικῶς διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ΠΥΡΓΟΥ ΣΤΡΑΤΣΑΝΗΣ.

— Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων ὑπῆρξαν σοβαραί, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμοριτῶν ἡ φθορὰ ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς σημαντική, καὶ ἐπὶ πλέον τὸ σχέδιον ὁλοκληρώσεως τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ ἐπεκτάσεώς των μέχρι ΚΟΝΙΤΣΗΣ ἐματαιώθη, χάρις εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων.

— Ἡ ἐπίθεσις αὕτη, (διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ σκοποῦ της καὶ τῆς σοβαρότητός της μετέβην ἀεροπορικῶς ἐπὶ τόπου, τῇ ἐγκρίσει Ἀρχιστρατήγου), ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα, νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ μεταφορὰ τῶν ἀπελευθερουμένων ἐν Πελοποννήσῳ δυνάμεων εἰς Ἤπειρον, μετὰ ἕνα μῆνα περίπου.

Οὕτως, ἡ 72α Ταξιαρχία μετεφέρθη πάραυτα ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἤπειρον, ἡ δὲ ΧΙ Μεραρχία, ἥτις εἶχεν καθορισθῇ νὰ παραμείνῃ ὁλόκληρον τὸν Ἀπρίλιον εἰς Πελοπόννησον (Πάτρας — Ξυλόκαστρον — Καλάμας), ἵνα παραλάβῃ καὶ ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ ὁπλισμοῦ, ὃν παρελάμβανεν ἤδη, μετεφέρθη ἐντὸς τῆς 15ης Ἀπριλίου εἰς Ἤπειρον — Θεσσαλίαν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέτρεψε νὰ ἀρχίσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ κατὰ ἕνα μῆνα ἐνωρίτερον.

Ἐπὶ πλέον ἡ διὰ τῆς προχωρήσεως ταύτης τῶν συμμοριτῶν, δημιουργηθεῖσα δευτέρα τοποθεσία ἐν Γράμμῳ, πλὴν τῆς δημιουργημένης τοιαύτης εἰς ΒΙΤΣΙ, μᾶς ὠφέλησε στρατηγικῶς μεγάλως, διότι κατεστράφησαν αἱ συμμοριακαὶ δυνάμεις ἐπὶ δύο μεγάλων τοποθεσιῶν (ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ), εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀπωλέσωσι τὸ εὐέλικτον αὐτῶν, καὶ νὰ μὴν εἶναι ἰσχυραὶ εἰς οὐδεμίαν τούτων.

β) ΕΙΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ

— Ἡ ἐκ ΒΙΤΣΙ ἐξελθοῦσα 103 συμμοριακὴ Ταξιαρχία, ἥτις τὴν νύκτα τῆς 17) 18 Ἀπριλίου προσέβαλε τὸ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ μὲ ἀπασχόλησιν τῆς ΒΕΥΗΣ — ΜΕΛΙΤΗΣ — ΛΟΦΟΣ, οὐ μόνον δὲν ἐπέτυχε τὸν σκοπόν της, ἀλλὰ καὶ συνετρίβη ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τῆς Ἀεροπορίας εἰς ἀγῶνα τριήμερον (μέχρι ἑσπέρας 20 Ἀπριλίου). Τὴν νύκτα τῆς 20—21 Ἀπριλίου τὰ ὑπολείμματά της συνεπτύχθησαν πρὸς ΒΙΤΣΙ. (Ἀπώλειαι 347 νεκροί, 93 συλληφθέντες).

γ) ΕΙΣ ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ συμμορία Διαμαντῆ, ἐπανεισελθοῦσα εἰς ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ, τὴν

νύκτα 5) 6 Ἀπριλίου, διώκεται συνεχῶς καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς ταύτην νὰ ἐγκατασταθῇ σταθερῶς εἴς τι τῶν παλαιῶν κρησφυγέτων της.

Ὁ ἀγὼν εἶναι ἐν ἐξελίξει καὶ λίαν συντόμως θὰ ἀντιμετωπισθῇ ἀποτελεσματικῶς, ληφθέντων ὅλων τῶν μέτρων.

δ) ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΛΛΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σοβαρῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸ ἀναφερόμενον χρονικὸν διάστημα ἔλαβον χώραν πλεῖστα ἄλλα ἥσσονος σημασίας μικρὰ ἐπεισόδια δράσεως τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, ὡς καὶ ἐπιχειρήσεις μικρᾶς ἐκτάσεως ΒΑ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ καὶ εἰς ΣΑΜΟΝ. Ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων καταδεικνύεται ἡ ἀδιάπτωτος προσπάθεια τῶν ἐνόπλων δυνάμεων (Στρατοῦ — Χωροφυλακῆς — ΜΕΑ — Ἀεροπορίας — Ναυτικοῦ) καὶ ἡ πείσμων ἐπιμονὴ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ Λαοῦ διὰ τὴν Νίκην.

Οὕτω, Στρατός, Χωροφυλακή, ΜΕΑ εὑρίσκονται εἰς ἀέναον κίνησιν, ἀμυνόμενοι ἢ ἐπιτιθέμενοι, εἰς ἀναγνωρίσεις ἢ περιπόλους, καὶ διὰ τῆς δραστηριότητός των ἐν γένει προσπαθοῦν νὰ ἐμπεδώσουν τὸ αἴσθημα ἀσφαλείας εἰς ὅλην τὴν χώραν.

93. Ἀπώλειαι τριμήνου. Πῶς παρουσιάζετο συνοπτικῶς ἡ κατάστασις τὴν 30ὴν Ἀπριλίου 1949

α) Ἀπώλειαι

— Ἐκ τῆς συντομωτάτης ἐκθέσεως τῶν ἀνωτέρω γεγονότων σκόπιμον εἶναι νὰ σημειωθῇ τὸ σύνολον τῶν ἀπωλειῶν, ἵνα σχηματισθῇ μιὰ εἰκὼν τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸ διαρρεῦσαν τοῦτο τρίμηνον:

— Ἡμετέρων: Νεκροὶ Ἀξιωματικοὶ 60, Ὁπλῖται 803, Ἀγνοούμενοι Ἀξιωματικοὶ 63, Ὁπλῖται 1.266. Σύνολον: Ἀξιωματικοὶ 143, + Ὁπλῖται 2.069 = 2.192.

— Συμμοριτῶν: Νεκροὶ 6.226. Συλληφθέντες 4.557. Παραδοθέντες 3.454. Σύνολον: 14.237.

— Αὐτοαμυνῖται: Συλληφθέντες ἢ παραδοθέντες 1.559.

— Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἀπωλειῶν, δέον νὰ προστεθῶσιν εἰς τοὺς ἡμετέρους τραυματίαι: Ἀξιωματικοὶ 180, Ὁπλῖται 3.290.

Διὰ τοὺς συμμορίτας δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τοὺς τραυματίας, καθ' ὅσον τοὺς ἀπεκόμιζαν μεθ' ἑαυτῶν.

β) Πῶς παρουσιάζεται ἡ κατάστασις τὴν 30ὴν Ἀπριλίου 1949.

— Ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως τοῦ ἄνω ἐπιτελεσθέντος ἔργου συνάγονται τὰ ἑξῆς:

— Ὁ συμμοριτισμὸς ὑπέστη πλήγματα, τὰ σχέδιά του ἐματαιώθησαν κατὰ τρόπον ἀποτελεσματικόν, ἔστω καὶ μὲ σοβαρὰς θυσίας μας.

— Εἰς μίαν ὁλόκληρον περιοχήν, τὴν ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ, ἑδραιώθη ἡ τάξις, καὶ ἐλάχιστα ἀπομένουν τὰ ἴχνη τῆς ἀνταρσίας. Πλεῖσται ἄλλαι περιοχαὶ τῆς χώρας ἀνεκουφίσθησαν.

— Αἱ Ἐθνικαὶ δυνάμεις ἐξετέλεσαν δύσκολον καὶ σκληρὸν ἔργον ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας, χωρὶς σοβαρὸν ἀτύχημα. Τὸ ἠθικόν των ἀνυψώθη. Ἡ πίστις πρὸς τὰς διοικήσεις καὶ τὴν Ἡγεσίαν ἐστερεώθη.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραγνωρισθῇ:

— Ὅτι ἡ φύσις καὶ ἡ σκληρότης τῶν ἀγώνων τοῦ τριμήνου τούτου εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἄλλων περιόδων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν μας εἶναι ἀρκετὰ σημαντικός.

— Ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία δὲν παρητήθη ὁριστικῶς τῶν σχεδίων της. Θὰ εἶναι ἀφελὲς νὰ δεχθῇ τις, ὅτι ὁ συμμοριτισμὸς ἐκάμφθη, ἢ ὅτι διέρχεται κρίσιν. Ἡ ἔξωθεν ἐνίσχυσίς του αὐξάνεται καθημερινῶς καὶ αἱ ἀπώλειαί του συμπληροῦνται αἰσθητῶς.

— Τὸ ἐναπομένον ἔργον τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων εἶναι μέγα.

Κυριώτερα γεγονότα κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ Μαΐου μέχρι ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ

1) ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ

94. Ἀπὸ τέλος Μαρτίου 1949, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἡ Πελοπόννησος εἶχεν ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ ἐκκαθαρισθῇ.

Οἱ κυριώτεροι Ἀρχηγοὶ εἶχον φονευθῇ.

Οἱ κυριώτεροι πολιτικοὶ καθοδηγηταὶ εἶχον φονευθῇ, ἢ συλληφθῇ.

Μερικαὶ ὁμάδες συμμοριτῶν περιεπλανῶντο εἰς Πάρνωνα καὶ Ταΰγετον, διαρκῶς φθειρόμεναι δι' ἀκαταπαύστου διώξεως.

Ἐν γένει ἡ Πελοπόννησος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπελευθερωθεῖσα, πολὺ πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, ἄνευ πιθανότητος σοβαρᾶς ἀναμολύνσεως. Ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπιτήρησις ὑπὸ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἦτο ἄγρυπνος, πρὸς ἀποφυγὴν ἐφοδιασμοῦ των δι' ὑλικῶν πολέμου, ἢ ἄλλου εἴδους μέσῳ θαλάσσης.

Ἅπασαι αἱ συγκοινωνίαι (ὁδικαὶ — σιδηροδρομικαὶ) ἐπανελήφθησαν πλήρως καὶ ἀσφαλῶς.

2) ΕΝ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΤΩ ΧΩΡΩ ΔΥΤΙΚΩΣ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ.

95. Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἡ κατάστασις ἦτο ἡ ἑξῆς:

α) Σχέδιον ἐνεργείας

Διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἄνω χώρου:

— Ἐφαρμόζεται, βάσει τοῦ Γενικοῦ Σχεδίου τοῦ ΓΕΣ, εἰδικὸν σχέδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» μὲ δύο φάσεις Α καὶ Β.

— Κατὰ τὴν φάσιν Α, ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῇ: Ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς — Ἤπειρος — καὶ ὁ Νότιος Ὄλυμπος.

— Κατὰ τὴν φάσιν Β, ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἐν συνεχείᾳ (πλὴν Βίτσι καὶ Γράμμου), ὁ χῶρος μέχρι δυτικῶς Ἀξιοῦ.

β) Ὀργάνωσις Διοικήσεων καὶ ἀποστολαί των

— Ὀργανοῦνται αἱ κάτωθι Ἀνώτεραι Διοικήσεις:

— Ἡ Διοίκησις ΔΑΚΕΣ (Διοίκησις Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγον Τσακαλῶτον, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Α΄ φάσεως τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ», καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ συμμετοχήν του, μὲ τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ μόνον, εἰς τὰς κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπιχειρήσεις.

— Ἡ διοίκησις τοῦ ΣΚΕ (Στρατηγεῖον Κεντρικῆς Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Πετζόπουλον (ἕδρα Λάρισα), ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ ΔΑΚΕΣ, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ν᾽ ἀντικαταστήσῃ τὸ ΔΑΚΕΣ, εὐθὺς ὡς τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ, ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Τσακαλῶτον θὰ ἀπησχολεῖτο εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Γράμμου.

— Διετηρήθη ἡ Διοίκησις τοῦ ΣΔΣΕ (Στρατιωτ. Διοίκησις Στερ. Ἑλλάδος) ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Κατσώταν, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ ΣΚΕ.

— Ἡ Διοίκησις τοῦ ΣΗΔΜ (Στρατιὰ Ἠπείρου — Δυτικῆς Μακεδονίας) ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Βεντήρην (ἕδρα Κοζάνη) πρὸς τὸν σκοπόν:

— Κατὰ τὴν Β φάσιν τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν μετόπισθεν τοῦ ΒΙΤΣΙ μέχρι Δυτικῶς Καϊμακτσαλάν, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ ΔΑΚΕΣ, ἐνεργοῦν τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν μετόπισθεν ΓΡΑΜΜΟΥ, καὶ μὲ τὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ, ἐνεργοῦν τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Καϊμακτσαλάν.

— Νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ ἀρχικῶς, καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ.

γ) Δημιουργία Ἐφεδρειῶν

— Δημιουργοῦνται βαθμηδὸν καὶ συγκεντροῦνται εἰς τοὺς οἰκείους τόπους ἐκπαιδεύσεως, ἢ ἀναμονῆς αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου, πρὸς ἐπέμβασιν εἴτε κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν, εἴτε κατὰ τὰς κυρίας ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

δ) Διεξαγωγὴ ἐπιχειρήσεων σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ»

ΦΑΣΙΣ Αη

— Κατὰ ταύτην ἔδει νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἤπειρος.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα, κατὰ ταύτην ἔχουν οὕτως:

96. Εἰς τὴν Ρούμελην, ἡ ΣΔΣΕ ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Κατσώταν ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς διηνεκοῦς διώξεως τῶν συμμοριτῶν, ὁπουδήποτε οὗτοι ἐσημειοῦντο, τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Διαμαντῆ, ἑνὸς ἐκ τῶν δραστηριωτέρων ἀρχηγῶν τοῦ συμμοριτισμοῦ.

Εἰς τὸ τέλος Ἰουνίου, δύναταί τις, νὰ εἴπῃ: Ἡ Ρούμελη ἀπηλλάγη τῶν συμμοριακῶν ὄγκων.

Οἱ ἐναπομείναντες δὲν ἦσαν ὑπολογίσημοι, δεδομένου ὅτι οὗτοι δὲν παρουσιάζονται πλέον παρὰ ὑπὸ τὴν μορφὴν μικρῶν διεσπαρμένων ὁμάδων, χωρὶς ἐκδήλωσιν δραστηριότητός τινος. Τὰς οὕτω διεσπαρμένας Μονάδας συγκρατοῦν καὶ ἐκκαθαρίζουν προοδευτικῶς Ἐθνικὰ τμήματα μικρᾶς δυνάμεως, τῆς πλεοναζούσης Ἐθνικῆς δυνάμεως μεταφερομένης πρὸς Βορρᾶν διὰ τὰς ἐν καιρῷ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

97. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Πήλιον, Ἀνατολικὰς πλευρὰς Ἀγράφων, τὸ ΣΚΕ ἐπιτυγχάνει:

α) Τὴν ἀπομάκρυνσιν ὅλων τῶν ὑπόπτων κατοίκων, ὑποβοηθούντων ἑκουσίως, ἢ ἀκουσίως τοὺς συμμορίτας.

β) Τὴν καταστροφήν, προοδευτικά, τῆς συμμοριακῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ὅλη ἡ Θεσσαλικὴ Πεδιὰς ἀναπνέει, κινεῖται καὶ ἐργάζεται μὲ πλήρη ἐλευθερίαν.

γ) Τὴν φθορὰν τῶν ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἀγράφων κινουμένων συμμοριῶν εἰς βαθμόν, ὥστε ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ δραστηριότης τῶν διασωθεισῶν συμμοριῶν νὰ μὴ θεωρεῖται ἐπίφοβος διὰ τὰς ἐπικειμένας ἐπιχειρήσεις ΓΡΑΜΜΟΥ — ΒΙΤΣΙ.

98. Εἰς τὰ Δυτικὰ Ἄγραφα, Ἤπειρον, Ζαγόρια καὶ Ἄνω Χάσια ἐπιτυγχάνεται:

α) Ἡ φθορὰ τῶν συμμοριτῶν, εὐκολωτέρα εἰς Κεντρικὰ καὶ Δυτικὰ Ἄγραφα, δυσκολωτέρα ἐν Ἠπείρῳ, ἔνθα τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους διευκολύνει τὴν ἀπόκρυψιν τῶν συμμοριτῶν, καὶ ἡ γειτνίασις πρὸς τὴν Ἀλβανίαν διευκολύνει τὴν καταφυγήν των εἰς αὐτήν, καὶ τὴν ἐπάνοδόν των ἐξ ἄλλης κατευθύνσεως εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν μετά τινα χρόνον.

β) Ἀναγκάζεται τὸ Γ. Σ. (Γεν. Στρατηγεῖον) τῶν συμμοριτῶν, διὰ νὰ ἀναζωπυρώσῃ τὸν σβήνοντα συμμοριτισμὸν εἰς Ἄγραφα, νὰ προωθῇ ἐκ Γράμμου δυνάμεις καὶ νὰ ὀργανώσῃ Ἀνωτέραν Διοίκησιν τῶν εἰς περιοχὴν Ἀγράφων καὶ Ρούμελης δυνάμεών του. Αἱ δυνάμεις αὗται εἰσέρχονται ἐκ τοῦ Γράμμου εἰς Ἄγραφα, κατὰ προτίμησιν τὰ Ἀνατολικὰ τῆς Πίνδου, καὶ ἐκεῖθεν διὰ Ζαγοροχωρίων, ἢ νοτιώτερον, εἰσέρχονται εἰς Ἄγραφα. Αὗται ὑφίστανται κατὰ τὴν κίνησίν των ταύτην συχνὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιθέσεις τῶν ἡμετέρων, διαρκῶς

φθειρόμεναι, καὶ ἔνιαι δὲν φθάνουν εἰς τὸν τόπον προορισμοῦ των, ἀλλ' ἀναστρέφονται, ἐπανερχόμεναι εἰς Γράμμον.

γ) Αἱ ἐφοδιοπομπαὶ τῶν εἰσερχομένων οὕτω δυνάμεων ἐκ Γράμμου ἐμπίπτουν κατὰ κανόνα εἰς ἡμετέρας δυνάμεις καὶ καταστρέφονται. Μία τοιαύτη ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ ἐφοδιασμοῦ ἐπιτυγχάνεται εἰς περιοχὴν Ἄνω Χασίων, καὶ ἑκατοντάδες κτηνῶν ἐμφόρτων περιπίπτουν εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται εἶχον σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν εἰς Ἄγραφα ἀναδιοργανουμένων δυνάμεων τῶν συμμοριτῶν. Αὗται στερούμεναι διατροφικοῦ ὑλικοῦ (ὁ τόπος εἶχεν ἐρημωθῆ ἀπὸ κατοίκους, κτήνη κλπ.), ὑλικοῦ πολέμου καὶ ἄλλων ἐφοδίων, ἀδυνατοῦν νὰ δράσουν καὶ ὑφίστανται, μᾶλλον παθητικῶς, τὰ κτυπήματα τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἀναλαμβάνουν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν εἰς ὅλον τὸν χῶρον τοῦ ΔΑΚΕΣ, οἱ δὲ συμμορῖται, πιεζόμενοι, ἐπιζητοῦν τὴν ἐπάνοδόν των εἰς Γράμμον καὶ δυτικώτερον εἰς Ἀλβανίαν.

99. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ἀπὸ μηνὸς Μαρτίου ἀρχίσασα συγκέντρωσις τῶν ἀπαλλασσομένων ἐκ Πελοποννήσου, Ρούμελης καὶ ἀλλαχοῦ δυνάμεών μας, πυκνώνει διὰ τῆς διατάξεώς της τὸν ὄπισθεν Γράμμου — Βίτσι μέχρι Θεσσαλίας καὶ Ἰωαννίνων χῶρον, καὶ ὡς ἐκ τούτου τμήματα τῶν συμμοριτῶν, εἰσερχόμενα ἐξ Ἀλβανίας, ἢ Γράμμου εἰς Ἄγραφα, ἐμπίπτουσι διαρκῶς εἰς ἡμετέρας σοβαρὰς ἐνέδρας καὶ ἐπιθέσεις, ἡ δὲ φθορά των εἶναι καταπληκτική, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου νὰ μὴ θεωρῶνται τὰ ἐναπομείναντα εἰς Ἄγραφα — Ἤπειρον ἐπίφοβα διὰ τὰς ἐπικειμένας ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου.

100. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς φάσεως Α΄ τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ», ἤτοι, ἀπὸ 1-5-49 μέχρι 19 - 6 - 49, ἐξουδετερώθησαν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Θεσσαλίᾳ οἱ κάτωθι συμμορῖται:

— Νεκροὶ ἐξακριβωθέντες	759
— Συλληφθέντες ἔνοπλοι	109
— Συλληφθέντες ἄοπλοι	756
— Αὐτοαμυνῖται συλληφθέντες	93
— Παραδοθέντες ἔνοπλοι	59
Σύνολον	1.776

Ἐκ τῶν ἀπωλειῶν τούτων καταπληκτικαὶ ἦσαν αἱ εἰς στελέχη τοιαῦται:
Στελέχη ἐξουδετερωθέντα:

Βαθμὸς	Νεκροὶ	Συλληφθέν.	Παραδοθέν.	Σύνολον
Ὑποστράτηγοι	1	—	—	1
Ταξίαρχοι	1	1	—	2
Ἀντισυνταγματάρχαι	4	3	—	7
Ταγματάρχαι	5	2	1	8
Λοχαγοὶ	9	10	—	19
Ὑπολοχαγοὶ	1	2	—	3
Ἀνθυπολοχαγοὶ	—	1	—	1
Ἀρχίατροι	—	1	—	1
Ἰατροὶ	—	2	—	2
Μὴ ἐξακριβωθέντες	3	2	3	8
Γεν. Σύνολον	24	24	4	52

Μεταξὺ τῶν φονευθέντων στελεχῶν ἦσαν:
— Ὑποστράτηγος Διαμαντῆς: Διοικητὴς ΙΙ Κομμουνιστικῆς Μεραρχίας.
— Ταξίαρχος Στέφος: Πρώην Διοικητὴς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.
— Ἀντισυνταγματάρχης Ἀνέστης Ν.: Κλιμακίου ὀχυρώσεως.
Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων ἦσαν:
— Ταξίαρχος Πυθαγόρας.
— Ἀρχίατρος Κουβαρᾶς.
— Ἀντισυνταγματάρχης Κούφτης.
— Ἀντισυνταγματάρχης Ζαχαρίας.
— Ἀντισυνταγματάρχης Παπούας.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων δὲν ἦσαν σοβαραί. Φθορὰ μεγάλη ἐπήρχετο μόνον ἐκ τῶν ναρκῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀμυνόμενος τοῦ Λιδωρικίου, ἐτραυματίσθη καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ὁ ἐξαίρετος Ταξίαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Μαρκόπουλος Δημ. ἐκ Κρήτης. Τοῦτον 2—3 ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μεράρχου συμμορίτου Διαμαντῆ, καὶ ἐνῶ ὁ συμμοριτισμὸς εἰς Ρούμελην ἐξέπνεεν ὁριστικά, οἱ συμμορῖται ἀνάνδρως τὸν ἐφόνευσαν, ἀφοῦ εἶχεν ὑποστῆ τὰ πάνδεινα κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας του, χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τὴν μετάστασίν του εἰς τοὺς συμμορίτας.

ΦΑΣΙΣ Β΄

101. Κατὰ ταύτην ἔδει, χωρὶς νὰ σταματήσῃ ἡ φθορὰ καὶ ἡ δίωξις τῶν

συμμοριτῶν ἐν τῷ χώρῳ τῆς Φάσεως Α', νὰ ἐπεκταθῇ ἡ δίωξις μέχρι δυτικῶς Ἀξιοῦ ποταμοῦ.

Αὕτη ἀνετέθη:

— Εἰς περιοχὴν Ζαγοροχωρίων εἰς ΔΑΚΕΣ.

— Εἰς περιοχὴν Καστανοχωρίων μέχρι Γρεβενῶν καὶ Πιερίων εἰς ΣΗΔΜ.

— Εἰς περιοχὴν Βερμίου εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ (Ἀνατολικῶς) καὶ εἰς ΣΗΔΜ (Δυτικῶς).

— Εἰς περιοχὴν Καϊμακτσαλὰν — Πάϊκου εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ.

Εἰς ὅλον τὸν χῶρον τοῦτον ὁ ἐχθρὸς διώκεται ἀπηνῶς, καὶ καθ' ἑκάστην σημειοῦνται ἀξιόλογοι ἐπιτυχίαι τῶν ἡμετέρων. Τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα κρατεῖ πανταχοῦ. Οἱ συμμορῖται ἔχασαν τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας. Εἰδικῶς:

α) Τὸ ΣΗΔΜ ἐπιτυγχάνει νὰ ἐκκαθαρίσῃ, ἄνευ διαταράξεως τῆς διατάξεώς του, τοὺς εἰς αὐτὸ καθορισθέντας σκοπούς.

β) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, κατὰ τὴν φάσιν ταύτην καὶ ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς φάσεως, ἐνεργεῖ τὰς κάτωθι ἐπιχειρήσεις:

— Ἐν Βερμίῳ ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐκεῖ δρώντων ὑπερδιακοσίων συμμοριτῶν. Οὗτοι, πλὴν 50—60, κατέφυγον εἰς Καϊμακτσαλὰν περὶ τὸ τέλος Μαΐου.

— Εἰς Καϊμακτσαλὰν ἀπὸ 28 μὲ 31 Μαΐου ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰς αὐτὸ δρώντων 800 συμμοριτῶν καὶ τοὺς ἐξαναγκάζει νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος, ἀφοῦ ὑπέστησαν ἀρκετὴν φθορὰν εἰς προσωπικὸν καὶ πολὺ ὑλικὸν ἀπώλεσαν.

Οὕτω λήγει περὶ τὸ τέλος Ἰουνίου 1949 ἡ Φάσις Β' τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ». Οἱ ἐναπομείναντες εἰς ὅλον τὸν χῶρον τοῦ σχεδίου τούτου συμμορῖται δὲν θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ διαταράξουν τὰ μετόπισθεν τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, κατὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἀρχίσει ἤδη αἱ εἰδικαὶ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι. Αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ Νοτίῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὡς προείπομεν, δὲν ἦσαν ἄλλο τι, παρὰ ἔμμεσοι γενικαὶ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν.

Διάφορα ἄλλα γεγονότα, ἐκτὸς χώρου σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ», ἔχοντα σπουδαιότητά τινα πρὸ ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ—ΓΡΑΜΜΟΥ

102. Ἐγκατάλειψις προκεχωρημένων θέσεων ἐν Δυτικῷ Γράμμῳ.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμοριτῶν εἰς Δυτικὸν Γράμμον (ὅρα παρ. 92), ἐσκόπει:

— Νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Βορείου καὶ Ἀνατολικοῦ Γράμμου καί, εἰ δυνατόν, ὅλων τῶν παλαιῶν, κατὰ τὸ 1948, ἀπωλεσθεισῶν θέσεών των Α. καὶ Ν. Σαρανταπόρου ποταμοῦ κειμένων.

— Ν' ἀνοίξουν καὶ νὰ καλύψουν τὰς ἐξ Ἀλβανίας ὁδεύσεις πρὸς Δυτικὸν Γράμμον, καὶ ἐκεῖθεν τὰς κατὰ τὸν ἀνάρρουν τοῦ Σαρανταπόρου, δεδομένου ὅτι αἱ διὰ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Κεντρικοῦ Γράμμου τοιαῦται καὶ ἐλάχισται εἶναι καὶ ἀπρόσιτοι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, λόγῳ τῆς χιόνος.

— Νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν τῶν ἐξουδετερωμένων εἰς Ρούμελην καὶ Νότιον Ἑλλάδα συμμοριτῶν δι' ἀντιπερισπασμοῦ καὶ ἀποσύρσεως ἐκεῖθεν Μονάδων τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ ἀξιόλογος ἀντίστασις τῆς VIII Μεραρχίας, καὶ ἡ ταχεῖα ἐπέμβασις τῶν ἐκ Πελοποννήσου μεταφερομένων Ἐθνικῶν δυνάμεων ἀνέσχεσαν τὴν προχώρησιν τῶν συμμοριτῶν, μὴ δυνηθέντων ἐν μὲν τῷ Α καὶ Ν Γράμμῳ νὰ διέλθουν τὸν Σαραντάπορον, παρὰ εἴς τινα σημεῖα Β τῶν πηγῶν τούτου, ἐν δὲ τῷ Δυτικῷ Γράμμῳ ν' ἀνασχεθοῦν ὁριστικῶς ἐν τῇ Γενικῇ Γραμμῇ Πυρσόγιαννη — Κάμενικ (ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς Μεθορίου). Οὐχ' ἧττον ὡρισμένα ἡμέτερα σημεῖα στηρίγματος, ὡς π.χ. ὁ Προφήτης Ἠλίας καὶ ἡ Θεοτόκος Ἀνατολικῶς τῆς ὡς ἄνω σταθεροποιημένης γραμμῆς καὶ τὸ Πάτωμα (ὕψ. 1244), ἐντὸς τοῦ χώρου τῶν συμμοριτῶν εὑρισκόμενα, ἀνθίσταντο καὶ μετὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς Διατάξεώς μας ὀπίσω τῆς γραμμῆς Σαρανταπόρου — Πυρσόγιαννη — Κάμενικ.

Τὸ σημεῖον στηρίγματος ΠΑΤΩΜΑ ὑπέκυψε, καταληφθὲν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν μετὰ ἐπιμελῶς παρεσκευασμένην ἐπίθεσιν, τοῦ πλείστου τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἐξουδετερωθείσης. Ἀπόπειραι ἀνακαταλήψεως παρὰ τῶν ἡμετέρων, γενόμεναι μᾶλλον διὰ λόγους ἐγωϊσμοῦ, δὲν ἐπέτυχον.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄλλα, ἐκτὸς τῆς διατάξεώς μας εὑρισκόμενα, σημεῖα στηρίγματος «Προφήτης Ἠλίας» καὶ «Θεοτόκος», θᾶττον ἢ βράδιον θὰ ὑπέκυπτον, καθόσον λόγῳ τοῦ μεμακρυσμένου τούτων ἐκ τῆς γραμμῆς μάχης μας οὐ μόνον ἡ ἔγκαιρος ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέμβασις ἦτο δύσκολος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐφοδιασμός των πολὺ δυσχερής, ἐκρίθη σκόπιμον, πρὸς ἀποφυγὴν ἀδικαιολογήτων ἀπωλειῶν, νὰ ἐγκαταλειφθοῦν, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ κατὰ Γράμμου ἐπιχειρήσεις εἶχον ἀποφασισθῇ νὰ ἀρχίσουν ἐκ τοῦ Ἀνατολικοῦ Γράμμου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Δυτικοῦ, ὁπότε ἡ διατήρησις αὐτῶν θὰ εἶχε κάποιαν σκοπιμότητα.

Ἡ ἐκκένωσις τῶν στηριγμάτων τούτων ἐγένετο ἐν ὥρᾳ νυκτός, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπωλείας, καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ ἐννοηθῇ ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν.

103. Ἐπιχειρήσεις Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς Ἄγγιστρον καὶ Μπέλλες.

— Κατὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίοδον εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἡ ἐκκαθάρισις, κατάληψις καὶ διατήρησις τῆς περιοχῆς Ἀγγίστρου (ὄρος Τσιγγέλι Β.Δ. Σιδηροκάστρου παρὰ τὴν Ἑλληνο - Βουλγαρικὴν μεθόριον), ὡς καὶ τοῦ Μπέλλες — Δοϊράνης, διὰ τῶν μέσων του, σὺν μιᾷ Μοίρᾳ Καταδρομῶν, ἥτις τοῦ διετέθη διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Ἀγγίστρου.

— Ἐπιχειρήσεις Ἀγγίστρου

— Εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγγίστρου, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ ὁμώνυμον ὀχυρὸν τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἔναντι Βουλγάρων, ὑπῆρχον πληροφορίαι, ὅτι οἱ συμμορῖται συνεκεντροῦντο, ὀργανοῦντες τὴν τοποθεσίαν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὁρμητήριον καὶ καταφύγιόν των διὰ τὰς εἰς περιοχὴν Σερρῶν καὶ Μενοικίου ὄρους ἐπιδρομάς των.

Σειραὶ αὐτοκινήτων ἐμφόρτων ὑλικοῦ παρετηροῦντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας νὰ κινοῦνται ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους εἰς τὴν ἄνω περιοχήν.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, διὰ τῆς VII Μεραρχίας, προέβη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ κατάληψιν τῆς ἄνω περιοχῆς ἀπὸ 6—8 Μαΐου 1949, βάσει σχεδίου ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν «ΑΡΗΣ».

Ἡ κατάληψις τοῦ Ἀγγίστρου ἔγινεν αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῆς Μοίρας Καταδρομῶν. Ἅπαντες οἱ ἀμυνόμενοι τούτου συμμορῖται ἐξουδετερώθησαν, καὶ ἀρκετὰ μεγάλαι ποσότητες ὑλικοῦ κατελήφθησαν. Ἡ τοιαύτη κατάληψις γενομένη, χωρὶς ἡ ἐπιχείρησις νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν συμμοριτῶν Δυτικῶς τοῦ Στρυμῶνος, πρὸς ὃν χῶρον ἐφέροντο καὶ αἱ Ἀνατολικῶς τοῦ ἄνω ποταμοῦ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, εἶναι λίαν ἀξιέπαινος καὶ τιμᾷ τὴν διοίκησιν τῆς Μοίρας Καταδρομῶν, καὶ ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν τακτικὴν τῆς Μοίρας Καταδρομῶν.

— Ἐπιχείρησις Μπέλλες

Ὅσοι ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀγγίστρου συμμορῖται διεσώθησαν, διεπεραιώθησαν, μέσῳ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, Δυτικῶς τοῦ Μπέλλες, ἔνθα συνηνώθησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ συγκεντρουμένων συμμοριτῶν καὶ κατεχόντων τὰ παλαιὰ ὀχυρά:

Ἀμπὰρ - κιοΐ — Ἰστίμπεη — Ποπολίβιντσα καὶ τὴν δυτικῶς τοῦ Ρουμπέσκο Ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον. Ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου ἕδρα ἡ 132 Συμμοριακὴ Ταξιαρχία. Ἐπίσης δυτικῶς τοῦ ἐπὶ τοῦ Μπέλλες Τριεθνοῦς Ὁροσήμου μέχρι Δοϊράνης ἕδρων ἕτερα τμήματα συμμοριτῶν.

Ἐκ τοῦ Μπέλλες οἱ συμμορῖται κατήρχοντο εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Δοϊράνης — Πετριτσίου, προσβάλλοντες χωρία, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καί, ἀνερχόμενοι εἰς Κρούσια (ὄρος), ἕδρων πρὸς Κιλκίς, ἤ, διαπεραιούμενοι εἰς Κερδύλλια, ἕδρων ἐν τῇ περιοχῇ Νιγρίτης, κατερχόμενοι εἶτα διὰ Χορτιάτη μέχρι Χαλκιδικῆς.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς VII Μεραρχίας καὶ ἄλλων τμημάτων του ἐπέτυχεν ἀπὸ 13 Αὐγούστου μὲ 2 Σεπτεμβρίου 1949 (περίοδος ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμος) νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ ὁλόκληρον τὸ Μπέλλες, μὲ ἀρκετὴν φθορὰν τῶν συμμοριτῶν. Οἱ διασωθέντες κατέφυγον εἰς Βουλγαρίαν.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΒΙΤΣΙ – ΓΡΑΜΜΟΥ

104. 1) Αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ὑπελογίζετο νὰ ἐκπεμφθοῦν μετὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1949. Ἀλλὰ ἡ ἐσπευσμένη μεταφορὰ δυνάμεων ἐκ Πελοποννήσου, καὶ αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ» ἐδημιούργησαν μίαν ἑτοιμότητα ἐγκαιροτέραν κατὰ ἕνα μῆνα.

Ὁ καθορισμὸς ἐν χρόνῳ τῶν ἐπιχειρήσεων ἐγένετο, ἀφοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Ἀρχιστράτηγος μετέβη εἰς Ἰωάννινα — Κοζάνην. Κατὰ τὰς σχετικὰς μὲ τοὺς οἰκείους Διοικητὰς συζητήσεις, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπέρριψε προτάσεις τῶν Διοικητῶν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α΄ καὶ Β΄ περὶ ἐπιθέσεως κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ πρῶτον, μετὰ τέρμα τῆς Β΄ φάσεως τοῦ σχεδίου «ΠΥΡΑΥΛΟΣ».

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Ἀθήνας ἀπεφασίσθη:

Ἀπὸ νύκτα τῆς 9ης πρὸς 10ην Αὐγούστου 1949 νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ καί,

— Ἀπὸ νύκτα τῆς 19ης πρὸς 20ὴν Αὐγούστου αἱ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ τοιαῦται.

Αἱ τελευταῖαι ἐπεβραδύνθησαν κατὰ πέντε ἡμέρας, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ κάθετος Ἀεροπορία μας (ὅρα παράγρ. 90 τῆς διὰ ὑπ᾽ ἀριθ. 620877) 27) 2) 51 Διαταγῆς Α1) ΓΕΣ δημοσιευθείσης ἐκθέσεως: «Αἱ μάχαι ρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ καί,

2) Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας:

— Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, κατὰ τίνος τοποθεσίας (ΒΙΤΣΙ ἢ ΓΡΑΜΜΟΥ) θὰ ἀχθῇ πρῶτον ἡ κυρία ἐπίθεσις.

— Ποίας κατευθύνσεις θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ κυρία ἐπίθεσις ἐν ἑκάστῃ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν.

— Τὴν στρατηγικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιθέσεως ἐν ἑκάστῃ τούτων.

— Τὴν παραπλάνησιν τοῦ ἐχθροῦ ὡς πρὸς τὴν προσβλητέαν πρῶτον τοποθεσίαν.

— Τὰς τροποποιήσεις ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων σχεδίων ὑπὸ τοῦ ΑΗΔΜ καὶ Α', Β' Σωμάτων Στρατοῦ.

— Τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν τηρητέαν διαγωγὴν μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῶν,

παραπέμπομεν

Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ (Δ) σις Α1) συνταχθεῖσαν ἐν λεπτομερείᾳ ἔκθεσιν πεπραγμένων, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἱ μάχαι τοῦ ΒΙΤΣΙ καὶ ΓΡΑΜΜΟΥ τοῦ 1949». Ἐπιχειρήσεις «ΠΥΡΣΟΣ», θεωρηθεῖσα παρ' ἐμοῦ, ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ, καὶ κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς ἴδιον τεῦχος διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 620877) 27) 2) 51 Διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ) Α1.

3) Ἐνταῦθα θὰ ἀναπτύξωμεν ὡρισμένα ἀντικείμενα, ἅτινα συνδέονται μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, ἀλλ' ἐνέχοντα ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἔκθεσιν:

Αον. Γενικὰ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ΒΙΤΣΙ—ΓΡΑΜΜΟΥ

105. Ἄρνησις Ἀρχηγῶν Ξένων ἀποστολῶν ν' αὐξήσουν τὴν δύναμιν τοῦ Ἑληνικοῦ Στρατοῦ καὶ νὰ παραδεχθοῦν τὴν χρησιμοποίησιν τῆς παραμεθορίου Ἀλβανικῆς ζώνης.

Ἐλέχθη (παρ. 80) ὅτι, κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀρχιστρατηγίας ὑπὸ τοῦ Παπάγου καὶ ἐμοῦ τῆς Ἀρχηγίας τοῦ ΓΕΣ, συνεζητήθη ἡ ἰδέα νὰ ἐνεργήσωμεν ἀμέσως ἐπίθεσιν κατὰ ΒΙΤΣΙ, ἂν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀποστολῶν ἐδέχοντο τὴν αὔξησιν τοῦ στρατοῦ κατὰ μίαν Μεραρχίαν καὶ τὴν διὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, παρὰ τὴν μεθόριον, κίνησιν ἡμετέρου τμήματος, ἵνα, ἀποφεύγοντες τὸ κατωχυρωμένον ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ, ἀποκόψωμεν τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν ΦΛΩΡΙΝΗΣ — ΚΟΡΥΤΣΑΣ, περὶ τὴν Κρυσταλλοπηγήν, καὶ ἀπαγορεύσωμεν οὕτως εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Οὗτοι οὔτε τὸ ἕν, οὔτε τὸ ἄλλο ἐδέχθησαν. Διὰ τὸ πρῶτον ὕψωνον τοὺς ὤμους, διὰ δὲ τὸ δεύτερον ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν ἀναρμόδιοι.

Κατόπιν τῶν ἄνω, καὶ τοῦ δεδομένου ὅτι μέγα μέρος τῆς Διατάξεώς μας εὑρίσκετο μετατοπισμένον εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον (Νότιον Ἑλλάδα — Πελοπόννησον), ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ περιφερείας ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν ἐκκαθάρισις καὶ ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν συμμοριτῶν, καὶ ἔπειτα ἡ κανονικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῶν ὠργανωμένων τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΣ.

Κατὰ συνέπειαν αἱ ἐπιχειρήσεις Πελοποννήσου — Στερεᾶς Ἑλλάδος — Θεσσαλίας — μετόπισθεν ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ — Καϊμακτσαλὰν καὶ Βερμίου ἦσαν διάφοροι φάσεις τοῦ ἰδίου γενικοῦ σχεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων, διεξαχθεῖσαι βάσει ἰδίων εἰδικῶν Σχεδίων καὶ ἀποτελοῦν ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν τὰ προπαρασκευαστικὰ τῶν τελικῶν ἐπιθέσεων κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

106. Αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ δὲν παρουσίαζον σοβαρὰν δυσκολίαν διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Αἱ ἐπιθέσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ ἦσαν, διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπιχειρήσεις οὐχὶ δύσκολοι καί, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἀκοπώτεροι τῶν μέχρι τοῦδε διεξαχθεισῶν εἰς Νότιον Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι ὁ ἐχθρὸς ἦτο σαφῶς καθωρισμένος ἐν τόπῳ καὶ οὐχὶ κινητός, ὡς συνέβαινεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Νοτίας Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου.

— Διότι ἠμύνετο δύο κεχωρισμένων τοποθεσιῶν (ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ), ἑκάστη τῶν ὁποίων ἦτο μετωπικοῦ ἀναπτύγματος πλέον τῶν 100 χιλιομέτρων, ἡ δὲ πρὸς ἄμυνάν των διατιθεμένη δύναμις ἦτο ὑποδεκαπλασία τῆς ἀπαιτουμένης τοιαύτης δι' ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν. Κατὰ συνέπειαν ἡ τοιαύτη διασπορὰ δυνάμεων καὶ μέσων μάχης ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἄφηνε τμήματα ἐδαφικά, μὴ ὠργανωμένα ἐπαρκῶς, ἢ ἀτελῶς προασπιζόμενα, μέσῳ τῶν ὁποίων νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ αἰφνιδιαστική, ἢ καὶ ἡ βιαία εἴσοδος τῶν Μονάδων μας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας, ὁπότε ἡ ἀνατροπὴ τοῦ συνόλου τῆς τοποθεσίας θὰ ἐπετυγχάνετο ταχύτερον, ἀκοπώτερον καὶ ἄνευ σοβαρῶν ἀπωλειῶν. Πρᾶγμα ὅπερ καὶ συνέβη.

— Διότι ἡ ὑπεροχή μας εἰς προσωπικὸν καὶ μέσα μάχης ἦτο αἰσθητῶς ὑπερτέρα (περίπου 3 πρὸς 1 εἰς προσωπικὸν καὶ 2 πρὸς 1 εἰς πῦρ Πυροβολικοῦ καὶ βαρέων ὅπλων).

Ἐπὶ πλέον διεθέτομεν Ἅρματα μάχης καὶ Ἀεροπορίαν, εἰς δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ΓΡΑΜΜΟΥ, διεθέτομεν καὶ Ἀεροπορίαν καθέτου ἐφορμήσεως, μεγάλης ἀποδόσεως εἰς καταστρεπτικὸν ἔργον ἐπὶ ἔργων ἀμύνης.

— Διότι πανταχοῦ τῆς χώρας οἱ συμμορῖται εἶχον ἡττηθῆ, ἢ ἐξουδετερωθῆ, αἱ δὲ ἐναπομείνασαι συμμορίαι συνεκρατοῦντο, ἢ ἐδιώκοντο παρὰ τῶν πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένων δυνάμεών μας, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ, ἢ ἀνωμαλίας εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν ἡμῶν.

Βον. Καθορισμὸς σειρᾶς προσβολῆς μεταξὺ τῶν τοποθεσιῶν ΒΙΤΣΙ—ΓΡΑΜΜΟΥ καὶ προσδιορισμὸς κατευθύνσεως κυρίας προσπαθείας ἐν ἑκάστῃ τῶν τοποθεσιῶν τούτων.

α) Καθορισμὸς σειρᾶς.

107. Καθωρίσθη νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις πρῶτον ἀπὸ ΒΙΤΣΙ καὶ εἶτα ἐν συνεχείᾳ νὰ μεταφερθοῦν κατὰ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

— Διότι εἰς τὸ ΒΙΤΣΙ ἦσαν αἱ κυριώτεραι καὶ αἱ πολυαριθμότεραι δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν.

Ἦτο ἀρτιώτερον ὠχυρωμένον ἀπὸ τὸν Γράμμον. Συνεπῶς, τούτου καταλαμβανομένου καὶ ἐξουδετερουμένων τῶν ἐκεῖ δυνάμεων τῶν συμμοριτῶν, ἦτο εὐκολώτερον, αἱ ἐναπομένουσαι εἰς Γράμμον δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν νὰ ἐξουδετερωθοῦν διὰ τῶν συγκεντρωθησομένων δυνάμεων καὶ μέσων ἡμῶν.

— Διότι ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων μας ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, καὶ ἡ διάταξις ἔναντι τοῦ ΒΙΤΣΙ ἦσαν εὐκολώτεραι, ταχύτεραι καὶ πλέον ἀπαρατήρητοι, λόγῳ τῶν καλυτέρων συγκοινωνιῶν καὶ ἄλλων παρεμφερῶν συνθηκῶν, ἀπορρεουσῶν ἐκ τῆς σχηματισμένης ἤδη ἔναντι τοῦ ΒΙΤΣΙ διατάξεώς μας.

— Διότι ἡ μεταφορὰ δυνάμεων καὶ μέσων ἐκ Βίτσι, μετὰ τὴν πτῶσιν του, εἰς τὸν Ἀνατολικὸν Γράμμον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξεπέμπετο ἡ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπίθεσις, ἦτο ἀπὸ ἀπόψεως ΧΡΟΝΟΥ πολὺ συντομωτέρα, ἢ ἡ τοιαύτη ἀπὸ ΔΥΤΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ (περιοχὴ Κονίτσης) εἰς ΒΙΤΣΙ.

Ἡ μεταφορὰ δυνάμεων ἀπὸ τῶν χώρων, ἔνθα θὰ ἐτελείωνεν ἡ μάχη τοῦ ΒΙΤΣΙ, εἰς Ἀνατολικὸν ΓΡΑΜΜΟΝ, ἦτο δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς 2—3 ἡμερῶν (ἀναλόγως τῆς θέσεως τῆς μεταφερθησομένης Μονάδος), ἐνῷ ἀπὸ τὸν Δυτικὸν Γράμμον εἰς Βίτσι (μέσῳ Λαρίσης καὶ Γρεβενῶν διὰ τὸ Τροχήλατον ὑλικὸν) θ᾿ ἀπητοῦντο πολλαὶ ἡμέραι. Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη βραδύτης δὲν ἐξυπηρέτει τὸ Γενικὸν Σχέδιον Ἐπιθέσεως τῶν δύο τούτων τοποθεσιῶν, δεδομένου ὅτι, ὡς προείπομεν, ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἦτο, ἐν τῷ κλιμακίῳ τοῦ ΓΕΣ, μία μὲ δύο φάσεις (Αη διὰ τὸ ΒΙΤΣΙ καὶ Βα διὰ τὸν ΓΡΑΜΜΟΝ).

β) Καθορισμὸς Κατευθύνσεων Κυρίας προσπαθείας.

108. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια κατὰ ΒΙΤΣΙ ἔδει ν᾿ ἀχθῇ διὰ τοῦ Βορείου τμήματος τοῦ ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ πρὸς ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΝ, διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Φλωρίνης — Κορυτσᾶς, καὶ ἀπόφραξιν τῶν ἑκατέρωθεν τῆς λίμνης Μικρὰ Πρέσπα ὁδεύσεων.

Ὁ τοιοῦτος ἑλιγμὸς θὰ μᾶς ἔδιδε πολὺ μεγαλύτερα καὶ ἀποφασιστικώτερα ἀποτελέσματα εἰς τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων, καὶ κυρίως εἰς τὴν ἅλωσιν ὑλικοῦ, καὶ θὰ ὑπεχρέωνε τοὺς φυγάδας νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Σερβικὸν ἔδαφος, ἔνθα, λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ ΤΙΤΟ, θὰ ἐθεωροῦντο αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἀλλὰ δύο λόγοι οὐσιώδεις ἀπηγόρευον τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κατευθύνσεως ταύτης:

Οὗτοι ἦσαν:

α) Διότι τὸ ΜΑΛΙ ΜΑΔΙ καὶ τὸ ἀνατολικώτερον τούτου, τὸ ΒΟΥΤΣΙ ἦσαν κατωχυρωμένα, ἀποτελοῦντα ἰσχυρὸν ἀμυντικὸν συγκρότημα μὲ τὰ νῶτα των ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου, καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἐδημιουργοῦντο τὰ κάτωθι μειονεκτήματα:

— Ἀπώλεια πολλοῦ χρόνου, ὃν θ' ἀπήτει ἡ καταστροφὴ καὶ ἐξουδετέρωσις τῶν ἐπὶ τοῦ ἄνω ἀμυντικοῦ συγκροτήματος ἔργων τῶν συμμοριτῶν.

— Ἀναμφισβητήτως πολὺ μεγαλύτεραι ἀπώλειαι εἰς προσωπικόν, χωρὶς ν' ἀποκλείεται ἡ ἀνάσχεσις τῆς προχωρήσεώς μας πρὸ τῶν ὀχυρῶν τούτων θέσεων.

— Ἀποκάλυψις εἰς τοὺς συμμορίτας τοῦ Στρατηγικοῦ αἰφνιδιασμοῦ μας, διότι ἡ ἐπίθεσις θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ τὸ ΒΙΤΣΙ καὶ δὲν ἀπεκλείετο νὰ μετακομίσουν τὰς εἰς ΓΡΑΜΜΟΝ ἐφεδρείας των εἰς ΒΙΤΣΙ.

β) Διότι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους δὲν εἶχεν ἐγκριθῆ ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν συμμαχικῶν ἀποστολῶν καὶ δὲν ἀπεκλείετο, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως, νὰ ἐδεχόμεθα ἐπιθέσεις ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους παρ' Ἀλβανῶν, ἢ συμμοριτῶν (τοῦτο, ἄλλωστε, συνέβη κατὰ τὴν παραμεθοριακὴν κίνησιν τμημάτων μας, ἅτινα ἐδέχθησαν ἐπιθέσεις Ἀλβανικοῦ Στρατοῦ, οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἐδάφους των, ἀλλὰ καὶ ἐκ τμημάτων των ἐγκατεστημένων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου).

Κατόπιν τῶν ἄνω ἀπεφασίσθη νὰ προσβληθῆ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν της ἡ ἐξέχουσα τῆς τοποθεσίας ΒΙΤΣΙ, ἥτις ἐν τῷ προκεχωρημένῳ ἀμυντικῷ συγκροτήματί της ἔχει τὴν κορυφὴν εἰς τὰ ὑψώματα Κρέστης (1603) καὶ Πλατὺ (1759) ἐπὶ τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς τοῦ ὄρους Βέρνου (8—10 χιλ. Β. Δ. τῆς κυρίας κορυφῆς ΒΙΤΣΙ ὑψ. 2128) καὶ τὰ πλευρά: Τὸ μὲν Νότιον ἐπὶ ΓΙΑΜΑΤΑΣ — ΡΟΤΟ — ΓΚΛΑΒΑΤΑ — ΚΡΕΣΤΗΣ, τὸ δὲ Βόρειον ἐπὶ τῆς Β.Α. κατευθυνομένης κορυφογραμμῆς τοῦ Βέρνου.

Ἡ κατεύθυνσις τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν προσβολὴν τῆς ὡς ἄνω ἐξεχούσης καθωρίσθη:

α) Ἀπὸ Νότου: Μπίκαβικ — Μπάρο Λέσιτς (Κυρία προσπάθεια).

β) Ἀπὸ Β.Α.: Κουλκουθούρια — Λέσιτς (Δευτερεύουσα).

γ) Μετὰ τὴν διάρρηξιν τῆς τοποθεσίας Τσούκας — Μπάρο, προώθησις δυνάμεων πρὸς Βάρμπαν καὶ Κρυσταλλοπηγὴν καὶ πρὸς Λαιμὸν Πρεσπῶν, διὰ τὴν περίκλεισιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων δυνάμεων συμμοριτῶν ἐκ τῶν διαφευγουσῶν εἰς Ἀλβανίαν, καὶ ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς συμμορίτας νὰ ἐδραιωθοῦν ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Βοῦτσι — Μαλιμάδι.

Γον. ΔΙΑ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΟΝ

109. Διὰ τὸν Γράμμον καθωρίσθη, ὅπως ἡ Κυρία προσπάθεια κατευθυνθῇ:

— Διὰ ΠΥΡΓΟΥ — Τρία Σύνορα — Τσούμια — Κιάφα, πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Κιάφα — Σκίρτσι — Γράμμος ὑψ. 2520 (Αη Φάσις), τοῦ ἐχθροῦ συγκρατουμένου εἰς τὸν Νότιον καὶ Δυτικὸν Γράμμον διὰ τῶν ἐλαχίστων δυνάμεων καὶ εἶτα:

— Παραλλήλως τῆς Ἑλληνο - αλβανικῆς μεθορίου πρὸς ὁλοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ Δυτικοῦ Γράμμου, μὲ περίκλεισιν, ὅσον τὸ δυνατόν, περισσοτέρων συμμοριτῶν εἰς τὸν Νότιον Γράμμον (Βα Φάσις). Κατόπιν ὅμως νεωτέρων ἐπιτοπίων ἀναγνωρίσεων, αἵτινες διεπίστωσαν ὅτι ἡ κατεύθυνσις αὕτη ἐν τῇ Α' Φάσει, λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν δυσχερειῶν, δὲν ἦτο ἐξυπηρετικὴ καὶ πρόσφορος, καθωρίσθη διὰ τὴν φάσιν ταύτην ἡ ἐγγυτέρα πρὸς τὴν ἄνω προσφερομένη: Ταμπούρι — Τσάρνου — Κιάφα, διὰ δὲ τὴν Β' Φάσιν ἡ κατεύθυνσις ἔμεινεν ἀναλλοίωτος.

110. Βλαβερὰ ἐπέμβασις καὶ ἀπασχόλησις τῶν Ἐπιτελείων τῶν Μεγ. Μονάδων ὑπὸ τῶν Συμμαχικῶν Ἀξιωματικῶν

Ἐπειδὴ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου 1948 εἶχε σημειωθῆ βλαβερὰ ἐπέμβασις Ἀξιωματικῶν τῶν Συμμαχικῶν ἀποστολῶν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Διοικήσεων, ὡς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ποῖος διευθύνει τὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ ὑπεύθυνος διοικητής, ἢ οἱ παρ' αὐτόν, ἐξεδόθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 245245) 6) 8) 49) ΓΕΣ) Α1 Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἥτις ἐκοινοποιήθη καὶ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Αὕτη ἔχει οὕτω:

ΘΕΜΑ: Ἐπισκέψεις ὑφισταμένων
κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεων

Ἐξαιρετικῶς Ἐπείγουσα
Ἀπόρρητος — Προσωπικὴ

ΠΡΟΣ: ΣΗΔΜ, Α', Β', Σ. Σ. ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΚΟΙΝ.: Α1) ΓΕΣ, Β, Σ., Α, ΣΟΗΠΕ) κλπ. ἐπιχ.
Ἀρχηγὸν Οἴκου Α.Μ. ΓΕΣ) Α1
Β.Σ.Τ. 902) 6) 8) 49
Ἀρ. 245245) Φ4009) 39

1. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων δέον νὰ προληφθῇ τὸ ἄτοπον, ὅπερ ἐσημειώθη εἰς προγενεστέρας σοβαρὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεγάλων Μονάδων ἀπησχολοῦντο ἐξ ἐπισκέψεων τῶν προϊσταμένων των Διοικητῶν, ἢ ἄλλων προσωπικοτήτων, οἵτινες τρόπον τινὰ συμπαρίσταντο εἰς τοὺς Σ.Δ. των καὶ ἐδυσχέραινον τὴν ἀπερίσπαστον ἄσκησιν διοικήσεως.

2. Βεβαίως πᾶν προϊστάμενον κλιμάκιον ἔχει δικαίωμα νὰ προωθῆται εἰς τὰ ὑφιστάμενα κλιμάκια καὶ καθῆκον νὰ βεβαιοῦται καὶ ἐλέγχῃ διὰ τὴν τήρησιν ὅλων τῶν διατεταγμένων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του.

Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ προϊστάμενον κλιμάκιον θὰ παραθέσῃ τὸν Σ.Δ. παρὰ τὸν Σ.Δ. τοῦ ὑφισταμένου, ἢ θὰ εὑρίσκεται συνεχῶς ἐγγὺς τοῦ

ὑφισταμένου του, ὥστε νὰ παρακωλύῃ τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν διοικήσεως ὑπὸ τούτου.

Ἡ παρουσία τοῦ προϊσταμένου κλιμακίου εἶναι ἀναγκαία εἰς ἓν παρατηρητήριον, ἡ ἐπίσκεψις ἐπίσης θὰ εἶναι ἐπωφελὴς εἰς ἕνα Σ.Δ., ἢ εἰς μίαν γραμμὴν μάχης, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ μὴ ἀπασχολῶνται ὁπωσδήποτε ἐκ τοῦ ἔργου των οἱ ἁρμόδιοι ὑφιστάμενοι Διοικηταὶ τῶν Μονάδων, καὶ νὰ ἐξασφαλίζηται ταυτοχρόνως ἡ πρὸς τὰ ὄπισθεν ἀνώτερα κλιμάκια ἐπικοινωνία.

3. Ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ βασικοῦ τούτου ζητήματος, ὅπερ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τοῦ κλιμακίου τοῦ ὑποφαινομένου μέχρι τοῦ κλιμακίου τῆς Ταξιαρχίας.

4. Οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Συμμαχικῶν Στρατιωτικῶν Ἀποστολῶν, πρὸς οὓς κοινοποιεῖται ἡ παροῦσα, παρακαλοῦνται ὅπως εὐαρεστηθοῦν καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, τῆς μὴ ἀπασχολήσεως τῶν διοικήσεων, ἐκδώσουν τὰς διαταγάς των διὰ τὰς ἐπισκέψεις τῶν Ἀξιωματικῶν τῶν Ἀποστολῶν.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΣ
Ἀρχιστράτηγος

Δον. Ἐπὶ τῆς κατανοήσεως τῆς ΙΔΕΑΣ ἐνεργείας Ἀρχιστρατήγου ὑπὸ τῶν Μεγάλων Μονάδων.

111. Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τῆς ΣΗΔΜ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης Κ.

— Δὲν κατενόησε τὸν παράγοντα Αἰφνιδιασμόν, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ὁποίου τόσα ἐγένοντο, βάσει εἰδικοῦ Σχεδίου τοῦ ΓΕΣ. Τοῦτο ἐξάγεται:

α) Ἐκ τῆς υἱοθετήσεως προτάσεως Ἀμερικανοῦ Συνταγματάρχου νὰ γίνουν προκαταρκτικαὶ ἐπιθέσεις, τὰς παραμονὰς τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ Βίτσι, πρὸς κατάληψιν βάσεως ἐξορμήσεως εὐνοϊκωτέρας διὰ τὰς ἐν λόγῳ κατὰ Βίτσι ἐπιχειρήσεις. Τοῦτο θὰ ἐπρόδιδε τὸν Στρατηγικὸν κατὰ Βίτσι αἰφνιδιασμόν, καὶ θὰ ἔθετεν ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης (ὅρα παρ. 49 τῆς ἐκθέσεως τοῦ ΓΕΣ: «Αἱ Μάχαι Βίτσι—Γράμμου τοῦ ἔτους 1949»).

β) Ἐκ τῆς ἐγκρίσεως καὶ παραδοχῆς, ὅπως ἐκτελεσθῇ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐξορμήσεως κατὰ Βίτσι, ἄσκοπος ἐπὶ ὥραν περίπου προπαρασκευαστικὴ βολὴ Πυροβολικοῦ ὑπὸ τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, εἰς τὸν τομέα τῆς Χης Μεραρχίας καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν ζώνην διαρρήξεως. Ἐκ τῆς βολῆς ταύτης, ἥτις οὐδεμίαν σοβαρὰν καταστροφὴν ἐπέφερεν ἐπὶ τῶν συρματοπλεγμάτων καὶ ἔργων ἀμύνης τῶν συμμοριτῶν προέκυψε:

— Νὰ ἐννοηθῇ παρὰ τῶν συμμοριτῶν ἡ ἐπικειμένη ἐπίθεσις. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἀπὸ καταθέσεις συλληφθέντων συμμοριτῶν τοῦ εἰρημένου τομέως, οἵτινες κατέθεσαν ὅτι δὲν ἀνέμενον τὴν ἐπίθεσιν, ὅτι εὑρίσκοντο, πλὴν τῶν σκο-

πῶν, εἰς τὰς ὄπισθεν θέσεις ἀσφαλείας καὶ κατέλαβον τὰς θέσεις των μάχης κατὰ τὴν παρατεταμένην ταύτην βολὴν Πυροβολικοῦ, ὑποπτευθέντες ἐπίθεσιν.

— Νὴ γίνη σπατάλη ἀνωφελὴς χιλιάδων βλημάτων Πυροβολικοῦ, ὥστε νὰ μᾶς ἐπιστηθῆ, ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑπερβολικῆς καταναλώσεως, ἡ προσοχὴ ἐκ μέρους τοῦ ἁρμοδίου Ἀμερικανοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος.

γ) Ἐκ τῆς συμφωνίας καὶ παραδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νὰ μεταφερθῆ ἡ κυρία προσπάθεια τῆς ἐπιθέσεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως, ἣν ὥριζον αἱ ὁδηγίαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τήν, ὡς δευτερεύουσαν καθοριζομένην τοιαύτην, Κουλκουθούρια — Λέσιτς.

Ἡ πρότασίς του δὲν ἐνεκρίθη, διότι καὶ χρόνος θὰ ἀπητεῖτο ἀρκετὰ μακρὸς καὶ μετακινήσεις δυνάμεων καὶ ὑλικοῦ θὰ ἐχρειάζοντο νὰ γίνουν, πρᾶγμα ὅπερ δυνατὸν νὰ ἐπρόδιδε τὸν αἰφνιδιασμόν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσμενῶν τούτων συνεπειῶν τοῦ ἐστάλη ἡ ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 245227) 26) 7) 49) ΓΕΣ) Α1 Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καί, κατόπιν ταύτης, ἐπανῆλθεν οὗτος εἰς τὸν προκαθωρισμένον ἐλιγμόν. Τὴν ἐπέμβασιν ταύτην ἀπέφυγε σκοπίμως νὰ μνημονεύση εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἔκθεσιν πεπραγμένων, ὑποβληθεῖσαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α Π. 4217) 17) 9) 49 ἀναφορᾶς του, δι' ὃ διὰ τῆς κάτωθι ὑπ' ἀρ. 245395) 30) 12) 49) Α1 Διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ τοῦ ἐπεστράφη, ἵνα τὴν συμπληρώση καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη τοῦ ΓΕΣ ἔχει οὕτω:

ΘΕΜΑ: Συμπλήρωσις ἐκθέσεως ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ΠΥΡΣΟΣ

Κατεπείγουσα
Ἄκρως Ἀπόρρητος

ΠΡΟΣ: ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΓΕΣ) Α1
Ἀριθ. Πρ. 245395
Ἀριθμ. Φ. 4009) 39
Β.Σ.Τ. 902) 30) 12) 49

ΚΟΙΝ.: Ἀρχ.) ΓΕΣ) Α1
— ΓΕΣ: Γραφ. Ἀρχηγοῦ

1. Ἐπαναφέρεται ἡ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 4217) 17) 9) 49 ἀναφορᾶς ὑμῶν ὑποβληθεῖσα ἔκθεσις ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ΠΥΡΣΟΣ μετὰ τῶν εἰς ταύτην προσηρτημένων ἐν ἀντιγράφῳ σχεδίων καὶ διαταγῶν, ἵνα περιλάβητε εἰς ταύτην τὴν ἐκ παραδρομῆς, προφανῶς, παραλειφθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 245227) 26) 7) 49 Διαταγὴν Ἀρχιστρατήγου, περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Σχεδίου ἐνεργείας ὑμῶν Α.Π. 85) 10) 7) 49 (βάσει τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἐν συνεχείᾳ ἡ Α.Π. 109) 16) 7) 49 Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς ΣΗΔΜ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἀποτελεῖ ἱστορικὸν ἔγγραφον, διότι διὰ ταύτης ἀναθεωροῦνται ὅλα τὰ καταρτισθέντα ὑπὸ τῆς ΣΗΔΜ καὶ Β' Σ.Σ. Σχέδια, ὅλος δὲ ὁ ἐφαρμοσθεὶς ἐλιγμὸς ἐστηρίχθη ἐπ' αὐτῆς.

2. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν διατασσομένων, ἡ ἐπιστρεφομένη ἔκθεσις νὰ ἐπανυποβληθῆ ἡμῖν (Ἀρχ) ΓΕΣ).

Ἀντιστράτηγος ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

δ) Ἐκ τῆς μὴ ὀργανώσεως μιᾶς προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ζώνῃ ἐνεργουσῶν δύο Μεγάλων Μονάδων (τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας Καταδρομῶν καὶ τῆς Χ Μεραρχίας). Ὡς ἐκ τούτου ἐπῆλθε βραδύτης καὶ ἀπώλεια χρόνου ἐν τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἄνω Μεγάλων Μονάδων, εἰς βάρος τοῦ Γενικοῦ Ἑ λ ι γ μ ο ῦ.

ε) Ἐκ τῆς μὴ ἐνασκήσεως προσωπικῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου τόσον εἰς τὴν προπαρασκευήν, καθ᾽ ἥν, ἐλλείψει ἀναγνωρίσεων εἰδικῶν τοῦ ἐδάφους, κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἡ ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως ἐπιθέσεως τῆς Μεραρχίας Καταδρομῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, καθ᾽ ἃς δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑλιγμὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὴν δέουσαν ὁρμητικότητα, εἰς τρόπον ὥστε τὰ παρὰ τὴν μεθόριον ἐνεργοῦντα ἡμέτερα Τμήματα ν᾽ ἀχθῶσιν ἐνωρίτερον (ἔστω κατὰ μίαν ἡμέραν) εἰς περιοχὴν χωρίου Ἀσημοχώρι, πρὸς περικοπὴν καὶ αἰχμαλώτισιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων συμμοριτῶν, φευγόντων ἐν πανικῷ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Χιονάδες — Πληκάτι εἰς Ἀλβανίαν.

112. Τί δὲν κατενόησεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης.

Οὗτος τυγχάνει ἐκ τῶν καλυτέρων Στρατηγῶν τοῦ Στρατοῦ μας. Μορφωμένος, σταθερὸς καὶ μὲ μίαν καλὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν συμμοριτῶν ἀγῶνα ἐν Πελοποννήσῳ.

Τῇ προτάσει μου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Διοικητὴς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, προκριθεὶς ἄλλων ἀρχαιοτέρων του Ὑποστρατήγων. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ Βίτσι ἔδειξε ψυχραιμίαν καὶ σταθερότητα εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Οὐχ᾽ ἧττον εὐθύνεται καὶ οὗτος δι᾽ ἐνίας ἐκ τῶν ἀναφερομένων διὰ τὸν Ἀντιστράτηγον Βεντήρην ἐλαττωματικὰς ἐνεργείας, ἤτοι:

— Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν προπαρασκευαστικῆς βολῆς Πυροβολικοῦ κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐξορμήσεως τῆς ἐπιθέσεως κατὰ Βίτσι.

— Διὰ τὴν πρότασιν πρὸς μεταφορὰν τῆς κυρίας προσπαθείας κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς δευτερευούσης καί,

— Διὰ τὴν μὴ ὑπόδειξιν εἰς ΣΗΔΜ τῆς ἀνάγκης νὰ ὀργανωθῇ ἑνιαία Διοίκησις, κατὰ τήν, ἐν τῇ ἰδίᾳ ζώνῃ, ἐνέργειαν τῆς Χ Μεραρχίας καὶ τῆς Μεραρχίας Καταδρομῶν.

Εον. Μ ε τ α β ο λ α ὶ ε ἰ ς τ ὰ ς ἀ ν ω τ ά τ α ς Δ ι ο ι κ ή σ ε ι ς, ὀ λ ί γ ο ν π ρ ὸ τ ῶ ν ἐ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν Β ί τ σ ι — Γ ρ ά μ μ ο ς.

113. Ὁ Ἀντιστράτηγος Καλογερόπουλος τόσον εἰς ἐμέ, κατά τινα εἰς Κοζάνην μετάβασίν μου, ὅσον καὶ εἰς τὸν Ὑπαρχηγὸν Κιτριλάκην, ὀλίγον βραδύτερον, εἶχεν ἐκφράσει κάποιαν ἐπιθυμίαν νὰ τοποθετηθῇ εἰς Ἀθήνας, ἐνῷ

εἶχε λάβει γνῶσιν καὶ εἶχεν ἐργασθῆ διὰ τὰς ἐπικειμένας ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΙΤΣΙ. Ἡ ἐπιθυμία του ἐνετάθη ἀπὸ τῆς τοποθετήσεως εἰς ΣΗΔΜ τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη.

Κατόπιν τούτου ἐτοποθετήθη εἰς Γενικὴν Ἐπιθεώρησιν Στρατοῦ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ, ἐτοποθετήθη τῇ προτάσει μου, ὡς προελέχθη, ὁ Ὑποστράτηγος Μανιδάκης, ὡς Διοικητὴς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

114. Ὁ Ὑποστράτηγος Βασιλᾶς, Διοικητὴς ΙΙ Μεραρχίας, ἀντικατεστάθη, ὀλίγον πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Βίτσι — Γράμμου, διὰ τοῦ Ταξιάρχου Λίβα, τῇ ἀποφάσει τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ληφθείσης ἐπιτοπίως. Οὗτος ἠνέχθη κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἄνω ἐπιχειρήσεων νὰ διοικῇ τὴν Σχολὴν Ἐπιτελῶν, ἀντὶ τῆς Διοικήσεως τῆς ὡς ἄνω Μεραρχίας, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις κατὰ Γράμμου ἦτο ἐπικειμένη.

115. Ὁ Ὑποστράτηγος Ζαΐμης, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Βίτσι — Γράμμου, παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ παραπονούμενος, διότι κατὰ τὰς ἄνω ἐπιχειρήσεις, ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν Ὑποστράτηγον Μανιδάκην, ἐνῷ αὐτὸς καίτοι ἀρχαιότερος, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐνήσκει καθήκοντα Διευθυντοῦ τῆς Α6 Διευθύνσεως ΓΕΣ. Τοῦ εἶπον ὅτι ἠγνόουν ὅτι ἦτο ἀρχαιότερος, ὡς πράγματι μοῦ συνέβαινε, καὶ ὅτι ἔδει νὰ μοῦ τὸ εἶχεν εἴπη, ἢ νὰ παραπονεθῇ τότε. Δὲν μοῦ ἔδωσε σαφῆ καὶ δεδικαιολογημένην ἀπάντησιν. Τῇ προτάσει μου ἐτοποθετήθη, μετὰ τὴν ἄνω εἰς ἐμὲ παρουσίασίν του, Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας.

116. Ὁ Ἀντιστράτηγος Βεντήρης, ἀφ' ἧς διωρίσθη Διοικητὴς τῆς ΣΗΔΜ ἐδημιούργει εἰς πολλὰς τῶν Διοικήσεων Μεγάλων Μονάδων μίαν ἔκδηλον ἀνησυχίαν.

Ἐκτὸς τοῦ Ἀντιστρατήγου Καλογεροπούλου καὶ ὁ Ἀντιστράτηγος Τσακαλῶτος, (Διοικητὴς Α' Σ. Στρατοῦ), δὲν ἤθελε νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὰς Διαταγὰς τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη διὰ διαφόρους λόγους καὶ προφάσεις, καὶ ἐξέφρασε τὴν διάθεσιν νὰ παραιτηθῇ.

Τὴν τοιαύτην πρόθεσίν του ἀνέφερεν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ εἰς ἐμέ. Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι, ἀνεξαρτήτως ἢ μὴ τῆς παραιτήσεώς του, ἂν ἐπέμενεν εἰς τὴν ἄποψίν του, θὰ παρεπέμπετο εἰς Στρατοδικεῖον ἐπὶ ἀρνήσει ἐκτελέσεως. Μετὰ τὴν σαφῆ καὶ κατηγορηματικὴν ταύτην δήλωσιν, ἐπειθάρχησε καὶ ἐσυνέχισεν ἐν τῷ Α' Σ. Στρατοῦ τὴν λίαν ἀξιέπαινον διοίκησίν του.

Ὁ Στρατηγὸς οὗτος κέκτηται καλὰ προσόντα Στρατηγοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς κατέχεται ἀπὸ ἀκράτητον ἀρριβισμόν, δημιουργεῖ διαφημιστικὸν θόρυβον, καὶ ποιεῖται διακρίσεις εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν Ἀξιωματικῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργῶνται πέριξ αὐτοῦ ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν κλίκαι (ὁμάδες).

Φαίνεται ὅτι, κατὰ τὰς διαφοράς του ταύτας μετὰ τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη, ἐχρησιμοποίησεν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών του καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς Στρατηγὸν Βὰν - Φλήτ. Διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος μοῦ ἀνεκοίνωσε, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὅτι ὁ Βὰν - Φλὴτ ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Βεντήρη, ἐνῷ οὐδεὶς λόγος, ἀπορρέων ἐκ τῆς μάχης, ὑπεχρέωνεν εἰς τοῦτο, δεδομένου ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις Γράμμου — Βίτσι, εὑρίσκοντο εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν περίοδόν των ἀκόμη. Ἡ τοιαύτη πρότασις τοῦ Βὰν - Φλὴτ δὲν ἔγινε δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, σύμφωνα, ἄλλωστε, μὲ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἀρχῆθεν εἴχομεν λάβει, νὰ μὴ ἐνδίδωμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἀποστολῶν, ἐφ' ὅσον αὗται ἦσαν ἀδικαιολόγητοι, κατὰ τὴν κρίσιν μας.*

---

* Ὁ στρατηγὸς Κοσμᾶς, δὲν ὑπερβάλλει. Γιατὶ περὶ τοῦ στρατηγοῦ Τσακαλώτου ἔχουν γραφῆ πολλά, ποὺ δικαιώνουν τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Κοσμᾶ. Ὁ ἀναγνώστης, γιὰ νὰ σχηματίση μιὰ σαφέστερη εἰκόνα, ἂς διαβάση: Τὴ «Δεκεμβριανὴ Ἐπανάσταση» τοῦ Καλαντζῆ, σελίδες 42—48 καὶ τὰ βιβλία τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξάνδρου Τσιγγούνη.

1. «Ἡ Μεταπολεμικὴ ΙΙ Μεραρχία Ἀθηνῶν καὶ ὁ Συμμοριτοπόλεμος 1945 — 1949», σελὶς 22—34 καί,

2. «Ὁ Συμμοριτοπόλεμος στὴν Πελοπόννησο», σελ. 227 — 251.

Στὴ σελίδα αἴφνης 227, τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Τσιγγούνη, βλέπουμε κάτι ποὺ προκαλεῖ ἀηδία: Γιατί ὁ Τσακαλῶτος,

— Κατηγορεῖ τὸν διοικητὴ τῆς 22ας Ταξιαρχίας συνταγματάρχη Τσιγγούνη Ἀλέξανδρο ὅτι «καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν αἱ Μονάδες εἶχον ἀναρτήσει τὰς εἰκόνας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, ἀπὸ τοῦ ἀντισκήνου τῶν διοικήσεων μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μαγειρείων». Εἶχε, φαίνεται, τότε τὴν ἀντίληψι ὅτι τὸ πολιτικοστρατιωτικὸ κλῖμα δὲν εὐνοοῦσε τέτοιες ἐκδηλώσεις. Καὶ κατηγορεῖ τοὺς ὑπ' αὐτόν, γιὰ «ἀθέλητον βασιλοκαπηλείαν». Τὸ δημοσίευμα, καθὼς λέει ὁ Τσιγγούνης, ἀναφέρεται σὲ γεγονότα τῆς ἀνοίξεως 1945· τότε διοικητὴς μὲν τῆς Μεραρχίας (ΙΙ) ἦτο αὐτὸς οὗτος (ὁ συνταγματάρχης Τσακαλῶτος), διοικηταὶ δὲ τῶν Ταξιαρχιῶν οἱ ὁμοιόβαθμοι καὶ συμμαθηταί του (στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων) Ἀντωνόπουλος Μ., Λαδᾶς Λ. καὶ Τσιγγούνης Ἀλέξ. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι μόνο σὲ μία σκηνὴ κάποιου λοχαγοῦ βρέθηκε μιὰ τέτοια εἰκόνα. Πουθενὰ ἀλλοῦ.

— Κατηγορεῖ τὸ συνάδελφό του Τσιγγούνη ὡς μὴ ἔχοντα τὰ προσόντα προαγωγῆς καὶ ὅτι ὁ Ἄγγλος ὀργανωτὴς Ρώλινξ ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασί του. Ἀπεδείχθη ὅτι ἐπὶ Ρώλινξ τοῦ ἀνετέθη (τοῦ Τσιγγούνη) ἡ διοίκησις τῆς ΙΙ Μεραρχίας τὴν 15.6.1946 καὶ ἐπὶ Ρώλινξ καὶ Ἀρχηγοῦ ΓΕΣ Σπηλιωτοπούλου προήχθη στὸ βαθμὸ τοῦ Ὑποστρατήγου (δὲν ὑπῆρχε τότε ὁ βαθμὸς τοῦ Ταξιάρχου)....

Καὶ συνεχίζει ὁ Τσιγγούνης:

«Ἐὰν ἐφηρμόζετο ὁ ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ ἀειμνήστου Τσαλδάρη (1935) ψηφισθεὶς νόμος περὶ «Ἱεραρχίας καὶ προβιβασμῶν» θὰ ἔπρεπε νὰ εἴχατε ἀποστρατευθῆ τότε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου. Διότι σύμφωνα μὲ ἓν ἄρθρον τοῦ νόμου τούτου, ὅσοι δὲν ἔχουν συνολικὴν ὑπηρεσίαν μετώπου ἓξ (6) μηνῶν ἀποστρατεύονται αὐτεπαγγέλτως» («Ὁ συμμοριτοπόλεμος στὴν Πελοπόννησο», σελ. 239). Καὶ ὁ προκαλῶν στρατηγὸς Τσακαλῶτος δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ἀσήμαντη «ὑπηρεσία μετώπου», παρ' ὅλον ὅτι εἶχεν διαρρεύσει ἓν ὁλόκληρον τέταρτον αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἀποφοιτήσεώς του ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων (1916 μέχρι τῆς 28.10.40) (ἀπάντησις στρατηγοῦ Παππᾶ Ε., στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΕΙΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΟΠΛΙΤΑΣ

117. Διὰ τὰς ἀπωλείας τῶν συμμοριτῶν μὲ τέλος 1949 (ὅρα παράγρ. 19 ἐδάφ. 2, 3 καὶ 4).

118. Ἀπώλειαι ἡμετέρων.

Κοινοποιοῦμεν κατάστασιν, ἐμφαίνουσαν τὰς ἡμετέρας ἀπωλείας μὲ τέλος Αὐγούστου 1949, ὁπότε ἔληξαν αἱ ἐπιχειρήσεις ΒΙΤΣΙ — ΓΡΑΜΜΟΥ.

Στὸν τόμο «ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΠΟΙΪΑΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1941» (ἔκδοσις Δ.Ι.Σ. Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ) ἀναφέρεται:

«Σχηματισμὸς Κυβερνήσεως Τσολάκογλου καὶ ἀποστράτευσις.

»187. Τὴν 25 Ἀπριλίου ἀνεχώρησαν ἐξ Ἰωαννίνων ἀεροπορικῶς δι' Ἀθήνας, ὁ Ἀντιστράτηγος Τσολάκογλου, οἱ Ὑποστράτηγοι... καὶ οἱ Συνταγματάρχαι Τσακαλῶτος»...

Καὶ ἐρωτᾶται (ὁ στρατηγὸς Τσακαλῶτος) ὑπὸ τοῦ συναδέλφου του Τσιγγούνη:... «Ποίας ἐθνικότητος ἀεροπλάνον σᾶς μετέφερεν εἰς Ἀθήνας; Γερμανικὸν (ὡς διαδίδεται) ἢ Ἰταλικόν;». Ἀλλ' ἀπάντησιν δὲν λαμβάνει (σελ. βιβλίου 239)...

— «Δὲν προτίθεμαι ν' ἀποκαλύψω σοβαρώτατον σφάλμα σας διαπραχθὲν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας σας καὶ ἐμπίπτον εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, διότι ἀφ' ἑνὸς σέβομαι τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα εἰς ἃ ἀνήλθατε καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν θέλω νὰ δώσω ἐπιχειρήματα εἰς τὴν ἀντεθνικὴν προπαγάνδαν τῶν κομμουνιστῶν, καίτοι ἔχουν ἤδη ἐξαντληθῆ τὰ ὅρια τῆς ὑπομονῆς μου λόγῳ τῆς ἐχθρικῆς ἐναντίον μου στάσεώς σας, ὀφειλομένης, βεβαίως, εἰς τὸ ὅτι ἐξετασθεὶς ἐνόρκως κατέθεσα εἰς βάρος σας τὴν ἀλήθειαν» (σελ. 240 τοῦ βιβλίου).

Στὴ σελίδα 247 ἀποκαλύπτεται σκάνδαλον περὶ τὴν κυριότητα καὶ ἐκποίησιν αὐτοκινήτου «Πόντιακ»... κλπ...

Ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Κοσμᾶς πρέπει νὰ ἔχῃ ἥσυχη τὴ συνείδησι καὶ στὴν ὑπέργεια ζωή του. Γιατὶ τίποτα τὸ λανθασμένο ἢ ἄδικο δὲν παρουσιάζουν οἱ χαρακτηρισμοί του.

Κατάστασις ἀπωλειῶν μέχρι τέλους Αὐγούστου 1949

Ἔτη	Ἀτυχήματα				Ἀπώλειαι κατὰ ἐπιχειρήσεις				Αἰχμάλ.-Ἐξαφαν.		Σύνολον
	Ἀξιωματικοί		Ὁπλῖται		Ἀξιωματικοί		Ὁπλῖται		Ἀξ)κοί	Ὁπλῖται	
	Νεκρ.	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.	Νεκροί	Τραυμ.			
(α) Κατὰ Αὔγουστον 1949 (ἐπιχ. Βίτσι — Γράμμου—Καϊμακτσαλὰν κλπ.)	1	14	39	184	58	251	854	3.452	—	57	4.910
(β) Τὸ ἔτος 1946	7	33	67	352	23	22	126	307	2	216	1.155
Τὸ ἔτος 1947	15	33	181	626	82	125	738	1.754	40	567	4.161
Τὸ ἔτος 1948	58	176	628	2.366	373	917	4.127	14.527	74	1.885	25.131
Τὸ ἔτος 1949 (μὲ τέλος Αὐγούστου)	26	57	241	1.036	99	272	1.127	3.950	19	798	7.625
Σύνολον:	107	313	1.156	4.564	635	1.587	6.972	23.990	135	3.523	42.982
Ἐθνοφρουρᾶς											
— Τὸ ἔτος 1948	12	30	160	487	70	101	775	1.293	46	1.391	4.365
— Τὸ ἔτος 1949 (μὲ τέλος Αὐγούστου)	14	27	136	404	39	71	392	931	12	362	2.388
Σύνολον:	26	57	296	891	109	172	1.167	2.224	58	1.753	6.753
Γενικὸν Σύνολον: Ἀπωλειῶν μὲ τέλος Αὐγούστου 1949	133	370	1.452	5.455	744	1.759	8.139	26.214	193	5.276	49.735

Κατάστασις απωλειών

Ἐπὶ τοῖς % τοῦ μηνὸς Αὐγούστου καθ' Ὅπλον ἢ Σῶμα

ΣΤΡΑΤΟΥ

Ὅπλον ἢ Σῶμα	Συνολικὴ Δύναμις		Ἀπώλειαι ἐπὶ τοῖς ο)ο		Συνοπτικὸν ποσοστὸν ἐπὶ
	Ἀξ)κοὶ	Ὁπλῖται	Ἀξ)κοὶ	Ὁπλῖται	τοῖς ο)ο
— Πεζικὸν	5443	76.835	5,53	5,48	5,50
— Πυροβολικὸν	1.234	6.312	0,40	0,91	0,83
— Ἱππικ. Τεθωρακ.	490	3.995	0,81	0,82	0,82
— Μηχανοκίνητον	719	4.310	1,25	1,92	0,82
— Διαβιβάσεις	533	6.219	0,75	1,41	1,34
— Ε Σ Α	—	909	—	0,11	0,11
— Σ Ε Μ	605	9.715	0,16	0,38	0,39
— Σ Τ Υ	514	4.437	0,19	0,11	0,12
— Ὑγειονομικὸν	904	3.233	0,31	0,51	0,41

Γενικὸν Σύνολον ἀπωλειῶν ἐπὶ τοῖς % κατὰ μῆνα Αὔγουστον 1949		
	— Ἀξιωματικῶν Γενικῶς	2,53
	— Ὁπλιτῶν Γενικῶς	3,38
	Γενικὸν Σύνολον	3,31

ΕΘΝΟΦΡΟΥΡΑΣ

Συνολικὴ δύναμις		Ἀπώλειαι ἐπὶ τοῖς ο)ο		Συνοπτικὸν ποσοστὸν ἐπὶ
Ἀξ)κοὶ	Ὁπλῖται	Ἀξ)κοὶ	Ὁπλῖται	τοῖς ο)ο
2.685	45.214	0,89	0,77	0,79

ΣΥΝΟΛΙΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ

Μὲ τέλος μηνὸς Δεκεμβρίου 1950, ὁπότε ἔπαυσαν νὰ διεξάγωνται μεγάλαι συμπλοκαὶ πρὸς τὰ ὑπολείμματα τῶν συμμοριτῶν, καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Ἔτη	Ἀτυχήματα				Ἀπώλειαι κατὰ ἐπιχειρήσεις				Αἰχμάλ.-Ἐξαφαν.		Σύνολον
	Ἀξιωματικοὶ		Ὁπλῖται		Ἀξιωματικοὶ		Ὁπλῖται		Ἀξ)κοὶ	Ὁπλῖται	
	Νεκροὶ	Τραυμ.	Νεκροὶ	Τραυμ.	Νεκροὶ	Τραυμ.	Νεκροὶ	Τραυμ.			
Τακτικὸς Στρατὸς	129	392	1.455	5.425	649	1.615	7.130	24.333	135	3.535	44.798
Ἐθνοφρουρὰ	32	61	346	973	112	117	1.220	2.326	58	1.756	7.001
Σύνολον:	161	453	1.801	6.398	761	1.732	8.350	26.659	193	5.291	51.799

119. Γενικαὶ Παρατηρήσεις

α) Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἔτους 1948 ἦσαν 25.130. Τοῦ δὲ 1949 ἦσαν 12.531. Ἂν ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀφαιρέσωμεν τὰς τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν τοῦ Καρπενησίου, αἵτινες δὲν βαρύνουν τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Παπάγου, διότι ἡ κατάληψις τοῦ Καρπενησίου ἐγένετο πρὸ ἀναλήψεως Ἀρχιστρατηγίας Παπάγου, ἀπομένουν ἀπώλειαι συνολικαὶ ἔτους 1949: 11.557 (Αἱ τοῦ Καρπενησίου ἦσαν: Νεκροὶ 34, τραυματίαι 250, ἀγνοούμενοι 700). Συγκρίνοντες ταύτας (ἔτους 1948 πρὸς τὰς τοῦ 1949) βλέπομεν τὴν μεγάλην διαφορὰν ἀπωλειῶν, ἥτις ὑπάρχει (κάτω τοῦ ὑποδιπλασίου αἱ τοῦ 1949), καίτοι κατὰ τὸ 1949 κατελήφθησαν δύο ὠργανωμέναι τοποθεσίαι καὶ ὁ ἀγὼν «ἔληξεν ἐπιτυχῶς».

β) Αἱ ἀπώλειαι ἐκ Ναρκῶν, ἀνερχόμεναι εἰς 1962 νεκροὺς καὶ 6.834 τραυματίας, ἤτοι εἰς τὸ 1) 5 περίπου τῶν συνολικῶν ἀπωλειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον προέρχονται ἐκ τῆς ἐκρήξεως ναρκῶν εἰς τὰ μετόπισθεν, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ διὰ ναρκῶν πόλεμος εἰς τὰ μετόπισθεν, ἀνεξαρτήτως τῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ἐπιφέρει εἰς τὴν κίνησιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὰς μεταφοράς, εἶναι σημαντικὸς καὶ θὰ εἶναι ἔτι σημαντικώτερος εἰς πολέμους τοῦ μέλλοντος, πανταχοῦ, ἀλλ᾽ ἰδίᾳ ἐντὸς τῶν καταλαμβανομένων ξενικῶν ἐδαφῶν, ὅπου ἡ γνῶσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ εὔνοια τῶν κατοίκων θὰ διευκολύνῃ τὴν τοποθέτησίν των. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ δοθῇ ἡ ἰδιαιτέρα προσοχὴ καὶ νὰ καταβληθῇ προσπάθεια εἰς τὴν ἐξεύρεσιν νέων μέσων ἐγκαίρου ἀνακαλύψεως καὶ ἐξουδετερώσεως τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΡΑΣΙΣ ΣΤΟΛΟΥ, ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐξάρω τὴν δρᾶσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν λοιπῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

120. 1) Ὁ Στόλος

α) Ἐνήργει τὴν ἐπιτήρησιν ὅλων τῶν ὑπόπτων παραλιακῶν ἀκτῶν.

β) Μετεῖχε διὰ τῶν πυρῶν του εἰς τινας περιπτώσεις ὑπὲρ τμημάτων μας μαχομένων, ἢ ἐνεργούντων εἰς παραλιακὰς περιφερείας.

γ) Ἐνήργησε διὰ τῶν εἰδικῶν πλοίων του μεταφορὰς προσωπικοῦ καὶ ὑλικοῦ εἰς τόπους διαφόρους καὶ τόσον ταχέως, ὥστε ἐγκαίρως νὰ ἐπέμβουν αἱ μεταφερόμεναι Μονάδες ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεών μας.

δ) Εἰδικῶς ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν καταβύθισιν ἑνὸς βενζινοπλοίου εἰς Ὅρμον Φωκιανοῦ, ἐμφόρτου ποικίλου ὑλικοῦ πολέμου. Ἐκ τῶν καταθέσεων συλ-

ληφθέντων συμμοριτῶν τόσον ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ ἄνω πλοίου, ὅσον καὶ ἄλλων στελεχῶν, (κατάθεσις ἀρχισυμμορίτου Γκότση), ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡγεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνισμοῦ ἀπέστειλε κατὰ καιροὺς ἐξ Ἀλβανίας εἰς Πελοπόννησον τρία βενζινόπλοια, ἔμφορτα ὑλικοῦ.

Ἐκ τούτων, ἡ πρώτη ἀποστολὴ ἤχθη ἐπιτυχῶς εἰς πέρας, τοῦ ὑλικοῦ ἐκφορτωθέντος εἰς Ὅρμον ἐγγὺς τῆς Κυπαρισσίας, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1948, ἡ δευτέρα ἀπέτυχε, καὶ εἶναι ἡ εἰς ὅρμον Φωκιανοῦ ἐπιχειρηθεῖσα, ἡ τρίτη ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1948 εἰς χῶρον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ΝΕΔΑ (ὅπου τὸ χωριὸ Μπούζι νοτίως Ζαχάρως), ἀλλ᾿ ἀνεστάλη, λόγῳ ἀποτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν συμμοριτῶν εἰς Ζαχάρω καὶ τῆς μὴ δημιουργίας εὐνοϊκῶν συνθηκῶν διὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τοῦ ὑλικοῦ.

Ἡ κάμψις τῶν συμμοριτῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχίζει, μετὰ τὰς ἄνω ἐπιτυχίας τοῦ Ναυτικοῦ, διότι ἔπαυσε ὁ ἐφοδιασμὸς δι᾿ ὑλικοῦ καὶ μέσων μάχης ἐξ Ἀλβανίας διὰ μεγάλων βενζινοπλοίων καὶ ἡ ἐπιτήρησις τῶν ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ ἀπηγόρευσε πᾶσαν αὐτῶν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι ἀρχηγούς των.

2) Ἀ ε ρ ο π ο ρ ί α

121. Αὕτη συνειργάσθη στενῶς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀπολύτως ἐπ᾿ ὠφελείᾳ αὐτοῦ.

Οὕτω:

— Ἐξυπηρέτησε τὰς Διοικήσεις εἰς τὰς σχετικὰς αἰτήσεις των διὰ τὴν ἀναγνώρισιν χώρων, φωτογράφισιν στόχων, βομβαρδισμὸν ὠχυρωμένων τοποθεσιῶν.

— Συνειργάσθη στενῶς μετὰ τῶν μαχομένων τμημάτων τοῦ Στρατοῦ καὶ ὑπεβοήθησε διὰ πληροφοριῶν, βομβαρδισμῶν καὶ πολυβολισμῶν τὸν τακτικὸν ἀγῶνα τούτων.

Ἐξαίρεται ἐνταῦθα:

— Ἡ δρᾶσις τῆς καθέτου Ἀεροπορίας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Γράμμου τοῦ 1949 καὶ ἡ φιλότιμος ἐπίδοσις τῶν ἀεροπόρων, ὅπως ἐντὸς τοῦ χρόνου ἀπ᾿ ἀρχὰς Αὐγούστου 1949 μέχρι 24 ἰδίου μηνὸς ἐκμάθουν τὸν χειρισμὸν καὶ τὴν βολὴν τῶν διὰ πρώτην φορὰν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἀεροπορικὰς δυνάμεις μας ἀεροπλάνων τούτων. **Μάλιστα** πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως ἡ ἐκπαίδευσίς των αὕτη συμπληρωθῇ ἐπαρκῶς εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦτον καὶ εἰς ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ἀεροπόρων, ἀνεβλήθησαν ἐπὶ πενθήμερον αἱ κατὰ ΓΡΑΜΜΟΥ ἐπιχειρήσεις (Βλέπε κείμενον ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ: «Αἱ μάχαι τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου 1949»).

Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν καταπληκτικὰ καὶ μεγάλως ὑπεβοήθησαν ὄχι μόνον εἰς τὴν ταχεῖαν ἐπιτυχίαν πρὸς κατάληψιν τοῦ Γράμμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀποφύγωμεν σοβαρὰς ἀπωλείας τοῦ προσωπικοῦ. Οὐδέποτε εἶχον ἴδῃ, κατὰ προσωπικὴν ἐπιτόπιον μετάβασίν μου, ἀποτελέσματα βολῆς ἀπὸ ἀέρος, ἢ ἀπὸ ξηρᾶς, τόσον ἀκριβῆ καὶ καταστρεπτικά.

3) Χωροφυλακή

α) Δρᾶσις καὶ ἀπόδοσις τῆς Χωροφυλακῆς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριακοῦ ἀγῶνος:

122. Μέγας ἔπαινος ἀνήκει εἰς τὴν Χωροφυλακήν.

Αὕτη, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον, εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπέδωκεν ἔργον οὐσιῶδες καὶ θετικόν, ἀφ᾿ ἧς ἀνέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γ.Ε.Σ.

Ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ καὶ τοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων, εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκτιμήσω τὴν ἀξίαν της, τὸν πατριωτισμόν της, καὶ τὴν ἀπόδοσίν της, ἐν τῇ συνεργασίᾳ της μετὰ τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων.

Ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ αὐτῆς μέχρι τοῦ τελευταίου βαθμοφόρου, ὅλοι κατέδειξαν πλήρη κατανόησιν καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐν τῷ στρατιωτικῷ πλαισίῳ συνεργασίαν. Μικροεπεισόδιά τινα δὲν ἀλλοιοῦν τὴν ἄνω ἐντύπωσιν.

Αὕτη θὰ καταστῇ ἄριστος βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν πάντοτε, καὶ ἰδίᾳ θὰ ἐξυπηρετήσῃ ταύτας εἰς τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι πολέμους, ὁπότε τὰ μετόπισθεν τοῦ μαχομένου στρατοῦ θὰ διατρέχουν σοβαρὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν κρυπτόμενον ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ, ἢ καταλαμβανομένου ἐχθρικοῦ ἐδάφους ἐχθρόν, ἀπὸ τὸν πίπτοντα ἐκ τοῦ ἀέρος τοιοῦτον, ἀπὸ τὸν κρυφὰ ἀποβιβαζόμενον εἰς τὰς ἀκτάς μας, ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως εἰσδύοντα εἰς τὸ ἔδαφός μας, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐνεργήσῃ δολιοφθοράς, φόνους, προπαγάνδαν καὶ τακτικὰς ἐνεργείας μικρᾶς ἐκτάσεως (προσβολὴ ἐφοδιοπομπῶν, αὐτοκινήτων κλπ.).

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐκπαιδευθῇ αὕτη τακτικῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν τῶν μικρῶν Μονάδων Χωροφυλακῆς ἐν τῇ πορείᾳ, τῇ σταθμήσει καὶ τῇ μάχῃ. Ὅσα ἐγνώριζε κατὰ τὴν ἔναρξιν καὶ τὰ μέσα τοῦ κατὰ συμμοριτῶν ἀγῶνος δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐπαρκῆ εἰς τὴν κατὰ ληστῶν καταδίωξιν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὰς κατὰ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν μαχητικὰς ἐνεργείας, αἵτινες ἦσαν ἀληθεῖς μαχητικαὶ τακτικαὶ ἐνέργειαι.

Ἐπιβεβαίωσις τούτου εἶναι αἱ μεγάλαι ἀδικαιολόγητοι ἀπώλειαι, ἃς εἶχε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ συμμοριακοῦ ἀγῶνος ἐκ τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῶν τακτικῶν ἀρχῶν ἐν ἐκστρατείᾳ. Ὅταν ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου ἔμαθε ταύτας, εἴτε συνεργαζομένη μὲ τὸν Στρατόν, εἴτε ἐκ τῶν παθημάτων της, εἴτε δι᾿ εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀξιωματικῶν της, ἤρχισε ν᾿ ἀποδίδῃ θαυμάσια ἀποτελέσματα.

Ὅταν παρέλαβον τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ ΓΕΣ, εὗρον τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς γνωρίζον ἐντελῶς τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας καὶ ἀρκετὰ καλῶς τὰς ἀμυντικὰς τοιαύτας.

Διὰ τοῦτο, ἀμέσως μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου, διέθεσα Ἀξιωματικοὺς τοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνθυπομοιράρχων καὶ ἐνέκρινα, ὅπως εἰς τὴν Σχολὴν Πεζικοῦ Χαλκίδος φοιτᾷ καὶ ἀνάλογος ἀριθμὸς Ἀξιωματικῶν

Χωροφυλακῆς διὰ τὴν εἰς τὸν τακτικὸν ἀγῶνα τῶν μικρῶν Μονάδων Πεζικοῦ ἐκπαίδευσιν καὶ ἐξάσκησίν των.

β) Διοικητικὴ ὑπαγωγὴ Χωροφυλακῆς.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Χωροφυλακὴ χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν (ἐκτὸς Ἀθηνῶν — Πειραιῶς — Πατρῶν — Κερκύρας), τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀστυνόμευσιν τῶν μερῶν τούτων. Ἡ τελευταία αὕτη ὑποχρέωσίς της τὴν ὑπαγάγει διοικητικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, πρᾶγμα ὅπερ δημιουργεῖ:

— Ἐπέμβασιν τῆς πολιτικῆς εἰς τὰ ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

— Τοποθέτησιν καὶ κίνησιν ἐν γένει τῶν στελεχῶν της ἀπὸ τοῦ μεγαλυτέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πολιτικῶν Ἀρχηγῶν καὶ τῶν πολιτικῶν φίλων αὐτῶν.

Τοῦτο τὴν καθιστᾶ ὑποχείριον εἰς τὸν κομματισμὸν καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἀστυνομικῶς ἀπροσωπόληπτα.

Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ΓΕΕΘΑ, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἡ ὑπαγωγή της εἰς αὐτό.

Ἡ πρότασις δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς Πολιτικοὺς Ἀρχηγούς, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀποκλείεται εἰς μέλλοντα πόλεμον νὰ εὑρεθῶμεν πρὸ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτιθεμένου φαινομένου, ἤτοι Χωροφυλακῆς, ἀγνοούσης τὰ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ἐν γένει καθήκοντά της, πρᾶγμα ὅπερ ἀσφαλῶς θὰ ζημιώσῃ μεγάλως τὸν ἀγῶνα.

4) Ἀστυνομία Πόλεων

123. Δράττομαι ἐπίσης τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα ὅλην τὴν ἱκανοποίησίν μου διὰ τὴν ἀπόδοσίν της καὶ διὰ τὴν κατανόησιν, προθυμίαν καὶ δραστηριότητα, μεθ' ὧν ἐνήργησε, ὅταν ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, παρέστη ἀνάγκη νὰ προσφύγω εἰς τὴν συνεργασίαν της.

Ἰδιαιτέρως ἐξαίρω τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, ἃς παρέσχον τὰ ἀνώτατα αὐτῆς στελέχη, ὁσάκις ἐκλήθησαν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΔΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΤΩΝ Μ.Α.Υ., Μ.Ε.Α. καὶ Τ.Ε.Α.

124. α) Ἱστορικὸν τῆς δημιουργίας των

Κατὰ τὴν Κατοχήν, ἀτομικῇ πρωτοβουλίᾳ διαφόρων πατριωτῶν, ἐδημιουργήθησαν τόσον εἰς τὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὕπαιθρον ἔνοπλοι Ἐθνικαὶ ὁμάδες (ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, ὡπλισμέναι ἐπαρκῶς καὶ ἡμιωπλισμέναι εἰς τὰς πόλεις) πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀντιδράσωσι:

— Κατὰ τῶν ἐπιδρομέων καί,

— Κατὰ τῶν κομμουνιστικῶν ὀργανώσεων.

Οὕτω κατὰ τὴν κατοχὴν ὑπῆρχον τοιαῦτα σώματα:

— Εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς Πελοποννήσου.

— Εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς Ρούμελης καὶ Ἠπείρου.

— Εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

— Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν (Τσαοὺς Ἀντώνης).

Ἐκ τῶν ὁμάδων τούτων, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν, ἄλλαι διελύθησαν ἢ ἐμειώθησαν, ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ τὴν δολιότητα τῶν κομμουνιστῶν, ἀλλὰ καὶ νέαι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ μορφὴν Ταγμάτων Ἀσφαλείας (ἐπίσημος Κρατικὴ ἀναγνώρισις, ἢ καὶ ἄνευ τοιαύτης ἀναγνωρίσεως), ὡς ἡ τῶν Χ καὶ ἄλλων ὑπὸ ποικίλα συμβολικὰ ὀνόματα.

Οὕτω τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1946 ὑπῆρχον πανταχοῦ τῆς χώρας τοιαῦται ὁμάδες, συντηρούμεναι δι᾽ εἰσφορῶν εἰς εἴδη καὶ χρήματα, ἅτινα ἑκουσίως, ἢ καὶ ἀκουσίως ἐνίοτε ἐλάμβανον παρὰ τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας των.

Αἱ ὁμάδες αὗται ἦσαν ἀνεκταὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Κράτους, ἀφοῦ τοῦτο δὲν ἦτο εἰς θέσιν διὰ τῶν ἐπισήμων δυνάμεών του νὰ ἐπιτύχῃ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐπέτυχον, ἐφ᾽ ὅσον ὁ ἡγήτωρ των ἦτο ἱκανὸς καὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ ἄδολον πατριωτισμόν, ἀλλὰ καὶ διέπραξαν ἀδικίας καὶ ἀντεκδικήσεις, ὅπου τὰ ἄνω στοιχεῖα δὲν ὑπῆρχον, ἢ ἦσαν ἀνεπαρκῆ.

125. β) Συγκρότησις τῶν Μ.Α.Υ.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1946 διετάχθη ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ ἡ ὀργάνωσις, κατὰ τὸν δυνατὸν στρατιωτικὸν τρόπον, τῶν ὁμάδων τούτων, ὡς καὶ ἄλλων πανταχοῦ, ὅπου ἦτο δυνατόν, μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπόν, ὅπως προστατευθοῦν οἱ κάτοικοι τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς συμμορίας, αἵτινες βιαίως ἐστρατολόγουν, ἥρπαζον διάφορα εἴδη διατροφῆς καὶ ρουχισμοῦ, καὶ διάφορα ἄλλα ἐγκλήματα ἐπὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐθνικοφρόνων διέπραττον. Ἐπὶ πλέον ἐπίεζον τοὺς γονεῖς, ἢ συγγενεῖς τῶν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετούντων νὰ ὠθήσουν τοὺς υἱούς, ἀδελφούς, ἢ συγγενεῖς των εἰς λιποταξίαν, ἢ αὐτομόλησιν, ἀρκεταὶ δὲ τοιαῦται πράξεις εἶχον σημειωθῆ.

Εἰς τὰ οὕτως ὀργανούμενα τμήματα μὲ ἐπικεφαλῆς ἐφέδρους Ἀξιωματικοὺς τῆς περιφερείας, καὶ βραδύτερον μὲ ἐνίους τοιούτους ἐφέδρους Ἀξιωματικοὺς ἐκ μονίμων, ἢ καὶ μὲ ὁπλίτας ὀνομαζομένους Ἀξιωματικοὺς (βαθμοὶ ἐξ ἀπονομῆς), ἐδόθη τὸ ὄνομα ΜΑΥ (Μονάδες Ἀσφαλείας Ὑπαίθρου) καὶ διετέθησαν διὰ τὸν ἐξοπλισμόν των ὅπλα ἐκ περισυλλογῆς (τυφέκια Ἰταλικά, Γερμανικὰ κλπ.) ἡμιάχρηστα, καὶ μὲ ἐλάχιστον ἀριθμὸν φυσιγγίων. Ἡ συγκρότησίς των ὅμως ἐγένετο βεβιασμένως καὶ ἀτελῶς, καὶ δὲν ἀπέδωκαν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

Κύρια αἴτια τῆς μὴ καλῆς καὶ πλήρους ἀποδόσεως εἰς πλεῖστα μέρη ἦσαν ὅτι:

— Εἰς ἔνια μέρη ἐδόθη ἁπλῶς ὁπλισμός, μὲ ἐλάχιστα φυσίγγια εἰς τοὺς Προέδρους τῶν Κοινοτήτων, πρὸς ἐξοπλισμόν, κατὰ τὴν κρίσιν των, τῶν χωρικῶν. Εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι αἱ ὁμάδες αὗται δὲν προσέφερον σοβαρὰν ἀπόδοσιν διὰ τὴν ἀτελῆ ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν. Πανταχοῦ, ὅμως, ὅπου συνέβη νὰ ὑπάρχῃ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν εἰς ἐπιτυχίαν ἀνάλογα.

— Εἴς τινα ἄλλα μέρη ἡ ὀργάνωσις ἀνετέθη εἰς τὴν Χωροφυλακήν, ἥτις τὰ οὕτως ὀργανούμενα ΜΑΥ ἐχρησιμοποίει ἐπικουρικῶς πρὸς ἐνίσχυσίν της, ἢ δι' ἀνεξάρτητον δρᾶσιν. Τὰ οὕτως ὀργανούμενα ΜΑΥ ἀπέδωσαν περισσότερον.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρξαν περιοχαὶ ἢ χωρία, ἔνθα ἡ ἀπόδοσις τῶν ΜΑΥ ὑπῆρξεν ἐξαιρετική, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν συνιστώντων ταῦτα κατοίκων.

Μνημονεύω καὶ ἐξαίρω ἐνταῦθα τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀπόδοσιν τῶν ΜΑΥ τοῦ χωρίου Βαθύτοπος τοῦ Κάτω Νευροκοπίου ἐν Δράμᾳ, μόλις 10 χιλιόμετρα ἀπέχοντος τῆς Βουλγαρικῆς Μεθορίου.

Οἱ γενναῖοι κάτοικοί του ἐπέτυχον ὄχι μόνον οἱ συμμορῖται νὰ μὴ εἰσέλθουν εἰς τὸ χωρίον των, ἀλλὰ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάμνουν μεγάλην περικαμπήν, διὰ νὰ ἀποφύγουν νὰ διέλθουν ἐγγὺς αὐτοῦ, διότι αἱ τόσον ἐπιτυχημένως ἐγκατεστημέναι ἐνέδραι των τοὺς ἀπεδεκάτισαν κατ' ἐπανάληψιν. Γενικῶς ἡ ἀπόδοσις τῶν ΜΑΥ ἦτο μετρία, καίτοι εἶχον διανεμηθῇ εἰς ὅλην τὴν χώραν 40 χιλ. τυφέκια (Ἰταλικὰ — Ἑλληνικὰ Μάνλιχερ) καὶ 600 ὁπλοπολυβόλα (Γερμανικὰ καὶ Ἰταλικά). Ἡ συντήρησις τοῦ ἄνω ὁπλισμοῦ ἦτο ἐλλιπὴς καὶ ἄτεχνος.

γ)· Συγκρότησις τῶν Μ.Ε.Α.

126. Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν ΜΑΥ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀπόδοσίς των ὑποχρεοῖ τὸ ΓΕΣ κατὰ τὸ 1948, νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ συμπλήρωσιν τούτων διὰ τῶν ΜΕΑ (Μονάδες Ἐθνοφρουρᾶς Ἀμύνης).

Εἰς τὰ ΜΕΑ διετέθη οὐ μόνον ὁ ἄνω ὁπλισμός, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτος Ἀμερικανικὸς καὶ Ἀγγλικὸς (14 χιλ. Ἀμερικανικὰ τυφέκια — 13 χιλ. Ἀγγλικὰ τοιαῦτα καὶ χίλια (1000) Τόμιγκαν). Ἡ συγκρότησις τῶν ΜΕΑ ἐγένετο κατὰ τὰς διατάξεις τῶν Νόμων 505 καὶ 742 τοῦ ἔτους 1948 καὶ περιελάμβανε:

— Στελέχη μόνιμα ἢ ἐξ ἐφέδρων.

— Ὁπλίτας ἐθελοντάς, πληρωνομένους καὶ συντηρουμένους ὑπὸ τῶν Δήμων.

Συνεκροτήθησαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα δημοσυντήρητα Τάγματα ΜΕΑ εἰς διαφόρους Δήμους τῆς χώρας, συνθέσεως ἀναλόγου πρὸς διατιθεμένους πόρους, καὶ ἔνια μὴ δημοσυντήρητα. Αἱ διοικήσεις τῶν ΜΕΑ δημοσυντηρήτων ἢ μή, ὑπήγοντο εἰς τὰς ἀνωτέρας στρατιωτικὰς διοικήσεις τῆς περιφερείας των μὲ ἐντολήν:

— Ἐκτὸς τῆς ἀσφαλείας τῶν πόλεών των, νὰ τοὺς ἀνατίθεται, κατὰ

τὰς περιπτώσεις καὶ ἀναλόγως τοῦ ἐπείγοντος, ἐντολαὶ στρατιωτικῆς μορφῆς, κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν οἰκείων στρατιωτικῶν Διοικήσεων.

Τὰ ΜΕΑ ἀπέδωσαν ἔργον ἀσφαλείας ἀρκετὰ καλόν, καὶ αἱ διαιοπραγίαι των ἐμειώθησαν εἰς τὸ ἐλάχιστον.

δ) Συγκρότησις ΤΕΑ (Τάγματα Ἐθνικῆς Ἀμύνης).

127. Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Βίτσι καὶ Γράμμου τοῦ 1949 καὶ τὴν διάλυσιν τῶν κανονικῶν, ἐξ ἐφέδρων ὁπλιτῶν, Ταγμάτων Ἐθνοφρουρᾶς καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τούτων, ὡς καὶ τῶν δημοσυντηρήτων ΜΕΑ, τῶν ὁποίων ἡ συντήρησις ὑπὸ τῶν Δήμων ἦτο λίαν δαπανηρὰ καὶ ἀδύνατος ἐπὶ μακρόν, συνεκροτήθησαν τὰ ΤΕΑ.

Ταῦτα ὠργανώθησαν:

— Μὲ στελέχη μόνιμα κατὰ τὸ πλεῖστον.

— Μὲ ὁπλίτας ἐκ τῶν πόλεων, ἢ χωρίων τῆς περιφερείας των, ἐκ περιτροπῆς καλουμένων δι᾽ ὑπηρεσίαν, καὶ ἰδίᾳ δι᾽ ὑπηρεσίαν νυκτός. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι᾽ ὅλους, ἐφ᾽ ὅσον εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὸν στρατόν, ἡ δὲ ἡλικία των περιελαμβάνετο εἰς τὰς ἐφεδρικὰς τοιαύτας καὶ εἰς τὰς τῆς Ἐθνοφρουρᾶς. Οὗτοι τὴν ἡμέραν ἦσαν ἐλεύθεροι, καὶ ἠσχολοῦντο εἰς τὰς ἐργασίας των, ἡ δέ, κατὰ μῆνα ὑπηρεσία των δὲν ἀνήρχετο εἰς 3—4 παρουσιάσεις. Τὸ προσωπικὸν τῶν ΤΕΑ ὑπήχθη εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Ποινικὸν Νόμον δι᾽ ἔκνομον πρᾶξιν των, ἡ δὲ ἀπόδοσίς των, εὐθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς συγκροτήσεώς των, ὑπῆρξεν ἀρίστη.

Ἡ διατήρησις τῶν ΤΕΑ εἶναι ὑποχρεωτική, διότι ἐξασφαλίζεται δι᾽ αὐτῶν ἡ τάξις, ἡ πληροφορία διὰ πᾶν πρόσωπον, διερχόμενον τῆς περιφερείας των, ἡ παροχὴ μιᾶς πρώτης ἀντιστάσεως, καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς Χωροφυλακῆς.

Τέλος αὕτη θ᾽ ἀποτελέση τὸν σκελετὸν τῶν ἀπαραιτήτως συγκροτηθησομένων εἰς ἕνα μέλλοντα πόλεμον εἰδικῶν ὀργανώσεων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

128. Ἐπίλογος

Δὲν ἠξεύρω πῶς ἡ Ἱστορία θὰ μὲ κρίνῃ, ἢ ποῦ θὰ μὲ κατατάξῃ ἐν τῇ ἐκτιμήσει της. Ἀτομικῶς πιστεύω ὅτι ἔπραξα πάντοτε τὸ καθῆκον μου, ἔν τε τῷ πολέμῳ καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ. Ἀπὸ τὸ 1912 ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδος μου. Συμμετέσχον ὡς Διοικητὴς μικρῶν, μεγάλων καὶ μεγίστων Μονάδων εἰς πολλὰς δεκάδας μαχῶν.

Ἀλλὰ ἡ Ἀρχηγία μου ἐν τῷ ΓΕΣ τὰ ἔτη 1949—1950 καὶ ἐν μέρει τὸ 1951, ἤτοι περὶ τὰ 2½ ἔτη, ἦτο ὑπηρεσία πρὸς τὴν Πατρίδα, ἥτις τῇ προσεφέρθη μὲ ὅλον τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγωνίαν ἑνὸς ἀποστράτου Στρατηγοῦ, νὰ μὴ

ἴδη ἕνα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησαν τόσαι γενεαί, νὰ καταρρέῃ εἰς ἐρείπια ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἑδραίωσιν ἐν τῇ Πατρίδι μου. Οὐδέποτε ἐπίστευσα ὅτι οἱ Ἰταλοί, οἱ Γερμανοί, ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε ἐχθρὸς θὰ παρέμενεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἑλλάδι, ἔστω καὶ ἂν ἐκέρδιζον οὗτοι τὸν πόλεμον. Κάποτε εἴτε ἡμεῖς, εἴτε οἱ μεταγενέστεροι θὰ τοὺς ἐξεδίωκαν. Ἀλλὰ τὸν κομμουνισμὸν τὸν ἐφοβήθην, διότι αὐτὸς δὲν δεσπόζει τοῦ Σώματος, ἀλλὰ καταστρέφει καὶ τὴν Ἐθνικὴν Ψυχήν. Καὶ ὅταν τὸ Ἐθνικὸν αἴσθημα σβήσῃ, ἢ δουλωθῇ παύει νὰ διεγείρῃ καὶ τὸ Σῶμα εἰς ἐπανάστασιν ἀπελευθερώσεως.

Παραθέτω κατωτέρω ὄχι διὰ τὴν ἀτομικήν μου ἔξαρσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν περιλαμβανομένων ἐν αὐταῖς Ἱστορικῶν στοιχείων, ἐπιστολάς, ἢ ἡμερησίας διαταγὰς Στρατιωτικῶν τινων Ἀρχηγῶν, ἡμετέρων καὶ ξένων.

129. α) Ἡμερησίαν Διαταγὴν τοῦ Στρατάρχου Παπάγου Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανόδου μου εἰς τὴν ἐφεδρείαν:

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ 7ης Μαρτίου 1951

Εἰς τοὺς ἐπανερχομένους εἰς ἐφεδρείαν κάτωθι:
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣ,

ΕΚΦΡΑΖΩ ΤΗΝ ΠΛΗΡΗ ΕΥΑΡΕΣΚΕΙΑΝ ΜΟΥ

1. Ἀντιστράτηγον ΚΟΣΜΑΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ Ἀρχηγὸν ΓΕΣ. Διότι, ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὸ Ἔθνος μας ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ Ἰανουαρίου 1949 καὶ ἀναλαβὼν τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, προσήνεγκε πολυτιμωτάτας Ὑπηρεσίας διὰ τῆς πείρας του, τοῦ ἐμπνευσμένου πατριωτισμοῦ του, τῆς παραδειγματικῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὰς αὐστηρὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις.

Ὑπῆρξεν εἷς τῶν πολυτίμων συμπαραστατῶν μου καὶ συντελεστῶν τῆς ἐπιτευχθείσης Νίκης κατὰ τὸ 1949 καὶ τῆς μέχρι σήμερον καταβαλλομένης προσπαθείας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ ἡ ὅλη του ἐργατικότης καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἔθνους Ἰδανικὰ ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμησιν ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων.

ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ Α. ΠΑΠΑΓΟΣ

130. β) Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Χάρρυ Τροῦμαν, ὡς δικαιολογητικὸν τῆς παρασημοφορίας μου δι᾽ Ἀνωτάτου Ἀμερικανικοῦ Παρασήμου.

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐξουσιοδοτημένος

διὰ πράξεως τοῦ Κογκρέσσου τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1942, ἀπένειμε τὴν Λεγεῶνα Ἀξίας, Βαθμοῦ Ταξιάρχου πρός:

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ Γ. ΚΟΣΜΑΝ

διὰ τὴν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν διαγωγὴν ἐν τῇ ἐκτελέσει ἐξαιρέτων ὑπηρεσιῶν:

Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἐξετέλεσεν ὑπηρεσίαν ἐξαιρετικῶς ἐπαξίαν ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου κατὰ τὴν περίοδον Ἰανουαρίου 1949 μέχρι Δεκεμβρίου 1949. Ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς, διὰ τῆς πίστεως, ἡγετικῆς ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος, καὶ τῆς ὁλοψύχου συνεργασίας του, ἐβοήθησε μεγάλως εἰς τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ συνετέλεσεν εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν τῆς πατρίδος του ὑπόθεσιν τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας, ὁ Στρατηγὸς ΚΟΣΜΑΣ παρέσχε συμβολὴν πρὸς τὴν ἐπίτευξιν εἰρήνης εἰς τὴν γενέτειράν του χώραν.

Ο ΛΕΥΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΧΑΡΡΥ ΤΡΟΥΜΑΝ

131. γ) Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Τζέκιν καὶ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ μου εἰς ἀποστρατείαν.

ΜΙΚΤΗ ΟΜΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ
Σ.Τ.Γ. 206, Δ)ΝΤΗΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΥ, ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, Ν. Υ.
14 Μαρτίου 1951

Ἀγαπητὲ Στρατηγὲ Κοσμᾶ,

Εὐχαριστῶ ἰδιαιτέρως διὰ τὸ ἀπὸ 12 Μαρτίου θερμὸν σημείωμά σας, σχετικῶς μὲ τὴν ἐπάνοδόν σας εἰς τὴν ἐφεδρείαν.

Πρέπει πάντοτε νὰ ἀποτελῇ πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως δι' ὑμᾶς, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι διετελέσατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ μίαν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων, ἀλλὰ καὶ προοδευτικῶν περιόδων αὐτοῦ. Ἀνελάβατε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τὸν Ἰανουάριον 1949, εἰς περίοδον μεγάλης ἀβεβαιότητος καὶ ἠθικοῦ χαμηλοῦ. Ὑπῆρχον πολλοί, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι πράγματι διεκυβεύετο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητα, ἀλλ' ἡ κατάστασίς του ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως, καὶ αἱ γνώσεις του περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγώνων του εὑρίσκοντο εἰς ἐπικινδύνως χαμηλὸν ἐπίπεδον.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ὑπηρεσίας σας ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, ὁ

Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολάς. Ἀνεπτύχθη ἀπὸ παιδίον ἀμφιβόλου ἱκανότητος εἰς πλήρως ἀνεπτυγμένην μηχανὴν ὑψηλῆς ἀποδόσεως. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν σημερινὸν Πρωϊνὸν Τύπον σημειώνω δήλωσιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἡμετέρων πλέον αὐστηρῶν κριτικῶν, τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «Οὐάσιγκτων Πὸστ» Ντριοῦ Πῆρσον, ὅστις ὁμιλῶν διὰ τὸν στρατόν σας λέγει:

«Ἡ Ἑλλὰς σήμερον διαβαθμίζεται ὡς μία ἐκ τῶν ἱκανωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν φιλοφρόνησιν, ἥτις δύναται ν᾽ ἀποδοθῆ πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ἡγεσίας σας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα δύο ἔτη καὶ δύο μῆνας. Πηγὴν μεγάλης ἱκανοποιήσεως θὰ ἀποτελῆ πάντοτε δι᾽ ἐμὲ τὸ ὅτι συνειργάσθην μεθ᾽ ὑμῶν, κατὰ τὴν λίαν προοδευτικὴν ταύτην περίοδον.

Ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν μοὶ παρέσχον αἱ σχέσεις μας ἐπίσημοί τε καὶ κοινωνικαί, ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσητε νὰ διαμένητε ἐν Ἀθήναις, καὶ οὕτω θὰ συνεχισθοῦν αἱ συχναὶ εὐχάριστοι κοινωνικαὶ ἐπαφαί.

Μὲ τὰ βαθύτερα αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν μέχρι τοῦδε συνεργασίαν μας, **διατελῶ**

Πιστῶς Ὑμέτερος
ΡΟΥΒΗΝ Ε. ΤΖΕΚΙΝΣ
Ὑποστράτηγος Στρατοῦ Η.Π.

Ἀντιστράτηγον ἐ.ἀ. Γ. ΚΟΣΜΑΝ
Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ
Ἀθήνας, Ἑλλάς.

132. δ) Ὁμοίαν τοῦ Ὑποστρατήγου Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀποστολῆς Πάνκαρντ.

Ὑποστράτηγος ΤΣ. ΝΤ. ΠΑΝΚΑΡΝΤ
ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤ)ΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
Γραφεῖον Ἀρχηγοῦ
10 Μαρτίου 1951

Ἀγαπητέ μοι Στρατηγὲ Κοσμᾶ,

Σᾶς γράφω, ἵνα σᾶς εὐχαριστήσω πάρα πολὺ διὰ τὸ εὐγενές σας σημείωμα ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν. Ἐπιτρέψατέ μοι, ὅπως ἀντευχαριστήσω καὶ ἐγὼ Ὑμᾶς πάρα πολὺ διὰ τὴν λαμπρὰν συνεργασίαν, ἧς ἔτυχον πάντοτε ἀπὸ Ὑμᾶς ὡς Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Ἐπιτρέψατέ μοι, ὅπως ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα ἅπαξ ἔτι διαβεβαιώσω περὶ τῆς φιλίας μου καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ὑμετέρας βοηθείας.

Λίαν εἰλικρινῶς ὑμέτερος
ΝΤΑΚΛΑΣ ΠΑΚΑΡΝΤ

Ἀντιστράτηγον Γ. ΚΟΣΜΑΝ
Ἀρχηγὸν Γ.Ε.Σ.
ΑΘΗΝΑΣ

133. ε) Ὁμοίαν τοῦ Ναυάρχου κ. Σέρμαν, Ἀρχηγοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν τῆς Ἀμερικῆς.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΡΧΗΓΟΥ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝ
22 Νοεμβρίου 1949

Ἀγαπητὲ Στρατηγὲ Κοσμᾶ:

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὸ γράμμα τῆς 14ης Νοεμβρίου, καθὼς καὶ διὰ τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχάς σας.

Νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι ἡ ἐκτίμησίς μου δι' ἐσᾶς προσωπικῶς καὶ διὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, τὰς ὁποίας διοικεῖτε εἶναι συνεχής.

Μὲ τὰς καλυτέρας εὐχὰς καὶ ἐκτίμησιν
Ἐγκαρδίως Ὑμέτερος
ΦΟΡΡΕΣΤ ΣΕΡΜΑΝ

134. στ) Τέλος Η.Δ. τοῦ ὑποφαινομένου πρὸς τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ μου εἰς τὴν ἐν ἀποστρατείᾳ κατάστασιν.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἡμερησία Διαταγὴ Ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ.
τῆς 9ης Μαρτίου 1951

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, μετὰ ἀνάκλησίν μου ἐκ τῆς ἐφεδρείας καὶ ὑπερδιετῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ διαβίωσιν, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ἅπαντας τοὺς Στρατηγούς, Ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, οἵτινες μετ' ἐμοῦ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως συνειργάσθησαν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅ,τι ἐπετεύχθη ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Εὔχομαι καὶ πιστεύω ὅτι ὁ δοξασμένος καὶ τιμημένος Ἑλληνικὸς Στρατὸς θὰ τηρήσῃ ὑψηλὰ τὸ γόητρόν του καὶ τὴν πανταχόθεν ὁμολογουμένην Στρατιωτικήν του **ἀξίαν.**

Πρὸς τοῦτο, ἂς ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὴν τρισχιλιετῆ Ἱστορίαν του.

Συνιστῶ εἰς πάντας ἐργασίαν, πειθαρχίαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν πάντα τυχὸν ἀναφανησόμενον ἐν τῷ μέλλοντι κίνδυνον κατὰ τῆς Πατρίδος μας.

Ἀντιστράτηγος Γ. ΚΟΣΜΑΣ
ΑΡΧΗΓΟΣ Γ.Ε.Σ.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

Τοῦ Στρατάρχου Παπάγου πλέον κατελθόντος εἰς τὴν πολιτικήν, παρεκλήθην νὰ συμμετάσχω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἱδρυόμενον ὑπ' αὐτοῦ Κόμμα (Ἑλληνικὸς Συναγερμός).

Ὁ Στρατάρχης Παπάγος μὲ εἶχεν ἐνημερώσει πρὶν φύγωμεν ἀπὸ τὸν Στρατόν, ὅτι σκέπτεται νὰ πολιτευθῇ καὶ νὰ τὸν βοηθήσω, λέγων μοι ὅτι θὰ εἶμαι ὁ διαρκὴς Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ νὰ πολιτευθῶ ἐν Μεσσηνίᾳ.

Ἐδέχθην καὶ οὕτω κατῆλθον εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1952, ἐκλεγεὶς πρῶτος Βουλευτὴς ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ μὲ χιλιάδας ψήφων περισσότερον ἀπὸ τὸν δεύτερον ἐπιτυχόντα (ἔλαβον περὶ τοὺς 20 χιλιάδας σταυροὺς ἔναντι 11 χιλιάδων τοῦ δευτέρου ἐπιτυχόντος).

Πολλοὶ τὸ ἐχαρακτήρισαν ὡς δημοψήφισμα ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐξελέγην καὶ εἰς τὰς δευτέρας, ἐν συνεχείᾳ, ἐκλογὰς Βουλευτὴς Πυλίας καὶ παρέμεινα μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Παπάγου. Ὁ θάνατός του μὲ εὗρεν Ὑπουργὸν Βορ. Ἑλλάδος.

Ἔπραξα καὶ ἐδῶ τὸ καθῆκον μου, χωρὶς νὰ κάμνω πολιτικὴν ὑπὲρ τοῦ Κόμματός μου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παπάγου καὶ κατὰ τὴν προκήρυξιν τῶν νέων ἐκλογῶν παρῃτήθην τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν οὔτε ἠγάπησα, οὔτε μοῦ ἤρεσεν καὶ ἰδιώτευσα.



Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΣΜΑ

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1ον Οἱ χάρτες, ποὺ δὲν ἔφθασαν

Προκειμένου νὰ φύγουμε γιὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 κατὰ τῶν Τούρκων, ἑτοιμάζαμε τὰ μικρά μας μπαοῦλα ἐκστρατείας μὲ τὸν συνάδελφόν μου καὶ συμμαθητήν μου Ἀνθυπολοχαγὸν Ἠλ. Μπαρδόπουλον ποὺ μέναμε μαζὶ στὸ ἴδιο δωμάτιο. Δὲν εἴχανε περάσει 4 μῆνες ποὺ βγήκαμε ἀπὸ τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν καὶ εἴχαμε προαχθῆ εἰς Ἀνθυπολοχαγοὺς τοῦ Πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν ἔξοδόν μας, ἡ Σχολὴ μᾶς εἶχε ἐφοδιάσει μὲ μιὰ σειρὰ χαρτῶν 1 : 250.000 Αὐστριακῆς ἐκδόσεως. Εἰς τοὺς χάρτας αὐτοὺς περιελαμβάνετο ὅλο τὸ Τουρκικὸν τότε τμῆμα στὴν Μακεδονία καὶ Θράκη. Ὁ συνάδελφός μου μοῦ λέει: «Τί θὰ πάρῃς ἀπὸ χάρτες; Ἐγὼ θὰ πάρω μόνο τὸ φύλλο Λαρίσης. Εἶναι ἀρκετό. Δὲν πιστεύω νὰ πᾶμε μακρύτερα ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα. Γιατί νὰ τοὺς φορτωθοῦμε ἄδικα ὅλους».

Τοῦ ἀπήντησα: «Ἐγὼ θὰ τοὺς πάρω ὅλους. Τί ξέρεις τί μπορεῖ νὰ γίνῃ; Μπορεῖ νὰ φθάσωμε καὶ στὴν Πόλι...».

Μόλις φθάσαμε, στὸ Μοναστήρι «Βιτώλια» — Ἄνω Τζουμαγιὰ — Μαχομὶτ — Ροδόπη — Ἕβρον ποταμὸν καὶ ἔτσι ἐτελείωσε ὅλη ἡ σειρὰ τῶν χαρτῶν, ποὺ εἶχα πάρει, μοῦ λέει ὁ Μπαρδόπουλος: «Πόσο δίκαιο εἶχες γιὰ τοὺς χάρτες. Νὰ τώρα ἐξηντλήθησαν ὅλοι μαζὶ καὶ δὲν ἔφθασαν!!!».

2ον «Μιὰ κατάρα ποὺ ἔπιασε»

Στὴν μάχη τῆς Πόρτας (Ἔξοδος τοῦ Σαρανταπόρου στὴν κοιλάδα τῶν Σερβίων) εἴχανε μαζέψει ὅλα τὰ πτώματα καὶ τοὺς πληγωμένους Τούρκους στὸν δημόσιο δρόμο πρὸς τὰ Σέρβια καὶ κοντὰ στὸ παλιὸ κάστρο.

Ὅλοι εἴμασταν περίεργοι καὶ γι' αὐτὸ πηγαίναμε κοντά τους γιὰ νὰ τοὺς

περιεργασθοῦμε. Ἕνας, μάλιστα, στρατιώτης μου, ἀπὸ τὰ Φιλιατρά, ποὺ τὸν ἔλεγαν Κ., πῆγε κοντὰ σ' ἕναν πληγωμένο Τοῦρκο καὶ ἀφοῦ τὸν ἔψαξε καλὰ τοῦ πῆρε μιὰ μεγάλη μάχαιρα ποὺ εἶχε ἀπάνω του. Δὲν εὐχαριστήθηκε, ὅμως, σ' αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν ξέκανε κτυπῶντας τον μὲ τὸ ἴδιο του τὸ μαχαίρι. Μόλις τὸν εἶδα νὰ κτυπᾶ ἀναστατώθηκα. Ἔτρεξα, ἀμέσως, κατ' ἐπάνω του καὶ κτυπῶντας τον, τοῦ εἶπα: «Ἔτσι θὰ πᾶς κι' ἐσὺ κάποια μέρα!».

Στὴν μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, διοικῶν διμοιρίαν πολυβόλων, βρέθηκα γιὰ μιὰ στιγμὴ μὲ τοὺς ἄνδρες μου μέσα στὰ φονικὰ πυρὰ ἑνὸς Τουρκικοῦ πολυβόλου. Ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τῶν πολυβολητῶν μου σκοτώθηκε ἕνας καὶ δύο ἐτραυματίσθηκαν. Ὁ ἕνας τῶν τραυματιῶν ἦτανε καὶ ὁ στρατιώτης Κ. μὲ βαρὺ τραῦμα στὴν κοιλιά. Ἀπὸ τὸν πόνο στριφογύριζε στὸ χῶμα κρατῶντας μὲ τὸ ἕνα του χέρι τὸ τραῦμα του καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν μάχαιρα τοῦ Τούρκου. Τὴν μάχαιρα ὁ στρατιώτης Κ. τὴν ἔφερνε πάντα στὴν μέση του. Ὅταν ἐτραυματίσθη ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν τραβήξη ἀπὸ τὴ μέση, γιατὶ φαίνεται τὸν ἐνοχλοῦσε στὸ τραῦμα. Πῆγα κοντά του καὶ τὸν παρηγοροῦσα. Βούρκωσαν τὰ μάτια καὶ πρὶν ξεψυχήση μοῦ εἶπε τοῦτα τὰ λόγια: «Ἄχ, κ. Ἀνθυπολοχαγέ, ὅπως μοῦ τὸ εἶπες ἔτσι κι' ἔγινε... Σκότωσα πληγωμένο καὶ νά ποὺ κι' ἐγὼ πληγώθηκα»! Τὰ λόγια του αὐτὰ γιὰ πολὺ καιρὸ μὲ παρακολουθοῦσαν.

3ον «Τὸ πεδίον μάχης, τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης».

Τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν ὁ Διοικητὴς τοῦ Συντάγματός μου μ' ἔστειλε νὰ φτιάξω ἕνα πρόχειρο Σχέδιο τοῦ μέρους ποὺ ἔγινε ἡ μάχη καὶ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ μέρος ποὺ πολέμησε τὸ Σύνταγμά μου, 9ον Πεζικοῦ.

Ἐπειδή, ὅμως, τὸ Σύνταγμά μου ἦταν μέσα στὴν πόλι καὶ τὸ μέρος ποὺ ἔγινε ἡ μάχη εὑρίσκετο πολὺ κοντά, πῆγα μόνος μου καβάλλα στ' ἄλογό μου.

Μόλις ἔφθασα στὸ χῶρο τῆς μάχης ἀντίκρυσα ἕνα φρικιαστικὸ θέαμα. Ὅλοι οἱ νεκροὶ — Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες — ἦταν σχεδὸν γδυτοί. Τί εἶχε γίνει; Οἱ κάτοικοι τῶν γύρω χωριῶν τοὺς εἶχαν πάρει, ἀπὸ τὰ χαράματα, τὶς ἀρβύλες, τὶς χλαῖνες, τὰ παπούτσια, ἀκόμα καὶ τὰ πουκάμισα.

Ἔτσι, γδύνοντάς τους, τοὺς εἴχανε ἀφήσει ὅλους ἀνάσκελα μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα καὶ μὲ τὶς παλάμες ἀνοικτὲς καὶ γυρισμένες πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἀπὸ παντοῦ ἔρχονταν ἄσχημες μυρωδιές, γιατὶ τὸ αἷμα καὶ τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων εἶχαν ἀρχίσει νὰ μυρίζουν.

Ἀπὸ μακρυὰ ἔβλεπε κανένας τοὺς πλιατσικολόγους χωρικούς, πότε ἕνα-ἕνα, πότε δύο - δύο, ν' ἀρπάζουν κάτι ἀπὸ τὰ πτώματα καὶ νὰ χάνωνται ἔπειτα, σὰν νυφίτσες, πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα.

Ὁ οὐρανός, λὲς καὶ ἔκλαιγε κι' αὐτός, ἦταν συννεφιασμένος καὶ κάπου - κάπου ἔρριχνε ψιλὲς - ψιλὲς στάλες σὰν δάκρυα.

Τὰ κοράκια, ποὺ εἶναι σύμβολα τῆς κατάρας τοῦ ἅδου, πετοῦσαν πολὺ χαμηλά, ἕτοιμα νὰ ξεσκίσουν τὰ γδυτὰ κουφάρια τῶν νεκρῶν καὶ νὰ ἀμφισβητήσουν τὸ προνόμιον τῶν πλιατσικολόγων χωρικῶν.

Τὸ θέαμα ἦταν πραγματικὰ ἀνατριχιαστικό. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι βρισκόταν στὸν κάτω κόσμο.

Ἀφοῦ ἔκαμα τὸ πρόχειρο σχεδιάγραμμά μου, γύρισα γρήγορα στὸ Σύνταγμά μου καὶ εἶπα στὸν Διοικητή μου νὰ στείλη συνεργεῖο νὰ θάψη τοὺς νεκρούς, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε.

Ἡ εἰκόνα, ὅμως, ἐκείνη τῆς μάχης τῶν Γιαννιτσῶν, ἦταν τόσο πολὺ συγκλονιστική, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ μὲ ἀφήση ἥσυχο γιὰ πολλὲς μέρες.

4ον Ἡ μπέρτα τοῦ Τούρκου Γιατροῦ

Τὴν νύκτα, μετὰ τὴ μάχη στὰ Γιαννιτσά, ἐκοιμηθήκαμε στὶς θέσεις ποὺ ὁ καθένας μας βρέθηκε στὴ λῆξι τῆς μάχης. Τὸ σκοτάδι ἦταν βαθὺ καὶ τὸ κρύο τῆς Μακεδονίας ἀσυνήθιστο γιὰ μᾶς τοὺς Μεσσηνίους. Τὰ πράγματά μου τὰ ἔφερναν τὰ μεταγωγικά. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ βράδυ τὰ μεταγωγικὰ δὲν μπόρεσαν νὰ μᾶς εὕρουν. Ἔτσι μείναμε στὶς θέσεις μας, ὅπως εἴμαστε, μὲ τὰ πολυβόλα ἐστραμμένα πρὸς τοὺς Τούρκους, ποὺ ἦσαν στὰ χαρακώματά τους σὲ ἀπόστασι 100—150 μέτρα ἀπὸ ἐμᾶς. Οἱ στρατιῶται μου εἶχαν τὶς χλαῖνες τους, ἐνῶ ἐγὼ δὲν εἶχα οὔτε χλαίνη οὔτε κουβέρτα. Γι' αὐτὸ ἀναγκάσθηκα, μέσα στὸ σκοτάδι ποὺ δὲν ἔβλεπε κανεὶς τὴν μύτη του, νὰ πάω σιγὰ - σιγὰ σ' ἕναν πιὸ πέρα ἀπὸ ἐμένα ποὺ ἐνόμισα ὅτι κοιμότανε καὶ χωρὶς νὰ τοῦ πῶ τίποτα στριμώχθηκα κοντά του γιὰ νὰ ζεσταθῶ λίγο. Τὸ κρύο ἦταν τόσο τσουχτερό, ποὺ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω εἶχα χωθεῖ ἀπὸ κάτω ἀπ' αὐτὸν ὁ μισός. Μοῦ ἔκανε βέβαια ἐντύπωσι τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ ἐγὼ τὸν ἔσπρωχνα, αὐτὸς δὲν μιλοῦσε, πλὴν ὅμως τὸ κρύο καὶ ἡ κούρασις δὲν μὲ ἄφηναν νὰ σκεφθῶ περισσότερα πράγματα. Μόλις, ὅμως, χάραξε ἀντισηκώθηκα λίγο καὶ εἶδα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ σύντροφός μου στὸν ὕπνο δὲν ἦταν Ἕλλην, ἀλλὰ ἕνας σκοτωμένος Τοῦρκος γιατρός, σκεπασμένος μὲ μιὰ μπέρτα, μὲ τὴν ὁποία κι' ἐγὼ εἶχα ξενυχτήσει. Ματωμένη, ὅπως ἦταν ἡ μπέρτα αὐτή, τὴν πῆρα καὶ τὴν εἶχα μαζί μου μέχρις ὅτου τελείωσε ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων. Στὸ τέλος τοῦ πολέμου αὐτοῦ, τοπογραφῶν τὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Μεραρχίας μου μετὰ πέντε ἄλλων συναδέλφων μου στὰ Βόρεια τοῦ Μπέλλες, ἐπέσαμε σὲ ἐνέδρα Βουλγάρων κομιτατζήδων καὶ χωρικῶν. Καὶ ἐγλυτώσαμε, ὡς ἐκ θαύματος μετὰ ἀπὸ πολλὲς ὧρες μάχη, ἀλλὰ ἐχάσαμε ὅλα μας τὰ πράγματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν μπέρτα τοῦ Τούρκου γιατροῦ.

5ον Ἔρχεται... ὁ Διάδοχος.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὁ περισσότερος Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐβάδισε πρὸς τὴν Φλώρινα γιὰ νὰ ἀπαλλάξη τὴν περιοχὴν τῆς Φλωρίνης ἀπὸ τὴν στρατιὰν τοῦ Τζαβὶτ Πασᾶ. Ὁ Τζαβὶτ Πασᾶς ὑποχωρῶν πρὸς τὰ Σέρβια εἶχε αἰφνιδιάσει τὴν 5ην Μεραρχίαν στὸ Σόροβιτς (σημερινὸ Ἀμύνταιο).

Τὸ Σύνταγμά μου (9ον Πεζικοῦ), εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦσα ὡς Ἀνθυπολοχαγὸς καὶ διοικοῦσα τὴν διμοιρίαν πολυβόλων, ἐβάδιζε τὸν δρόμον τοῦ πα-

λιοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Φλωρίνης πρὸς Φλώριναν. Ὁ δρόμος ἦταν ἐλεεινὸς καὶ γεμᾶτος λάσπες. Οἱ ἄνδρες ἐβάδιζαν ἀκανόνιστα στὰ ἄκρα τοῦ δρόμου καὶ πολλοὶ ἔμπαιναν καὶ μέσα στὰ χωράφια γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς λάσπες τοῦ δρόμου. Μόνον οἱ ἡμιονηγοὶ καὶ οἱ ἔφιπποι ἐβάδιζαν, ἀτάκτως μέν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ δρόμου.

Ξαφνικά, ὅπως βαδίζαμε, ἀκούσαμε ἀπὸ πίσω μας μιὰ φωνὴ νὰ λέῃ: «Τακτοποιηθῆτε... ἔρχεται ὁ Διάδοχος». Ὁ Ἀρχιστράτηγος, Διάδοχος, Κωνσταντῖνος, ἐρχόταν καβάλλα στὸ ἄλογό του μαζὶ μὲ τὴν ἀκολουθίαν του ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξένους στρατιωτικοὺς ἀκολούθους καὶ ἄλλας προσωπικότητας.

Βλέπων τὴν ἀκαταστασίαν αὐτήν, ἡ ὁποία, προφανῶς μᾶς ἐξέθετε στοὺς ξένους, ἄρχισε μὲ τὶς γνωστὲς βρυσιές του νὰ λούζῃ τοὺς βαθμοφόρους μόλις ἔφθανε στὸ ὕψος των. Ἐγὼ ἐβάδιζα μὲ τὴν διμοιρίαν μου πολυβόλων στὴν οὐρὰ ἑνὸς Τάγματος τοῦ 9ου Πεζικοῦ. Μετὰ ἀπὸ ἐμένα, ἀμέσως, ἐρχότανε ἕνα ἄλλο Τάγμα τοῦ 9ου Πεζικοῦ μὲ Διοικητὴν τὸν ταγματάρχην Καλκανδῆν. Ὁ ταγματάρχης Καλκανδῆς ἦταν μεγαλοπρεπὴς ἄνδρας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην εἶχεν ἀφήσει μακρυὰ γενειάδα, φοροῦσε ψηλὸ πηλίκιον (γαλλικοῦ τύπου), ἕνα ἀδιάβροχο (μπέρτα), μαύρου χρώματος μὲ κουκούλα στὸ κεφάλι. Ἔτσι, ὅπως ἦταν ντυμένος, ὡμοίαζε σὰν παπᾶς. Μόλις ὁ Διάδοχος ἔφθασε στὸ ὕψος του γύρισε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐξωργισμένος ὅπως ἦταν τοῦ φωνάζει: «Τί εἶσαι ἐσύ... παπᾶς εἶσαι;». Λέγοντάς του αὐτὰ συνέχισε τὸν δρόμον του φθάσας εἰς τὸ ὕψος τὸ ἰδικόν μου. Γύρισε πάλι εἶδε τοὺς ἡμιόνους τῶν πολυβόλων μου, μὲ τοὺς ὁδηγούς των τακτοποιημένους στὸ δρόμο, ἐνῶ οἱ ὑπηρέται ἦσαν σκορπισμένοι, καὶ ἀφοῦ μὲ ἀγριοκύτταξε μοῦ εἶπε: «Καλὰ κ. ἀνθυπολοχαγέ...» καὶ ἐπροχώρησε βρίζοντας ὅλους τοὺς ἡγήτορας ποὺ δὲν εἶχαν συντεταγμένον τὸ τμῆμα των. Ὅταν φθάσαμε μέσα στὴν Φλώρινα καὶ καθήσαμε γιὰ νὰ ξεκουρασθοῦμε, ἄρχισε ὁ ἕνας νὰ ἐρωτᾶ τὸν ἄλλον: «Τί σοῦ εἶπε ἐσένα...;», ἀλλὰ ὅλοι εἴχαμε ἀλλάξει τὶς παρατηρήσεις του σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά μας.

6ον Ὁ Στρατιώτης Κονιδάρης

Στὴν μάχη τοῦ Κιλκὶς τὸ 1913 ὁ στρατιώτης μου Κονιδάρης, ἀπὸ τὴν Λευκάδα, ἐτραυματίσθηκε θανάσιμα στὴν κοιλιὰ ἀπὸ κομμάτια ὀβίδας. Ὅταν τραυματίσθηκε ὁ Κονιδάρης ἡ μάχη κόντευε νὰ τελειώσῃ.

Ἀπὸ τὶς ὀβίδες εἶχαν πάρει φωτιὰ ὅλα τὰ σιτάρια στὸν κάμπο. Ἔτσι ὁ καπνὸς ποὺ βγάζανε μᾶς βοηθοῦσε πολὺ νὰ προχωροῦμε ἐλεύθερα χωρὶς νὰ μᾶς βλέπῃ ὁ ἐχθρός. Ὅπως, ὅμως, προχωροῦσα, ἀκούω, γιὰ μιὰ στιγμὴ μιὰ φωνὴ ἑνὸς πληγωμένου νὰ μὲ καλῇ μὲ τὸ ὄνομά μου. Πηγαίνω, ἀμέσως, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς φωνῆς καὶ βλέπω τὸν στρατιώτην μου Κονιδάρην τραυματισμένον. «Κονιδάρη», τοῦ λέγω, «τί ἔχεις, τί ἔπαθες, ποῦ τραυματίσθηκες».
— Νά, ἐδῶ, μοῦ λέγει, καὶ μοῦ δείχνει τὸ τραῦμα του στὴν κοιλιά. Τὸν παρηγόρησα καὶ διέταξα νὰ τὸν μεταφέρουν λίγο μακρύτερα ἀπὸ τὴν φωτιά. Πρὶν προχωρήσω τὸν ρώτησα ἂν θέλῃ τίποτα. Ἐκεῖνος, ἂν καὶ βαρειὰ τραυματι-

σμένος, μοῦ ἀπήντησε: «Δὲν θέλω. Τὸ μόνο ποὺ θέλω εἶναι νὰ μοῦ χαρίσης τὶς 15 ἡμέρες φυλακὴ ποὺ μοῦ ἔρριξες γιατὶ τὸ ἔσκασα, ὅταν περνάγαμε ἀπὸ τὴν Λευκάδα καὶ πηγαίναμε στὸ Μπιζάνι, γιὰ νὰ δῶ τοὺς δικούς μου». Τοῦ ἀπήντησα: «Στὶς χαρίζω, εἶσαι καλὸς στρατιώτης, μεῖνε ἥσυχος. Ἂν ὅμως ἔχης τίποτε πολύτιμο πάνω σου, δόστο στὸν ἐπιλοχία νὰ στὸ φυλάξη, γιατὶ θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν οἱ τραυματιοφορεῖς νὰ σὲ πάρουν. Κι' ὅταν γίνης καλὰ θὰ σοῦ δώσω κανονικὴ ἄδεια νὰ πᾶς στὸ σπίτι σου». Ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε: «Δὲν ἔχω τίποτε κ. Λοχαγέ. Μόνον 15 λεπτὰ ἔχω. Ἄφησέ τα ἐπάνω μου»! Ὁ ἡρωϊκὸς Κονιδάρης διεκομίσθη, ὡς ἐπληροφορήθην ἀργότερα, ἀλλὰ πέθανε εἰς τὸ χειρουργεῖον.

7ον Ὁ στρατιώτης Σαραντάκης

Ὁ στρατιώτης Σαραντάκης ἦταν ἀπὸ τὴν Λογκὰ τῆς Πυλίας. Ὑπηρετοῦσε εἰς τὸν Λόχον μου κατὰ τὸν Ἕλληνο - Βουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913. Ἡ ἀνακωχὴ μᾶς βρῆκε τὸ μεσημέρι τῆς 17ης τοῦ Ἁλωνάρη στὴν μάχη τῶν ὑψωμάτων Ν. Δ. τῆς Ἄνω Τζουμαγιᾶς.

Ἡ γραμμὴ μάχης δὲν εἶχε λάβει γνῶσιν τῆς ἀνακωχῆς καὶ γι' αὐτὸ συνεχίζοντο οἱ πυροβολισμοὶ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Γιὰ νὰ παύση τὸ «πῦρ», διετάχθησαν οἱ σαλπιγκτὲς νὰ σημάνουν «παύσατε πῦρ». Πράγματι μετὰ τὸ σάλπιγμα ἐσταμάτησε καὶ τὸ «πῦρ». Μόνον ἕνας στρατιώτης πρὸς τὰ ἀριστερά μου δὲν σταμάτησε νὰ ρίχνη. Ἀπεναντίας μάλιστα εἶχε σηκωθῆ ὄρθιος κι' ἔρριχνε μὲ τὸ «μεροδούλι» σφαῖρες πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Εἶχε γεμᾶτο τὸ σακκίδιόν του φυσίγγια. Μόλις τὸν εἶδα τοῦ φώναξα: «Πᾶψε Σαραντάκη νὰ ρίχνης πιά. Δὲν ἀκοῦς τὸ «παύσατε πῦρ»; Αὐτὸς τότε στράφηκε πρὸς ἐμένα καὶ μοῦ λέγει: «Τί θέλεις κ. Λοχαγέ, νὰ τὰ πάω πίσω; Ἐγὼ τὰ μάζευα ἕνα - ἕνα καὶ τώρα ποὺ βρῆκα τὴν εὐκαιρία θὰ τὰ ρίξω ὅλα». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἦταν πολὺ καλὸς στρατιώτης καὶ πάντοτε εἶχε γεμᾶτο τὸ σακκίδιόν του ἀπὸ πλεονάζοντα φυσίγγια.

Ἀλλὰ τί κακὴ σύμπτωσις!! Ἐνῶ ὁ Σαραντάκης μοῦ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια, μιὰ ἐχθρικὴ σφαῖρα τὸν βρῆκε στὸ κεφάλι καὶ τὸν ξάπλωσε κάτω νεκρόν.



ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣ)ΝΙΚΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 26ην ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1912

— Εἶναι μία ἱστορικὴ ἀλήθεια καί, ὡς τοιαύτη, ἀδιάψευστος, ὅτι, ὁσάκις τὸ Ἔθνος μας, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων, ὑπῆρξε ψυχικῶς ἡνωμένον, ἐθαυματούργησε, πάντοτε.

— Μὲ κυβέρνησιν ἰσχυρὰν κατὰ τὸ ἔτος 1912 καὶ Ἀρχηγὸν Στρατοῦ τὸν τότε Διάδοχον τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιβλητική, ἀρρενωπή, γνησίως ἑλληνικὴ προσωπικότης ἐνεσάρκωνε καὶ ἐξέφραζε τὰ ἰδανικὰ ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ Ἑλλὰς ἦταν παρεσκευασμένη ψυχικῶς διὰ τὰ μεγάλα της πεπρωμένα.

— Μὲ αὐτὴν τὴν καθολικὴν ἑνότητα καὶ μὲ τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, τοῦ ὁποίου ὁ θρῦλος καὶ ἡ ἡγετικὴ μορφὴ ἐπύρωνε τὴν λαϊκὴν φαντασίαν, ἡ πατρίς μας ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας τῆς Μακεδονίας, τοὺς ὁποίους εἶχε προπαρασκευάσει εἰς τοῦτο ὁ προηγηθεὶς μακρὸς καὶ αἱματηρὸς ἀνταρτικὸς ἀγὼν τῶν ἐτῶν 1900—1908.

— Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐσημείωνε θαύματα ἀνδρείας καὶ στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν.

— Διαβάς, τὴν τότε Ἑλληνο - Τουρκικὴν μεθόριον, εὑρέθη, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, πρὸ τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας τοῦ Σαρανταπόρου.

— Ἡ ὀχύρωσις τῆς τοποθεσίας ταύτης ἦταν τόσον ἰσχυρὰ ἔναντι τῶν διατιθεμένων τότε μέσων μάχης, ὥστε ἔδωσε τὴν βεβαιότητα εἰς τὸν τότε ὀργανωτὴν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, Γερμανὸν στρατηγὸν Φὸν ντὲ Γκόλτς, νὰ γνωματεύσῃ ὅτι «θὰ καθίστατο ὁ τάφος τῆς Ἑλλάδος, ἂν οἱ Ἕλληνες ἀπεπειρῶντο νὰ ἐκβιάσωσι τὸ Σαραντάπορον».

— Καὶ ἐν τούτοις, ἐντὸς ἐλαχίστων ὡρῶν, τὸ Σαραντάπορον εἶχεν ἐκπορθηθῆ, διαψευσθείσης, ἅπαξ ἔτι, τῆς ἀντιλήψεως τῶν θεωρητικῶν, περὶ ἀπορθήτων τοποθεσιῶν καὶ καταδειχθέντος καὶ πάλιν ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ ψυχικὴ ἕνωσις, ἐν πολέμῳ, εἶναι παράγοντες μεγάλης καὶ οὐσιώδους ἀξίας.

— Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὑπὸ βροχὰς καὶ καταιγίδας καὶ ὑπὸ ἀφαντάστους στερήσεις εἰς παντοειδῆ ἐφόδια, προήλαυνεν ἁλματωδῶς.

— Ὅσοι ζῶμεν ἐκ τῶν μαχητῶν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἀγῶνος, ἐνθυμούμεθα μετὰ συγκινήσεως καὶ ὑπερηφανείας τὰς ἡμέρας αὐτὰς τῶν σκληρῶν δοκιμασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀσυλλήπτου, δι' ἀνθρωπίνην φαντασίαν, δόξης.

— Ὁ Ἕλλην στρατιώτης ὑπῆρξεν ἀληθινὰ Ἀνταῖος εἰς τὴν ψυχήν, διότι, προελαύνων καὶ μαχόμενος, ἐδάμασε, οὐ μόνον τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως τὴν δύναμιν.

— Μετὰ τὴν θρυλικὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν, τῆς 19ης καὶ 20ῆς Ὀκτωβρίου 1912, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, διελθὼν τὸν Ἀξιόν, ὡδηγήθη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν ἐκύκλωσεν ἀπὸ Ἀξιοῦ μέχρι λιμνῶν Λαγκαδᾶ καὶ πέραν.

— Ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ «Γιδά», ὅπου τὸ Στρατηγεῖον, ὁ Ἀρχηγὸς Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἐδέχθη τὸν Σερὶφ Πασᾶν, φρούραρχον Θεσσαλονίκης, συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν προξένων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Οὗτος ἐπρότεινε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ἀλλ' ὑπό τινας ὅρους.

— Ἦταν ἡ 25η Ὀκτωβρίου 1912.

— Ὁ Ἀρχηγὸς Διάδοχος ἠξίωσεν τὴν ἄνευ ὅρων κατάθεσιν τῶν ὅπλων τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἄμεσον παράδοσιν τοῦ Καραμπουρνοῦ.

— Μὴ ἐπελθούσης συμφωνίας, ἀπῆλθεν ὁ Σερὶφ Πασᾶς.

— Ὁ Διάδοχος διέταξε τὴν ἔναρξιν ἐπιθετικῆς κινήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν πρὸς Θεσσαλονίκην, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ὁποίας, ὁ Ἀρχηγὸς τῶν περικλείστων Τουρκικῶν δυνάμεων Ταξὶμ Πασᾶς ἐδέχθη τὰς Ἑλληνικὰς προτάσεις, ὑπογραφέντος καὶ σχετικοῦ πρωτοκόλλου.

— Καὶ οὕτω τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ πολιούχου τῆς Πόλεως Ἁγίου Δημητρίου, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἰσήρχετο εἰς Θεσσαλονίκην καὶ μετὰ δοξολογίαν, ψαλλεῖσαν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ὑψοῦτο, ταυτόχρονα, ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία εἰς Λευκὸν Πύργον καὶ τὸ Καραμπουρνοῦ.

— Ἡ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνο - Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἀπηλευθερώθη καὶ ἔγινεν ὁριστικὰ Ἑλληνική.

— Ἡ Θεσσαλονίκη Ἑλληνική... Ἐλπίδες αἰώνων καὶ προφητειῶν ἤρχισαν νὰ γίνωνται πραγματικότης.

— Ἡ Θεσσαλονίκη ἔγινεν Ἑλληνικὴ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ πολιούχου της Ἁγίου Δημητρίου.

— Ἡ σύμπτωσις ἔδωκεν εἰς τὸ γεγονὸς μεγαλυτέραν αἴγλην. Διότι εἰς τὰ βάθη τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἡ ἱερὰ ΙΔΕΑ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐλευθερίας εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμέναι μὲ τὴν βαθεῖαν Χριστιανικὴν Πίστιν, ἡ ὁποία ὑπῆρξε πάντοτε πηγὴ ἀκαταλύτου δυνάμεως, εἰς περίοδον δοκιμασιῶν καὶ κινδύνων.

— Καὶ τότε, μέσα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ

Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης, ἐδόθη ἕνα δεῖγμα τοῦ ἀνωτέρου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

— Ἐπαγιώθη ἀμέσως ἡ τάξις, κατὰ ὑποδειγματικὸν τρόπον, χωρὶς νὰ σημειωθῇ οὐδὲν ἔκτροπον.

— Διοικητὴς τῆς πόλεως ὡρίσθη ὁ Βασιλόπαις Νικόλαος, ἐκλεκτὸς διανοούμενος.

— Ὁ Βασιλεὺς ΓΕΩΡΓΙΟΣ ὁ Α', ἱδρυτὴς τῆς Βασιλευούσης Ἑλληνικῆς Δυναστείας, ἐγκατεστάθη, πάραυτα, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη, ἀπὸ τότε, ἡ μορφὴ τῆς συμπρωτευούσης.

— Ἐκεῖ, εἰς Θεσσαλονίκην, ἐδολοφονήθη ὁ πατριώτης οὗτος Βασιλεύς, τὴν 5ην Μαρτίου 1913, ποτίσας μὲ τὸ αἷμα του τὸ χῶμα τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ.

— Ἀλλά, μὲ τὴν θυσίαν ταύτην, ἐξησφάλισε καὶ διαιώνισε τὴν ἑλληνικότητα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας.

— Χρειάζεται, ἀναντιρρήτως, αὐτὴ ἡ δι' ὀλίγων ἀναδρομὴ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς τιμῆς καὶ δόξης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912 — 1913, τῶν ὁποίων τὸ πολυτιμώτερον ἔπαθλον ὑπῆρξεν ἡ Θεσσαλονίκη.

— Διότι οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀποτελοῦν, δι' ὅλους τοὺς συγχρόνους Ἕλληνας, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔζησαν τὸ μεγαλεῖον τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ψυχικὸν λουτρὸν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν αἰσιοδοξίας.

— Χρειάζεται ἡ ἀναδρομὴ αὕτη, διότι δίδει τὸ μέτρον τῆς ψυχικῆς δυναμικότητος τῆς φυλῆς μας, δυναμικότητος ἡ ὁποία μετέπειτα, κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Ἀλβανίᾳ, ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ξενοκίνητον συμμοριτισμόν, ἐδημιούργησε νέα θαύματα καὶ νέας ἐποποιΐας, διὰ τῶν ὁποίων διεψεύσθησαν οἱ στεῖροι ὑλικοὶ ὀρθολογισμοὶ ἐκείνων, οἵτινες, μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν σταθμίζοντες τὰ πράγματα, ὑποτιμοῦν τὸν παράγοντα τῆς ἀνθρωπίνης Πίστεως καὶ Θελήσεως.

— Ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, τεσσαράκοντα δύο ἔτη. Κατὰ τὸν μεσολαβήσαντα χρόνον πολλὰ νέα κοσμογονικὰ γεγονότα συνέβησαν. Ἐμεσολάβησαν ἔτη δυστυχίας, ἀλλὰ καὶ δόξης. Ὅλα τὰ ἱστορικὰ ταῦτα γεγονότα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν τοὺς Ἕλληνας νὰ λησμονήσουν τὴν ἔνδοξον αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ, ὁ φέρων τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος, εἰσήρχετο, τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἔφιππος, ἐπικεφαλῆς τοῦ Στρατοῦ, ζωντανεύων παραδόσεις καὶ θρύλους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ἐγαλουχήθημεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ Μοῖρα εἶναι, ὅπως τὰ πράγματα ἀποδεικνύουν, νὰ εἴμεθα οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ πρωταγωνισταί, πάντοτε, ὅλων τῶν εὐγενῶν ἀνθρωπίνων ἰδεωδῶν καὶ ἐπιδιώξεων.

Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΓΡΑΦΕΙ ΑΥΤΑ:

Ποιά ἑλληνικὰ πέλματα πάτησαν πρῶτα τὰ χώματα τῆς Θεσσαλονίκης, μὲ τὸ μπάσιμο τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ; Κάτι τέτοιες λεπτομέρειες εἶναι ἡδονὴ γιὰ τὸν ἱστορικό, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς φίλους τῆς ἱστορίας. Ποιά λοιπὸν ἤτανε αὐτὰ τὰ πέλματα, ποιοί ἤτανε ἐκεῖνοι οἱ λεβέντες, ποὺ κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ σύμβολα τοῦ ἔθνους, μπῆκαν πρῶτοι μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὡραία συμπρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ; Ἤτανε ὁ Γιῶργος Παρασκευόπουλος, ὁ Λεωνίδας Σπαῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης Μπακιρτζῆς. Οἱ δύο πρῶτοι ἤτανε λοχίες τότε τῆς σχολῆς ὑπαξιωματικῶν, κι' ὁ τρίτος εὐέλπις. Οἱ τρεῖς αὐτοί, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ λάβαρα, μπῆκαν πρῶτοι, ἐνῶ πίσω τους ἀκολουθοῦσε χαρούμενα καὶ λεβέντικα ὁ στρατὸς τῆς νέας Ἑλλάδας.

Ὁ Σπαῆς, παιδὶ τῆς Ἄρτας, εὐτυχῶς ἀκόμα ζῆ. Οἱ δύο ἄλλοι, δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Μπακιρτζῆς, ὁ ἐπονομαζόμενος, κακῶς, «κόκκινος συνταγματάρχης», χάρις στὶς ἀνησυχίες του, ὑπέστη διωγμοὺς καὶ πέθανε πρόωρα. Ὁ Γιώργης Παρασκευόπουλος, πέθανε στὶς 23 - 8 - 66, Τρίτη πρωῒ στὸ Νοσηλευτικὸ καὶ ὥρα 6.45 ἀπὸ τὴν καρδιά του. Θάφτηκε τὴν Τετάρτη τὸ πρωΐ, στὸ Β' Νεκροταφεῖο. Ἤτανε ἕνας ἄντρας πελώριος, ποὺ ἔφτανε τὰ δύο μέτρα, βέρος Πελασγός. Ἤτανε ὁ γενναῖος διοικητὴς τοῦ 11ου Συντάγματος (Τριπόλεως) καὶ ὁ ἥρωας τοῦ Τεπελενιοῦ κατὰ τὸν ἡρωϊκὸ πόλεμο τοῦ 40 — 41. Ὅπως εἶπα καὶ στὴν κηδεία του, ὁ ἄντρας αὐτὸς μὲ τὴν ἀσύγκριτη γενναιότητά του καὶ παλληκαριά του, μοῦ θύμιζε, σὰν τὸν ἔβλεπα, τοὺς λαϊκοὺς ἡγέτες τοῦ 21. Γιατί ἀπὸ τὴ φύτρα τους κατάγονταν, τὰ ρέμματά τους, τὰ βουνά τους καὶ τὰ γρέκια τους, καὶ τὴ δική τους πορεία συνέχισε καὶ μάλιστα τόσο ἀντάξια καὶ ἔνδοξα. Ἂν ζοῦσε τὸ 21 δίπλα ἀπὸ τὸ μεγάλο «Γέρο», τὸν Κολοκοτρώνη, ὁ «Γέρος» θὰ τὸν καμάρωνε. Ἀλλὰ καὶ ποιός ξέρει ποιά ψυχὴ καὶ ποιό δικό τους πνεῦμα ἤτανε μέσα του, στὸ στέρνο του, στὴν καρδιά του καὶ στὸ νοῦ του.

Πρέπει ὅμως νὰ συνεχίσουμε καὶ νὰ δοῦμε τώρα τὸν Ἄγγελο, σωτῆρα τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἄνοιξε τὰ μάτια τοῦ Βενιζέλου, ποὺ κι' αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του, λύγισε τὸ πεῖσμα τοῦ Κωνσταντίνου. Γιατὶ ἂν δὲν ἤτανε τὸ μήνυμα τοῦ Ἀγγέλου αὐτοῦ, ἡ Θεσσαλονίκη θὰ ἔπεφτε δυστυχῶς ἀναντίρρητα στὰ χέρια τῶν Βουλγάρων. Ὁ ὑπογραφόμενος, ἔχει κάνει ἀγῶνες γι' αὐτὸ τὸ θέμα. Κι' ἔχει γράψει πολλά. Ἔτσι, χάρις σὲ μιὰ αὐθεντικὴ μαρτυρία, κείνου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ μήνυμά του, τὸ θέμα ἐλύθη. Γιατί τίποτα δὲν νοθεύει τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου. Ἀλλὰ ἂς δώσουμε καλύτερα μερικὰ ἀπὸ τὰ γράμματά του, ὅπως ἀκριβῶς δημοσιεύτηκαν στὶς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες, καὶ ἰδιαίτερα στὸ «Βῆμα» τῆς Ἀθήνας, καθὼς καὶ στὴν «Καθημερινή».

«Ο ΦΡΑΝΤΖΗΣ, Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ»

Τὶς μέρες ποὺ πέρασαν, πολλὰ ἐγράφησαν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ στὰ 1912. Ἐλάχιστοι ὅμως εἶχαν πλήρη ἱστορικὴ ἐνημερό-

τητα στὸ θέμα. Τὸν πόλεμο δὲν τὸν κερδίζει μονάχα ὁ μαχητὴς τῆς πρώτης γραμμῆς. Τὸν κερδίζει καὶ ἐκεῖνος ποὺ μάχεται στὰ μετόπισθεν, τὸν κερδίζει καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς κατασκοπείας, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ παράγοντες. Ἔτσι ἔγινε καὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν ἐκέρδισαν βέβαια ἐκεῖνοι ποὺ ἔσπευσαν καὶ μπῆκαν μέσα καὶ τὴν ἀπελευθέρωσαν, μὰ πρωτύτερα τὴν εἶχε κερδίσει κάποιος ἄλλος, στὶς πληροφορίες τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ διέταξε τὸν τότε Διάδοχον Κωνσταντῖνον νὰ ὁδεύση ὁλοταχῶς πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη. Κι' αὐτὸς εἶναι ὁ ἀντιστράτηγος Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ὁ ὀξυδερκὴς διπλωμάτης, ὁ λαμπρὸς πολεμιστὴς καὶ «ὁ μεγάλος πατριώτης», καθὼς ἔγραφε σωστὰ κι' ὁ κ. Δ. Ρώμας. Τὸ χρονικὸν αὐτὸ τῆς κατασκοπείας ἔχει ἐνδιαφέρον.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἱ κεντρικώτεροι πολιτικοὶ καὶ κατασκοπευτικοὶ τομεῖς τῶν διαφόρων Πρεσβειῶν, ἦταν τὰ χέρια τοῦ Φραντζῆ. Στὴ Βασιλεύουσα ἔπαιξε ρόλο σπουδαῖο καὶ οἱ Πολῖτες τὸν θεωροῦν γιὰ συντοπίτη τους καὶ γιὰ ἄνθρωπο δικό τους. Δὲν ἦταν ὅμως στρατιωτικὸς ἀκόλουθος μονάχα στὴν Πόλι. Ἤτανε καὶ στὴ Σόφια καὶ στὸ Βελιγράδι καὶ στὸ Βουκουρέστι. Ἤτανε σ' ὁλόκληρο τὸν Βαλκανικὸ τομέα.

«Πολύτιμη, γράφει ὁ Συριώτης, ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τῶν ὑπηρεσιῶν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ Πρεσβευτὴν τὸν ἀείμνηστον Γρυπάρην. Ἡ διπλωματικὴ δρᾶσις τῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρι τῶν παραμονῶν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, εἶχε συνυφανθῆ μὲ τὴν στρατιωτικὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀκολούθου της Ἀμβροσίου Φραντζῆ. Χάρις εἰς τὰς πληροφορίας αὐτοῦ, συνεχίζει ὁ Συριώτης, κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν Πόλεμον τοῦ 1912, ἐπετεύχθη ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὶν προφθάσουν νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ Βουλγαρικὰ σχέδια».

Ἐφθάσαμε τώρα στὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν του. Πράγματι, πολὺ λίγοι τὸ ἔμαθαν τότε καὶ πολὺ λίγοι τὸ γνωρίζουν σήμερα τὸ σπουδαῖον αὐτὸ κατόρθωμα τοῦ Α. Φραντζῆ. Ἡ δόξα ἦταν σκανδαλιστικὴ καὶ πολλοὶ φρόντισαν νὰ τοῦ τὴν στερήσουν. Καὶ κατὰ ἕνα μέρος τὸ κατώρθωσαν. Ὡς καὶ τὸ ἴδιο τὸ τηλεγράφημα τὸ ἐξαφάνισαν ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ τότε ὅμως πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Βασιλᾶς τὸ ἔγραφε καθαρά, καὶ τὸ ἔμαθαν οἱ λίγοι.

Ὁ Φραντζῆς στὴ Βασιλεύουσα εἶχε συνδεθῆ στενὰ μὲ τὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Βουλγαρίας Τοπαλτζίκωφ. Ὁ Βούλγαρος πότε - πότε, εἶχε ἀνάγκη τῶν συμβουλῶν του. Καὶ ὁ Φραντζῆς τοῦ ἔδινε κάτι ἀπὸ τὰ περισσεύματά του. Τὶς πρῶτες μέρες τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ Ὀκτωβρίου, κάτι ἀνήσυχο ἔφτασε στ' αὐτιά του. Κάτι ποὺ ἔλεγε γιὰ κάτι σκοτεινὲς κινήσεις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Πλησίασε τὸ φίλο του καὶ τὸν κάλεσε νὰ φᾶνε μαζί, στὸ φιλόξενο σπίτι τοῦ Γουλιέλμου Πατρικοπούλου, στὶς Σαράντα Ἐκκλησίες. Ὁ Τοπαλτζίκωφ ἔφαγε γερὰ καὶ ἤπιε περισσότερο. Ὁ Φραντζῆς ἔφαγε λίγο καὶ ἤπιε ἐλάχιστα. Λακωνικὸς πάντα στὸ λόγο του. Σὲ μιὰ στιγμὴ λύθηκε ἡ γλῶσσα τοῦ Βούλγαρου. Καὶ ρίχνοντας κρασὶ στὰ ποτήρια, καὶ σηκώνοντας τὸ δικό του ψηλά, καὶ τσουγκρίζοντας τὸ ποτήρι τοῦ φίλου του, τοὖπε σὲ θριαμβευτικὸ τόνο:

— Ἐβίβα, Ἀμβρόσιε. Καὶ σὲ λίγο θὰ φᾶμε καὶ θὰ πιοῦμε ἀντάμα στὴ Θεσσαλονίκη.

— Μὲ τὸ καλό, ἀπάντησε ὁ Φραντζῆς.

— Ὁ Θεοδωρώφ, τοῦ λέει σὲ ἐμπιστευτικὸ τόνο, καὶ ὁ διάδοχος Βόρις, τούτη τὴν ὥρα, βαδίζουν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Γρήγορα θάμπουν μέσα. Γειά σου Ἀμβρόσιε. Καὶ τοῦ ξανατσούγκρισε τὸ ποτήρι.

Ὁ Φραντζῆς τσούγκρισε καὶ ἤπιε δῆθεν χαρούμενος. Κι' ὅταν τὸ δεῖπνο τελείωσε, ὁ Τοπαλτζίκωφ πῆγε γιὰ ὕπνο, κι' αὐτός, ἔγραφε τὸ ἐμπιστευτικὸ τηλεγράφημά του πρὸς τὸν Βενιζέλο. Ἡ εἴδησις ἦταν πολύτιμη καὶ ἀληθινή. Ὁ Θεοδωρὼφ βάδιζε πράγματι κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ μέρες καὶ οἱ ὧρες ἤτανε μετρημένες. Κρίσιμες καὶ ἀποφασιστικές. Ὁ Βενιζέλος ὅταν τὸ διάβασε ἔμεινε ἄναυδος. Κι' ἀναγκάσθηκε τότε νὰ διατάξη τὸν Διάδοχο Κωνσταντῖνο, νὰ τροποποιήση τὴν πορεία τοῦ στρατοῦ του, κι'

ἀντὶ νὰ τραβήξῃ πρὸς τὸ Μοναστήρι, νὰ ὁδεύσῃ ὁλοταχῶς καὶ δίχως ἀναβολὴ πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη... Οἱ Βούλγαροι εἶχαν ἡττηθῆ. Ὁ ἀπόγονος τοῦ μυστικοσυμβούλου τοῦ Παλαιολόγου, ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ἔσωσε τὴ Θεσσαλονίκη κι' ἔκλεισε ἑρμητικὰ στοὺς Βουλγάρους τὴν χρυσῆ Πύλη τῆς νίκης.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 13)11)55

Τὴ μεγάλη του αὐτὴ ὑπηρεσία τοῦ τὴν ἀμφισβήτησαν πολλοί. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια λάμπει πάντα, ὅπως τὸ χρυσάφι, ὅπως ὁ Ἥλιος, ὅπως τὸ φῶς τοῦ κεραυνοῦ. Βρέθηκε, ἐπὶ τέλους, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ μοιραῖο τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ. Εἶναι ὁ Μιχ. Σακελλαριάδης, διευθυντὴς τότε τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Κορομηλᾶ. Καὶ ἰδοὺ τώρα τὰ γράμματα μὲ τὸν ὀγκόλιθον τῆς ἀληθείας, ὅπως δημοσιεύτηκαν στὸ «Βῆμα», στὶς 15)2)56 πρῶτα, καὶ στὶς 11)11)56 δεύτερα. Εἶναι κείμενα μὲ λάβα φωτιᾶς:

Ο ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Κύριε Διευθυντά,

«Λυποῦμαι διότι ἐπανέρχομαι καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθω διὰ νὰ ἑρμηνεύσω καὶ νὰ κρίνω ὅσα ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Σουλιώτη - Νικολαΐδη ἀναφέρει ὁ κ. Ξανάλατος. Εἶναι γεγονὸς ὅτι γιὰ τὴ συσκότισι τοῦ θέματος αὐτοῦ συνήργησαν πολλοὶ δαίμονες. Κι' ἀφορμὴ ὁ διχασμός, ὁ φθόνος, ἡ ἀντιζηλία. Τῆς Δικαιοσύνης ὅμως ὁ Ἥλιος, ἔχει τὴν ὥρα τῆς χαρμοσύνου ἀνατολῆς του. Καὶ ἰδοὺ τὸ φέγγος τῶν πρώτων ἀχτίδων του. Ὁ κ. Ξανάλατος, διὰ τῶν κειμένων Σουλιώτη ὁμολογεῖ τώρα τὴν συνάντησιν Φραντζῆ - Τοπαλτζίκωφ καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ τηλεγραφήματος Φραντζῆ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Θὰ σταθῶ στὶς δύο λανθασμένες ἡμερομηνίες τῆς 27ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου, αὐτὲς τὶς ὁποῖες ἀναφέρει ὁ κ. Ξανάλατος, ὅτι ἔγινε δῆθεν ἡ συνάντησις Τοπαλτζίκωφ - Φραντζῆ - Σουλιώτη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν συνάντησιν καὶ συζήτησιν «ἐ π ε ί σ θ η σ α ν περὶ τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων νὰ μᾶς ἁρπάσουν τὴν Θεσσαλονίκην. Τότε ὁ Φραντζῆς —συνεχίζει ὁ Σουλιώτης— ἐτηλεγράφησε τὰ τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Κυβέρνησιν».

Κι' ὅλα αὐτὰ πότε ἔγιναν; Καὶ πότε «ἐπλάσθησαν;». Ἔγιναν δῆθεν στὶς 27 καὶ 28 Ὀκτωβρίου, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιὰ εἶχε μπῆ στὴ Θεσσαλονίκη κι' ἤξερε τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὅλος ὁ κόσμος. Δηλαδή, ἐνῷ τὸ ἤξερε ὅλος ὁ κόσμος, δὲν τὸ ἤξερε τὸ Βουλγαρικὸ Ἐπιτελεῖο ποὺ βρισκόταν στὶς Σαράντα Ἐκκλησιές, δὲν τὸ ἤξερε ἕνας ὁλόκληρος συνταγματάρχης τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἐπιτελείου, ὅπως ἦταν ὁ Τοπαλτζίκωφ, δὲν τὸ εἶχε μάθει ὁ Φραντζῆς, ὁ δαιμόνιος ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς κατασκοπείας κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους κλπ. Ὢ θεοί! Τὸ πρᾶγμα εἶναι φανερό. Οἱ ἀναφερόμενες ἡμερομηνίες ἢ εἶναι σκόπιμες γιὰ νὰ μπερδέψουν τὴν ἀλήθεια ἢ εἶναι λανθασμένες. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ὄχι τότε ποὺ λέει ὁ κ. Ξανάλατος, ἀλλὰ πολὺ πιὸ μπροστά, κατὰ τὶς 15 Ὀκτωβρίου (παλαιὰ ἡμερομηνία). Ἔγιναν τότε ποὺ κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τὴν πραγματικὴ πορεία τῆς Μεραρχίας τοῦ Θεοδωρώφ. Τότε πρῶτος τὴν ἐγνώρισε ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς καὶ τὴν ἐτηλεγράφησε στὴν Κυβέρνησί του κι' ἔσωσε ἔτσι τὴν τόσο γόνιμη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ ταπεινότητά μου, ὑποστηρίζει ὅλα αὐτά, μὲ φανατισμὸν καὶ πίστιν πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὄχι μόνον μὲ τὰ χαρτιὰ καὶ τὰ κείμενα ποὺ ἔχει στὰ χέρια της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἔγγραφον μαρτυρίαν ἐκείνου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε καὶ παρουσίασε στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Κορομηλᾶ, τὸ σωτήριο τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ, τοῦ κ. Σακελλαριάδη. Εὐτυχῶς, ὁ πρῶτος καὶ κύριος αὐτὸς μάρτυς ζῆ, ἀναπνέει, ἐργάζεται καὶ ὠφελεῖ ἀκόμη τὴν Πατρίδα. Τὴν συντριπτικὴν αὐτὴν πηγήν, καὶ πάλιν σκό-

πιμα, τὴν ἀγνοεῖ ὁ ἐπιστολογράφος σας. Παραθέτω λοιπὸν ἀτόφια τὴν ἔγγραφον ἱστορικὴν μαρτυρίαν, γιὰ νὰ τεθῇ τελεία καὶ παῦλα στὸ περιλάλητο αὐτὸ ζήτημα:

«Ὑπηρετῶν, τότε, γράφει ὁ κ. Σακελλαριάδης, ἐν τῷ Ἐμπιστευτικῷ Γραφείῳ τοῦ ἀειμνήστου Λάμπρου Κορομηλᾶ, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπεκρυπτογράφησα τὸ κρυπτογράφημα (μὲ τὸν ἰδιαίτερόν του Κώδικα) τοῦ Συνδέσμου παρὰ τῷ Βουλγαρικῷ Ἐπιτελείῳ Ἀμβροσίου Φραντζῆ.

Τὸ κρυπτογράφημα προήρχετο ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, διαβιβασθὲν μέσῳ τῶν στρατιωτικῶν Τηλεγρ. Ὑπηρεσιῶν, καὶ ἐλήφθη μὲ κάποιαν καθυστέρησιν, πρὸς τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου Ὀκτωβρίου (παρ. ἡμερολ.).

Ἦτο σύντομον καὶ καθὼς ἐνθυμοῦμαι ἡ οὐσία ἦτο ὅτι ἑτοιμάζονται μυστικὰ δύο Μεραρχίαι διὰ τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας μὲ κύριον στόχον τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἡ πληροφορία, εὐνόητον, ὅτι προεκάλεσεν βαθυτάτην αἴσθησιν. Ὁ ἀγὼν δὲν εἶχεν ἀκόμη κριθῆ ἐν Θράκῃ.

Ὁ Λ. Κορομηλᾶς καὶ λόγῳ τῆς προτέρας πείρας του καὶ λόγῳ βέβαια τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἀποστείλαντα τὴν εἴδησιν, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμήν.

Προέβη εἰς τὰς δεούσας συσκέψεις καὶ ἀποφάσεις καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα τὸ σῆμα Φραντζῆ ἀνεκοινώθη ἐπειγόντως πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Διάδοχον.

Ἡ ἔγκαιρος ἐξόρμησις καὶ νικηφόρος προέλασις τοῦ πλείστου τῶν Μεραρχιῶν μας ὡς καὶ ἡ ἄμεσος ἐγκατάστασις Πολιτικῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως στὴν Θεσσαλονίκην τὴν ἔσωσε.

Ἡ κατάπληξις ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου τῆς εἰδήσεως Φραντζῆ καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα λῆψις τῶν ἀποφάσεων, νὰ βαδίσῃ ἡ Στρατιὰ σύσσωμος πρὸς Θεσσαλονίκην (εἰς τὸ ἀριστερόν της ἐτάχθη μόνον ἡ Μεραρχία Μαθιοπούλου), εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην προηγουμένην πηγὴν δὲν εἶχε ληφθῆ τοσαύτης σοβαρότητος πληροφορία».

Ὅσοι λοιπὸν ἔχουν νόησι ἂς νοήσουν.

Ὅσοι ἔχουν πίστι ἂς πιστέψουν. Ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης ἀνέτειλε. Ἡ ἱστορία ἐλάλησε. Καὶ ἐλάλησε ὀρθῶς καὶ λαμπρῶς. Καὶ τονίζει. Ἑκὰς οἱ βέβηλοι: Ἡ δάφνη αὐτὴ ἀνήκει σ' αὐτὸν ποὺ οὐδέποτε τὴν ἐπεδίωξε, ἀνήκει στὸν σεμνόν, στὸν ἐνάρετον καὶ στὸν δίκαιον ΑΜΒΡΟΣΙΟΝ ΦΡΑΝΤΖΗΝ.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ
«ΒΗΜΑ», 15)2)56

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΟΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΡΑΦΗ ΑΚΟΜΗ

Κύριε Διευθυντά,

Τὸ θέμα, περὶ τοῦ ποῖος ἐτηλεγράφησε πρῶτος εἰς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας Θεοδωρὼφ καὶ ποῖος πράγματι ἔγινε ὁ σωτήρας Ἄγγελος τῆς Θεσσαλονίκης, ἐλύθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, κατὰ τὸν περασμένον Φεβρουάριον. Ἦταν ὁ στρατηγὸς Ἀμβρόσιος Φραντζῆς, ποὺ ὑπηρετοῦσε τότε στὸ Βουλγαρικὸν Ἐπιτελεῖον ὡς σύνδεσμος, ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν τότε λοχαγὸν Ἀθανάσιον Σουλιώτην. Ὁ κ. Στέφανος Νίκογλου ὅμως, υἱὸς τοῦ διεκδικοῦντος τὴν τοιαύτην δάφνην Νίκογλου, ἐπανέρχεται κάπως ἀργὰ πλέον ἐπὶ τοῦ ἐξαντλημένου αὐτοῦ θέματος καὶ προσπαθεῖ μὲ κείμενα ἀνεξέλεγκτα νὰ κρατήσῃ χλωρὴν τὴν δάφνην ποὺ ἐστόλιζε τὸ πατρικόν του ὄνομα. Συμμερίζομαι τὸν πόνον του. Ἱστορία ὅμως σημαίνει δικαιοσύνη, ἀποκατάστασι, ἀλήθεια. Ἀπέναντι λοιπὸν τῆς Ἱστορίας, ἔχουμε ὑποχρέωσι νὰ λέμε καὶ νὰ γράφουμε τὴν ἀλήθεια. Ἀναφέρει πηγές! Ἀλλὰ ὅλοι ξέρουμε καλὰ πῶς ἕνας συγγραφέας, μὲ μιά του ἀνακρίβεια, μπορεῖ νὰ παρασύρῃ δεκάδες ἄλλους συγγραφεῖς, γιατὶ λίγοι ἔχουν τὸ πάθος τῆς ἐρεύνης. Αὐτὸ ἔγινε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ρίχθηκε στὴ μέση

τὸ ὄνομα τοῦ Νίκογλου καὶ πολλοὶ ὑπέθεσαν ὅτι ἡ 'Ιστορία ἐμίλησε ἐπὶ τῆς σελίδος αὐτῆς. 'Εγὼ ὅμως, ποὺ ὑποστήριξα καὶ ὑποστηρίζω τὴν ἄποψι Φραντζῆ, δὲν στηρίχτηκα μονάχα στὶς πηγὲς καὶ στὸ ἀρχεῖο Φραντζῆ, ποὺ μιλάει καθαρὰ γιὰ τὴν ὑπηρεσία του αὐτή. Στηρίχθηκα στὴν ζῶσαν μαρτυρίαν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀποκρυπτογράφησε τὸ τηλεγράφημα τοῦ Φραντζῆ καὶ ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε ὡς ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν 'Εξωτερικῶν Λάμπρου Κορομηλᾶ. Εἶναι ὁ κ. Μιχ. Σακελλαριάδης, διευθυντὴς ἤδη σήμερα τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς Νομαρχίας Κομοτηνῆς. Παρ' ὅ,τι ἡ μαρτυρία του ἐδημοσιεύθη στὸ «Βῆμα» στὶς 15. 2. 56, ὁ κ. Νίκογλου κάνει πὼς τὴν ἀγνοεῖ, ὅπως ἔκαναν καὶ μερικοὶ ἐπισταλογράφοι τῶν ἀπόψεών του. Καὶ γράφει ὅτι τὰ τηλεγραφήματα «παρελήφθησαν καὶ μετεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου στρατιώτου τηλεγραφητοῦ τοῦ Τηλεγραφείου "Ανω Τζουμαγιᾶς, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἰατροῦ Φιλίππου Νίκογλου, διότι ὁ τηλεγραφήσας ἠρνεῖτο τὴν παραλαβήν των». Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ εἶναι ἀστεῖο, γιατὶ οἱ γιατροὶ δὲν διατάζουν στὸ στρατό. 'Η ὁμολογία αὐτὴ δὲν δείχνει ἀφελῆ τὸν τηλεγραφητή. 'Αντιθέτως, τονίζει, ὅτι ἀρνήθηκε ἀμέσως, καὶ ἀφοῦ ἀρνήθηκε, θὰ ἦτο ἀστεῖο νὰ ὑποκύψη στὴ διαταγὴ ἑνὸς γιατροῦ καὶ νὰ μὴ ἀναφέρη τὸ γεγονὸς στὸν ἄμεσο προϊστάμενό του, ὅταν μάλιστα ἐπρόκειτο περὶ τηλεγραφημάτων ποὺ τὸ ἕνα, ὡς γράφει ὁ κ. Νίκογλου, ἀπευθυνόταν στὴν 'Ελληνικὴ Πρεσβεία τῆς Σόφιας καὶ τὸ ἄλλο στὸ 'Ελληνικὸ 'Υπουργεῖο τῶν 'Εξωτερικῶν. 'Αφοῦ λοιπὸν ὁ κ. Νίκογλου κάνει πὼς δὲν εἶδε τὴν συντριπτικὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Σακελλαριάδη, θὰ παραθέσω ἐδῶ τὸν συντριπτικὸν αὐτὸν ὀγκόλιθον, ὁ ὁποῖος ἔλυσε ὁριστικὰ τὸ θέμα: «'Υπηρετῶν τότε, γράφει ὁ κ. Σακελλαριάδης, ἐν τῷ 'Εμπιστευτικῷ Γραφείῳ τοῦ ἀειμνήστου Λάμπρου Κορομηλᾶ, 'Υπουργοῦ τῶν 'Εξωτερικῶν, ἀπεκρυπτογράφησα τὸ κρυπτογράφημα (μὲ τὸν ἰδιαίτερόν του κώδικα) τοῦ Συνδέσμου παρὰ τῷ Βουλγαρικῷ 'Επιτελείῳ 'Αμβροσίου Φραντζῆ. Τὸ κρυπτογράφημα προήρχετο ἐκ Σαράντα 'Εκκλησιῶν, διαβιβασθὲν μέσῳ τῶν στρατιωτικῶν τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ ἐλήφθη μὲ κάποιαν καθυστέρησιν, πρὸς τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ 'Οκτωβρίου (παλαιοῦ ἡμερολογίου). *Ητο σύντομον καὶ καθὼς ἐνθυμοῦμαι, ἡ οὐσία ἦτο ὅτι ἑτοιμάζονται μυστικὰ δύο Μεραρχίαι διὰ τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς 'Ανατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας μὲ κύριον στόχον τὴν Θεσσαλονίκην. 'Η πληροφορία εὐνόητον ὅτι προεκάλεσε βαθυτάτην αἴσθησιν. 'Ο ἀγὼν δὲν εἶχε ἀκόμη κριθῆ ἐν Θράκῃ. 'Ο Λάμπρος Κορομηλᾶς καὶ λόγῳ τῆς προτέρας πείρας του καὶ λόγῳ βέβαια τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἀποστείλαντα τὴν εἴδησιν, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ στιγμήν. Προέβη εἰς τὰς δεούσας συσκέψεις καὶ ἀποφάσεις, καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα, τὸ σῆμα Φραντζῆ ἀνεκοινώθη ἐπειγόντως πρὸς τὸν 'Αρχιστράτηγον Διάδοχον. 'Η ἔγκαιρος ἐξόρμησις καὶ νικηφόρος προέλασις τοῦ πλείστου τῶν Μεραρχιῶν μας, ὡς καὶ ἡ ἄμεσος ἐγκατάστασις Πολιτικῆς 'Ελληνικῆς Διοικήσεως στὴν Θεσσαλονίκην, τὴν ἔσωσε. 'Η κατάληψις ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου τῆς εἰδήσεως Φραντζῆ καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα λῆψις τῶν ἀποφάσεων νὰ βαδίσῃ ἡ στρατιὰ σύσσωμος πρὸς Θεσσαλονίκην — εἰς τὸ ἀριστερόν της ἐτάχθη μόνον ἡ Μεραρχία Μαθιοπούλου — εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην προηγουμένην πηγὴν δὲν εἶχε ληφθῆ τοσαύτης σοβαρότητος πληροφορία». Καὶ κάτι ἄλλο: 'Η ἡμερομηνία τοῦ κ. Σακελλαριάδη συμφωνεῖ μὲ τὴν ἡμερομηνία ποὺ γράφει ὁ Βεντήρης στὴν ἱστορία του. Μετὰ λοιπὸν τὴν ὁμολογία αὐτὴ τὸ θέμα ἐφωτίστηκε πλήρως. 'Ο κλῶνος αὐτὸς τῆς δάφνης ἀνήκει στὸν 'Αμβρόσιον Φραντζῆν, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ἄνθρωπος χρέους, οὐδέποτε τὴν ἐπεζήτησε.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

«ΒΗΜΑ», 11)11)56

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Φραντζῆς, γόνος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Φραντζήδων, πέθανε στὶς 28.2.53, μέρα Σάββατο νύχτα, καὶ ὥρα 11.30 στὸ Νοσηλευτικὸ "Ιδρυμα. Πέθανε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴ γρίππη. Κηδεύτηκε τὴν Κυριακή, 1 Μαρτίου, καὶ ὥρα 4.30 ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Α' Νεκροταφείου, στὸ ὁποῖο καὶ ἐτάφη. Καθὼς οἱ ἐφημερίδες εἶχαν ἐκτυπωθεῖ, ὁ κόσμος

τὸ ἔμαθε τὶς ἑπόμενες μέρες μὲ τὰ σημειώματα τῶν ἐφημερίδων. Ἔτσι ἡ κηδεία του ἔμοιαζε μὲ κηδεία ποιητοῦ κι' ὄχι διπλωμάτου καὶ στρατιωτικοῦ. Δίπλα του στέκονταν συντετριμμένοι λίγοι πιστοί, καλοὶ φίλοι. Εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸ ΙΔ' Ἀστυνομικὸν Τμῆμα Ἀμπελοκήπων στὶς 3 μ.μ., τὸν ἀποχαιρέτησα μ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους καὶ παραθέτω:

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ

Γόνος Γενιᾶς περήφανης, στοὺς χρόνους ριζωμένη,
κόσμημα διαλεχτό.
Ὕμνοι τῆς Ἀντρειοσύνης σου, πρέπουνε τονισμένοι
σ' ἀθάνατο σκοπό!
Στὸ Βελεστῖνο χάραξε, τρόπαια τὸ σπαθί σου.
Στιγμὴ τοῦ Γένους τραγική.
Στὴ Μάχη ἐκείνη ἐνίκησε, τὸ θάνατο ἡ μορφή σου.
ἡ τόσο ἁρμονική.
Ὕμνοι κι' ἀνδριάντες πρέπουνε, Φραντζῆ μου στὴ Μορφή σου.
Ν' ἀστράφτουν στοὺς αἰῶνες.
Οἱ στοχασμοί σου Ἀθάνατοι, στολίδια τῆς φυλῆς σου,
Καινούργιοι Παρθενῶνες.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ὁ ὑπογραφόμενος, δημιούργησε μιὰ σημαντικὴ βιβλιογραφία. Ὁ ἀναγνώστης, ἢ ὁ μελετητής, ἂς διαβάσει τὶς ἐφημερίδες γιὰ ἐνημέρωσι καὶ ὁλοκλήρωσι. Ἔτσι θὰ λάβη γνῶσιν τῆς μεγάλης ἱστορικῆς μάχης, ποὺ γίνηκε γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό:

«ΑΛΛΑΓΗ»	6.3.53	Στρατηγὸς Α. Φραντζῆς.
«ΕΣΤΙΑ»	6.3.53	«Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ»	4.3.53	«Ἀπέθανε ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς».
«ΕΘΝΟΣ»	2.3.53	«Ἀπεβίωσεν ὁ στρατηγὸς Φραντζῆς».
«ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ»	4.3.53	» » »
«ΑΛΛΑΓΗ»	4.3.53	» » »
«ΝΕΑ»	6.3.53	» » »
«ΕΘΝΟΣ»	9.3.53	» » »
«ΒΗΜΑ»	3.3.53	«Ἀμβρόσιος Φραντζῆς».
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	3.3.53	«Σχόλια Ἀθηναίου».
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	25.3.53	«Ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς»'
«LE MESSAGER D' ATHENES»	3.3.53	» »
«ΩΡΑ»	7.11.56	Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	20.10.59	Ἡ σύγχρονος ἱστορία μας.
«ΒΗΜΑ»	3.3.56	Περὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	9.2.56	Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης.
«ΒΗΜΑ»	8.2.56	Ὁ Φραντζῆς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη.
«ΒΗΜΑ»	15.2.56	» »
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»	8.11.55	Δ. Ρώμα: «Ὁ Τοπαλτζίκωφ»
«ΒΗΜΑ»	11.11.56	Ἡ ἱστορία τῆς χθὲς ὅπως δὲν ἐγράφη ἀκόμη»
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	13.11.55	Ὁ Φραντζῆς, ἡ Θεσ)νίκη καὶ οἱ Βούλγαροι.

Καὶ ἄλλα πολλά, τοῦ ἰδίου, καὶ ἄλλων.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

(Ἑλληνο - Ἰταλο - Γερμανικὸς Πόλεμος)

1. Πρὸ πάσης διατυπώσεως τῶν ἀντιλήψεών μου, ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅπερ ὑπῆρξεν μεγαλειῶδες ἀπὸ ἀπόψεως ὁρμῆς, ἀποφασιστικότητος καὶ πολεμικῆς ἀποδόσεως. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐθαύμασεν ὅλος ὁ κόσμος καὶ τὸ ἐπήνεσαν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιπάλων Ἐθνῶν Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην ἀπόδειξιν τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ποιοῦμαι τὴν δήλωσιν ταύτην ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, διότι θὰ ἦταν ἄδικον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν λάθη τινά, πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Διοικήσεων, νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἐμείωσαν τὸ συντελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον ἀπὸ ἀπόψεως ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμοῦ.

2. Θὰ ἀρχίσω ἐκθέτων τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου βαρύνοντα τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ λάθη:

Α' Περὶ ὀργανώσεως μηχανοκινήτου Μονάδος ἀπὸ καιροῦ εἰρήνης

Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, ὅπερ διηυθύνετο κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Παπάγου, δὲν εἶχε μεριμνήσει νὰ προικοδοτήση τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν διὰ μηχανοκινήτου τινὸς Μονάδος. Ἐννοῶ μηχανοκινήτους Μονάδας τὰ αὐτοκίνητα μέσα μάχης, ὧν ἡ κυριωτέρα μορφὴ εἶναι τὰ διαφόρου τύπου ἅρματα μάχης. Ὅλα τὰ Βαλκανικὰ κράτη εἶχον ὀργανώσει τοιαύτας Μονάδας. Ἡ Βουλγαρία, τὸ μικρότερον τῶν Βαλκανικῶν, εἶχεν, ἀπὸ καιροῦ, ὀργανώσει Σύνταγμα ἁρμάτων μάχης. Ἡ ἔλλειψις τοιαύτης Μονάδος εἶχεν ἀποστερήσει τοὺς Ἕλληνας Ἀξιωματικοὺς νὰ γνωρίζουν τὴν δυναμικότητα τῶν ἁρμάτων καὶ τὴν τακτικὴν αὐτῶν χρησιμοποίησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, πάντες οἱ Ἕλληνες Ἀξιωματικοὶ ἔπασχον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀπροσφόρων δι' ἅρματα ὀρεινῶν ἐδαφῶν, ἀπὸ ἀδικαιολόγητον ἁρματοφοβίαν, ἥτις εἶχεν ἐπιδράσει οὐσιωδῶς ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐπιθετικῆς προχωρήσεως καὶ τῆς ἐκμεταλλευτικῆς τοιαύτης τῶν τμημάτων μας, πάντοτε

ὁ κατάλληλος, χρόνος, καθ' ὃν δὲν ἐνήργησε στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, καρπούμενος τὴν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίδρασιν τῆς νίκης μας διὰ τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ.

2) Ἐξασφάλισις μέτρων στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως:

Τοιαῦτα, ὡς προείπομεν, δὲν διέθετεν ἡ Ἑλλὰς συγχρόνου μορφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ κάπως προσφερομένη Μεραρχία τοῦ Ἱππικοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ εὑρίσκετο ἐπὶ ἄλλης δευτερευούσης κατευθύνσεως. Βραδύτερον αὕτη δὲν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διότι δὲν ἐδόθη περίστασις στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

3) Ἀνεφοδιασμοί:

Ἦτο γνωστόν:

— ὅτι τὰ μεταφορικά μας μέσα ἀνεφοδιασμοῦ ἦσαν λίαν περιωρισμένα. Μόλις ἐπήρκουν διὰ τὰς μέχρι μεθορίου ἀνάγκας μας. Πῶς θὰ ἐπελύετο τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τό, ἄνευ διπλοῦ ρεύματος ὁδικὸν δίκτυον τῆς Ἀλβανίας; Μέχρι τῆς γραμμῆς,, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν, ἐπελύθη, χάρις εἰς τὴν ἀκαταπόνητον ἐργασίαν τῶν Ἑλλήνων σωφέρ, οἵτινες εἰργάζοντο, νυχθημερόν, ὡς ἄτομα (οὕτως εἰπεῖν κατ' ἀποκοπὴν) καὶ οὐχὶ ὡς ὀργανικὰ τμήματα.

— ὅτι οἱ ἐφοδιασμοί μας ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ εἰς πυρομαχικὰ Πυροβολικοῦ, ἦσαν περιωρισμένοι. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἰς τοὺς ἀγῶνας περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἦτο τοιαύτη ἔλλειψις ὀβίδων ὡρισμένου διαμετρήματος, ὥστε διέταξα νὰ μὴ βάλωσιν, ἔστω καὶ ἐὰν βάλλωνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκτὸς ὅταν πλέον τὰ πράγματα φθάσουν εἰς σημεῖον κρίσιμον.

4) Καιρικὴ κατάστασις:

Ἦτο γνωστὸν εἰς ἅπαντας ὅτι ὁ χειμὼν ἐν Ἀλβανίᾳ ἦτο λίαν δριμὺς καὶ ὅτι λίαν ἀνυπόφορος εἶναι ἀπὸ τὸ δεύτερον 10ήμερον Δεκεμβρίου. Δηλαδὴ δὲν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν παρὰ μίαν ἑβδομάδα ὑποφερτοῦ καιροῦ. Ἐν τούτοις διετάχθη ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῆς συνοπτικῆς ταύτης ἀναλύσεως τῶν παραγόντων, οὐδεὶς τούτων ἦταν εὐνοϊκὸς διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Πάντοτε καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου, ἀπὸ 22 Νοεμβρίου μέχρι 12 Δεκεμβρίου, καθ' ὃν δὲν ἐγένετο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις. Ἐν τούτοις ὁ Ἀρχιστράτηγος διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἄνευ τελικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἢ ὡρισμένης στρατηγικῆς ἐπιδιώξεως, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ κερδίσῃ ἔδαφος ὅπερ οὐδεμίαν εἶχεν ἀξίαν.

Διαπνεόμενος ἐκ τῶν σκέψεων τούτων, ὅταν ὁ Σύνδεσμος τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Ἀντισυνταγματάρχης Κορόζης ἦλθεν, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3ης πρὸς 4ην Δεκεμβρίου, εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ο.Μ., ἣν διώκουν τότε, καὶ μοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου περὶ τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων, διὰ νὰ

ἦτο ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὰ κύρια αὐτῆς στοιχεῖα, εὐθὺς ὡς συντελεσθῇ ἡ ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν, δὲν θὰ εὑρίσκετο εἰς τὴν κατάστασιν νὰ λαμβάνῃ ἀποφάσεις, ὧν ἡ φύσις τῆς μιᾶς ἀντετίθετο εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς ἄλλης. Ἐξηγοῦμαι:

— Ἂν ἡ Ἀνωτ. Στρατιωτικὴ Διοίκησις, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἐπεθύμει τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν, ἔδει εἰς τὸ προμνησθὲν σχέδιον ἐνεργείας νὰ εἶχε προβλέψει στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν, καὶ οὐχὶ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ὁδῶν ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ. Ἄλλο τὸ ἕν, ἄλλο τὸ δεύτερον. Διαφέρουν καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ἐνεργείας. Ὁ Ἀρχιστράτηγος, κατὰ περίεργον στρατηγικὴν ἀντίληψιν, διέταξε τὴν κάλυψιν κατ' ἀρχὰς τῶν ἄνω ὁδῶν καὶ εἶτα τὴν 12ην Δεκεμβρίου, ἤτοι μετὰ 20 ἡμέρας ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ, διέταξε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀφήσας νὰ ἀπωλεσθῇ ἄνευ στρατηγικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὁ ἄνω χρόνος, ὅστις ἐπέτρεψεν ἀνενοχλήτως εἰς τοὺς Ἰταλοὺς νὰ ἐνισχυθοῦν ἐπαρκῶς καὶ ν' ἀνασυνταχθοῦν ἐπὶ τῆς ὠργανωμένης τοποθεσίας: θάλασσα — ΣΟΥΧΑΓΚΟΡΑ — ΜΕΛΙΣΣΟΒΑ — Ἀνατολικῶς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — ΚΑΜΜΙΑ — Λίμνη ΑΧΡΙΔΟΣ.

Γ' Συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει οἱ παράγοντες μάχης

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας διέταξε χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσῃ οὐδένα ἐκ τῶν παραγόντων, οἵτινες θὰ ἔδιδον τὴν ἐπιτυχίαν.

Τοιοῦτοι εἶναι:

1) Παρακώλυσις τῶν Ἰταλικῶν μεταφορῶν ἐν Ἀλβανίᾳ, διὰ τοῦ Ἀδρία καὶ διὰ τοῦ Ἀέρος, εἰς βαθμὸν ὥστε αἱ μεταφερθησόμεναι δυνάμεις νὰ μὴ ὑπερβῶσι τὴν ἐπιθετικὴν ἰσχὺν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας του. Οἱ Ἰταλοὶ μετέφεραν ἀπὸ ἀρχὰς πολέμου μέχρι Μαρτίου 1941:

— Θαλασσίως	560.603	
— Δι' ἀεροπλάνων	70.667	631.270
— Προϋπῆρχον	166.000	
Σύνολον		797.270

ἔναντι 360 χιλ. Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο ἐγένετο διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐξησφάλισε παρὰ τῶν Ἄγγλων τὴν ἐπέμβασιν τοῦ στόλου καὶ τῆς ἀεροπορίας εἰς βαθμὸν νὰ παρακωλύσουν τὰς μεταφοράς. Ἄλλως, ἄνευ τῆς ἐπιλύσεως τοῦ κυρίου τούτου παράγοντος, δὲν ἔδει νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀφοῦ ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, ἄφησε νὰ τοῦ διαφύγῃ

καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς γραμμῆς ΚΑΚΑΒΙΑ ὑψ. 696, ὁπότε ἠνοίγετο πρὸ ἡμῶν, ἀφ' ἑνὸς ἡ πεδιὰς τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ κοιλὰς τοῦ ΔΡΥΝΑ.

Ἡ ἔλλειψις, ὡς προεῖπον, μηχανοκινήτων Μονάδων (ἁρμάτων καὶ αὐτοκινήτων Πυροβολικοῦ) καὶ ἡ ἀδυναμία συγκροτήσεως καὶ ἑτέρων μηχανοκινήτων Μονάδων (Πεζικὸν ἐπ' αὐτοκινήτων, ἐπὶ ποδηλάτων) διὰ τὰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς μάχης, δὲν ἔδωσαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν τὸ μέσον νὰ κάμη στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιτυχιῶν του. Ἂν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, ἐνηργεῖτο στρατηγικὴ ἐκμετάλλευσις διὰ συγχρόνων μέσων ἐκμεταλλεύσεως (Μηχανοκίνητος Μεραρχία ἐξ ἁρμάτων, Πεζικοῦ ἐπ' αὐτοκινήτων, 5—6 Ταγμάτων ἐπὶ ποδηλάτων, Μεραρχία Ἱππικοῦ) πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ οὐχὶ τοιαύτη διὰ τῶν κουρασμένων Μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς μάχης, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι πλέον τῶν 15—20 χιλ. ἡμερησίως, ἀσφαλῶς οἱ Ἰταλοὶ θὰ εἶχον ριφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ τουλάχιστον πέραν τῆς γραμμῆς ΕΛΒΑΣΑΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΑΥΛΩΝ πρὶν ἐνισχυθοῦν σοβαρῶς.

Δυνατὸν νὰ σᾶς εἴπουν ὅτι ἐζήτησαν νὰ ἐφοδιασθοῦν δι' ἁρμάτων καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχον. Τοῦτο βαρύνει τὸ προμνησθὲν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, διότι ὅταν ἐζήτησεν (καὶ ἂν ἐζήτησεν) ἦτο ἀργά. Ὁ πόλεμος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη καὶ οὐδεὶς ἔδιδεν. Ἔδει νὰ εἶχον ἐνωρίτερον φροντίσει, ὅπως τοῦτο ἔπραξαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Βούλγαροι.

Β' Συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων ἄνευ προαποφασισμένου σχεδίου ἐνεργείας:

Ἡ Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Διοίκησις, διὰ τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον πολέμου, εἶχε μελετήσει καὶ προπαρασκευάσει ἀμυντικὰς μόνον ἐνεργείας καὶ περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐπιθετικὰς τοιαύτας εἰς τὴν περιοχὴν ΙΒΑΝ — ΜΟΡΟΒΑ.

Ταύτας διεξήγαγεν καλῶς. Αὗται συνίσταντο:

— Εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν.

— Εἰς τὴν στρατηγικὴν συγκέντρωσιν.

— Τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ ἐχθροῦ.

— Τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ μέχρι μεθορίου.

— Εἰς ἐγχειρήματα διὰ τὴν κατάληψιν ΜΟΡΟΒΑ πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ ἐχθροῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἠπείρῳ δυνάμεών μας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ὅμως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τὴν λίαν βραδύτερον (μετὰ 12ήμερον) διάνοιξιν τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΥΝΑ, ἡ Ἀν. Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαρθῇ εἰς τὸ πρέπον στρατηγικὸν ὕψος καὶ νὰ λάβῃ ἀποφάσεις, βάσει σχεδίου ἐνεργείας, ὅπερ ἔδει νὰ εἶχε συντάξει κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἄνω τοποθεσιῶν. Οὕτως, ἂν αὐτὴ εἶχε συντάξει τοιοῦτον σχέδιον ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ καθώριζε, ποία θὰ

τὴν διαβιβάση εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, τὴν διετύπωσα ὡς διεβιβάσθη αὐτῷ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 κρυπτογραφικῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἄνω Ἀντισυνταγματάρχου αὐτολεξεὶ οὕτω:

«Ἀντιστράτηγος Κοσμᾶς μοὶ διετύπωσε γενικωτέρας σκέψεις του ὡς ἀκολούθως: Ἐφ' ὅσον ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ προωθηθῶσι ἄνευ διακοπῆς, ὥστε ἀντίπαλος ριφθῇ θάλασσαν, εἴτε λόγῳ ἀνεφοδιασμοῦ εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν (ἀδυναμία περιορισμοῦ ἐνισχύσεως ἐχθροῦ δι' Ἀδρία, καιρικὴ κατάστασις), ἀνάγκη ἐξευρεθῇ ἐδαφικὴ γραμμὴ ἐξασφαλίζουσα ἐξῆς στόπ. Οἰκονομικὴν κατάληψιν στόπ. Βάσιν ἐξορμήσεως διὰ μελλούσας ἐπιχειρήσεις στόπ. Ἀπαγόρευσιν ἐχθροῦ στηρίξῃ καλὴν διάταξιν στόπ. Τοιαύτην τοποθεσίαν εὑρίσκει ΑΧΡΙΔΑ — ΟΣΤΡΟΒΙΤΣΑ — Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ εἶτα πρὸς θάλασσαν, ὥστε καλύπτεται εὐρέως ὁδὸς πρὸς ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ στόπ. Ἐκτιμᾷ ὅτι ἀπαιτοῦνται 7—8 Μεραρχίαι ἐν τῇ γραμμῇ πρὸς διατήρησιν ἄνω τοποθεσίας, λοιπῶν κλιμακουμένων μέχρι ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ — ΚΟΝΙΤΣΗΣ πρὸς διαχείμανσιν στόπ. Μεραρχίαι πρὸς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ, περιοχὴν ΦΛΩΡΙΝΗΣ δέον συνάμα ὦσιν ἕτοιμοι ἀχθῶσιν πρὸς ΑΝΑΤΟΛΑΣ, ἂν ἀνάγκαι πατρίδος ἀπαιτήσωσιν στόπ. Ἐξαιρετικὴ μέριμνα διὰ καλὴν στάθμευσιν καὶ πλήρη ἐφοδιασμόν, ὅπως ἠθικὸν διατηρηθῇ ἀκμαῖον στόπ».

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, ὅστις ἔλαβε γνῶσιν τῆς ἄνω ἀναφορᾶς ἐπροτίμησε, παρὰ τὸ δυσμενὲς ἀποτέλεσμα τῆς ἀναλύσεως τῶν στρατηγικῶν παραγόντων, νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, πρᾶγμα ὅπερ ἐγένετο ἐκδοθεισῶν τὴν 12ην Δεκεμβρίου, τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ὁδηγιῶν του, ὧν τὸ ἐλαττωματικὸν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως κρίνομεν ἀμέσως κατωτέρω:

Δ' Συνέχισις καὶ διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων

1) Δὲν ὡρίσθη τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός!

Ὅπως τυγχάνει γνωστὸν διὰ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας ἑκάστου θεάτρου ἐπιχειρήσεων ὁρίζεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁ πολιτικὸς σκοπὸς εἰς τὸ πρὸς τοῦτο συντασσόμενον σχέδιον πολέμου. Ἀγνοῶ ἂν τοιοῦτος πολιτικὸς σκοπὸς εἶχε ὁρισθῇ διὰ τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον πολέμου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον. Μᾶλλον ἐβαδίζαμεν ὅπως κοινῶς λέγεται «στὰ τυφλά». Βάσει τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ, ὡς ἐπίσης τυγχάνει γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καθορίζεται εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ συντασσόμενον σχέδιον ἐπιχειρήσεων, τελικὸς στρατηγικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, οὗτινος ἡ ἐπίτευξις δέον νὰ θεραπεύῃ ἀπολύτως τὸν πολιτικὸν σκοπόν.

Λοιπὸν ὁ Ἀρχιστράτηγος εἰς οὐδεμίαν ὁδηγίαν του, οὔτε εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. Α. Π. 13405) 24-11-40, οὔτε εἰς τὴν Α.Π. 13948) 12-12-40 ὁρίζει τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, οὔτε κἂν σπουδαῖον ἐνδιάμεσον στρατηγικὸν τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπαφίεται νὰ ἀνακόψῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκεῖ ὅπου ἡ καιρικὴ κατάστασις δὲν θὰ τῷ ἐπιτρέπῃ τὴν συνέχισιν αὐτῶν. Ἰδοὺ τί ἐπὶ λέξει γράφει εἰς τὰς πρώ-

τας: «... Δὲν ὁρίζεται ὁριστικὸς τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ὅριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ διακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις...». Εἰς τὰς δευτέρας γράφει: «... α΄) ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ συνεχίσωμεν διατηροῦντες τὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβλέποντες νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τήν, ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν μας, δημιουργηθεῖσαν εὐνοϊκὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀκρότατον ὅριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι τὰ μέσα μας...»! Καὶ ὀλίγον κάτωθι, ἀντὶ νὰ ὁρίσῃ τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ὁρίζει ἕνα περιωρισμένης ἐκτάσεως τοιοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Α΄ Σ. Σ. (ΣΚΙΒΟΒΙΚ — ΜΑΛΙΣΠΑΤ), προβλεπτικῶς παρ' ἐμοῦ, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διατάξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ, εἶχε καταληφθῆ, πρὸ τῆς λήψεως τῶν ὁδηγιῶν του. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀρχιστράτηγος:

— Ἀντὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν παλαιὰν τοποθεσίαν,

— Ἢ νὰ ἀχθῇ εὐθέως πρὸς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ὅστις ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ ἀπόρριψις τοῦ ἀντιπάλου εἰς τὴν θάλασσαν, συλλαμβάνει τὴν πρωτότυπον καὶ ἀντιστρατηγικὴν ΙΔΕΑΝ νὰ μὴ κάμῃ οὔτε τὸ ἕνα, οὔτε τὸ ἄλλο, ἀλλὰ νὰ προχωρήσῃ ὅσο ὁ καιρὸς τῷ ἐπιτρέπει καὶ νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ ὅπου ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν προχώρησιν, ἐπιδιώκων οὐχὶ τὴν πραγμάτωσιν ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος ἐνόμιζε, τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς ΑΥΛΩΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΕΛΒΑΣΑΝ, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν!!

Καὶ οὕτω ἐσταμάτησε ἐπὶ τοποθεσίας, οὐχὶ ἐκείνης ποὺ ἤθελεν αὐτός, ἀλλ' ἐπὶ τοιαύτης ποὺ ἤθελεν ὁ καιρὸς καὶ ὁ ἐνισχυθεὶς ἐνδιαμέσως ἐχθρός, ἤτοι ἐπὶ τοποθεσίας:

— Ἀπροσφόρου διὰ τὴν διαμονήν, λόγῳ τῶν μεγάλων ὑψομέτρων καὶ τῆς χιόνος.

— Δυσκόλως ἀνεφοδιαζομένης.

— Μὲ διάταξιν λίαν ἀκατανόητον καὶ δαπανηρὰν εἰς δυνάμεις, διότι τὸ Α΄ Σ. Σ., ὅπερ διώκουν, εἶχε τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ κέντρον του ἔμπροσθεν τοῦ γειτονικοῦ (δεξιὰ) Β΄ Σ. Σ. περὶ τὰ 40—45 χιλ.

Πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκ τῆς τοιαύτης διατάξεως ἀτόπων (σπατάλη δυνάμεων καὶ ἔλλειψις ἀσφαλείας τῆς διατάξεως), ἐνήργησε σειρὰν τοπικῶν ἐπιθέσεων διὰ τοῦ Β΄ Σ.Σ. κατὰ ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ καὶ ΣΕΤΕΛΙ, καὶ ἔφθειρε διαδοχικῶς 4—5 Μεραρχίας, ὄχι τόσον ἐκ τῶν μαχῶν, ὅσον ἐκ τῶν χιονοθυελλῶν καὶ κρυοπαγημάτων (ὑψ. 1000—2000 καὶ χιὼν πλέον τοῦ 1½ μέτρου) καταστήσας οὕτω προβληματικήν, οὐχὶ τὴν ἐπιθετικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμυντικὴν δυναμικότητα τοῦ Στρατοῦ μας.

2) *Προικοδότησις κυρίας προσπαθείας*

Ὡς τυγχάνει γνωστόν, εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπαθείας προικοδοτεῖται εἰς βάρος τῶν λοιπῶν κατευθύνσεων, δι' ὅ-

λων τῶν μέσων, ὥστε αὕτη νὰ ἐπιτύχῃ. Εἰς τὰς ὁδηγίας Α. Π. 13948) 12-12-40 ἡ κατεύθυνσις κυρίας προσπαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὁρίζεται ΙΩΑΝΝΙΝΑ — ΑΥΛΩΝ καὶ κατωτέρω ὁρίζονται αἱ συνιστῶσαι τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, κατευθύνσεις ἐνεργείας τῶν Α′ καὶ Β′ Σ. Στρατοῦ, αἵτινες εἶναι:

— Διὰ τὸ Α′ Σ. Στρατοῦ: ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ — ΔΕΜΠΛΑΝΗ.

— Διὰ τὸ Β′ Σ. Στρατοῦ: ΦΡΑΣΑΡΙ — ΜΠΟΥΖΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ.

Ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων ἡ τοῦ Β′ Σ. Στρατοῦ, ἥτις ἦταν καὶ ἡ κυριωτέρα, δὲν εἶχε προικοδοτηθῆ ἀρχῆθεν (ἀπὸ 12ης Δεκεμβρίου διὰ τῆς ἀναγκαιούσης δυνάμεως καὶ μέσων. (Διέθετεν ἀρχικῶς 2½ Μεραρχίας κουρασμένας). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνήθη, ὅταν τὸ Α′ Σ. Στρατοῦ κατέλαβε τὰς περιοχὰς ΝΙΒΙΤΣΗΣ — ΠΡΟΓΚΟΝΑΤΙ καὶ κοιλάδος ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ (τέλος Δεκεμβρίου) νὰ ἀχθῇ εἰς τὸ ὕψος ΣΕΤΕΛΙ — ΤΕΠΕΛΕΝΙ, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιτυχίας θὰ ἦταν τεράστιον, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων (τέλος Μαρτίου) ἐπέτυχε τοῦτο, καίτοι ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη διὰ 3—4 Μεραρχιῶν, διότι, ἐνδιαμέσως ἐνισχύθη καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑπερβαλλόντως καὶ ὁ χειμὼν κατέστη ἔτι δριμύτερος.

3) Γενικὴ μορφὴ τῆς διατάξεως καὶ τρόπος ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν.

Ἡ γενικὴ μορφὴ τῆς διατάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καίτοι μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἐνήργει ἐπιθετικῶς, ἦταν περισσότερον ἀμυντική, αἱ δὲ ἐφεδρεῖαι τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἦσαν ἐκτὸς καὶ μακρὰν τῶν κατευθύνσεων τῆς πιθανῆς ἐνεργείας των. Οὕτω ἐδίδετο εἰς τὸ Α′ Σ. Στρατοῦ, ἵνα συνεχίσῃ τὴν ἐνέργειάν του εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ΣΟΥΣΙΤΣΑΣ ἡ Vη Μεραρχία, ἥτις ἦταν ἀμέσως Νοτίως ΚΟΡΥΤΣΑΣ. Αὕτη διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ ταχθῇ ἔναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ της, ἔδει νὰ κινηθῇ πεζῇ, τουλάχιστον 25—30 ἡμέρας! Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ δι' ἄλλους παρητήθην ταύτης ὑπὲρ τοῦ Β′ Σώματος Στρατοῦ.

Ὁ τρόπος τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Μεραρχιῶν τῆς ἐφεδρείας ἦταν πάντοτε, ὁ δι' ἀντικαταστάσεως τοιοῦτος καὶ οὐχὶ ὁ δι' ὑπερπηδήσεως, πρὸς μὴ ἀπώλειαν χρόνου καὶ μὴ διακοπὴν τῆς ἐνεργουμένης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας.

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ κατὰ τὴν α′ περίοδον εὑρέθη εἰς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ δεξιὸν διὰ τὴν στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν. Πιθανῶς ἡ ἀνάγκη τῆς ἄρσεως τοῦ θύλακος ΠΙΝΔΟΥ νὰ τὴν ἔφερε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τούτων.

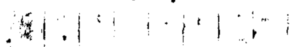
4) Συντονισμὸς ἐνεργειῶν Μεγάλων Μονάδων.

Οὐδέποτε ἐνηργήθη τοιοῦτος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου, οὔτε κατὰ τὴν α′ περίοδον οὔτε κατὰ τὴν β′ τοιαύτην, καθ' ἃς ἐγκατέστησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὸν Σ.Δ. εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ. Ὅταν τὸ Α′ Σ. Στρατοῦ κατελάμβανε τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν του, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος (Β′ περίοδος, συνέχισις ἐπιχειρήσεων), τὸ Β′ Σ. Στρατοῦ, δι' οὓς λόγους προεκθέσαμεν, ἔμει-

νεν ἐπὶ τῶν παλαιῶν θέσεων ἐπὶ σειρὰν 10ημέρων, τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως οὔτε ὑλικῶς οὔτε ψυχικῶς βοηθησάσης τοῦτο.

5) Συνεργασία Στρατοῦ ξηρᾶς καὶ ἀέρος.

Κατ' οὐσίαν οὐδέποτε ὑπῆρξεν τοιαύτη. Ἀεροπορία συνεργασίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ δὲν ὑφίστατο. Τὰ παλαιὰ ἀεροπλάνα ἦσαν ἀκατάλληλα. Τὰ τοιαῦτα μάχης ἦσαν τόσον ὀλίγα, ὥστε οὔτε διὰ τὰς κυρίας ἀποστολὰς των ἐπήρκουν. Ἡ Ἀγγλικὴ ἀεροπορία οὐδέποτε ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μαζί μας. Ἠρέσκετο εἰς προσβολὰς μεμακρυσμένων στόχων.



Δ΄ Ποῖος ἔδει νὰ ἦτο ὁ ἑλιγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ πτῶσιν ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ

Ὡς προείπομεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος, βάσει τῆς ἀναλύσεως τῶν παραγόντων μάχης, ἔδει κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς μεθορίου, νὰ εἶχε συντάξει σχέδιον ἐνεργείας τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἂν τὰ μέσα του τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἄλλως ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΚΟΡΥΤΣΑΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ. Θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων μάχης τοῦ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν:

— Ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἀπορρίψη τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν (τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων).

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔδει νὰ διατάξη, οὐχὶ τὴν κάλυψιν τῆς ὁδοῦ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ καὶ ΚΑΚΑΒΙΑΣ — ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ, ἀλλ' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν ἀπὸ πτώσεως ΜΟΡΟΒΑ καὶ καταλήψεως κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, βάσει τοῦ κάτωθι σχεδίου ἐνεργείας:

α΄ ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πτώσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑ καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κόμβου ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ νὰ ἐπιτεθῶ διὰ τοῦ κέντρου, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀπαγορεύσω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἑδραιωθῇ ἐπ' ἄλλης τοποθεσίας καὶ νὰ τὸν ἀπορρίψω τελειωτικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, πρὸ πάσης ἀποτελεσματικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας. Ἀριστερὰ (Νοτίως ΑΩΟΥ) κάλυψις τῶν πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ συγκοινωνιῶν, δεξιὰ δὲ (Βορείως ΑΨΟΥ) ἐνέργειαι καλυπτικαὶ καὶ ἐπιβοηθητικαὶ τῆς εἰς τὸ κέντρον διεξαγομένης κυρίας προσπαθείας. Κυρία κατεύθυνσις ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ — ΑΥΧΗΝ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ — ΦΡΑΤΑΡΙ — ΤΙΡΑΝΑ.

Πρῶτος καταληπτέος ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΑΥΛΩΝ — ΒΕΡΑΤΙ — ΕΛΒΑΣΑΝ — ΑΧΡΙΣ. Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός: ΘΑΛΑΣΣΑ.

β' ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ α' ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ:

— Ἐκμετάλλευσις κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας ἐνεργείας.

— Ἰσχυρὰ κάλυψις ἐν τῇ περιοχῇ ΚΑΚΑΒΙΑΣ, συγκράτησις δὲ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ λοιπῷ μέχρι θαλάσσης τμήματι, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἔνδοσις, καλυπτομένων μόνον τῶν ἐκ θαλάσσης πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὁδεύσεων.

— Ἐν τῷ λοιπῷ πρὸς Βορρᾶν τμήματι (ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρι ΑΧΡΙΔΟΣ) τοπικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, ἐξ ὧν κυριώτεραι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΑΧΡΙΣ — ΕΛΒΑΣΑΝ καὶ τὴν κοιλάδα ΤΟΜΟΡΙΤΣΑΣ πρὸς κάλυψιν καὶ ὑποβοήθησιν τῆς κυρίας ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ καὶ ἀπορρόφησιν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Μετὰ κατάληψιν ἄνω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, κάλυψις πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐκκαθάρισις ὅλου τοῦ παραλιακοῦ τομέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει ἀποσυρθῇ ἐκεῖθεν.

Ἐκμετάλλευσις εἶτα πρὸς Τίρανα διὰ καθόδου τοῦ δεξιοῦ καὶ προώθησις τοῦ κέντρου.

γ' ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΡΧΙΚΗ

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι ΑΨΟΥ: 5 Μεραρχίαι (I, II, III, XI, XV) καὶ Μεραρχία Ἱππικοῦ.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΩΟΥ μέχρι θαλάσσης: 2 Μεραρχίαι.

— Ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΧΡΙΔΟΣ: 4 Μεραρχίαι (X, IX, XIII καὶ XVII).

— Γενικὴ ἐφεδρεία: Ὑπόλοιποι 2—3 Μεραρχίαι.

Σημείωσις:

— Αἱ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν σχεδὸν ἴσαι πρὸς τὰς ἡμετέρας, ἀλλὰ πολὺ καταπεπονημέναι καὶ μὲ ἠθικὸν πεπτωκός.

— Αἱ συγκοινωνίαι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν κυρίας προσπαθείας, ἦσαν κατεστραμμέναι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ συντήρησιν θὰ ἔρριπτον ἅπαν τὸ Μηχανικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ε' Σχέσεις Ἀρχιστρατήγου καὶ πρωθυπουργοῦ Μεταξᾶ

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀντὶ νὰ ζητήσῃ, μετὰ τὸν καθορισμὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ τοῦ πολέμου, ν' ἀφεθῇ ἐλεύθερος εἰς τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶχε γίνει ὑποχείριος τοῦ πρωθυπουργοῦ Μεταξᾶ. Μέχρι τοῦ μετώπου ἔφθανον αἱ πληροφορίαι ὅτι ὁ διευθύνων νοῦς τῶν ἐπιχειρήσεων ἦταν ὁ Μεταξᾶς. Διεδίδετο ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐξηναγκάζετο νὰ ἔχῃ Σ. Δ. τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ δύναται τὸ περιβάλλον τοῦ Μεταξᾶ νὰ θέτῃ εἰς κυκλοφορίαν τὰς ἄνω διαδόσεις. Φυσικὸς Σ. Δ. τοῦ Γενικοῦ Στρα-

τηγείου ἦταν, κατὰ τὴν α΄ περίοδον, ἡ Λάρισα καὶ κατὰ τὴν β΄ ἡ Λάρισα ἢ τὰ Ἰωάννινα. Εὐνόητον τυγχάνει διὰ τοὺς μορφωμένους Στρατιωτικοὺς ὅτι ὁ Μεταξᾶς δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, διότι δυνατὸν νὰ κατεῖχεν ἀκόμη τὰς ἀναλλοιώτους ἀρχὰς τῆς Στρατηγικῆς, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ἐφαρμογὴν ταύτης ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ τὴν γνωρίζῃ, διότι καὶ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐφαρμογὴ τῆς Στρατηγικῆς συνδέεται ἀρρήκτως καὶ μὲ τὴν ΤΑΚΤΙΚΗΝ, τῆς ὁποίας αἱ μέθοδοι ἐνεργείας, ἠλλοιώθησαν καὶ ἀλλοιοῦνται διαρκῶς ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς νέων μέσων μάχης καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν παλαιῶν, μεταβολὰς αἵτινες ὁ Μεταξᾶς, μακρὰν τοῦ στρατεύματος ἀπὸ 25ετίας, δὲν ἐγνώριζε οὔτε ἠδύνατο νὰ παρακολουθῇ. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα ἐγένοντο διὰ πολιτικοὺς λόγους πρὸς ἀποθέωσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ. Πάντως, ὅταν ὁ Ἀρχιστράτηγος μοὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, ἐνώπιον τῶν Ἀντιστρατήγων Πιτσίκα καὶ Τσολάκογλου ὅτι θὰ παραλάβω τὸ Α΄ Σ. Στρατοῦ, τῷ εἶπον: «Νὰ φύγω ἀμέσως». Μοῦ ἀπήντησεν: «Ὄχι, θὰ διατάξω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας». Ἤθελε, φαίνεται, καὶ τὴν μεταβολὴν ταύτην νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἀναχώρησίς μου ἐπεβραδύνθη ἐπὶ 7—8 ἡμέρας. Τίνα ρόλον παίζει, ἔστω καὶ 8 ἡμερῶν βραδύτης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, δύναται πᾶς τις νὰ ἐκτιμήσῃ.

ΣΤ΄ Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἰταλῶν νίκην

Ὅταν κατὰ τὴν 5ην Μαρτίου 1941, διαφωνήσαντες πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας ἔναντι τῶν Γερμανῶν, τῷ ἔλεγον μεταξὺ ἄλλων ὅτι εἶναι πολὺ ἄδικον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ν' ἀφήσῃ μετὰ τόσους ἀγῶνας του, νὰ χαθῇ ἡ τόση ἐπιτυχία του, μοῦ εἶπεν: «Τί νὰ κάμωμεν; Μήπως ἠλπίζαμε νὰ νικήσωμεν τοὺς Ἰταλούς». Τῷ ἀπήντησα: «Ἀπορῶ Κε Ἀρχιστράτηγε πῶς ἐνικήσαμεν ἀφοῦ ἐσεῖς ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὴν Νίκην! Ἐγὼ εὑρισκόμην εἰς Καβάλαν διοικῶν τὸ Δ΄ Σ. Στρατοῦ, ὅπου ὅταν εἶδα ὅτι οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἠδυνήθησαν μὲ ὅλον τὸν αἰφνιδιασμὸν ποὺ ἐπέτυχον νὰ προχωρήσουν πρὸς τὰς κυρίας κατευθύνσεις ΦΛΩΡΙΝΑΝ — ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ ΙΩΑΝΝΙΝΑ εἶπα εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον μου: «Θὰ τοὺς ἀνασχέσωμεν». Καὶ ὅταν εἶδα ὅτι ἡ Ἰταλικὴ ἀεροπορία δὲν ἐπέτυχε τίποτε σοβαρὸν κατὰ τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας καὶ τῆς συγκεντρώσεώς μας, εἶπα: «Θὰ τοὺς νικήσωμεν». Καὶ σᾶς ἐζήτησα νὰ σταλῶ εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ὅπερ καὶ ἐγένετο, καὶ ἐσεῖς Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐπιστεύσατε εἰς τὴν Νίκην»;

Ζ΄ Μὴ χρησιμοποίησις τῶν στρατηγικῶν ἐφεδρειῶν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου ὑπὲρ τῆς ἀνασχέσεως τῶν Γερμανῶν

Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις (5—6 Μαρτίου) συνεργασίαν καὶ διαφωνίαν μας πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον, ἥτις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποστράτευσίν μας

τῷ εἶπον: «Νὰ κάμψη τὸ δεξιὸν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου καὶ νὰ φέρη πάραυτα τὰς στρατηγικὰς ἐφεδρείας εἰς τὸν χῶρον ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ — ΚΑΣΤΟΡΙΑ — ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΒΕΡΜΙΟΝ, ἵνα τὰς χρησιμοποιήση διὰ τὴν ὁμαλὴν κάμψιν (σύμπτυξιν) τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ εἰς τοποθεσίαν Ὀλύμπου ἢ καὶ ἀνάλογα πρὸς τὰς περιστάσεις». Μοῦ ἀπήντησεν: «Κάτι τέτοιον μελετᾶται καὶ θὰ γίνη». Δὲν ἔγινε τίποτε. Ἠδύνατο νὰ λάβη ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου:

— Τὴν IVην Μεραρχίαν (9 Τάγματα).

— Ἐκ τοῦ λοιποῦ μετώπου ἄλλα 9 Τάγματα.

— 7—8 Ὁμάδας Ἀναγνωρίσεως, ἤτοι ἐν συνόλῳ 20—25 Τάγματα, ἅτινα μὲ τὰς 4 Μεραρχίας τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ, τὰς δύο Μεραρχίας τοῦ ἐσωτερικοῦ (XI καὶ XII), ὡς καὶ τὰς 2½ Ἀγγλικὰς Μεραρχίας, θὰ παρουσίαζον σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΟΛΥΜΠΟΥ.

Ἅπαντα ταῦτα ἐλέγοντο καὶ ὑπεδεικνύοντο τὴν 6ην Μαρτίου, ὁπότε ἡ Σερβία δὲν εἶχε καθορίσει τὴν τηρητέαν στάσιν της. Βραδύτερον ὅταν ἐξῆλθεν ὑπὲρ τοῦ ἄξονος καὶ εἶτα διὰ πραξικοπήματος, ἐτάχθη κατὰ τοῦ ἄξονος, θὰ σᾶς εἴπουν δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν ἄνω ὑπόδειξιν:

α΄) Διότι αἱ ἄνω ἐφεδρεῖαι ἀπερροφήθησαν λόγῳ τῶν Ἰταλικῶν ἐπιθέσεων. Δὲν εἶναι ἀκριβές. Αἱ Ἰταλικαὶ ἐπιθέσεις, ἀποκρουσθεῖσαι, ἐτελείωσαν τὴν 10 — 15ην Μαρτίου, καὶ αἱ ἐφεδρεῖαι ὑφίσταντο ἀνέπαφοι καὶ χρόνος ὑπῆρχε διὰ τὴν μετακίνησίν των, περίπου εἷς (1) μὴν (μέχρι 5 Ἀπριλίου).

β΄) Ὅτι ἐμελέτουν κοινὰς μετὰ τῶν Σέρβων ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Ἀλβανίας, ἀπωθοῦντες τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀφελεστέρα σύλληψις δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνη. Οἱ Σέρβοι, προσβεβλημένοι πανταχόθεν, εὑρίσκοντο ἀπὸ στρατηγικῆς καταστάσεως εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν. Οὐδεμία στρατηγικὴ ἀμυντικὴ τοποθεσία ἦταν δι᾽ αὐτοὺς ἀσφαλής, διότι πανταχόθεν περιεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των. (Ἐκ Βορρᾶ ὑπὸ Γερμανῶν — Οὔγγρων καὶ μὲ τὴν Κροατίαν ἀμφίβολον, ἐξ Ἀνατολῶν ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων, ἐκ Νότου δὲν εἶχαν περιβληθῆ, ἀλλ᾽ ὑπῆρχε πάντοτε ἡ ἀσθενὴς κατεύθυνσις τῆς κοιλάδος ΣΤΡΟΥΜΑ πρὸς ΔΟΪΡΑΝΗΝ καὶ ΓΕΥΓΕΛΗΝ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, πρὸς Δυσμὰς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν μὲ τὴν ΔΑΛΜΑΤΙΑΝ ἀμφίβολον — ὡς καὶ τὴν ἐχθρὰν πρὸς αὐτοὺς θάλασσαν τοῦ Ἀδρία), εὑρίσκοντο, ὡς εἰς ἓν μέγα ΣΕΔΑΝ μὲ ἐπιστράτευσιν ἀτελῆ. Ἡ μόνη τοποθεσία, κατ᾽ ἐμέ, ἥτις παρεῖχε στρατηγικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐξησφάλιζε τοὺς ἀνεφοδιασμούς, εἶναι: ΔΙΒΡΗ — ΣΚΟΠΙΑ — ΑΞΙΟΣ — ΔΟΪΡΑΝΗ — ΜΠΕΛΛΕΣ — ὀχυρωμένη Ἑλληνικὴ τοποθεσία. Ἀλλ᾽ ἦταν δυνατὸν νὰ καταληφθῆ ἡ γραμμὴ αὕτη ἐγκαίρως; Ἦταν δυνατὸν οἱ Σέρβοι νὰ ἐγκαταλείψουν ἀμαχητεὶ τόσον πάτριον ἔδαφος; Διὰ τοὺς ἄνω λόγους καὶ διελύθησαν σχεδὸν ἄνευ μάχης. Κατὰ συνέπειαν ἀντὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον νὰ προτείνη εἰς τὸ Σερβικόν, δι᾽ ἑνὸς Σέρβου Ὑποστρατήγου τὴν τελευταίαν στιγμήν, κοινὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἔδει νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ προτείνη κοινὴν ἐνέργειαν πῶς θὰ ἀντιμετωπίζετο. ὁ ἰσχυρότερος ἐχθρός, συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὰς στρατηγικὰς ἀρχάς, ἤτοι οἱ Γερμανοὶ καὶ εἶτα τὰ

ἄλλα (ἡ ἀπόρριψις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν) ἦτο πρᾶξις εὔκολος. Ὑπελογίσθη πόσος χρόνος ἀπῃτεῖτο νὰ ριφθοῦν οἱ Ἰταλοὶ εἰς τὴν θάλασσαν; Τουλάχιστον εἷς μὴν καὶ ἄλλαι 40—50 ἡμέραι νὰ ἐπανέλθῃ ὁ ὄγκος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ Φλωρίνης μέχρις Ἀξιοῦ καὶ ἴσως Ἀνατολικώτερον. Ἐχρειάζοντο ἐν συνόλῳ 2½ μῆνας. Κατὰ τοὺς 2½ τούτους μῆνας πῶς θὰ συνεκρατεῖτο ὁ Γερμανικὸς ὄγκος, ἕτοιμος ἀπὸ παντοῦ καὶ ἰδίως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ΣΤΡΟΥΜΑ πρὸς Θεσσαλονίκην ἢ ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς Μοναστήρι — Κορυτσᾶν, διὰ νὰ κόψῃ καὶ τὰς ἐκ Νότου συγκοινωνίας τῶν Σέρβων καὶ διὰ νὰ διαρρήξῃ τὴν ἀπὸ Αἰγαίου μέχρις Ἀδρία Ἑλληνικὴν παράταξιν; Τί τὴν ἠθέλαμε τὴν κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιτυχίαν ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀφοῦ θὰ παραδίδαμε ὄχι μόνο τὸ πλευρόν, ἀλλὰ καὶ τὰ νῶτα εἰς τὸν Γερμανικὸν ὄγκον;

Ἡ τοποθεσία ΒΑΡΝΟΥΣ — ΒΕΥΗ — ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ — ΒΕΡΜΙΟΝ ἔδει νὰ ἐγκαταληφθῇ, εὐθὺς μόλις ἐσημειώθησαν Γερμανικὰ ἅρματα εἰς περιοχὴν ΒΕΛΕΣΣΩΝ καὶ ἐκεῖθεν διὰ στενοῦ ΜΠΑΜΠΟΥΝΑΣ πρὸς ΠΕΡΛΕΠΕΝ. Ἂν τοῦτο ἐγένετο καὶ διετίθεντο κατὰ γενικὴν τοποθεσίαν ΚΑΣΤΟΡΙΑ — ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ — ΒΕΡΜΙΟΝ, ἡ σύμπτυξις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐγένετο ὁμαλῶς καὶ ἡ τοποθεσία τοῦ Ὀλύμπου θὰ ἀνθίστατο ἀρκετὰ σοβαρῶς.

Ἄφησαν τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, ὅταν οὗτος ἀπὸ 15 Ἀπριλίου μέχρι συνθηκολογήσεως ἠγωνία, ἄνευ ὁδηγιῶν καὶ ἄνευ ἠθικῆς προσωπικῆς ἐνισχύσεως. Ἔδει ὁ Ἀρχιστράτηγος νὰ προωθηθῇ πρὸς ΙΩΑΝΝΙΝΑ ἢ πρὸς ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΝ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ προσωπικῶς πᾶν ὅ,τι ἐπέβαλον αἱ περιστάσεις. Ἀντὶ τούτου ἔμεινεν ἐδῶ, μὴ δυνάμενος νὰ πάρῃ καμμίαν ἀπόφασιν. Πολλοὶ τὸν εἶδον κλαίοντα. (Πολιτευόμενος Δεληγιάννη) Ἀρχιστράτηγος κλαίων!! ἀντὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐφ' ὅλων διὰ τῆς ψυχραιμίας του!!!

Ἐδέχθη τὴν ἀπόβασιν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας μας τῶν ὀλίγων Ἀγγλικῶν δυνάμεων, ἐνῷ οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν ὑπὲρ ἡμῶν στρατιωτικῶς. Κατὰ τὴν συζήτησίν μας τῆς 6ης Μαρτίου τοῦ εἶπα: «Διατί δέχεσθε τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ἄγγλων εἰς τοὺς ἀγῶνας μας κατὰ ξηράν, ἐνῷ δὲν μποροῦν νὰ μᾶς σώσουν; Ἄφησε νὰ κτυπήσωμε μόνοι μας, τοὺς Γερμανούς. Ἔτσι ἢ ἔτσι χαμένοι εἴμεθα. Τουλάχιστον πολεμοῦντες μόνοι μας θὰ ἔχωμε νὰ κερδίσωμε πρῶτον ὅτι δὲν θὰ δύναται ὁ Χίτλερ νὰ λέγῃ ὅτι εἰσήρχετο εἰς τὴν χώραν μας διὰ νὰ κτυπήσῃ ὄχι τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τοὺς Ἄγγλους καὶ δεύτερον ὅτι ἡ Ἱστορία θὰ ὁμιλήσῃ λίαν εὐφήμως ὑπὲρ ἡμῶν, διότι μικροὶ ὄντες, ἐπολεμήσαμε, χάριν τῆς ἀνεξαρτησίας μας, κατὰ δύο μεγάλων αὐτοκρατοριῶν». Οὗτος μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε ἐπ' αὐτοῦ, διότι δὲν μποροῦμε νὰ ἐγκαταλείψωμε τοὺς ἤδη ἀποβιβασθέντας συμμάχους μας Ἄγγλους.

Η' Ἀνάμιξις ἀνευθύνων παραγόντων εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων

Ὡς προείπομεν, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐδέχετο τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Πρωθυπουργοῦ Μεταξᾶ. Τούτου ἀποθανόντος τὸν ἀντικατέστησεν

ὁ μυστικὸς σύμβουλός του Διάκος. Ὁ Συνταγματάρχης Γρηγορόπουλος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας πρὸς λῆψιν ὁδηγιῶν, μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἰς τὸ σχετικὸν Συμβούλιον παρέστη ὁ Διάκος, λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις.

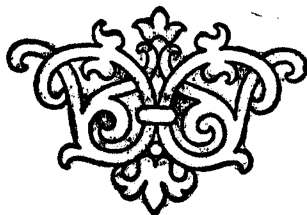
Θ΄ Λοιποὶ ὑπεύθυνοι

Οἱ λοιποὶ στρατιωτικοὶ ὑπεύθυνοι ἐμφαίνονται εἰς τὴν ἔκθεσιν τὴν συνταχθεῖσαν σχετικῶς μὲ τὴν στρατηγικὴν διεύθυνσιν τῶν πολέμων 1940—1941 ὑπὸ τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ III Γραφείου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Κιτριλάκη καὶ Δόβα.

Σχετικῶς παραπέμπω:

α΄) Εἰς τὰς σελίδας 34, 37, 44, 54, 60 καὶ 61.
β΄) Εἰς τὰς σελίδας 58, 61, 62, 65, 80 καὶ 81.
γ΄) Εἰς τὰς σελίδας 74, 75, 81, 97.

Μάϊος τοῦ 1941
ΚΟΣΜΑΣ Γ.
Ἀντιστράτηγος



ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

Ι. *Στρατηγική ἀξία τῆς Κύπρου*

Ἡ Κύπρος, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, δι᾽ ἐπιχειρήσεις πρὸς Αἴγυπτον ἢ Μέσην Ἀνατολὴν ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ ἀρίστην βάσιν συγκεντρώσεως ἢ ἐξορμήσεως, ὡς καὶ τὸ ἐγγύτερον καὶ ἀσφαλέστερον καταφύγιον διὰ πάντα ὑποχρεωμένον, βίᾳ, νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς ἄνω χώρους (Αἴγυπτον καὶ Μέσην Ἀνατολήν). Κατὰ συνέπειαν ἡ Ἀγγλία, ἐφ᾽ ὅσον, ἀπὸ μακροῦ εὑρίσκετο εἰς τὰς ἄνω χώρας, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κύπρον εἰς Ἕλληνας ἢ Τούρκους, ἐφ᾽ ὅσον δὲν ἐξησφαλίζοντο αἱ ὡς ἄνω ἀνάγκαι της εἰς ἐνδεχομένας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὅταν ἤρξατο τὸ Κυπριακὸν ζήτημα διὰ δηλώσεων ἐν Κύπρῳ καὶ Ἑλλάδι καὶ ἀπὸ τὸ 1954 δι᾽ ἀνταρτικῶν ἐνεργειῶν ἐν αὐτῇ τῇ Κύπρῳ, ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχεν ἀποχωρήσει οὔτε ἀπὸ τὴν Μέσην Ἀνατολήν, οὔτε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον (Σουέζ). Καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ Κύπρου ἄνευ ἐξασφαλίσεως στρατιωτικῆς:

— Τῶν ἐκεῖθεν ἐξορμήσεών της διὰ τοὺς ἄνω χώρους ἤ,

— Τῆς καταφυγῆς της εἰς Κύπρον βιαίως πιεζομένη ἐκ τῶν ἄνω χωρῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ τῆς περιόδου ἐκείνης δὲν ἐξησφάλιζεν εἰς Ἀγγλίαν ἀρκοῦσαν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τῶν ἄνω ἀναγκῶν της. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία ἐπενόησε τὴν διπλῆν συγκυριαρχίαν τῆς Κύπρου, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν αἱ ὡς ἄνω στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι της ἠπειλοῦντο, νὰ ἐπιτυγχάνῃ διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς της ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς τῶν ἀντιμαχομένων τὴν ἐσαεὶ ἐκεῖ παραμονήν της.

ΙΙ. *Πῶς οἱ Ἄγγλοι ἐπέτυχον τὴν ἄνω ἐπιδίωξίν των, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου*

α) Ταραχαὶ ἐν Τουρκίᾳ (Κωνσταντινούπολις — Σμύρνη).

β) Ἐγκατάλειψις τοῦ περιπτέρου τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Διεθνῆ Ἔκθεσιν Θεσσαλονίκης καὶ ἀναχώρησις τοῦ Τούρκου προξένου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς βόμβας.

γ) Βόμβα εἰς τὸ Προξενεῖον ἐν Τουρκίᾳ.

δ) Σύλληψις Τούρκου φοιτητοῦ ἐκ Κομοτηνῆς καὶ φυλάκισίς του ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ε) Συνάντησις Καραμανλῆ μετὰ Τούρκων ὑπουργῶν εἰς ἐγκαίνια γεφύρας Ἕβρου ποταμοῦ.

στ) Θάνατος Στρατάρχου Παπάγου, Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος.

η) Ἄνοδος Καραμανλῆ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν.

ζ) Ἀπώλεια τῆς Κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς προσαρτήσεώς της εἰς τὴν Ἑλλάδα (Σύμφωνον Ζυρίχης).

Τὰ ἄνω γεγονότα θ' ἀναπτύξωμεν ἐν περιλήψει καὶ μόνον ἐκτεταμένως ἐκεῖνα ἐκ τούτων εἰς ἅ, ὡς ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, ἔλαβον προσωπικῶς μέρος, ἢ ἔσχον προσωπικὴν ἀντίληψιν.

Αον Ταραχαὶ ἐν Τουρκίᾳ

Πρὸς δημιουργίαν καταστάσεως εὐνοϊκῆς ὑπὲρ τῶν Ἄγγλων ὑπέδειξαν οὗτοι εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν δημιουργίαν ταραχῶν διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἑνωθῇ ἡ Κύπρος μετ' αὐτῆς εἰς βάρος τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἐν Κύπρῳ Τουρκικῆς μειονότητος, καίτοι ἡ Τουρκία διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Γενεύης εἶχε παραιτηθῆ πάσης ἀπαιτήσεώς της ἐπὶ τῆς Κύπρου. Αἱ ταραχαὶ αὗται, ἐκδηλωθεῖσαι εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας, ἦσαν ἀπειλητικώτεραι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην. Πάντως ἦσαν ἐκδηλωτικαί, χωρὶς νὰ ἐνεργηθῇ φόνος ἐπὶ ὁμογενῶν.

Βον Ἐγκατάλειψις ὑπὸ Τούρκων τοῦ περιπτέρου των ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐκθέσει Θεσσαλονίκης καὶ ἀναχώρησις τοῦ προξένου της πρὸ ἐκρήξεως βόμβας

Τὸ Τουρκικὸν περίπτερον Θεσσαλονίκης ἐγκατελείφθη χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῶ, ὡς ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος, περὶ τῆς ἐγκαταλείψεώς του οὔτε παρὰ τοῦ Τούρκου προξένου, ὅστις, ἄλλως τε, εἶχε ἀναχωρήσει πρὸ διημέρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὔτε ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως.

Πληροφορηθεὶς ἐγκατέστησα παρ' αὐτῷ φρουρὰν πρὸς ἀποφυγὴν κλοπῶν ἢ ἄλλων ἐκνόμων πράξεων καὶ οὐδέν, πράγματι, ἐσημειώθη.

Ὁ πρόξενος τῆς Τουρκίας δύο ἡμέρας πρὸ τῆς τοποθετήσεως τῆς βόμβας εἰς τὸν περίβολον τοῦ Προξενείου (πρώην οἰκία Κεμὰλ) εἶχεν ἀναχωρήσει

διὰ Κωνσταντινούπολιν, ἀπαντήσας εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ γείτονός του παντοπώλου, ὅτι φεύγει «διότι θὰ ἐπακολουθήσουν πολὺ σοβαρὰ γεγονότα».

Γον Βόμβα εἰς τὸ Τουρκικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης

Τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸν χῶρον τῆς περικαύστου ἄλλοτε ζώνης καὶ τὸ κτίριον εἶναι ἡ ἄλλοτε οἰκογενειακὴ οἰκία τοῦ Κεμάλ. Αὕτη ἐρειπώδης οὖσα, ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἢ τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης καὶ ἐδωρήθη εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ κατοικήσεως τοῦ Κεμάλ. Ἤμουν ἐπιτελάρχης τότε καὶ παρέστην εἰς τὴν παράδοσιν τῆς οἰκίας εἰς τὸν Τοῦρκον πρόξενον. Τὸ οἴκημα περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ μανδροτοίχου, ἀρκετοῦ ὕψους, σχηματίζων περὶ τὴν οἰκίαν εὐρεῖαν αὐλήν.

Πρὸς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς αὐλῆς ταύτης εὑρέθη ἡ βόμβα. Ἐπεσκέφθην ὁ ἴδιος τὸ μέρος καὶ ἐξήτασα τὴν θέσιν, τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκρήξεως καὶ τὰ ἀποτελέσματά της. Ἡ βόμβα ἦταν Ἀγγλικῆς κατασκευῆς καὶ προελεύσεως. Μάλιστα τοιαῦται εἶχον δοθῆ ἄλλοτε καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Ἀπὸ σκοποῦ ἐγένετο τοῦτο, ἵνα δημιουργηθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι οἱ Ἕλληνες τὴν ἔθεσαν.

Ἡ βόμβα εἶχε δημιουργήσει κάθετον περίπου σκάμμα, ἀπόδειξις ὅτι αὕτη εἶχε τεθῆ ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ δὲν εἶχε ριφθῆ ἐκ τῆς, ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας, ὁδοῦ, πρᾶγμα ὅπερ, ἂν συνέβαινε, τὸ σκάμμα θὰ ἦτο ὁριζόντιον, τὰ δὲ θραύσματα θὰ ἄφηναν ἴχνη ἐπὶ τοῦ ἔναντι τοίχου τοῦ Προξενείου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξ ἁρμοδίων ἀξιωματικῶν συνεπέρανε περίπου τὰ ἄνω καὶ ὑπέβαλε σχετικὴν ἔκθεσιν, σταλεῖσαν εἰς τὴν ἁρμοδίαν δικαστικὴν ἀρχήν.

Δον Σύλληψις Τούρκου φοιτητοῦ

Κατὰ τὴν πρόοδον τῶν ἀνακρίσεων κατεδείχθη ἡ ἐνοχὴ ἑνὸς Τούρκου ἐκ Κομοτηνῆς διὰ τὴν βόμβαν τοῦ Προξενείου, ὅστις καὶ προεφυλακίσθη ὑπὸ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς. Παρέμεινεν ἐν προφυλακίσει μέχρι καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως Καραμανλῆ. Ὀλίγον χρόνον, ὑπουργοῦντος ἐν Β. Ἑλλάδι τοῦ κ. Δημ. Μπαμπάκου, οὗτος ἀπελύθη, διαφυγὼν εἶτα εἰς Τουρκίαν, ὁ δὲ εἰσαγγελεὺς κατὰ τὰς ἀνακρίσεις κ. Παναγιωτόπουλος μετετέθη ἀλλαχοῦ.

ΑΛΛΑ ΘΑ ΝΙΚΗΣΩΜΕΝ....

Ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν πλέον δραματικὴν περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ὁποίαν ἔζησεν ἡ σύγχρονος ἀνθρωπίνη γενεά, διαρκοῦντος τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ἔδωκε τὰ πάντα διὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον καὶ τὰς ἀκαταλύτους ἠθικὰς ἀξίας. Ἐβοήθησε τὴν πολεμικὴν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν, ὅσον οὐδὲν ἄλλο Ἔθνος.

Εἰς τὰς μεγάλας στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἀποδίδεται ἡ βαθύτερη μορ-

φὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἀπεδείχθη τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπεδείχθη, κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ, «ὅτι ἡ μεγαλωσύνη εἰς τὰ ἔθνη δὲν μετριέται μὲ τὸ στρέμμα. Μὲ τῆς καρδιᾶς τὸ πύρωμα μετριέται καὶ τὸ αἷμα». Ἡ ἀναδρομὴ μὲ γενικωτάτας γραμμὰς εἰς γεγονότα, τὰ ὁποῖα περισσότεροι τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων τὰ ἔζησαν, ἴσως δὲν εἶναι ἄσκοπος κατὰ τὴν ἐποχήν, ὅτε ἡ σύμμαχός μας Ἀγγλία, ἀρνεῖται νὰ μᾶς ἀποδώση τὴν Ἑλληνικὴν Κύπρον.

— Δι᾽ ὅλους τοὺς συμμάχους μας, δι᾽ ὅλους τοὺς ἐλευθέρους ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπους, ἀλλ᾽ ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς Ἄγγλους, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι εἰς τὴν πλέον δραματικὴν καμπὴν τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ὅτε ἡ ἰσχυρὰ στρατιωτικῶς Γαλλία διαβρωμένη ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς θεωρίας, εἶχε κεραυνοβόλως καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ σύμμαχός μας Ἀγγλία νυχθημερὸν ἀπὸ ἀέρος ἐβομβαρδίζετο, ἡ Ἑλλὰς νικήσασα τὰ στρατεύματα τοῦ Μουσολίνι, ἔδωκεν εἰς τὸν τρομοκρατημένον ἐλεύθερον κόσμον τὴν ΠΡΩΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ τῆς Νίκης.

Ἀμέσως ἔπειτα ἡ Ἑλλάς, ἀντισταθεῖσα κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Χίτλερ, ἐπεβράδυνε τὴν κατὰ τῆς Ρωσίας ἔναρξιν τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως, μὲ ἀποτέλεσμα τελικόν, τὴν ἀποτυχίαν της.

Τοῦτο, ἄλλωστε, συνάγεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημα Γερμανικὰ καὶ Ἰταλικὰ στοιχεῖα, ὅσα εἶδον μεταπολεμικῶς, τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Εἶναι ἡ ὁμολογία τῶν ἡττημένων καὶ δι᾽ αὐτὸ ἔχει μεγάλην ἀξίαν.

Καὶ ὅταν, μετὰ τὴν ἀπαράμιλλον ἐθνικὴν ἐξόρμησιν, τὴν παγκοσμίως, θαυμασθεῖσαν, ἡ Ἑλλὰς κατελήφθη ἀπὸ τρεῖς κατακτητάς, εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς ψυχικῶς ἀδούλωτης Ἑλληνικῆς γῆς, ἐφούντωσεν ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίστασις, εἰς δὲ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν ἑλληνικὰ τμήματα Στρατοῦ, Στόλου καὶ Ἀεροπορίας ἐμάχοντο ἡρωϊκῶς, μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;

Ἡ ἀδούλωτος, ψυχικῶς, Ἑλλάς, μαχομένη διὰ τὴν τιμήν, ἔδωκε τὴν Νίκην.

Ἔδωκε τὴν νίκην, ἀλλ᾽ ἔγινε ὁλοκαύτωμα.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ΟΥΝΡΑ, αἱ εἰς ἀνθρωπίνους ὑπάρξεις ἀπώλειαι Ἑλλήνων ἐκ τῶν πάσης φύσεως πολεμικῶν αἰτιῶν, ἀναλογικῶς ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πάσης ἄλλης ἄλλης συμμάχου χώρας.

Αὗται ὑπερβαίνουν τὰ 7% τοῦ πληθυσμοῦ της, ἐνῶ αἱ ἀπώλειαι τῶν Ρώσων, μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἐρχομένων, κατὰ τὴν αὐτὴν στατιστικήν, μόλις ὑπερβαίνουν τὰ 2%.

Αἱ μυριάδες τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων, ποὺ ὑπῆρξαν οἱ πραγματικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Αἱ ἑκατοντάδες τῶν χωριῶν, ποὺ ἐκάησαν, αἱ τραγικαὶ περιπέτειαι ἀπὸ τὰς ὁποίας διῆλθε τὸ ἔθνος, ἀποτελοῦν μίαν ἐποποιΐαν ἀσυνήθους ἐμφανίσεως καὶ ὕψους.

Ἡ Ἑλλὰς ἔδωκε διὰ τοὺς συμμάχους της, ἔδωκε διὰ τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, ἔδωκε διὰ τοὺς Ἄγγλους τὰ πάντα.

Ἀλλὰ ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι μοῖρα ἀγώνων καὶ θυσιῶν, καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι σύμμαχοί της καὶ μερικοὶ μάλιστα τῶν ἐχθρῶν της ἡσύχασαν καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἤρχισεν ἡ ἐπούλωσις τῶν πολεμικῶν πληγῶν των, ἡ Ἑλλὰς ἐκλήθη καὶ πάλι ν' ἀγωνισθῇ μόνη. Ἡ Ἑλλὰς δηλαδὴ μὲ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις της ἀντιμετώπισε καὶ πάλι τὰς δυνάμεις τῶν ἔξωθεν ἐνισχυομένων συμμοριτῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ σημερινοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, Στρατάρχου Παπάγου, Ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν προηγουμένων κατὰ Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν πολέμων τῆς χώρας, συνέτριψε τὴν νέαν ταύτην ἐπιβουλήν.

Ἡ σημασία τοῦ νέου τούτου ἐπικοῦ κατορθώματος, διὰ τὸν ἐλεύθερον δυτικὸν κόσμον, εἶναι ὑψίστη.

Ἄν, ἡ Ἑλλάς, εὑρισκομένη εἰς τὸ σταυροδρόμι τριῶν Ἠπείρων, ἀπερροφᾶτο ὑπὸ τῆς Ἀνατολῆς, αὕτη θὰ ἐκέρδιζε μίαν ἰσχυρὰν ἔπαλξιν ἐπὶ τῆς Μεσογείου, εἰς βάρος τῶν Δυτικῶν, πρωταρχικῆς σημασίας.

Ἀλλ' οἱ νέοι οὗτοι σκληροὶ ἀγῶνες, ἐστοίχισαν πολλά. Ἐστοίχισαν: Κόπους, θυσίας αἵματος, χιλιάδας νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, νέα ἐρείπια, συμμοριοπλήκτους καὶ συντρίμμια εἰς τὴν ὕπαιθρον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἀπεδείχθησαν, ἄλλην μίαν φοράν, ἀντάξιοι τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτως ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ ὁ Λαός, ὡς προφυλακὴ τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἐκέρδισε καὶ πάλιν τὴν μάχην κατὰ τῆς ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιβουλῆς.

Καὶ τώρα ποία ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν θυσιῶν καὶ ὁλοκαυτωμάτων τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας οἱ στρατιῶται καὶ πολῖται ὑπῆρξαν οἱ σταυροφόροι τῶν εὐγενεστέρων ἰδεωδῶν;

Ἡ φίλη καὶ σύμμαχος Ἀγγλία, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ὁποίας εὑρέθη ἡ Ἑλλὰς εἰς τὰς κρισιμωτέρας της στιγμάς, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν σεπτὸν καὶ ἀείμνηστον Ἄνακτα, τὸν Γεώργιον τὸν Β΄, τὸν Φιλόσοφον καὶ μεγάλον Βασιλέα, ἡ Ἀγγλία ποὺ κολακεύεται νὰ λέγεται φιλελευθέρα, ἀρνεῖται ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς νῆσον καθαρῶς Ἑλληνικὴν καὶ ἐνῶ ὁ λαός της διακαῶς ποθεῖ τοῦτο.

Καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι, σύμφωνα μὲ τὰς παραδόσεις τῆς Ἱστορίας των, ἠγωνίσθησαν πέραν τοῦ στείρου ὀρθολογισμοῦ καὶ τῆς μαθηματικῆς σταθμίσεως τῶν πραγμάτων, διὰ τὰς αἰωνίας ἠθικὰς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ αὐτὴν τὴν χώραν ἐδιδάχθησαν, ἀφοῦ καὶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ φίλοι τοὺς ἀδικοῦν, θὰ ἀγωνισθοῦν καὶ πάλιν δι' ὅλων τῶν μέσων.

Ὁ ἀγών των εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Εἶναι ἀγών, δι' ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ἰδανικά, ποὺ πάντοτε ἐγαλβάνισαν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχήν.

Οἱ Ἕλληνες, εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, τὸν νέον ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπιβάλλεται καὶ δὲν τὸν ἠθέλησαν, θὰ νικήσουν καὶ πάλιν.

Διότι, ἀλλοίμονον, ἂν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν ὑπάρχουν ἐλεύθεροι ἄν-

θρωποι καὶ ἂν αἱ ἰδέαι, διὰ τὰς ὁποίας ποταμοὶ αἱμάτων ἐχύθησαν, δὲν ἐκτιμηθοῦν δεόντως.

Θὰ νικήσωμεν ἀναμφιβόλως, διότι ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀδελφοῦ λαοῦ καὶ ἂν δὲν ἀγωνισθῶμεν, θὰ εἴμεθα ἀσυνεπεῖς πρὸς ὅλους ἐκείνους τοὺς ἥρωας καὶ μάρτυρας τῶν προηγουμένων μας ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι διὰ τὰ ἰδανικὰ ταῦτα ἐπότισαν, μὲ τὸ αἷμα των, κάθε σπιθαμὴν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1952

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΕΝ ΑΥΤΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

(Ὑπεβλήθη παραδοθεῖσα ἰδιοχείρως εἰς Στρατάρχην Παπάγον)

I.— Σύντομος τοπογραφικὴ περιγραφὴ τῆς Κύπρου

Ἡ Κύπρος εἶναι ἡ μεγαλυτέρα μετὰ τὴν Σικελίαν νῆσος τῆς Μεσογείου. Ἡ μεγάλη της διάμετρος εἶναι διατεταγμένη ἀπὸ Β.Α. πρὸς Ν.Δ. καὶ φαίνεται ν' ἀποτελῇ συνέχειαν ὀρεογραφικὴν τοῦ Συριακοῦ ὄρους ΤΑΥΡΟΣ. Τὸ πεπλατυσμένον μέρος της εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον της καὶ πρὸς Ν. Δ. Ἔχει μῆκος 230 χιλ. καὶ μέγα πλάτος 90 χιλ. Ἀπέχει ἀπὸ Τουρκίαν καὶ Συρίαν περὶ τὰ 100 χιλ. (ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ) ἐκ τῆς Αἰγύπτου (ΠΟΡΤ - ΣΑΪΤ) οὐχὶ πλέον τοῦ τριπλασίου τῆς ἄνω ἀποστάσεως (300 χιλ.). Μὲ τὸ ἐπίμηκες ἀκρωτήριον Ἁγ. Ἀνδρέας βλέπει πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας μὲ τὸ ΝΑ μέρος του πρὸς Συρίαν καὶ μὲ τὸ Ν. πρὸς Αἴγυπτον. Ἔχει πληθὺν ὅρμων καὶ ὁρμίσκων καὶ λιμένας, ὧν κυριώτεροι ὁ τῆς Λάρνακος, Λευκωσίας, Ἀμμοχώστου κλπ. (πρὸς Ν. μέρος). Ἡ περίμετρός της εἶναι 650 χιλιόμ. Ὁ κυριώτερος ὀρεινὸς ὄγκος εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον της (ὑψ. 2.010), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπέμπονται δευτερεύουσαι κορυφογραμμαὶ πρὸς Δ καὶ Ν. Εἷς ἐλαφρὸς ὀρεινὸς ὄγκος εἶναι κατὰ μῆκος τῆς Β. παραλίας, κατευθυνόμενος πρὸς Ἁγ. Ἀνδρέαν.

II.— Στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κύπρου.

Ἡ Κύπρος λόγῳ τῆς θέσεώς της, τῶν λιμένων της, τῶν δυναμένων νὰ δημιουργηθοῦν ἀεροδρομίων της, προσφέρεται μὲ πλήρη στρατηγικὴν ἀσφάλειαν, διὰ Κράτος, ἐπικυριαρχοῦν τῆς Θαλάσσης (ὅπως ἡ Ἀγγλία), νὰ χρησιμοποιηθῇ:

— Ὡς βάσις συγκεντρώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως στρατιωτικῶν μονάδων.

— Ὡς καταφύγιον εἰς περίπτωσιν ἀτυχίας ἐπιχειρήσεων εἰς Ἀσίαν, ἢ Αἴγυπτον.

— Ὡς ἐξόρμησις δι' ἀεροπορικὰς καὶ ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς Ἀσίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου.

III.— Σπουδαιότης τῆς Κύπρου διὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ Ἀγγλία δεδομένου:

— ὅτι ἀπώλεσε τὰς ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις της,
— ὅτι δὲν ἀποκλείεται, θᾶττον ἢ βράδιον, νὰ ἐκδιωχθῇ καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Σουέζ.
— ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ Ἰρακινὰ πετρέλαια (Περσικά).
— ὅτι δὲν παρητήθη τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς της ἐπὶ τῶν Ἀραβικῶν φυλῶν.

Συνάγεται

ὅτι οὐδέποτε θὰ παραιτηθῇ, ἑκουσίως, τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείψουν οἱ ἄνω στρατηγικοὶ λόγοι.

IV.— Πολιτικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος.

— Ἡ Ἀγγλία, ὡς προείπομεν, οὐδέποτε, ἑκουσίως, θ' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Κύπρον, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείψουν οἱ ὑφιστάμενοι στρατηγικοὶ λόγοι.

— Ἡ Ἀμερικὴ δὲν θὰ περιέλθῃ εἰς ῥῆξιν μὲ τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, διότι ἡ παγκόσμιος πολιτική της ἐπιβάλλει νὰ τηρῇ στενὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ μὴ διαρρήξῃ ταύτας, διὰ δευτερευούσης ἀξίας πολιτικὰς διαφοράς.

— Ἡ Τουρκία, καίτοι ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς Κύπρου δικαιώματά της εἶναι πολὺ πενιχρά, οὐχ' ἧττον, μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, θ' ἀποδεχθῇ τὰς διπλωματικὰς προτάσεις τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐγείρῃ ἀπαιτήσεις διὰ νὰ παραταθῇ τὸ ὑφιστάμενον καθεστὼς ἐπὶ τῇ ἐπιτεύξει ἑνὸς καλυτέρου μέλλοντος.

— Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις, εὑρισκομένη μακρὰν καὶ ἄνευ ἐδαφικῆς ἐπαφῆς πρὸς Κύπρον, ἢ θ' ἀδιαφορήσῃ ἢ δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῇ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μὲ ὠφελείας ὑπὲρ τῶν κομμουνιστικῶν ἰδεῶν.

— Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία θ' ἀδιαφορήσουν, ἡ πρώτη μὴ ἐνδιαφερομένη πλέον διὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἡ Δευτέρα ἀπὸ ἐντροπὴν διὰ τὴν διαγωγήν της κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον καὶ διότι ἀπώλεσε τὰς ἀφρικανικὰς κτήσεις της καὶ τὴν Δωδεκάνησον.

— Ἡ Ἑλλάς, χωρὶς ν' ἀποκλείσω ὅτι, ὡς ἄτομα, ὅλοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἕνωσιν τῆς Κύπρου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὡς πολιτικοί, οὐδεὶς τούτων θὰ προσφερθῇ ν' ἀναλάβῃ τὴν φανερὰν ὑποστήριξιν τοῦ ζητήματος, διότι:

— Οὐδεὶς τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἔχει πλειοψηφίαν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ συνεπῶς ἕκαστος τούτων, ἐφ' ὅσον πρωθυπουργεύει, φοβᾶται ὅτι πᾶσα ἔκφρασις, ἀπαίτησις, ἢ ἄλλο τι ὑπὲρ τῆς Κύπρου θὰ ἐπισύρῃ τὴν δυσμένειαν τῆς

Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἥτις, εὐχερέστερα, θὰ εὕρῃ, βοηθουμένη εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς Ἀμερικῆς, ἕνα διάδοχον διὰ τὴν πρωθυπουργίαν (ὅλοι εἶναι ἕτοιμοι νὰ προσφερθοῦν), δηλώνοντος ὅτι ἡ παροῦσα διεθνὴς κατάστασις δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνακίνησιν τοιούτων ζητημάτων.

Κατὰ συνέπειαν ἐπίσημος ὑποστήριξις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν δὲν πρέπει ν' ἀναμένεται ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Κόσμου.

V.— Συμπέρασμα καὶ Ἀπόφασις

Ἐφ' ὅσον πολιτικῶς καὶ ἀναιμάκτως δὲν δύναται νὰ ἐπιλυθῇ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα, ὡς κατεδείχθη ἀπὸ τὰς περιφερομένας ἐπιτροπὰς τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, δημοψηφίσματα, δηλώσεις Ἑλλήνων Πολιτικῶν κλπ. ἀνάγκη νὰ ἐπιζητηθῇ ἡ βιαία ἐπιδίωξις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κύπρου.

Δυνατὸν νὰ στοιχίσῃ εἰς αἷμα, δυνατὸν ν' ἀργήσῃ ν' ἀποδώσῃ, πάντως θὰ δημιουργηθῇ μία ἀπελευθερωτικὴ ἱστορία, ἥτις, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θ' ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς της. «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει», ἔλεγον οἱ πρόγονοί μας. Οὐδεμία ἐλευθερία, τουλάχιστον ἑλληνική, ἀπεκτήθη ἄνευ αἵματος.

— Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 21 καὶ αἱ προηγούμεναι ταύτης ἐν Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ καὶ νήσοις.
— Αἱ Κρητικαὶ Ἐπαναστάσεις.
— Οἱ ἀγῶνες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ πρὸ τοῦ 1912,

ἐπιμαρτυροῦν τοῦτο:

Ἀνάγκη ὅθεν δράσεως ἐπαναστατικῆς, προερχομένη οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἀτόμων πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἀτμοσφαίρας παγκοσμίου συμπαθείας, ἥτις θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ καρπωθῶμεν τῆς πρώτης διπλωματικῆς μεταβολῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μας.

VI. Γενικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος

Αον Μία Κεντρικὴ Διευθύνουσα Ἐπιτροπή. Αὕτη θὰ περιλάβῃ:

α) Καταλλήλους Κυπρίους διαμένοντας ἐν Ἀθήναις καὶ πιστεύοντας εἰς τὸν ἀγῶνα.*

β) Μὴ Κυπρίους ἀνήκοντας εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς (Στρατιωτικοὺς — Διπλωμάτας — ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἐκτὸς ὑπηρεσίας — Βιομηχάνους κλπ.).

Βον Ὑποεπιτροπὰς Συνδέσμου καὶ Ἐκτελέσεως ἐντολῶν.

---

* Ὡς κατάλληλοι ὑποδεικνύονται οἱ Γρίβας — Κύρου — Λανίτης — Παντελίδης, ὧν ἡ μύησις νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως.

Αὗται θὰ δημιουργηθοῦν ἐν Ἑλλάδι ἢ Κύπρῳ, ἐκτελοῦσαι τὰς διδομένας ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν πάσης φύσεως ἀποστολῶν (ἔρανοι — συλλογὴ ὑλικοῦ — προώθησις ὑλικοῦ κλπ.).

Γον Ἐκλογὴ Στρατιωτικοῦ Ἀρχηγοῦ.

— Οὗτος δέον νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἐκ Κύπρου καταγομένων ἱκανῶν στρατιωτικῶν τοῦ ἐνεργοῦ ἢ ἀποστράτου κόσμου.*

Δον Τήρησις ἐπαφῆς:

— Πρὸς τὸν στρατιωτικὸν κόσμον (κρίνω ἀπαραίτητον τὴν ἐνημέρωσιν τοῦ Στρατάρχου Παπάγου δι᾿ ἐμοῦ — ἐπίσης τῶν ἀρχηγῶν ΓΕΣ — ΓΕΝ καὶ ΓΕΑ, ἣν ἐπίσης ἀναλαμβάνω).

— Πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Πολίτην, ἣν ἐπίσης ἀναλαμβάνω ἢ ν᾿ ἀναλάβη ἕτερος τῆς ἐπιτροπῆς περισσότερον φιλικῶς γνωρίζων τοῦτον.

— Πρὸς πᾶν ἄτομον, ποὺ θὰ κρίνη ἡ ἀρχικῶς συγκροτηθησομένη Κεντρικὴ Διευθύνουσα Ἐπιτροπή, ὅτι πρέπει νὰ ἐνημερωθῆ καὶ νὰ τηρηθῆ ἐπαφή.

Εον Στρατολογία.

— Νὰ ἐπιζητηθῆ ἐθελοντικὸν προσωπικὸν ἐκ Κύπρου ἢ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος προσφερόμενον εἰς τοῦτο. Εἷς ἀριθμὸς εἰς πεντακοσίους διὰ τὰς πρώτας ἐνεργείας ἔσεται, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐπαρκής.

ΣΤον Ὑλικὸν

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἢ δι᾿ ἀγορᾶς διὰ τῶν ἐρανικῶν χρημάτων.

Ηον Ἀναγνωρίσεις

Ὁ ἐκλεγησόμενος Ἀρχηγὸς πρέπει ν᾿ ἀποστείλη τὸ ταχύτερον ἀναγνωρίσεις.

— Διὰ τὴν δημιουργίαν δικτύου πληροφοριῶν.

— Διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ ἔναντι τοῦ ἀναληφθησομένου ἀγῶνος.

— Τί στρατολογικῶς δύναται νὰ προσφέρη ὁ τόπος.

— Τί ἀπόψεως διατροφῆς.

— Ποῖαι περιοχαὶ προσφέρονται εἰς ἀγῶνα ἀνταρτικόν.

— Ὀργάνωσις ὑποεπιτροπῶν εἰς ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα διὰ τὴν ὑποστήριξιν, διατροφὴν κλπ. τῶν ἐνόπλων ἀνταρτικῶν σωμάτων.

Θον Ἐπιτευκτέος ΣΚΟΠΟΣ.

Ἡ δημουργία ἐν Κύπρῳ καταστάσεως, ὥστε διεθνῶς νὰ πιστευθῆ ὅτι αὕτη

---

* Ὑποδεικνύεται ὁ Συνταγματάρχης Γρίβας.

ἐπιθυμεῖ τὴν ἐλευθερίαν της νὰ τὴν ἀποκτήση οὐχὶ διὰ παρακλήσεων, ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας καὶ ὅτι δέν ἐννοεῖ νὰ τὰ καταθέση τὰ ὅπλα ἂν δὲν ἐπιτύχη τοῦτο.

VII. Βάσει τῶν ἄνω ἐνδείξεων θὰ ἐκδοθοῦν λεπτομερέστερα σχέδια ἐνεργείας δι᾽ ἕκαστον ἀντικείμενον.

Ἰούλιος 1952



ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΞ ΑΝΑΤΟΛΩΝ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ

Ὡς τοιαῦται ἐν Εὐρώπῃ καὶ τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ κατὰ γενικὴν ἔννοιαν, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν:

1) Ἡ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης, διὰ Γερμανίας — Γαλλίας, πρὸς Ἀτλαντικὸν ἢ Γιβραλτάρ.

2) Ἡ τῶν Βαλκανίων, διὰ Γιουγκοσλαβίας, πρὸς Ἀδρίαν, ἢ διὰ Γιουγκοσλαβίας καὶ Ἑλλάδος, πρὸς Κεντρικὴν Μεσόγειον.

3) Ἡ τοῦ Καυκάσου, διὰ Τουρκίας, πρὸς τὸν ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας μέχρις Ἑλλησπόντου χῶρον.

4) Ἡ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, διὰ τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν, πρὸς Ἀραβικὸν — Περσικὸν κόλπον, Σουὲζ καὶ χῶρον ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας μέχρι Σουέζ.

Διὰ τὴν ἐκ Δυσμῶν ἄμυναν ἑκάστης τῶν κατευθύνσεων τούτων, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε μέσων πολέμου (ἄνευ ἀτομικῶν ὅπλων) θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἑκατέρωθεν τούτων Ἔθνη, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, ἀπὸ ἀέρος.

Ἡ σημερινὴ δυναμικότης τῶν Στρατῶν Ξηρᾶς τῶν διαφόρων Κρατῶν ἐπιτρέπει εἰς Ἀνατολικοὺς νὰ συγκρατηθοῦν ἀμυντικῶς ἐπὶ μιᾶς ἢ περισσοτέρων τῶν ἄνω κατευθύνσεων καὶ νὰ ἐνεργήσουν, διὰ τοῦ ὄγκου τῶν μέσων των, κατὰ τῆς κυριωτέρας τοιαύτης.

Ἀναλύοντες τὴν σπουδαιότητα τῶν ἄνω κατευθύνσεων, διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος, εὑρίσκομεν ὅτι:

α) Ἡ διὰ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης κατεύθυνσις (ὑπ' ἀριθ. 1) δὲν δύναται νὰ δώσῃ τελειωτικὸν ἀποτέλεσμα, ὡς πρὸς τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου, παρὰ μόνον ἕνα στρατηγικὸν τοιοῦτον, μεγάλης ἐκτάσεως, ἐφ' ὅσον συμπεριλάβῃ, ὡς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, διὰ νὰ θέσῃ οὕτω τὸν Ἀτλαντικὸν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των.

β) Ἡ διὰ τῶν Βαλκανίων κατεύθυνσις (ὑπ' ἀριθ. 2), μὲ κατάληψιν τοῦ ἀπὸ Ἀδρία μέχρι Ἑλλήσποντον χώρου, δὲν δίδει ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον θέτει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον, ἀπὸ ἀέρος καὶ θαλάσσης, τὴν Μέσην Μεσόγειον.

γ) Ἡ ἐκ Καυκάσου, διὰ Τουρκίας, πρὸς τὸν χῶρον ἀπὸ Ἑλλησπόντου μέχρι Ἀλεξανδρέττας (ὑπ' ἀριθ. 3) ἔχει πολλὰ τὰ ὑλικὰ ὀφέλη (πετρέλαια κλπ.) δὲν εἶναι ὅμως ἀποφασιστική, ὡς πρὸς τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου, ἀλλ' εἶναι καλυπτικὴ τῆς ἀμέσως ἑπομένης καὶ ἐλέγχει ἀρκετὸν μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

δ) Ἡ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς πρὸς Σουὲζ καὶ Περσικο - Ἀραβικὸν κόλπον (ὑπ' ἀριθ. 4) μέσω τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν καὶ τοῦ Ἰσραὴλ δὲν εἶναι ἀποφασιστική, ἀλλ' εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, διότι:

— Ἐξασφαλίζει ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν τὰ Περσικὰ καὶ Ἀραβικὰ πετρέλαια.

— Θέτει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τὸν Βόρειον Εἰρηνικόν, μέσω τοῦ Περσικο - Ἀραβικοῦ κόλπου καὶ τῆς Νοτίου Ἀραβίας.

— Φράσσει τὸ Σουὲζ ἐκ Βορρᾶ.

— Ἐλέγχει τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιτρέπει, διὰ τῆς Αἰγύπτου, τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἀφρικήν.

— Μεταφέρει τὸν πόλεμον εἰς Ἄπω Ἀνατολὴν (Ἰνδίας — Κίναν κλπ.).

Ἡ κατάταξις τῶν ἄνω κατευθύνσεων, σχετικὰ μὲ τὴν μεγαλυτέραν συμβολὴν εἰς τὴν λῆξιν τοῦ Πολέμου, μᾶς δίδει τὴν κάτωθι σειρὰν ἀξίας: 1η, 4η, 3η καὶ 2α.

Διὰ τὴν ἄμυναν τῶν κατευθύνσεων τούτων ἀπαραιτήτως θὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἑκατέρωθέν των Ἔθνη. Οὕτω:

— Διὰ τὴν 1ην θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Δυτικὴ Γερμανία, Γαλλία, Ἰταλία, Ἀγγλία, Βέλγιον, Ὁλλανδία καὶ ἐν 2ᾳ γραμμῇ ἡ Ἱσπανία.

— Διὰ τὴν 2αν: Θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Ἰταλία — Γιουγκοσλαβία — Ἑλλὰς — Τουρκία (μὲ οὐχὶ πλέον τῶν 2 Σωμάτων Στρατοῦ).

— Διὰ τὴν 3ην καὶ 4ην θὰ χρησιμοποιηθοῦν: Τουρκία — Περσία — Ἀραβικὰ Κράτη — Ἰσραὴλ — Αἴγυπτος (ἐφ' ὅσον ταῦτα ἢ ἔνια τούτων δὲν τηρήσουν οὐδετερότητα ἢ δὲν προσχωρήσουν εἰς τοὺς Ἀνατολικούς).

Ἐξ ὅλων τούτων ἐξάγονται τὰ κάτωθι λογικὰ συμπεράσματα, ἐν σχέσει μὲ μέλλοντα πόλεμον (ἄνευ ἀτομικῶν ὅπλων).

— Ὅτι θὰ εἶναι πόλεμος Ἠπείρων.

— Ὅτι θὰ εἶναι μεγάλης χρονικῆς διαρκείας.

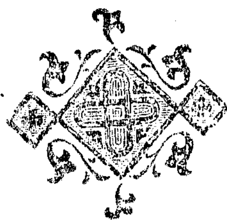
— Ὅτι δὲν θὰ τελειώσῃ παρὰ μόνον διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ Ρωσικοῦ ἢ Ἀμερικανικοῦ χώρου.

— Ὅτι ἡ μεγίστη καὶ διαρκῶς αὐξανομένη ταχύτης τῶν ἀεριωθουμένων καὶ λοιπῶν μέσων πολέμου θ' ἀπαιτήσῃ Ἀεροδρόμια βάσεως πολὺ μακρὰν τῶν κυρίων θεάτρων Ἐπιχειρήσεων, ἵνα δίδεται εἰς τὴν Ἀεροπορίαν ὁ ὑλικὸς χρό-

νος εἰδοποιήσεως, ἀπογειώσεως καὶ ἐπεμβάσεως ὑπὲρ τῆς φιλίας παρατάξεως.

— Ὅτι τοιαῦται ἀεροπορικαὶ βάσεις διὰ τοὺς Δυτικοὺς δέον ν' ἀναζητηθοῦν μᾶλλον εἰς Δυτικήν, Νότιον καὶ Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Μέσης Ἀνατολῆς νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς προκεχωρημένα συνεργασίας μετὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ φιλίων στρατῶν.

Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι, ἡ Ἑλληνικὴ Κύπρος πολὺ μικράν, ἂν ὄχι οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἐξυπηρέτησιν δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς Δυτικοὺς καὶ εἰς τοὺς τόσον ἐπιμένοντας διὰ τὴν μὴ αὐτοδιάθεσίν της Ἄγγλους.



ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ κόσμος ὁλόκληρος διερωτᾶται:

— Θὰ ἔχωμε πόλεμον;

— Πότε καὶ πῶς θὰ γίνῃ;

— Ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματά του;

Εἰς τὰ ἀγωνιώδη αὐτὰ ἐρωτήματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόνον οἱ ἄγριοι τῶν διαφόρων Ἠπείρων δυνατὸν (;) νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι, ὅλος ὁ λοιπὸς κόσμος εὑρίσκεται ὑπὸ διαρκῆ, ἢ διαλείποντα ἐφιάλτην.

Ἀλλὰ ποῖος σοβαρὸς πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς δύναται ν' ἀπαντήσῃ, μετὰ βεβαιότητος, πότε θὰ γίνῃ πόλεμος καὶ πῶς θὰ διεξαχθῇ;

Ἡ ἀνάλυσις, πάντως, ὡρισμένων παραγόντων, μᾶς δίδει τὴν δυνατότητα, νὰ δώσωμε τὰς πιθανωτέρας ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἀγωνιώδη ἀνωτέρω ἐρωτήματα.

ΑΙΤΙΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατ' ἐμὲ ὅλοι οἱ πόλεμοι, ἀφ' ἧς εὑρέθη ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς σκοπὸν εἶχον ἢ τὴν παντοειδῆ ἐκμετάλλευσιν τοῦ προσβαλλομένου ἢ τὸν κορεσμὸν τῆς ἐγωπαθείας τῶν ἀρχηγῶν. Ἐξαίρεσιν τοῦ ἄνω κανόνος ἀποτελοῦν οἱ ἀπελευθερωτικοί, ἢ ἀμυντικοί ἐν γένει, καλούμενοι πόλεμοι.

Καὶ ὁ μέλλων πόλεμος δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην ἐπιδίωξιν.

Ἡ Ἀνατολὴ ἐπιζητεῖ τὴν κοσμοκρατορίαν οὐχὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑλικὴν ἐκμετάλλευσίν των, ἐπ' ὠφελείᾳ, τῶν μανδαρίνων τῆς Μόσχας.

Ἡ Δύσις πράττει τοῦτο διὰ τὴν κατανάλωσιν τῆς παραγωγῆς της καὶ τὴν μὴ δημιουργίαν ἀνεργίας εἰς τὰς χώρας των ἐκ τῆς μειώσεως τῆς ἐργασίας. Ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη.

Οἱ μὲν παίρνουν καὶ ὑποδουλώνουν, οἱ δὲ δίδουν, χωρὶς ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἄλλων, διὰ φόνων καὶ διαγραφῶν.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

α) Γενικότητες

Τὸν πόλεμον εἶναι εὔκολον νὰ τὸν ἀρχίσῃ τις, τὸ δύσκολον εἶναι νὰ τὸν τελειώσῃ, ὑπὲρ τῆς χώρας του, ἐπιτυχῶς.

Ὁ Χίτλερ τὸν ἤρχισεν ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ τὸν ἐτερμάτισε καταστρεπτικῶς διὰ τὴν χώραν του, ὑπολογίσας κακῶς δύο παράγοντας:

— Τὴν λανθάνουσαν συμμαχικὴν δυναμικότητα, δυνηθεῖσαν ν' ἀναπτυχθῇ τεραστίως ἐν τῷ δυνατῷ ἐλαχίστῳ χρόνῳ.

— Τὴν τεραστίαν ρωσικὴν ἀνθεκτικότητα, μαζὶ μὲ τὴν πολιτικὴν ἐξυπνότητα καὶ διπλωματικὴν διορατικότητα τοῦ Στάλιν.

Ὁ Στάλιν κατεδείχθη μεγάλος πολιτικός, κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον καὶ ἡ σημερινὴ πολιτικο - στρατιωτική του ἐνέργεια εἶναι ἐπίσης ρεαλιστική. Συνεπῶς μᾶς δίδει τὸ μέσον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν θὰ ἀρχίσῃ τὸν πόλεμον, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐξασφαλίσει ὅλα τὰ μέσα διὰ τὸ ἐπιτυχὲς ὑπὲρ αὐτοῦ τέλος.

β) Μέσα πολέμου

— Εἶναι γνωστὸν καὶ παραδεδεγμένον παγκοσμίως ὅτι οἱ Ρῶσοι εἰς μέσα πολέμου ξηρᾶς εἶναι ἀκαταμάχητοι διὰ τῶν συνήθων μέσων πολέμου (τῶν χρησιμοποιηθέντων κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον, πλὴν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας).

— Δύνανται, μετὰ τῶν δορυφόρων των, νὰ παρατάξουν ἑκατοντάδες Μεραρχιῶν στρατοῦ καὶ ἁρμάτων.

— Ἔχουν τὴν προτεραιότητα εἰς συγκέντρωσιν πρὸς οἱανδήποτε στρατηγικὴν κατεύθυνσιν, ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ νὰ ἐπιτύχουν μεγάλα ἀποτελέσματα, πρὸ πάσης σοβαρᾶς ἐπεμβάσεως τῶν Δυτικῶν.

— Ὑστεροῦν εἰς δυνάμεις ἐπιφανείας, θαλάσσης, πρᾶγμα ὅπερ παρακωλύει τὰς ὑπερποντίους ἐκστρατευτικὰς ἐπιχειρήσεις των.

— Τὰ στελέχη των, ἐν τῷ στρατῷ ξηρᾶς, εἶναι ἀρκούντως ἔμπειρα, ὡς κατέδειξεν ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος.

— Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοὶ ὑστεροῦν εἰς δυνάμεις ξηρᾶς. Ἡ συγκέντρωσίς των πρὸς ἐπιθετικάς, ἢ ἀμυντικὰς κατευθύνσεις, ἀπαιτεῖ μέγαν χρόνον καὶ ἀσφαλεῖς βάσεις συγκεντρώσεως καὶ εἶναι ζήτημα, ὅπως ἔχει σήμερον ἡ ἑκατέρωθεν γενικὴ κατάστασις, ἂν θὰ προλάβουν νὰ ἐνεργήσουν ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ κατὰ πάσης Ρωσικῆς αἰφνιδίας προσβολῆς.

— Ἔνιοι τῶν Δυτικῶν συμμάχων, λησμονοῦντες τὴν ἱστορίαν των, δὲν

βιάζονται νὰ ἀγωνισθοῦν στρατιωτικῶς καὶ δὲν ἐλπίζεται ν' ἀποδώσουν, τελειωτικά, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδώσουν.

— Ἡ ὀργάνωσις στρατιωτικῶς τῆς Δυτικῆς Γερμανίας συναντᾶ δυσκολίας πολιτικάς. Καὶ ἐν τούτοις ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσίς της θὰ ἐξησφάλιζε μεγάλως τὴν ἀπόκρουσιν πρὸς Δυσμὰς τῆς Σοβιετικῆς εἰσβολῆς. Ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης ἐξαρτᾶται μεγάλως ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς Γερμανίας.

γ) Λοιποὶ παράγοντες

Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν χρησιμοποίησίν της διὰ στρατηγικοὺς καὶ τακτικοὺς σκοπούς, εἶναι ποσοτικῶς καὶ τεχνικῶς ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν.

— Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ εἰς μέσα πολέμου, καύσιμα καὶ λοιπὰ εἴδη εἶναι σημαντικῶς ὑπερτέρα ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν.

Πολλοὶ ὑπολογίζουν τὴν μὲν πρώτην ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν κατὰ 65 ἕως 70%, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ 70% καὶ πλέον.

Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τί συμβαίνει καὶ ἂν τὰ ἄνω ποσοστὰ ἔχουν οὕτως;

δ) Μερικὸν Συμπέρασμα

Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται:

— Ὅτι ὁ Στάλιν δὲν θ' ἀρχίσῃ ἕνα πόλεμον, τὸν ὁποῖον δὲν ἔχει πιθανότητα νὰ τὸν τελειώσῃ ὑπὲρ τῶν Σοβιέτ, ἀλλὰ θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὄχι μόνον νὰ φθάσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερβῇ τοὺς συμμάχους εἰς παραγωγὴν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ αὔξησιν τῆς στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς του παραγωγῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τοῦ λεγομένου «ψυχροῦ πολέμου» θὰ κατατρίβῃ τοὺς συμμάχους, διὰ τοπικῶν μικροπολέμων, προσέχων νὰ μὴ προκαλέσῃ γενικὸν τοιοῦτον καὶ θὰ διαφθείρῃ, διὰ τῆς προπαγάνδας, τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα τῶν ἀντιπάλων χωρῶν.

— Ὅτι, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἄνω θὰ ἐκπέμψῃ, αἰφνιδιαστικῶς, τὸν πόλεμον, χωρὶς νὰ δύναται κανεὶς νὰ καθορίσῃ, ἐκ τῶν προτέρων, πότε τοῦτο θὰ λάβῃ χώραν.

— Ὅτι ὅλα τὰ ἄνω ἔχουν σταθερότητα ἐξελίξεως μόνον, ἐφ' ὅσον ὁ Στάλιν ἡγεῖται ἐν Ρωσίᾳ. Ἂν ἐκλείψῃ, δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, οὐδεὶς δύναται νὰ προΐδῃ τί δύναται νὰ συμβῇ, ἐφ' ὅσον κρατήσουν τὰ φιλοπόλεμα πρόσωπα (Μπέρια κλπ.).

— Ὅτι, ὅσον ἀφορᾶ τοὺς Δυτικούς, οὗτοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκπέμψουν τὸν πόλεμον, πλεονεκτοῦντες ἤδη εἴς τινας παράγοντας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι εὑρίσκονται ἐν μειονεκτικῇ καταστάσει εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὸν στρατὸν ξηρᾶς, ἀπαραίτητον καὶ ἐπαρκῆ διὰ τὴν νίκην ἐν ξηρᾷ, κατοχὴν ἢ διατήρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ χώρου.

ε) Ἐπιτευκτέοι σκοποὶ πρὸς περάτωσιν τοῦ μέλλοντος πολέμου.

Διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ μέλλων παγκόσμιος πόλεμος ὑπὲρ τῆς μιᾶς, ἢ ἑτέρας ἀντιπάλου ὁμάδος (Ἀνατολικῆς ἢ Δυτικῆς) πρέπει:

— Νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀπόλυτα οἱ χῶροι τῆς παραγωγῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τοιοῦτοι τῆς Στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ ἀντιπάλου, χωρὶς οἱ ἰδικοί της νὰ ὑποστοῦν τελειωτικὴν καταστροφήν.

— Νὰ κατακτηθοῦν καὶ διατηρηθοῦν οἱ χῶροι οὗτοι μέχρι πλήρους ἐξουδετερώσεως πάσης ἀντιστάσεως ἀλλαχοῦ.

— Νὰ ὀργανωθοῦν αἱ ὑποταγησόμεναι χῶραι κατὰ τὸ Α ἢ Β κοινωνικὸν σύστημα.

Ἀλλὰ χῶροι, ἡ κατάκτησις τῶν ὁποίων θὰ σημάνῃ τὸ «τέλος τοῦ πολέμου», πρέπει νὰ εἶναι:

— Διὰ τοὺς Δυτικούς, οὐχὶ ἡ κατάληψις ἐνίων ἐκ τῶν δορυφόρων χωρῶν, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς Ρωσίας καὶ κυρίως τῶν χώρων παραγωγῆς μέσων καὶ ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ὅλοι οἱ λοιποὶ καταληφθησόμενοι σκοποὶ δὲν εἶναι παρὰ ἐνδιάμεσοι καὶ δὲν τερματίζουν τὸν πόλεμον.

— Διὰ τοὺς Ἀνατολικοὺς (Ρώσους), «χῶρος τελικοῦ σκοποῦ» δέον νὰ εἶναι ἡ κατάληψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ κυρίως τῶν χώρων παραγωγῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ τῶν τοιούτων τῆς Στρατιωτικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ κατάληψις ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῆς Ἀσίας καὶ μέρους τῆς Ἀφρικῆς δὲν τερματίζει τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἁπλῶς τὸν ἐπιμηκύνει ἐν χρόνῳ. Ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν τοιοῦτοι «τελικοὶ σκοποί», διὰ τῶν παλαιῶν μέσων πολέμου;

Διὰ τοὺς Ρώσους ὄχι. Διὰ τοὺς Δυτικοὺς μόνον, ἀφοῦ καταστήσουν ἰσοδυνάμους, ἢ μᾶλλον ὑπερτέρας, τὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δρώσας δυνάμεις των καὶ ἑδραιωθοῦν ἐγκαίρως ἐπὶ γραμμῆς τινος ἐν Εὐρώπῃ, ἐξ ἧς ἐξορμῶντες, μετὰ τὴν συγκέντρωσίν των, νὰ ἐπιζητήσουν τὴν ἐπίτευξιν «τοῦ τελικοῦ σκοποῦ». Οἱ σύμμαχοι ἔχουν ἤδη τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν χρειάζεται παρὰ ἰσοδυναμικὴ ἐξίσωσις τῶν δυνάμεων τῆς ξηρᾶς πρὸς τὰς τοιαύτας τῶν Ρώσων.

Οἱ Ρῶσοι, ἀντιθέτως, εὑρίσκονται πολὺ μακρὰν τῆς Ἀμερικῆς καὶ δὲν δύνανται νὰ μεταβοῦν ἐκεῖ παρὰ διὰ τοῦ ἀέρος καὶ ἀφοῦ ἐξουδετερώσουν πρῶτον, δι' ἀτομικῆς ἐνεργείας, πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν Ἀμερικανῶν.

ζ) Τελικὸν Συμπέρασμα

Κατόπιν τῶν προεκτεθέντων δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι πόλεμος θὰ γίνῃ, ἀλλὰ πότε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ προφητεύσῃ κανείς, πάντως τὰ ἀποτελέσματά του θὰ εἶναι ἀφαντάστως τρομερώτερα τῶν τοιούτων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Ι.— ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

Τὸν Στρατάρχην Παπάγον ἐγνώρισα ἐν τῷ Στρατῷ καὶ συνεδέθημεν ἀρκετὰ φιλικῶς, ἀφ' ἧς, ἐπὶ οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, (ἔτος 1927) ἐπανήλθομεν ἐκ τῆς ἀποταξίας, εἰς ἣν εἴχομεν τεθῆ ἀμφότεροι, λόγῳ τοῦ κινήματος κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως Πλαστήρα τοῦ ἔτους 1923. Ἐφέρομεν τότε οὗτος μὲν τὸν βαθμὸν τοῦ Συνταγματάρχου τοῦ Ἱππικοῦ, ἐγὼ δὲ τὸν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ.

Ἐμαθητεύσαμεν εἰς τὴν ἰδίαν σειρὰν ἐν τῇ Ἀνωτέρᾳ Στρατιωτικῇ Ἐκπαιδεύσει κατὰ τὸ ἔτος 1927.

Ἔκτοτε εὑρισκόμεθα ἐν διαρκῇ ἐπαφῇ ἢ στρατιωτικῇ συνεργασίᾳ, μέχρι τῆς ὁριστικῆς μας ἐκ τοῦ Στρατοῦ ἐξόδου μας (ἔτος 1950).

Κατὰ τὴν μακροχρόνιον ταύτην γνωριμίαν καὶ συνεργασίαν μας (30 ἔτη καὶ πλέον), ἥτις περιλαμβάνει πολέμους (Ἑλληνο - Ἰταλικὸς ἐν Ἀλβανίᾳ — Συντριβὴ τῶν συμμοριτῶν τὸ 1949) καὶ ὁμηρείαν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας μας (ἔτος 1943 μέχρι Μαΐου τοῦ 1945) μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διαγνώσω τὸν ἄνδρα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ὁ Στρατάρχης Παπάγος δὲν ἐστερεῖτο προτερημάτων. Μάλιστα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ἡγετικὰ προσόντα ἦταν ἐκ τῶν πρώτων. Ἡ γενική του μόρφωσις δὲν ἦταν εὐρεῖα, ἀλλ' οὐχὶ κατωτέρα τῆς τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν. Ἡ στρατιωτική του μόρφωσις δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν, τόσον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς στρατηγικῆς καὶ τῆς γενικῆς τακτικῆς, ὅσον καὶ πρὸς τὴν στενῶς συνδεομένην πρὸς αὐτὰς στρατιωτικὴν ἱστορίαν. Οὐχ' ἧττον ἡ ἀρχηγία του εἰς τὸ ΓΕΣ (ἔτος 1936—1941) τῷ ἐπέτρεψε νὰ διαμορφωθῇ καὶ νὰ δύναται ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰ γενικὰ στρατηγικὰ ζητήματα. Ἡ ἄνοδός του αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην ἣν εἶχεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος Β', ὅστις ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ ἕνα ἀνώτατον στέλεχος, ἀπο-

λύτου ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτόν. Ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἐξελέξατο πολὺ ἐπιτυχῶς τὸν ἀείμνηστον Παπάγον. Ὁ Παπάγος, ὃν εἶχε στεφανώσει ἡ ἀείμνηστος Βασίλισσα Ὄλγα, ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἀνακτόροις, εἶχε χρηματίσει ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργίου Β΄ καὶ ἦταν γνώριμος τῶν λοιπῶν Βασιλοπαίδων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας. Οὐδεὶς ἄλλος ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν νεωτέρων εἶχε τόσην στενὴν ἐπαφὴν πρὸς τὰ Ἀνάκτορα.

Κατὰ τὴν δικτατορίαν Μεταξᾶ ὁ Παπάγος, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Β΄ ὡς μέσον κατὰ Μεταξᾶ, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ὁ Στρατὸς ἦταν μὲ τὸ μέρος τοῦ Βασιλέως, παρὰ πρὸς τὸ τοῦ Μεταξᾶ, ἐξαιρέσει τῶν ἐν Ἀθήναις Διοικήσεων, ὧν αἱ πλεῖσται ἐκολάκευον τὸν Μεταξᾶ διὰ λόγους παραμονῆς των, ἢ ἄλλους.

Αἱ σχέσεις Γεωργίου Β΄ καὶ Μεταξᾶ πολλάκις κατὰ τὴν δικτατορίαν διεταράχθησαν, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν εὐστροφίαν τοῦ Μεταξᾶ, δὲν διερρήχθησαν, μέχρις ὅτου, ἀρξαμένης τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς, ἔγινεν ἀπόλυτος καὶ στενὸς ταυτισμὸς Βασιλέως — Μεταξᾶ.

Ὁ Μεταξᾶς, κατὰ τὸ 1939, ἤθελε ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ Παπάγου καὶ εἶχεν ἀποβλέψει εἰς ἐμένα, ἢ τὸν Τσολάκογλου (ὑπεστηρίζετο ὑπὸ Μανιαδάκη ὁ Τσολάκογλου), ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως τοὺς συνήνωσαν. Ὁ Παπάγος ἦταν ἀφωσιωμένος Βασιλικός, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Γεωργίου Β΄, ὅστις καίτοι διεκήρυξεν ὅτι συνεχίζει τὸν πόλεμον, δὲν προσέλαβε τὸν Παπάγον Ἀρχιστράτηγον τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὅταν κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, διὰ λόγους συνδεομένους πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν πολιτικήν. Κατὰ τὴν ὑπερδιετῆ ὁμηρείαν μας ἐν Γερμανίᾳ οὐδέποτε ὁ Παπάγος ἐξεφράσθη κατὰ τῆς Βασιλείας, ἀλλὰ πάντοτε ὡμίλει περὶ τοῦ Γεωργίου Β΄, μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὁ Γεώργιος Β΄ ἐτίμησε τὸν Παπάγον, ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα, ὅσον οὐδένα ἄλλον:

— Τὸν προσέλαβε Μέγαν Αὐλάρχην.

— Τὸν προήγαγεν εἰς Στρατηγὸν (τρεῖς ἀστέρας).

Ἡ Βασιλικὴ εὔνοια πρὸς τὸν Παπάγον συνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β΄, ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Παύλου, ἀλλὰ προοδευτικὰ οὗτος ἐτέθη κατὰ Παπάγου.

Πρόσωπα, ἅτινα μεγάλως ἐπέδρασαν εἰς τὸν Βασιλέα, ὥστε νὰ ἄρῃ τὴν πρὸς τὸν Παπάγον ἐμπιστοσύνην του, ἀναμφισβητήτως ὑπῆρξαν:

— Πιπινέλης.

— Βεντήρης Γ.

— Ποταμιᾶνος, ὑποπτέραρχος.

— Διάφοροι πολιτικοί.

Οἱ λόγοι, δι' οὓς ἕκαστος ὑπέσκαπτε τὴν θέσιν τοῦ Παπάγου παρὰ τῷ Βασιλεῖ εἶναι:

— Ὁ Πιπινέλης, διότι ἤθελε νὰ γίνῃ αὐτὸς Ἀρχηγὸς Κόμματος ἢ Πρωθυπουργὸς καὶ ἐφοβεῖτο τὸν Παπάγον.

— Ὁ Βεντήρης ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Βενιζέλου.

— Ὁ Ποταμιᾶνος ἀπὸ προσωπικά, διότι δὲν τὸν προήγαγεν εἰς ἀντιπτέραρχον.

— Οἱ πολιτικοί, διότι τὸν ἐφοβοῦντο, μήπως κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν ὁ Παπάγος καὶ «τοὺς σαρώσει», κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπλειοδότουν εἰς κολακείας καὶ ἐπρότεινον τὴν προαγωγήν του εἰς Στρατάρχην, ἵνα τὸν παρεμποδίσουν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικήν.

Ὅταν ὁ Παπάγος ἔγινε Πρωθυπουργός, σὺν τῷ χρόνῳ, αἱ σχέσεις πρὸς τοὺς Βασιλεῖς καθίσταντο, ὑποδαυλιζόμεναι ὑπὸ τῶν ἄνω προσώπων, ἀπὸ ἐχθρικαί, ἐχθρικώτεραι.

Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἀποκατεστάθησαν εἰς φιλικὰς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀλλὰ παρέμειναν, ἂν οὐχί τι ἄλλο, καθαρῶς τυπικαὶ καὶ ποτὲ ἐγκάρδιοι, ὅπως τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸ τῆς λήξεως τοῦ συμμοριτοπολέμου.

ΙΙ.— ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Ἐθεώρησα τὸν Παπάγον ἀδικούμενον ὑπὸ τῆς Βασιλείας, γνωρίζων πόσον οὗτος ὑπῆρξε πιστὸς εἰς Αὐτήν. Ἔσχον μόνος μου τὴν πρωτοβουλίαν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἄρω τὰς ὑφισταμένας παρεξηγήσεις. Ἐνημέρωσα ὅμως ἐπὶ τῶν προθέσεών μου τὸν Παπάγον, ὅστις καὶ ἐνέκρινε τὴν παρουσίασίν μου καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς.

Πρὸ δύο μηνῶν εἶχον ἐπιστρέψει ἐκ Γιουγκοσλαβίας, ἀποτελῶν μέλος τῆς σταλείσης τότε Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Γόντικαν. Εἶχον συντάξει ἔκθεσιν παρατηρήσεων, ἀντίγραφα τῆς ὁποίας εἶχον παραδώσει εἰς Παπάγον καὶ ΓΕΕΘΑ. Θὰ παρέδιδον ἓν τοιοῦτον εἰς τὸν Βασιλέα, θὰ ἀνέπτυσσον Αὐτῷ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ εἰσερχόμην εἰς τὸ θέμα τῆς πίστεως τοῦ Παπάγου εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν τότε Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου ἐξησφάλισα τὴν μὴ ἀναγραφὴν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς παρουσιάσεώς μου, ἥτις ἔλαβε χώραν, ἐν Τατοΐῳ, ἐπὶ Κυβερνήσεως Πλαστήρα.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκθέσεώς μου περὶ τῶν ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ παρατηρήσεών μου, ἐζήτησα τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Βασιλέως νὰ τοῦ ὁμιλήσω διὰ τὴν πρὸς τὴν Βασιλείαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ Παπάγου.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μοῦ ἐπέτρεψε καὶ τότε Τοῦ ἀνέπτυξα τὰ ἑξῆς: (Ἅπαντα τὰ κατωτέρω ἀντιγράφονται ἐκ προχείρου σημειώματος, ὅπερ συνέταξα ἀμέσως μόλις μετὰ τὴν παρουσίασίν μου εἰς τὸν Βασιλέα, ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν μου) :

«Τὸν Παπάγον γνωρίζω ἀπὸ 30 ἐτῶν καὶ πλέον. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν Βασιλείαν εἶναι μεγάλη καὶ συνεχής. Ὀφείλει πολλὰ εἰς τὴν Βασιλείαν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐτήρησε πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς Αὐτήν. Σᾶς ἀναφέρω, Μεγαλειότατε, δύο γεγονότα:

— Ὅταν οἱ Ἀντιστράτηγοι τοῦ Πολέμου ἐν Ἀλβανίᾳ συνεννοήθημεν διὰ

νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν τάξιν ἐν τῇ χώρᾳ ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς καὶ τήν, ἐν συνεχείᾳ, ἐπάνοδον τῆς Βασιλείας, συνετάξαμεν ἕνα πρακτικόν, ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Παπάγου γεγραμμένου (τοῦ παρέδωσα τὸ πρότυπον πρακτικόν, εὑρισκόμενον ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον μου), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐμφαίνονται ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσίς μας εἰς τὴν Βασιλείαν, ἐνῶ, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν οἱ πολιτικοὶ τῆς χώρας (πλὴν τοῦ Τσαλδάρη) ὑπέγραφον ἄλλο περὶ μὴ ἐπανόδου τῆς Βασιλείας. (Ὁ Βασιλεὺς τὸ ἐδιάβασε συγκινηθεὶς προφανῶς). Ἔπειτα ἀνέπτυξα ποία ἦταν, κατὰ τὴν ὁμηρείαν μας ἐν Γερμανίᾳ ἡ συμπεριφορὰ καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ Παπάγου διὰ τὸν Βασιλέα Γεώργιον, μεθ' οὗ ἐπεζήτει, συνθηματικά, νὰ πάρῃ ἐπαφήν, μέσῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Κας Παπάγου.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, εἶπα: Μεγαλειότατε, προφανῶς πολλοὶ παρουσιαζόμενοι ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ἐξερχόμενοι λέγουν ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀνέπτυξαν εἰς Υ. Μ. ἀποκλειστικὰ διὰ νὰ δείξουν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ὡμίλησαν μὲ τὸν Βασιλέα οἰκειότατα καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσαν σπουδαῖα καὶ σοβαρὰ πράγματα. (Σημ.: Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχον παρουσιασθῆ εἰς τὸν Βασιλέα ὁ πολιτευτὴς Κύρκος Μιχ. καὶ εἷς στρατιωτικός, οἵτινες ἀνεκοίνωσαν εἰς τὰς ἐφημερίδας συνομιλίας καὶ ἐκφράσεις αἵτινες, ἀπὸ εὐπρεπεῖς ἀνθρώπους, δὲν λέγονται).

Ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη ὅλα ταῦτα μετὰ προσοχῆς καὶ μὲ κάποια συγκίνησι. Μοῦ εἶπε: Ἐγὼ οὐδέποτε εἶπα κατὰ Παπάγου. Δὲν ἠξεύρω τί ἔχει πάθει. Δὲν εἶναι ὁ παλιός. Μὲ ἐξουσιοδότησε, ὅταν εἰς τὸν Παπάγον λέγουν παρόμοια, ὅτι δῆθεν ἐλέχθησαν παρ' Αὐτοῦ, νὰ παίρνῃ ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπαφὴν πρὸς ἄρσιν τῶν παρεξηγήσεων. Ἐπέκειντο αἱ ἐκλογαί, αἵτινες ἀνέδειξαν τὸν Παπάγον Πρωθυπουργόν. Καρπωθεὶς τοῦ γεγονότος, παρετήρησα: Ἐλπίζω, Μεγαλειότατε μετὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς θὰ τὸν ἔχητε πιθανῶς Πρωθυπουργόν, ὁπότε ἡ συχνοτέρα συνάντησίς σας θὰ αἴρῃ πᾶσαν παρεξήγησιν.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσίς μου ἦταν ὅτι παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ εὗρον πλήρη κατανόησιν καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθω. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς ἔδειξε σημεῖα συνεχίσεως τῆς συζητήσεως καὶ συνέχισε:

— Δὲν ἠξεύρεις τί τραβῶ ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς καὶ ἤρχισε νὰ μοῦ λέγῃ:

— Ὁ κ. Κανελλόπουλος, μίαν ἡμέραν, ἔφθασε εἰς σημεῖον νὰ κτυπήσῃ τὸ χέρι του στὸ τραπέζι. Τοῦ ἀπήντησα ἐγώ: Μὴν ἀνησυχεῖτε, Μεγαλειότατε, δὲν τὸ κάμνουν ἀπ' ἄλλο τι: Ἔτσι εἶναι συνηθισμένοι. Νὰ ἰδῆτε στὴν Βουλὴ πῶς κινοῦν τὸ δάκτυλο, ὡσὰν νὰ πυροβολοῦν κλπ. Ἄλλο αὐτοί, ἄλλο ἐμεῖς οἱ στρατιωτικοί, ποὺ ἀπὸ μακρὰν συνήθειαν στεκόμεθα προσοχὴ πρὸ ἀνωτέρων μας ἢ ὅταν ὁμιλοῦμεν. Μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ εἶπε: Ἂν εἰς τὰς ἐπικειμένας ἐκλογὰς ὁ Παπάγος φέρει 5—6 παραπάνω, νὰ κάμῃ νέας ἐκλογάς. Ὅτι ὁ κ. Μαρκεζίνης τοῦ εἶπε: (Δὲν ἐνθυμοῦμαι καὶ δὲν ἔχω σημειώσει εἰς τὸ σημείωμά μου τίποτε). Ὅτι ὁ κ. Καρατζένης ((Δ)ντὴς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου Παπάγου) ἔτρωγε εἰς τοῦ Βεντήρη. (Διατί μοῦ εἶπε αὐτὸ δὲν ἔχω σημειώσει τίποτε) καὶ ἐν συνεχείᾳ μοῦ εἶπε:

— Πῶς ἐγνώρισεν ἡ Βασίλισσα τὸν Γεώργιον Βεντήρην εἰς Ἑλβετίαν, συ-

στάσει ἐντεῦθεν τοῦ κ. Πιπινέλη. Ὅτι ἡ Βασίλισσα ἠρώτησε τὸν Βεντήρη, κατὰ τὴν παρουσίασίν του ταύτην, περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Πλαστήρα καὶ ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης τῇ ἀπήντησεν: «Εἶναι μηδέν».

Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης εἶναι ἔξυπνος καὶ τὸν βοηθᾶ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Θέλει νὰ φύγῃ, λόγῳ τῆς ὑγείας του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφήνει αὐτός. Δὲν εὑρίσκει ἄλλον νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ πλὴν τοῦ κ. Πιπινέλη, ἀλλ' οὗτος κωλύεται ἔξω. Εἶναι τὰ μόνα πρόσωπα, ποὺ μποροῦν νὰ μὲ βοηθήσουν νὰ τραβήξω ἐμπρός, μοῦ εἶπεν ἐν συνεχείᾳ.

Ἀπήντησα:

— Μεγαλειότατε, πράγματι τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα εἶναι ἔμπειρα καὶ ἱκανά. Μάλιστα ὁ Γ. Βεντήρης εἶναι πατριώτης μου καὶ σχεδὸν σύγχρονός μου. Ἀλλά, νομίζω, χωρὶς νὰ εἶμαι συνταγματολόγος, ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι ὑπεύθυνη ἔναντι Ὑμῶν διὰ τὰ μεγάλα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ θέματα. Καὶ ἂν αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται, Σᾶς χρειάζονται συνταγματολόγοι, δυνάμενοι, ὑπευθύνως, νὰ ὑποδείξουν εἰς Υ.Μ. τί ποιητέον διὰ τὴν ἀντικατάστασίν της. Διὰ τοῦτο, τόσον ὁ ἀείμνηστος ἀδελφός Σας Γεώργιος, ὁ πατέρας Σας, ὁ πάππος Σας Γεώργιος Α΄ εἶχον πρόσωπα εἰδικευμένα, ὡς τὸν Στεφάνου, τὸν Ἀγγελόπουλον κλπ. καὶ ὄχι πρόσωπα ἱκανά, ἀλλὰ μὴ εἰδικά. Δὲν μοῦ ἀντέταξε τίποτε. Μόνον διὰ τὸν κ. Ἀγγελόπουλον μοῦ ἔκανε μορφασμὸν καὶ ἔθεσε τὴν παλάμην ἀνοικτὴν ὑπὸ τὴν σιαγόνα, ὑποδηλῶν τὸ μοῦσι τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου.

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γ. Βεντήρης ἐπρότεινε τὸν Παπάγον ὡς Πρωθυπουργὸν τὸ 1951 καὶ ἐν συνεχείᾳ προσέθεσε: — Ἔχω παράπονον κατὰ Παπάγου, διότι 10 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν (9ης Σεπτεμβρίου 1951) μοῦ ἐδήλου ὅτι δὲν θὰ πολιτευθῇ καὶ μετὰ κατῆλθεν. — Τῷ ἀπήντησα: Αὐτὸ εἶναι σύνηθες γεγονὸς παγκόσμιον. Οὕτω βλέπομεν π.χ. τὸν Ἀϊζενχάουερ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν μεγαλυτέραν Ἀρχιστρατηγίαν καὶ νὰ κατέρχεται εἰς τὰς ἐκλογάς, διὰ τὴν προεδρίαν. Τὸν Μὰκ - Ἄρθουρ, τὸν Μάρσαλ, τὸν Πεταίν, τὸν Ντεγκὼλ καὶ ἄλλους πλείστους. Καὶ τοῦτο διότι ἡ στρατηγικὴ συνδέεται μὲ τὴν πρωθυπουργίαν, ἥτις εἶναι καὶ αὕτη Διοίκησις. Ὅλοι οἱ Μεγάλοι ἀπέδωσαν, διότι ἐτήρουν καὶ τὰς δύο διοικήσεις συνηνωμένας, ὁ Ἀλέξανδρος, Ναπολέων κλπ. Ὁ Μεταξᾶς ἂν ἀπέδωσε κάπως, ἀπέδωσε διότι ἐνήσκει καὶ τὰς δύο ἐξουσίας. Παρεδέχθη ἀπόδοσιν Μεταξᾶ.

— Τῷ ἀνέπτυξα τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐπικειμένων ἐκλογῶν. Δὲν πρόκειται ἁπλῶς ἂν θὰ εἶναι πρωθυπουργὸς ὁ Παπάγος ἢ ὁ Πλαστήρας, εἶπα. Τί γεννήσεται ἂν ὁ Πλαστήρας ἐνισχυμένος ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὰς φέρει 200 βουλευτάς.

— Μοῦ εἶπεν: Ἂν ὁ κομμουνισμὸς σηκώσῃ κεφάλι, τότε θὰ δράσῃ Αὐτός. **Τί** ἠννόει, δὲν ἐκατάλαβα. (Διὰ τοῦ Στρατοῦ θὰ δράσῃ ἢ ἄλλως πως;).

— Τῷ εἶπα γιὰ τὰ μέτρα εἰρηνεύσεως τοῦ Ρέντη. Μοῦ εἶπε: Ἔπρεπε νὰ κρατῶνται 20 χιλιάδες; — Τῷ ἀπήντησα: Ἀσφαλῶς ὄχι. Ἀλλὰ ἂν ἐξηκολούθει ἡ ἐκκαθάρισις, ἐπιταχυνομένη ἐν ἀνάγκῃ, διὰ τῶν Ἐπιτροπῶν Ἀσφαλείας, Ἀναθεωρητικῶν Δικαστηρίων, Συμβουλίων Χαρίτων κλπ., ἡ δουλειὰ θὰ ἐγέ-

νετο περισσότερον τακτικὴ καὶ ἀσφαλής. Ἤδη ἀπέλυσαν ὅλους καὶ τοὺς διορίζουν μάλιστα. Εἰς τὰς Καλάμας εἷς γυμνασιάρχης κομμουνιστής, ἀπελευθερωθείς, ἀνέλαβε τὴν γυμνασιαρχίαν ἀπὸ ἄλλον νεώτερον καὶ ἔχοντα υἱὸν φονευθέντα εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ συμμοριτῶν. Τί εἴδους συνεργασία θὰ ἐξασφαλισθῇ; Τῷ εἶπα ὅτι ὁ κ. Ρέντης, ἀπολύσας ὅλους αὐτοὺς ἀνεξετάστως, ὁμοιάζει σὰν ἕνα ποὺ ἔβαλε τὸ ζῶον του στὸ χωράφι, ἀπειλῶντας συνάμα αὐτό: «Πρόσεχε νὰ μὴ φᾶς τὸ σιτάρι, γιατί....

— Μοῦ εἶπε περὶ τοῦ Ε. Συναγερμοῦ, ὅτι ἤρχισε νὰ δέχεται ὅλους τοὺς παλιοὺς πολιτικούς. Τί θὰ γίνῃ;

— Τῷ ἀπήντησα: Ὅλα θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὸν Ἀρχηγόν. Ἂν ἠξεύρῃ νὰ πολιτευθῇ, ὅπως διώκησεν εἰς τὸν Στρατόν, τότε ὅλα θὰ πᾶνε καλά, ἄλλως θὰ ἀποτύχωμεν.

— Μοῦ εἶπεν: Τί θὰ γίνῃ ἂν ὁ Ε. Σ. ἔλθῃ ἐπιτυχὼν μὲ ἰσχυρὰν πλειοψηφίαν; — Τῷ ἀπήντησα: Ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ καὶ ἐν τάξει. Διότι ἡ καθημερινὴ τοῦ Παπάγου παρουσία ὡς Πρωθυπουργοῦ παρ' Ὑμῖν, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐξομαλύνῃ πᾶσαν παρακίνησιν ἢ παρεξήγησιν. Ἐμεῖς ὑπηρετοῦμεν πιστὰ τὸν Θρόνον ἐπὶ 45—50 ἔτη καὶ ὅ,τι ἂν συμβῇ εἰς Αὐτόν, πάλιν πρῶτοι θὰ προστρέξωμεν.

Ἔπειτα ἔγινε συζήτησις διὰ τὸν Μπούλην Μεταξᾶν, ὅτι ὕβρισε τὸν Παπάγον στὴν Ἀμερική. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀνέγραψα εἰς τὸ σημείωμα τί ἐλέχθη γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι.

Ἔπειτα ἔγινε συζήτησις γιὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς Ἑπτανήσου (Κυβέρνησις Πλαστήρα — Βενιζέλου...). Τῷ εἶπα ὅτι: Κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν Βενιζελικῶν δὲν ἔγινε τίποτε τὸ σοβαρόν. Ὁ Φιλελεύθερος Βουλευτὴς Χούτας τὰ κατέθηκεν εἰς τὴν Βουλήν. Τῷ εἶπα ὅτι ἡ Βασίλισσα μὲ τὸν ἔρανόν της ἔκαμε πολὺ περισσότερα: Παιδικοὺς Σταθμοὺς — Παιδουπόλεις — Σχολεῖα κλπ.

Μοῦ ἀπήντησεν: Τὰ Σχολεῖα τὰ ἔφτιασα ἐγώ.

Ἀπήντησα: Νὰ μοῦ συγχωρήσῃ ἡ Μεγαλειότης Σας τὸ ὅτι δὲν κάμνω οὐδένα διαχωρισμὸν μεταξὺ Ὑμῶν καὶ τῆς Βασιλίσσης.

Οὕτω ἐτερματίσθη ἡ συζήτησις καὶ εὐχαριστήσας ἀπῆλθον.

Ὁ Στρατάρχης Παπάγος μὲ ἀνέμενεν ἀγωνιωδῶς. Μὲ ἐπῆρε στὸ τηλέφωνο καὶ μοῦ ἐζήτησε νὰ τοῦ εἴπω ὅ,τι ἐλέχθη. Τοῦ εἶπα ὅτι αὐτὰ δὲν λέγονται ἀπὸ τηλεφώνου καὶ ὅτι τὸ ἀπόγευμα θὰ ἀνέλθω εἰς Ἑκάλην καὶ θὰ τοῦ ἀναπτύξω ὅ,τι ἐλέχθη.

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ἔχει ἀπομόνωσιν καὶ δύναμαι νὰ ὁμιλήσω ἀπὸ τηλεφώνου, χωρὶς νὰ φοβοῦμαι ν' ἀκουσθῶμεν παρ' ἄλλου.

— Κρατῶ εἰς χεῖρας μου τὸ σημείωμα, τοῦ ἀνεκοίνωσα, ἐκ τῆς ὁμιλίας μας, οὐχὶ ὅλα, ἀλλ' ὅσα θὰ διευκόλυνον τὴν συμφιλίωσίν των.

Σημείωσις:

— Ὁ Παπάγος μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ἄνω δὲν ἐφαίνετο ἱκανοποιημένος ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ Βασιλεὺς καὶ εἶπεν μίαν φράσιν, ἣν δὲν δύναμαι νὰ ἀναγράψω.

Γ. ΚΟΣΜΑΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ

Ἀπὸ τὴ βιογραφία τοῦ ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

Σελίς

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1940 — 41

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Διατί δὲν ἐπετεύχθη ὁλοκλήρωσις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτυχίας ἐν Ἀλβανίᾳ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Συμπεράσματα Στρατηγικὰ καὶ Τακτικὰ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΤΟ 1949

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

I. Δυνάμεις καὶ Μαχητικαὶ ἐκδηλώσεις συμμοριτῶν — Δημιουργηθεῖσα ἐκ δράσεως κομμουνιστῶν ὀχληρὰ κατάστασις

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

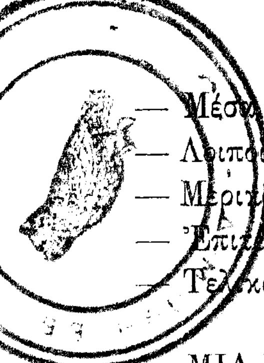
ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΣΜΑ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ:

ΠΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΕΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΠΟΛΕΜΟΣ



MIA ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

ΦΩΤΟΤΥΠΙΑΙ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σελὶς

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΗΣ : ΓΑΡ.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ. (ΓΕΡΑΝΙΟΥ 7)
ΑΘΗΝΑ — ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 520.697